

ΝΟ: 12817
ΚΟΤ: 12647

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Π. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ

30 JAN. 2002

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

**ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ**

Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση των αναπαραστάσεων και σχέσεων μεταξύ
Ελλήνων και Ελληνοτσιγγάνων στη μαθητική κοινότητα Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΑΘΗΝΑ 1998

Στο Θεό, για την υγεία και δύναμη που μου χάρισε
στα ό χρόνια. Στη γυναίκα μου Λέλα και στις
κόρες μου Συρμούλα και Ελένη.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σελ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	11

Ι. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Το αναπόφευκτο της ομαδοποίησης στην κοινωνία - Η αναγκαιότητα της υπαγωγής του μεμονωμένου ατόμου σε ομάδα.....	15
2. Το σύγχρονο πολυφυλετικό φαινόμενο (Μετακινήσεις πληθυσμών) - Η πολυφυλετική συνύπαρξη και συμφοίτηση σε Διεθνές και Εθνικό επίπεδο	16
3. Γενικά οι Ανθρώπινες σχέσεις - Η Σύγχρονη Ταυτότητα	18
4. Ειδικά οι Διομαδικές σχέσεις - Η Έρευνα και η Δυναμική	21
5. Πλειονοτικές και Μειονοτικές ομάδες - Κοινωνική εικόνα και ταυτότητα	24
6. Το φαινόμενο και η λειτουργία της προκατάληψης και του ρατσισμού στη σύγχρονη κοινωνία	28
7. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ: Η Διαδικασία και ο Ρόλος	31
8. Λειτουργία και Μηχανισμοί Στερεοτύπων και Αναπαραστάσεων	33
9. Οι Διαδικασίες "Πρόσληψης" και "Απόδοσης"	38
10. Ιδεολογία, Επιρροή και Γνωστικοί Μηχανισμοί στο Διομαδικό πλαίσιο	42
11. Το φαινόμενο της Παρέμβασης (Των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων στις Διομαδικές Σχέσεις)	44
12. Η Ιδιαιτερότητα και Αναγκαιότητα της Κοινωνιοψυχολογικής προσέγγισης	46

ΙΙ. Η ΕΡΕΥΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	51
Η προβληματική, 51 Το θέμα, 51 Οι στόχοι, 51.	
B. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	54
Δείγματα, 54 Διαδικασία, 54 Στατιστική Ανάλυση 54.	
Γ. ΕΥΡΗΜΑΤΑ - ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	59

Γ1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ (4 είδη Κοινωνικών εικόνων: "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ")

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

"ΕΙΜΑΙ": Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ.....	59

A) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΘΕΤΙΚΟ (+)/ ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΣΤΟΝ ΑΤΟΜΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ

"ΕΙΜΑΙ" ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ	59

1. Οι επιμέρους εικόνες	59

Ενδοομαδική σύγκριση θετικού (+)/αρνητικού (-) στον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ"

του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου στα 16 ζεύγη στερεοτύπων. α. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 59 β. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 62.

2. Η Συνολική εικόνα.....	66

Ενδοομαδική σύγκριση θετικού (+)/αρνητικού (-) στον συνολικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ" του Έλληνα και

του Ελ/τσιγγάνου στα 16 ζεύγη στερεοτύπων. α. Από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ, 66 β. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 68 γ. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 70 Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ, 70 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 72 Συμπέρασμα, 71.

Β. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΥ 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΜΑΙ"	72
1. Οι Επιμέρους Εικόνες	72
Διομαδική και ενδοομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. στον αρνητικό (-) αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ" στα 16 θετικά και 16 αρνητικά στερεότυπα α. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 72 β. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 77	
2. Η Συνολική Εικόνα	80
Διομαδική σύγκριση Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου 1. Στον συνολικό θετικό (+) 2. στο συνολικό αρνητικό (-) ατομικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ" α. Από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ, 80 β. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 82 γ. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 85 Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ, 84 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 87 Συμπέρασμα, 86.	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

"ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΜΑΔΩΝ

Α) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΘΕΤΙΚΟ (+)/ ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΣΤΟΝ ΟΜΑΔΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΜΑΣΤΕ" ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ.....	89

1. Οι επιμέρους εικόνες.....

Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 16 ζεύγη στερεοτύπων. α. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 89 β. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 93.

2. Η Συνολική εικόνα.....

Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων. α. Από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ, 96 β. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 98 γ. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 100 Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ, 100 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 102 Συμπέρασμα, 101.

Β. ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΟΜΑΔΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΜΑΣΤΕ" ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ

1. Οι Επιμέρους Εικόνες

Διομαδική και ενδοομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΣΤΕ" στα 16 θετικά και 16 αρνητικά στερεότυπα α. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 103 β. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 107.

2. Η Συνολική Εικόνα

Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο σύνολο των στερεοτύπων α. Από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ, 111 β. Από τα 2 ΦΥΛΑ, 113 γ. από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 116 Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ, 115 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 118 Συμπέρασμα, 117

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

"ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΜΑΔΩΝ ($\epsilon \rightleftharpoons \tau$).....

Α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΘΕΤΙΚΟΥ (+)/ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ (-) ΣΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΠΟΥ ΠΡΟΣΑΠΤΕΙ Η ΜΙΑ ΟΜΑΔΑ ΣΤΗΝ ΑΛΛΗ [ΕΛΛΗΝΕΣ → ΕΤ, ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ → Ε]	119

1. Οι επιμέρους εικόνες

Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που προσάπτουν ("ΕΙΝΑΙ") α. Τα 2 ΦΥΛΑ, 119 β. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 122 στην άλλη ομάδα [Ελληνες (α,κ)→Ε/Τ, Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)→Ε], στο καθένα από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-).

2. Η Συνολική εικόνα..... 125

Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό "ΕΙΝΑΙ" που προσάπτουν α. Οι 6 ΤΑΞΕΙΣ, 125 β. Τα 2 ΦΥΛΑ, 128 γ. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 130 στην άλλη ομάδα [Ελληνες (ταξ.)→ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι (ταξ.)→Ε], στο σύνολο των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-) - Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ, 129

β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 131 Συμπέρασμα, 131.

Β. ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ /ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΟΜΑΔΙΚΟ ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΝΑΙ" ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ 132

1. Οι Επιμέρους Εικόνες 132

Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν α. Τα 2 ΦΥΛΑ, 132

β. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 137 στην άλλη ομάδα [Ελληνες →ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι →Ε], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα

2. Η Συνολική Εικόνα 140

Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν α. Οι 6 ΤΑΞΕΙΣ, 140

β. Τα 2 ΦΥΛΑ, 143 γ. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 145 στην άλλη ομάδα [Ελληνες →ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι →Ε],

στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων, Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο

α. ΦΥΛΟΥ, 144 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 147 Συμπέρασμα, 145.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

"ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΔΥΟ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ ($E \Rightarrow ET$), $ET \Leftarrow E$)..... 149

Α) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΘΕΤΙΚΟ (+)/ ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΣΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ

ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ 149

1. Οι επιμέρους εικόνες 149

Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που α. Τα 2 ΦΥΛΑ, 149

β. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 153 (Ελληνες, Ελ/τσιγγάνοι), εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

2. Η Συνολική εικόνα..... 156

Ενδοομαδική σύγκριση θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" που

α. Οι 6 ΤΑΞΕΙΣ, 156 β. Τα 2 ΦΥΛΑ, 159 γ. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 161 (Ελληνες, Ελ/τσιγγάνοι) εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-) Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ, 160 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 163 Συμπέρασμα, 162.

Β. ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ /ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") ΠΟΥ Η ΚΑΘΕ ΟΜΑΔΑ (ΕΛΛΗΝΕΣ, ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ) ΕΙΚΑΖΕΙ ΟΤΙ Η ΕΞΩΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΠΤΕΙ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥΣ..... 163

1. Οι Επιμέρους Εικόνες..... 163

Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που α. Τα 2 ΦΥΛΑ,163 β. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ, 167 (Έλληνες, Ελ/τσιγγάνοι) εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

2. Η Συνολική εικόνα..... 171

Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" που α. Οι 6 ΤΑΞΕΙΣ, 171 β. Τα 2 ΦΥΛΑ,173 γ. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ,175 (Έλληνες, Ελ/τσιγγάνοι) εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ,175 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ,177 **Συμπέρασμα**, 176.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ..... 179

Α. ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΣΕ 5 ΖΕΥΓΗ ΕΙΚΟΝΩΝ (α. ΕΙΜΑΙ/ΕΙΜΑΣΤΕ, β. ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ, γ. ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ, δ.ΕΙΜΑΣΤΕ/Π.Ο.Ε., ε. Π.Ο.Ε./ΕΙΝΑΙ)..... 179

ΕΙΜΑΙ/ΕΙΜΑΣΤΕ: Ατομικός και ομαδικός αυτοχαρακτηρισμός,179, **Συμπέρασμα**,180 Στατιστική σημαντικότητα,181 ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ: Η ομάδα αυτοχαρακτηρίζεται και χαρακτηρίζει την άλλη,181 **Συμπέρασμα**,182 Στατιστική σημαντικότητα,183 ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ: Η ομάδα αυτοχαρακτηρίζεται και χαρακτηρίζεται από την άλλη,184 **Συμπέρασμα**,185 Στατιστική σημαντικότητα,186 ΕΙΜΑΣΤΕ/ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ: Η ομάδα αυτοχαρακτηρίζεται και εικάζει τον χαρακτηρισμό της,186 **Συμπέρασμα**,187 Στατιστική σημαντικότητα, 188 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ: Εικάζόμενος και πραγματικός χαρακτηρισμός της ομάδας,189 1ο **Συμπέρασμα**, 189 Στατιστική σημαντικότητα, 190.

Β. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΙΣ 4 ΕΙΚΟΝΕΣ (1. ΕΙΜΑΙ, 2. ΕΙΜΑΣΤΕ, 3. ΕΙΝΑΙ, 4. ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ) 191

α) Ενδοομαδική σύγκριση θετικού (+)/αρνητικού (-) χαρακτηρισμού στις 4 εικόνες (1. ΕΙΜΑΙ, 2. ΕΙΜΑΣΤΕ, 3. ΕΙΝΑΙ, 4. ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ),191 1ο Γενικό **συμπέρασμα**,193 Στατιστική σημαντικότητα,194 β) Διομαδική σύγκριση 1. στον θετικό (+) 2. στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό στις 4 εικόνες (1. ΕΙΜΑΙ, 2. ΕΙΜΑΣΤΕ, 3. ΕΙΝΑΙ, 4. ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ),195 2ο Γενικό **συμπέρασμα**,196 Στατιστική σημαντικότητα,198.

Γ2.ΟΙ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ 199

Πόσο προτιμάται για σχέση άγνωστος Έλληνας ή Τσιγγάνος μαθητής από έγχρωμη φωτογραφία..... 199

α) Οι επιμέρους επιθυμητές σχέσεις, Προτίμηση Έλληνα ή Τσιγγάνου σε 27 είδη επιθυμητών σχέσεων, 1. Από τα 2 ΦΥΛΑ,199 2. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ,202 β) Η συνολική επιθυμητή σχέση, Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου στο ΣΥΝΟΛΟ των 27 επιθυμητών σχέσεων, 1. Από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ,206 2. Από τα 2 ΦΥΛΑ,208 3. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ,211 **Συμπέρασμα**, 212 Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ, 209, β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ, 212.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	215

Πόσο προτιμήθηκε για σχέση συμμαθητής Έλληνας ή Ελ/τσιγγάνος στο συγκεκριμένο Σχολείο Δενδροποτάμου

- α) Οι επιμέρους υπαρκτές σχέσεις, Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/σιγγάνου σε 19 είδη υπαρκτών σχέσεων,
 1. Από τα 2 ΦΥΛΑ,215 2. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ,219 β) Η συνολική υπαρκτή σχέση, Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/σιγγάνου στο ΣΥΝΟΛΟ των 19 είδη υπαρκτών σχέσεων, 1. Από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ,222 2. Από τα 2 ΦΥΛΑ,225
 3. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ,228 **Συμπέρασμα**, 229 Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο α. ΦΥΛΟΥ,227 β. ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ,230.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΣ/ΥΠΑΡΚΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ.....	231

Προτίμηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο σύνολο των επιθυμητών και στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων

1. Από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ,231 2. Από τα 2 ΦΥΛΑ,233 3. Από τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ,235 **Γενικό συμπέρασμα**, 236.

Γ3.Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ.....	239

Αλληλοεικόνες και Αλληλοπροτιμήσεις των δύο ομάδων, 239

Η Παρέμβαση της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ	240

2. ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ.....	248

Αλληλοεικόνες και Αλληλοπροτιμήσεις δύο ομάδων, 249

Η Παρέμβαση της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ	250

3. ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ	253

Αλληλοεικόνες και Αλληλοπροτιμήσεις δύο ομάδων, 253

Η Παρέμβαση της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ.....	254

Τελικά συμπεράσματα.....	255

Η ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	264

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	265

Αναλυτικοί Πίνακες.....	266

Ερωτηματολόγια ("ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ").....	281

Κατάλογος των 27 επιθυμητών και 19 υπαρκτών σχέσεων	283

Στατιστικοί τύποι	285

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	287

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.....	295

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι αρχικοί δύο όροι που τέθηκαν για τον προσδιορισμό του γενικού χώρου αναφοράς της Διατριβής, ήταν το συγκεκριμένο θέμα να ανήκει αφενός στο χώρο της Κοινωνικής Ψυχολογίας και αφετέρου της Εκπαίδευσης.

Ευχαριστώ πρωτίστως και θερμά τον κ. Παπαστάμου, Πρόεδρο του τμήματος Ψυχολογίας (Επιβλέποντα Καθηγητή) κατ' αρχήν, που μου πρότεινε να κάνω επιτόπια έρευνα (field study) στο φυσικό χώρο της εργασίας μου (στο μικτό από Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους Σχολείο Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης όπου ήδη υπηρετούσα ως δάσκαλος) και να προσεγγίσω κοινωνικοψυχολογικά τόσο τις αναπαραστάσεις όσο και τις σχέσεις μεταξύ των συμφοιτούντων ομάδων (Πλειονοτικής - Ελλήνων και Μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων). Το θέμα ανήκει στο χώρο εκείνο στον οποίο ο καθηγητής κ. Παπαστάμου είναι αφενός άκρως ειδικευμένος και αφετέρου έντονα ευαισθητοποιημένος (Κοινωνική Επιρροή, Διομαδικές Σχέσεις, Κοινωνικές Αναπαραστάσεις) και στον οποίο έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στα πλαίσια της οργάνωσης του προγράμματος σπουδών στο νεοσύστατο τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Τον ευχαριστώ επίσης γιατί παρά τα πολλά πανεπιστημιακά και εξωπανεπιστημιακά του καθήκοντα με έκανε δεκτό και διέθετε χρόνο για να συζητήσουμε και να μου πει τις παρατηρήσεις και απόψεις του στην πορεία της Διατριβής, κάθε φορά που κατέβαινα από Θεσσαλονίκη στην Αθήνα να τον συναντήσω.

Τις καθηγήτριες του τμήματος Ψυχολογίας κ. Φ. Τσαλίκoglou και Δ. Γκέφου - Μαδιανού που δέχτηκαν να είναι μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής στη Διατριβή μου, θερμά τις ευχαριστώ.

Είναι αλήθεια ότι η έρευνα απαιτούσε πολύ χρόνο και κόπο αφού η συλλογή των δεδομένων έγινε σε 3 φάσεις μέσα από 608 συνολικά ερωτηματολόγια - συνεντεύξεις (224 για τον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ", 224 για τους συλλογικούς χαρακτηρισμούς "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" και τέλος 160 για τις διομαδικές σχέσεις). Στα 3 πρώτα χρόνια, η έρευνα εκ των πραγμάτων προχωρούσε με αργό ρυθμό αφού έπρεπε να μοιράζω τον χρόνο μου στα 3 μέτωπα (Οικογένεια, Σχολείο, Έρευνα). Στη συνέχεια το Υπουργείο Παιδείας μου έδωσε 3ετή εκπαιδευτική άδεια και έτσι απαλλαγμένος από το καθημερινό σχολικό ωράριο και τα διδακτικά μου καθήκοντα, μπόρεσα να επιδοθώ πιο απερίσπαστα στη διεξαγωγή της έρευνας, κατορθώνοντας να τελειώσω τη συγγραφή της Διατριβής με τη λήξη του 3ου έτους της αδείας, συνολικά 6 χρόνια.

Ευχαριστώ τον Διευθυντή του Σχολείου Δενδροποτάμου Νίκο Σλιάτση, όχι μόνο για τις ποικίλες διευκολύνσεις (Διάθεση χρόνου, χώρων, παρότρυνση δασκάλων και μαθητών) αλλά επειδή το έκανε με έκδηλο ενδιαφέρον και προθυμία, καθώς και όλους τους συναδέλφους - δασκάλους για κάθε είδους διευκόλυνση και βοήθειά τους στην πορεία της έρευνας. Θα ήταν παράλειψη όμως αν δεν ευχαριστούσα θερμά και όλους τους μαθητές (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους), που αποτέλεσαν την πρώτη ύλη της έρευνας, για την καθολική και πρόθυμη συμμετοχή τους. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω και στην οικογένειά μου (στη γυναίκα μου και τα παιδιά μου) που μου συμπαραστάθηκαν με το δικό τους τρόπο καθώς και την υπομονή και κατανόηση που έδειξαν, δεδομένου ότι η ανάληψη μιας έρευνας βετούς διάρκειας από έναν οικογενειάρχη απαιτεί σημαντικές θυσίες και αισθητό ακρωτηριασμό των οικογενειακών καθηκόντων του.

I

ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Το αναπόφευκτο της ομαδοποίησης στην κοινωνία – Η αναγκαιότητα της υπαγωγής του μεμονωμένου ατόμου σε ομάδα

Τα ίδια τα λόγια του Δημιουργού Θεού αμέσως μετά τη Δημιουργία του πρώτου ανθρώπου στη γη Αδάμ “Δεν είναι καλόν εις τον άνθρωπον να είναι μόνος” (Γένεσις β’ 18), αποκαλύπτουν τον εξ ορισμού προορισμό του ανθρώπου για κοινωνική ζωή. Και βέβαια στην παραπάνω φράση ο Θεός σε πρώτη φάση εννοούσε την πρωτογενή κοινωνική συντροφιά στα πλαίσια του πρώτου συζυγικού ζεύγους, θέτοντας στο πλευρό του Αδάμ τη γυναίκα του Εύα (Γεν. β’ 22), που μετέπειτα μαζί με τα παιδιά συγκροτούν το πρώτο κοινωνικό κύτταρο και κοινωνική ομάδα την οικογένεια¹. Στη συνέχεια με το “αυξάνεσθε και πληθύνεσθε” (Γένεσις θ’ 1) και τον πολλαπλασιασμό των ανθρώπων, η βαθμιαία πολυπλοκότητα και συνθετότητα της κοινωνικής ζωής επέβαλε εκ των πραγμάτων (πρωτίστως λόγοι επιβίωσης και δευτερευόντως λόγοι ψυχολογικής ανάγκης για επικοινωνία και συντροφιά), την σύμπτυξη ποικίλων ομάδων με ιδιαίτερες σκοπιμότητες και επιδιώξεις.

Ο παλιός και γνωστός χαρακτηρισμός του ανθρώπου ως κοινωνικού όντος δεν αναφέρεται μόνο στην αναγκαιότητα της επικοινωνίας, της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και των ανθρωπίνων σχέσεων αλλά κατ’ επέκταση και στο αναπόφευκτο προϊόν αυτών των ανθρωπίνων σχέσεων και συναλλαγών που δεν είναι παρά οι ποικίλες ανθρώπινες ομαδοποιήσεις. Είναι χαρακτηριστικές οι σχετικές επισημάνσεις τόσο των Hogg, Turner (1985, σ. 51) ότι κοινωνική ομάδα αποτελεί βασική και οικουμενική λειτουργία της human social life, όσο και του Hofstatter (Β. Φίλιας Επιμ. 1978 σ. 324) ο οποίος αναφέρει επί λέξει “Συνοψίζουμε Το πολιτικόν ζών (ο άνθρωπος) ζει σε ομαδικούς σχηματισμούς”.

Στην πληθώρα των σύγχρονων και πολυεπίπεδων ομαδοποιήσεων εκείνες οι ομαδικές διαφοροποιήσεις που γίνονται επί τη βάση του φυλετικού κριτηρίου είναι οι πιο εμφανείς, δυναμικές και λειτουργούν σε ένα πλαίσιο εντάσεων και αντιπαλότητας. Όταν συμβαίνει δε η φυλετική διαφοροποίηση των ομάδων να είναι και οπτική (Λευκοί, Μαύροι) τότε επιτείνεται η διομαδική αντιπάθεια και σύγκρουση. Βέβαια εξ ορισμού η διαφοροποίηση των ομάδων είναι πολυεπίπεδη (Πολιτισμικά, Ιδεολογικά², Οικονομικά, Κοινωνικοψυχολογικά, Συμπεριφορικά κ.α), εκείνο όμως που αποτελεί τον πρώτο τίτλο και την κυρίαρχη εικόνα (και που παρεμβαίνει στις διομαδικές σχέσεις) είναι η εξωτερική οπτική ταυτότητα της ομάδας (χρώμα).

Η ομαδική υπαγωγή³ του ατόμου συντελείται με την de facto τοποθέτησή του στην ομάδα (κληρονομικά – γέννηση) ή κατόπιν ελεύθερης επιλογής του. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, η σύγχρονη μορφή κοινωνικής ζωής ωθεί το μεμονωμένο άτομο σε ποικίλες και πολλαπλές εντάξεις έτσι που οι διαδοχικές αυτές εντάξεις του να

¹ Και βέβαια η οικογένεια δεν αποτελεί ομάδα υπαγωγής του ατόμου ως προϊόν ελεύθερης επιλογής, αλλά με τη γέννησή του η τοποθέτηση και η υπαγωγή του σ’ αυτήν θεωρείται de facto.

² Ο Daniel Bar-Tal επισημαίνει τη σημαντικότητα των ομαδικών πεποθησεων για τη ζωή των ομάδων και τις ψυχαγωγικές ανάγκες των μεμονωμένων ατόμων μέσω τουρισμού – εκδρομών και ποικίλων ψυχαγωγικών εκδηλώσεων.

³ Ο μεν Sprott (1973, σ. 194) επισημαίνει ότι το κάθε άτομο ανήκει σε κάποια ομάδα, οι δε Kidder, Stewart (1975 σ. 115) προχωρούν περισσότερο λέγοντας ότι περισσότερο γνωρίζουμε τα άτομα ως μέλη ομάδων παρά ως μεμονωμένα άτομα.

απεικονίζονται με πολλούς ομόκεντρους κύκλους με τον κεντρικό και μικρότερο κύκλο να παριστά την οικογένεια. Ο Hofstatter (στο Φιλίας προλ. – Εισαγ. 1978, σ. 297) αναφερόμενος στο θέμα των πολλαπλών¹ εντάξεων τονίζει επιγραμματικά "Η πολυπλοκότητα του πολιτισμού μας αντανακλάται στο ότι μπορούμε να είμαστε μέλη πολλών και αλληλοδιατεμνόμενων ομάδων".

Ασφαλώς μια εθελούσια υπαγωγή του ατόμου σε κάποια ομάδα (εκτός της *de facto* υπαγωγής στην φυλή του) ωθείται και ενεργοποιείται από μια βασική και διπολική τάση. Αφενός, λόγω των ιδιαίτερα δυσμενών σύγχρονων κοινωνικών συνθηκών, τοπικά και διεθνώς, (ψυχρότητα, σκληρότητα, επιθετικότητα, εγκληματικότητα) τα άτομα σπεύδουν να καλυφθούν² από την πολυεπίπεδη κοινωνική ανασφάλεια και επικινδυνότητα εντασσόμενα σε κάποια ομάδα που λειτουργεί γι' αυτά ως "ομπρέλα", "λιμάνι" και "φρούριο"³. Αφετέρου, λόγω του σκληρού σύγχρονου ανταγωνισμού (κυρίως επαγγελματικού) επισπεύδουν την υπαγωγή τους στην αντίστοιχη επαγγελματική τους ομάδα (Σύλλογο, Σωματείο, Ομοσπονδία, Συνεταιρισμό) για την δυναμικότερη και αποτελεσματικότερη διεκδίκηση των αιτημάτων τους, συνειδητοποιώντας ότι μέσω του συνδικαλισμού η συλλογική παρουσία είναι ασύγκριτα ισχυρότερη της ατομικής ("Ισχύς εν τη ενώσει").

2. Το σύγχρονο πολυφυλετικό φαινόμενο (Μετακινήσεις πληθυσμών) – Η πολυφυλετική συνύπαρξη και συμφόρηση σε Διεθνές και Εθνικό Επίπεδο

Είναι χαρακτηριστικές οι επισημάνσεις για το σύγχρονο πολυφυλετικό φαινόμενο τόσο του Tajfel (1978, σ. 361) ο οποίος τονίζει ότι λίγα είναι τα έθνη πλέον που έχουν αμιγή πληθυσμό (στα πιο πολλά συνυπάρχουν πολλές εθνικότητες), οι δε Pontierotto, Pedersen (1993, σ. 144) αναφέρουν ότι το πολυφυλετικό φαινόμενο θα γνωρίσει περαιτέρω αύξηση σε παγκόσμια κλίμακα καθώς η Διεθνής κοινότητα βαθμιαία θα γίνεται περισσότερο αλληλεξαρτώμενη (με την συνύπαρξη φυλών) γεγονός που καθιστά τη μελέτη των διομαδικών σχέσεων όλο και πιο σημαντική.

Γεγονός είναι ότι οι ποικίλες ανακατατάξεις ίδιως πολιτικού επιπέδου (Ανατροπή παραδοσιακών πολιτικών καθεστώτων) καθώς και προβλήματα ασφάλειας και επιβίωσης στο εσωτερικό πολλών κρατών και η επιδίωξη βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης και του βιοτικού επιπέδου των οικογενειών, ώθησαν ώστε να σημειωθούν πρωτοφανείς μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών είτε με τη μορφή μόνιμα μετακινηθέντων μεταναστευτικών ρευμάτων είτε με την παράνομη παραβίαση⁴ των εθνικών συνόρων. Κατά κανόνα οι χώρες προέλευσης αυτών των μετακινηθέντων πληθυσμών είναι χώρες με πολυετή και παγιωμένα κομμουνιστικά καθεστώτα (Αλβανία καθώς και κράτη της Ανατολικής Ευρώπης). Έτσι αυτομάτως αίρεται η φυλετική στεγανότητα των κρατών και η μονοφυλετική δημογραφική τους σύνθεση και ταυτότητα με το σπάσιμο (νόμιμο και βίαιο) των εθνικών συνόρων.

¹ Ο Daniel Bar-Tal (ο.π. σ. 91) αναφέρει ότι η πολλαπλότητα των ομάδων (πολλαπλές εντάξεις) αποτελεί "ίδιον" της ανθρωπίνης φύσεως.

² Πολλές είναι οι περιπτώσεις ομάδων (συλλόγων, σωματείων, clubs) που καλύπτουν ποικίλες ψυχολογικές και ψυχαγωγικές ανάγκες των μεμονωμένων ατόμων μέσω τουρισμού – εκδρομών και ποικίλων ψυχαγωγικών εκδηλώσεων.

³ Μεταβαίνοντας από την ηπιότερη στη σοβαρότερη μορφή ομαδικής κάλυψης.

⁴ Αδίκημα που οι γείτονες Αλβανοί λαθρομετανάστες διαπράττουν "κατά συρροή" σ' όλο το μήκος των Ελληνο-αλβανικών συνόρων με τόσο πάθος εγκαταλείποντας τη χώρα τους, που και μετά την απέλασή τους το ξαναεπιχειρούν!

Στον Ελλαδικό χώρο πέραν των μειονοτήτων που προϋπήρξαν (π.χ. Ελ/τσιγγάνοι), παρατηρείται μεγάλη εισροή τόσο Αλβανικού πληθυσμού όσο και πληθυσμών αμιγών Ρώσων και Ελλήνων Ρωσοποντίων.¹ Οι παραπάνω περιπτώσεις αφορούν μόνιμη μετεγκατάσταση πληθυσμών στον Ελληνικό χώρο. Αυτές οι φυλετικές μετακινήσεις θα πρέπει ασφαλώς να αντιδιασταλούν από το άλλο εξίσου σημαντικό φαινόμενο που παρατηρείται (και όχι μόνο στην Ελλάδα), παρουσία πολυφυλετικού πληθυσμού προσωρινού χαρακτήρα (παραμονή μικρής διάρκειας) τόσο στα πλαίσια του Τουρισμού που βρίσκεται σε έξαρση τους θερινούς μήνες όσο και με την μορφή επισκέψεων της Ελληνικής Αγοράς από πληθυσμούς κυρίως όμορων κρατών (Αλβανία, Γιουγκοσλαβία, Σκόπια, Βουλγαρία) ανεξαρτήτως εποχής. Εδώ πρέπει να γίνει μια βασική επισήμανση. Το άνοιγμα των Ελλαδικών Εθνικών συνόρων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης τελικά δεν προκάλεσε² (όπως αρχικά αναμενόταν) έστω κάποια μετρίου μεγέθους εισροή Ευρωπαϊκού πληθυσμού για μόνιμη μετεγκατάσταση στην Ελλάδα. Και οι σποραδικές επενδυτικές δραστηριότητες Ευρωπαίων επιχειρηματιών ενεργούνται με "τηλεχειρισμό" χωρίς την αναγκαιότητα παραμονής τους στον Ελλαδικό χώρο. Αντίθετα, η ταυτότητα των μαζικά μετακνηθέντων πληθυσμών προς την Ελλάδα είναι σαφώς εξωευρωπαϊκή και με προέχον κίνητρο την επιβίωση. Και βέβαια αυτοί οι πληθυσμοί δικαιούνται, στα πλαίσια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάθε είδους διευκόλυνση τουλάχιστον στα δύο πρώτιστα κοινωνικά αγαθά³, "εργασία" και "Παιδεία". Δεδομένου ότι κάθε μειονότητα επιδιώκει τη διατήρηση της ταυτότητάς⁴ της παράλληλα με τον αγώνα προσαρμογής της στα νέα δεδομένα της πλειονοτικής ομάδας (φιλοξενούντος Κράτους). Τόσο η κοινωνική ενσωμάτωση των μειονοτήτων με την κοινωνική συμβίωση όσο και η εκπαίδευσή τους με τη συμφοίτηση, είναι τομείς και θέματα με αυξημένη πολυπλοκότητα που χρίζουν ιδιαίτερης μελέτης και χειρισμού από την εκάστοτε φιλοξενούσα πλειονοτική ομάδα (Κράτος), δεδομένου ότι στο όλο θέμα υπεισέρχονται ποικίλοι παράγοντες και παράμετροι που προκαλούνται τόσο από την πλειονοτική όσο και τη μειονοτική ιδιαιτερότητα. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί η πρόσθετη δυσκολία γλωσσικής προσαρμογής (πέραν της πολιτισμικής) μειονοτήτων του νέου κύματος σε αντίθεση με παραδοσιακές μειονότητες πολυετούς συμβίωσης (π.χ. Τσιγγάνοι στην Ελλάδα), που διαφοροποιεί εκ των πραγμάτων την μεταχείριση τους και επηρεάζει τον προγραμματισμό της συνολικής μειονοτικής εκπαίδευσης.

¹ Η περίπτωση των Ρωσοποντίων ραφώς διαφοροποιείται και η όλη υποδοχή και μεταχείριση είναι συγκινητική, δεδομένου ότι αποτελούν εκλεκτό τμήμα του Απόδημου Ελληνισμού για τον οποίο υπάρχει αυξημένη ευαισθησία όχι μόνο των επίσημων φορέων και Αρχών αλλά και του Ελληνικού κοινού.

² Βέβαια αυτό αποκαλύπτει τόσο τα κοινωνικοοικονομικά Ελληνικά δεδομένα όσο και το βαθμό ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας στην διευρυμένη Ευρωπαϊκή Αγορά.

³ Μέσα σε μια κοινωνία αφθονίας και καταναλωτισμού όπου συνυπάρχουν η ανέχεια, ο αναλφαριθμητισμός, οι κοινωνικές διακρίσεις και ανισότητες. Και όλα αυτά στον 20ο αιώνα (βλ. Γκιζελή 1993 σ. 41).

⁴ Παρά το γεγονός ότι στις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες τα άτομα (και κατ' επέκταση οι ομάδες) χάνουν την αίσθηση της ταυτότητάς τους (αλλοτριώνονται), εξαρτώνται από την επιδοκμασία, τείνουν στον κομφορμισμό και νιώθουν ανασφάλεια, όπως επισημαίνει ο Fromm (μετ. 1973, σ. 335).

3. Γενικά οι Ανθρώπινες Σχέσεις – Η Σύγχρονη ταυτότητα

Συγγενείς με το όλο θέμα των Ανθρώπινων Σχέσεων¹ είναι οι έννοιες της “επικοινωνίας” και της “Κοινωνικής συμπεριφοράς”.² Το αλληλένδετο αυτών των εννοιών επιβεβαιώνεται, όσον αφορά την “επικοινωνία” από τον Penman (1980 σ. 1), (“Επικοινωνία = Συμμετοχή σε Σχέση). Η επικοινωνία αποτελεί τη βάση – θεμέλιο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Τα άτομα στέλνουν και λαμβάνουν μηνύματα, ερμηνεύουν τη συμπεριφορά ο ένας του άλλου και αντιδρούν αλληλεπιδρώντας με τους αρμόζοντες τρόπους (βλ. Rubin, Ross 1982 σ. 73). Η Κοινωνική συμπεριφορά (Αλληλεπίδραση τουλάχιστον 2 ατόμων – Ulrich, Stachnik, Mugny 1966 σ. 87) αφενός προδίδει την ταυτότητα του άλλου (Benn’s Theory στο Stub 1978 σ. 219) και αφετέρου αποτελεί μια λειτουργία αλληλεπίδρασης με άλλους μέσω αποστολής και υποδοχής ποικίλων μηνυμάτων. Είναι χαρακτηριστικές οι παρατηρήσεις των Mugny, Παπαστάμου (Στο Παπαστάμου Επιμ. Εισαγ. 1989, σ. 459) ότι κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά εντάσσεται στο πλαίσιο της κοινωνικής αλληλεξάρτησης (αμοιβαιότητας) θεωρούμενη υπό το πρίσμα της κοινωνικής ψυχολογίας. Κάθε συμπεριφορά, συνεχίζει, είναι απόκριση και συγχρόνως ερέθισμα δυνάμει της αμοιβαιότητας (αλλά όχι ισότητας) που υπάρχει σε κάθε άμεση ή συμβολική σχέση μεταξύ κοινών φορέων.

Οι ανθρώπινες σχέσεις είναι αναπότρεπτες. Μόνο σε μια περίπτωση θα μπορούσαν να αποφευχθούν, την ισόβια παραμονή του ατόμου σε κάποιο απρόσιτο βουνό ή ερημικό μέρος (πράγμα εκ των πραγμάτων αδύνατο). Αδύνατο διότι η ανθρώπινη αλληλεξάρτηση είναι αναγκαία και δεδομένη όχι μόνο σε επαγγελματικό επίπεδο (διανθρώπινη αλληλοκάλυψη σε αγαθά και υπηρεσίες) αλλά και σε επίπεδο ψυχολογικό (αλληλοπαροχή συντροφικότητας και συμπαράστασης). Υπάρχουν σχέσεις *de facto* δεδομένες που το άτομο τοποθετείται και τις “υφίσταται” ερήμην της θελήσεώς του (το δεδομένο πλαίσιο σχέσεων στην εργασία του) που κατά κανόνα δεν τον εκφράζουν και εκείνες που συνάπτει ο ίδιος, είναι προϊόν της ελεύθερης επιλογής του και τον ικανοποιούν (σύναψη σχέσης φιλίας στα πλαίσια ενός κοινού χώρου). Διακρίνουμε επίσης σχέσεις ρουτίνας, επαναλαμβανόμενες στα πλαίσια τόσο των ποικίλων ανθρώπινων δοσοληψιών (κινήσεις των ατόμων στο χώρο της Αγοράς) όσο και παντελώς τυχαίες και περιστασιακές (τυχαία συνάντηση με κάποιον ή κάποιους σε οποιοδήποτε χώρο και ανύποπτο χρόνο). Ο Αρτζυλ (1981 σ. 35 μετ. Μ. Δερμιτζάκης) επισημαίνει με έμφαση στον υπότιτλο “Η ανάγκη για σχέσεις: αυτή η ανάγκη οδηγεί στη σωματική επαφή, στην επαφή με τα μάτια, στη φιλική κοινωνική επαφή και σε άλλες μορφές οικειότητας με τους άλλους ... Στο ενδιαφέρον για σχέσεις υπάρχει πιθανώς μια έμφυτη βάση, αλλά ουσιαστικά αυτό το ενδιαφέρον δημιουργείται από τις πρώτες εμπειρίες μέσα στην οικογένεια”. Τα πλαίσια εκδήλωσης ανθρώπινων σχέσεων είναι πολλά και ποικίλα καθώς πολλοί και ποικίλοι είναι οι τομείς της κοινωνικής ζωής. Υπάρχουν όμως χώροι και τομείς όπου οι ανθρώπινες σχέσεις δεν είναι φευγαλέες (πρόσκαιρη

¹ Ο Vevy (1978 σ. 56) επισημαίνει τον πλουραλιστικό προσδιορισμό των ανθρώπινων σχέσεων επικαλούμενος και την ομόφωνη άποψη ομάδας συγγραφέων για τη συμμετοχή εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων στις σχέσεις.

² Η Γκιζελή (1993 σ. 12) αντιδιαστέλλει την ατομική από την κοινωνική συμπεριφορά επισημαίνοντας ότι “Κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά υποκρίνεται σε ένα πλέγμα κανόνων που έχει θεσπίσει η κοινωνία. Ό,τι κάνει, σκέφτεται και αισθάνεται ένα άτομο αποτελεί μορφή κοινωνικής συμπεριφοράς, δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τη βούλησή του αλλά διαμορφώνεται με ένα συγκεκριμένο κάθε φορά σχήμα συμπεριφοράς που αναδεικνύεται από την κοινωνία. Οι Mugny, Παπαστάμου (στο Παπαστάμου Επιμέλεια – Εισαγωγή 1989) επισημαίνουν: α) Η συμπεριφορά, που δρ. ως ερέθισμα για τον άλλον, αυτή καθ’ αυτή αποτελεί και το περιεχόμενο της Επικοινωνίας (σελ. 451). β) Όσον αφορά το νόημα και το ύψος της συμπεριφοράς σημειώνουν ότι οι συμπεριφορές έχουν νόημα όταν συνδέονται μεταξύ τους και όχι απομονωμένες (σ. 454) και ότι τα ύψη των συμπεριφορών έχουν άμεση επίπτωση στην αντίληψη των διαπροσωπικών σχέσεων (σ. 465). γ) Η ανάγνωση των συμπεριφορών είναι σύνθετη και όχι μονοδιάστατη (σ. 484). δ) Το περιεχόμενο μιας συμπεριφοράς χρωματίζεται από το υποκείμενο αυτής της συμπεριφοράς (σ. 483).

δοσοληψία ποικίλης σκοπιμότητας) αλλά συστηματικές αφού η συνύπαρξη ατόμων σε κοινό ενιαίο χώρο είναι σχετικά μακράς διάρκειας (π.χ. Σχολείο, Υπηρεσία).

Η μορφή¹ που μπορεί να πάρει μια ανθρώπινη σχέση (από την πλέον απλή έως την πιο πολύπλοκη και σύνθετη) είναι συνάρτηση αφενός του ηλικιακού παράγοντα των σχετιζόμενων ατόμων όσο και των εκατέρωθεν σκοπιμοτήτων που επιδιώκονται με τη συγκεκριμένη σχέση. Τα δε κίνητρα² για σχέση ποικίλουν και υπαγορεύονται από την ιδιαιτερότητα τόσο των ψυχοκοινωνικών δεδομένων των συγκεκριμένων ατόμων (προσωπικότητα – ψυχοσύνθεση) όσο και των συγκεκριμένων κοινωνικών συνθηκών – συγκυριών που παρεμβαίνουν έμμεσα. Και βέβαια τίθεται και θέμα ποιότητας³ και έντασης μιας ανθρώπινης σχέσης. Η βασική κατηγοριοποίηση των σχέσεων από πλευράς ποιότητας κατ' αρχήν είναι διπολική (θετική (+), καλή / Αρνητική (-), κακή) χωρίς όμως να αποκλείονται αφενός ο ενδιάμεσος χαρακτηρισμός (έτσι κ' έτσι) και αφετέρου ο μικρός χαρακτηρισμός σε μια σχέση διάρκειας ("Πάμε πότε καλά και πότε άσχημα"). Ο δε βαθμός έντασης (βαθμός ψυχοδιανοητικής συμμετοχής των εμπλεκόμενων ατόμων στη σχέση) ποικίλει από την επιδερμικής και επιπόλαιης μορφής έως την έντονης εμπάθειας (παθιασμένη). Όσο για τη βιωσιμότητα και τη διάρκεια μιας ανθρώπινης σχέσης παρεμβαίνουν και επηρεάζουν παράγοντες που σχετίζονται αφενός με τους επιδιωκόμενους στόχους της συγκεκριμένης σχέσης (αν η σχέση είναι ληξιπρόθεσμη⁴ με χρονικό όριο την επίτευξη των στόχων) και αφετέρου με τις δυνατότητες των σχετιζόμενων ατόμων που παρέχουν χάριν της σχέσης όλα εκείνα τα στοιχεία (παραχωρήσεις – κατανόηση) που θα την συντηρήσουν⁵ και ενδεχομένως βελτιώσουν διαχρονικά.

Κλείνοντας με τη σημερινή ταυτότητα των Ανθρώπινων Σχέσεων θα επιχειρήσω μια συνοπτική σκιαγράφηση μόνο των γνωρισμάτων εκείνων που θεωρούνται βασικά και αποτυπώνονται σαφέστατα στην τρέχουσα κοινωνική πραγματικότητα. Είναι δε ορατά όχι μόνο από τον ειδικό μελετητή των ανθρώπινων σχέσεων αλλά και από το λαϊκό μέσο πολίτη.

Αν υπάρχει σημαντική ιδιαιτερότητα στην ταυτότητα της σύγχρονης κοινωνίας τότε αναντίρρητα ένας από τους κύριους στιγματισμούς της αφορά την θεαματική αρνητική εξέλιξη και λειτουργία των ανθρώπινων σχέσεων. Στην προσπάθεια αιτιολόγησης του αρνητικού αυτού φαινομένου, είναι χαρακτηριστικές οι επισημάνσεις δύο συγγραφέων, που σχεδόν ταυτίζονται, αφού αφορούν και οι δύο την αρνητική παρέμβαση του αστικού περιβάλλοντος (πυκνότητα πληθυσμού) στην όλη λειτουργία των ανθρώπινων σχέσεων. Συγκεκριμένα ο μεν Milgram (1977 σ. 17) εκθέτει την παρατήρησή του αποφατικά όταν αποδίδει στο αστικό περιβάλλον την εξαφάνισή⁶

¹ Ο Forgas (1985 σ. 225) αναφέρει 6 στάδια (φάσεις) διατομικής σχέσης με πρώτο στάδιο το Ο (Μηδέν επαφή – Μη σχετιζόμενα πρόσωπα) και τελευταίο το 5 (Μέγιστη αλληλεπίδραση).

² Ο Αρτζιλ (Μεταφ. Μ. Δερμιτζάκης, 1981 σ. 36) παραθέτει την άποψη των Wallers και Parke, 1964, οι οποίοι αναφερόμενοι στο φαινόμενο της "απομόνωσης" τονίζουν ότι αποτελεί κίνητρο για σχέση μόνο στην περίπτωση που δημιουργεί άγχος. Ο ίδιος (Αρτζιλ) παραθέτει και κάποιο συμπέρασμα πειραμάτων του Schachter ότι η κοινωνικότητα αποτελεί ισχυρό κίνητρο δεδομένου ότι αποφέρει αρκετά οφέλη και λειτουργεί ως ανασχετικό και αποτρεπτικό μέσο για τα αρνητικά φαινόμενα του άγχους και της επιθετικότητας.

³ Η ποιότητα των σχέσεων είναι και συνάρτηση της τάσης των σχετιζόμενων ατόμων να σταθμίζουν τόσο το κέρδος που θα αποφέρει μια συγκεκριμένη σχέση όσο και το κόστος αυτής της σχέσης (Kelly, 1979 σ. 13).

⁴ Η περίπτωση αυτή αφορά κυρίως εμπορικές αλλά και κάθε είδους συνεργασίες και συναλλαγές ορισμένου χρόνου με βραχυπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους και επιδιώξεις.

⁵ Αλλά και αυτή καθ' αυτή η συντήρηση (απλή ύπαρξη) μιας σχέσης για τα αρνητικά δεδομένα των σύγχρονων συνθηκών αποτελεί "Άθλο". (Εξάλλου γνωστή η διαπίστωση ότι η διατήρηση των αγαθών είναι δυσκολότερη από την απόκτησή τους).

⁶ Βέβαια σε καμία περίπτωση δεν πρέπει αυτή η δήλωση να ερμηνευτεί απόλυτα δεδομένου ότι "παντός κανόνος υπάρχει και η εξαίρεση" (και ο Freedman απλά δίνει έμφαση στον κανόνα).

της θετικής σχέσης ενώ ο Freedman (1975 σ. 89) αντίθετα τοποθετείται καταφατικά και είναι αυστηρότερος αφού ευθέως θεωρεί την πυκνότητα ως παράγοντα που προκαλεί εχθρότητα.

Πρέπει να διευκρινισθεί ότι τόσο οι παραστάσεις όσο και οι διαπιστώσεις για τις ανθρώπινες σχέσεις αφορούν πρωτίστως¹ αστικά περιβάλλοντα (για να μην πούμε μεγαλουπόλεις) αφού αφενός οι παρατηρητές - μελετητές και μετέπειτα συγγραφείς των ανθρώπινων σχέσεων ζουν και κινούνται κατά κανόνα σε αστικά κέντρα (οι περισσότεροι σε μεγάλα) και αφετέρου ένα αστικό κέντρο αποτελεί πολύ ευρύτερο πλαίσιο απ' ό,τι το χωριό για την εκδήλωση ποικίλων και περισσότερων μορφών ανθρώπινων σχέσεων.

Ένα από τα μείζονα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνικής ζωής αποτελεί ο έντονος απομονωτισμός και η στεγανότητα τόσο σε ατομικό όσο και σε οικογενειακό επίπεδο. Το φαινόμενο αυτό ευθύνεται για τη διαχρονική απευαισθητοποίηση του ατόμου και την τελική συρρίκνωση των ανθρώπινων σχέσεων. Ο σύγχρονος άνθρωπος παθολογικά απορροφημένος από τον ατομικό ευδαιμονισμό (βοηθούσης και της τεχνολογίας με τη διάθεση ποικίλων και άνετων μέσων μεταφοράς και αναψυχής), τείνει να χάσει τον έλεγχο και τη στοιχειώδη κοινωνική του ταυτότητα (κοινωνικότητα).

Το έντονο κυνηγητό για χρήμα, δόξα και θέση αγγίζει τα όρια του "Άμοκ" και καταρρακώνει την ψυχοδιανοητική και σωματική υγεία του ατόμου, παράγοντας τον "αγχωτικό" τύπο της εποχής μας.² Για την αποκατάσταση της "ζημιάς" ακολουθεί μια ξέφρενη εκτονωτική στάση και συμπεριφορά μέσω ενός έντονου και πολυεπίπεδου "Χομπισμού" (που κυμαίνεται από έναν απλό πρωινό περίπατο έως την περίπτωση που ο σκύλος αναπληρώνει τον "σύντροφο" της ζωής και "ποζάρει" στη θέση του συνοδηγού). Αναπόσπαστο προϊόν της σύγχρονης παθολογίας των κοινωνικών συνθηκών είναι ένα πλαίσιο ανθρώπινων σχέσεων που τις χαρακτηρίζει α) Η τυπικότητα: Πρόκειται για επίφαση ανθρώπινης σχέσης όπου τηρείται η μορφή και φυγαδεύεται η ουσία αφού οι σχέσεις, πέραν του ότι είναι βιαστικές και φευγαλέες, στερούνται της ψυχικής και εγκάρδιας συμμετοχής των σχετιζόμενων ατόμων. β) Σκοπιμότητα: Η μασκοφορία δεν αποτελεί αποκλειστικό εποχιακό φαινόμενο της Αποκριάς. Αντίθετα αποτελεί αναπόσπαστο γνώρισμα των καθημερινών και ποικίλων ανθρώπινων σχέσεων αφού κατά κανόνα πέρα από το φαινόμενο της κατά τα άλλα ευγενικής και πρόσχαρης συμπεριφοράς, αποκρύπτεται η εκατέρωθεν ενσυνείδητη ή ασυνείδητη ατομική ιδιοτέλεια της αυτοπαρουσίασης (ανταγωνισμός για την προσοχή και επικράτηση της ΑΥΤΟΕΚΚΟΝΑΣ) και ενδεχομένως την προσπόριση συγκεκριμένου οφέλους³ από τη σχέση (π.χ. το χρήμα του πελάτη σε κατάσταση).

¹ Βέβαια είναι γνωστό ότι και τα χωριά (και τα πλέον ακριτικά) με τα σύγχρονα μέσα μεταφορών και επικοινωνιών (αυτοκίνητο, ραδιοτηλεόραση, τύπος) παρακολουθούν το ρυθμό ζωής των πόλεων και αναπροσαρμόζονται. Σε καμία περίπτωση όμως δεν μπορεί να ταυτισθεί το "χωρικό" με το "αστικό" πλαίσιο και σκηνικό (και κυρίως των μεγαλουπόλεων).

² Κατά τη γνώμη μου τα πολλά και ταχύτατα κινούμενα αυτοκίνητα στις πόλεις (είτε τα βλέπουν είτε βρίσκονται μέσα σ' αυτά τα άτομα) μαζί με τους εκκωφαντικούς θορύβους "ειδικών" μοτοσυκλετών, σε πρώτη φάση "ζαλίζουν" τον κακόμοιρο αστό πολίτη και σε δεύτερη τον "ταράζουν" ψυχοδιανοητικά και σωματικά καθιστώντας τον βιαστικό και νευρικό.

³ Ο Kelley (1979 σ. 13) τονίζει την εκατέρωθεν επαγρύπνηση των ατόμων για την υπεροχή του κέρδους (έναντι του κόστους) στη συναφθείσα σχέση.

4. Ειδικά οι Διομαδικές Σχέσεις – Η Έρευνα και η Δυναμική

Οι διομαδικές σχέσεις¹ αποτελούν ένα από τα βασικά θέματα που εμπίπτουν στο χώρο αρμοδιότητας της Κοινωνικής Ψυχολογίας. Βέβαια ο πρώτος όρος "Διομαδικές" προτείνει ως αρμοδιότερη την Κοινωνιολογία αφού είναι η κατεξοχήν επιστήμη που απασχολείται με το συλλογικό και ομαδικό. Βέβαια οι οπτικές γωνίες θεώρησης και προσέγγισης διαφοροποιούνται (Κοινωνιοψυχολογική $\neq$ Ψυχολογική, Κοινωνιολογική)². Η Κοινωνική ψυχολογία³ (ίσως ο πιο δυναμικά αναπτυσσόμενος κλάδος των Κοινωνικών Επιστημών) ξεκινώντας από τα δεδομένα της ατομικής ψυχολογίας και τα πορίσματα της Κοινωνιολογίας, επιχειρεί τη μελέτη και ερμηνεία των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων και τον τρόπο με τον οποίο οι σκέψεις, οι συγκινήσεις και οι συμπεριφορές του ατόμου επηρεάζονται από τους άλλους. Είναι προφανής η συνάφεια ανάμεσα στην Κοινωνική Ψυχολογία, την Ψυχολογία και την Κοινωνιολογία. Η διαφορά έγκειται στις υπό μελέτην μεταβλητές. Η Κοινωνική Ψυχολογία ενδιαφέρεται για τις μεταβλητές που αφορούν την ατομική συμπεριφορά μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον (Κάτσιου – Ζαφρανά, 1989 σ. 1). Η Κοινωνική Ψυχολογία ως επιστήμη της κοινωνικής συμπεριφοράς κάλυψε την ανάγκη της ειδικής μελέτης της συμπεριφοράς του ατόμου ή των ομάδων, ως αποτέλεσμα της ψυχοκοινωνικής προσωπικότητας και την αλληλεπίδραση των ατομικών και κοινωνικών παραγόντων που τη διαμορφώνουν και την κατευθύνουν. Είναι η επιστήμη που μελετά την αλληλεπίδραση και τις σχέσεις. Αναλυτικότερα τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων, ατόμων και ομάδων και ομάδων μεταξύ τους (διατομικές και διασυλλογικές σχέσεις) στο πλαίσιο της συνολικής κοινωνίας καθώς και την μεταξύ τους αλληλεπίδραση (Β. Φίλιας Επιμ. 1983 σ. 157). Χαρακτηριστική και περιεκτική είναι η άποψη του Παπαστάμου (1989 σ. 9) σχετικά με την αποστολή της Κοινωνικής Ψυχολογίας: "Κοινωνική Ψυχολογία η ιδιαιτερότητα της θεώρησής της, το γεγονός ότι σκοπός και υπέρτατος στόχος της είναι η τομή των Κοινωνιολογικών παραγόντων και των ψυχολογικών καταβολών της ανθρώπινης συμπεριφοράς, την καθιστούν αναπόσπαστο κομμάτι της διερεύνησης των κοινωνικών φαινομένων".

Κατ'αρχήν η νέα σχετικά επιστήμη της Κοινωνικής Ψυχολογίας, η οποία και καλύπτει τον τομέα των διομαδικών σχέσεων, μόλις πρόσφατα εισήχθηκε στα Πανεπιστημιακά προγράμματα του τόπου μας, με καθυστέρηση αρκετών δεκαετιών από την εισαγωγή στα περισσότερα Πανεπιστήμια του εξωτερικού, με αποτέλεσμα με την μη παραγωγή σημαντικού και πρωτότυπου ερευνητικού έργου στη χώρα μας (βλ. Παπαστάμου, 1989 σ. 9).

¹ Ο Μπακιρτζής (1990 σ. 1) ανατρέχοντας στο ξεκίνημα των θέσεων σε θέματα ομάδων (ειδικότερα για τη "Δυναμική των ομάδων") αναφέρει την αρχική χρήση της έκφρασης "Δυναμική των ομάδων" από διάφορους συγγραφείς της δεκαετίας του 1930 και τον μετέπειτα επίσημο ορισμό από τον KURT LEWIN το 1944 και επισημαίνει "Με τη μελέτη των φαινομένων που παρατηρούνται σε διάφορες ανθρώπινες ομάδες ασχολήθηκαν κατά καιρούς διάφοροι ερευνητές. Ο GABRIEL TARDE μελετά το 1890 τους νόμους της μίμησης, ο GUSTAVE LE BON γράφει το 1895 την ψυχολογία της μάζας, ο WUNDT παρουσιάζει μεταξύ του 1900 και 1920 τους 10 τόμους της ψυχολογίας των λαών. Αυτές οι εργασίες απέχουν πολύ από την εκπληκτική ανακάλυψη του LEWIN σχετικά με τους νόμους που διέπουν τη λειτουργία των μικρών ομάδων".

² Είναι πειστικότερη η τεκμηρίωση που επιχειρεί ο Β. Φίλιας (στο Hofstatter, 1978 σ. 9, Επιμ. Β. Φίλιας) για την ιδιαιτερότητα της Κοινωνιοψυχολογικής προσέγγισης: "Χωρίς η κοινωνική ψυχολογία να παραγνωρίζει την ατομική ιδιαιτερότητα ενδιαφέρεται για τον ψυχισμό εκείνο, που είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης αλληλο-δράσης. Αυτό το δια-προσωπικό (Inter-personas) και όχι το εσω-προσωπικό (Intra-personas) ... αποκλείοντας και τον ψυχολογισμό και τον κοινωνιολογισμό".

³ Ο Παπαστάμου (1989) επισημαίνει την καθυστερημένη συγκριτικά διδασκαλία της Κοινωνικής Ψυχολογίας στα Ελληνικά Πανεπιστήμια (σ. 9). Όσο για το αντικείμενο της νέας επιστήμης, αφού παραθέτει τον προέχοντα στόχο της που είναι η τομή των κοινωνιολογικών παραγόντων και των ψυχολογικών καταβολών (σ. 9), αναφέρεται σε ένα από τα κύρια θέματά της, τις Διομαδικές Σχέσεις (σ. 175), τονίζοντας ότι λειτουργούν στη "ρίξη των αξιών και Αναπαράστασών" (σ. 191).

Ουσιαστική συμβολή για την κάλυψη αυτού του κενού στο χώρο της Κοινωνικής Ψυχολογίας αποτελεί η σειρά "ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ" (Επιμέλεια - Εισαγωγή Παπαστάμου) που περιέχουν τα βασικότερα κείμενα της κοινωνιοψυχολογικής σκέψης (σε Ελληνική μετάφραση) τόσο στο συγκεκριμένο θέμα των Διομαδικών Σχέσεων (που άμεσα μας αφορά) όσο και στους δύο άλλου βασικούς τομείς της Κοινωνικής Ψυχολογίας, την "Κοινωνική Επρροή" και τις "Κοινωνικές Αναπαραστάσεις", που ο Παπαστάμου αποκαλεί "Τρεις κεντρικούς πόλους έλξης της σύγχρονης Κοινωνικής Ψυχολογίας".¹

Πριν προβούμε σε μια θεμελιακή σκιαγράφηση της δυναμικής² των διομαδικών σχέσεων, κρίνεται απαραίτητη μια διευκρίνιση όσον αφορά τους πιθανούς τρόπους διομαδικής σχέσης και επαφής.

Η ομάδα βέβαια εξ ορισμού είναι συλλογικό φαινόμενο. Δεν παύει όμως να αποτελείται από μεμονωμένα άτομα - μέλη που αναπόφευκτα ενσυνείδητα ή υποσυνείδητα περιφέρουν μαζί τους την κοινωνική εικόνα και ταυτότητα της ομάδας υπαγωγής τους, αντιπροσωπεύοντάς την στις ποικίλες κοινωνικές δραστηριότητες και δοσοληψίες. Ασφαλώς θα μπορούσε να ισχυρισθεί κάποιος ότι εφόσον πρόκειται για Διομαδικές Σχέσεις, η αποκλειστική προσέγγισή τους είναι η διασυλλογική. Ασφαλώς το διασυλλογικό αποτελεί έναν τρόπο προσέγγισης. Δεν είναι όμως και ο αποκλειστικός³, δεδομένου ότι μπορούν κάλλιστα να μελετηθούν⁴ οι Διομαδικές Σχέσεις μέσω των διατομικών και διαπροσωπικών προσεγγίσεων.

Υπάρχουν περιπτώσεις που η ομαδική εικόνα και ταυτότητα των ομάδων είναι εμφανής με μια απλή αμιγή συγκέντρωση των μελών και ενδεχομένως οπτική ομοιομορφία (π.χ. ομάδα Βόλεϋ στο χώρο του γηπέδου με το ίδιο χρώμα φανέλας) και άλλες περιπτώσεις όπου λόγω του ειδικού πλαισίου και της ιδιαιτερότητας των συνθηκών η ομάδα είναι εκ των πραγμάτων αδύνατο στο σύνολό της να έχει αμιγή συγκέντρωση των μελών της κατά τη διάρκεια των διομαδικών συναλλαγών και σχέσεων (π.χ. ανακατεμένα Ελληνάκια και Ελ/τσιγγανάκια μαθητές στην αυλή του Σχολείου). Στην μεν πρώτη περίπτωση (ομάδα Ποδοσφαίρου ή Μπάσκετ) η εικόνα, ταυτότητα και συλλογικότητα της ομάδας είναι έντονα ορατή και συμπυκνωμένη (συγκεντρωμένη), αντίθετα στη δεύτερη περίπτωση (Ελληνες και Ελ/τσιγγάνοι μαθητές στην αυλή του Σχολείου) είναι αόρατη και διαχέεται στα μεμονωμένα μέλη τους (διασκορπισμένοι).

¹ α) Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Η Κοινωνική Επρροή", Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1989.

β) Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Διομαδικές Σχέσεις", Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1990.

γ) Σ. Παπαστάμου - Α. Μαντόγλου (Επιμέλεια): "ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Κοινωνικές Αναπαραστάσεις", Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1995.

² Αναφερόμενοι ακριβώς σ' αυτή τη δυναμική που χαρακτηρίζει την όλη λειτουργία των διομαδικών σχέσεων, ο μεν Asche (Στο Παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή, 1989 σ. 79) τονίζει την παραγωγή θεμελιωδών διαδικασιών που παράγει η αλληλεπίδραση ατόμων και ομάδων μεταξύ τους, οι δε Mugny και Παπαστάμου (Στο Παπαστάμου ο.π. σ. 450) σημειώνουν ότι κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά λειτουργεί σε πλαίσιο αλληλεξάρτησης.

³ Αρκετοί συγγραφείς επισημαίνουν τη δυνατότητα εναλλακτικών τρόπων διομαδικής επαφής. Συγκεκριμένα α) Ο Sherif 1966 (Στο Tajfel 1982 σ. 1-2) επισημαίνει ότι οσάκις άτομα που ανήκουν σε μια ομάδα αλληλεπιδρούν, συλλογικά ή ατομικά με άλλη ομάδα ή τα μέλη της με την ομαδική τους ταυτότητα, έχουμε μια περίπτωση διομαδικής συμπεριφοράς. β) Η Γκζελή (1993 σ. 153) αναφέρει την ποικιλία των διομαδικών σχέσεων παραθέτοντας τους 3 τρόπους διομαδικής επαφής και σχέσης: 1 Τα άτομα - μέλη των ομάδων. 2 Άτομο με ομάδα. 3 Ομάδα με ομάδα. γ) Οι Παπαδοπούλου, Μαρκουλές (1986 σ. 10): "Όταν η ομάδα έρχεται σε επαφή με μια άλλη ομάδα είτε σαν σύνολο είτε με άτομα - μέλη της, μιλούμε για σχέσεις μεταξύ των ομάδων". δ) Οι Brener, Kramer (1985 σ. 219): "Στην διαπροσωπική σχέση μελών διαφορετικών ομάδων, έχουμε διομαδικές σχέσεις". ε) Ο Tajfel (1978, σ. 27): "Οι διατομικές είναι κατ' ουσίαν διομαδικές σχέσεις. Τα άτομα συμπεριφέρονται με τους άλλους με τη συναισθητική". στ) Ο Tajfel (ο.π. σ. 38) διαπιστώνει την ύπαρξη συνέχειας μεταξύ διαπροσωπικών και διομαδικών σχέσεων (συνεχής continuity). ζ) Τέλος ο Sherif (1969 σ. 223) παρατηρεί ότι οι διομαδικές σχέσεις ενεργοούνται είτε σε διασυλλογικό (ομάδα - ομάδα) είτε σε διατομικό επίπεδο μέσω των μεμονωμένων μελών (άτομο - άτομο).

⁴ Επεικαίρια εδώ πρέπει να τονισθεί ότι η πειραματική μελέτη στο εργαστήριο δεν μπορεί να συντελείται ερήμην των δεδομένων της Κοινωνικής πραγματικότητας. Ο Mugny (Στο Παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή, 1989 σ. 665) παραθέτει την επισήμανση των Moscovici και Personnaz (1980 σ. 81) ότι "Υπάρχουν όρια σε αυτά που μπορεί να πει το εργαστήριο εναντίον της πραγματικότητας".

Πρέπει εξ αρχής να τονισθεί η έντονη διαφοροποίηση μεταξύ του πλαισίου και της δυναμικής των ενδοομαδικών και διομαδικών σχέσεων. Στην πρώτη περίπτωση (στο καθεστώς των ενδοομαδικών σχέσεων - ΕΣΩΟΜΑΔΑ) η έμφαση δίδεται στις ενδοομαδικές ομοιότητες ενώ αντίθετα στη δεύτερη (στο καθεστώς των διομαδικών σχέσεων) στις διομαδικές διαφορές (Lidds, Steward 1975 σ. 28). Παρατηρείται η τάση στα άτομα να υπερεκτιμούν αφενός τις ενδοομαδικές ομοιότητες και αφετέρου τις διομαδικές διαφορές (Capotol, Payne, 1976 σ. 86)

Οι διομαδικές σχέσεις βρίσκονται στη ρίζα των εκατέρωθεν κοινωνικών αξιών και αναπαραστάσεων. Τόσο η διομαδική συμπεριφορά όσο και η διομαδική στάση και σχέση διαμορφώνονται και ενεργούνται κάτω από τη δυναμική επίδραση του ιδιαίτερου πλαισίου αφενός των κοινωνικών αξιών¹ που υφίστανται και διέπουν την ομάδα όσο και του συνόλου των αναπαραστάσεων που η κάθε ομάδα έχει τόσο για τον εαυτό της - ΕΣΩΟΜΑΔΑ ("ΕΙΜΑΣΤΕ") όσο και για την άλλη ομάδα - ΕΞΩΟΜΑΔΑ ("ΕΙΝΑΙ"). Κατ' επέκταση κάθε ομάδα οριοθετεί "τα του οίκου της" δηλαδή το ιδιαίτερο εκείνο πλαίσιο προτύπων στάσης και συμπεριφοράς το οποίο καλούνται τα μεμονωμένα άτομα - μέλη της ομάδας να το σεβαστούν και να ευθυγραμμίζουν την εκάστοτε συγκεκριμένη συμπεριφορά τους (τόσο στην ενδοομαδική όσο και την διομαδική) με το προτεινόμενο αυτό πλαίσιο.

Η σχετική επισήμανση που κάνει ο Brown (1988 σ. 50) έρχεται να επιβεβαιώσει τα παραπάνω. Υπάρχει η τάση σε κάθε ομάδα να οριοθετεί η ίδια τους δύο χώρους όπου κινείται και χαρακτηρίζεται η διπολική συμπεριφορά, η "παραδεκτή" και η "μη παραδεκτή" από την ομάδα.

Το γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται και ενεργούνται οι ποικίλες διομαδικές σχέσεις είναι ένα κλίμα διακρίσεων.² Μερικοί από τους πολλούς συγγραφείς που το επισημαίνουν είναι και οι Mugny, Koliser, Papastamou, Perez (1984 σ. 321) όταν χαρακτηριστικά τονίζουν ότι "οι διομαδικές σχέσεις ενεργούνται και λειτουργούν μέσα σε ένα κλίμα διακρίσεων". Βέβαια υπάρχουν πολυεπίπεδες διαφοροποιήσεις και διακρίσεις. Στην περίπτωση όμως που η διαφοροποίηση είναι φυλετική³ (και μάλιστα οπτικά διακριτή, Λευκό - Μαύρο) τότε παρατηρείται κάποια θεαματική ιδιαιτερότητα στη λειτουργία των διομαδικών σχέσεων. Οι Triandis (1961), Triantis και Davis (1965), Byne και Wong (1962), Goldstein και Davis (1972) [Όλοι στο Kidds, Steward 1975, σ. 24] με ποικίλους τρόπους επισημαίνουν την επίδραση των φυλετικών διακρίσεων στις διομαδικές σχέσεις. Οι δε έρευνες Κοινωνικών Ψυχολόγων και Κοινωνιολόγων επιβεβαιώνουν ότι οι πραγματικές φυλετικές διαφοροποιήσεις επηρεάζουν τη διομαδική στάση και συμπεριφορά (ο.π. σ. 26).

Αφού, όπως προαναφέρθηκε, σε επίπεδο πολιτισμικό (αξιών) οι ομάδες διαφοροποιούνται, αναμενόμενο είναι (και μάλιστα στις περιπτώσεις ύπαρξης φυλετικής διαφοροποίησης), οι διομαδικές σχέσεις να ενεργούνται σε καθεστώς κάποιας μορφής και βαθμού κοινωνικής απόστασης⁴ των εμπλεκόμενων ομάδων. Βέβαια η διομαδική επαφή τόσο στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο όσο και σε στενό συνοικιακό (συνύπαρξη) και σχολικό (συμφοίτηση), επηρεάζει⁵ την προκατάληψη στις διομαδικές σχέσεις όχι όμως αδιακρίτως και ανεξάρτητα από το συγκεκριμένο

¹ Ο P. Hofstatter (1978 σ. 172, Εμπέλ. Β. Φίλιας) επισημαίνει σχετικά "Μια υπόθεση που στέκεται από τη σκοπιά της Κοινωνικής Ψυχολογίας, εκπληρώνεται στην emphatic διαπίστωση ότι το άτομο έχει τις ρίζες του μέσα στον πολιτισμό του. Η αλήθεια είναι πως είμαστε ριζωμένοι στον πολιτισμό μας πολύ πιο βαθιά από όσο θέλουμε να παραδεχτούμε".

² Οι Vivian, Bercowitz (1993 σ. 523) αναφέρουν χαρακτηριστικά "Στις διομαδικές σχέσεις η προκατάληψη είναι ο κανόνας".

³ Σωρεία ερευνών υπάρχει για τις φυλετικές διαφοροποιήσεις (οι οποίες, φυλετικές διαφοροποιήσεις, όταν υπάρχουν οριοθετούν μια ιδιαιτερότητα στη μορφή και τη δυναμική των διομαδικών σχέσεων). Ενδεικτική αναφορά Anastasi, Foley (1949)/ Bendix, Lipset (1953)/ Benedict, Wellhish (1943)/ Boyd (1950)/ Dunn, Dobz, Lansky (1946)/ Garth (1931)/ Ginzberg (1956)/ Kardines, Oresy (1951)/ Knox (1945, 1949, 1952)/ Lindzey (1954)/ Montagu (1952)/ Sarason, Gladwin (1958)/ Tyler (1956) [Όλοι στο Dreger, Miller 1960 σ. 361].

⁴ Οι Sherif και Sherif (1969 σ. 268) θέτουν κάποιον ορισμό για την κοινωνική απόσταση και αναφέρουν χαρακτηριστικά "Η Κοινωνική Απόσταση είναι μια αλληλεπίδραση μεταξύ μελών διαφόρων ομάδων που κυμαίνεται από στενή φίλια έως πλήρη αποχωρισμό (δχι επαφή). Προσδιορίζεται από κανόνες που ελέγχουν τις καταστάσεις στις οποίες οι αλληλεπιδράσεις με μέλη της εξωομάδας να είναι περιορισμένες".

⁵ Ο επηρεασμός αυτός είναι διπλής κατεύθυνσης. Εντατικοποίηση (αύξηση) ή άμβλυνση (μείωση) της διομαδικής προκατάληψης.

πλαίσιο των συνθηκών επαφής των μελών των ομάδων στα 3 παραπάνω περιβαλλοντικά πλαίσια. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση που αναφέρουν οι Bargley, Verma (1979 σ. 157) για την εναλλακτική πιθανότητα (αύξηση ή μείωση της προκατάληψης στις σχέσεις των ομάδων με την διομαδική επαφή). Συγκεκριμένα αναφέρουν ότι στη Μ. Βρετανία παρατηρείται αυτή η διπλή εκδοχή. Η αύξηση ή μείωση της προκατάληψης εξαρτάται από το είδος της διομαδικής επαφής (π.χ. εισαγόμενος συναγωνισμός, ανάμιξη ομάδων με διαφορετικά πολυεπίπεδα STATUS).

Τέλος οι Tajfel και Turner (1986 στο Sachdev, Bourhis 1991 σ. 3) προβαίνοντας σε μια ανάλυση της διαδικασίας σχηματισμού της κοινωνικής ταυτότητας¹ στα πλαίσια της μελέτης τους "Social Identity theory" (SIT), επισημαίνουν ότι τελικά η διομαδική σχέση και συμπεριφορά πρέπει να θεωρηθεί προϊόν συνύπαρξης και συλλειτουργίας τριών επί μέρους δυναμικών διαδικασιών. Πρώτον της κοινωνικής κατηγοριοποίησης (Social Categorization), δεύτερον της κοινωνικής σύγκρισης (Social comparison) και τρίτον της κοινωνικής αυτοεικόνας (Social identification). Οι παραπάνω συγγραφείς (Tajfel και Turner) καταλήγουν στην διαπίστωση ότι η τελική διομαδική στάση και συμπεριφορά είναι αναπόφευκτα προϋδρασμένη και διαποτισμένη από τις τρεις παραπάνω διαδικασίες η επενέργεια των οποίων είναι χρονικά κλιμακωτή. Προηγείται η διαδικασία της κατηγοριοποίησης, ακολουθεί η κοινωνική σύγκριση και τέλος η ομαδική κοινωνική ταυτότητα.

5. Πλειονοτικές και Μειονοτικές ομάδες – Κοινωνική Εικόνα και Ταυτότητα

Παρά το γεγονός ότι οι Μειονοτικές ομάδες ελκύουν το ενδιαφέρον² και αποτελούν το κύριο θέμα σε ποικιλία ερευνών Διεθνώς, κρίθηκε σκόπιμο να μελετηθούν παράλληλα με τις Πλειονοτικές για μια σφαιρικότερη παρουσίαση. Εξ άλλου σε ένα πλαίσιο διομαδικών σχέσεων με φυλετική διαφοροποίηση, δύο είναι κατά κανόνα οι πρωταγωνιστές, η Πλειονοτική και η Μειονοτική ομάδα και πρέπει να καλυφθούν.

Πριν προχωρήσουμε τόσο στην έξαρση γενικά των ποικίλων ομαδοποιήσεων όσο και στο πολυμειονοτικό φαινόμενο, θα επιχειρήσουμε κάποιον ορισμό του όρου "Μειονότητα". Δε θα γίνει κάτι ανάλογο με τον όρο "Πλειονότητα", όχι διότι υπάρχει μεροληψία αλλά απλά διότι σε έναν συγκεκριμένο ενιαίο χώρο ασπρόμαυρο προσδιορίζοντας και οριοθετώντας το χώρο του μαύρου (Μειονότητας) αυτομάτως και εκ των πραγμάτων οριοθετείται και ο χώρος του λευκού (Πλειονότητας). Ο Starr (1974 σ. 205) με τον όρο "Μειονότητα"³ χαρακτηρίζει κάθε ομάδα πολιτισμικά ή φυσικά διαφορετική – διακρινόμενη που διαθέτει κοινωνική αυτοσυνειδησία και αυτογνωσία με κληρονομικά μέλη, με μεγάλο βαθμό ενδογαμίας που υπόκεινται σε [φυλετική] διάκριση – προκατάληψη πολιτικά, οικονομικά και τελούν υπό τον έλεγχο μιας πολιτικά κυρίαρχης κοινωνίας [Πλειονοτικής ομάδας].

¹ Αναφερόμενος στη βαρύτητα του εξωτερικού – οπτικού στοιχείου στον σχηματισμό της εικόνας (και κατ' επέκταση της ταυτότητας) ο Παπαστάμου (1989 σ. 390) αναφέρει τον τρόπο ντυσίματος και το παρουσιαστικό ως οπτικά μέσα που αποκαλύπτουν εύκολα την ομάδα υπαγωγής και άλλου (σ. 397) τον επηρεασμό της αξιολόγησης από την εξωτερική εμφάνιση (Όμορφος → Θετικά / Άσχημος → Αρνητικά).

² Ο Hofstadter (1978 σ. 364 Επιμ. Β. Φίλιας) στο κεφάλαιο για το "ρόλο των Μειονοτήτων" αναφέρεται έμμεσα στην οικουμενικότητα του ενδιαφέροντος.

³ Για έναν άλλο πλήρη ορισμό της Μειονότητας βλ. Wirth 1945 σ. 347 (Στο Pontierotto, Pedersen 1993 σ. 7).

Ο Τσαούσης (1984 α. 9) είναι συνοπτικότερος και χαρακτηρίζει "Μειονότητα" ένα κοινωνικό σύνολο ή μια κατηγορία πληθυσμού που είναι αντικείμενο προκατάληψης και δυσμενούς μεταχείρισης εξαιτίας των ιδιαίτερων φυλετικών και πολιτισμικών γνωρισμάτων.

Τόσο ο Σταρ όσο και ο Τσαούσης επισημαίνουν emphaticά το καθεστώς προκατάληψης που "υφίσταται" η εκάστοτε Μειονότητα στην κοινωνική συνύπαρξή της με την Πλειονοτική ομάδα (Κυρίαρχη κοινωνία φιλοξενούσας χώρας). Η κοινή αναφορά των δύο παραπάνω συγγραφέων (του Τσαούση και του Σταρ σιωπηρώς) εγκρίνει την άποψή μου ότι ο όρος "Μειονότητα" υπονοεί πρωτίστως¹ Μειονότητα με σαφή φυλετική διαφοροποίηση (από την εκάστοτε τοπική Πλειονοτική ομάδα).

Τόσο η έξαρση των εσωτερικών ομαδοποιήσεων όσο και το εισαγόμενο πολυμειονοτικό² φαινόμενο είναι εμφανή στη σύγχρονη Διεθνή κοινωνία. Στην μεν πρώτη περίπτωση που αφορά τη σύμπτυξη Συλλόγων, Σωματείων, Συνεταιρισμών, Ομοσπονδιών, οι ομαδοποιήσεις ενεργούνται στα πλαίσια κυρίως του συνδικαλισμού αλλά και άλλης ποικίλης σκοπιμότητας. Οι επιμέρους και πολυάριθμες αυτές αριθμητικές "Μειονότητες" σε σχέση με το υπόλοιπο κοινωνικό σώμα, αποτελούν τις "κατά συνθήκην Μειονότητες"³ αφού έχουν ληφθεί από το κυρίαρχο σώμα της Πλειονοτικής ομάδας και αποτελούν οργάνικό τμήμα της. Αντίθετα στη δεύτερη περίπτωση του εισαγόμενου πολυφυλετικού φαινομένου όπου πρόκειται για μετακινήσεις πληθυσμών που πέραν της πολιτισμικής έχουν εθνική, γλωσσική και ενδεχομένως χρωματική διαφοροποίηση από την τοπική κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα (Κρατικός πληθυσμός), έχουμε "γνήσιες Μειονότητες" καθόσον τα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα⁴ αυτών των Μειονοτικών πληθυσμών πληρούν το βασικότερο όρο. Ένα πλαίσιο κοινωνικής τους συμβίωσης με την τοπική Πλειονοτική ομάδα που χαρακτηρίζεται από έντονες φυλετικές διακρίσεις⁵, προκατάληψη και ποικίλους κοινωνικούς αποκλεισμούς. Στην κατηγορία αυτή των "γνήσιων Μειονοτήτων" θα πρέπει να υπαχθεί και ο Τσιγγάνικος⁶ πληθυσμός δεδομένου ότι οι όροι ζωής του πληρούν σαφώς τις παραπάνω δυσμενείς γι' αυτούς συνθήκες κοινωνικής αποδοχής και συμβίωσης. Κάτι αντίστοιχο μπορεί να λεχθεί και για τις Πλειονοτικές ομάδες. Ασφαλώς ο όρος "Πλειονοτική ομάδα" καλύπτει ποικιλία περιπτώσεων και αντιπροσωπεύει πάντα την αριθμητική υπεροχή σε διομαδικές συγκρίσεις (τόσο στον πραγματικό κοινωνικό χώρο όσο και στα πλαίσια των εργαστηριακών απαιτήσεων). Όμως και εδώ με τον όρο "Πλειονοτική ομάδα" πρωτίστως υπονοείται η εκάστοτε κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα του συγκεκριμένου φιλοξενούντος Κράτους (Εθνική Πλειονοτική ομάδα σε αντίθεση με την Εθνική Μειονοτική ομάδα).

¹ Ο Παπαστάμου (1990 Επιμ - Εισαγωγή) στην Εισαγωγή (α. 9) αναφέρει "... τα βασικότερα, κατά τη γνώμη μας, κείμενα ... που διέπουν τις διομαδικές σχέσεις ... η γνωριμία του αναγνώστη μ' αυτά τα κείμενα θα του επιτρέψει να κατανοήσει πληρέστερα τον τρόπο λειτουργίας, τους λόγους ύπαρξης και την κοινωνιοψυχολογική δυναμική των φυλετικών διακρίσεων και της ρατσιστικής νοοτροπίας ...".

² Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι Μειονότητες αποτελούν το 44% του πληθυσμού στη Λετονία (το 34% Ρώσοι), το 38% στην Εσθονία (30% Ρώσοι), στη Σλοβακία το 18% (11% Ούγγροι), το 14% στη Βουλγαρία (9% Τούρκοι και 5% Ρόμα), το 13% στη Ρουμανία (8% Ούγγροι και 4% Ρόμα), στη Λιθουανία το 20% (9% Ρώσοι, 7% Πολωνοί κ.λπ.)

³ Για τα είδη Μειονοτήτων και συγκεκριμένα τις "Υπομειονότητες" βλ. Volpato, Maass, Mucchi - Fairia, Vitti (1990 α. 119).

⁴ Ο Milner (Στο Παπαστάμου 1990 α. 91 Επιμέλεια - Εισαγωγή) αναφέρεται σε περίπτωση Μειονότητας Μαύρων με πενιχρά κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα

⁵ Η μεν Πετμεζίδου - Τσουλούβη (1987 α. 84) επισημαίνει τη διακρίση της ανισότητας, ο δε Milner (Στο Παπαστάμου 1990 α. 68 Επιμ - Εισαγωγή), παρατηρεί ότι οι πολυδιάστατες αποστερήσεις έχουν αποδέκτες τις Μειονότητες.

⁶ Βέβαια ο κοινός παρονομαστής με τις εισαχθείσες Μειονότητες είναι τα εξίσου πενιχρά δεδομένα, όμως οι Τσιγγάνοι αποτελούν Μειονότητα από πολλών ετών που έχει ενταχθεί εν μέρει στο Πλειονοτικό Ελληνικό πλαίσιο (γλώσσα, στρατιωτική θητεία κ.α.).

Κατά κανόνα οι όροι τόσο της "Κοινωνικής εικόνας"¹ όσο και στη συνέχεια της "Κοινωνικής ταυτότητας"², τείνουν να αφορούν μάλλον το συλλογικό και όχι το ατομικό, κοινωνικές ομάδες και όχι μεμονωμένα άτομα.

Η πρόταξη της λέξης "κοινωνική" (εικόνα, ταυτότητα) αποκαλύπτει την αναγκαιότητα του κοινωνικού στοιχείου για το σχηματισμό της εικόνας - ταυτότητας μιας συγκεκριμένης ομάδας. Γεγονός που σημαίνει ότι η ομάδα αυτή καλείται να δώσει το "test" στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο μέσω της κοινωνικής παρουσίας, συμπεριφοράς και ποικίλων κοινωνικών συναλλαγών (στα πλαίσια των ανθρωπίνων και διομαδικών σχέσεων) των μεμονωμένων μελών της τα οποία και την αντιπροσωπεύουν.

Το συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο τελικά θα διαμορφωθεί η κοινωνική εικόνα έχει την ιδιαιτερότητά του, είναι "χρωματισμένο" και αποτελεί "ιδιοκτησία" της εκάστοτε κυρίαρχης τοπικής Πλειονοτικής ομάδας της οποίας απηχεί τόσο τα πολιτισμικά δεδομένα όσο και τα πρότυπα των πεποιθήσεων, στάσεων και συμπεριφοράς. Δεδομένου λοιπόν ότι το πλαίσιο αυτό μονοπωλεί και αποτελεί το αποκλειστικό σημείο αναφοράς³ και τον "αρμόδιο φορέα" για στάθμιση και χαρακτηρισμό ατόμων και συμπεριφορών, τότε *de facto* η εκάστοτε κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα αναγορεύεται σε "Εκδούσα Αρχή" των κοινωνικών ταυτοτήτων!

Οι επιμέρους εικόνες που σχηματίζονται με τις συγκεκριμένες και ποικίλες κοινωνικές δοσοληψίες των μελών μιας ομάδας συσσωρεύουν και τροφοδοτούν για την διαμόρφωση της τελικής διευρυμένης ομαδικής εικόνας. Τα δύο βασικά κριτήρια σχηματισμού μιας κοινωνικής εικόνας είναι η "εξωτερική εμφάνιση"⁴ και η "συμπεριφορά". Συμβαίνει όμως να συνδέεται μια άσχημη εμφάνιση με μια μελλοντική αρνητική συμπεριφορά⁵. Όταν συμβαίνει αυτό δημιουργείται "φαύλος κύκλος" μεταξύ της χαρακτηριζουσας και της χαρακτηριζόμενης πλευράς. Στις περιπτώσεις διομαδικών σχέσεων με φυλετική χρωματική διαφοροποίηση⁶ των ομάδων, η αντικειμενική εκτίμηση και ο χαρακτηρισμός της ομάδας με τη δυσμενέστερη οπτική εικόνα (χρώμα, φάτσα, ντύσιμο) κατά κανόνα "προνόμιο" των Μειονοτικών ομάδων, αλλοιώνεται σημαντικά παρά την ενδεχόμενη μελλοντική θετική συμπεριφορά. Και βέβαια το "τι εστί καλή εμφάνιση" και "σωστή συμπεριφορά" θα ήταν τουλάχιστον αφελής ο ισχυρισμός ότι μπορούν να οριοθετηθούν αντικειμενικά. Αντίθετα μάλιστα η παρέμβαση της Πλειονοτικής κυρίαρχης ιδεολογίας είναι δεδομένη και αναπόφευκτη (απλώς κυμαίνεται ο βαθμός).

¹ Ο Parsons (Στο Klein) ορίζει ως εξής την "Κοινωνική Εικόνα" "Σημαίνει την ύπαρξη μιας καθολικής αναπαράστασης της κοινωνικής αντίληψης των ατόμων που συντελεί στον προσδιορισμό των φορέων δράσης προς τις κοινές αξίες και νόρμες συμπεριφοράς".

² Η Πετμεζίδου - Τσουλούβη (1997 σ. 238) εξάλλου ορίζει την Κοινωνική ταυτότητα "Κοινωνική ταυτότητα είναι το μέρος εκείνο της αυτοαντίληψης που πηγάζει από τη συμμετοχή σε ομάδες. Σ αυτό το πλαίσιο οι ομάδες είναι sets από άτομα που ανήκουν στην ίδια κοινωνική κατηγορία, διατηρούν μια συναίνεση ομαδικών αξιών και είναι συναισθηματικά δεμένα μεταξύ τους".

³ Ο Mugny (1982 σ. 46) τονίζει ότι η εικόνα της Μειονότητας περνάει μέσα από τους Κοινωνικούς κανόνες της Πλειονότητας.

⁴ Για τη σημαντικότητα της μη λεκτικής εμφάνισης και της εικόνας βλ. αντίστοιχα Αρτζυλ (1981 σ. 241 μετ.) και Fair (1995 σ. 82 Επιμ. - Εισαγωγή Σ. Παπαστάμου Α. Μαντόγλου).

⁵ Ο Moscovici (Στο Παπαστάμου 1989) επισημαίνει αφενός τον εξ ορισμού αρνητικό χαρακτηρισμό της Μειονοτικής συμπεριφοράς (εκ μέρους της Πλειοψηφίας) ως παρεκκλίνουσας (σ. 284) και αφετέρου τη διαδικασία της μετάβασης μιας ομάδας από τη φάση της παρέκκλισης στη θέση της Μειονότητας (σ. 283).

⁶ Η διαφορετική υπαγωγή των ατόμων σε ομάδες αντανακλάται στην εξίσου διαφοροποιημένη συμπεριφορά τους, αφού η ομαδική υπαγωγή είναι σημασιολογικά και συγκινησιακά φορτισμένη σύμφωνα με την άποψη του Tajfel (1972 σ. 292) που παραθέτουν ο Mugny, Παπαστάμου (Στο Παπαστάμου Επιμ. - Εισαγωγή 1989 σ. 430).

Η τελική εκτίμηση και βαθμολόγηση μιας κοινωνικής ομαδικής εικόνας γίνεται βάσει του ευρύτερου διπολικού κριτηρίου "Καλή - Κακή" ή "θετική - Αρνητική".¹ Και βέβαια αυτό όταν πρόκειται για τη γενική - συμπερασματική βαθμολόγηση της συνολικής ομάδας με διευρυμένο χρονικό πλαίσιο για μια άνετη αποκάλυψη της πλήρους και σφαιρικής κοινωνικής της εικόνας. Οι επιμέρους όμως αναρίθμητες εικόνες που παρέχουν για την ομάδα τους τα μεμονωμένα μέλη της στις ποικίλες διομαδικές τους σχέσεις, μπορούν να αξιολογηθούν και με ενδιάμεσους χαρακτηρισμούς (Καλή και κακή, "Ναι και όχι", "Έτσι κι έτσι").

Η έννοια της "Κοινωνικής Ταυτότητας" είναι μάλλον ευρύτερη εκείνης της "Κοινωνικής Εικόνας". Βέβαια μια "Κοινωνική Εικόνα" είναι πιθανόν να αναθεωρηθεί, τροποποιηθεί αλλά και να αντιστραφεί δεδομένου ότι υπάρχει η δυνατότητα μετακίνησής της από το ένα προς το άλλο άκρο του χαρακτηρισμού (Καλή → Κακή ή Καλή ← Κακή), ενδεχόμενο όμως σχεδόν απίθανο ιδίως για τις Μειονοτικές ομάδες. Η διαμόρφωση της "Κοινωνικής Ταυτότητας" μάλλον πρέπει να τοποθετηθεί χρονικά μεταγενέστερα από την "Κοινωνική Εικόνα", δεδομένου ότι αποτελεί το απόσταγμα, την πιο παγιωμένη ετικέτα και το απώτατο πιστοποιητικό² για την ομάδα.

Όσον αφορά τον αμοιβαίο αλληλοχαρακτηρισμό³ μεταξύ Πλειονοτικής και Μειονοτικής ομάδας, την "Κοινωνική Εικόνα" που έχει η μια ομάδα για την άλλη $\left(\Pi \xrightarrow{\text{ΕΙΝΑΙ}} \text{Μ}, \text{Μ} \xrightarrow{\text{ΕΙΝΑΙ}} \Pi \right)$:: Κατ' αρχήν αυτός ο αλληλοχαρακτηρισμός των δύο ομάδων και η αποκάλυψη τόσο του είδους (Καλή ή κακή) όσο και της έντασης της κοινωνικής εικόνας που έχει η μια ομάδα για την άλλη, είναι σημαντική για δύο λόγους: Πρώτον διότι στον κοινωνικό χώρο βαρύτητα έχει όχι τόσο τι γνώμη έχει η κάθε ομάδα για τον εαυτό της (Αυτοχαρακτηρισμός - Αυτοεικόνα "ΕΙΜΑΣΤΕ") όσο η γνώμη των άλλων⁴ (της άλλης ομάδας) και δεύτερον διότι σε μια μελέτη διομαδικών σχέσεων βαρύτητα έχει ο μεταξύ των 2 εμπλεκόμενων ομάδων κοινωνικός αλληλοχαρακτηρισμός ($\Pi \rightarrow \text{Μ}, \text{Μ} \rightarrow \Pi$).

Πρέπει να τονισθεί ότι στις περιπτώσεις που καλούνται τα άτομα να χαρακτηρίσουν κάποιες ομάδες (και όχι συγκεκριμένα μεμονωμένα άτομα - μέλη των ομάδων αυτών), ο χαρακτηρισμός⁵ είναι σημαντικά εντονότερος και δυσμενέστερος. Η πρώτη έντονη τάση που καταγράφεται στον αμοιβαίο αλληλοχαρακτηρισμό (απόδοση κοινωνικών εικόνων) στα πλαίσια των διομαδικών σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων ομάδων, είναι η κάθε ομάδα να κρατάει στάση και να χαρακτηρίζει την άλλη ομάδα - εξωομάδα, περισσότερο αρνητικά⁶ (από ό,τι θετικά). Το παράδοξο στην πρόκειμένη περίπτωση όπου οι διομαδικές σχέσεις αφορούν Πλειονοτική και Μειονοτική ομάδα (και κυρίως όταν πέραν των συνήθων διαφοροποιήσεων προστίθεται και η έντονη οπτική διαφοροποίηση της

¹ Βέβαια ο τελικός χαρακτηρισμός μιας κοινωνικής εικόνας ως "καλής" (+) ή "κακής" (-) σε καμία περίπτωση δεν είναι απόλυτος (100%) αλλά απλώς παρατηρείται υπεροχή του ενός χαρακτήρα της εικόνας έναντι του άλλου (+ - ή - +) σε βαθμό που κυμαίνεται κατά περίπτωση.

² Αν η κοινωνική εικόνα είναι ο ενδιάμεσος "έλεγχος προόδου" του μαθητή, η "κοινωνική ταυτότητα" αποτελεί το "Απολυτήριο" του (τον τελικό και γενικό χαρακτηρισμό του).

³ Ο Moscovici (Στο Παπαστάμου 1989 Επιμέλεια - Εισαγωγή) αναφερόμενος στην διεγκυστίνδα μεταξύ της Πλειονοτικής και Μειονοτικής ομάδας επισημαίνει αφενός την τάση η μεν Πλειονοτική κρίση να αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα ενώ η Μειονοτική με φαιδρότητα (σ. 256) και αφετέρου η τάση της Μειονοτικής ομάδας να ανατρέπει κάθε Πλειονοτική άποψη (σ. 272).

⁴ Οι Sherif και Sherif (1969 σ. 277) επιβεβαιώνουν επισημαίνοντας ότι ουσιαστικά η αυτοεικόνα μας ("ΕΙΜΑΣΤΕ") αντανακλά την γνώμη των άλλων για την ομάδα μας ("ΕΙΜΑΣΤΕ" ≈ "ΕΝΑΙ").

⁵ Οι Tajfel και Forgas (Στο Παπαστάμου 1990 σ. 292 Επιμ - Εισαγωγή), επιβεβαιώνουν αυτή την τάση αναφέροντας συγκεκριμένα "Οι Κοινωνικοί Ψυχολόγοι αγνόησαν αρκετά τη μελέτη των συλλογικών συνθηκών, υπό τις οποίες τα διομαδικά στερεότυπα γίνονται πιο ενεργά, έντονα ή ακραία". Ότι ο συλλογικός είναι εντονότερος του ατομικού χαρακτηρισμού βλ. και Moscovici, Zavalloni, Weissberger 1972 (Στο Baumeister 1982 σ. 608).

⁶ Οι Segall κα (Επιμ Γεώργας 1983 σ. 392) επισημαίνουν τις έντονες ιδιότητες που προσάπτονται στην εκάστοτε ΕΞΩΟΜΑΔΑ. Ο Byrne 1969 (Στο Brown 1984 σ. 21) τονίζει ότι οι dissimilar others (ΕΞΩΟΜΑΔΑ) αξιολογήθηκαν περισσότερο αρνητικά. Ο Hofstatter (1978 Επιμ. Β. Φίλιας σ. 320) αναφέρει το εντυπωσιακό "Όσοι δεν ανήκουν στην ομάδα φτάνουν να θεωρούνται πραγματικοί ή μελλοντικοί εχθροί της".

εξωτερικής εμφάνισης π.χ. Λευκοί – Μαύροι), δεν ισχύουν τα αμέσως παραπάνω αδιακρίτως και για τις δύο ομάδες. Πολλές έρευνες αποκάλυψαν ότι η Πλειονοτική ομάδα όχι μόνο σταθερά αλλά και έντονα¹, χαρακτηρίζει την Μειονοτική ομάδα – εξωομάδα περισσότερο αρνητικά $\left(\Pi \xrightarrow{->+} M \right)$. Το ίδιο όμως δε συμβαίνει και με τη στάση της Μειονοτικής ομάδας² απέναντι στην Πλειονοτική ομάδα αφού την χαρακτηρίζει σημαντικά περισσότερο θετικά $\left(M \xrightarrow{+>-} \Pi \right)$.

Η διαμετρικά διαφοροποιημένη αυτή στάση μεταξύ Πλειονοτικής και Μειονοτικής ομάδας, προδίδει την ιδιαιτερότητα των κοινωνικοψυχολογικών κινήτρων που διέπουν τόσο την Πλειονοτική όσο και την Μειονοτική διομαδική συμπεριφορά. Φαίνεται ότι στην πρώτη περίπτωση η Πλειονοτική ομάδα ενεργεί και συμπεριφέρεται από “θέσεως ισχύος” (παίζει στην έδρα της!), αφού τόσο η αριθμητική όσο και η πολιτισμική και κοινωνικο-οικονομική υπεροχή της την επηρεάζουν και καθιστούν την “ματιά της” προς την Μειονοτική ομάδα “υπεροπτική” με τη συνεχή αντιπαραβολή των δικών της πλούσιων πολυεπίπεδων δεδομένων με τα πενιχρά και ισχνά δεδομένα εκείνης. Από την πλευρά της η Μειονοτική ομάδα από “θέσεως μειονεκτικής” (παίζει εκτός έδρας!) κάτω από το βάρος των συνεχών και έμμεσων εκβιασμών του Πλειονοτικού κατεστημένου, μάλλον φαίνεται να αποδέχεται³ την αρνητική εικόνα που της προσάπτεται και να αναγνωρίζει την “ανωτερότητα”⁴ της αντίπαλης Πλειονοτικής ομάδας.

6. Το φαινόμενο και η λειτουργία της προκατάληψης και του Ρατσισμού στη σύγχρονη Κοινωνία

Στο κοινό αίσθημα και στην παγκόσμια αντίληψη τόσο η προκατάληψη όσο και ο Ρατσισμός συνιστούν δύο έντονα κοινωνικά φαινόμενα. Οι δύο αυτοί αρνητικά φορτισμένοι χαρακτηρισμοί έχουν αποδέκτες ανθρώπινες μειονοτικές ομάδες και μάλιστα εκείνες που η φυλετική τους διαφοροποίηση έχει έντονο και το οπτικό στοιχείο (χρώμα δέρματος).

Το φαινόμενο είναι οικουμενικό και βρίσκεται σε έξαρση. Μόνο που η έξαρση αυτή δεν είναι πολλές φορές “ορατή δια γυμνού οφθαλμού” δεδομένου ότι τόσο η προκατάληψη όσο και ο Ρατσισμός εκδηλώνονται έμμεσα και καλυμμένα σε ποικίλους τομείς και πλαίσια της κοινωνικής ζωής. Φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους αντιφατικότητα και “κοντράστ”, αφού θεωρητικά άτομα και επίσημοι φορείς, κάτω από την πίεση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα πλαίσια του ΟΗΕ, διακηρύττουν και χειροκροτούν την εξάλειψη του Ρατσισμού, στην πράξη όμως συλλαμβάνονται έμμεσα και καλυμμένα να τον συντηρούν και αναπαράγουν. Ο Hofstatter (1978 σ. 368, Επιμ. Β. Φίλιας) επιβεβαιώνει την έξαρση του φαινομένου επισημαίνοντας την οικουμενικότητα των προκαταλήψεων. Και πάλι ο Hofstatter αλλού (ο.π. σ. 367) αναφέρει το μεγάλο ποσοστό

¹ Λεπτομερή αναφορά για την αρνητική στάση της Πλειοψηφίας έναντι της Μαύρης Μειονότητας βλ. Wheldall (1975 σσ. 79-80).

² Για το θέμα της ομαδικής αυτοαποστροφής της Μαύρης Μειονότητας και τη συμπάθειά τους για τους λευκούς βλ. Milner (Στο Παπαστάμου Επιμ. - Εισαγ. 1990 σσ. 98, 99).

³ Για την αποδοχή αυτή βλ. Hofstatter (ό.π. σσ. 370, 99).

⁴ Δεν εξαντλείται μόνο στα υλικά. Για το μύθο της Πλειονοτικής “ανωτερότητας” βλ. Sherif, Sherif (1969 σ. 277).

της Ρατσιστικής στάσης.¹ Η Ζεγκερ (1977 μετ. α. 333) αναφερόμενη στην εκδήλωση του φαινομένου στον Αμερικάνικο χώρο αφενός τονίζει ότι οι “φυλετικές σχέσεις” αποτελούν το σταθερό θέμα στις Η.Π.Α. και αφετέρου επισημαίνει το ασυμβίβαστο της συνύπαρξης Μειονοτήτων και Δημοκρατίας.² Ανεξάρτητα λοιπόν από την θεωρητική τοποθέτηση (ατομική ή συλλογική) η ύπαρξη, συντήρηση και αναπαραγωγή του Ρατσισμού, όχι απλώς τεκμηριώνεται αλλά σαφέστατα αποδεικνύεται με τις πολλαπλές και πολυεπίπεδες κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις (κοινωνικούς αποκλεισμούς)³ που ενεργούνται καθημερινά και Διεθνώς σε βάρος κυρίως των έγχρωμων φυλετικών Μειονοτικών ομάδων.

Προσεγγίζοντας τον εσωτερικότερο χώρο των μηχανισμών και της λειτουργίας των συγκεκριμένων φαινομένων της Προκατάληψης και του Ρατσισμού, κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε ορισμένες απόψεις συγγραφέων όσον αφορά την οριοθέτηση αυτών των εννοιών. Γενικά οι δύο έννοιες της Προκατάληψης και του Ρατσισμού σχεδόν ταυτίζονται και αλληλοκαλύπτονται αφού η αναφορά σε μια από τις δύο υπονοεί την αυτόματη αναφορά και της άλλης. Βέβαια μια λεπτομερέστερη παρατήρηση διαφοροποιεί κάπως τις δύο έννοιες τοποθετώντας την μεν Προκατάληψη στον εσωτερικότερο κύκλο ως στενότερη έννοια, τον δε Ρατσισμό στον εξωτερικό αφού συνιστά κάπως ευρύτερη έννοια. Όσον αφορά την χρονική σειρά εκδήλωσης των δύο φαινομένων, μάλλον πρέπει να προηγείται ο Ρατσισμός δεδομένου ότι προαπαιτείται η παρουσία της ανθρώπινης φυλής (Ράτσας) για να ακολουθήσει ο χαρακτηρισμός της (ο αρνητικός).

Ξεκινούμε από τον Παπαδόπουλο (1994 α. 383-4) ο οποίος ακριβώς επιβεβαιώνει σχεδόν το ταυτόσημο των δύο εννοιών, αφού αναφέρει για τον Ρατσισμό ότι “αποτελεί προκατάληψη βασισμένη στην έννοια της φυλής και χαρακτηρίζεται από ακραίες θέσεις, σχετικές με την κατωτερότητα ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικές φυλές. Ο όρος σχετίζεται αρκετά με τον εθνοκεντρισμό. Αποτελεί ακόμα πολιτική θέση που περιλαμβάνει οικονομικές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές και νομικές διακρίσεις σε βάρος αυτών που ανήκουν σε άλλη (“κατώτερη”) φυλή”. Οι δε Collius και Ashmore δίνουν τον συνοπτικό μεν αλλά περιεκτικό ορισμό για την προκατάληψη καθώς και τις βασικές παράλληλες έννοιες που την συνοδεύουν: “Προκατάληψη είναι μια αρνητική στάση προς κάθε κοινωνικό προσδιορισμό ομάδας και προς κάθε πρόσωπο που πρόκειται να είναι μέλος αυτής της ομάδας” και συνεχίζουν “οι 4 κύριες έννοιες της προκατάληψης είναι ότι 1. Αποτελεί Διομαδικό φαινόμενο. 2. Είναι Αρνητικός προσδιορισμός. 3. Είναι κακή. 4. Αποτελεί μια στάση”.

¹ Συγκεκριμένα αναφέρεται α) Στην εκτίμηση του Allport και του Kramer (1946) σύμφωνα με την οποία οι εχθρικές διαθέσεις για τα μέλη των εκάστοτε εξω-ομάδων παίζουν σαφέστατα ρόλο στη σκέψη του 80% περίπου του Αμερικανικού πληθυσμού. Ίδιο και το συμπέρασμα του Rosenblith (1949). β) Σε μια ιδιωτική έρευνα δική του (Hofstatter 1952), αποδείχθηκε ότι σε ένα σχετικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο, το 75% των πειραματικών υποκειμένων αποδέχθηκε τις Ρατσιστικές απόψεις κάποιου ερωτηματολογίου.

² Συγκεκριμένα αναφέρει α) Ότι το παλαιότερο και σταθερό θέμα της κοινωνιολογικής έρευνας είναι οι φυλετικές σχέσεις και συγκεκριμένα το πρόβλημα των Μαύρων. β) Ότι στα 1944 κυκλοφόρησε ένα σπουδαίο έργο του Ελβετού κοινωνιολόγου – οικονομολόγου Gunner Myrdal με τίτλο “Ένα Αμερικάνικο Δίλημμα Το πρόβλημα των Μαύρων και η σύγχρονη Δημοκρατία”. Αυτό έδειχνε χαρακτηριστικά πως οι φυλετικές διακρίσεις δεν συμβιβάζονται σε καμιά περίπτωση με τα ιδεώδη της Αμερικανικής Δημοκρατίας. γ) Ότι οι, κατά Κυβερνητική εντολή, διεξαχθείσες έρευνες στην Αμερική για τους Μαύρους (των James S. Coleman κ.α “Ισες ευκαιρίες για Μόρφωση” (1966) και της Επιτροπής των ΗΠΑ για τα πολιτικά δικαιώματα “Φυλετική Απομόνωση στα Δημοτικά Σχολεία” (1967)), απέδειξαν τη λειτουργία του Ρατσιστικού φαινομένου στην πράξη με την ανισότητα ευκαιριών μεταξύ της Αμερικανικής Πλειοψηφίας και της Μειονότητας των Μαύρων.

³ Οι Mugny και Παπαστάμου (Στο Παπαστάμου Επιμέλεια – Εισαγωγή 1989 α. 432) παρέχουν μια βασική διευκρίνιση όσον αφορά την αυξημένη πιθανότητα μια Μειονότητα να γίνει στόχος διακρίσεων. Πρόκειται για την περίπτωση που μια Μειονοτική στάση και συμπεριφορά είναι σχετικά άκαμπτη και αρνείται ρητά (Mugny, Pierrehumbert και Zubel, 1972-1973) ή σιωπηρά (Mugny 1975, Mugny και Παπαστάμου 1980) κάθε συμβιβασμό.

Αντίθετα ο Παπαδόπουλος (1994 σ. 463) τη φορά αυτή οριοθετώντας την έννοια του όρου Προκατάληψη¹ είναι αρκετά περιγραφικός και καλύπτει την διπολική πιθανή κατεύθυνσή της (Θετική ή Αρνητική), τον συσχετισμό της με τη δημιουργία αντίστοιχων στερεοτύπων και την κύρια αναφορά της σε Μειονότητες Μαύρων.²

Όσον αφορά τα στοιχεία, τη λειτουργία και τους μηχανισμούς της Προκατάληψης και του Ρατσισμού που χαρακτηρίζουν μια προκατειλημμένη σκέψη και Ρατσιστική στάση είναι: α) Η παραποίηση και διαστρέβλωση της πραγματικότητας. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποδοθεί απόλυτα στην μεν πλευρά της Πλειονότητας θετική εικόνα στην δε Μειονοτική πλευρά αρνητική. Βέβαια ο Hofstatter (1978 σ. 368, Επιμ. Φίλιας) δέχεται ότι ενδεχομένως μια προκατειλημμένη σκέψη να περιέχει κάποιο "κόκκο αλήθειας"³ όσον αφορά το αντικείμενο της προκατάληψης - την Μειονοτική ομάδα.

Και βέβαια κατά κανόνα η αρνητική στάση και συμπεριφορά των Μειονοτικών ομάδων απλώς αποτελεί απάντηση (αντεπίθεση) στις ποικίλες διακρίσεις που γίνονται σε βάρος τους και τους πολυεπίπεδους κοινωνικούς αποκλεισμούς. β) Αν η προκατάληψη θεωρηθεί στη διπολική της διάσταση, τότε η κατανομή των δύο μορφών χαρακτηρισμού που κάνει η Πλειονοτική ομάδα είναι μεροληπτική αφού για τον εαυτό της (ΕΞΩΟΜΑΔΑ) επιφυλάσσει μια καλή - θετική για δε την Μειονοτική ομάδα (ΕΞΩΟΜΑΔΑ) μια έντονα κακή - αρνητική εικόνα γ) Κάλλιστα θα μπορούσε μια προκατειλημμένη σκέψη⁴ να χαρακτηριστεί τυφλή σκέψη δεδομένου ότι "μπλοκάρει" την κρίση και την χειραγωγεί μονοδιάστατα πάντα προς την κατεύθυνση της ταύτισης της Μειονοτικής ομάδας με κάθε αρνητικό, λαμβάνοντας υπόψιν τον προκατασκευασμένο (αρνητικό) χαρακτηρισμό της Μειονοτικής ομάδας κι όχι την παρούσα ενδεχομένως άσπρη συμπεριφορά της (Τακτική της κεκτημένης ταχύτητας). δ) Τέλος, η λανθασμένη τάση⁵ της γενίκευσης. Οι μεμονωμένες περιπτώσεις μιας αρνητικής κοινωνικής συμπεριφοράς μελών μιας ομάδας δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο γενίκευσης και επέκτασης του χαρακτηρισμού στη συνολική ομάδα. Έρευνες απέδειξαν ότι η εκάστοτε τυπική Πλειοψηφία εκλαμβάνει τα μέλη της κάθε Μειονοτικής ομάδας με μεγάλη ομοιογένεια σε εμφάνιση και συμπεριφορά. Τόσο η διαδικασία πρόσαψης αρνητικών χαρακτηρισμών όσο και οι μηχανισμοί απόδοσης (αιτιολόγησης⁶ και ερμηνείας) της αρνητικής συμπεριφοράς της Μειονοτικής ομάδας, καλύπτονται από τη λειτουργία ενός καταλυτικού παράγοντα που χαρακτηρίζει κυρίως της διομαδικές σχέσεις μεταξύ Πλειονοτικών και Μειονοτικών ομάδων που ο Παπαστάμου (1989) αποκαλεί "Ψυχολογιοποίηση" και το μελετά εν εκτάσει⁷. Ο Ρατσισμός σε καμία περίπτωση δεν είναι έμφυτος. Είναι προϊόν των εκάστοτε κυρίαρχων Πλειονοτικών κοινωνικών συνθηκών. Ο Milner (1990 σ. 67 στο Παπαστάμου

¹ Προκατάληψη είναι η από πριν κατάληψη της σκέψης - κρίσης και η χειραγωγή της σε μια μεροληπτική διομαδική σχέση.

² Αναφέρει επί λέξει "Προκατάληψη είναι η θετική ή αρνητική στάση που, μολονότι δε στηρίζεται σε αξιόπιστα ή επαρκή στοιχεία, είναι άκαμπτη. Σχετίζεται με τη δημιουργία στερεοτύπων. Π.χ. κάθε Σκωτσέζος είναι τσιγγούνης, κάθε Γερμανός εργατικός κ.λπ. Από την Ψυχολογία εξετάστηκαν κυρίως οι προκαταλήψεις απέναντι σε μειονότητες π.χ. τους μαύρους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάστηκε σχετικά με τη γένεση των προκαταλήψεων στα πλαίσια της ανάπτυξης της προσωπικότητας και με τη σημασία της προκατάληψης σε κοινωνικές ομάδες.

³ Ο Hofstatter (ό.π. σ. 368) αναφέρει το παράδειγμα των Νέγρων στις ΗΠΑ "Αν όμως προσέξουμε καλύτερα, θα δούμε ότι η υιοθετημένη "προκατάληψη" περιέχει κάποιο κόκκο αλήθειας. Αυτό συμβαίνει π.χ. με τους αριθμούς της εγκληματικότητας των Νέγρων στις ΗΠΑ, που είναι σχεδόν τριπλάσιοι από του λευκού πληθυσμού".

⁴ Ο Milner (Στο Παπαστάμου 1990 σ. 76, 77, 222 Επιμέλεια - Εισαγωγή) παραθέτει διαπιστώσεις και απόψεις ερευνητών για τη φύση και τα στοιχεία της Προκατάληψης (με κύρια το "γνωστικό", το "βαλητικό" και το "συναισθηματικό"). Σχετικά βλ. και Tajfel (1970).

⁵ Ο Allport 1978 σ. 21 (Στο Billings 1985 σ. 80) στην τάση για προκατάληψη τονίζει "Ο άνθρωπος έχει τάση για προκατάληψη. Αυτό οφείλεται στη φυσιολογική ροπή του να σχηματίζει γενικεύσεις, αντιλήψεις, κατηγορίες των οποίων το περιεχόμενο αναφέρεται σε μια υπεραπλούστευση του κόσμου των εμπειριών".

⁶ Ο Mugny (1982 σ. 44) επισημαίνει τον μηχανισμό αιτιολόγησης της Μειονοτικής συμπεριφοράς (Natural - Εγγενή, σταθερά χαρακτηριστικά τους).

⁷ Σ. Παπαστάμου (1989) "ΨΥΧΟΛΟΓΟΠΟΙΗΣΗ Επιπτώσεις των ψυχολογικών ερμηνειών στα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής". Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα.

Επιμ. Εισαγ) το επιβεβαιώνει, επισημαίνοντας ότι “έχοντας δει τις κοινωνικοπολιτικές επιπτώσεις των θεωριών του Jensen σχετικά με την κληρονομικότητα, τη φυλή και το IQ, θα ήταν ανόητο να επιχειρηματολογήσουμε υπέρ του έμφυτου στοιχείου στο ρατσισμό”. Η επικρατούσα¹ κατάσταση τοπικά και Διεθνώς προωθεί το Ρατσισμό. Η συντήρηση² και αναπαραγωγή του Ρατσιστικού φαινομένου είναι πολυεπίπεδη και συντελείται σε ποικίλα πλαίσια Πέραν του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου επιμέρους φορείς³ που ευθύνονται είναι η οικογένεια, το Σχολείο με την ευρεία έννοια και τη μερίδα του Λέοντος έχουν τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης (ΜΜΕ), δεδομένου ότι χαρακτηρίζονται (και όχι άδικα) ως “Διαμορφωτές της Κοινής Γνώμης”.

7. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ: Η Διαδικασία και ο Ρόλος

Πρόκειται για ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη κοινωνία λόγω της δομικής της ιδιαιτερότητας⁴ και της έξαρσης των ανθρώπινων ομαδοποιήσεων. Λειτουργεί τόσο οριζόντια (πολυεπίπεδα) όσο και κάθετα (πολυστρωματικά).

Η κατηγοριοποίηση λειτουργεί σε διατομικό και σε διομαδικό επίπεδο.⁵ Ο Παρασκευόπουλος (1982 σ. 17) αναφέρει σαν πρώτο τρόπο συστηματοποίησης και περιγραφής των ατομικών διαφορών τις τυπολογίες. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι άνθρωποι ταξινομούνται σε έναν μικρό αριθμό κατηγοριών ή τύπων. Και βέβαια η περίπτωση της Διομαδικής διαφοροποίησης αφενός συναντάται συχνότερα και αφετέρου είναι εντονότερη, δεδομένου ότι η κατηγοριοποίηση αποτελεί το ιδιαίτερο κλίμα και φυτώριο μέσα στο οποίο ευδοκιμούν οι ποικίλες φυλετικές διακρίσεις καθώς και την πρώτη ύλη με την οποία οικοδομούνται οι προκατειλημμένες Διομαδικές σχέσεις. Την παρούσα μελέτη ενδιαφέρει ακριβώς αυτή η διομαδικού επιπέδου κατηγοριοποίηση δεδομένου ότι οι έννοιες της φυλετικής διαφοροποίησης, των κοινωνικών διακρίσεων καθώς και των Διομαδικών Στερεοτύπων και Αναπαραστάσεων, είναι συνυφασμένες με τη διαδικασία και τη λειτουργία της Κατηγοριοποίησης. Οι μεν Wetherell, Honess (1986 σ. 37) διαπιστώνουν ότι οι μηχανισμοί της Κατηγοριοποίησης παράγουν λειτουργικά στερεότυπα, οι δε Abric 1987 (Στο E. S. Labe, Guede, Castro 1994 σ. 342) επισημαίνουν ότι αυτές καθ’ αυτές οι Αναπαραστάσεις εξ ορισμού εμπεριέχουν ένα σύστημα κατηγοριοποίησης.

Η έννοια της «Κατηγοριοποίησης» πρέπει να αντιδιασταλεί από εκείνη της «Διαφοροποίησης». Είναι βέβαια συγγενικές (αφού δεν νοείται κατηγοριοποίηση χωρίς προηγούμενη διαφοροποίηση των ομάδων) αλλά ενώ ο όρος «Διαφοροποίηση» αρκείται στον εντοπισμό και την αντικειμενική και οντολογική καταγραφή της ανομοιότητας (και ουδέν το μεμπτόν), αντίθετα ο όρος Κατηγοριοποίηση είναι υποκειμενικά φορτισμένος και εμπεριέχει άμεσα ή

¹ Ο Milner (Στο Παπαστάμου 1990 σ. 65 Επιμ. - Εισαγ.) παραθέτει την άποψη του McDougal “Έχει συχνά υποστηριχθεί, και όχι άδικα, ότι η επικρατούσα κατάσταση πραγμάτων επιβάλλει κυρίως την καθυστέρηση σε πολλούς τομείς της μούρης φυλής”.

² Και πάλι ο Milner (ό.π. σ. 72,73) παραθέτει την διαπίστωση των Secord και Backman (1964 σ. 413), ότι για τη συντήρηση του Ρατσισμού ευθύνεται και αυτή καθ’ αυτή η δομή και μορφή των διομαδικών σχέσεων.

³ α) Οι Glick, Stewart (1978 σ. 25) επισημαίνουν: “Το παιδί στα πλαίσια της κίνησής του μέσα στην οικογένεια και το Σχολείο, σύντομα συνειδητοποιεί την υπαγωγή του σε συγκεκριμένη ομάδα μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση”.

β) Ο Rex 1970, 1972 (Στο Klein) επιβεβαιώνει την ενίσχυση των Μειονοτικών στερεοτύπων από τα ΜΜΕ

⁴ Αυξημένος καταμερισμός εργασίας, άκρα εξειδίκευση και ένα έντονο πολυαμαδικό και πολυφυλετικό φαινόμενο.

⁵ Οι Carroll, Payne (1976 σ. 84) αναφερόμενοι σ’ αυτήν την διομαδικού επιπέδου κατηγοριοποίηση, αναφέρουν τη βασική διαφοροποίηση “ΟΜΟΙΟΓ” - “ΑΝΟΜΟΙΟΓ” (Αυτοί που μας μοιάζουν - ΒΜΒΣ και αυτοί που δε μας μοιάζουν - ΟΙ ΑΛΛΟΙ).

έμμεσα τα κραυγαλέα αρνητικά φαινόμενα των φυλετικών διακρίσεων και των Προκατειλημμένων¹ Διομαδικών Σχέσεων.² Τα πολλά και συχνά προβλήματα³ που σχετίζονται με την ύπαρξη, λειτουργία και παρέμβαση της κατηγοριοποίησης, επιβεβαιώνουν τον αρνητικό χαρακτήρα της.

Αυτή καθ' αυτή η λέξη "κατηγοριοποίηση" αποκαλύπτει μια κίνηση παραγωγής⁴ και δημιουργίας. Στην περίπτωση αυτή όμως, τόσο η διαδικασία όσο και το προϊόν κινούνται στο αντιληπτικό επίπεδο. Όχι βέβαια των μεμονωμένων ατόμων αλλά στη συλλογική αντιληπτική αιτιολόγηση και κατάταξη που κάνει το εκάστοτε διάχυτο κοινωνικό σώμα της κυρίαρχης Πλειονοτικής ομάδας (που είναι και ο υπέρτατος "Κατηγοριοποιών" συλλογικός φορέας!). Οι *de facto* διαφοροποιήσεις είναι βιολογικές και εκ Δημιουργίας δεδομένες (Άνδρας - Γυναίκα, Λευκός - Μαύρος - Κίτρινος - Ερυθρόδερμος). Άλλες όμως αποτελούν αναπόφευκτο προϊόν της σύγχρονης κοινωνικής δομής και λειτουργίας με την άκρα εξειδίκευση και τον αυξημένο καταμερισμό εργασίας (Κοινωνικές τάξεις και στρώματα). Εκείνο όμως που είναι μεμπτό και καθιστά την Κατηγοριοποίηση αρνητικό φαινόμενο είναι το γεγονός ότι η εξωτερική οπτική διαφοροποίηση των ομάδων (Λευκοί - Μαύροι) συνήθως αποτελεί τη βαθύτερη αιτία των συνεχών και έντονων φυλετικών διακρίσεων και συγχρόνως το "κόκκινο πανί" για την εκάστοτε κυρίαρχη (Λευκή) Πλειονοτική ομάδα.

Αποδεικνύεται πλέον εκ των πραγμάτων ότι τελικά και στο συγκεκριμένο θέμα της Κατηγοριοποίησης⁵ ισχύει "η αρχή και ο νόμος του Ισχυροτέρου" (Αν έχεις πλειοψηφία διάβαινε!). Ο εκάστοτε αποστολέας (Κατηγοριοποιών) είναι η Πλειονοτική ομάδα και αποδέκτης (Κατηγοριοποιούμενος) κάποια Μειονοτική ομάδα (Κατά προτίμηση Μαύρου χρώματος!). Η πολιτιστική διαφοροποίηση, που ασφαλώς εξυπακούεται σε περιπτώσεις έντονης φυλετικής και μάλιστα χρωματικής διαφοροποίησης των ομάδων, αποδείχτηκε ότι αντιστοιχίζεται με την γνωστική διαφοροποίηση δύο συγκεκριμένων ομάδων. Οι Cole κ.α (1971 σ. 215) επισημαίνουν ότι μια ποικιλία tests και σχετικών πειραμάτων στο χώρο της Κοινωνικής Ψυχολογίας το επιβεβαιώνουν. Και βέβαια στη φυλετική διεγκυστίνδα μεταξύ της Λευκής Πλειοψηφίας και της Μαύρης Μειοψηφίας λειτουργεί κάποιος "φαύλος κύκλος." Την έντονη αρνητική εικόνα που τους προσάπτει η Πλειονοτική ομάδα, "φροντίζει" η Μειονοτική ομάδα να την επιβεβαιώνει με μια ανάλογη διομαδική στάση και συμπεριφορά. Με τελική κατάληξη, ύστερα από μερικούς "κραδασμούς", να οριστικοποιηθεί και παγιωθεί το κατηγοριακό επίπεδο της συγκεκριμένης Μειονοτικής ομάδας (Με "Εκδούσα Αρχή" την Κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα!).

Τελικά η Κατηγοριοποίηση πρέπει να θεωρηθεί αφενός ως εγγενής και έμφυτη ανθρώπινη τάση αφού διευκολύνει την μνημονική λειτουργία⁶ στο πληροφοριοληπτικό/πληροφοριοδοτικό της έργο όσον αφορά την

¹ Και βέβαια αν υπάρχει προκατειλημμένη διομαδική σχέση σχεδόν αυτή μονοπωλείται από την Πλειονοτική πλευρά.

² Οι Tajfel, Sheikh, Gardner 1964 (Στο Doise, Sinclair 1972 σ. 147) επισημαίνουν ότι η επίδραση της κατηγοριοποίησης σχετίζεται με τη μελέτη των διομαδικών φαινομένων. Η κατηγοριοποίηση αποτελεί μια από τις διαδικασίες που αποτελούν τη βάση της παραγωγής στερεοτύπων.

³ Ο Vaughan (Στο Tajfel 1978 σ. 339) αναφέρεται εν εκτάσει στις κοινωνικές επιπτώσεις από την τάση κατηγοριοποίησης του κόσμου και των ανθρώπων.

⁴ Ο Tajfel (Στο Παπαστάμου 1989 σ. 208) επισημαίνει την παρέμβαση του μηχανισμού κατηγοριοποίησης στη δημιουργία και λειτουργία των κοινωνικών στερεοτύπων.

⁵ Ο Wilder (Στο Παπαστάμου 1990 σ. 383 Επιμ. - Εισαγ.) επισημαίνει ότι η λειτουργία της κατηγοριοποίησης επιτείνει τις διομαδικές διαφορές και ενδοομαδικές ομοιότητες.

⁶ Γενικά για τις επιδράσεις της κατηγοριοποίησης στη μνημονική λειτουργία και σκέψη βλ. Rothbart, Evans, Fulero 1979 καθώς και Snyder 1981 [Όλοι στο Billing 1985 σ. 186].

αντίληψη του ΑΛΛΟΥ¹ και αφετέρου ως μηχανισμός “απλούστευσης” και “γενίκευσης”² στη σύγχρονη, πολυσύνθετη και πολυφυλετική κοινωνία.

8. Λειτουργία και Μηχανισμοί Στερεοτύπων και Αναπαραστάσεων

Ξεκινώντας από τα Στερεότυπα πρέπει να τονισθεί ότι αποτελούν την πρώτη ύλη και τα στοιχεία βάσει των οποίων συγκροτείται η κοινωνική ομαδική ταυτότητα και οικοδομούνται οι ποικίλες ομαδικές σχέσεις. Για το λόγο αυτό εξάλλου το θέμα των στερεοτύπων αφενός αποτελεί ένα από τα βασικότερα της Κοινωνικής Ψυχολογίας και αφετέρου συγκεντρώνει το έντονο ενδιαφέρον ερευνητών και κοινωνιοψυχολόγων.³

Τα Στερεότυπα είναι έννοια περισσότερο αρνητικά φορτισμένη δεδομένου ότι αποτελεί κοινωνικό προϊόν στα πλαίσια των προκατειλημμένων Διομαδικών Σχέσεων⁴ και μάλλον τείνει να καλύπτει πρωτίστως τις ποικίλες Μειονοτικές ομάδες ιδίως εκείνες που υπάρχει δερματική – χρωματική διαφοροποίηση και όχι τόσο της Πλειονοτικές. Μια επιβεβαίωση αποτελεί το γεγονός ότι την συντριπτική πλειοψηφία των ερευνών που αναφέρονται σε κοινωνικές ομάδες διεκδικούν οι Μειονότητες. Η εκάστοτε τοπική Πλειοψηφία (Κράτος) στα πλαίσια ποικίλων εσωτερικών προγραμματισμών προβαίνει και σε μια δημογραφική καταγραφή όχι απλώς του αριθμού των Μειονοτήτων που συμβιώνουν αλλά και των βαθύτερων επιδράσεων και επιπτώσεων της παρουσίας και των δραστηριοτήτων τους στον πλειονοτικό πληθυσμό του οποίου επιδιώκει να περιφρουρήσει “αλώβητη” την κοινωνική ταυτότητα. Τα στερεότυπα λοιπόν προέκυψαν από την ανάγκη αλληλοχαρακτηρισμού των ομάδων και ακριβώς αποτελούν το υλικό αυτού του αλληλοχαρακτηρισμού. Εξάλλου αυτή καθεαυτή η ομάδα έχει στη συνέχεια την αναπόφευκτη απόδοση των αντίστοιχων χαρακτηρισμών στη συγκεκριμένη ομάδα.

Ο Μπακιρτζής (1990, σ. 13) επισημαίνει ακριβώς ότι η συμμετοχή σε ομάδα αυτομάτως σημαίνει και αποδοχή των αντίστοιχων χαρακτηριστικών (στερεοτύπων) που της προσάπτουν. Στερεοτύπων που ο Μπακιρτζής αποκαλεί “κλισέ” που εκφράζουν τα συναισθήματα μιας ομάδας ως προς κάποια άλλη υπό μορφήν παραβίαστης γνώμης η οποία δεν ανταποκρίνεται σε τίποτα με την πραγματικότητα.

Ο Τσαούσης (1984 σ. 244) οριοθετώντας την έννοια των στερεοτύπων⁵ επιβεβαιώνει ρητώς τον αρνητικό πρωτίστως χαρακτήρα τους: “Στερεότυπο είναι ένα σύνολο (αρνητικών κατά κανόνα) γνωρισμάτων που αποδίδονται με τρόπο γενικό και μεροληπτικό στα μέλη μιας κατηγορίας προσώπων. Τα στερεότυπα είναι αποτελέσματα ΓΕΝΙΚΕΥΣΕΩΝ”. Σφαιρικότερη οριοθέτηση του όρου επιχειρεί ο Stallybrass (1977 σ. 601) τον οποίο αναφέρει ο Ταϊφελ (Στο Παπαστάμου 1990 σ. 113, Επιμ. – Εισαγ.): “Τα στερεότυπα αποτελούν μια απλουστευμένη

¹ Η Κάτσιου (1990 σ. 10) επισημαίνει τη διευκόλυνση που παρέχει η κατηγοριοποίηση στην συστηματικοποίηση και απλούστευση των συσσωρευμένων γνώσεών μας για τους ΑΛΛΟΥΣ.

² Οι Raven, Rubin (1976 σ. 68) αναφερόμενοι στην ανάγκη απλοποίησης του κοινωνικού περιβάλλοντος σημειώνουν ότι οι άνθρωποι χρειάζονται την απλοποίηση του κοινωνικού τους κόσμου. Πρέπει να μετασχηματίζουν τις συχνά μπερδεμένες εντυπώσεις για τους ΑΛΛΟΥΣ, σε απλές.

³ Βλ. Παπαστάμου 1989 σσ. 206-7, τον υπότιτλο “Η πειραματική μελέτη των κοινωνικών στερεοτύπων” (όπου γίνεται αναφορά για τους όρους ύπαρξης στερεοτύπου, τη μέτρησή του, καθώς και τις πλευρές ενδιαφέροντος των κοινωνιοψυχολόγων).

⁴ Οι Hgg και Abranns (Στο Echabe, Guede, Castro 1994 σ. 342) επισημαίνουν ότι “στερεότυπα και διομαδική συμπεριφορά πάνε μαζί”.

⁵ Φίλιας κ.α (1983 σ. 937): “Τα στερεότυπα λοιπόν είναι προκατασκευασμένα σχήματα αντίληψης – σκέψης (διανοητικές εικόνες – ιδέες) που παρεμβάλλονται ανάμεσα στην πραγματικότητα και την αντίληψη που πάμε να σχηματίσουμε γι’ αυτήν την πραγματικότητα προκαλώντας απλοποιήσεις και γενικεύσεις που τη διαστρεβλώνουν”.

πνευματική - διανοητική εικόνα (συνήθως) κάποιας κατηγορίας προσώπων, θεσμών ή γεγονότων, η οποία είναι κοινή, ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά της σε πολλούς ανθρώπους. Συχνά (αλλά όχι απαραίτητα) τα στερεότυπα συνοδεύονται από προκατάληψη.¹

Οι Stewart, Pavell, Chetwynd (1979, VIII) χαρακτηρίζουν τα στερεότυπα ως Thought Labels. Πράγμα που υποδηλώνει τον σταθερό και παγιωμένο χαρακτήρα τους. Τα δύο μέρη της σύνθετης λέξης «στερεό»-«τύπο» φανερώνουν ακριβώς το διαχρονικά δυσμετάβλητο των στερεοτύπων. Ο Sampson 1971 (Στο Clair) όχι μόνο το επιβεβαιώνει αλλά σημειώνει ότι όσοι αποπειράθηκαν να τα αλλάξουν απογοητεύτηκαν. Όπως προαναφέρθηκε τα στερεότυπα αφορούν πρωτίστως κοινωνικές ομάδες και για κάθε συγκεκριμένη ομάδα (κατ' ουσίαν Μειονότητα) "επιφυλάσσεται" το αντίστοιχο set στερεοτύπων. Ως προς το είδος των στερεοτύπων, οι δύο βασικές κατηγορίες² είναι τα εθνικά στερεότυπα και τα φυλετικά στερεότυπα. (Τα δεύτερα έχουν σαφώς στενότερη έννοια). Με τα στερεότυπα προσάπτεται στις ομάδες χαρακτηρισμός διπλής κατεύθυνσης ώστε να έχουμε αντίστοιχα θετικά ή αρνητικά στερεότυπα. Σε καμία περίπτωση βέβαια δεν μπορεί να υπάρχει ισχυρισμός ότι κάποια στερεότυπα είναι αντικειμενικά. (Οι έννοιες "Στερεότυπα" και "Αντικειμενικότητα"³ τείνουν να θεωρούνται ασυμβίβαστες).

Όσον αφορά πηγές⁴ πληροφοριών για το σχηματισμό στερεοτύπων, πολλές έρευνες έδειξαν ότι οι άνθρωποι σχηματίζουν εντύπωση - πληροφορούνται, από κάποιο μεμονωμένο χαρακτηριστικό: Χρώμα μαλλιών, ματιών κ.α. (Cook 1979 σ. 17). Οι Snyggand, Combs 1949 (Στο Cook 1979 σ. 98) δίνουν βαρύτητα στην ατομική εντύπωση. Επισημαίνουν ότι "ο κόσμος δίνει βάση σε ό,τι βλέπει και όχι σε ό,τι βλέπουν οι άλλοι ούτε ακόμα σε ό,τι υπάρχει πραγματικά". Είναι γεγονός ότι τόσο τα φυσικά χαρακτηριστικά (παρουσιαστικό) όσο και το ντύσιμο, αποτελούν τους πλέον καθοριστικούς πληροφοριοδότες για το σχηματισμό κατ' αρχήν των εικόνων και εν συνεχεία των αντίστοιχων στερεοτύπων.

Τελικά τα στερεότυπα αποτελούν κοινωνικά προϊόντα και "μαθαίνονται". "Απονέμονται" κυρίως προς τις Μειονοτικές ομάδες και μοιάζουν με τις ποικίλες πινακίδες - τίτλους σε αχανή καταστήματα που δίνουν γενική πληροφόρηση για συγκεκριμένα τμήματα. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να συμπέσει απόλυτα η εικόνα που παρέχει μια ομάδα με το προσayıπόμενο στερεότυπο. (Πιθανόν το στερεότυπο να αδικεί την εικόνα). Μέσω των στερεοτύπων "κατασκευάζεται" η κοινωνική πραγματικότητα. Κατασκευάζεται από τις πρώτες ύλες του εκάστοτε συγκεκριμένου κοινωνικού πλαισίου Berger, Luckmann 1967 (Tajfel, στο Παπαστάμου 1990 σ. 135 Επιμ. - Εισαγ.). Η πρόσayıψη αρνητικών χαρακτηριστικών - στερεοτύπων πέραν του ότι είναι αναμενόμενη στον χαρακτηρισμό κάθε εξωομάδας, καθίσταται εντονότερη στις περιπτώσεις που αποδέκτες του χαρακτηρισμού είναι Μειονότητες με χρωματική διαφοροποίηση. Οι συσσωρευμένοι επι μέρους χαρακτηρισμοί - στερεότυπα συγκροτούν βαθμιαία και

¹ Η ιδανική έκδοση αυτής της πραγματικότητας αντιπροσωπεύεται από τον μηχανισμό της natural συμπεριφοράς που προσάπτεται στις Μειονότητες, θεωρώντας ότι η σταθερή συμπεριφορά των Μειονοτήτων οφείλεται σε εγγενή χαρακτηριστικά τους (Tajfel 1982 σ. 3).

² Βλ. Φίλιας κ.α. (1983 σ. 250): Αναφέρονται οι πιο διαδεδομένες προκαταλήψεις: α) Φυλετικές (αντιστοιχισμός - ρατσισμός εναντίον των Εβραίων, των μαύρων). β) Θρησκευτικές (αφορούν θέματα σχετικά με θρησκευτικές ιδέες ή δόγματα και αιρέσεις). γ) Ηθικές (Αφορούν θέματα σχετικά με την ηθική). δ) Ταξικές (π.χ. η ανωτερότητα της κυρίαρχης τάξης κ.λπ.). Στη συνέχεια τονίζεται ότι "Οι φυλετικές ιδιαίτερα προκαταλήψεις (που εν προκειμένω μας ενδιαφέρουν) αποτελούν αντικείμενο εξειδικευμένων μελετών, δεδομένου ότι δημιουργούν σοβαρότατα κοινωνικά προβλήματα στην εποχή μας, εξυπηρετώντας ιδιαίτερα μηχανισμούς της προπαγάνδας".

³ Ο Triandis (1976 σ. 32) διαπιστώνει και εντοπίζει αντικειμενικότητα μόνο στις περιπτώσεις των εξωτερικών, ορατών χαρακτηριστικών που είναι έκδηλα. Γενικά διαφοροποιεί το σύνολο των στερεοτύπων σε ΑΚΡΙΒΗ και ΜΗ ΑΚΡΙΒΗ. (Η δεύτερη περίπτωση κυρίως αναφέρεται σε στερεότυπα χαρακτήρα και συμπεριφοράς).

⁴ Ο Παπαστάμου (1989 σ. 267) σημειώνει ότι καθοριστικό ρόλο για το μηχανισμό σχηματισμού της ΕΚΟΝΑΣ παίζει η γνώμη των ΑΛΛΩΝ.

διαχρονικά έναν γενικό και κυρίαρχο χαρακτηρισμό (θετικό ή αρνητικό) που προσάπτεται και "συνοδεύει" έκτοτε την ομάδα. Βέβαια πρέπει να διευκρινισθεί ότι η πρόταση κάποιου στερεοτύπου σε ομάδα δεν προαπαιτεί την παρουσία του συγκεκριμένου στερεοτύπου σε όλα ανεξαιρέτως τα άτομα - μέλη της, αλλά αρκεί να συναντάται στην Πλειοψηφία των μελών της.

Τα Στερεότυπα ενσωματώνουν τις γνώμες μας με τα τυπικά χαρακτηριστικά της ομάδας, με το τυπικό χαρακτηριστικό των περισσότερων μελών μιας ομάδας. Οι Bierl, Crandall (1994 σσ. 1-3) διαπιστώνουν την ύπαρξη κάποιου είδους PROFIL στο μυαλό μας. Τέλος, όσον αφορά το μηχανισμό της στερεοτυπικής σκέψης ο μὲν Brown (1984 σ. 254) τονίζει ότι πρόκειται για απόδοση χαρακτηριστικών σε όλα ή πολλά μέλη ομάδας (ενώ δεν είναι αντικειμενικά δεδομένα), ο δε Stewart κ.α (1979 σσ. 5-9) οριοθετώντας την στερεοτυπική σκέψη επισημαίνει 3 διαστάσεις: α) Την κεντρική γνωστική διαδικασία, β) Την διαφοροποίηση της στερεοτυπικής σκέψης, γ) Την στερεοτυπική σκέψη ως βάση της συμπεριφοράς.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν ένα από τους κύριους και δυναμικούς τομείς¹ μελέτης και έρευνας της σύγχρονης κοινωνικής ψυχολογίας. Ο τομέας αυτός συγκέντρωσε το έντονο ενδιαφέρον πολλών κοινωνικών ψυχολόγων και ερευνητών. Οι δε σχετικές έρευνες στο χώρο αυτό είναι πολυάριθμες. Η συμβολή στον τομέα των κοινωνικών αναπαραστάσεων του πρωτοπόρου Moscovici είναι θεαματική. Ο Παπαστάμου (1995 σσ. 8-10, Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια) αναφερόμενος τόσο στη μελέτη και έρευνα των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων όσο και στον πρωτοπόρο Moscovici επισημαίνει "Οι έρευνες που ασχολούνται με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι τόσο πολλές που σε Ευρωπαϊκή τουλάχιστον κλίμακα αποτελούν πλέον χωρίς αμφιβολία την πλειοψηφία υπερσκελίζοντας τόσο αυτές που εμπίπτουν στο χώρο των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής όσο και αυτές που εγγράφονται στην προβληματική των διαμορφωτικών σχέσεων. Υπερσκελίζουν (σ' αυτή την περίπτωση όχι μόνο αριθμητικά αλλά και θεωρητικά) ακόμη έρευνες πάνω στην κοινωνική απόδοση οι οποίες, για δεκαετίες δέσποζαν στο κοινωνιοψυχολογικό στερέωμα". Και για τον πρωτοπόρο Moscovici ο Παπαστάμου παρατηρεί "Όσο και αν φαίνεται παράξενο, είναι πράγματι αλήθεια ότι τα τριάντα πέντε χρόνια που μεσολάβησαν από τότε που ο Serge Moscovici πρότεινε για πρώτη φορά την έννοια των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων ως τρόπο ανάγνωσης και κυρίως ερμηνείας της Κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας, δεν κατόρθωσαν να "παλιώσουν" ούτε την έννοια αυτή καθαυτή ούτε καν τις έρευνες που υιοθέτησαν αυτή τη γραμμή πλεύσης. Ο βασικός λόγος βρίσκεται στο γεγονός ότι με τη θεωρία αυτή ο Moscovici άλλαξε ριζικά την κατεύθυνση της Κοινωνικής Ψυχολογίας μετατρέποντάς την από επιστήμη της λογικής σε επιστήμη του συναισθήματος".

Δεδομένου ότι το φαινόμενο των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων είναι πολυδιάστατο, εκ των πραγμάτων η μελέτη καθίσταται χρονοβόρα (Μαντόγλου, στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 50). Μια τέτοια μελέτη λαμβάνει υπόψη την ιδιαιτερότητα των τοπικών κοινωνικών συνθηκών (Moscovici, στο Παπαστάμου Μαντόγλου ό.π.

¹ "Κοινωνική επιρροή", "Διομαδικές Σχέσεις" και "Κοινωνικές Αναπαραστάσεις" αποτελούν τα 3 βασικά σημεία αναφοράς στο σύνολο των Κοινωνιοψυχολογικών ερευνών. Ο Παπαστάμου επιμελήθηκε τη σειρά ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ με αυτοτελείς μελέτες (βιβλία) αντίστοιχα "Κοινωνική επιρροή" (1989), "Διομαδικές Σχέσεις" (1990) και "Κοινωνικές Αναπαραστάσεις" (1995 Συνεπιμέλεια Παπαστάμου και Μαντόγλου).

α. 103) και αναπόφευκτα κινείται σε πολυεπίπεδες συγκρίσεις, πολιτιστικές, πεποιθήσεων κ.α που επιβάλλουν οι συγκεκριμένες διομαδικές διαφοροποιήσεις.

Απόπειρες οριοθέτησης¹ της έννοιας των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων υπάρχουν πολλές. Συνοπτικός μεν αλλά περιεκτικός είναι ο ορισμός που κάνει ο Jean-Pierre Di Giacomo (Στο Παπαστάμου – Μαντόγλου 1995 σ. 258 Επιμέλεια), επικαλούμενος τους Moscovici (1961) και Kaes (1968): “Με τον όρο κοινωνικές αναπαραστάσεις εννοούμε έναν “κόσμο απόψεων”, “πεποιθήσεων” κοινωνικά προκαθορισμένων σε σχέση με τα αντικείμενα του περιβάλλοντος (υλικό ή κοινωνικό). Και αναφερόμενος στη διαδικασία σχηματισμού τονίζει “Οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις μιας συγκεκριμένης ομάδας είναι το πολύπλοκο προϊόν των πληροφοριών στις οποίες έχουν πρόσβαση και αφορούν το αντικείμενο των αναπαραστάσεών της, όπως επίσης και των στάσεών της απέναντι σ’ αυτό το αντικείμενο, δηλαδή σε τελική ανάλυση των αξιών της”.

Η πρόταση του όρου “Κοινωνικές” (Αναπαραστάσεις)² υπονοεί ότι η όλη διαδικασία της διαμόρφωσης και παγίωσης των “παραστάσεων” (επιμέρους στερεότυπα και εικόνες), λειτούργησε σε συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο με την ιδιαιτερότητα των συνθηκών. Η Μαντόγλου (Στο Παπαστάμου – Μαντόγλου 1995 σ. 19- Επιμέλεια) παραθέτει την άποψη του Abric: “Ο Abric (1987) υποστηρίζει ότι η αναπαράσταση είναι κοινωνική, επειδή για την παραγωγή και την επεξεργασία της, επηρεάζεται άμεσα από συνθήκες ιστορικές, ιδεολογικές και οικονομικές”.

Ο όρος “Αναπαραστάσεις” έχει 2 εναλλακτικές ερμηνείες: Ρηματική και Ονοματική. Στην πρώτη περίπτωση (Ρηματική), δηλώνει την ενέργεια του Αναπαριστώντος μέσω της αναπόλησης και ανάκλησης στη μνήμη συγκεκριμένων εικόνων – στερεοτύπων της Α ομάδας. Ενώ στη δεύτερη (Ονοματική), σημαίνει αυτές καθ’ αυτές τις εικόνες³ (φωτοαντίγραφα των πρωτότυπων κοινωνικών παραστάσεων – εικόνων).

Στη ρηματική έννοια “Αναπαράσταση” αναφέρεται ο Jodelet (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 133): “Αναπαριστώ σημαίνει αντικαθιστώ, παίρνω τη θέση κάποιου – Από την άλλη πλευρά αναπαριστώ σημαίνει ανα-παριστώ δηλαδή καθιστώ παρόν το πνεύμα, τη συνείδηση. Με αυτήν την έννοια η Αναπαράσταση είναι η νοητική παραγωγή”. Η δε ονοματική έννοια των Αναπαραστάσεων στην οριοθέτηση του όρου από τον Παπαστάμου (1989 σ. 416), ο οποίος αφού επισημαίνει ότι οι ποικίλες ανθρώπινες σχέσεις προϋποθέτουν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, σημειώνει ότι όταν συναντάμε κάποιον ή αναφερόμαστε σε κάποιες ομάδες, ενεργοποιούμε κάποιες κοινωνικές αναπαραστάσεις δηλαδή ορισμένες προκατασκευασμένες ιδέες που έχουμε για το άτομο ή την ομάδα αυτή. Τυπικά η προέχουσα έννοια του όρου “Κοινωνικές Αναπαραστάσεις” είναι ότι αποτελούν ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΚΟΝΕΣ (κυρίως ομάδων και ειδικότερα Μειονοτήτων). Ο Jodelet (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου 1995 σ. 134 Επιμέλεια) παραθέτει την άποψη του Moscovici για τη διττή όψη μιας Αναπαράστασης

¹ α) Κατ’ αρχήν οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις είναι οι ανακληθείσες στη μνήμη κοινωνικές παραστάσεις (στερεότυπα) ύστερα από κάθε ερέθισμα – πρόκληση κυρίως οπτικό. (πχ. Η θέα ενός Μαύρου). β) Η Μαντόγλου (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 15) αφού επισημαίνει ότι οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις είναι απαραίτητες στην καθημερινή ζωή, τις σχέσεις και την κοινωνία, καταλήγει: “Ο όρος “κοινωνικές αναπαραστάσεις” περικλείει ο,τιδήποτε έχει σχέση με την κοινή σκέψη. Είναι το αποτέλεσμα μιας κοινωνικά επεξεργασμένης και κοινωνικά αποδεκτής γνώσης”.

² Ο Jodelet (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 109) επιβεβαιώνει τον κοινωνικό χαρακτήρα των Αναπαραστάσεων επισημαίνοντας ότι διοχετεύονται από τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης.

³ Η Μαντόγλου (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 38) αναφέρει “Στο δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα το παιδί εμφανίζεται μέσα από μια μυθική, ιδανική εικόνα ενάντια στην καταπίεση και την τυραννία. Ο Jodelet (όπ. σ. 119) αναφέρει επί λέξει “Σε διάφορους βαθμούς μια κοινωνική αναπαράσταση αποκτά τα χαρακτηριστικά ενός εικονίσματος. Απεικονίζει λοιπόν μια αφηρημένη ολότητα”. Και πάλι ο Jodelet (όπ. σ. 129) αναφέρει ότι οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις παρουσιάζονται με διάφορες μορφές, λίγο ή πολύ πολύπλοκες (εικόνες που συμπληρώνουν ένα σύνολο σημασιών, συστήματα αναφορών για ερμηνεία αυτών που μας συμβαίνουν).

(Αναπαράσταση = Εικόνα/Έννοια) εννοώντας ότι σε κάθε εικόνα αντιστοιχεί μια έννοια και σε κάθε έννοια μια εικόνα. Επίσης, η Μαντόγλου (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 16) παραθέτει μια διαπίστωση του Moscovici για 2 άλλες όψεις των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων. Την "παθητική" που συνίσταται σε μια ομοιόμορφη "αντιγραφή" της εξωτερικής πραγματικότητας (μια φωτογραφία, μια εικόνα κ.α) και την "ενεργητική" που συνίσταται σε μια αναπαραγωγή κι ανοικοδόμηση των ερεθισμάτων. Και πάλι η Μαντόγλου (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου ό.π. σ. 49) επισημαίνει τη σύμπτωση Κοινωνικών Αναπαραστάσεων και Στερεοτύπων.¹

Τις Κοινωνικές Αναπαραστάσεις θεωρεί απαραίτητες στην καθημερινή μας ζωή, στις ανθρώπινες σχέσεις και δραστηριότητες η Μαντόγλου (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 15). Ο Παπαστάμου (1989 σ. 194) παραθέτει την έμμεση επιβεβαίωση τόσο του Avigdor (1953) όσο και των Wilson, Kayaiani (1968) ότι "ο σκοπός των διομαδικών κοινωνικών αναπαραστάσεων είναι η αιτιολόγηση μιας συγκεκριμένης υπαρκτής συμπεριφοράς απέναντι στην άλλη ομάδα". Η παρέμβασή τους (των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων) στις διομαδικές σχέσεις και κυρίως εκείνες που αφορούν την Πλειονοτική και Μειονοτική ομάδα (οπτικά - χρωματικά διαφοροποιημένες), είναι δεδομένη, υψηλού βαθμού και καθοριστική για την τύχη των συγκεκριμένων διομαδικών σχέσεων.

Την πολυπλοκότητα καθώς και τον δυναμικό χαρακτήρα των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων επισημαίνει ο Παπαστάμου (1989 σ. 417) "Οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις δεν χαρακτηρίζονται από κάποια συστηματική δομή αλλά συγκροτούνται από διάφορα εννοιολογικά τμήματα που συνδέονται με χίλιους δύο τρόπους μεταξύ τους. Επί πλέον, ο κόσμος των Αναπαραστάσεων είναι διάχυτος, ευμετάβλητος και διατελεί σε συνεχή κίνηση". Οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις "απεικονίζουν" και ερμηνεύουν. Απεικονίζουν μια αφηρημένη ολότητα αφού αποκτά τα χαρακτηριστικά ενός εικονίσματος (Farr στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 119) και ο τρόπος πρόσληψης και ερμηνείας του κόσμου συντελείται με τις Αναπαραστάσεις και την εσωτερική διαδικασία (Αυτή είναι η θέση της Gestalt Psychology που παραθέτει ο Forgas 1985 σ. 17). Η Μαντόγλου (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 19) αναφερόμενη στο σχηματισμό² και λειτουργία των Αναπαραστάσεων³, επισημαίνει: "Την παραγωγή και λειτουργία της κοινωνικής αναπαράστασης οφείλουμε να τα βλέπουμε σαν μια συνεχή διαδικασία ανάμεσα στο άτομο (ψυχολογικό) και στην κοινωνία (κοινωνικό)." Ο Moscovici 1961, 1976 (Στο Echabe κ.α 1992 σ. 73), αναφερόμενος στη θεωρία των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων τονίζει την επίδραση του κοινωνικού δυναμικού στη γνώση. Τέλος αναφερόμενοι στις ιδιότητες των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων τονίζουν: α) Ο Παπαστάμου (1989 σ. 192) τον ιδιαίτερο ρόλο τους στις διομαδικές σχέσεις. β) Ο Moscovici (Στο Παπαστάμου 1989 σ. 423) διακρίνει 2 γενικά χαρακτηριστικά ή καλύτερα 2 διαδικασίες που χαρακτηρίζουν τη λειτουργία των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων. Πρόκειται για την "αντικειμενοποίηση" και την "επικέντρωση" (Η πρώτη συγκεκριμενοποιεί την

¹ Η Μαντόγλου (ό.π. σ. 49) διακρίνει δύο είδη Κοινωνικών Αναπαραστάσεων. Η πρώτη δομείται χωρίς πραγματικές πληροφορίες και συνίσταται στα στερεότυπα. τις προκαταλήψεις, κανόνες που υπάρχουν σε μια ομάδα σε δεδομένη στιγμή. Η δεύτερη δημιουργείται μέσα από τις πραγματικές πληροφορίες σε κατάσταση κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

² Ο Hofstatter (Στο Β. Φίλιας Επιμέλεια 1973 σ. 232) αναφέρει ότι το άτομο αποκτά μια εσωτερική αναπαράσταση του περιβάλλοντος, των αντικειμένων και των γεγονότων στο βαθμό που διαθέτει ονόματα γι' αυτά.

³ Ο Jodelet (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 132) σημειώνει ότι από μια πλευρά κοινωνική αναπαράσταση ορίζεται από ένα περιεχόμενο: Πληροφορίες, εικόνες, γνώμες, στάσεις κλπ. Από την άλλη πλευρά είναι η κοινωνική αναπαράσταση ενός υποκειμένου (άτομο, οικογένεια, ομάδα, τάξη κ.α) σε σχέση με ένα άλλο υποκείμενο.

έννοια σε εικόνα, ενώ η δεύτερη μας επιτρέπει να ενσωματώσουμε στη γνωστική μας δομή κάτι που μας είναι άγνωστο. γ) Ο *Farr* επισημαίνει τη διπλή λειτουργία των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων: Να κάνουν το παράξενο οικείο¹ και το αόρατο αντιληπτό (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 119). δ) Την τάση συμφωνίας με προϋπάρχοντα σχήματα Αναπαραστάσεων επιβεβαιώνουν οι *Markus, Zajonc* (1985) / οι *Nisbett, Ross* (1980) / *Canter et al* (1982) / *Ross, Anderson* 1982 (*Herzleich*, στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 154). ε) Οι *Echabe, Rovira* (1989 σ. 544) επισημαίνουν την αναπόφευκτη σύνδεση της Αναπαράστασης με τη σκέψη δεδομένου ότι η πρώτη δεν είναι άγραφο χαρτί. ε) Τέλος για τους 5 θεμελιώδεις χαρακτήρες της Αναπαράστασης βλ. *Jodelet* (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 137) και για τον χαρακτηρισμό των στερεοτύπων σαν το πρώτιστο θέμα στην Ψυχολογία (*Stewart, Powell, Chetwynd* 1979 σ. 1).

9. Οι Διαδικασίες “Πρόσληψης” και “Απόδοσης”

Η διαδικασία “Πρόσληψης”² λειτουργεί στα πλαίσια του αλληλοχαρακτηρισμού ατόμων και ομάδων και συγκεκριμένα στην αντίληψη του ΑΛΛΟΥ.³ Ο όρος “πρόσληψη” αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο εκλαμβάνεται αφενός η εξωτερική – οπτική εικόνα του ΑΛΛΟΥ και αφετέρου αυτή καθ’ αυτή η κοινωνική συμπεριφορά του (εννοείται ότι στα πρόσωπα των επιμέρους ατόμων – μελών “προσλαμβάνεται” η ομάδα υπαγωγής τους).

Η λέξη “εκλαμβάνεται” καλύπτει το σύνολο των λεπτομερειακών διαδικασιών και μηχανισμών (με την παρέμβαση ενδογενών και εξωγενών επηρεασμών), σχηματισμού της εικόνας του ΑΛΛΟΥ με έντονη αξιολογική υποδήλωση και ταυτόχρονη κατάταξή της σε χαρακτηρισμό διπλής κατεύθυνσης (Καλή – Θετική / Κακή – Αρνητική). Ο *Tagiuri* 1969 σ. 395 (Στο *McGuirk* 1978 σ. 79) οριοθετώντας την έννοια της “Πρόσληψης”⁴ επισημαίνει ότι πρόκειται για μια διαδικασία με την οποία το άτομο προσπαθεί να γνωρίσει και να σκεφτεί για τους ΑΛΛΟΥΣ ανθρώπους, για τα χαρακτηριστικά τους, ιδιότητες καθώς και την εσωτερική τους κατάσταση.

Τόσο η τάση όσο και η διαδικασία της “Πρόσληψης” χαρακτηρίζονται από οικουμενική ομοιομορφία (αποτελεί φαινόμενο παγκόσμιας εμβέλειας). Το επιβεβαιώνουν τόσο οι *Lloyd, Gay* (1981 σ. 25) οι οποίοι θεωρούν ότι η “πρόσληψη” κατέχει εξέχουσα θέση ως στοιχείο της Παγκόσμιας συμπεριφοράς (τονίζει την ποικιλότητα προσαρμογή μας στο περιβάλλον), όσο και οι *Passini, Norman* 1966 (Στο *Shaver* 1975 σ. 120) που αναφέρουν την διατομική συμπεριφορά της “πρόσληψης”, βάσει των *Implicit Personal Theories*.

¹ Οι *Lifton, Potter* (1985 σ. 372) καταγράφουν μια βασική τάση στην λειτουργία των Αναπαραστάσεων. “Κάθε αναπαράσταση τείνει να προσαρμόζει τα πράγματα στα γνωστά στερεότυπα. Επιδιώκει να μετατρέψει το *unfamiliar* σε *familiar*” (1981 σ. 188).

² Πάντοτε υπήρχε ενδιαφέρον των Ψυχολόγων για το *PERSON PERCEPTION* (*Adams* 1927, *Newcomb* 1931, *Thordike* 1920 Όλοι στο *Stewart, Powell, Chetwynd* 1979 σ. 10).

³ Σχετικά με την αντίληψη – πρόσληψη του ΑΛΛΟΥ α) Ο *Farr* (Στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 73) παραθέτει τη διαπίστωση των *Graumann και Sommer* (1981 σ. 20) ότι τα σχήματα καθοδηγούν τη διαδικασία της αντίληψης. β) Για τις κύριες πηγές λανθάνουσας αντίληψης βλ. *Αρτζουλ* (1981 σ. 137 μετφ. Μ. Δερμιτζάκης). γ) Ο *McGuirk* (1978 σ. 107) σημειώνει ότι η πρόσληψη του ΑΛΛΟΥ γίνεται πρωτίστως βάσει των φυσικών χαρακτηριστικών.

⁴ Οι *Lloyd, Gay* (1981, σ. 23) παρατηρούν ότι η πρόσληψη διευθετεί (τακτοποιεί) τα ακατέργαστα στοιχεία της εμπειρίας.

Και βέβαια η πρόσληψη του ΑΛΛΟΥ¹ συναντάται στην ιδανική της έκδοση και δυναμική λειτουργία, στα πλαίσια των Διομαδικών σχέσεων, και κυρίως όταν πρόκειται για Πλειονοτική και Μειονοτική ομάδα με χρωματική διαφοροποίηση όπου στα πρόσωπα των μεμονωμένων ατόμων – μελών “προσλαμβάνεται και φωτογραφίζεται η συλλογική “Μέση εικόνα” της ομάδας υπαγωγής τους.

Η τελική “προσλαμβανόμενη” εικόνα είναι συνάρτηση αφενός του “ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΝΤΟΣ” και αφετέρου του “ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΥ” δεδομένου ότι η ιδιαιτερότητα τόσο των εκατέρωθεν ατομικών ή ομαδικών χαρακτηριστικών όσο και τα πλαίσια¹ (Πολιτισμικό, Κοινωνικό κ.ά) στο οποίο είναι ενταγμένα τα δύο μέρη, έχει βαρύνουσα σημασία (Το ίδιο πρόσωπο φωτογραφίζεται διαφορετρόπως από άτομα διαφορετικής ομαδικής και πολιτισμικής προέλευσης). Διάφοροι ερευνητές διαπίστωσαν διαφοροποιημένη “πρόσληψη” αφενός κατά ηλικία (τα παιδιά προσλαμβάνουν διαφορετικά από τους ενήλικες) και αφετέρου διομαδικά² (Η Πλειονότητα προσλαμβάνει διαφορετικά από την Μειονότητα). Είναι αυτονόητη βέβαια η διαφοροποιημένη “πρόσληψη” μεταξύ ομαδικής ΑΥΤΟΘΚΟΝΑΣ και ΕΤΕΡΟΘΚΟΝΑΣ (Εσωομάδας / Εξωομάδας). Το γεγονός ότι το φαινόμενο της “πρόσληψης” πρωτίστως λειτουργεί σε Διομαδικά πλαίσια, είναι η έμμεση επιβεβαίωση του Bruner 1958 σ. 92 (Στο Forgas 1985 σ. 48) ότι κάθε λειτουργία “πρόσληψης” αποτελεί προϊόν μιας προηγούμενης αντίστοιχης κατηγοριοποίησης.

Ο Αρτζυλ (1981 σ. 117 μετ. Μ. Δερμιτζάκης) από την πλευρά του, αντιστοιχίζει τον τύπο της πρόσληψης με τον τύπο της εκάστοτε συγκεκριμένης συμπεριφοράς. Κάθε διαδικασία και λειτουργία “πρόσληψης” είναι επηρεασμένη κοινωνιοψυχολογικά. Η μεν Ψυχολογία δίνει βαρύτητα στο “προσλαμβάνων” άτομο η δε Κοινωνιολογία στην αλληλεπίδραση των προσλαμβανόντων ατόμων (Cooley 1902 στο Shaver 1975 σ. 77). Υπάρχει συμμαρτυρία ερευνητών ότι στο “Self Stereotyping” πρόκειται για μια γνωστική διαδικασία πρόσληψης της ΑΥΤΟταυτότητας με συνακόλουθη “συμμόρφωση” της συμπεριφοράς με αυτήν την ΑΥΤΟταυτότητα (Lau 1989/ Turner, Hogg, Dakes, Reicher, Wetherell 1987. Όλοι στο Cioldi 1991 σ. 403). Σε όλο το μήκος της διαδικασίας μιας πρόσληψης είναι παρούσα μια “προκατειλημμένη αντίληψη” τουλάχιστον στις περιπτώσεις των Διομαδικών Σχέσεων (“Καπαρομένη αντίληψη”) προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι Πλειονοτικές σκοπιμότητες της κυρίαρχης κοινωνίας μέσα από μια χειραγωγημένη επιλεκτική³ και προκαθορισμένη δυσμενή “πρόσληψη” της Μειονοτικής ομάδας με όλα τα κοινωνικά συνακόλουθα. Είναι φανερό ότι σε μια συγκεκριμένη Μειονοτική συμπεριφορά δεν υπάρχει παρούσα κρίση εκείνης της στιγμής που θα λειτουργούσε αντικειμενικά λαμβάνοντας υπόψιν τις ψυχοκοινωνικές συνθήκες συμπεριφοράς του “προσλαμβανόμενου” και ενδεχομένως ανατρέποντας την παράδοση της μόνιμα αναμενόμενης αρνητικής Μειονοτικής Συμπεριφοράς. Τελικά η μεροληπτική “πρόσληψη” (φωτογράφηση) των Μειονοτικών ομάδων είναι αναπόδραστο αποτέλεσμα ειδικών διαδικασιών και μηχανισμών του

¹ Και πάλι οι Lloyd, Gay (ό.π. σ. 24) σημειώνουν ότι υπάρχει διαφοροποιημένη πρόσληψη κατά πολιτισμό και ειδικές ανάγκες.

² Για τον επηρεασμό των διομαδικών προσλήψεων από 3 συγκεκριμένους παράγοντες, βλ. Spears, Manstead (1989 σσ. 101-2).

³ Σχετικά με τον επιλεκτικό χαρακτήρα της “πρόσληψης” α) Οι Φίλιας κ.ά (1983 σ. 237 Επιμέλεια) σημειώνουν “Ο μηχανισμός της αντίληψης λειτουργεί επιλεκτικά. Δηλαδή το άτομο “βλέπει ό,τι γνωρίζει”, καταλαβαίνει και συγκρατεί από την πραγματικότητα ό,τι είναι ήδη γνωστό από προηγούμενη γνώση – εμπειρία του (Επιλεκτικός μηχανισμός της αντίληψης”. β) Το ίδιο επιβεβαιώνει και ο Wilder (Στο Παπαστόμου Επιμέλεια – Εισαγωγή 1990 σ. 372) επισημαίνοντας ότι επιλέγουμε τις πληροφορίες που συμφωνούν με τις προσδοκίες μας. γ) Ο Staats (1975 σ. 233) Επιλεκτική είναι η Κοινωνική Πρόσληψη, βασισμένη στις αξίες του προσλαμβανόντος. δ) Τέλος ο Nye (1973 σ. 1) επιβεβαιώνει την Επιλεκτική διαδικασία της πρόσληψης τονίζοντας ότι τα άτομα περιορίζουν το πεδίο προέλευσης πληροφοριών σε μερικά μόνον είδη – μέρη που ευθυγραμμίζονται με τα προκατασκευασμένα στερεότυπα.

διάχυτου συλλογικού σώματος της εκάστοτε κυρίαρχης Πλειονοτικής κοινωνίας, η οποία και ευθύνεται για την αντίστοιχη στάση των μεμονωμένων μελών της.

Η "πρόσληψη" διαφοροποιείται διαχρονικά¹ με μια παράλληλη πιθανή αλλαγή των ψυχοκοινωνικών δεδομένων. Τέλος, αποδείχθηκε ότι η Διομαδική Διαφοροποιημένη και μεροληπτική πρόσληψη παρεμβαίνει αρνητικά και έχει επιπτώσεις κατ' επέκταση και σε άλλες ψυχολογικές διαδικασίες (Lloyd, Gay 1989 σ. 25).

Η "Πρόσληψη" και η "Απόδοση" αποτελούν το αρνητικό δίδυμο που χαρακτηρίζει και διέπει αναπόδραστα² τις ποικίλες Διομαδικές Σχέσεις. Σε πρώτη φάση αφού η μια ομάδα (κατά κανόνα η Πλειονοτική για τη Μειονοτική) προσάπτει μια αρνητική εικόνα για την άλλη ("Πρόσληψη"), στη συνέχεια σε δεύτερη φάση, ερμηνεύει και αιτιολογεί την όποια συμπεριφορά της άλλης ομάδας "υπό το φως" αυτής της αρνητικής εικόνας που της "φιλοδώρησε" ("Απόδοση"). Οι Simon, Pettigrew (1990 σ. 311) αναφερόμενοι στα αποτελέσματα έρευνας για την *casual attribution* παραθέτουν 3 βασικές διαπιστώσεις: α) Οι θετικές πράξεις και συμπεριφορές αποδίδονται σε εσωτερικές - προσωπικές (Internal Attribution) ικανότητες περισσότερο από ό,τι οι αρνητικές (Εντονότερα στην εσωομάδα). β) Η έλλειψη ικανότητας προσάπτεται πολύ περισσότερο στην εξωομάδα (από ό,τι στην εσωομάδα). γ) Τελικά οι ποικίλες διομαδικές διαφοροποιήσεις εξυπηρετούν περισσότερο την εσωομάδα. Ο δε Cook (1979 σ. 60) όσον αφορά τις μορφές της "Απόδοσης" και "Αιτιολόγησης"³ διακρίνει α) Την αιτιολόγηση που γίνεται επί τη βάσει των προσωπικών προδιαθέσεων και χαρακτηριστικών (Dispositional traits) και β) Την αιτιολόγηση που γίνεται επί τη βάσει της παρούσας κατάστασης και των συγκεκριμένων συνθηκών (Situational / Circumstances). Ενώ υπάρχει αυτή η διπολική κατεύθυνση της "Αιτιολόγησης" και της "Ερμηνείας" των συμπεριφορών (α. Απόδοση σε εσωτερικά - προσωπικά χαρακτηριστικά⁴ β. Απόδοση σε εξωτερικά - κοινωνικά δεδομένα), όταν πρόκειται για Διομαδικές Σχέσεις μεταξύ Πλειονοτικής και Μειονοτικής ομάδας, λειτουργεί (στους κόλπους της Πλειονοτικής ομάδας) ο "επινοητικός" και συγχρόνως «δυναμικός» μηχανισμός της "ΨΥΧΟΛΟΓΟΠΟΙΗΣΗΣ". Πρόκειται κατ' ουσίαν για ένα αρνητικό φαινόμενο⁵, για το οποίο είναι ευαισθητοποιημένος και με το οποίο ασχολείται εν εκτάσει ο Παπαστάμου⁶, που αποτελεί ισχυρότατο "ΟΠΛΟ"⁷ στα χέρια των Πλειονοτήτων σε βάρος των Μειονοτήτων. Μέσα από τον μηχανισμό της "ΨΥΧΟΛΟΓΟΠΟΙΗΣΗΣ" η εκάστοτε κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα προσπαθεί να πείσει την κοινή γνώμη (κατ' ουσίαν τα μέλη της) αλλά και την άλλη πλευρά, ότι ο τύπος της Μειονοτικής συμπεριφοράς (που γι' αυτήν είναι σταθερά αρνητική), αντανakλά τα πάγια αρνητικά, ψυχολογικά χαρακτηριστικά του Μειονοτικού ατόμου και βάσει αυτών αιτιολογείται⁸. Ο Παπαστάμου (1989) οριοθετώντας την έννοια της ψυχολογιοποίησης και

¹ Οι Cole και Scribner παρατηρούν ότι η πρόσληψη διαφοροποιείται διαχρονικά λόγω της αλλαγής των πολυεπίπεδων συνθηκών και παραθέτουν τη διαπίστωση του Levy-Bruhl (1910 σ. 30) ότι "οι πρωτόγονοι δεν προσλάμβαναν τίποτε κατά τον ίδιο τρόπο που προσλαμβάνουμε εμείς σήμερα".

² Ο Shaver (1975 σ. 122) το επιβεβαιώνει τονίζοντας ότι η "Απόδοση" χαρακτηρίζει τις Διομαδικές Σχέσεις και αποτελεί αναπόδραστο γεγονός.

³ Ο Παπαδόπουλος (1994 σ. 76) οριοθετώντας την έννοια της "Απόδοσης" σημειώνει για καταλογισμό χαρακτηριστικών στον εαυτό μας και στους άλλους. Ο κάθε άνθρωπος χαρακτηρίζει και κρίνει τους συνανθρώπους του. Και παραθέτει την άποψη του Heider ο οποίος παρατηρεί ότι ο όρος "Απόδοση" αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία κάποιος αιτιολογεί τη δική του συμπεριφορά ή τη συμπεριφορά των συνανθρώπων του.

⁴ Ο Gronbard (1955 στο Shaver ό.π. σ. 120) τονίζει ότι η "Απόδοση" και "Αιτιολόγηση" της συμπεριφοράς των άλλων γίνεται α) επί τη βάσει της προσωπικότητας (Ένα πακέτο προδιαθέσεων που χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα) β) Βάσει της implicit Personality Theory.

⁵ Βέβαια για την Πλειονοτική ομάδα αυτό είναι για κάτι αυτονόητο, φυσιολογικό και αναμενόμενο. (Αιτιολόγηση της στάσης της).

⁶ Σ. Παπαστάμου (1989) "ΨΥΧΟΛΟΓΟΠΟΙΗΣΗ. Επιπτώσεις των ψυχολογικών ερμηνειών στα φαινόμενα Κοινωνικής Επιρροής". Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα. Πέραν της αυτοτελούς αυτής μελέτης και σε άλλες μελέτες του ("Έγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας", "Κοινωνική Επιρροή", "Διομαδικές Σχέσεις", "Κοινωνικές Αναπαραστάσεις").

⁷ Πρόκειται κατά το κοινώς λεγόμενο "σφαγισμός με βαμβάκι" των Μειονοτικών ομάδων.

⁸ Μάλλον φαίνεται να λειτουργεί κάποια αλληλοτροφοδότηση μεταξύ Απόδοσης/Συμπεριφοράς μέσω της διαδικασίας της "Ενίσχυσης".

αναφερόμενος σε βασικά χαρακτηριστικά της, σημειώνει: "Οι άνθρωποι έχουν την τάση να εξηγούν τις κοινωνικές συμπεριφορές και τους ιδεολογικούς λόγους, αποδίδοντάς τους στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των αυτουργών τους. Πολύ συχνά, η προσοχή δεν επικεντρώνεται σ' αυτό που λέγεται, αλλά σ' αυτόν που το λέει" (σ. 488). Η διαδικασία της ψυχολογιοποίησης "κατέχει κεντρική θέση στην κοινωνιοψυχολογική λειτουργία της κοινωνικής πραγματικότητας" (σ. 488). Αναφερόμενος στην παρέμβαση της ψυχολογιοποίησης στις Κοινωνικές Αναπαραστάσεις επισημαίνει "... η ψυχολογιοποίηση δρα στο επίπεδο των κοινωνικών αναπαραστάσεων των μειονοτήτων αποδεσμεύοντας τον ψυχολογικό υπερκαθορισμό των κοινωνικών συμπεριφορών (ιδίως των μειονοτικών)" (σ. 421). Για την ψυχολογική αιτιολόγηση της μειονοτικής ιδεολογίας, επισημαίνει ότι "μία από τις συνθήκες ενεργοποίησης της ψυχολογιοποίησης έγκειται στην εγκαθίδρυση μιας αιτιακής σχέσης, που αποδίδει στις ψυχολογικές ιδιαιτερότητες όσων ανήκουν στη μειονότητα, τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του λόγου τους" (σ. 287).

Αυτός ο ψυχολογικός υπερκαθορισμός των μειονοτικών κοινωνικών συμπεριφορών γίνεται τελικά αποδεκτός από τους ανθρώπους (σ. 494). Η ψυχολογιοποίηση δεν μονοπωλείται από τους ψυχολόγους. Τελευταία παρατηρείται πολλαπλασιασμός διαφόρων αναλύσεων ψυχολογικής έμπνευσης στους κόλπους των επιστημών του ανθρώπου (σ. 117). Τέλος, ο Παπαστάμου επισημαίνει ότι η ψυχολογιοποίηση πέρασε και στα Επιστημονικά ήθη (σ. 116), τονίζει ότι "Ο όρος της Επιστημονικής Ψυχολογιοποίησης χρησιμοποιείται με την έννοια της ολοένα και πιο συχνής εκκόλαψης προσπαθειών που αποβλέπουν στην θεωρητικοποίηση της αποκλειστικά ψυχολογικής εξήγησης των κοινωνικών φαινομένων, σε πείσμα των αντιστάσεων που αυτά προβάλλουν σε κάθε παρόμοια αναγωγή" (σ. 106). Στο σύγγραμμά του "Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας" (1989) ο Παπαστάμου αναφερόμενος αφενός στα πειραματικά ευρήματα όσον αφορά τις ψυχολογικές ερμηνείες και αφετέρου στις ποικιλότροπες αναγωγές που επιχειρεί η Ψυχολογιοποίηση, σημειώνει: "Αρκετά πειραματικά ευρήματα ... αφήνουν να εννοηθεί, έμμεσα βέβαια, ότι οι "ψυχολογίζουσες" ερμηνείες της πραγματικότητας είναι επιλεκτικές, μονοκατευθυνόμενες και τέλος ιδεολογικά φορτισμένες" (σ. 431). "... τους δρόμους μέσα από τους οποίους η "ψυχολογιοποίηση" ανάγει το "Κοινωνικό" και το "ιδεολογικό" στις ψυχολογικές τους και μόνο συνιστώσες και αυτό μέσα σε συγκεκριμένα κανονιστικά και κοινωνικά πλαίσια" (σ. 432). Στη μελέτη των Mugny και Παπαστάμου «Τύποι συμπεριφοράς και η κοινωνική τους αναπαράσταση» (Στο σύγγραμμα «Σύγχρονες έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία: Η Κοινωνική Επίρροή» 1989 σ. 473 Επιμέλεια - Εισαγωγή Σ. Παπαστάμου) και στον υπότιτλο "Μια συμβατικοποιημένη αναγωγή: Η ψυχολογιοποίηση", επισημαίνουν ότι όσες συμπεριφορές αποκλίνουν από κάποιον κατεστημένο κανόνα, υπάρχει σημερινή τάση να ερμηνεύονται ή να προσγράφονται σε ένα είδος ψυχολογικής εκτροπής όπως υποστήριξαν αλλού ο Mugny (1982), Papastamou (1983), Papastamou κα (1980).

10. Ιδεολογία, Επιρροή και Γνωστικοί Μηχανισμοί στο Διομαδικό Πλαίσιο

Τα τρία παραπάνω φαινόμενα έχουν την ιδανικότερη έκδοσή τους σε Διομαδικό Πλαίσιο. Εκεί είναι πιο έκδηλα και με δυναμική¹ λειτουργία. Αυτές καθ' αυτές οι έννοιές τους, εξ' ορισμού υπονοούν τον Διομαδικό χώρο εμφάνισης και λειτουργίας, δεδομένου ότι στη λειτουργία τους υποκρύπτονται ποικίλες ομαδικές σκοπιμότητες.

Αν η Ιδεολογία είναι το περιεχόμενο του μηνύματος και των πεποιθήσεων, η Κοινωνική Επιρροή και οι Γνωστικοί Μηχανισμοί αποτελούν τους φορείς και τα "κανάλια" μεταφοράς και "διαφήμισης" αυτών των πεποιθήσεων για κάθε ομάδα, προκειμένου να "πείσει" και να "περάσει" την Ιδεολογία της.

Και βέβαια το είδος, ύφος και περιεχόμενο κάθε ομαδικής Ιδεολογίας αντιστοιχίζεται με την πολιτισμική και γενική ταυτότητα αυτής της ομάδας. Η ιδιαιτερότητα της κάθε ομαδικής Ιδεολογίας παράγει και διαμορφώνει τόσο το πλαίσιο όσο και το περιεχόμενο των ποικίλων γνωστικών μηχανισμών που μετέρχεται κάθε ομάδα, προκειμένου να "πείσει" και να ελκύσει οπαδούς. Η ποικιλία των ομαδικών Ιδεολογιών είναι πολύ μεγάλη, ιδίως στη σύγχρονη εποχή. Ισάριθμες με την πληθώρα των κοινωνικών ομάδων (πολυομαδικό και πολυμειονοτικό φαινόμενο). Η Γκιζελή (1993 σ. 72) οριοθετώντας² την έννοια της ιδεολογίας αφού τη συσχετίζει με τις αναπαραστάσεις των οποίων αποτελεί προέκταση, την περιγράφει ως «λειτουργία που περικλείει τις απόψεις, πεποιθήσεις, αξίες, βιώματα που έχει τόσο ένα άτομο όσο και μια ομάδα (κοινωνικό σύνολο) για τις συνθήκες της ύπαρξής της που τα ανασυγκροτεί μέσα από συνειδητές νοητικές διεργασίες και στη συνέχεια τα προβάλλει σε ένα μη υπαρκτό αλλά επιθυμητό σχήμα, μια ιδεολογική δομή της κοινωνίας, ένα συνολικό σύστημα ερμηνείας του κόσμου».

Κάθε Ιδεολογία, ατομική ή ομαδική (στην προκειμένη περίπτωση ενδιαφέρει η ομαδική), αυτόματα και αυθόρμητα εμπεριέχει στη λειτουργία της τη ροπή και τάση για κοινωνική επιρροή μέσω της συμπεριφοράς των μεμονωμένων ατόμων – μελών της³ (ρητά ή σιωπηρά, καλυμμένα ή απροκάλυπτα, ενσυνειδητά ή υποσυνειδητά).

Και βέβαια η κοινωνική επιρροή³ έχει αφενός ποικίλες πηγές προέλευσης ("Αποστολεις") αλλά ταυτόχρονα και ποικίλους αποδέκτες ("Παραλήπτες"). Βέβαια παραδοσιακά το φαινόμενο της κοινωνικής επιρροής είναι πρωτίστως συνδεδεμένο με την εξουσία και την Πλειοψηφία. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε κοινωνική επιρροή λόγω νομικής ισχύος ("Νομική Αδεία") ενώ στη δεύτερη λόγω αριθμητικής υπεροχής και συνακόλουθα πολιτισμικής, κοινωνικής, οικονομικής κ.ά. Όμως ουσιαστική κοινωνική επιρροή έχουμε από την αντίθετη κατεύθυνση⁴ (από την πλευρά των Μειονοτήτων). Μειονότητες όμως όχι του τύπου που κατά κανόνα το

¹ Ο Byrne κ.ά. (1986 σ. 170) επισημαίνουν τη βαρύτητα της ανομοιότητας (dissimilarity) πεποιθήσεων στην λειτουργία των Διομαδικών Σχέσεων.

² Ο Φίλιας (1983 σ. 122 Επιμέλεια) παραθέτει έναν συνοπτικό ορισμό της Ιδεολογίας "Ιδεολογία = Ένα σύστημα Ιδεών και Αναπαραστάσεων" και προσθέτει για τη λειτουργία της ότι διαχέεται στην Κοινωνία και αποκρυσταλλώνεται σε κάθε μορφής δραστηριότητα.

³ Ο Moscovici (Στο Παπαστάμου Επιμέλεια – Εισαγωγή 1989 σ. 612) παραθέτει τις διαπιστώσεις σχετικών ερευνών ότι οι γνώμες των μελών είναι δυνατόν να παραμείνουν κοντά στις γνώμες των ομάδων (Allen 1965, Doms 1978, Hardy 1957).

⁴ Ο Παπαστάμου (Στο Παπαστάμου 1989 σ. 15 Επιμέλεια – Εισαγωγή) επισημαίνει "Η αλλαγή της γνώμης των άλλων, η διατήρηση της δικής μας ή η επιβολή της σε τρίτους, αποτελούν πρωταρχικές ενασχολήσεις της Κοινωνικής Ζωής".

⁵ Βέβαια οι περισσότερες σύγχρονες έρευνες ξεκινούν με την αντίληψη του δεσμού εξουσίας και επιρροής. Ό,τι έχει εξουσία ασκεί και επιρροή – αυτή η υπόθεση γίνεται σιωπηρά. Παρόλα αυτά Μειονότητες που δεν έχουν εξουσία, ασκούν επιρροή (Moscovici στο Παπαστάμου Επιμέλεια – Εισαγωγή 1989 σ. 275). Ο Παπαστάμου το επισημαίνει "Είναι πλέον σαφές στις μέρες μας ότι η Μειονοτική επιρροή είναι εφικτή" (Παπαστάμου 1989 σ. 15).

ευρύ κοινό αντιλαμβάνεται (οι γνωστές ελεεινές και φτωχές κοινωνικές ομάδες, ντόπιες ή εισαγόμενες, που όχι μόνο δεν έχουν τη δυνατότητα να "επηρεάσουν" αλλά κάτω από την αποκάλυψη ή καλυμμένη Πλειονοτική πολυεπίπεδη πίεση για συμμόρφωση, συρρικνώνονται, συσπειρώνονται και εκλιπαρούν για μια καλύτερη μεταχείριση και οικονομική βοήθεια για επιβίωση), αλλά Μειονότητες που αποτελούν κατά κανόνα υποομάδες και υποσύνολα του ευρύτερου κοινωνικού σώματος της τοπικής Πλειοψηφίας (Κράτους). Σ' αυτές τις Μειονότητες κυρίως αναφέρεται ο Παπαστάμου τόσο στην αυτοτελή μελέτη του "Κοινωνική Επιρροή"¹ (1989 Επιμέλεια – Εισαγωγή) όσο και αλλού, κάθε φορά που ασχολείται με το ειδικότερο θέμα της "Μειονοτικής Επιρροής" κάνοντας διάκριση μεταξύ αδρανών (παθητικών) και ενεργών μειονοτήτων. Το φαινόμενο λοιπόν της κοινωνικής επιρροής κυρίως και κατ' ουσίαν λειτουργεί στους κόλπους αυτών των ενεργών Μειονοτήτων, δεδομένου ότι μια προσπάθεια για κοινωνική επιρροή χαρακτηρίζεται από υπομονή, επιμονή και στοχεύει σε κοινωνική αλλαγή και καινοτομία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μελέτη (Διδακτορική Διατριβή) της Μαντόγλου (1992) "ΜΕΛΕΤΗ ΜΙΑΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ: Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗΣ 1973", όπου μια μικρή μειονότητα με επιμονή και πάθος κατάφερε την αλλαγή (την Αποκατάσταση της Δημοκρατίας).

Βέβαια σε κάθε απόπειρα Μειονοτικής Επιρροής προβάλλεται σθεναρή αντίσταση² (έκδηλη ή έμμεση) για την σκοπούμενη κοινωνική αλλαγή και καινοτομία. Ένα ισχυρό όπλο αντίστασης αποτελεί η ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ³. Στο Παπαστάμου 1989 ("Κοινωνική Επιρροή" Επιμέλεια – Εισαγωγή) αναφέρονται ορισμένοι όροι και προϋποθέσεις⁴ επιτυχίας μιας Μειονοτικής Επιρροής.

Οι Γνωστικοί μηχανισμοί εξυπηρετούν δύο στόχους – ανάγκες. Την "Άμυνα" και την "Επίθεση". Με την "Άμυνα", μέσα από τη λειτουργία αυτή των μηχανισμών επιδιώκεται η περιφρούρηση και κατοχύρωση των ομαδικών δεδομένων της ΕΞΩΟΜΑΔΑΣ με τη χειραγώγηση τόσο της Νοημοσύνης όσο και των Γνωστικών λειτουργιών μάθησης των ατόμων – μελών, ενώ με την "Επίθεση" η πολιορκία και άλωση της Νοημοσύνης, Αντίληψης και κρίσης των μεμονωμένων ατόμων – μελών της ΕΞΩΟΜΑΔΑΣ. Απώτερη επιδίωξη αυτών των Γνωστικών μηχανισμών είναι η διαμόρφωση και παγίωση των ομαδικών εικόνων και ταυτοτήτων (Πλειονοτικής και Μειονοτικής), που ενεργείται όμως σχεδόν μονομερώς από την κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα και που πλαισιώνεται με μια "πιστική" γνωστική τεκμηρίωση. Η ύπαρξη του μεροληπτικού στοιχείου σε όλο το μήκος των γνωστικών μηχανισμών δηλώνεται και υποδηλώνεται από διάφορους συγγραφείς. Συγκεκριμένα ο μεν Bandura (σ. 455) επισημαίνει την ύπαρξη και λειτουργία Γνωστικών Αναπαραστάσεων, οι δε Segall κ.α (Γεώργας Επιμ. 1993 σ. 392) και Tajfel (1982 σ. 31) τονίζουν

¹ Παπαστάμου Σ. 1989 "ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Η Κοινωνική Επιρροή" Επιμέλεια – Εισαγωγή, Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα (ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ σ. 225).

² Ο Παπαστάμου (1989 σ. 16) επισημαίνει αφενός την αντίσταση που συναντούν οι μειονότητες στην διάδοση των καινοτόμων αξιών τους και αφετέρου την έλλειψη ενδιαφέροντος ώστε το γεγονός αυτό να αποτελέσει αντικείμενο προσεκτικής και συστηματικής μελέτης από την πλευρά των Κοινωνικών Ψυχολόγων. Αλλού (σ. 20) τονίζει ότι "Η Ψυχολογιοποίηση αποτελεί έναν τρόπο αντίστασης στις απόπειρες πεθούς, στην αλλαγή της γνώμης, ακόμα και στην Κοινωνική Επιρροή".

³ Σ. Παπαστάμου (1989) "ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ: Επιπτώσεις των ψυχολογικών ερμηνειών στα φαινόμενα Κοινωνικής Επιρροής", Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα.

⁴ α) Ο Moscovici (σ. 283) αναφέρει "Έχω περιγράψει σε κάποια άλλη εργασία (Moscovici 1976) μερικούς τρόπους συμπεριφοράς – αυτονομία, αντικειμενικότητα, πίστη κ.λπ. Ο πιο σημαντικός όμως είναι η σταθερότητα. Η σταθερότητα δείχνει ότι η Μειονότητα πιστεύει σ' αυτά που λέει και ότι οι πεποιθήσεις της είναι ακλόνητες".

β) Ο Moscovici (σ. 618) στον υπότιτλο "Η (δύσκολη) επιρροή των Μειονοτήτων" σε κάποιο σημείο επισημαίνει "Δεν πρόκειται εδώ να αναπτυχθεί καμία θεωρία της επιρροής των μειονοτήτων (Moscovici 1976, Mugny 1980). Θα υπενθυμίσουμε μόνο μερικά καίρια σημεία. Οι μειονοτικοί οφείλουν την επιρροή τους στη διαχρονική και σύγχρονη σταθερότητά τους".

γ) Και πάλι ο Moscovici (σ. 572) αναφέρει ότι οι ιδεολογικές απαιτήσεις των ατόμων, μετά την ολοκλήρωση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, δείχνουν συχνά να επηρεάζονται περισσότερο από μια Μειονότητα παρά από μια Πλειοψηφία (Moscovici και Lage 1976).

αντίστοιχα την οικουμενικότητα της διεργασίας των Στερεοτυπικών αντιλήψεων και ότι η Γνωστική διαδικασία αποτελεί αναγκαία και επαρκή προϋπόθεση για τον σχηματισμό και τη λειτουργία των στερεοτύπων. Οι Stewart κ.α (1979 σ. 4) αντιστρέφοντας τη σειρά, τονίζουν ότι τα στερεότυπα αποτελούν απαραίτητα στοιχεία στη Γνωστική διαδικασία. Οι διομαδικές συγκρίσεις συμβάλουν στην οργάνωση των γνωστικών λειτουργιών. Εντοπίζουν τους παράγοντες που οδηγούν στην ανάπτυξη της διαφοροποιημένης οργάνωσης των Γνωστικών λειτουργιών. Βοηθητικό είναι επίσης το είδος των διομαδικών συγκρίσεων που γίνεται μέσα στον ίδιο πολιτισμό (Cole, Scribner σ. 198).

II. Το φαινόμενο της Παρέμβασης (Των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων στις Διομαδικές Σχέσεις)

Διατυπωμένος περιφραστικότερα ο παραπάνω τίτλος, αναφέρεται στη διαπίστωση ότι η μέση γενική ΕΚΟΝΑ¹ (θετική ή Αρνητική) που έχει η μια ομάδα για την άλλη, προκαλεί αντίστοιχη στάση και στη σχέση της με την ομάδα αυτή (Προτίμηση ή Αποφυγή).

Οι Αναπαραστάσεις και οι Σχέσεις αποτελούν το δίδυμο και δυναμικό φαινόμενο που λειτουργεί κατά κανόνα και εντονότερα² στο διομαδικό πλαίσιο. (Χωρίς να ακυρώνεται η λειτουργία τους και στη διατομική διάσταση). Αναπαραστάσεις και Σχέσεις βαίνουν παράλληλα και αποτελούν το ζεύγος των θεμάτων που αφενός εξ ορισμού ασχολείται και είναι θεμελιακά για την Κοινωνική Ψυχολογία και αφετέρου συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον ερευνητών και Κοινωνικών Ψυχολόγων, δεδομένου ότι τα θέματα αυτά βρίσκονται στην επικαιρότητα³ με σωρεία και ποικιλία σχετικών ερευνών Διεθνώς. Η συνύπαρξη τους είναι αυτονόητη. Είναι αλήθεια ότι τόσο οι Αναπαραστάσεις (Κοινωνικές Εικόνες) όσο και οι Σχέσεις, τουλάχιστον στη λειτουργία τους σε Διομαδικό πλαίσιο, είναι μάλλον έννοιες αρνητικά φορτισμένες και αντιπροσωπεύουν τη στάση των εκάστοτε κυρίαρχων Πλειονοτικών ομάδων απέναντι της ΕΞΩΟΜΑΔΑΣ των Μειονοτήτων που εκδηλώνεται με μια αρνητική εικόνα⁴ για την Μειονότητα και στη συνέχεια με μια αρνητική σχέση μαζί της $\left(\Pi \xrightarrow{\text{ΕΙΚΟΝΑ } (-)} M/\Pi \xrightarrow{\text{ΣΧΕΣΗ } (-)} M \right)$. Παρατηρείται μια αντιστοιχία μεταξύ ΕΚΟΝΑΣ και ΣΧΕΣΗΣ τόσο ως προς το είδος (Καλή, Κακή) όσο και ως προς την έκταση και ένταση. Η συνήθης φορά είναι η μεταβολή από την ΕΚΟΝΑ στη ΣΧΕΣΗ (ΕΚ. $\rightarrow$ ΣΧ.). Προηγείται το οπτικό και αντιληπτικό και ακολουθεί η επαφή. Η κίνηση αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνεται όχι μόνο στις διομαδικές περιπτώσεις αλλά και στις ποικίλες διατομικές και διαπροσωπικές σχέσεις. Το κάθε άτομο πριν κάνει το βήμα και αποφασίσει μια στενότερη γνωριμία και επαφή με άλλους, κάνει μια πρώτη και αυθόρμητη κίνηση (Κάνει "αναγνώριση εδάφους"). Βολιδοσκοπεί, "κόβει φάτσες", πριν καταλήξει στην οριστική επιλογή. Και βέβαια στην περίπτωση αυτή "πιλότος" είναι το οπτικό μέρος (χρώμα, ράτσα, φάτσα, ντύσιμο) και ακολουθεί με συμψηφισμό η συμπεριφορά. Η γενική εικόνα τελικά θα επηρεάσει το Α άτομο για την κατεύθυνση και την ένταση της σχέσης του με το Β άτομο (ΑΝ θα σχετίζεται και σε ποιο ΒΑΘΜΟ ή ΑΝ θα το αποφύγει και σε ποιο ΒΑΘΜΟ).

¹ Η μέση γενική Εικόνα δημιουργείται από τη βαθμιαία και διαχρονική συσσωρευση των επί μέρους εικόνων (τόσο η Θετική όσο και η Αρνητική).

² Έχει διαπιστωθεί ότι σε διασπαστικό και διομαδικό επίπεδο οι όποιες αντιπαράθεσεις και συγκρούσεις είναι πιο ακραίες (Η ομάδα αναλαμβάνει πολύ περισσότερο "ρίσκο" από ό,τι τα μεμονωμένα μέλη - άτομα).

³ Βρίσκονται σε επικαιρότητα δεδομένου ότι το πολυφυλετικό και πολυμειονοτικό φαινόμενο βρίσκεται σε έξαρση Διεθνώς. Οι Μειονοτικές ομάδες (ιδίως οι διαφοροποιημένες χρωματικά), είναι αποδέκτες ποικίλων φυλετικών προκαταλήψεων και κοινωνικών διακρίσεων από τις εκάστοτε κυρίαρχες Πλειονοτικές (εθνικές) ομάδες και επομένως οι Διομαδικές Αναπαραστάσεις και Σχέσεις λειτουργούν σε ένα τεταμένο κλίμα αντιπαράθεσεων.

⁴ Η Dollard κ.α 1939 (αναφέρει ο Milner στο Παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή 1990 σ. 67) επισημαίνει ότι αν η Πλειονοτική ομάδα έχει λόγους να συντηρεί μια έντονη αρνητική εικόνα για τη Μειονοτική ΕΞΩΟΜΑΔΑ και η τελευταία, με τη σειρά της, έχει επίσης λόγους που αιτιολογούν τη "ζωηρή" (αρνητική) συμπεριφορά τους αφού η στάση τους αυτή ("αντιπθεση") αποτελεί την πρόποσα απάντηση στην προκατειλημμένη και άδικη μεταχείριση τους από την Πλειονοτική ομάδα με τους συνεχείς παραγκωνισμούς και κοινωνικούς αποκλεισμούς.

Το γεγονός ότι παρεμβαίνουν οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις (Κοινωνική Εικόνα) στις Διομαδικές Σχέσεις, επιβεβαιώνεται¹ από σωρεία σχετικών ερευνών. Ο τρόπος που προσλαμβάνουμε τους άλλους (ΕΚΟΝΑ) θα επηρεάσει τη δράση μας (και σχέση) μαζί τους (Turner στο Παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή 1990 σ. 317). Ο Παπαστάμου (ό.π. σ. 28) επισημαίνει emphaticά: "Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις παίζουν έναν ιδιαίτερο ρόλο στις σχέσεις που εγκαθιδρύονται ανάμεσα στις ομάδες" (Στον υπότιτλο "Οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις στις διομαδικές σχέσεις"). Το φαινόμενο της παρέμβασης συναντάται απανταχού της γης όπου αντιπαράτιθενται κάποια Α κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα με κάποια Β Μειονοτική και μάλιστα όταν αυτή η τελευταία συμβαίνει να διαφοροποιείται και χρωματικά (π.χ. Μαύροι), τότε το φαινόμενο της παρέμβασης είναι εντονότερο δεδομένου ότι σε τέτοιες περιπτώσεις η προκατάληψη, οι διακρίσεις, ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο Ρατσισμός βρίσκονται σε έξαρση και λειτουργούν σε βάρος των Μειονοτικών ομάδων και των διομαδικών σχέσεων.

Τα στερεότυπα που έχει μια ομάδα για την άλλη (Π→Μ και Μ→Π) αποτελούν την πρώτη ύλη για τη διαμόρφωση του τελικού "προϊόντος" (των διομαδικών τους σχέσεων). Αποτελούν τις επιμέρους κοινωνικές εικόνες και ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΣ οι οποίες διαμορφώθηκαν διαχρονικά και αποκρυσταλλώθηκαν από τα εκατέρωθεν συλλογικά κοινωνικά συστήματα των δύο ομάδων και διατηρούνται στις αντιλήψεις των μεμονωμένων μελών τους. Στη φάση των ποικίλων διομαδικών επαφών που είναι εξάλλου αναπόφευκτες αφού συνυπάρχουν Πλειονοτική και Μειονοτική ομάδα, με την θέα μέλους τη αντίπαλης ομάδας - ΕΞΩΜΑΔΑΣ αυτόματα (μέσω αντίστοιχων μνημονικών μηχανισμών), ανακαλείται η ΓΕΝΙΚΗ ΜΕΣΗ ΕΚΟΝΑ στην αντίληψη του Πλειονοτικού μέλους (παρατηρητή) που είναι έντονα ΑΡΝΗΤΙΚΗ, Παρεμβαίνει αστραπαία και ωθεί το πλειονοτικό μέλος να δρα αντανεκλαστικά, αποφεύγοντας είτε το σωματικό πλησίασμα του μειονοτικού ατόμου είτε την μη προτίμησή του στις επιμέρους ποικίλες ευκαιρίες επαφών και είδη διομαδικών, σχέσεων και συναλλαγών. Εφόσον η διαφοροποίηση σε ΕΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ έχει την ίδια κατεύθυνση² (Υπεροχή του θετικού ή του αρνητικού και στις δύο περιπτώσεις), τότε ο βαθμός προσέγγισης της έντασης των δύο διαφοροποιήσεων συνιστά και το βαθμό ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ της ΕΚΟΝΑΣ (Κοινωνικών Αναπαραστάσεων) στη ΣΧΕΣΗ (Διομαδικές σχέσεις). Μιλάμε για "ΓΝΗΣΙΑ"³ παρέμβαση στην περίπτωση που η στάση απέναντι στην εξωομάδα είναι "Δυσμενής - Αρνητική" (Υπεροχή του αρνητικού

και στις δύο περιπτώσεις:
$$\left[\frac{\text{ΕΙΚΟΝΑ (-)}}{(\text{Κακή})} \rightarrow \frac{\text{ΣΧΕΣΗ (-)}}{(\text{Αποφυγή})} \rightarrow \text{ΕΞΩΜΑΔΑ} \right]$$

απέναντι στην ΕΞΩΜΑΔΑ είναι "Ευνοϊκή - Θετική" (Υπεροχή του θετικού και στις δύο περιπτώσεις:

$$\left[\frac{\text{ΕΙΚΟΝΑ (+)}}{(\text{Καλή})} \rightarrow \frac{\text{ΣΧΕΣΗ (+)}}{(\text{Προτίμηση})} \rightarrow \text{ΕΞΩΜΑΔΑ} \right]$$

¹ α) Οι Sampson (1985), Gergen και Dans 1985 (Στο Doise 1988 σ. 107) επισημαίνουν ότι οι Αναπαραστάσεις παρεμβαίνουν σταθερά, διαμορφώνουν και αντανακλούν τις σχέσεις (Κοινωνικά, οικονομικά, νομικά, ακόμα και στις επιστημονικές έρευνες και ιδιαίτερα στην Ψυχολογία). β) Ο Φίλιας (1983 σ. 251) όχι μόνο επιβεβαιώνει ότι η στερεοτυπική σκέψη επηρεάζει τις σχέσεις αλλά επεκτείνεται στη ζημιά που προκαλεί μεταξύ ομάδων, λαών Διεθνώς καθώς και στις κοινωνικές συγκρούσεις που αποτελούν προϊόν διομαδικών προκαταλήψεων. γ) Οι δε Hogg Abrams (1988) τονίζουν ότι στερεότυπα και διομαδική συμπεριφορά πάνε μαζί (Στο Echabe 1994 σ. 342). δ) Τέλος ο Brigham (1971 σ. 28) επιβεβαιώνει και αυτός την παρέμβαση των στερεοτύπων στη συμπεριφορά.

² Μια πλειάδα ερευνητών και συγγραφέων δεν αρκείται στην επιβεβαίωση της παρέμβασης της ΕΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ αλλά αναφέρουν και την ομοιότητα όσον αφορά την ποιότητα αυτής της εικόνας και σχέσης [ΕΚΟΝΑ (+) προκαλεί ΣΧΕΣΗ (+) / ΕΚΟΝΑ (-) προκαλεί ΣΧΕΣΗ (-)]. Πρόκειται για τους α) Damon (1977 σ. 154), β) Gahagan 1971 σ. 51), γ) Vilger 1974 (στο Segall κα. Γεώργας Επιμ 1993 σ. 396), δ) Schonbach κα. (1981 σ. 180).

³ Χαρακτηρίζεται γνήσια γιατί ευθυγραμμίζεται με την πάγια και σταθερή τάση των ομάδων (κυρίως των Πλειονοτικών) να χαρακτηρίσουν ΑΡΝΗΤΙΚΑ κάθε εξωομάδα (ιδίως όταν πρόκειται για Μειονοτική).

Βέβαια το ιδανικό θα ήταν, αν όχι αποκλειστικά θετική, τουλάχιστον να υπερείχε σημαντικά η ΘΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ για την ΕΞΩΟΜΑΔΑ για να υπάρξει στη συνέχεια όχι μόνο προτίμηση για σχέση με άτομα της εξωομάδας αλλά διομαδική σχέση μαζί τους διαρκείας και ποιότητας (ψυχική επαφή). Κάτι τέτοιο¹ όμως δε φαίνεται να συμβαίνει, τουλάχιστον από πλευράς των κυρίαρχων Πλειονοτικών ομάδων, όταν έχουν να κάνουν με έντονα διαφοροποιημένες χρωματικά και οικονομικο-πολιτισμικά Μειονότητες, για τις οποίες όχι μόνο διαμόρφωσαν (κατασκεύασαν) μια έντονη αρνητική εικόνα αλλά και φρόντισαν έντεχνα να συντηρείται και να αναπαράγεται αυτή η αρνητική εικόνα μέσα από καλυμμένες επιρροές σκοπιμότητας και ποικίλους μηχανισμούς αιτιολόγησης της στάσης τους (γνωστικούς, ψυχολογιοποίησης κα). Και φυσικά αναπόδραστα μια τέτοια στάση στην ΕΙΚΟΝΑ έχει την αντίστοιχη της στη Διομαδική ΣΧΕΣΗ

$$\left(\frac{\Gamma \frac{\text{ΕΙΚΟΝΑ (-)}}{(\text{Κακή})}}{\rightarrow \text{Μ/}\Gamma \frac{\text{ΣΧΕΣΗ (-)}}{(\text{Αποφυγή})}} \rightarrow \text{Μ} \right)$$

Δεδομένου ότι με τη σειρά τους οι διομαδικές σχέσεις (αυτό καθ' αυτό το πλέγμα και η ποιότητά τους), επηρεάζουν² και ωθούν σε επαναπροσδιορισμό της αρχικής ΕΙΚΟΝΑΣ. Με την έννοια ότι μια ήπια ή και σοβαρή τροποποίησή της είναι πιθανή, μετά τη μεσολάβηση της διομαδικής συνύπαρξης και επαφής, είτε με τη μορφή επιείκειας των Πλειονοτικών ομάδων απέναντι στις Μειονοτικές εξωομάδες στην πράξη (συμπάθεια στα προβλήματά τους), είτε με τη μορφή μιας καλύτερης συμπεριφοράς από τα μέλη- άτομα των Μειονοτικών ομάδων. Δίδεται έτσι η ευκαιρία στον ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΟ της περίπτωσης (στην κυρίαρχη Πλειονοτική ομάδα) να αναθεωρήσει και να τροποποιήσει τη μορφή και το ποιόν των σχέσεών της με τη Μειονοτική εξωομάδα, ώστε να εξασφαλιστεί, αν όχι η παντελής εξάλειψη της αρνητικής εικόνας που έχει γι' αυτήν, τουλάχιστον ο μετριασμός της.

12. Η ιδιαιτερότητα και Αναγκαιότητα της Κοινωνιοψυχολογικής Προσέγγισης

Η Κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της κοινωνικής πραγματικότητας γενικά και ειδικότερα των Διομαδικών σχέσεων είναι η θεώρηση που "εισηγείται" ο σχετικά πρόσφατος αλλά δυναμικός κλάδος της Κοινωνικής Ψυχολογίας. Συνιστά μια νέα και καινοτόμο τάση προσέγγισης των κοινωνικών φαινομένων που συνενώνει δυναμικά τις παραδοσιακά συμπράτουσες επιστήμες της Κοινωνιολογίας και Ψυχολογίας, δημιουργώντας μια ανεξάρτητη και αυτόνομη επιστήμη (Κοινωνική Ψυχολογία)³, που λαμβάνει μεν υπόψιν τις παραπάνω δύο επιστήμες, καταργεί όμως την μονολιθική, μονομερή και μονοσήμαντη διεκδίκηση ερμηνείας της Κοινωνικής πραγματικότητας (αίροντας⁴ τον κοινωνιολογικό και ψυχολογικό ντετερμινισμό - ("Κοινωνιολογισμό" και "Ψυχολογισμό"). Αριθμείται εντυπωσιακός αριθμός μελετών και ερευνών διεθνώς στα πλαίσια της νέας αυτής Κοινωνιοψυχολογικής τάσης και προσέγγισης.

¹ Μπορεί να αποτελέσει μια ευχή που στην πράξη δύσκολα θα επαληθευτεί.

² α) Οι Dia Giacomo 1980, Doise 1972, 1979 (τους αναφέρει ο Jodelet στο Παπαστάμου και Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 139) ότι η ανάπτυξη των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στις ομάδες κατευθύνει τις αντίστοιχες αναπαραστάσεις. β) Ο Παπαστάμου (στο Παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή 1990 σ. 28) επισημαίνει ότι οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις "επηρεάζουν" τις διομαδικές σχέσεις αλλά και "καθορίζονται" από αυτές. γ) Ο δε Nye (1973, σ. 150) σημειώνει ότι στερεότυπα και σχέσεις αλληλοτροφοδοτούνται διαχρονικά.

³ Ο Wheldall (1975 σ. 13) αναφερόμενος στο αντικείμενο της Κοινωνικής Ψυχολογίας επισημαίνει ότι η Κοινωνική Ψυχολογία ενδιαφέρεται για τους τρόπους με τους οποίους οι διαθέσεις και οι επαφές ενός ατόμου επηρεάζονται από τις διαθέσεις και επαφές άλλων προσώπων.

⁴ Η διαφοροποίηση μεταξύ "Κοινωνιολογικής" και "Κοινωνιοψυχολογικής" προσέγγισης επιβεβαιώνεται από πλήθος συγγραφέων ερευνητών. α) Οι Sachder, Bourhes (1991 σ. 2) παραθέτουν ενδεικτικά τις θέσεις των Brewer+Kramer 1985, Brown 1988, Hogg+Abrams 1988, Messick+McKie 1989, Taylor+Magharddam 1987, Turner 1987, Turner+Giles 1991, Worchel+Ustin 1986. β) Ο Παπαδόπουλος (1992 σ. 161) επισημαίνει ότι δεν υπάρχει ψυχική ζωή ανεξάρτητη από την κοινωνική.

Τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο αποκαλύφθηκε σαφέστατα η αναγκαιότητα¹ μιας πολυοπτικής και σφαιρικής θεώρησης ενός κοινωνιοψυχολογικού προσδιορισμού² τόσο της προσωπικότητας και της ατομικής ζωής όσο και της συλλογικής και διομαδικής κοινωνικής συμπεριφοράς. Ο Milgram (1977 σ. 276) επισημαίνει ακριβώς την παρουσία και λειτουργία αυτού του Κοινωνιοψυχολογικού φαινομένου, στο πλαίσιο της ποικίλης διαπροσωπικής και διομαδικής επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι η Κοινωνιοψυχολογική λειτουργία έχει τις "ρίζες" της στην επικοινωνία.

Μεταξύ ατόμου³ και κοινωνίας υπάρχει αμφίδρομη επίδραση και αλληλοτροφοδότηση. Ατομικότητα και κοινωνικότητα βρίσκονται παράλληλα και αλληλοσυμπληρώνονται "Δεν αυτοκαθορίζονται" αλλά "συνκαθορίζονται", δεδομένου ότι ούτε η ατομική ταυτότητα και ο προσωπικός προσδιορισμός νοείται ερήμην της κοινωνικής ζωής αλλά ούτε και η συλλογική ταυτότητα και ο προσδιορισμός του κοινωνικού σώματος νοείται ερήμην των επιμέρους μεμονωμένων ατόμων. Το "κοινωνικό" υπονοεί την ατομική συμμετοχή και το "ατομικό" την κοινωνική επιρροή. (Υπάρχει το "ατομικό" στο "κοινωνικό" και αντίθετα το "κοινωνικό" στο "ατομικό").

Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση θα πρέπει να διαρθρώνει⁴ έντεχνα το κοινωνικό με το ψυχολογικό. Που σημαίνει ότι κάθε μελέτη του "κοινωνικού" θα λαμβάνει υπόψιν και την ατομική ιδιαιτερότητα (ψυχολογικό) και κάθε μελέτη του "ατομικού" θα λαμβάνει υπόψιν την παρέμβαση του κοινωνικού (συνθήκες, παράγοντες). Στα πλαίσια των διομαδικών σχέσεων υπάρχει η ομάδα, υπάρχουν όμως και τα μεμονωμένα μέλη - άτομα αυτής της ομάδας. Η Συλλογικότητα και η Ατομικότητα όχι μόνο συνυπάρχουν αλλά και αλληλοεπηρεάζονται δυναμικά και πολύπλοκα.

Μια άλλη επί μέρους ιδιαιτερότητα της Κοινωνιοψυχολογικής θεώρησης αποτελεί το γεγονός ότι το κοινωνιοψυχολογικό δεν είναι κατ' ανάγκη πάντα και λογικό. Ο Παπαστάμου (Στο Παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή 1990 σ. 40) επισημαίνει ότι η "η κοινωνιοψυχολογική δυναμική δεν ακολουθεί αναγκαστικά τους ορθολογικούς κανόνες της "κοινής λογικής". Σε πολλές περιπτώσεις, όπου η παρέμβαση του συναισθηματικού στοιχείου (εντονότερο⁵ στις διομαδικές αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις), βρίσκεται σε έξαρση, αναμενόμενο είναι η όλη στάση και συμπεριφορά (ατομική ή συλλογική), να εμφανίζει κάποια "απόκλιση" και να μην μπορεί να ερμηνευτεί βάσει της αρχής της παραδοσιακής "κοινής λογικής". Δεδομένου ότι η συγκεκριμένη συμπεριφορά εκδηλώθηκε και "λειτουργήσε" σε ένα πλαίσιο συνθηκών αυξημένης "ιδιαιτερότητας" (έντονης συναισθηματικής φόρτισης).

¹ Ο Τριανταφύλλου (1986 σσ. 54-6) παραθέτει 6 συγκεκριμένες κοινωνιοψυχολογικές ανάγκες του ανθρώπου που είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής ζωής του.

² Ο Heine (1971 σ. 52) αναφερόμενος στην οριοθέτηση του χαρακτήρα, σημειώνει ότι η παραδοσιακή βαρύτητα του ψυχολογικού στοιχείου μειώθηκε διαχρονικά, αφού ο προσδιορισμός της προσωπικότητας σήμερα επικαλείται περισσότερο το κοινωνικό περιεχόμενο.

³ Οι McGuire κ.α (1986 σ. 259) αναφερόμενοι ειδικά στη σχέση του ατομικού ΕΑΥΤΟΥ με την ΚΟΙΝΩΝΙΑ, επισημαίνουν ότι είναι στενή αλλά και συγχρόνως πολύπλοκη τόσο στο χώρο ("αρένα") της κοινωνικής πραγματικότητας όσο και στο χώρο της σκέψης.

⁴ Ο Παπαστάμου (1989 σ. 453) αναφέρεται ακριβώς στην "διάρθρωση" του ψυχικού και κοινωνικού παράγοντα που κατορθώνει η κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση κάτι που αδυνατεί να πετύχει τόσο η ατομική Ψυχολογία, όσο και η παραδοσιακή Κοινωνιολογία. Και συνεχίζει "Όταν μιλάμε λοιπόν για διάρθρωση του ψυχικού και του κοινωνικού, πρέπει να έχουμε υπόψη μας τη συνθετότητα της κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας αλλά και την πολυπραγμοσύνη της Κοινωνιοψυχολογικής ανάλυσης".

⁵ Και ειδικότερα στις περιπτώσεις εκείνες των διομαδικών σχέσεων όπου υπάρχει και έκδηλη χρωματική διαφοροποίηση των μελών των δύο ομάδων (Λευκοί - Μαύροι).

Η καινοτόμος τάση της Κοινωνιοψυχολογικής¹ προσέγγισης, συνίσταται στο γεγονός ότι εισηγείται μια σημαντική διαφοροποίηση τόσο Μεθοδολογικής διαδικασίας όσο και Θεώρησης. Αυτό που κάνει τελικά την Κοινωνική Ψυχολογία να ξεχωρίζει από τις γειτονικές της επιστήμες δεν είναι τόσο το γνωστικό της αντικείμενο, όσο το **βλέμμα** που ρίχνει στην πραγματικότητα, το “κοινωνιοψυχολογικό βλέμμα” (Παπαστάμου 1989 σ. 15).

Το “Κοινωνιοψυχολογικό αυτό βλέμμα” της κοινωνικής πραγματικότητας (επομένως και του ειδικότερου χώρου των διομαδικών σχέσεων) απαιτεί μια τετραπλή ανάλυση (4 επίπεδα ανάλυσης της κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας).² Συγκεκριμένα α) Το ενδο-ατομικό επίπεδο, β) Το δι-ατομικό επίπεδο, γ) Το δι-ομαδικό επίπεδο, δ) Το ιδεολογικό επίπεδο. Το **ενδο-ατομικό επίπεδο** αφορά τις “ενδο-ατομικές” διαδικασίες και τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα οργανώνουν τις αντιλήψεις και εκτιμήσεις του κοινωνικού τους περιβάλλοντος, καθώς και τη στάση τους απέναντι σ’ αυτό το περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμου και κοινωνικού περιβάλλοντος δεν μελετάται άμεσα.

Όσον αφορά το **δι-ατομικό επίπεδο** ενδιαφέρεται για τις δι-ατομικές διαδικασίες που “ανελλίσσονται” στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης περίπτωσης χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν η διαφορετικότητα των θέσεων που κατέχουν τα συγκεκριμένα άτομα. Τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούν συμπεράσματα κάποιας ιδιαίτερης ομάδας πειραμάτων. Έρευνες που ενεργούνται στα πλαίσια της θεωρίας των “παιγνίων”. Στόχος αυτών των μελετών είναι η “δυναμική” των ποικίλων σχέσεων που είναι δυνατόν να “εγκαθιδρυθούν” σε μια δεδομένη περίπτωση μεταξύ ορισμένων ατόμων. Παρατηρείται μια “ελικοειδής” δυναμική εξαιτίας της οποίας μεταξύ των συγκεκριμένων ατόμων δημιουργούνται ποικίλες τάσεις και συγκρούσεις. Στο τρίτο επίπεδο, το **δι-ομαδικό** (που εν προκειμένω ενδιαφέρει περισσότερο) αποκαλύπτεται τελικά (στα πλαίσια των σχετικών πειραματικών ερευνών που κατά κανόνα καταφεύγουν οι Κοινωνικοί Ψυχολόγοι), ότι οι διάφορες κοινωνικές υπαγωγές (ομαδικές) καθώς και οι σχετικές κοινωνικές θέσεις, επηρεάζουν καθοριστικά τόσο την συμπεριφορά όσο και γενικά τις αντιδράσεις των ατόμων. Τέλος, στο τέταρτο και τελευταίο επίπεδο, το **“ιδεολογικό”**, κάθε κοινωνία (επομένως και όλες οι μικρές εσωτερικές κοινωνίες των ομάδων), πρέπει να μελετηθεί στα πλαίσια της ιδιαίτερης “ιδεολογίας” της. Εκείνα δηλαδή τα συστήματα πεποιθήσεων, αναπαραστάσεων, εκτιμήσεων και αξιών που δικαιολογούν και διατηρούν τον υφιστάμενο συσχετισμό, δυνάμεων. Το παραπάνω επίπεδο ανάλυσης ενδιαφέρεται για τους γενικούς αυτούς κανόνες συμπεριφοράς μιας κοινωνίας και ομάδας. Τελικά για την ιδεολογία που κυριαρχεί σε μια ορισμένη ιστορική στιγμή μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και ομαδικό χώρο.

¹ Είναι ενδιαφέρουσα η άποψη του Ehtlich (1973 που παραθέτει ο Tajfel (1982 σ. 2) όσον αφορά τους τρόπους προσέγγισης των διομαδικών σχέσεων. Ο Ehtlich επισημαίνει ότι η εξήγηση των διομαδικών σχέσεων απαιτεί 2 θεωρήσεις (μία Κοινωνιολογική και μία Κοινωνιοψυχολογική). Η κοινωνιολογική θεώρηση πρέπει να περιορίζεται στην διομαδική συμπεριφορά κοινωνιολογικού προσανατολισμού, χρησιμοποιώντας κυρίως ιστορικά στοιχεία. Η Κοινωνιοψυχολογική πρέπει να ενδιαφερθεί αφενός για τους γνωστικούς παράγοντες και αφετέρου για τη σχέση αυτών των παραγόντων με την διαπροσωπική συμπεριφορά των ατόμων.

² α) Βλ. Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια – Εισαγωγή 1990 σσ. 12-37) “Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Διομαδικές Σχέσεις”. β) Για την αυτόνομη διάρθρωση και συνύπαρξη των 4 επιπέδων βλ. Παπαστάμου 1989 σ. 462, ο οποίος κάνει εκτενή αναφορά.

II.

H E P E Y N A

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

(Η Προβληματική - Το Θέμα - Οι Στόχοι)

Είναι γεγονός ότι τα αρνητικά κοινωνικά φαινόμενα του Ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, προκαταλήψεων και κοινωνικού αποκλεισμού λειτουργούν και "βασιλεύουν" σε όλα τα πλάτη και μήκη της Γης, παρά τις κατά καιρούς σποραδικές "εκστρατείες" που αναλαμβάνονται από επίσημους φορείς των τοπικών κυρίαρχων πλειονοτικών ομάδων (Κράτη) να "πείσουν" τα μέλη τους για την εξάλειψη του φαινομένου. Φαίνεται τελικά, εκ των πραγμάτων, ότι το φαινόμενο του Ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων έχει διαποτίσει τόσο βαθιά τις συνειδήσεις και τις ψυχές των πλειονοτικών ατόμων, ώστε κάθε προσπάθεια, έστω και άμβλυνσης του Ρατσισμού, να απευθύνεται σε "ώτα μη ακούντων". Ο Ρατσισμός¹ ακόμα και σήμερα, στο κατώφλι του 21ου αιώνα", που μεσουρανά η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος και η σύγχρονη κοινωνία "κοιτάζει για τα κατορθώματά της" είναι παρών άλλοτε "κραυγαλέα" και άλλοτε "καλυμμένος" με την επίφαση μιας "ευγενικής" αποδοχής των φυλετικών πολιτισμικών διαφοροποιήσεων (Μειονοτήτων). Οι διομαδικές λοιπόν σχέσεις μεταξύ των κυρίαρχων Πλειονοτικών ομάδων και των φυλετικών Μειονοτήτων (κυρίως εκείνων που διαφοροποιούνται οπτικά - χρωματικά), είναι ιδιαίτερα έντονες, συγκρουσιακές και η μελέτη και έρευνά τους συγκεντρώνει το διεθνές ενδιαφέρον.²

Στην παραπάνω κατηγορία των διομαδικών σχέσεων εντάσσονται και οι συγκεκριμένες διομαδικές σχέσεις στον Ελλαδικό χώρο μεταξύ της Πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων και της Μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων. Βέβαια η Μειονότητα των Ελ/τσιγγάνων πρέπει να διαφοροποιηθεί από τα πρόσφατα ρεύματα Μειονοτικών πληθυσμών που "κατέκλυσαν" τον ελληνικό χώρο λόγω ποικίλων ανακατατάξεων (ανατροπής παραδοσιακών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων) και διάνοιξης των εθνικών συνόρων. Οι "εισαγόμενες" αυτές Μειονότητες (Αλβανοί, Ρώσοι, Ρωσοπόντιοι κ.α.), οι μεν ωθούμενες από την πάγια τάση και ανάγκη της ανθρωπίνης φύσης για αλλαγή, μετανάστευσαν προσδοκώντας κάτι καλύτερο, οι δε λόγω αποδεδειγμένης πενίας των χωρών τους μεταναστεύουν (συνήθως λαθραία) για την κυριολεκτική επιβίωσή τους. Η Μειονότητα των Ελ/τσιγγάνων³ έχει βέβαιο το κοινό με τη δεύτερη κατηγορία των παραπάνω Μειονοτήτων

¹ α) Παρά τις προσπάθειες μείωσης του φαινομένου, τα ποσοστά (%) του Ρατσισμού παγκόσμια είναι πολύ υψηλά. Ο Hofstadter (Επιμέλεια Β. Φίλιπς 1978 σ. 367) αναφέρεται αφενός σε μια εκτίμηση του Kramer (1946) ότι οι εχθρικές διαθέσεις για τα μέλη των εκάστοτε εξωομάδων παίζουν σαφέστατα ρόλο στη σκέψη του 80% περίπου του αμερικάνικου πληθυσμού και αφετέρου σε ανάλογη διαπίστωση του Rosenblith (1942). Εξάλλου σε μια δική του ιδιωτική έρευνα ο Hofstadter (1952) απέδειξε ότι σε ένα σχετικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο, το 65% των υποκειμένων αποδέχθηκε τις Ρατσιστικές απόψεις. β) Η Ζεγκερ (1977 σ. 333) επισημαίνει ότι στις ΗΠΑ οι φυλετικές διακρίσεις (σχέσεις) αποτελούν σταθερό θέμα γ) Ο Doise (1988 σ. 161) παραθέτει τις επισημάνσεις των McCaughy, Hough (1976) και των Grosby, Bromley, Saxe (1980), ότι τις περισσότερες φορές οι φυλετικές προκαταλήψεις εκφράζονται "καλυμμένα" και "διακριτικά". Ο Παπαστόμου (1989 σ. 81) επιβεβαιώνει το ίδιο, αναφερόμενος στον διαποτισμό των παιδιών μέσω του θεσμού της Παιδείας και της Κοινωνικοποίησης, ενώ τη μερίδα του Λέοντος φαίνεται να έχουν τα ΜΜΕ (1986 σ.2).

² Μάλιστα οι Παπαδόπουλος, Μαρκουλάς μιλάνε για τις προσεγγίσεις της διομαδικής εχθρότητας (α την ψυχολογική, β την κοινωνικο-πολιτικο-οικονομική). Οι Brown, Smith (1989 σ. 61) επιβεβαιώνοντας το ενδιαφέρον των ερευνητών για τις Μειονότητες, παραθέτουν ενδεικτικά τις μελέτες των α) Simmel (1908) β) Simpson, Vinger (1965) γ) Tajfel (1981).

³ Μια σύντομη (αλλά περιεκτική) ιστορική αναδρομή των Τσιγγάνων στην Ελλάδα ("ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Ιστορική Αναδρομή") αλλά και τα προβλήματα των Τσιγγάνων (ΡΟΜ) στην Ελληνική κοινωνία, εκτέθηκαν σε σχετική Διημερίδα (στην οποία συμμετείχα) στο Πολιτιστικό Νομαρχιακό Κέντρο Θεσ/νίκης (19-20 Σεπτεμβρίου 1995) με θέμα "Τα προβλήματα των Τσιγγάνων στην Ελληνική Κοινωνία και η τοπική Αυτοδιοίκηση" με διοργανωτή α) την Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς β) την Ελληνική Εταιρεία τοπικής ανάπτυξης και αυτοδιοίκησης γ) το Δήμο Μενεμένης (όπου υπάγεται διοικητικά και ο Δενδροπόταμος). Ο Δήμος Μενεμένης εξέδωσε την ΙΔΡΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΔΗΜΩΝ (ΚΕΜΕΝΑ ΕΣΗΓΗΣΕΩΝ) για τη δημιουργία Ελληνικού Δικτύου φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης για την επίλυση των προβλημάτων των ΡΟΜΑ (Τσιγγάνων), στα πλαίσια της παραπάνω Διημερίδας.

(φτώχεια και κακές συνθήκες διαβίωσης), διαφοροποιείται όμως και από τις δύο παραπάνω κατηγορίες Μειονοτήτων δεδομένου ότι ο Ελ/τσιγγάνικος Μειονοτικός πληθυσμός συμβιώνει με τον τοπικό Ελληνικό πληθυσμό από πολλών ετών και ενταγμένος διαχρονικά στους κόλπους της Ελληνικής κοινωνίας, έχει αφομοιώσει και εσωτερικεύσει σε μεγάλο βαθμό στοιχεία της, διατηρώντας παράλληλα και την ιδιαιτερότητα της φυλετικής ταυτότητας των Ελ/τσιγγάνων (κυρίως της πολιτισμικής) την οποία, πρέπει να τονισθεί, προσέχουν σαν "κόρη οφθαλμού". Οι Ελ/τσιγγάνοι αριθμούν αρκετές χιλιάδες και είναι διασκορπισμένοι σε όλη την ελληνική επικράτεια, επιλέγοντας τους τόπους διαμονής τους με προέχον κίνητρο την εξασφάλιση της στοιχειώδους συντήρησης - επιβίωσής τους. Πλαισιώνουν τα περιφερειακά τμήματα των μεγαλουπόλεων (συνήθως Δυτικές περιοχές) είτε συγκροτώντας αυτοτελείς καταυλισμούς σε προσφερόμενους ανοιχτούς χώρους είτε συμβιώνουν με Έλληνες σε υποβαθμισμένους συνοικισμούς, κατά κανόνα ενοικιάζοντας (και σπάνια αγοράζοντας) κάποια μονοκατοικία. Η δυνατότητα απόκτησης Ελληνικής υπηκοότητας από Ελ/τσιγγάνους και η υποχρέωσή τους για στρατιωτική θητεία είναι αποδεικτικά του βαθμού ένταξης και της βαθμιαίας ενσωμάτωσής τους στο κυρίαρχο σώμα της Ελληνικής κοινωνίας (τουλάχιστον σε Διοικητικό και Δημογραφικό επίπεδο). Η προσφιλή παραδοσιακή επαγγελματική απασχόληση των Ελ/τσιγγάνων είναι το ποικίλο ελεύθερο εμπόριο Ελ/τσιγγάνικης επινόησης και αυτοσχεδιασμού (πλασιέ, γυρολόγοι, πλανόδιοι πωλητές εποχιακών προϊόντων, λιανοπωλητές λαϊκών αγορών κ.α.).

Το επίπεδο εκπαίδευσης¹ των Ελ/τσιγγάνων είναι συνάρτηση αυτής της επαγγελματικής ιδιαιτερότητας και γενικά του ιδιόρρυθμου τρόπου ζωής τους. Τόσο η έφεση για εκπαίδευση όσο και η επίδοση στο Σχολείο είναι μειωμένα και στην καλύτερη περίπτωση επιδιώκεται (τουλάχιστον από τους γονείς) η εξασφάλιση στοιχειώδους εκπαίδευσης για τα παιδιά τους (αποφοίτηση από το Δημοτικό) απλώς για τις τρέχουσες καθημερινές ανάγκες βασικής επικοινωνίας στην ευρύτερη κοινωνία. Όσον αφορά την πολιτιστική ζωή των Ελ/τσιγγάνων (έθιμα, παραδόσεις) είναι εντονότατη, εντυπωσιακά σταθερή έχοντας "σήμα κατατεθέν" την σαφέστατη σφραγίδα της Ελ/τσιγγάνικης ταυτότητας.

Ο Δενδροπόταμος² Θεσσαλονίκης είναι ένας έντονα υποβαθμισμένος ενιαίος - μικτός συνοικισμός (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων), ενταγμένος γεωγραφικά στην ευρύτερη Δυτική περιοχή της Θεσσαλονίκης που και αυτή χαρακτηρίζεται κάπως υποβαθμισμένη (εργοστάσια, εργατικά στρώματα). Στην ενίαία Δημογραφική εικόνα του συνοικισμού φαίνεται να προέχει η εικόνα των Ελ/τσιγγάνων, δεδομένου ότι η συνολική ζωή του συνοικισμού, στις ποικίλες εκδηλώσεις της, έχει αισθητά περισσότερο την Ελ/τσιγγάνικη παρουσία σε βαθμό που αφενός οι ίδιοι (οι Ελ/τσιγγάνοι) να τον θεωρούν ως "δικό τους χώρο" και αφετέρου κάθε αναφορά στον Δενδροπόταμο να υπονοεί αυτομάτως τον Ελ/τσιγγάνικο Συνοικισμό.

Η ιδιαιτερότητα της πολεοδομικής και ρυμοτομικής εικόνας του Συνοικισμού (κυρίως χαμηλόσπιτα και παλαιές μονοκατοικίες με άτακτη δόμηση και ανεπαρκή ρυμοτομική και αποχετευτική υποδομή), παρά τη

¹ Γενικά για την εκπαίδευση των τσιγγάνων βλ. α) Ντούσα Δ. "Οι φυλετικές διακρίσεις στην εκπαίδευση των Τσιγγάνων (Επιστημονικό βήμα του Δασκάλου, τ. 3ο, Φθινόπωρο 1991, σσ. 23-35), β) Μ. ΔΙΚΑΙΟΥ: Illiteracy and Tsigani Minority Children in Northern Greece. An Explanation of Parents and Children's Views. Reprint from International Migration, 28 (1990), 1 47-68, γ) Σχετικά με τη σχολική φοίτηση των παιδιών των Τσιγγάνων Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 216.89, Αρ. (153/3).

² α) Για τους Τσιγγάνους του Δενδροποτάμου γενικά βλ. μελέτη της καθηγήτριας στο Λύκειο Δενδροποτάμου Αργυρώς Ι. Ιωαννίδου "Οι ΡΟΜ (ΤΣΙΓΑΝΟΙ) ΤΟΥ ΔΕΝΔΡΟΠΟΤΑΜΟΥ Επιστημονική Επετηρίδα του Κέντρου Ιστορίας Θεσ/νίκης του Δήμου Θεσ/νίκης, Β' τόμος Θεσ/νίκη 1990). β) Για την πολιτιστική ζωή και κουλτούρα των Τσιγγάνων του Δενδροποτάμου βλ. μελέτη της επίσης καθηγήτριας (ζωγράφου) Ερριέτας Γεριοτίδου "Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΤΟΥ ΔΕΝΔΡΟΠΟΤΑΜΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΟΥΣ" (Θεσ/νίκη 1986).

μειονεκτικότητα, έχει και το πλεονέκτημα το όλο πλαίσιο του χώρου να προσφέρεται καλύτερα και να λειτουργεί πιο πρακτικά για τις ποικίλες διομαδικές δοσοληψίες και επαφές Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων.

Στο χώρο του Συνοικισμού και μάλιστα στον τομέα της Ελ/τσιγγάνικης γειτονιάς, υπάρχει ένα τεράστιο κτιριακό Σχολικό Συγκρότημα (σχήματος Π) όπου στεγάζονται στη μια πτέρυγα το Γυμνάσιο και Λύκειο (η συμμετοχή των Ελ/τσιγγάνων είναι στο μεν Γυμνάσιο σχεδόν μηδενική, στο δε Λύκειο απόλυτα μηδενική), και στην άλλη το μικτό Δημοτικό Σχολείο (εδώ η συμμετοχή των Ελ/τσιγγάνων είναι εντυπωσιακή αλλά μόνο από άποψη εγγεγραμμένων, δεδομένου ότι η φοίτηση των Ελ/τσιγγάνων μαθητών είναι άτακτη και ελλιπέστατη).

Δύο ευνοϊκές συγκυρίες προκάλεσαν την εκπόνηση της παρούσας μελέτης. Αφενός η ειδικότητα του καθηγητή Παπαστάμου στους χώρους των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων και των Διομαδικών Σχέσεων και αφετέρου η δική μου θητεία (ως Δασκάλου) στο συγκεκριμένο μικτό Δημοτικό Σχολείο Δενδροποτάμου. Ύστερα από τις σχετικές συναντήσεις με τον κ. Παπαστάμου, μου ανατέθηκε αυτή η έρευνα πεδίου (Field study)¹ στη συγκεκριμένη μικτή μαθητική κοινότητα Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης.

Όσον αφορά τη διατύπωση του **θέματος**, η πρώτη δική μου πρόταση στον κ. Παπαστάμου ήταν η διερεύνηση της Κοινωνικής Εικόνας του Ελ/τσιγγάνου στις αντιλήψεις των Ελλήνων μαθητών. Όπως αποδείχτηκε στην πορεία των συναντήσεων που είχα με τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Παπαστάμου, η διερεύνηση ήταν μονομερής² (Δεν κάλυπτε και την αντίθετη θέση, την διερεύνηση της Κοινωνικής Εικόνας του Έλληνα στις αντιλήψεις των Ελ/τσιγγάνων μαθητών). Με την παρέμβαση του κ. Παπαστάμου η διερεύνηση όχι μόνο έγινε αμφίπλευρη και σφαιρική (αφού κάλυψε και τις εκτιμήσεις των Ελ/τσιγγάνων για την εικόνα του Έλληνα), αλλά επεκτάθηκε και στην επίδραση αυτών των κοινωνικών εικόνων στις διομαδικές σχέσεις Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων. Τελικά με τον οριστικό τίτλο "ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ³ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση των Αναπαραστάσεων και Σχέσεων μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στη Μαθητική Κοινότητα Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης", διερευνάται αφενός η κοινωνική εικόνα του Ελ/τσιγγάνου στις αντιλήψεις των Ελλήνων, η κοινωνική εικόνα των Ελλήνων στις αντιλήψεις των Ελ/τσιγγάνων και αφετέρου η επίδραση (παρέμβαση) αυτών των εικόνων στις διομαδικές σχέσεις τους.

Όσον αφορά τους **στόχους** της έρευνας,⁴ α) Ενδιάμεσοι στόχοι: 1) Να αποκαλυφθεί το είδος και η έκταση της κυρίαρχης (υπερέχουσας) κοινωνικής εικόνας (καλή ή κακή) σε 4 επίπεδα: ένα ατομικό "ΕΙΜΑΙ", και τρία συλλογικά ("ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"). 2) Να διαπιστωθεί πόσο προτιμάται για σχέση ο άγνωστος Έλληνας ή Ελ/τσιγγάνος (επιθυμητές σχέσεις - έγχρωμη φωτογραφία) και πόσο προτιμήθηκε στην

¹ α) Βέβαια μια έρευνα πεδίου είναι διαποτισμένη από την ιδιαιτερότητα των τοπικών συνθηκών και μάλλον δεν δικαιούται να γενικεύει τα συμπεράσματά της. Οι Deschamps και Doise (στο παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή 1990 σ. 336), τονίζουν σχετικά: 'Συνεπώς μπορούμε να πούμε ότι οι έρευνες πεδίου δείχνουν επίσης τον κίνδυνο της γενίκευσης πέρα από τις συγκεκριμένες περιστάσεις'. β) Οι Echabe, Rovira (1989 σ. 550) επισημαίνουν τη σημαντικότητα της εξω-εργαστηριακής έρευνας (στο φυσικό περιβάλλον - Field study).

² α) μεν Bagley, Verma (1979 σ. 46) επισημαίνουν ότι ενώ η προκατάληψη για τους Ελ/τσιγγάνους είναι δεδομένη, αντίθετα λείπουν έρευνες για τους Ελ/τσιγγάνους. Γενικά (υπογραμμίζουν) δεν υπάρχουν μεγάλης κλίμακας έρευνες για τη στάση απέναντι στους Ελ/τσιγγάνους. Ο δε Hofstatter (στο Β. Φίλντς Πρόλογος - Επιμέλεια 1978 σ. 373) παρατηρεί ότι τουλάχιστον το 90% της σχετικής βιβλιογραφίας ασχολείται με τις προκαταλήψεις των μελών της Πλειοψηφίας.

³ Τόσο οι Doise, Sinclair (1971 σ. 148) όσο και ο Forgas (1985 σ. 240) αναφέρονται στο φαινόμενο της ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ. Ο μεν Doise εντοπίζει ουσιαστικά την παρέμβαση στις περιπτώσεις που η διαφοροποίηση στη συμπεριφορά (ΣΧΕΣΗ), συνοδεύονται από διαφοροποίηση στην ΕΙΚΟΝΑ. Ο δε Sinclair επισημαίνει την ομοιότητα ως προς την ποιότητα της διαφοροποίησης (ΕΙΚΟΝΑ (+) → ΣΧΕΣΗ (+) / ΕΙΚΟΝΑ (-) → ΣΧΕΣΗ (-)).

⁴ Βέβαια μια έρευνα στάσεων λαμβάνει υπόψη τα δεδομένα του τοπικού πλαισίου (Sedlcek στο Pontierotto 1993 σ. 139). Βασική επιδίωξη κάθε έρευνας είναι να καταγράψει στα ευρήματά της τις σχετικές τάσεις (Milner στο Παπαστάμου Επιμέλεια - Εισαγωγή 1990 σ. 84).

πράξη ο συμμαθητής Έλληνας ή Ελ/τσιγγάνος στα πλαίσια της συμφοίτησης (υπαρκτές σχέσεις - σχολείο Δενδροποτάμου).

β) Τελικός στόχος: Να διερευνηθεί αν η κοινωνική εικόνα που έχει η μια ομάδα για την άλλη, παρεμβαίνει¹ στις διομαδικές σχέσεις, με ποια μορφή (Ευνοϊκή - θετική/ Δυσμενής- αρνητική παρέμβαση) και σε τι ένταση (ποσοστό %) στις επιθυμητές και κυρίως στις υπαρκτές διομαδικές σχέσεις.

Β. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

(Δείγματα - Διαδικασία - Στατιστική Ανάλυση)

Η έρευνα είχε 3 φάσεις. Οι δύο πρώτες (α και β) αναφέρονται στην ΕΙΚΟΝΑ ενώ η γ φάση στη διομαδική ΣΧΕΣΗ. α) "ΕΙΜΑΙ" - ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΓΑΝΟΥ β) "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" - ΟΜΑΔΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΓΑΝΩΝ γ) ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ - ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΓΑΝΩΝ.

Αναλυτικότερα:

Α' ΦΑΣΗ: "ΕΙΜΑΙ" - ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ² ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΓΑΝΟΥ.

Στη φάση αυτή πήραν μέρος συνολικά 224 μαθητές (112 Έλληνες και 112 Ελ/τσιγγάνοι). Η κατά φύλο κατανομή του Δείγματος είναι: ΑΓΟΡΙΑ: 66 Έλληνες, 61 Ελ/τσιγγάνοι. ΚΟΡΙΤΣΙΑ: 46 Έλληνες, 51 Ελ/τσιγγάνοι. Τόσο στην κατά φύλο όσο και στην κατά ηλικία (τάξη) κατανομή του Δείγματος, δεν κατέστη δυνατή η εξασφάλιση ισοψηφίας μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων εξαιτίας της άτακτης φοίτησης των Ελ/τσιγγάνων (πολλές απουσίες).

Κάθε μαθητής (Έλληνας και Ελ/τσιγγάνος) έπρεπε να αυτοπεριγραφεί³ μέσα από 20 προτάσεις - αυτοχαρακτηρισμούς. Σε ένα ανάλογο φύλο χαρτιού (1/2 της κόλας αναφοράς), ήταν κάθετα γραμμένα 20 "ΕΙΜΑΙ" που έπρεπε να συμπληρωθούν (π.χ. 1. ΕΙΜΑΙ). Στις 3 μικρές τάξεις (Α',Β',Γ') οι μαθητές μου έδιναν τους αυτοχαρακτηρισμούς τους προφορικά και συμπλήρωνα εγώ ο ίδιος τα ΕΙΜΑΙ ενώ στις 3 μεγάλες τάξεις (Δ',Ε',ΣΤ') συμπληρώθηκαν γραπτά από τους ίδιους τους μαθητές. Η προφορική συμπλήρωση από τις μικρές τάξεις (Α',Β',Γ') κρίθηκε εκ των πραγμάτων αναγκαία για δύο λόγους: α) Στους μικρούς μαθητές των Α',Β',Γ' τάξεων δεν υπήρχε η δυνατότητα άνετης γραφής (ιδίως στην Α' τάξη) και η όλη προσοχή τους θα εστιαζόταν σ' αυτό καθ' αυτό το γράψιμο των λέξεων και όχι στη σκέψη για εξεύρεση σημαντικών (ποιοτικά) προτάσεων - αυτοχαρακτηρισμών. Ο χρόνος εξάλλου που θα χρειαζόταν για τη γραπτή συμπλήρωση (αν τελικά τα κατάφερναν!), θα ήταν κολλαπλάσιος σε σύγκριση με τους συμμαθητές τους των 3 μεγάλων τάξεων (Δ',Ε',ΣΤ'). β) Η δυσχέρεια γραφής προτάσεων από τις 3 μικρές τάξεις είναι σημαντικά αυξημένη, ιδίως για τους Ελ/τσιγγάνους

¹ Ο Bigham (1971 σ. 28) σημειώνει ότι λίγα είναι τα δεδομένα (έρευνες) της παρέμβασης των στερεοτύπων (ΕΚΟΝΑΣ) στη Συμπεριφορά (ΣΧΕΣΗ).

² α) Μια γενική τελική ΕΚΟΝΑ (ατομική ή ομάδας) αποτελεί άθροισμα των επιμέρους εικόνων βάσει του προσθετικού μοντέλου (βλ. Haslorf κ.ά. 1970 σ. 35). β) Μια εκτίμηση κοινωνικής ταυτότητας (εικόνας) τείνει να ενεργείται βάσει μιας γενικής διπολικής κατεύθυνσης (Θετικά ή Αρνητικά) κατά τους Sarbin και Scheibe (1983 σ. 165). Ενώ οι Haddock κ.ά. (1994 σ. 190) αναφερόμενοι στο ίδιο θέμα επιστημονίζουν ότι η συνολική εκτίμηση μιας ομάδας κυμαίνεται μεταξύ 2, διαμετρικά αντίθετων, χαρακτηρισμών.

³ α) Βέβαια μια ερώτηση ΠΟΙΟΣ ΕΙΜΑΙ; χωράει ποικιλία απαντήσεων (Sarbin, Scheibe ό.π. σ. 233). Οι Kuhn και McFarland 1954 (στο Αρτζυλ μετ. Μ. Δερμιτζίκης 1981 σ. 226) εισηγούνται επίσης τη διαδικασία των 20 απαντήσεων για το περιεχόμενο της Αυτοεικόνας - ΕΙΜΑΙ Ένας τρόπος για να βρει κανείς το περιεχόμενο της αυτοεικόνας καθ' αυτή είναι το Ιερί των 20 προτάσεων. Ζητείται από τα πειραματικά υποκείμενα να δώσουν 20 απαντήσεις στο "ΠΟΙΟΣ ΕΙΜΑΙ". β) Διαπιστώθηκε ότι στη μη ελεύτερη αυτοπεριγραφή υπάρχουν πιο επιτηδευμένες απαντήσεις από τα παιδιά (Klaran 1968 στο McGurk 1978 σ. 118).

μαθητές (πέραν της άτακτης φοίτησής τους – πολλές απουσίες, δεν υπάρχει επιμέλεια των ιδίων μαθητών αλλά και στοιχειώδης βοήθεια στο σπίτι από τους γονείς τους, αφού οι τελευταίοι και αγράμματοι είναι στην πλειονότητά τους και λόγω της ιδιαιτερότητας του επαγγέλματός τους δεν έχουν χρόνο). Η διάρκεια συμπλήρωσης κυμαινόταν 20'–30' (κρίθηκε προτιμότερο να δοθούν λίγα λεπτά της ώρας παραπάνω σε μαθητές από τη φύση τους "αργοκίνητους", τόσο σε παραγωγή σκέψης όσο και ρυθμό γραφής, για να έχουν την δυνατότητα να ολοκληρώσουν το βασικό σετ των αυτοχαρακτηρισμών τους). Τελικά αποδείχτηκε ότι παρά την προφορική συμπλήρωση, πολλοί μικροί μαθητές των Α', Β', Γ' τάξεων συμπλήρωναν κατά πολύ λιγότερο από τα 20 ΕΜΑΙ — (ΙΟ, ΙΙ, Ι2 προτάσεις – αυτοχαρακτηρισμοί). Δεδομένου ότι η διαφοροποίηση των μεγάλων τάξεων (Δ', Ε, ΣΤ') με τις μικρές τάξεις (Α', Β', Γ') ήταν σημαντική, όσον αφορά τον αριθμό των προτάσεων – αυτοχαρακτηρισμών τους, κρίθηκε δικαιότερο να γίνει η σύγκριση των τάξεων "επί ίσοις όροις" και τελικά κρατήθηκαν από κάθε μαθητή οι 10 πρώτες προτάσεις – αυτοχαρακτηρισμοί.

Πριν την συμπλήρωση των ΕΜΑΙ — , δεν δόθηκε απολύτως καμία διευκρίνιση όσον αφορά την κατεύθυνση και το περιεχόμενο των προτάσεων – αυτοχαρακτηρισμών που έπρεπε να δώσουν οι μαθητές. Επιδιώχθηκε να μην χειραγωγηθεί η σκέψη των μαθητών σε κατευθύνσεις που θα εξυπηρετούσαν καλύτερα τους στόχους της συγκεκριμένης έρευνας, αλλά να αφεθούν να εκφράσουν αυθόρμητα και ανεπηρέαστα τον αυτοχαρακτηρισμό τους (εξάλλου αυτό επιβάλλει και η ειδική μεθοδολογία της "Ανάλυσης Περιεχομένου").

Στα πλαίσια της στατιστικής επεξεργασίας των δεδομένων έπρεπε πρωτίστως, μέσω της "Ανάλυσης Περιεχομένου",¹ να διαμορφωθεί ένας ευρύς πίνακας² που να καλύπτει όλο το φάσμα των μαθητικών αναφερθέντων αυτοχαρακτηρισμών. Τελικά ο πίνακας αυτός περιέλαβε 32 αυτοχαρακτηρισμούς (16 θετικά και 16 αρνητικά στερεότυπα).

Για τις ποικίλες ενδοομαδικές κατανομές συχνότητας, έγινε χρήση του αριθμητικού μέσου όρου ($\bar{X}$), της Τυπικής Απόκλισης (S) και για τη στατιστική σημαντικότητα (P) της μεν ενδοομαδικής διαφοροποίησης μεταξύ θετικών και αρνητικών χαρακτηρισμών (Έλληνες: Θετικά/Αρνητικά, Τσιγγάνοι: Θετικά/Αρνητικά), χρησιμοποιήθηκε το **t-κριτήριο**³ της διαφοράς των μέσων όρων, ενώ για τη διομαδική διαφοροποίηση χωριστά στα θετικά και

¹ α) Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις παρουσιάζουν θεωρητική και μεθοδολογική ποικιλία και ένα ευρύ φάσμα αντικειμένων που εγγίζουν. (Μαντόγλου στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 46). β) Υπάρχει περίπτωση να είναι αδύνατη η εφαρμογή μιας συγκεκριμένης μεθόδου σε κάποια δεδομένα (ό.π. σ. 323). γ) Τόσο ο Jodelet όσο και ο Flament (στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. III και 239 αντίστοιχα) τονίζουν τα πλεονεκτήματα της εξωεργαστηριακής έρευνας (εμπειρικής) τουλάχιστον για τις Κοινωνικές Αναπαραστάσεις. Ο μεν πρώτος σημειώνει "Το μεγαλύτερο μέρος των πειραματικών επιστημών γεννά τόσο ισχυρές κοινωνικές αναπαραστάσεις, ίσως επειδή το εργαστήριο είναι κυρίως ένα τεχνητό δημιούργημα το οποίο επιτρέπει την απομόνωση απλών φαινομένων, αποσπασμένων από την χωροχρονική κατάστασή τους και από το ιδιαίτερο πολιτιστικό περιβάλλον". Ενώ ο δεύτερος παρατηρεί "Κανένας δεν μπορεί να θεωρήσει την πειραματική προσέγγιση ως αποκλειστική. Οι εμπειρικές έρευνες, οι ποιοτικές μελέτες αποτελούν απαραίτητα εργαλεία και συχνά πιο πλούσια σε πληροφορίες – ακόμα και θεωρητικές – για τη γνώση και την ανάλυση των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων". δ) Η συγκεκριμένη μέθοδος της Ανάλυσης Περιεχομένου (μέσω ελεύθερων, αυθόρμητων περιγραφών από τα υποκείμενα), φαίνεται να είναι το κατ' ελάχιστον εργαλείο στα χέρια των μελετητών των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων. Η σημαντικότητα αυτής της μεθόδου συνεπιβεβαιώνεται από τον Jodelet (ό.π. σ. 108), τους Biernat, Grandall (1994 σ. 674), τον Hewston κ.ά (1982 σ. 244) οι οποίοι παραθέτουν και τη σύμφωνη γνώμη των Moscovici (1961), Herzlich (1973), Fat (1978), Herzlich (1972), Moscovici (1979).

² Στη χρήση του διπολικού Θετικό/Αρνητικό τόσο στις εκτιμήσεις και στάσεις όσο και μεθοδολογικά, στην κατασκευή καταλόγων και κλιμάκων, αναφέρονται οι Percheron 1974 (Rehm, Frick στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 281), η Μαντόγλου (ό.π. σ. 25, 44), οι Rehm και Frick (ό.π. σ. 284, 291), ο McGuire (1986 σ. 263), ο Πετρουλάκης (1961 σ. 318), οι Howard και Rothbart 1980 (Wilder στο Παπαστάμου, Μαντόγλου Επιμέλεια 1995 σ. 370), η Κάτσιου (1981 σ. 58), οι Brewer, Kramer (1985 σ. 295), ο Rosenberg 1965 (στο Αρτζυλ μετ. Μ. Δερμιρτζάκης 1981 σ. 229).

³ Βλ. I. Ν. Παρασκευόπουλου ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ, τόμος Β' Επαγωγική Στατιστική σ. 149–151 (Υπολογισμός t-Κριτηρίου της διαφοράς των μέσων όρων δύο δειγμάτων εξισωμένων "κατά ζεύγη").

χωριστά στα αρνητικά στερεότυπα (Έλληνες/Ελ/τσιγγάνοι → Θετικά, Έλληνες/Ελ/τσιγγάνοι → Αρνητικά), χρησιμοποιήθηκε το **Απαραμετρικό Mann - Whitney U-κριτήριο**¹ που έχει τη μορφή της Ζ-κατανομής.

Β' ΦΑΣΗ: "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

(ΟΜΑΔΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ).

Η φάση αυτή απετέλεσε την κύρια επιδίωξη της παρούσας έρευνας δεδομένου ότι αναφέρεται στις ομαδικές ΕΙΚΟΝΕΣ (Αναπαραστάσεις). Το "ΕΙΜΑΣΤΕ" αναφέρεται στον ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ, το "ΕΙΝΑΙ" στον ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ και το "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" στον ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΟ ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Σε κάθε έναν από τους παραπάνω 3 ομαδικούς χαρακτηρισμούς επιδιώχθηκε να κατανεμηθεί το 1/3 του κάθε Δείγματος της φάσης (Έλληνες 1/3x112 και Ελ/τσιγγάνοι 1/3x112), χωρίς όμως να καταστεί αυτό απόλυτα δυνατό στην πράξη και πάλι για πρακτικούς λόγους που σχετίζονται με την άτακτη φοίτηση των Ελ/τσιγγάνων (πολλές απουσίες). Τελικά στο "ΕΙΜΑΣΤΕ" πήραν μέρος 36 Έλληνες και 31 Ελ/τσιγγάνοι. Από αυτούς στα μεν ΑΓΟΡΙΑ υπήρχαν 23 Έλληνες και 15 Ελ/τσιγγάνοι ενώ στα ΚΟΡΙΤΣΙΑ 13 Έλληνες και 16 Ελ/τσιγγάνοι. Στο "ΕΙΝΑΙ" πήραν μέρος 44 Έλληνες και 43 Ελ/τσιγγάνοι. Από αυτούς στα ΑΓΟΡΙΑ υπήρχαν 26 Έλληνες και 19 Ελ/τσιγγάνοι ενώ στα ΚΟΡΙΤΣΙΑ 18 Έλληνες και 24 Ελ/τσιγγάνοι. Τέλος, στο "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" πήραν μέρος 32 Έλληνες και 38 Ελ/τσιγγάνοι. Από αυτούς στα μεν ΑΓΟΡΙΑ υπήρχαν 18 Έλληνες και 26 Ελ/τσιγγάνοι στα δε ΚΟΡΙΤΣΙΑ 14 Έλληνες και 12 Ελ/τσιγγάνοι.

Και εδώ η διαδικασία είναι όμοια με εκείνη της α' φάσης ("ΕΙΜΑΙ") καθώς και οι πρακτικές δυσχέρειες. Ο αριθμός των συμπληρωμένων προτάσεων - χαρακτηρισμών που τελικά κρατήθηκαν είναι επίσης 10 (για τους ίδιους λόγους της α' φάσης). Όπως και στο "ΕΙΜΑΙ" οι μαθητές επιπέδου Δημοτικού (πολύ περισσότερο όταν πρόκειται για Ελ/τσιγγάνους) αδυνατούν αφενός να συλλάβουν και αφετέρου να διατυπώσουν χαρακτηρισμούς μονολεκτικούς - περιεκτικούς υπό μορφή επιθέτων (Επιμελείς, ευαίσθητοι κ.α.). Αποδίδουν τους χαρακτηρισμούς περιγραφικά κι έμμεσα. Προσάπτουν κάποια ενέργεια στα μέλη της ομάδας και ανάλογα με το είδος αυτής της ενέργειας γίνεται η αναγωγή² της στον υπονοούμενο επιθετικό μονολεκτικό χαρακτηρισμό ("Λένε ευχαριστώ όταν τους δώσουν κάτι" = Ευγενικοί)³. Αυτές λοιπόν οι προτάσεις περιφραστικού τύπου (που είναι πολλές στις μαθητικές περιγραφές), ανάγονται στους αντίστοιχους συνοπτικούς (κατά κανόνα μονολεκτικούς) ομαδικούς χαρακτηρισμούς του πίνακα με τα 32 στερεότυπα (16 θετικά και 16 αρνητικά) της α' φάσης ("ΕΙΜΑΙ") προσαρμοσμένα όμως στον πληθυντικό αριθμό, εφόσον πρόκειται για ομαδικούς χαρακτηρισμούς (π.χ. το "Ευγενικός" γίνεται "Ευγενικοί").

¹ Βλ. ό.π. σσ 154-156: Υπολογισμός του παραμετρικού U-κριτηρίου των Mann Whitney, σύγκριση των μέσων όρων δύο δειγμάτων ανεξαρτήτων και μετρήσεως τακτικές τιμές.

² α) Κατ' αρχήν οριοθετώντας την μεθοδολογική προσέγγιση της "Ανάλυσης Περιεχομένου" οι Παπαδόπουλος και Συγκολίτου (1985 σ. 39) σημειώνουν ότι "οι απαντήσεις καταγράφονται, εξετάζονται διεξοδικά και κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με ορισμένο χαρακτηριστικό".

β) Ο McGuire κ.ά (1986 σσ 263-4) και οι McGuire, McGuire (1986 σ. 1138) αναφερόμενοι στην επεξεργασία των απαντήσεων στα πλαίσια της "Ανάλυσης περιεχομένου" επισημαίνουν και οι δύο την αναγκαιότητα προσαρμογής και αναγωγής των συγκεκριμένων απαντήσεων σε προκατασκευασμένα λίστα χαρακτηριστικών βάσει των εκάστοτε στόχων της έρευνας.

³ Αξιοσημείωτο είναι ότι παιδιά σχετικά μικρής ηλικίας (όπως στην περίπτωση μας του Δημοτικού) κατά την αυτοπεριγραφή αδυνατούν να αυτοχαρακτηρισθούν με μονολεκτικούς επιθετικούς προσδιορισμούς και κατά κανόνα αυτοπεριγράφονται βάσει του "ΤΙ ΚΑΝΩ" και όχι του "ΤΙ ΕΙΜΑΙ" (βλ. McGuire, McGuire ό.π. σ. 1135).

Όσον αφορά την στατιστική επεξεργασία όπως στην α' φάση ("ΕΙΜΑΙ") έτσι και εδώ για μεν τις ενδοομαδικές κατανομές συχνότητας (σε κάθε έναν από τους 3 ομαδικούς χαρακτηρισμούς), έγινε χρήση του αριθμητικού μέσου όρου ($\bar{X}$), της Τυπικής Απόκλισης (S) και για τη στατιστική σημαντικότητα (P) της μεν ενδοομαδικής διαφοροποίησης μεταξύ θετικών και αρνητικών χαρακτηρισμών (Έλληνες: Θετικά/Αρνητικά, ΕΛ/τσιγγάνοι: Θετικά/Αρνητικά), χρησιμοποιήθηκε το **t-κριτήριο** της διαφοράς των μέσων όρων, ενώ για τη διομαδική διαφοροποίηση χωριστά στα θετικά και χωριστά στα αρνητικά στερεότυπα (Έλληνες/ΕΛ/τσιγγάνοι → Θετικά, Έλληνες/ΕΛ/τσιγγάνοι → Αρνητικά), χρησιμοποιήθηκε το **Απαραμετρικό Mann - Whitney U-κριτήριο** που έχει τη μορφή της Z-κατανομής.

Γ' ΦΑΣΗ: ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ:

Το συνολικό Δείγμα αποτελούσαν 160 μαθητές (80 Έλληνες και 80 ΕΛ/τσιγγάνοι). Από κάθε ομάδα υπήρχαν 40 αγόρια και 40 κορίτσια (Τη φορά αυτή κατορθώθηκε ύστερα από μεγάλη δυσκολία να εξασφαλισθούν ισάριθμα Δείγματα και κατά φύλο).

Βέβαια, η κύρια και ουσιαστική επιδίωξη της έρευνας ήταν οι ΥΠΑΡΚΤΕΣ¹ σχέσεις των δύο ομάδων (Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων) στα πλαίσια της συμφοίτησης στο Σχολείο Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης. Θεωρήθηκε όμως απαραίτητο συμπλήρωμα να μελετηθούν και οι ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ διομαδικές σχέσεις. Να διερευνηθεί πρώτα το θεωρητικό (προθέσεις) και μετά το πρακτικό. Πρώτα σε ποιο βαθμό προτιμάται για σχέση ΓΕΝΙΚΑ ένας ΑΓΝΩΣΤΟΣ Έλληνας ή ΕΛ/τσιγγάνος (από Έγχρωμη Φωτογραφία)² και έπειτα πόσο προτιμήθηκε³ στην ΠΡΑΞΗ ο Έλληνας και ο ΕΛ/τσιγγάνος ΣΥΜΜΑΘΗΤΗΣ στο συγκεκριμένο μικτό Σχολείο Δενδροποτάμου, για να φανεί αφενός η απόκλιση μεταξύ ΕΠΙΘΥΜΗΤΟΥ και ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ (θεωρίας και πράξης) και αφετέρου να διερευνηθούν οι πιθανοί παράγοντες που παρεμβαίνουν και προκαλούν αυτή την απόκλιση. Οι μεν ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ καλύπτουν 27 είδη (περιπτώσεις) μαθητικών σχέσεων ενώ οι ΥΠΑΡΚΤΕΣ 19 είδη (από τα 27)⁴. Αυτή η διαφοροποίηση μεταξύ επιθυμητών και υπαρκτών ως προς τον αριθμό των ειδών των σχέσεων, επιβλήθηκε εκ των πραγμάτων αφού πάντα ο χώρος του ΕΠΙΘΥΜΗΤΟΥ είναι ευρύτερος και παρέχει τη δυνατότητα περισσότερων εναλλακτικών λύσεων και επιλογών (κάποια είδη σχέσεων που τέθηκαν στις ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ δεν υπήρχαν στην ΥΠΑΡΚΤΗ σχολική ζωή του Δενδροποτάμου). Στην πρώτη φάση (ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ) ο μαθητής είχε μπροστά του μια έγχρωμη φωτογραφία μικτή με Έλληνες και ΕΛ/ΕΛ/τσιγγάνους μαθητές, άγνωστους γι' αυτόν (από το επίσης μικτό Σχολείο Αλεξάνδρειας Ημαθίας, 50 χιλ. μακριά από τη Θεσσαλονίκη). Στην επιλογή των μαθητών από το παραπάνω Σχολείο επιδιώχθηκε: α) Οι Έλληνες και οι ΕΛ/τσιγγάνοι μαθητές να είναι ισάριθμοι. β) Να συμμετέχουν μαθητές από όλες τις τάξεις. γ) Να επιλεγούν οι λευκότεροι των Ελλήνων και οι μελαμψότεροι των ΕΛ/τσιγγάνων,

¹ Δεδομένου ότι η ΠΡΑΞΗ έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από τη θεωρία όπως και το ΠΡΑΚΤΙΚΟ από το ΕΠΙΘΥΜΗΤΟ (Η πράξη αποτελεί το test των προθέσεων και του επιθυμητού ελευθερωμένη από το θεωρητικό πλεονασμό).

² Κάθε φωτογραφία αποκαλύπτει τα στοιχεία της ταυτότητας (Bierhoff, Grandall 1994 σ. 674 / Hofstatter ό.π σ. 352) και λειτουργεί σαν την πραγματικότητα και έχει ίδια λειτουργία με το δρόν άτομο στην πράξη (Loft και Loft 1969). Ο Brunswick 1947 (στο Hofstatter Πρόλογος - Επimέλεια Β. Φίλιας 1978 σ. 355) έκανε χρήση φωτογραφίας σε σχετική έρευνα.

³ α) Ο Newcomb (1956) αντιστοίχισε θετική/αρνητική στάση (Στερεότυπο - Εικόνα) με Προτίμηση/Απόωση (στο Shaw 1971 σ. 86). β) Επιβεβαιώνεται από αρκετούς συγγραφείς και ερευνητές η μεθοδολογική δυνατότητα εφαρμογής μόνο της θετικής επιλογής - προτίμησης (χωρίς την αρνητική επιλογή - απόρριψη). Το επιβεβαιώνουν οι Gathagan (1975 σ. 61), Κυριακίδης (1983 σσ. 213-6), Hofstatter (Φίλιας Πρόλ. - Επim 1978 σ. 309).

⁴ Οι πλήρεις ερωτήσεις των 27 επιθυμητών και 19 υπαρκτών σχέσεων υπάρχουν στο Παράρτημα.

ώστε το οπτικό κοντράστ των χρωμάτων να διαφοροποιεί έντονα τις 2 ομάδες. δ) Να συμμετέχουν αγόρια και κορίτσια.

Για κάθε ένα από τα 27 είδη (περιπτώσεις) σχέσεων ο μαθητής έπρεπε να επιλέγει έναν μαθητή από την έγχρωμη φωτογραφία (π.χ. με ποιόν **θα ήθελες** περισσότερο να κάθεται στο ίδιο θρανίο;) Αφού τελείωναν οι 27 αντίστοιχες επιλογές, ακολουθούσε στη συνέχεια η δεύτερη φάση των ΥΠΑΡΚΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ. Στην περίπτωση αυτή, ο μαθητής δεν είχε καμία φωτογραφία μπροστά του για να επιλέξει. Ζητούσα από το μαθητή (καθόμασταν μαζί στο θρανίο σε άδεια αίθουσα του Σχολείου), να μου απαντήσει ποιον συμμαθητή ήδη προτίμησε στις 19 περιπτώσεις σχέσεων στο συγκεκριμένο Σχολείο Δενδροποτάμου (π.χ. Με ποιον **παίζεις** πιο πολύ στα διαλείμματα / Με ποιον **κάθεται** στο ίδιο θρανίο κ.α.). Αυτονόητο είναι ότι σε τέτοιες περιπτώσεις είναι περιττή η φωτογραφία που θα βοηθούσε το μαθητή να θυμηθεί το συγκεκριμένο συμμαθητή του (θυμάται εύκολα και το όνομα και την τάξη του στενού του φίλου με τον οποίο βρίσκονται πολλές ώρες μαζί). Στη συνέχεια αφού μου έλεγε την τάξη του συγκεκριμένου κάθε φορά συμμαθητή του, έβγαζα την έγχρωμη φωτογραφία της τάξης αυτής (είχα έγχρωμες φωτογραφίες όλων των τάξεων) απλώς για να μου δείξει το συγκεκριμένο συμμαθητή (που κατά κανόνα ανήκε στην ίδια τάξη με τον εξεταζόμενο) για να διαπιστώσω και οπτικά, πέραν του ονόματος (τα ονόματα των Ελ/τσιγγάνων έχουν κάποια διαφοροποίηση), αν πρόκειται τελικά για Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνο. Η διάρκεια για κάθε εξεταζόμενο μαθητή κυμαινόταν 40'-50'.

Στην στατιστική επεξεργασία και ανάλυση τόσο των Επιθυμητών όσο και των Υπαρκτών Σχέσεων, έγινε χρήση του αριθμητικού μέσου όρου ($\bar{X}$) και της Τυπικής Απόκλισης (S). Για τη στατιστική σημαντικότητα (P) της διαφοράς μέσων όρων για μεν την περίπτωση της διπλής επιλογής (επιλογή ατόμων εσωομάδας και εξωομάδας) από το σύνολο κάθε ομάδας και από τα 2 φύλα της χρησιμοποιήθηκε το **t-Κριτήριο** της διαφοράς των μέσων όρων δύο δειγμάτων εξισωμένων "κατά ζεύγη", ενώ για την περίπτωση της μονής επιλογής (επιλογή μόνο της εξωομάδας) από το σύνολο κάθε ομάδας και από τα δύο φύλα της ($E_o \rightarrow T$, $T_o \rightarrow E$ / $E_{a,k} \rightarrow T$, $T_{a,k} \rightarrow E$) χρησιμοποιήθηκε το **t-κριτήριο** της διαφοράς των μέσων όρων δύο ανεξάρτητων ισοπληθών δειγμάτων.

Γ. ΕΥΡΗΜΑΤΑ - ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Γ 1) Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

(4 είδη κοινωνικών εικόνων: "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ",
"ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ")

Κεφάλαιο Α'

ΕΙΜΑΙ: Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

α) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΘΕΤΙΚΟ (+) /ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΣΤΟΝ ΑΤΟΜΙΚΟ
ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΜΑΙ" ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

1) Οι Επιμέρους Εικόνες

α) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ" του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου στα 16 ζεύγη στερεοτύπων α) από τα 2 ΦΥΛΑ β) από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1α1, Σχ. Α1α1)

1) Η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) είναι εντυπωσιακή και στα δύο φύλα και των δύο ομάδων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων.

2) Ως προς την έκταση της υπεροχής του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (Αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή), δεν παρατηρείται ουσιαστική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων και στα 2 φύλα
 $E: \frac{\alpha 10 \zeta.}{\kappa 10 \zeta.}, ET: \frac{\alpha 10 \zeta.}{\kappa 9 \zeta.}$. Παρατηρείται όμως εντυπωσιακή υπεροχή των Ελλήνων και στα 2 φύλα ως προς την

ένταση-ύψος της υπεροχής του θετικού αυτοχαρακτηρισμού στις μέγιστες τιμές
 $\left(E: \frac{\alpha 98 \phi. \pi. \Gamma_2}{\kappa 52 \phi. \pi. \Gamma_2}, ET: \frac{\alpha 34 \phi. \pi. B_2}{\kappa 33 \phi. \pi. B_2} \right)$.

3) Ενδοομαδικά ενώ στην περίπτωση των Ελ/τσιγγάνων σχεδόν ταυτίζονται τα 2 φύλα ως προς την ένταση της υπεροχής του θετικού αυτοχαρακτηρισμού στις μέγιστες τιμές, στους Έλληνες παρατηρείται εντυπωσιακή διαφοροποίηση μεταξύ των 2 φύλων αφού η μέγιστη υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού στα αγόρια είναι εντυπωσιακά μεγαλύτερη.

4) Εντυπωσιακό είναι ότι οι 2 ομάδες διαφοροποιούνται ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστες υπεροχές του θετικού αυτοχαρακτηρισμού, αντίθετα τα 2 φύλα κάθε ομάδας συμπίπτουν. Συγκεκριμένα, στους μεν Έλληνες μαθητές (αγόρια και κορίτσια), οι μέγιστες υπεροχές σημειώνονται στο στερεότυπο Γ2 "Καλός μαθητής" (ως προς τη σχολική επίδοση), στους δε Ελ/τσιγγάνους (αγόρια και κορίτσια), οι μέγιστες υπεροχές σημειώνονται στο στερεότυπο Β2 "Πολιτισμένος".

Πίνα. Α1α1 "ΕΙΜΑΙ": ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ.) και σύγκριση μέσων όρων-Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) θετικού (+)/αρνητικού (-), στον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+ -), από τα 2 ΦΥΛΑ

	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ			
A	66	AN	E	23	-	3	-	21	3	14	14	6	-	-	4	1	3	4	65	1	6	2
	61	ET	ET	26	2	3	1	21	4	9	7	24	3	1	2	-	11	24	2	1	8	
O		MO	E	0,34	-	0,04	-	0,31	0,04	0,21	0,19	0,21	0,09	-	0,06	0,1	0,06	0,98	0,01	0,09	0,03	
		ET	ET	0,42	0,03	0,04	0,01	0,34	-	0,14	0,26	0,27	0,39	0,01	-	0,03	0,38	0,39	0,03	0,01	0,13	
I		Y	E	34	-	4	-	31	-	11	-	6	6	-	6	-	6	98	-	3	-	
		ET	ET	14	3	4	-	34	7	-	18	-	6,7	1	3	7,5	8	15	-	-	13	
KO	46	AN	E	28	3	8	-	16	1	2	9	12	-	-	-	44	4	48	1	3	1	
	51	ET	ET	23	6	1	-	17	2	8	5	14	-	-	-	35	9	29	4	15	5	
Y		MO	E	0,60	0,04	0,17	-	0,34	0,02	0,04	0,19	0,19	0,26	-	-	0,95	0,08	1,04	0,02	0,06	0,02	
		ET	ET	0,45	0,11	0,01	-	0,33	-	0,15	0,09	0,64	0,27	-	-	0,68	0,17	0,56	0,67	0,29	0,09	
I		Y	E	15	6	17	-	17	-	-	4,7	13	-	-	6,3	-	8	52	-	3	-	
		ET	ET	4	1	1	-	33	-	3	16	-	3	-	-	22,6	7	-	11	3,2	-	

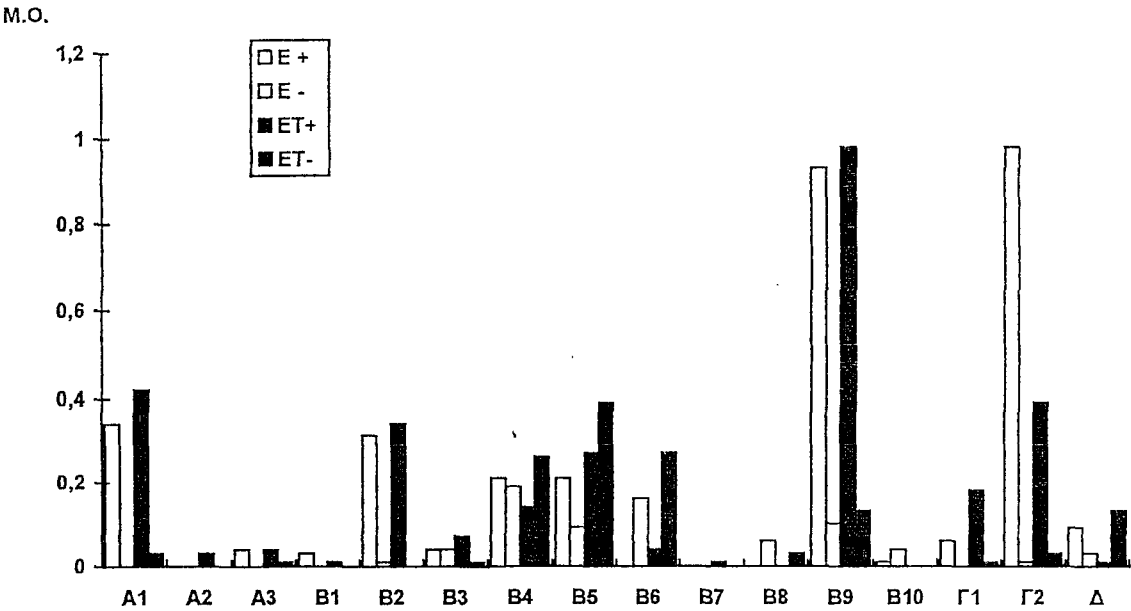
+Α1	Όμορφος	+Β2	Πολιτισμένος	+Β6	Δεν τσακώνομαι	+Β10	Αγαθοποιός
-Α1	Άσχημος	-Β2	Απολίτιστος	-Β6	Τσακώνομαι	-Β10	Κακοποιός
+Α2	Περιποιημένος	+Β3	Ευκρινής	+Β7	Δεν κλέβω	+Γ1	Αγαπώ το σχολείο
-Α2	Απεριποίητος	-Β3	Ψεύτης	-Β7	Κλέβω	-Γ1	Δεν αγαπώ το σχολείο
+Α3	Καθαρός	+Β4	Φρόνιμος	+Β8	Δεν κάνω ζημιές	+Γ2	Καλός μεθής
-Α3	Βρώμικος	-Β4	Άτακτος	-Β8	Κάνω ζημιές	-Γ2	Κακός μεθής
+Β1	Δεν βρίζω	+Β5	Πελαρχημένος	+Β9	Καλός	+Δ	Ευκατάστατος, καλές συνθήκες διαβίωσης
-Β1	Βρίζω	-Β5	Αλήτης	-Β9	Κακός	-Δ	Φτωχός, ελεηνές συνθήκες διαβίωσης

ΣΗΜΕ ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π)

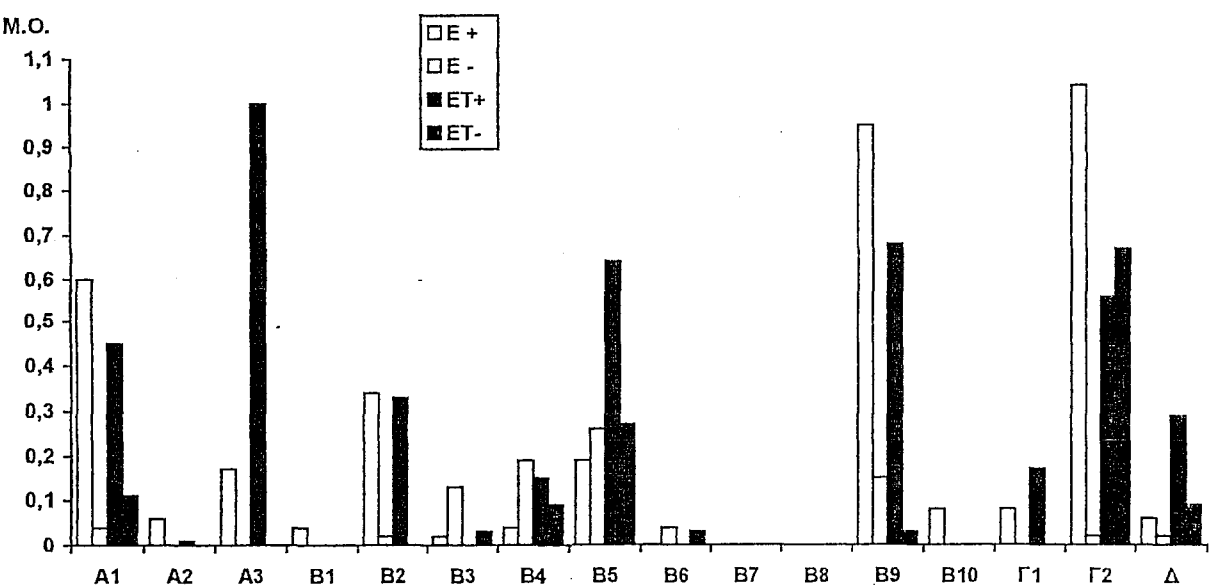
Σχ. Α1α1 "ΕΙΜΑΙ": ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ.

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) και αρνητικού (-) ατομικού αυτοχαρακτηρισμού ενδοομαδικά (Ε/Ο) Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 12 ζεύγη στερεοτύπων (+ -), από τα 2 ΦΥΛΛΑ.

ΑΓΟΡΙΑ

ΚΟΡΙΤΣΙΑ

+A1	Όμορφος	+B2	Πολιτισμένος	+B6	Δεν τσακώνομαι	+B10	Αγαθοποιός
-A1	Άσχημος	-B2	Απολίτιστος	-B6	Τσακώνομαι	-B10	Κακοποιός
+A2	Περυπονημένος	+B3	Είλικρινής	+B7	Δεν κλέβω	+Γ 1	Αγαπάω το σχολείο
-A2	Απερυστοίητος	-B3	Ψεύτης	-B7	Κλέβω	-Γ 1	Δεν αγαπάω το σχολείο
+A3	Καθαρός	+B4	Φρόνιμος	+B8	Δεν κάνω ζημιές	+Γ2	Καλός μαθητής
-A3	Βρώμικος	-B4	Άτακτος	-B8	Κάνω ζημιές	-Γ2	Κακός μαθητής
+B1	Δεν βρίζω	+B5	Πειθαρχημένος	+B9	Καλός	+Δ	Ευκατάστατος, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζω	-B5	Αλήτης	-B9	Κακός	-Δ	Φτωχός, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Β) Σχόλια

Επιβεβαιώνεται η αυθόρμητη και πάγια τάση της ανθρώπινης φύσης για δημιουργία, διατήρηση αλλά και αύξηση της θετικής εικόνας του ατόμου (Υπεροχή του θετικού ΕΙΜΑΙ έναντι του αρνητικού ΕΙΜΑΙ). Επιβεβαιώνεται τόσο στα βιώματα της καθημερινής ζωής όσο και σε πλήθος σχετικών μελετών-ερευνών. Τα άτομα στον ελεύθερο αυτοχαρακτηρισμό τους αγνοούν συνήθως την υπαγωγή τους σε ομάδα και περιγράφουν τον εαυτό τους με τα ιδιαίτερα ατομικά τους χαρακτηριστικά και κυρίως θετικά. Στην περιγραφή "ΕΜΕΙΣ" το άτομο ρισκάρει και τολμά να μοιρασθεί μαζί με τους άλλους, μέλη της ομάδας του, και ορισμένα αρνητικά χαρακτηριστικά. Το αποφεύγει όμως σε μεγάλο βαθμό όταν πρόκειται να περιγράψει τον ΕΑΥΤΟ του (Αυτό φαίνεται εντονότερα στην μειονοτική ομάδα). Οι Secord, Backman, Slavitt (1976, σ. 364) επισημαίνουν την αναγκαιότητα του ατόμου για επιδίωξη θετικής αυτοεικόνας καθώς και θετικής εκτίμησης του εαυτού του από τους άλλους. Επίσης ο Zelen S. (1988, σ. 16) τονίζει την τάση των ατόμων για διατήρηση της θετικής αυτοεικόνας τους.

α) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον αυτοχαρακτηρισμό του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου στα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-), από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

Α) Διαπιστώσεις (Πιν. Α1α2, Σχ. Α1α2)

1) Παρατηρούμε ότι στο σύνολο του δείγματος και στις 2 ομάδες (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους), η υπεροχή του ατομικού θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) είναι εντυπωσιακή τόσο ως προς την έκταση - (αριθμό ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται η υπεροχή) όσο και ως προς την ένταση - ύψος της υπεροχής του θετικού αυτοχαρακτηρισμού. (Αριθμός στερεοτύπων με υπεροχή: E=11 ζ., ET=11 ζ. Ένταση - ύψος υπεροχής - Μέγιστη υπεροχή E=100 φ.π. Γ2, ET=33 φ.π. Β2).

2) Είναι εντυπωσιακό ότι ως προς την έκταση (αριθμό ζευγών στερεοτύπων) τόσο στην υπεροχή θετικού αυτοχαρακτηρισμού όσο και στην υπεροχή αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού, οι 2 ομάδες, Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι, συμπίπτουν απόλυτα (Υπεροχή θετικού E, ET 11 ζ. Υπεροχή αρνητικού E, ET= 4 ζ.). Αξιοσημείωτο είναι επιπλέον ότι και στις 2 ομάδες σε 1 στερεότυπο ο θετικός αυτοχαρακτηρισμός είναι ίσος με τον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό.

3) Αντίθετα παρατηρούμε μια εντυπωσιακή διαφοροποίηση των ομάδων ως προς την ένταση - ύψος της υπεροχής του θετικού αυτοχαρακτηρισμού, στις μέγιστες τιμές (E=100 φ.π. Γ2, ET=33 φ.π. Β2). Στις ελάχιστες όμως τιμές υπεροχής του θετικού αυτοχαρακτηρισμού σημειώνεται σχεδόν σύμπτωση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (E=1,2 φ.π. Β5, ET=1,1 φ.π. Β5).

4) Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνεται η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού στις μεν μέγιστες υπεροχές υπάρχει διαφοροποίηση των 2 ομάδων (E=100 φ.π. "Καλός μαθητής", ET=33 φ.π. Β2 "Πολιτισμένος") στις δε ελάχιστες σύμπτωση (E=1,2 φ.π. Β5 "Πειθαρχημένος", ET=1,1 φ.π. Β5 "Πειθαρχημένος").

5) Υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού: α) Με 3ψήφιο αριθμό υπεροχής σημειώνεται στους Έλληνες σε 1 στερεότυπο (Γ2 "Καλός μαθητής" 100 φ.π.) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους σε κανένα. β) Με 2ψήφιο αριθμό υπεροχής σημειώνονται στους μεν Έλληνες σε 3 στερεότυπα (45 φ.π. Α1 "Ομορφος", 32 φ.π. Β2 "Πολιτισμένος", 18 φ.π. Α3 "Καθαρός") στους δε Ελ/τσιγγάνους μόνο σε 2 στερεότυπα (Β2 "Πολιτισμένος" 33 φ.π. και Β9 "Καλός" 10,5 φ.π.).

6) Υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του θετικού) στην μεν περίπτωση των Ελλήνων μαθητών έχουμε κατά σειρά μεγέθους στα στερεότυπα: 11 φ.π. B6 "Τσακάνομαι", 3 φ.π. B8 "Κάνω ζημιές", 2,6 φ.π. B3 "Ψεύτης", 1,3 φ.π. B4 "Ατακτος", στους δε Ελ/τσιγγάνους μαθητές κατά σειρά μεγέθους στα στερεότυπα: 8 φ.π. B6 "Τσακάνομαι", 2,6 φ.π. A3 "Βρώμικος", 1,2 φ.π. B4 "Ατακτος", 1 φ.π. B8 "Κάνω ζημιές".

7) Συγκρίνοντας την υπεροχή του θετικού ατομικού αυτοχαρακτηρισμού κατά ζεύγος στερεότυπων παρατηρούμε αφενός μια μεγάλη διαφοροποίηση της υπεροχής στις 2 ομάδες (σε 4 ζεύγη) και αφετέρου μια μεγάλη ομοιότητα της υπεροχής στις 2 ομάδες (επίσης σε 4 ζεύγη).

Συγκεκριμένα:

α) Διαφοροποίηση υπεροχής: 1) Σε 2 ζεύγη (A3 "Καθαρός/Βρώμικος" και B3 "Ευλικρινής/Ψεύτης") έχουμε αντίθετη φορά κατεύθυνσης της υπεροχής. Οι μεν Έλληνες μαθητές αυτοχαρακτηρίζονται 18 φ.π. θετικά ("Καθαρός") ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι μαθητές 2,6 φ.π. αρνητικά ("Βρώμικος"). Το αντίθετο (και συγχρόνως εντυπωσιακό) έχουμε στο ζεύγος B3 "Ευλικρινής/Ψεύτης", όπου οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται 2,6 φ.π. αρνητικά ("Ψεύτης") ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι 1,5 φ.π. θετικά ("Ευλικρινής"). 2) Στα ζεύγη A1 "Όμορφος/Άσχημος" και Γ2 "Καλός μαθητής/Κακός μαθητής" έχουμε έντονο κοντράστ των υπεροχών του θετικού αυτοχαρακτηρισμού στις 2 ομάδες. Στο ζεύγος A1 "Όμορφος/Άσχημος" οι μεν Έλληνες μαθητές αυτοχαρακτηρίζονται 45 φ.π. θετικά ("Όμορφος") ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι μαθητές μόνο 6,1 φ.π. θετικά ("Όμορφος"). Μεγαλύτερο ακόμα κοντράστ έχουμε στο ζεύγος Γ2 "Καλός μαθητής/Κακός μαθητής" όπου οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται 100 φ.π. θετικά ("Καλός μαθητής") ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι μόνο 9,4 φ.π. θετικά ("Καλός μαθητής").

β) Ομοιότητα υπεροχής. 1) Στα ζεύγη A2, B2 και B5 έχουμε περίπου ισόβαθμη υπεροχή (στο A2 απόλυτα ίση) του θετικού αυτοχαρακτηρισμού στις 2 ομάδες. Συγκεκριμένα, στο ζεύγος A2 "Περιποιημένος/Απεριποίητος", που οι υπεροχές είναι χαμηλές, παρατηρείται απόλυτη ισότητα (τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι αυτοχαρακτηρίζονται 2 φ.π. θετικά "Περιποιημένος"). Στο ζεύγος B2 "Πολιτισμένος/Απολίτιστος" που οι υπεροχές είναι υψηλές, οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται 32 φ.π. θετικά ("Πολιτισμένος") οι δε Ελ/τσιγγάνοι 33 φ.π. θετικά ("Πολιτισμένος"). Στο ζεύγος B5 "Πειθαρχημένος/Αλήτης" που οι υπεροχές είναι μηδαμινές, οι Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται 1,2 φ.π. θετικά ("Πειθαρχημένος") ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι 1,1 φ.π. θετικά ("Πειθαρχημένος"). 2) Στο ζεύγος B4 "Φρόνιμος/Ατακτος", παρατηρείται υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού και στις 2 ομάδες μηδαμινή. Οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται 1,3 φ.π. αρνητικά ("Ατακτος") ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι 1,2 φ.π. αρνητικά ("Ατακτος").

B) Σχόλια

Η έντονη διαφοροποίηση των 2 ομάδων σε χαρακτηριστικά ζεύγη στερεοτύπων (A1, A3, Γ2) είναι αποκαλυπτική:

Στο ζεύγος των στερεοτύπων A1 "Όμορφος/Άσχημος", ενώ ο Έλληνας μαθητής αυτοχαρακτηρίζεται 45 φορές περισσότερος ως "Όμορφος" (από ότι άσχημος) ο Ελ/τσιγγάνος μόνο 6,1 φ.π. Αναμφισβήτητα το στερεότυπο "Όμορφος" είναι άκρως κολακευτικό και επιθυμητό από όλα τα άτομα, ιδίως σήμερα που η εμφάνιση - show σε όλα τα επίπεδα (αλλά κυρίως η σωματική εμφάνιση), έχει αναχθεί σε ιδανικό. Είναι επομένως αναμενόμενο στην ατομική αυτοπεριγραφή του ατόμου, τόσο το άτομο της πλειονότητας (Έλληνας) όσο και το άτομο της μειονότητας (Ελ/τσιγγάνος), να αυτοχαρακτηρισθεί περισσότερο θετικά ("Όμορφος") από ότι αρνητικά ("Άσχημος"). Το αξιοσημείωτο όμως είναι ότι η υπεροχή του όμορφος (έναντι του άσχημος) στην περίπτωση της πλειονότητας (Έλληνες) είναι θεαματικά μεγαλύτερη από ότι στην μειονότητα (Ελ/τσιγγάνοι). Ίσως αυτό θα μπορούσε

Πιν. Α1α2 "ΕΙΜΑΙ": ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

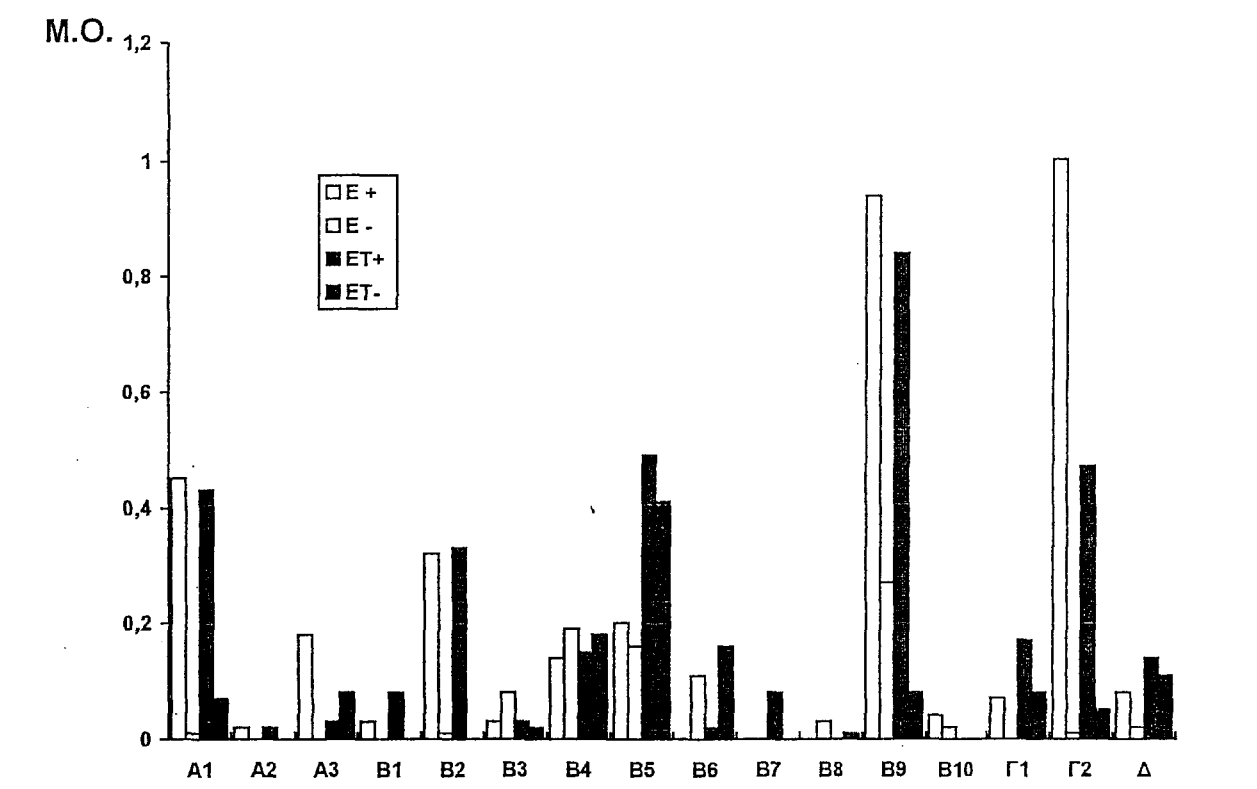
Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ.) και σύγκριση μέσων όρων -Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) θετικού (+)/αρνητικού (-), στον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό Ελλήνων και Ελτσιγγάνων, στα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+-), από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα.

		Α1	Α2	Α3	Β1	Β2	Β3	Β4	Β5	Β6	Β7	Β8	Β9	Β10	Π	Γ2	Δ
Ο	ΑΝ	51	2	-	4	36	2	4	9	16	22	23	8	-	13	-	-
Μ	ΕΥ	49	8	1	1	38	-	4	3	17	21	55	46	3	19	1	-
Α	Ε	0.45	0.01	0.18	0.03	0.32	0.01	0.14	0.19	0.16	0.11	0.03	0.27	0.04	0.02	0.07	-
Δ	ΕΥ	0.43	0.07	0.03	0.08	0.33	-	0.15	0.18	0.02	0.16	0.08	0.08	-	0.01	0.17	0.08
Α	Ε	45	-	18	3	32	-	-	2.6	-	13	12	-	-	11	3	3.4
	ΕΥ	61	2	-	8	33	-	-	1.5	-	12	11	-	-	8	1	10.5

	Α1	Β1	Γ1	Δ1	Ε1	ΣΤ	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	Π	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω
Α1	Όμορφος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος	Πολιτισμένος
Α2	Ασχημός	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος	Απολίτιστος
Α3	Περιποιημένος	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής	Ελαφρής
Α4	Απεριποίητος	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης	Ψεύτης
Α5	Καθαρός	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος	Φρόνιμος
Α6	Βρώμικος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος	Άτακτος
Α7	Δεν βολίω	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος	Πεθαρχημένος
Α8	Βολίω	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης	Αλήτης

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερα (φ.π.)

Σχ. Α1α2 ΕΙΜΑΙ: ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ.
Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) και αρνητικού (-) ατομικού αυτοχαρακτηρισμού ενδοομαδικά (Ε/Ο)
Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 12 ζεύγη στερεοτύπων (+ -), από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα.

+A1	Όμορφος	+B2	Πολιτισμένος	+B6	Δεν τσακάνομαι	+B10	Αγαθοποιός
-A1	Άσχημος	-B2	Απολίτιστος	-B6	Τσακάνομαι	-B10	Κακοποιός
+A2	Περυτοιμημένος	+B3	Ευλικρινής	+B7	Δεν κλέβω	+Γ 1	Αγαπάω το σχολείο
-A2	Απερυτοιητος	-B3	Ψεύτης	-B7	Κλέβω	-Γ 1	Δεν αγαπάω το σχολείο
+A3	Καθαρός	+B4	Φρόνιμος	+B8	Δεν κάνω ζημιές	+Γ2	Καλός μαθητής
-A3	Βρώμικος	-B4	Άτακτος	-B8	Κάνω ζημιές	-Γ2	Κακός μαθητής
+B1	Δεν βρίζω	+B5	Πειθαρχημένος	+B9	Καλός	+Δ	Ευκατάστατος, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζω	-B5	Αλήτης	-B9	Κακός	-Δ	Φτωχός, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

να αποδοθεί εν μέρει και στην διαφοροποίηση του χρώματος ανάμεσα στον Έλληνα και στον Τσιγγάνο. (Ο Έλληνας πιο ανοιχτό). Δεδομένου ότι ποικίλες έρευνες απέδειξαν ότι στο ανοιχτό χρώμα προσάπτονται περισσότερα θετικά χαρακτηριστικά (από ότι στο σκούρο), η αισθητή διαφοροποίηση του δερματικού χρώματος στον Έλληνα και Ελ/τσιγγάνο ίσως επηρεάζει τη θετική ή αρνητική αυτοπεριγραφή τους (ιδίως στο χαρακτηριστικό ζεύγος στερεοτύπων "Όμορφος/'Ασχημος".

2) Στο ζεύγος των στερεοτύπων A3 "Καθαρός/Βρώμικος" τα δεδομένα $(\frac{E}{ET} = \frac{18\phi.\pi."Καθαρος"}{2,6\phi.\pi."Βρωμικος"})$

αποκαλύπτουν ότι τελικά τα μέλη της μειονότητας (Ελ/τσιγγάνοι) εσωτερικεύουν και βιώνουν την εικόνα που τους προσάπτει η πλειονότητα (Ελληνες). Μια εικόνα που παρουσιάζει τον Ελ/τσιγγάνο μάλλον "Βρώμικο" (παρά

καθαρό). Από την πλευρά τους τα μέλη της πλειονότητας (Έλληνες) θεαματικά αυτοχαρακτηρίζονται ως "Καθαροί" (παρά ως "Βρώμικοι").

3) Στο ζεύγος των στερεοτύπων Γ2 "Καλός μαθητής/Κακός μαθητής", τα δεδομένα Ε 100 φ.π. "Καλος μαθητης" επιβεβαιώνουν και αντιγράφουν την τρέχουσα πραγματικότητα, αφού η ΕΤ 9,4 φ.π. "Καλος μαθητης" σχολική επίδοση των Ελ/τσιγγάνων συγκριτικά με τους Έλληνες, υπολείπεται¹ θεαματικά.

2) Η Συνολική Εικόνα

α) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ Θετικού (+)/Αρνητικού (-) στο συνολικό αυτοχαρακτηρισμό του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1α3, Σχ. Α1α3)

1) Εντυπωσιακή είναι η υπεροχή του θετικού ατομικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) τόσο στον Έλληνα όσο και στον Ελ/τσιγγάνο σε όλες τις τάξεις.

2) Επομένως δεν παρατηρείται διαφοροποίηση του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής. (Και στους δύο η υπεροχή είναι προς το μέρος του θετικού αυτοχαρακτηρισμού). Εκεί που υπάρχει διαφοροποίηση είναι στη σύγκριση της υπεροχής κατά τάξη. Όπου παρατηρούμε ότι η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) του μεν Έλληνα είναι μεγαλύτερη σε 4 τάξεις (Α, Β, Δ, Ε) του δε Ελ/τσιγγάνου σε 2 τάξεις (Γ και ΣΤ).

Πιν. Α1α3 "ΕΙΜΑΙ": ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση - Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ θετικού (+)/Αρνητικού (-) στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αυτοχαρακτηρισμό 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ.

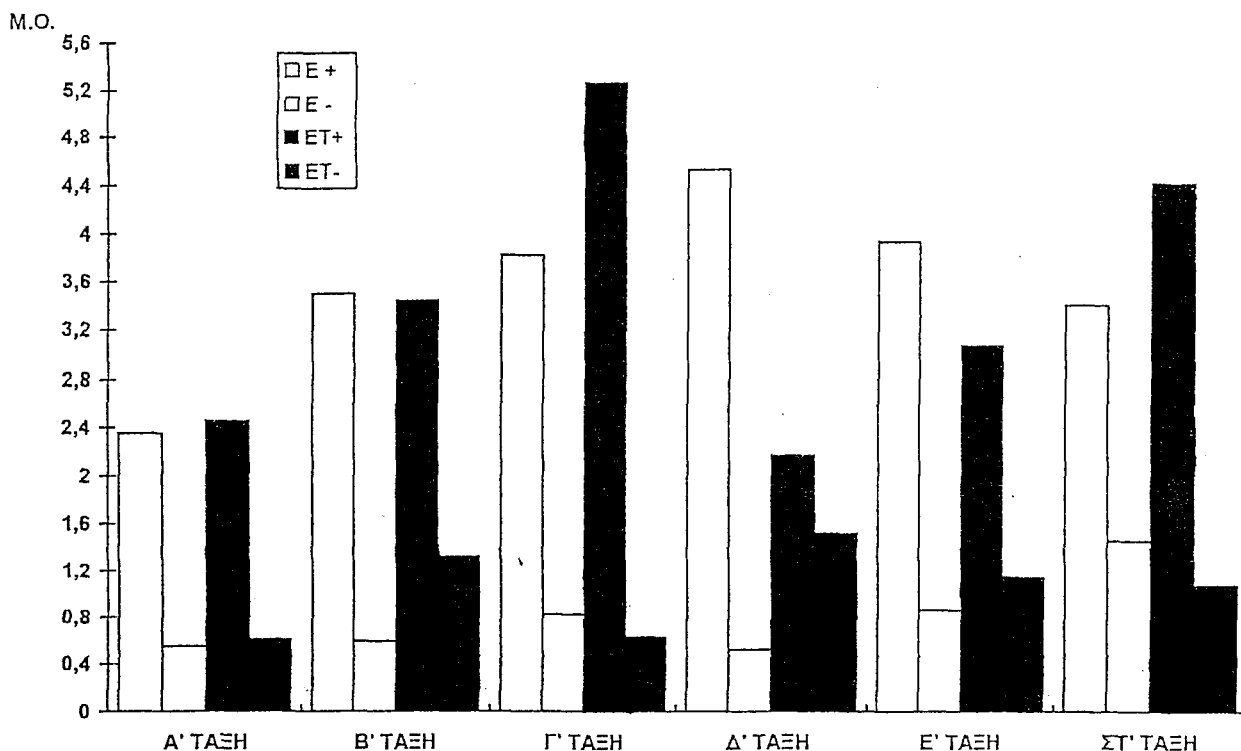
		Α' ΤΑΞΗ		Β' ΤΑΞΗ		Γ' ΤΑΞΗ		Δ' ΤΑΞΗ		Ε' ΤΑΞΗ		ΣΤ' ΤΑΞΗ	
N.	E.	20		22		23		17		15		15	
	ΕΤ.	26		25		19		17		13		12	
		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
ΑΝ.	E.	47	11	77	13	88	19	77	9	59	13	51	22
	ΕΤ.	64	16	86	33	100	12	37	26	40	15	53	13
Μ.Ο.	E.	2,35	0,55	3,50	0,59	3,82	0,82	4,52	0,52	3,93	0,86	3,40	1,46
	ΕΤ.	2,46	0,61	3,44	1,32	5,26	0,63	2,17	1,52	3,07	1,15	4,41	1,08
(Ε/Ο)	E.	4,2	-	5,9	-	4,6	-	8,6	-	4,5	-	2,3	-
	ΕΤ.	4	-	2,6	-	8,3	-	1,4	-	2,6	-	4	-

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

¹ Βέβαια πρέπει να διευκρινισθεί ότι αυτό είναι αποκλειστικά αποτέλεσμα της ελεεινής φοιτητικής τους και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποδοθεί σε μειωμένη νοημοσύνη των Ελ/τσιγγάνων, των οποίων τα παιδιά "εισάγονται" κατά τρόπο πρακτικό στα βιοτικά, δεδομένου ότι η ιδιόρρυθμη οργάνωση των Ελ/τσιγγάνων έχει κάποια αμεσότητα με τη ζωή και τη βιοπάλη.

Σχ. Α1α3 "ΕΙΜΑΙ": ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) και αρνητικού (-) ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ αυτοχαρακτηρισμού ενδοομαδικά (Ε/Ο) 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

3) Ενδοομαδικά η σειρά των τάξεων κατά μέγεθος της υπεροχής του θετικού (έναντι του αρνητικού) αυτοχαρακτηρισμού είναι: $\frac{E}{ET} \frac{\Delta/B/\Gamma/\Sigma T}{\Gamma/A/\Sigma T/B/E/\Delta}$ (Στην περίπτωση του Ελ/τσιγγάνου έχουμε ισοβαθμία

σε 2 ζεύγη (Α, ΣΤ) και (Β, Ε).

4) Ενδοομαδικά η μέγιστη και η ελάχιστη υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου είναι: $\frac{E}{ET} \frac{8,6 \text{ φ.π. } (\Delta) - 2,3 \text{ φ.π. } (\Sigma T)}{8,3 \text{ φ.π. } (\Gamma) - 1,4 \text{ φ.π. } (\Delta)}$. Παρατηρούμε ότι οι μέγιστες υπεροχές σχεδόν συμπίπτουν.

5) Στην διομαδική κατά τάξη σύγκριση των υπεροχών του θετικού (έναντι του αρνητικού) αυτοχαρακτηρισμού του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου παρατηρούμε:

α) Η μέγιστη διαφοροποίηση των υπεροχών είναι υπέρ του Έλληνα και σημειώνεται στην Δ' τάξη (Ε 8,6 φ.π./Τ 1,4 φ.π.). β) Η ελάχιστη διαφοροποίηση των υπεροχών είναι πάλι υπέρ του Έλληνα και σημειώνεται στην Α' τάξη (Ε 4,2 φ.π./Τ 4 φ.π.). γ) Εντυπωσιακή είναι η διαφοροποίηση των υπεροχών στην μικρότερη και μεγαλύτερη τάξη (Α, ΣΤ) όπου στη μεν Α' τάξη οι υπεροχές είναι σχεδόν ίδιες ενώ αντίθετα στην ΣΤ' τάξη η υπεροχή του Ελ/τσιγγάνου είναι περίπου 2πλάσια του Έλληνα (Ε 2,3 φ.π./Τ 4 φ.π.).

6) Γενικά: α) Διομαδικά στην κατά τάξη σύγκριση των υπεροχών δεν υπερτερεί απόλυτα ο ένας εκ των δύο, Έλληνας ή Ελ/τσιγγάνος, σε όλες τις τάξεις (Ε σε 4 τάξεις/Τ σε 2 τάξεις), β) Ενδοομαδικά δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιου βαθμού συσχέτισης θετικής ή αρνητικής μεταξύ ηλικίας (τάξης) και υπεροχής του θετικού αυτοχαρακτηρισμού έναντι του αρνητικού, τόσο στον Έλληνα όσο και στον Ελ/τσιγγάνο.

Β) Σχόλια

1) Η υπεροχή του θετικού ατομικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) σε όλες ανεξαιρέτως τις τάξεις του Δημοτικού, τόσο στον Έλληνα όσο και στον τσιγγάνο, αποκαλύπτει πλέον ότι ανεξαρτήτως μαθητικής ηλικίας η τάση για προβολή ενός θετικού ΕΑΥΤΟΥ είναι εντονότατη, έτσι ώστε να ανάγεται σε διαχρονικό γενικό αξίωμα.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο θα μπορούσε να ερμηνευτεί γιατί και τα μέλη της μειονότητας¹ (στην προκειμένη περίπτωση Ελ/τσιγγάνου) προβάλλουν περισσότερο τον θετικό ΕΑΥΤΟ τους αφού είναι δεδομένο ότι τους προσάπτεται έντονα από την πλειονοτική ομάδα (Ελληνες) μια έντονα ΑΡΝΗΤΙΚΗ εικόνα.

2) Αίσθηση προκαλεί η διαφοροποίηση του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου στην μικρότερη και μεγαλύτερη τάξη (Α' και ΣΤ'). Τα δεδομένα των υπερχών ($A \cdot \frac{(E \cdot \frac{4 \text{ φ.π.}}{ET})}{4 \text{ φ.π.}}, \Sigma T \cdot \frac{E \cdot \frac{2,3 \text{ φ.π.}}{ET}}{4 \text{ φ.π.}}$) αποκαλύπτουν: α) Στη μικρή μαθητική ηλικία η γνωστική διαδικασία

καθώς και η διαδικασία πρόσληψης και εκτίμησης (στην προκειμένη περίπτωση αυτοεκτίμησης), φαίνεται να συγκλίνει ($A \cdot \frac{(E \cdot \frac{4,2 \text{ φ.π.}}{ET})}{4 \text{ φ.π.}}$) και να είναι ενιαία, σε μεγάλο βαθμό, στα άτομα ανεξάρτητα ακόμα και από την

ομάδα υπαγωγής τους (πλειονοτική ή μειονεκτική). Αυξανόμενης της μαθητικής ηλικίας παρατηρείται μια βαθμιαία απόκλιση μεταξύ των απόμων στις παραπάνω διαδικασίες ($\Sigma T \cdot \frac{(E \cdot \frac{2,3 \text{ φ.π.}}{ET})}{4 \text{ φ.π.}}$). β) Στην περίπτωση

της ΣΤ' τάξης είναι εντυπωσιακό και το γεγονός ότι η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) του Ελ/τσιγγάνου είναι περίπου διπλάσια του Έλληνα. Αυτή η μη αναμενόμενη διαφοροποίηση θα μπορούσε εν μέρει να αιτιολογηθεί με το γεγονός ότι από τη μια ο Έλληνας, ως μέλος της πλειονοτικής ομάδας στην οποία προσάπτεται αρκετά έντονα μια ΘΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ, μετράζει τον έντονο βαθμό της θετικής του εικόνας, ομολογώντας σιωπηρά ότι είναι και αυτός άτομο με αδυναμίες και με τα αρνητικά του. Από την άλλη, ο Ελ/τσιγγάνος, ως μέλος της μειονότητας, στην οποία προσάπτεται έντονα μια ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ, τολμά να αποκαταστήσει και να διασκεδάσει αυτήν την άδικη (γι' αυτόν) αρνητική εικόνα.

β) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ Θετικού (+) /Αρνητικού (-) στο ΣΥΝΟΛΙΚΟ αυτοχαρακτηρισμό του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου, από τα 2 ΦΥΛΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1α4, Σχ. Α1α4)

1) Και εδώ είναι σαφέστατη η διαπίστωση ότι ανεξάρτητα φύλου και ομάδας υπαγωγής (Ελληνες ή Ελ/τσιγγάνος), η υπεροχή του θετικού συνολικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) είναι εντυπωσιακή.

2) Εντυπωσιακό είναι ότι ενδοομαδικά οι υπερχές του θετικού (έναντι του αρνητικού) στα 2 φύλα των Ελλήνων σχεδόν συμπίπτουν ($E \cdot \frac{4,2 \text{ φ.π.}}{κ \cdot 4,1 \text{ φ.π.}}$), αντίθετα στα 2 φύλα των Ελ/τσιγγάνων παρατηρείται μεγάλη

διαφοροποίηση ($ET \cdot \frac{2,2 \text{ φ.π.}}{κ \cdot 4,2 \text{ φ.π.}}$).

¹ Βέβαια η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) στην περίπτωση της πλειονοτικής ομάδας (Ελληνες) θεωρείται μάλλον αναμενόμενη και αυτονόητη.

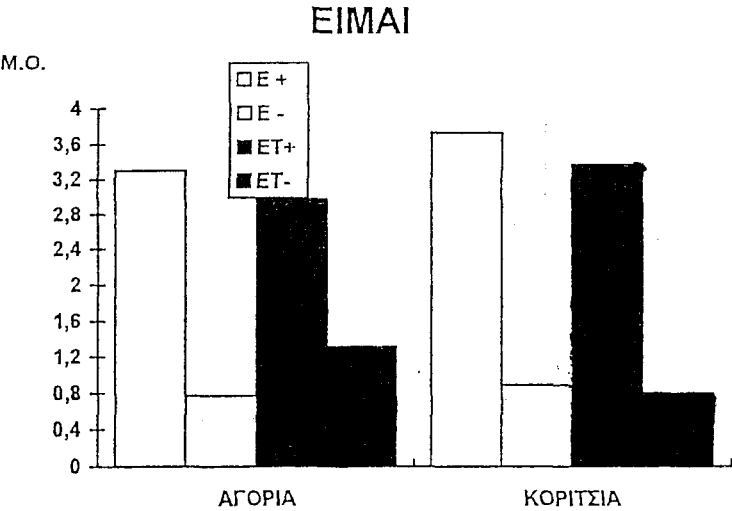
Πιν. Α1α4 "ΕΙΜΑΙ": ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση - Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ Θετικού (+) / Αρνητικού (-) στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αυτοχαρακτηρισμό 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από τα 2 ΦΥΛΑ

		ΑΓΟΡΙΑ		ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
		+	-	+	-
ΑΝ.	Ε.	218	51	172	41
	ΕΤ.	182	81	172	41
Μ.Ο.	Ε.	3,30	0,77	3,73	0,89
	ΕΤ.	2,98	1,32	3,37	0,80
Υ (Ε/Ο)	Ε.	4,2	-	4,1	-
	ΕΤ.	2,2	-	4,2	-
Ν	Ε.	66		46	
	ΕΤ.	61		51	

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο. Μέσοι όροι αναφορών
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α1α4 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ. Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) και αρνητικού (-) ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ αυτοχαρακτηρισμού ενδοομαδικά (Ε/Ο) 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από τα 2 ΦΥΛΑ

3) Επίσης, εντυπωσιακό είναι ότι διομαδικά στα μεν αγόρια υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των υπεροχών όπου του Έλληνα είναι σχεδόν 2πλάσια του Ελ/τσιγγάνου ($ΑΓ \frac{Ε 4,2 \text{ φ.π.}}{ΕΤ 2 \text{ φ.π.}}$) ενώ στα κορίτσια οι υπεροχές σχεδόν συμπίπτουν ($ΚΟ \frac{Ε 4,1 \text{ φ.π.}}{ΕΤ 4,2 \text{ φ.π.}}$).

Β) Συγόλια

1) Η ομοιογένεια των υπεροχών του θετικού (έναντι του αρνητικού) στα 2 φύλα των Ελλήνων, αφενός αποκαλύπτει ότι στους κόλπους της πλειονοτικής ομάδας υπάρχει περισσότερη συμμετρία και σύγκλιση απόψεων, στάσεων (και στην προκειμένη περίπτωση αυτοεκτίμησης) μεταξύ των μελών της και αφετέρου ευθυγραμμίζεται με τη διαπίστωση διαφόρων ερευνών ότι δεν υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση μεταξύ των 2 φύλων ενδοομαδικά όσον αφορά τον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό. 2) Η σημαντική διαφοροποίηση των υπεροχών (του θετικού αυτοχαρακτηρισμού) μεταξύ Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου στα αγόρια ($ΑΓ \frac{Ε 4,2 \text{ φ.π.}}{ΕΤ 2,2 \text{ φ.π.}}$) ίσως οφείλεται και

στο γεγονός ότι στα αγόρια Ελ/τσιγγανάκια και λόγω φύλου¹ αλλά και λόγω υπαγωγής σε μειονοτική ομάδα², η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού τους (έναντι του αρνητικού) είναι μικρότερη τόσο ενδοομαδικά από τα κορίτσια Ελ/τσιγγανάκια ($T \frac{\alpha}{\kappa} \frac{2,2 \text{ φ.π.}}{4,2 \text{ φ.π.}}$) όσο και διομαδικά από τα αγόρια Ελληνάκια.

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α1σ1 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων του θετικού (+) και αρνητικού (-) ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ αυτοχαρακτηρισμού 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από τα 2 ΦΥΛΑ

	N		$\bar{X}$	S	dt	t	P
ΑΓ	66	Ε +	3,30	2,72	65	***	P<0,001
		Ε -	0,77	1,36		7,02	
ΑΓ.	61	ΕΤ +	2,98	2,86	60	***	P<0,001
		ΕΤ -	1,32	1,61		3,60	
ΚΟ.	46	Ε +	3,73	2,54	45	***	P<0,001
		Ε -	0,89	1,38		6,76	
ΚΟ.	51	ΕΤ +	3,37	3,07	50	***	P<0,001
		ΕΤ -	0,80	1,34		5,58	

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο $1\%_o$ (***)

Είναι εντυπωσιακό ότι και στα 2 φύλα τόσο στον Έλληνα όσο και στον Ελ/τσιγγάνο, η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο επίπεδο $1\%_o$. Που σημαίνει ότι είναι κάτι συστηματικό. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι t-τιμές των Ελλήνων τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια είναι μεγαλύτερες. Ενδοομαδικά στους μεν Έλληνες είναι μεγαλύτερες ελαφρώς των αγοριών ενώ στους Ελ/τσιγγάνους είναι μεγαλύτερες σημαντικά των κοριτσιών (Εα: dt=65, t=7,02, P<0,001, Τα: dt=60, t=3,60, P<0,001, Εκ: dt=45, t=6,76, P<0,001, Τκ: dt=50, t=5,58, P<0,001).

γ) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ Θετικού (+) /Αρνητικού (-) στο ΣΥΝΟΛΙΚΟ αυτοχαρακτηρισμό του Έλληνα και του Ελ/τσιγγάνου, από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1α5, Σχ. Α1α5),

- 1) Τόσο ο Έλληνας όσο και ο Ελ/τσιγγάνος (στο σύνολο του δείγματος) αυτοχαρακτηρίζεται εντυπωσιακά περισσότερο θετικά (από ό,τι αρνητικά).
- 2) Η υπεροχή όμως αυτή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) στον Έλληνα είναι σημαντικά μεγαλύτερη ($\frac{E}{T} \frac{4,2 \text{ φ.π.}}{2,9 \text{ φ.π.}}$).

¹ Εξ ορισμού τα αγόρια είναι πιο ζωηρά (από τα κορίτσια). Είναι κατά κανόνα "πρωταγωνιστές" σε ακραίες και αρνητικές συμπεριφορές. Αποδεδειγμένα η συμμετοχή τους σε ποικίλες δραστηριότητες γίνεται με περισσότερη τόλμη και δυναμισμό, ρισκώντας σε περιπτώσεις που τα κορίτσια θα δίσταζαν.
² Αφού η μειονοτική ομάδα στην οποία ανήκουν "βομβαρδίζεται" από την πλειονοτική ομάδα με αρνητικούς χαρακτηρισμούς, η βίωση και η εσωτερίκευση αυτής της έντονης αρνητικής εικόνας, κάνει τα αγόρια Τσιγγανάκια να εκθέσουν μια ήπια υπεροχή του θετικού τους εαυτού (έναντι του αρνητικού).

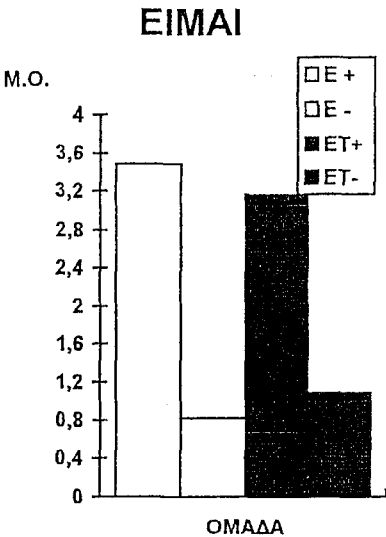
Πιν. Α1α5 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Αναφορές (ΑΝ.),Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση-Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ Θετικού (+) / Αρνητικού(-), στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αυτοχαρακτηρισμό 1)των Ελλήνων 2)των Ελ/τσιγγάνων, από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

		ΟΜΑΔΑ		
		+	-	
ΑΝ.	Ε.	390	92	ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο. = Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)
	ΕΤ.	354	122	
Μ.Ο.	Ε.	3,48	0,82	
	ΕΤ.	3,16	1,08	
(Ε/Ο)	Ε.	4,2	-	
	ΕΤ.	2,9	-	

Σχ. Α1α5 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) και αρνητικού (-) ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ αυτοχαρακτηρισμού ενδοομαδικά 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ
Η ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΗΣ ΘΕΤΙΚΗΣ (+) ΓΕΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑΣ [ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΑΡΝΗΤΙΚΗΣ (-)], ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΑ ΜΕΓΑΛΗ ΤΟΣΟ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟ. (ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΟΜΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ).

- Γ) Συζήλια**
- 1) Η τάση για την προβολή της θετικής αυτοεικόνας (self-image presentation) συγκέντρωσε το επιστημονικό ενδιαφέρον πολλών θεωρητικών της προσωπικότητας (Roth, Snyder, Pace 1986 σ. 867). Κατ' αρχήν αποδείχθηκε ότι αποτελεί μια πολυδιάστατη λειτουργία η όλη διαδικασία αυτής της προβολής (Jacobson et. al 1977, Mell 1974, Paulhus 1984)¹. Η συγκεκριμένη τακτική της διαδικασίας κατά τους Roth, Snyder, Pace (1986, σ. 867) ακολουθεί 2 κινήσεις (μια αρνητική και μια θετική). α) Απόρριψη-άρνηση από το άτομο της παρουσίας αρνητικών χαρακτηριστικών στον εαυτό του από τη μια και β) Απόδοση στον εαυτό του θετικών χαρακτηριστικών.
- 2) α. Βέβαια διομαδικά το ότι η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) στον Έλληνα είναι σημαντικά μεγαλύτερη, προδίδει εν μέρει την προέλευση των ατόμων (ομάδα υπαγωγής τους), όπου

¹ Στη μελέτη των Roth D., Snyder C., Pace L. (1986, σ. 867).

στα μέλη της μειονοτικής ομάδας (Ελ/τσιγγάνοι) η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) είναι ηπιότερη καθώς, έστω σε λανθάνουσα¹ μορφή, βιώνουν την αρνητική εικόνα και την κατωτερότητα που τους προσάπτει² η πλειονοτική ομάδα (Ελληνες).

β. Ενδοομαδικά όμως η σημαντική υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού του Ελ/τσιγγάνου (έναντι του αρνητικού), αποκαλύπτει μια άλλη εντυπωσιακή τάση όπου άτομα με αίσθημα κατωτερότητας προβάλλουν μια υπερβολική θετική αυτοεικόνα, με σκοπό να αντισταθμίσουν και να διασκεδάσουν το όποιο αίσθημα κατωτερότητας τους διακατέχει.

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α1σ2 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων του θετικού (+) και αρνητικού (-) αυτοχαρακτηρισμού 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

	N		$\bar{X}$	S	dt	t	P
ΟΜ.	112	E +	3,48	2,65	111	***	P<0,001
		E -	0,82	1,37		68,06	
ΟΜ.	112	ET +	3,16	2,96	111	***	P<0,001
		ET -	1,08	1,52		6,30	

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1^ο/₁₀ (***)

Παρατηρούμε ότι τόσο στον Έλληνα όσο και στον Ελ/τσιγγάνο (στο σύνολο του δείγματος) η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού), ενδοομαδικά είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα σε αυξημένο βαθμό (επίπεδο 1^ο/₁₀). Βέβαια η t-τιμή στην περίπτωση του Έλληνα είναι κατά πολύ μεγαλύτερη (E: dt=111, t=8,06, P<0,001, ET: dt=111, t=6,30, P<0,001).

α) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΘΕΤΙΚΟ (+)/ΑΡΝΗΤΙΚΟ(-) ΣΤΟΝ ΑΤΟΜΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΜΑΙ" ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

1) Οι Επιμέρους Εικόνες

α) Διομαδική και ενδοομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό 2. στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ" στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από τα 2 ΦΥΛΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1β1, Σχ. Α1β1)

Κατ' αρχήν μια γενική παρατήρηση: Οι καμπύλες στα σχεδιαγράμματα αποκαλύπτουν το θεαματικό κοντράστ μεταξύ του θετικού και αρνητικού ατομικού αυτοχαρακτηρισμού και στα 2 φύλα των ομάδων, Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (Ο θετικός αυτοχαρακτηρισμός θεαματικά μεγαλύτερος).

¹ Είναι λανθάνουσα διότι το άτομο περιγράφοντας τον εαυτό του ("ΕΙΜΑΙ"), ελάχιστα συνειδητοποιεί (και μάλιστα παιδί του Δημοτικού) την ομάδα υπαγωγής του.
² Βέβαια, η ταύση 'μειονοτικής ομάδας' - 'κατωτερότητας' ακόμα και στο βιολογικό επίπεδο, απλώς βρίσκεται μόνο στην αντίληψη της πλειονοτικής ομάδας, με υπερβολική δόση υποκειμενισμού, χωρίς αυτή η 'κατωτερότητα' κατά κανόνα να αποδεικνύεται (για το όλο θέμα βλ. σχετικά Sherif M., Sherif G., 1969, σ. 277).

Πιν. Α1β1 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση - Υπεροχή (Υ) κατά στερότυπο και κατά φύλο στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερότυπα του ατομικού αυτοχαρακτηρισμού 1) των Ελλήνων 2) των Ελ/τσιγγάνων, από τα 2 ΦΥΛΑ

				A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2	Δ
	N			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Α Γ Ο Ρ Ι Α	66	ΑΝ	Ε	23	-	3	2	21	3	14	14	-	-	-	62	1	4	65	6
	61		ΕΤ	26	2	3	1	21	4	9	17	3	1	-	60	-	11	24	1
		Μ.Ο.	Ε	0,34	-	0,04	0,03	0,31	0,04	0,21	0,21	-	-	-	0,93	0,01	0,06	0,98	0,09
			ΕΤ	0,42	0,03	0,04	0,01	0,34	0,07	0,14	0,27	0,04	0,01	-	0,98	-	0,18	0,39	0,01
		Υ	Ε	-	-	=	3	-	-	1,5	-	-	-	=	-	1	-	2,5	9
			ΕΤ	1,2	3		-	1,09	1,7	-	1,2	4	1		1,05	-	3	-	-
	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2	Δ
				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Α Γ Ο Ρ Ι Α	66	ΑΝ	Ε	-	-	-	-	1	3	13	6	11	-	4	7	3	-	1	0,03
	61		ΕΤ	2	-	1	-	-	1	16	24	17	-	2	8	-	1	2	0,13
		Μ.Ο.	Ε	-	-	-	-	0,01	0,04	0,19	0,09	0,16	-	0,06	0,10	0,04	-	0,01	0,03
			ΕΤ	0,03	-	0,01	-	-	0,01	0,26	0,39	0,27	-	0,03	0,13	-	0,01	0,03	0,13
		Υ	Ε	-	=	-	=	1	4	-	-	-	=	2	-	4	-	-	2
			ΕΤ	3		1	-	-	-	1,3	4,3	1,6		-	1,3	-	1	3	4
	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2	Δ
				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σ Ο Ρ Ι Α	46	ΑΝ	Ε	28	3	8	2	16	1	2	9	-	-	-	44	4	4	48	3
	51		ΕΤ	23	1	1	-	17	-	8	23	-	-	-	35	-	9	29	15
		Μ.Ο.	Ε	0,60	0,06	0,17	0,04	0,34	0,02	0,04	0,19	-	-	-	0,95	0,08	0,08	1,04	0,06
			ΕΤ	0,45	0,01	0,01	-	0,33	-	0,15	0,64	-	-	-	0,68	-	0,17	0,56	0,29
		Υ	Ε	1,3	6	17	4	1,03	2	-	-	=	=	=	1,3	8	-	1,8	4,8
			ΕΤ	-	-	-	-	-	-	3,7	3,3				-	-	2,1	-	-
	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2	Δ
				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σ Ο Ρ Ι Α	46	ΑΝ	Ε	2	-	-	-	1	6	9	12	2	-	-	7	-	-	1	1
	51		ΕΤ	6	-	-	-	-	2	5	14	2	-	-	2	-	-	4	5
		Μ.Ο.	Ε	0,04	-	-	-	0,02	0,13	0,19	0,26	0,04	-	-	0,15	-	-	0,02	0,02
			ΕΤ	0,11	-	-	-	-	0,03	0,09	0,27	0,03	-	-	0,03	-	-	0,67	0,09
		Υ	Ε	-	=	=	=	2	4,3	2,1	-	1,3	=	=	5	=	=	-	-
			ΕΤ	2,7			-	-	-	-	1,03	-			-			33,5	4,

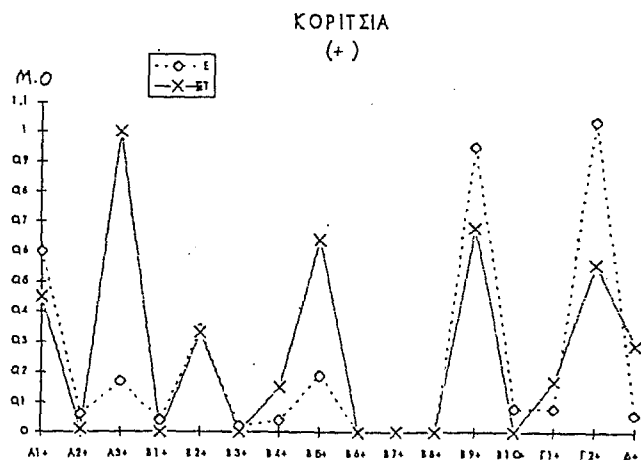
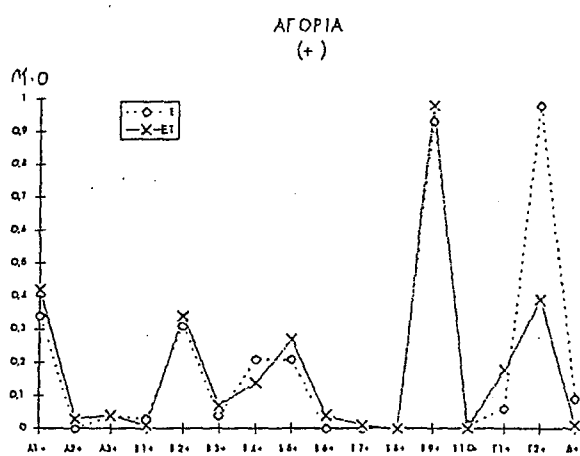
+A1	Ομορφος	+B6	Δεν τσακάνομαι	-A1	Άσχημος	-B6	Τσακάνομαι
+A2	Περιποιημένος	+B7	Δεν κλέβω	-A2	Απερσιτοίητος	-B7	Κλέβω
+A3	Καθαρός	+B8	Δεν κάνω ζημιές	-A3	Βρώμικος	-B8	Κάνω ζημιές
+B1	Δεν βρίζω	+B9	Καλός	-B1	Βρίζω	-B9	Κακός
+B2	Πολιτισμένος	+B10	Αγαθοποιός	-B2	Απολίτιστος	-B10	Κακοποιός
+B3	Ευκρινής	+Γ 1	Αγαπάω το σχολείο	-B3	Ψεύτης	-Γ 1	Δεν αγαπάω το σχολείο
+B4	Φρόνιμος	+Γ2	Καλός μαθητής	-B4	Άτακτος	-Γ2	Κακός μαθητής
+B5	Πειθαρχημένος	+Δ	Ευκατάστατος, καλές συνθήκες διαβίωσης	-B5	Αλήτης	-Δ	Φτωχός, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

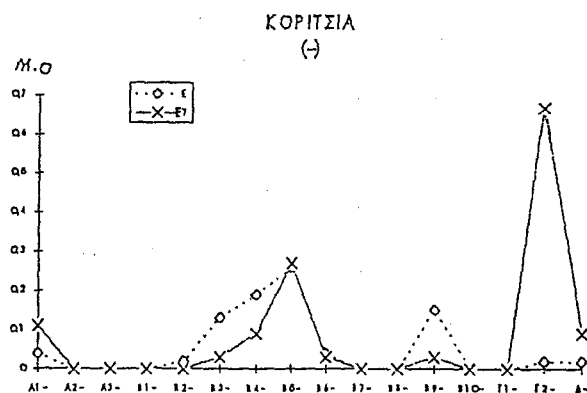
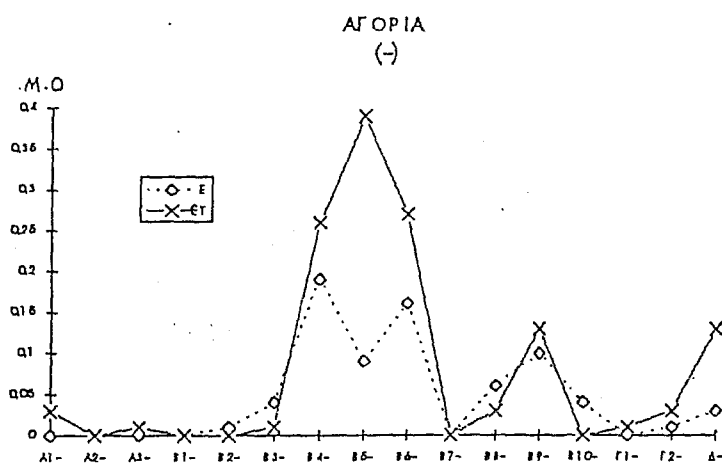
Σχ. Α1Β1 ΕΙΜΑΙ: ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) του θετικού (+) και αρνητικού (-) ατομικού αυτοχαρακτηρισμού Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από τα 2 ΦΥΛΑ

(α)

(β)

+Α1	Όμορφος	+Β6	Δεν τσακώνομαι	-Α1	Άσχημος	-Β6	Τσακώνομαι
+Α2	Περιποιημένος	+Β7	Δεν κλέβω	-Α2	Απεριποίητος	-Β7	Κλέβω
+Α3	Καθαρός	+Β8	Δεν κάνω ζημιές	-Α3	Βρώμικος	-Β8	Κάνω ζημιές
+Β1	Δεν βρίζω	+Β9	Καλός	-Β1	Βρίζω	-Β9	Κακός
+Β2	Πολιτισμένος	+Β10	Αγαθοποιός	-Β2	Απολίτιστος	-Β10	Κακοποιός
+Β3	Ειλικρινής	+Γ 1	Αγαπώ το σχολείο	-Β3	Ψεύτης	-Γ 1	Δεν αγαπώ το σχολείο
+Β4	Φρόνιμος	+Γ2	Καλός μαθητής	-Β4	Άτακτος	-Γ2	Κακός μαθητής
+Β5	Πειθαρχημένος	+Δ	Ευκατάστατος, καλές συνθήκες διαβίωσης	-Β5	Αλήτης	-Δ	Φτωχός, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ (+):

1) Αναφορά του θετικού αυτοχαρακτηρισμού (Μέσοι όροι/Μέγιστες-Ελάχιστες τιμές αναφορών):

$$(ΑΓ) \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{Q98 \Gamma 2 \text{ "Καλός μαθητής"} - O (A 2, B 6, B 7, B 8)}{Q98 B 9 \text{ "Καλός"} - O (B 8, B 1 O)}$$

$$(ΚΟ) \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{1,04 \Gamma 2 \text{ "Καλή μαθητρία"} - O (B 6, B 7, B 8)}{Q68 B 9 \text{ "Καλή"} - O (B 1, B 3, B 6, B 7, B 8)}$$

Υπάρχει θεαματική απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης τιμής (η οποία μάλιστα είναι μηδενική και σημειώνεται σε πολλά στερεότυπα). Υπάρχει μια ανομοιογένεια τιμών. Παρατηρούμε μια ισοβαθμία στις μέγιστες τιμές στα ΑΓ, όχι όμως και στο είδος των στερεοτύπων όπου ο μεν Έλληνας δίνει έμφαση στη θετική σχολική επίδοση, ο δε ΕΛ/τσιγγάνος στο θετικό χαρακτήρα του. Εντυπωσιακό είναι ότι παρατηρείται μια ταύτιση των 2 φύλων σε κάθε ομάδα, ως προς το είδος του στερεοτύπου στις μέγιστες τιμές (Έλληνες: ΑΓ, ΚΟ Γ2 "Καλός μαθητής/ΕΛ/τσιγγάνοι ΑΓ, ΚΟ Β9 "Καλός").

2. Σύγκριση του θετικού αυτοχαρακτηρισμού κατά στερεότυπο (Υπεροχή)

α) Ως προς την έκταση της Υπεροχής (Αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται Υπεροχή).
 $(ΑΓ) \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{5 \text{ στ.}}{9 \text{ στ.}}, (ΚΟ) \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{10 \text{ στ.}}{3 \text{ στ.}}$ Παρατηρούμε μια διαφοροποίηση ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής. Στα αγόρια η υπεροχή των ΕΛ/τσιγγάνων είναι περίπου σε διπλάσια στερεότυπα ενώ στα κορίτσια η υπεροχή των Ελλήνων είναι σε υπερτριπλάσια στερεότυπα.

β) Ως προς την ένταση - μέγεθος της Υπεροχής /Μέγιστες-Ελάχιστες τιμές Υπεροχής.
 $(ΑΓ) \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{9 \text{ φ.π. (Δ "Ευκαταστατος καλες σ.δ.") - 1 φ.π. B1O}}{4 \text{ φ.π. (B6 "Δεν τσακωνομαι") - 1,05 φ.π. B9}}$
 $(ΚΟ) \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{17 \text{ φ.π. (A3 "Καθαρη") - 1,03 φ.π. B2}}{3,7 \text{ φ.π. (B4 "Φρονιμη") - 2,1 φ.π. Π}}$ Αξιοσημείωτο είναι εδώ ότι και στα 2 φύλα (ΑΓ και ΚΟ)

υπερτερούν οι Έλληνες στη μέγιστη υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού. Μάλιστα η υπεροχή στην περίπτωση των κοριτσιών είναι σημαντικά μεγαλύτερη. Που σημαίνει ότι οι Έλληνες μαθητές αυτοχαρακτηρίζονται θετικά σημαντικά πιο έντονα και στα 2 φύλα (περισσότερο στα κορίτσια) από τους ΕΛ/τσιγγάνους (βέβαια ως προς τις μέγιστες υπεροχές). Χαρακτηριστικό είναι ότι οι μέγιστες υπεροχές του θετικού αυτοχαρακτηρισμού των μεν Ελλήνων μαθητών σημειώνονται σε στερεότυπα συνθηκών διαβίωσης (Δ) και σωματικής περιποίησης (Α3) ενώ των ΕΛ/τσιγγάνων μαθητών σε στερεότυπα συμπεριφοράς (Β6, Β9).

ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ (-)

1) Αναφορές του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού (Μέσοι όροι/Μέγιστες-Ελάχιστες τιμές αναφορών).

$$(ΑΓ) \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{Q19 B4 \text{ "Ατακτος"} - O (A1, A2, A3, B1, B7, Π)}{Q39 B5 \text{ "Αλητης"} - O (A2, B1, B2, B7, B1O)}$$

¹ Κρίθηκε πρακτικό τα στερεότυπα να ακολουθούν το γένος του φύλου.

$$(ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{Q26 \text{ B5 "Α λ η τ ι σ σ α" - O(A2, A3, B1, B7, B8, B1Q,)} }{Q27 \text{ B5 "Α λ η τ ι σ σ α" - O(A2, A3, B1, B2, B7, B8, B1Q, Π)}}$$

Είναι εντυπωσιακό ότι η ελάχιστη τιμή που είναι μηδενική, σημειώνεται σε πολλά στερεότυπα και στα 2 φύλα και των δύο ομάδων. Επομένως η απόκλιση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης τιμής είναι σημαντική. Στις μέγιστες τιμές και στα 2 φύλα, υπερτερούν οι Ελαιογγάνοι (στα ΚΟ περισσότερο). Εντυπωσιακό είναι ότι σχεδόν αποκλειστικά η έμφαση δίνεται στο στερεότυπο "Αλήτης" (Ακόμη πιο εντυπωσιακό είναι ότι σημειώνεται από τα κορίτσια και των 2 ομάδων).

2) Σύγκριση του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού κατά στερεότυπο (Υπεροχή)

α) Ως προς την έκταση της υπεροχής (Αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή).
 $(ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{4 \text{ στ.}}{9 \text{ στ.}}, (ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{5 \text{ στ.}}{4 \text{ στ.}}$. Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων είναι εντονότερη στα κορίτσια όπου η υπεροχή των Ελαιογγάνων είναι σε υπερδιπλάσια στερεότυπα ενώ στα αγόρια η υπεροχή των Ελλήνων είναι μόλις σε 1 στερεότυπο επιπλέον.

β) Ως προς την ένταση - μέγεθος της υπεροχής (Μέγιστες - ελάχιστες τιμές υπεροχής).
 $(ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{4 \text{ φ.π. B1O "Κ α κ ο π ο ι ο ς" - 1 φ.π. B2}}{4,3 \text{ .π. B5 "Α λ η τ η ς" - 1 .π. A3, Γ2}}$

$(ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{5 \text{ φ.π. B9 "Κ α κ η" - 1,3 φ.π. B6}}{33,5 \text{ φ.π. Γ2 "Κ α κ η μ α θ η τ ρ ι α" - 1,03 φ.π. B5}}$. Υπάρχει σημαντική απόσταση και ελάχιστη

υπεροχή και στα 2 φύλα. Οι ελάχιστες τιμές είναι μηδαμινές. Και στα 2 φύλα η μέγιστη υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού των Ελαιογγάνων είναι μεγαλύτερη (στα αγόρια ελαφρώς, στα κορίτσια θεαματικά). Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστες υπεροχές του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού, χαρακτηριστικό είναι ότι σημειώνονται στους Έλληνες σε στερεότυπα χαρακτήρα (B1O, B9) ενώ στους Ελαιογγάνους σε στερεότυπα χαρακτήρα (B5), συνθηκών (Δ) και σχολικής επίδοσης (Γ2).

Β) Σχόλια

1) Οι σημαντικές ιδιαιτερότητες και διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται είναι σε κάποιο βαθμό αναμενόμενες αφού το σημείο αναφοράς -το περιγραφόμενο δεν είναι η ΟΜΑΔΑ- (το συλλογικό ΕΜΑΣΤΕ) που προκαλεί σαν κοινός στόχος πιο ομοιογενή περιγραφή από τα μέλη της, αλλά ο ατομικός ΕΑΥΤΟΣ-ΕΓΩ.

2) Τα δεδομένα του ατομικού θετικού αυτοχαρακτηρισμού στα 2 φύλα ενδοομαδικά όσον αφορά τις μέγιστες τιμές αναφορών (Μ.Ο.) αποκαλύπτουν:

Μια εντυπωσιακή ομοιογένεια (σύμπτωση έμφασης του θετικού αυτοχαρακτηρισμού στο ίδιο στερεότυπο) στα 2 φύλα. Από τη μια τα αγόρια και τα κορίτσια Ελληνάκια, που αυτοχαρακτηρίζονται ατομικά κατ' εξοχήν ως Γ2 "Καλοί μαθητές", ισχυροποιούν (με τη συμμαρτυρία τους) την κρατούσα εικόνα-άποψη όχι μόνο στους κόλπους της εσωομάδας τους (πλειονότητας) αλλά σε μεγάλο βαθμό και στους κόλπους της εξωομάδας (μειονότητας), ότι τα Ελληνάκια μαθητές συγκριτικά είναι όντως καλοί μαθητές.¹ Από την άλλη τα αγόρια και τα κορίτσια

¹ Αυτή η εικόνα τεκμηριώνεται όχι τόσο από τον εσπόμενo έλεγχο των φύλλων ελέγχου των Ελλήνων μαθητών, όσο από το θεαματικό κοντράστ φοίτησης που παρατηρείται και βιώνεται καθημερινά (Ανελιψής των Ελλήνων, ελιπέστατη των Τσιγγάνων).

Τσιγγανάκια, που αυτοχαρακτηρίζονται ατομικά κατ' εξοχήν ως Β9 "Καλοί", τείνουν να διαψεύσουν την τρέχουσα πραγματικότητα, ότι είναι απίθανο οι ΕΛΤσιγγάνοι να χαρακτηρίζονται κατ' εξοχήν ως Β9 "Καλοί".

β) Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό 2. Στον αρνητικό ατομικό αυτοχαρακτηρισμό ΕΙΜΑΙ στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1Β2, Σχ. Α1Β2)

ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ (+)

α) Αναφορές θετικού (+) αυτοχαρακτηρισμού (Μ.Ο.) /Μέγιστες-ελάχιστες τιμές αναφορών.

$$\frac{Ε\ 1,00\text{ αν. (Γ2 "Κ α λ ο ς μ α θ η τ η ς") - Ο αν. (Β6, Β7, Β8)}}{ΕΤ\ 0,84\text{ αν. (Β9 "Κ α λ ο ς") - Ο αν. (Β8, Β10)}}$$
 Υπάρχει θεαματική απόσταση μεταξύ μέγιστης

και ελάχιστης τιμής αναφορών και στις δύο ομάδες (ελαφρώς μεγαλύτερη στους Έλληνες). Έχουμε δηλαδή και εδώ μια ανομοιογένεια τιμών-αναφορών. Παρατηρούμε μια ελαφρά υπεροχή του Έλληνα στις μέγιστες τιμές. Είναι εντυπωσιακή η διαφοροποίηση των 2 ομάδων ως προς το είδος του στερεοτύπου που σημειώνεται η μέγιστη τιμή αναφορών. Ο μεν Έλληνας δίνει έμφαση στην καλή σχολική επίδοση (Γ2 "Καλός μαθητής"), ο δε ΕΛΤσιγγάνος στον καλό του χαρακτήρα (Β9 "Καλός").

β) Σύγκριση του θετικού (+) αυτοχαρακτηρισμού κατά στερεότυπο (Υπεροχή)

1) Ως προς την έκταση της υπεροχής (Αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται Υπεροχή). $\frac{Ε\ 5\text{ στ.}}{ΕΤ\ 8\text{ στ.}}$ Αξιοσημείωτο

είναι ότι η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού του ΕΛΤσιγγάνου σημειώνεται σε περισσότερα στερεότυπα. Σε 3 στερεότυπα υπάρχει ισοβαθμία θετικού αυτοχαρακτηρισμού μεταξύ Έλληνα και ΕΛΤσιγγάνου (Α2, Β3, Β8).

2) Ως προς την ένταση-μέγεθος της Υπεροχής (Μέγιστες-ελάχιστες τιμές υπεροχών).

$$\frac{Ε\ 6\text{ φ.π. (Α3 "Κ α θ α ρ ο ς") - 1,04\text{ φ.π. (Α1)}}}{ΕΤ\ 8\text{ φ.π. (Β7 "Δ ε ν κ λ ε β ω" - 1,08\text{ φ.π. (Β2)}}$$
 Ενώ στις ελάχιστες υπεροχές είναι αμυδρά μεγαλύτερη

του Έλληνα, αντίθετα στις μέγιστες υπεροχές είναι σημαντικά μεγαλύτερη του ΕΛΤσιγγάνου. Συγκεκριμένα, ενώ ο Έλληνας αυτοχαρακτηρίζεται "Καθαρός" 6 φορές περισσότερο από τον ΕΛΤσιγγάνο, ο ΕΛΤσιγγάνος αυτοχαρακτηρίζεται ως άτομο που "δεν κλέβει" 8 φορές περισσότερο από τον Έλληνα.

ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ (-)

α) Αναφορές αρνητικού (-) αυτοχαρακτηρισμού (Μ.Ο.) /Μέγιστες-ελάχιστες τιμές αναφορών.

$$\frac{Ε\ 0,19\text{ αν. (Β4 "Α τ α κ τ ο ς") - Ο (Α2, Α3, Β1, Β7, Γ1)}}{ΕΤ\ 0,41\text{ αν. (Β5 "Α λ η τ η ς" - Ο (Α2, Β1, Β2, Β7, Β10)}}$$
 Και εδώ παρατηρείται απόσταση μεταξύ μέγιστης

και ελάχιστης τιμής και στις δύο ομάδες αλλά κατά πολύ μικρότερη από ό,τι στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό. Ενώ στις ελάχιστες τιμές υπάρχει σύμπτωση αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού Έλληνα και ΕΛΤσιγγάνου (μηδενική τιμή και μάλιστα σε πολλά στερεότυπα), αντίθετα στις μέγιστες τιμές παρατηρείται θεαματική διαφοροποίηση. Συγκεκριμένα, η μέγιστη τιμή του ΕΛΤσιγγάνου (που σημειώνεται στο έντονα αρνητικό "αλήτης") είναι υπερδιπλάσια του Έλληνα (που σημειώνεται στο ηπιότερα αρνητικό "άτακτος").

Πιν. ΑΙβ2 ΕΙΜΑΙ: ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΤΙΣΤΙΓΤΑΝΟΥ ΑΝΑΦΟΡΕΣ (ΑΝ), ΜΕΣΑΙ ΟΡΟΙ (ΜΟ.) ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ-ΥΠΕΡΟΧΗ (Υ) ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ ΣΤΑ Ι6 ΘΕΤΙΚΑ (+) ΚΑΙ Ι6 ΑΡΝΗΤΙΚΑ (-) ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ, ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΝΙΣΤΙΓΓΑΝΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΔΕΙΓΜΑ

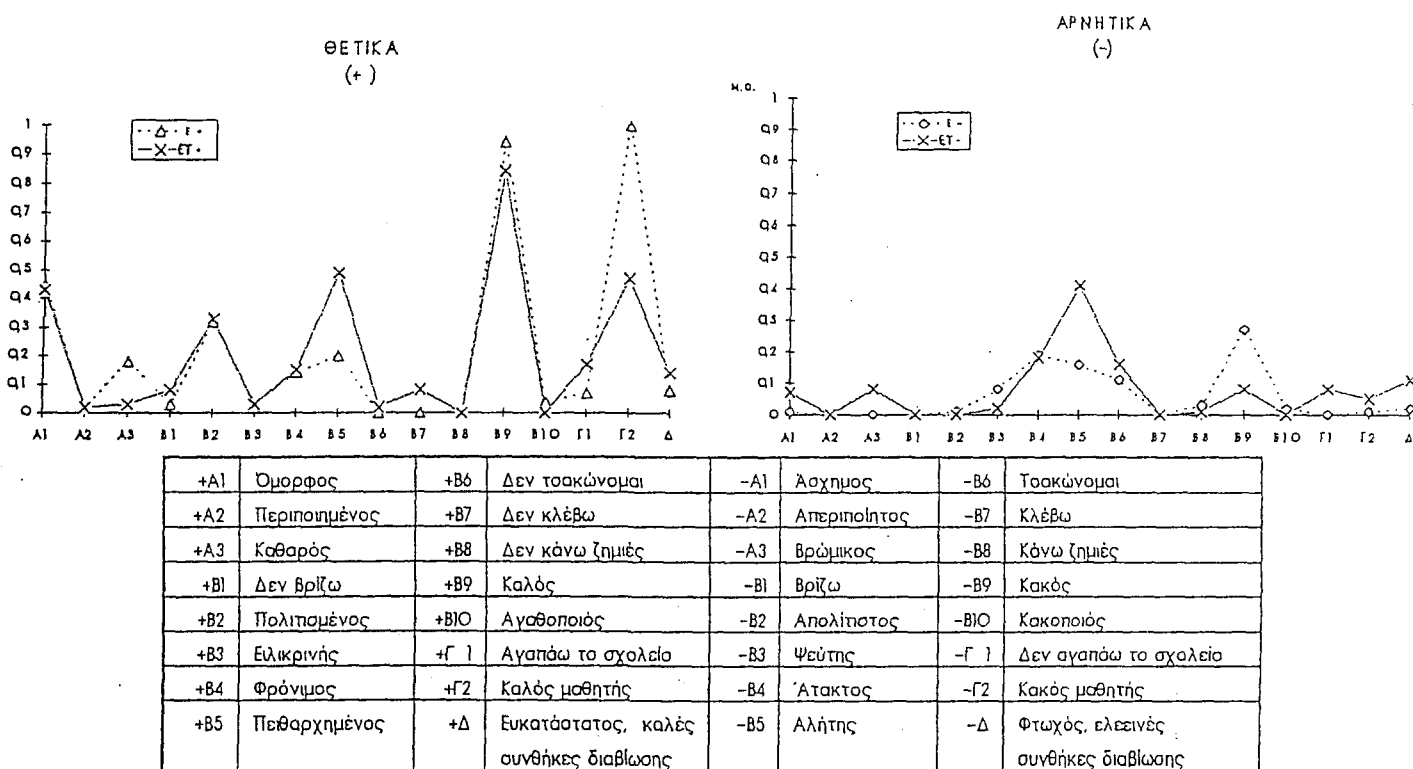
(+)		N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ 2	Δ
		O	M	A	Δ	A														
	AN	E	ET		51 49	3 3	21 4	4 1	36 38	4 4	16 17	23 55	- 3	- 1	- -	106 95	5 -	8 20	113 53	9 16
	MO	E			0.45	0.02	0.18	0.03	0.32	0.03	0.14	0.20	-	-	-	0.94	0.04	0.07	1.00	0.08
		ET			0.43	0.02	0.03	0.08	0.33	0.03	0.15	0.49	0.02	0.08	-	0.84	-	0.17	0.47	0.14
	Y	E			1.04	=	6	-	-	=	-	-	-	-	=	1.1	4	-	2.1	-
		ET			-		-	2.6	1.03		1.07	1.4	2	8	-	-	-	2.4	-	1.7

				N																Δ	
					A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2		
	O	AN	E	2	-	-	-	-	-	9	22	18	13	-	-	4	14	3	-	2	3
	M	ET		8	-	1	-	-	-	3	21	46	19	-	-	2	10	-	1	6	13
	A	MO	E	0,01	-	-	-	-	-	0,01	0,08	0,19	0,16	0,11	-	0,03	0,12	0,02	-	0,01	0,02
	Δ	ET		0,07	-	0,08	-	-	-	0,02	0,18	0,41	0,16	-	0,01	0,08	-	0,08	0,05	0,11	
	A	Y	E	-	=	-	=	=	1	4	1,05	-	-	=	3	3,3	2	-	-	-	-
		ET				8	-	-	-	-	-	2,5	1,4	-	-	-	-	-	8	5	5,5
(-)																					

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α182 ΕΙΜΑΙ: ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΥ:

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) και αρνητικού (-) ατομικού αυτοχαρακτηρισμού Ελλήνων και Ελτσιγγάνων στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

β) Σύγκριση του αρνητικού (-) αυτοχαρακτηρισμού κατά στερεότυπο (Υπεροχή)

1) Ως προς την έκταση της υπεροχής (αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) $\frac{Ε \text{ } 6 \text{ στ.}}{ΕΤ \text{ } 7 \text{ στ.}}$

Παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ Έλληνα και Ελτσιγγάνου. Ο μεν Έλληνας αυτοχαρακτηρίζεται περισσότερο αρνητικά (από ό,τι ο Ελτσιγγάνος) σε 6 στερεότυπα, ο δε Ελτσιγγάνος αυτοχαρακτηρίζεται περισσότερο αρνητικά (από ό,τι ο Έλληνας) σε 7 στερεότυπα. Και εδώ έχουμε ισοβαθμία αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού σε 3 στερεότυπα (Α2,Β1,Β4).

2) Ως προς την ένταση-μέγεθος της Υπεροχής (Μέγιστες-ελάχιστες τιμές Υπεροχών).

$$\frac{Ε \text{ } 4 \text{ φ.π. (Β3 "Ψεύτης")}}{ΕΤ \text{ } 8 \text{ φ.π. (Α3 "Βρώμικος"/Γ1 "Δεν αγαπάω το σχολείο")}} - \frac{-1 \text{ φ.π. (Β1)}}{7 \text{ φ.π. (Β6)}}$$

Τόσο στις ελάχιστες όσο και στις μέγιστες υπεροχές υπερτερεί ο Ελτσιγγάνος (στις μέγιστες θεαματικά, στις ελάχιστες αμυδρά). Συγκεκριμένα, ενώ ο Έλληνας αυτοχαρακτηρίζεται "ψεύτης" 4 φορές περισσότερο (από ό,τι ο Ελτσιγγάνος), ο Ελτσιγγάνος αυτοχαρακτηρίζεται ως άτομο που "δεν αγαπάει το Σχολείο" και ως "βρώμικος" 8 φορές περισσότερο (από ό,τι ο Έλληνας).

β) Σχόλια

Ενώ γενικά η πλειονότητα αξιολογεί και χαρακτηρίζει έντονα αρνητικά τη μειονότητα, τα δεδομένα αποδεικνύουν ότι όταν γίνεται ατομικός αυτοχαρακτηρισμός τα άτομα της μειονοτικής ομάδας, έχουν την τάση και επιδιώκουν να ανατρέψουν το "μύθο" της έντονης αρνητικής εικόνας τους στα μάτια της πλειονότητας και αυτοχαρακτηρίζονται έντονα θετικά. Ακόμα μπορεί σε μια μειονότητα τα μέλη της να έχουν συνείδηση της έντονης αρνητικής εικόνας που τους προσάπτεται από την εξωομάδα (πλειονότητα) και επιδιώκουν μια

ωραιοποίηση της εικόνας τους εκθέτοντας προς τα έξω έναν ΕΑΥΤΟ με έντονα θετικά χαρακτηριστικά. Αυτή η τάση ωραιοποίησης κάποιου μειονεκτήματος ή αρνητικού στοιχείου (υποκειμενικά ή αντικειμενικά) για δημιουργία ή διατήρηση θετικής εικόνας προς τα έξω, συναντάται συχνά στις ανθρώπινες διαπροσωπικές σχέσεις. Επιβεβαίωση της τάσης αυτής των ατόμων των μειονοτήτων έχουμε σε σχετική έρευνα στην Μ. Βρετανία. Συγκεκριμένα διαπιστώθηκε ότι η θετική αυτοεικόνα των μεταναστών (μειονότητα) υπερείχε της θετικής αυτοεικόνας των Άγγλων (πλειονότητα). Επίσης σχετικές μελέτες (βλ. Παπαστάμου, 1989, σ. 99), απέδειξαν ότι η θετική αυτοεικόνα των Μαύρων (μειονότητα) είναι μεγαλύτερη από τη θετική αυτοεικόνα των Λευκών (πλειονότητα).

2) Η Συνολική Εικόνα

α) Διομαδική σύγκριση Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου: 1) Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ θετικό (+) 2) Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αρνητικό (-) ατομικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ", από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

Πιν. ΑΙΒ3 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ: Α) ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ Β) ΤΟΥ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ:

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (ΜΟ.) και διομαδική σύγκριση - Υπεροχή (Υ) α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των θετικών (+) β. Στο ΣΥΝΟΛΟ των αρνητικών στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ.

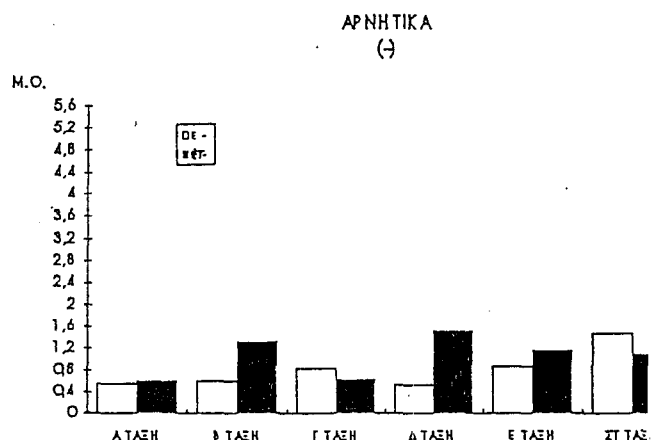
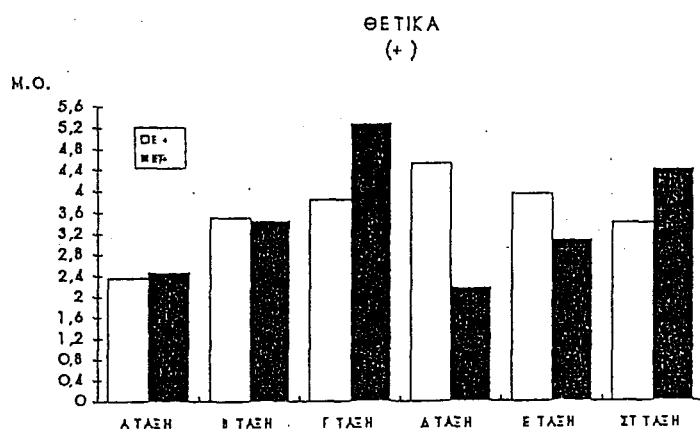
		Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'		Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'
		+	+	+	+	+	+		-	-	-	-	-	-
ΑΝ.	Ε	47	77	88	77	59	51		11	13	19	9	13	22
	ΕΤ.	64	86	100	37	40	53		16	33	12	26	15	13
Μ.Ο.	Ε	2,35	3,50	3,82	4,52	3,93	3,40		0,55	0,59	0,82	0,52	0,86	1,46
	ΕΤ.	2,46	3,44	5,26	2,17	3,07	4,41		0,61	1,32	0,63	1,52	1,15	1,08
Υ	Ε	-	1,09	-	2	1,2	-		-	-	1,3	-	-	1,3
	ΕΤ.	1,04	-	1,3	-	-	1,2		1,1	2,2	-	2,9	1,3	-

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, ΜΟ.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Α' Β' Γ' Δ' Ε' ΣΤ'
Ε=20 22 23 17 15 15
ΕΤ=26 15 19 17 13 12

Σχ. ΑΙΒ3 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ Α) ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ Β) ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

Μέσοι όροι (ΜΟ.) αναφορών α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των αρνητικών (-) στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1β3, Σχ. Α1β3)

α) Ενδοομαδικές συχνότητες αναφορών του συνολικού αυτοχαρακτηρισμού (Μέγιστες-ελάχιστες αναφορές) Θετικός (+) $\frac{E}{ET} \frac{4,52 (\Delta) - 2,35 (A)}{5,26 (\Gamma) - 2,17 (\Delta)}$, Αρνητικός (-) $\frac{E}{ET} \frac{1,46 (\Sigma\Gamma) - 0,52 (\Delta)}{1,52 (\Delta) - 0,61 (A)}$

1) Καταρχήν οι αναφορές στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό είναι εντυπωσιακά μεγαλύτερες (από ό,τι στον αρνητικό) τόσο στις μέγιστες όσο και στις ελάχιστες τιμές.

2) Είναι αισθητή η απόσταση μεταξύ της μέγιστης και ελάχιστης τιμής και στις δύο ομάδες, τόσο στον θετικό όσο και στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό.

3) Η διαφοροποίηση μεταξύ Έλληνα και Ελντσιγγάνου τόσο στις μέγιστες όσο και στις ελάχιστες αναφορές είναι ασήμαντη (θετικό και αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό). Εντυπωσιακό είναι ότι η μέγιστη αναφορά του Ελντσιγγάνου είναι (μηδαμινά βέβαια) μεγαλύτερη όχι μόνο στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό αλλά και στον θετικό.

4) Ως προς τις τάξεις που σημειώνονται οι μέγιστες αναφορές, παρατηρούμε διαφοροποίηση (κατά κανόνα όμως σε σχετικά μεγάλες τάξεις).

β) Διομαδική σύγκριση αναφορών (Υ) του συνολικού αυτοχαρακτηρισμού κατά τάξη (Μέγιστες-ελάχιστες τιμές αναφορών)

1) Ως προς την έκταση της Υπεροχής αναφορών (Αριθμός τάξεων που σημειώνεται Υπεροχή).

Θετικός (+) $\frac{E}{ET} \frac{3 (B, \Delta, E)}{3 (A, \Gamma, \Sigma\Gamma)}$, Αρνητικός (-) $\frac{E}{ET} \frac{2 (\Gamma, \Sigma\Gamma)}{4 (A, B, \Delta, E)}$. Όπως παρατηρούμε ενώ στον θετικό συνολικό

αυτοχαρακτηρισμό υπάρχει ισοβαθμία μεταξύ Έλληνα και Ελντσιγγάνου (3 τάξεις) στον αρνητικό υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση υπέρ του Ελντσιγγάνου (Υπεροχή σε 2πλάσιες τάξεις).

2) Ως προς την ένταση-μέγεθος της Υπεροχής αναφορών (Μέγιστες-ελάχιστες Υπεροχές).

Θετικός (+) $\frac{E}{ET} \frac{2 \text{ φ.π. } (\Delta) - 1,04 \text{ φ.π. } (B)}{1,3 \text{ φ.π. } (\Gamma) - 1,04 \text{ φ.π. } (A)}$

Αρνητικός (-) $\frac{E}{ET} \frac{1,3 \text{ φ.π. } (\Gamma, \Sigma\Gamma)}{2,9 \text{ φ.π. } (\Delta) - 1,1 \text{ φ.π. } (A)}$

Παρατηρούμε ότι η διαφοροποίηση μεταξύ Έλληνα και Ελντσιγγάνου (στις μέγιστες υπεροχές) είναι ελάχιστα μεγαλύτερη στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό και έχει διαφορετική κατεύθυνση (Στον θετικό υπερτερεί ο Έλληνας, στον αρνητικό ο Ελντσιγγάνος).

3) Αντιπαραβάλλοντας τις υπεροχές του θετικού συνολικού αυτοχαρακτηρισμού και του αρνητικού κατά τάξη, παρατηρούμε α) Ταυτόχρονη υπεροχή του Ελντσιγγάνου στον θετικό και αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό υπάρχει μόνο στην Α' τάξη (στον αρνητικό μηδαμινά μεγαλύτερη υπεροχή). β) Υπεροχή του Έλληνα στον θετικό και υπεροχή του Ελντσιγγάνου στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό, έχουμε σε 3 τάξεις (Β,Δ,Ε). γ) Αντίθετα υπεροχή του Ελντσιγγάνου στον θετικό και υπεροχή του Έλληνα στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό έχουμε σε 2 τάξεις (Γ,ΣΤ).

Β) Σχόλια

1) Ενδοομαδικά, η σχετικά μεγάλη ομοιογένεια αναφορών στις 6 τάξεις τόσο του Έλληνα όσο και του Ελντσιγγάνου (του Έλληνα ελαφρώς περισσότερο) στον θετικό και αρνητικό συνολικό αυτοχαρακτηρισμό, αποκαλύπτουν ότι όταν πρόκειται να περιγραφεί ο ατομικός ΕΑΥΤΟΣ ("ΕΜΕΙΣ"), υπάρχει ένα πάγιο¹ τμήμα των

¹ Βέβαια το εκφραστικό οπλ των περιγραφομένων χαρακτηριστικών (θετικών και αρνητικών), είναι ανάλογο και αντίστοιχο των δυνατοτήτων του μωθητή και του επιπέδου της τάξης στην οποία φοιτά.

περιγραφόμενων που κατά κανόνα ακολουθείται από άτομα όλου του φάσματος της μαθητικής ηλικίας (Δημοτικού) και ανεξάρτητα από την ομάδα της υπαγωγής τους (πλειονοτική ή μειονοτική). Γι' αυτό ίσως και δεν παρατηρείται κάποια συσχέτιση (θετική ή αρνητική) μεταξύ μαθητικής ηλικίας και ύψους αναφορών.

2) Διομαδικά στην κατά τάξη σύγκριση των αναφορών, τα δεδομένα αποκαλύπτουν:

α) Όσον αφορά τον θετικό συνολικό αυτοχαρακτηρισμό, δεν φαίνεται να μονοπωλείται η υπεροχή από καμιά ομάδα, ούτε την πλειονοτική (Έλληνες) ούτε την μειονοτική (Ελντσιγγάνους), σε όλη την έκταση των μαθητικών ηλικιών (6 τάξεις). Αντίθετα παρατηρείται μια πόλωση αφού οι Υπεροχές του Έλληνα και του Ελντσιγγάνου καλύπτουν ισάριθμες τάξεις (3 και 3).

β) Αντίθετα, στον αρνητικό συνολικό αυτοχαρακτηρισμό, διαφαίνεται κάποια τάση μονοπόλησης της υπεροχής σε όλη την έκταση των μαθητικών ηλικιών (6 τάξεις) αφού οι υπεροχές του Ελντσιγγάνου στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό σημειώνονται σε 2πλάσιο αριθμό τάξεων από ότι στον Έλληνα. Αλλά και τα μεγέθη των υπεροχών του Ελντσιγγάνου, στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό είναι αισθητά μεγαλύτερα από τα μεγέθη των υπεροχών του Έλληνα στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό.

β) Διομαδική σύγκριση Έλληνα και Ελντσιγγάνου, Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ θετικό (+) 2, Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αρνητικό (-) συνολικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ", από τα 2 ΦΥΛΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1β4, Σχ. Α1β4)

α) Διομαδική (Δ/Ο) σύγκριση του συνολικού αυτοχαρακτηρισμού κατά φύλο

Στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια, Έλληνες και Ελντσιγγάνοι σχεδόν αυτοχαρακτηρίζονται θετικά στον ίδιο βαθμό. (Ο Έλληνας αυτοχαρακτηρίζεται θετικά περισσότερο από τον Ελντσιγγάνο μόλις 1,1 φορές περισσότερο και στα αγόρια και στα κορίτσια). Στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό υπάρχει κάποια διαφοροποίηση και ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής αλλά και ως προς το ύψος της υπεροχής. Συγκεκριμένα, στα μεν αγόρια ο Ελντσιγγάνος αυτοχαρακτηρίζεται κατά 1,7 φορές περισσότερο αρνητικά (από ό,τι ο Έλληνας) ενώ στα κορίτσια ο αρνητικός αυτοχαρακτηρισμός Έλληνα και Ελντσιγγάνου είναι σχεδόν ισόβαθμος (Ο Έλληνας αυτοχαρακτηρίζεται περισσότερο αρνητικά από τον Ελντσιγγάνο μόλις 1,1 φορές περισσότερο).

β) Ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση του συνολικού αυτοχαρακτηρισμού των 2 φύλων κατά ομάδα

Στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό: Εντυπωσιακό είναι ότι και εδώ έχουμε σύμπτωση του Έλληνα και Ελντσιγγάνου και ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής αλλά και ως προς το ύψος της υπεροχής. Συγκεκριμένα, τόσο ο Έλληνας όσο και ο Ελντσιγγάνος αυτοχαρακτηρίζεται σχεδόν το ίδιο στα 2 φύλα (Στα κορίτσια, Έλληνας και Ελντσιγγάνος, αυτοχαρακτηρίζεται θετικά μόλις 1,1 φορές περισσότερο).

Στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό: Και πάλι έχουμε διαφοροποίηση τόσο ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής όσο και ως προς το ύψος της υπεροχής. Συγκεκριμένα, ενώ στους Έλληνες αγόρια και κορίτσια σχεδόν αυτοχαρακτηρίζονται αρνητικά στον ίδιο βαθμό (μόλις 1,1 φορές περισσότερο τα κορίτσια), στους Ελντσιγγάνους τα αγόρια αυτοχαρακτηρίζονται αρνητικά σημαντικά περισσότερο από τα κορίτσια (1,7 φορές).

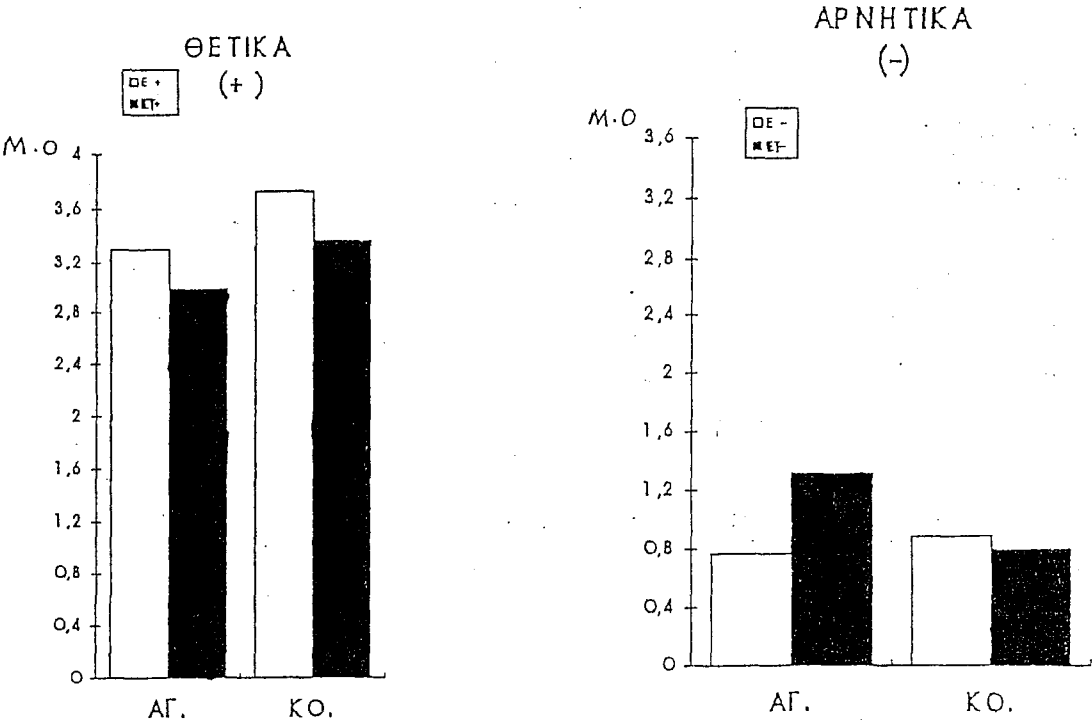
Πιν. Α184 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΗΡΙΣΜΟΣ Α) ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ Β) ΤΟΥ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΥ
Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ.) και ενδοσµαδική (Ο), Διοµαδική (Δ/Ο) σύγκριση - Υπεροχή (Υ) α Στο ΣΥΝΟΛΟ
των θετικών (+) β. Στο ΣΥΝΟΛΟ των αρνητικών (-) στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ.

			ΑΓ.	ΚΟ.		ΑΓ.	ΚΟ.
			+	+		-	-
	ΑΝ.	Ε	218	172		51	41
		ΕΤ	182	172		81	41
	Μ.Ο.	Ε	3,30	3,73		0,77	0,89
		ΕΤ	2,98	3,37		1,32	0,80
Δ/Ο	Υ	Ε	1,1	1,1		-	1,1
		ΕΤ	-	-		1,7	-
Ο	Υ	Ε	-	1,1		-	1,1
		ΕΤ	-	1,1		1,6	-

ΣΗΜ:ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών,
ΜΟ. = Μέσοι όροι αναφορών,
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

ΑΓ. ΚΟ.
Ε =66 46
ΕΤ =61 51

Σχ. Α184 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΗΡΙΣΜΟΣ Α) ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ Β) ΤΟΥ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΥ.
Μέσοι όροι (ΜΟ.) αναφορών α Στο ΣΥΝΟΛΟ των θετικών (+) β. Στο ΣΥΝΟΛΟ των αρνητικών (-) στερεοτύπων, από
τα 2 ΦΥΛΑ.

Β) Σχόλια

α) Διομαδική σύγκριση (Δ/Ο) του συνολικού αυτοχαρακτηρισμού κατά φύλο

1) Το γεγονός ότι στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό η διαφοροποίηση μεταξύ Έλληνα και Ελντσιγγάνου και στα 2 φύλα είναι ελάχιστη (αμυδρή υπεροχή του Έλληνα), ισχυροποιεί τη διαπίστωση (αφού υπάρχει συμμαρτυρία και στα 2 φύλα), ότι η τάση προβολής της ΘΕΤΙΚΗΣ ΕΚΟΝΑΣ του ατόμου προς τα έξω (κοινωνία), είναι τόσο ενιαία στους ανθρώπους και δυνατή, ώστε να λειτουργεί και να ισχύει ανεξάρτητα από το φύλο του ατόμου αλλά ακόμα και από την ομάδα υπαγωγής του (πλειονοτική ή μειονοτική).

2) Αντίθετα στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό η διαφοροποίηση που παρατηρείται, τόσο ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής στα 2 φύλα (στα αγόρια η υπεροχή του Ελντσιγγάνου στα κορίτσια υπεροχή του Έλληνα) όσο και ως προς το ύψος της υπεροχής (σημαντική του Ελντσιγγάνου, ασήμαντη του Έλληνα), αποκαλύπτει ότι στην περίπτωση της περιγραφής του ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ λειτουργεί κάποιο είδος πόλωσης. Φαίνεται τελικά ότι η αρνητική ατομική αυτοπεριγραφή προσφέρεται καλύτερα¹ για μια πιο ενταγμένη διαφοροποίηση ατομικών διαφορών, διαφορών φύλου και στην περίπτωσή μας διαφορών φύλου με διαφορετική ομάδα υπαγωγής.

β) Ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση του συνολικού αυτοχαρακτηρισμού των 2 φύλων κατά ομάδα

Η εντυπωσιακή σχεδόν σύμπτωση των 2 φύλων στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό (στα κορίτσια ελαφρώς μεγαλύτερος)² τόσο στον Έλληνα όσο και στον Ελντσιγγάνο, αποκαλύπτει ότι μπορεί σε άλλους τομείς να παρατηρείται εκτεταμένη διαφοροποίηση μεταξύ των 2 φύλων (αγοριών-κοριτσιών), όταν όμως πρόκειται για την περιγραφή του ΘΕΤΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ τους, οι όποιες διαφοροποιήσεις τείνουν να μειώνονται θεαματικά. Αυτό μπορεί να ισχύσει (όπως επιβεβαιώνουν τα δεδομένα μας) και υπεράνω των ομάδων υπαγωγής (πλειονοτική ή μειονοτική).

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α103 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων
α. Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ θετικό (+) β. Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αρνητικό (-) ατομικό αυτοχαρακτηρισμό, στο ίδιο φύλο διομαδικά (Δ/Ο).

		N		$\bar{X}$	S	Z	P
(Δ/Ο)	(+)	66	Εα	3,30	2,72		n·s
		61	ΕΤα	2,98	2,86	0,88	
		46	Εκ	3,73	2,54		n·s
		51	ΕΤκ	3,37	3,07	-0,83	
(Δ/Ο)	(-)	N		$\bar{X}$	S	Z	P
		66	Εα	0,77	1,36	*	P<0,05
		61	ΕΤα	1,32	1,61	2,31	
		46	Εκ	0,89	1,38	-0,44	n·s
		51	ΕΤκ	0,80	1,34		

* Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5%

¹ Όπως προαναφέρθηκε, η περιγραφή αρνητικών χαρακτηριστικών διαπιστώθηκε ότι είναι πιο ακραία. Που σημαίνει ότι είναι αναμενόμενη και μια μεγαλύτερη διαφοροποίηση μεταξύ των αρνητικών περιγραφών (από ό,τι μεταξύ των θετικών).

² Βέβαια εξ' ορισμού τα κορίτσια, ανεξάρτητα της ομάδας υπαγωγής τους, επιδιώκουν εντονότερα μια καλή εξωτερική εμφάνιση (Lindskold & Tedeschi 1971a. Στη μελέτη των Tedeschi, Schlenker, Bonoma, 1973, σ. 152). Αλλά η θετική ατομική αυτοεικόνα δεν περιορίζεται μόνο σ' αυτό.

Πιν. Α1α4 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων α) Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ θετικό (+) β. Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αρνητικό (-) ατομικό αυτοχαρακτηρισμό, στα 2 φύλα ενδοομαδικά (Ε/Ο).

		N			$\bar{X}$	S	Z	P
(Ε/Ο)	(+)	66	E	α	3,30	2,72	-1,15	n.s
		46		κ	3,73	2,54		
		61	ΕΤ	α	2,98	2,86	-0,41	n.s
		51		κ	3,37	3,07		
(Ε/Ο)	(-)	66	E	α	0,77	1,36	-0,73	n.s
		46		κ	0,89	1,38		
		61	ΕΤ	α	1,32	1,61	*	P<0,05
		51		κ	0,80	1,34	1,97	

* Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5%.

α) Στο ίδιο φύλο διομαδικά: Παρατηρούμε ότι στον θετικό συνολικό αυτοχαρακτηρισμό η υπεροχή του Έλληνα (έναντι του ΕΛ/τσιγγάνου) και στα 2 φύλα είναι στατιστικά ασήμαντη. Στον αρνητικό συνολικό αυτοχαρακτηρισμό, ενώ στα κορίτσια η υπεροχή του Έλληνα (έναντι του ΕΛ/τσιγγάνου) είναι επίσης στατιστικά ασήμαντη, αντίθετα στα αγόρια η υπεροχή του Έλληνα (έναντι του ΕΛ/τσιγγάνου) είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% (Z=2,31, P<0,05).

β) Στα 2 φύλα ενδοομαδικά: Παρατηρούμε ότι στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό η υπεροχή των κοριτσιών (έναντι των αγοριών) τόσο στον Έλληνα όσο και στον ΕΛ/τσιγγάνο, είναι στατιστικά ασήμαντη. Στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό η υπεροχή των κοριτσιών (έναντι των αγοριών) στους μεν Έλληνες είναι στατιστικά ασήμαντη, στους ΕΛ/τσιγγάνους όμως είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% (Z=1,97, P<0,05).

γ) Διομαδική σύγκριση Έλληνα και ΕΛ/τσιγγάνου) Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ θετικό (+) 2. Στον ΣΥΝΟΛΙΚΟ αρνητικό (-) ατομικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ", από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

Πιν. Α1β5 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟ-

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ Α) ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ Β) ΤΟΥ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ) και

Διομαδική σύγκριση- Υπεροχή (Υ) α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των

θετικών (+) β. Στο ΣΥΝΟΛΟ των αρνητικών στερεοτύπων,

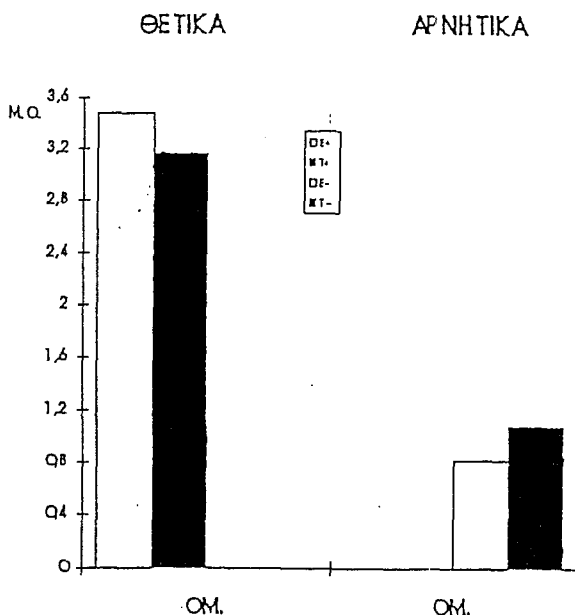
από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

		ΟΜ.		ΟΜ.
		+		-
ΑΝ	E	390		92
	ΕΤ	354		122
ΜΟ	E	3,48		0,82
	ΕΤ	3,16		1,08
Υ	E	1,1		-
	ΕΤ	-		1,3

ΣΗΜ:ΑΝ=Απόλυτες
συχνότητες αναφορών,
ΜΟ= Μέσοι όροι
αναφορών, Υ=Υπεροχή,
φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α1Β5 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ Α) ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ Β) ΤΟΥ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΥ

Μέσοι όροι (ΜΟ) αναφορών α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των αρνητικών (-) στερεοτύπων, από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α1Β5, Σχ. Α1Β5)

1) Στον θετικό συνολικό αυτοχαρακτηρισμό, η υπεροχή του Έλληνα είναι ελάχιστη (Ο Έλληνας αυτοχαρακτηρίζεται θετικά μόλις 1,1 φορές περισσότερο από ό,τι ο Ελτσιγγάνος).

2) Στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό αντίθετα, έχουμε αισθητή υπεροχή του Ελτσιγγάνου (Ο Ελτσιγγάνος αυτοχαρακτηρίζεται αρνητικά 1,3 φορές περισσότερο από ό,τι ο Έλληνας).

3) Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό είναι ελαφρώς μεγαλύτερη από ό,τι στον θετικό (Υπεροχή του Έλληνα στον θετικό 1,1 φορές περισσότερο, υπεροχή του Ελτσιγγάνου στον αρνητικό 1,3 φορές περισσότερο).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ (ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΗ) ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΈΛΛΗΝΑ ΣΤΗ ΘΕΤΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΕΝΑΙ ΕΛΑΧΙΣΤΗ ΚΑΙ Η ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΥ ΤΗΝ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΜΙΚΡΗ).

Γ) Σχόλια

Τα δεδομένα του ατομικού συνολικού αυτοχαρακτηρισμού μπορεί να επιβεβαιώνουν εν μέρει την κρατούσα άποψη (κυρίως στους κόλπους των πλειονοτικών ομάδων) ότι στα θετικά υπερέχει η πλειονότητα ενώ στα αρνητικά η μειονότητα, όμως στις συγκεκριμένες ομάδες της έρευνας η υπεροχή του Έλληνα (πλειονοτική ομάδα) στο θετικό αυτοχαρακτηρισμό είναι οριακή (ελάχιστη) και επίσης η υπεροχή του Ελτσιγγάνου στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό μικρή. Αυτές λοιπόν οι οριακές υπεροχές (του Έλληνα στο θετικό και του Ελτσιγγάνου στον αρνητικό) αποκαλύπτουν ότι σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να έχει βάση ο ισχυρισμός ότι υπάρχει ουσιαστική διαφορά στην ατομική αυτοεικόνα (θετική και αρνητική) μεταξύ Έλληνα και Ελτσιγγάνου. Το ότι υπάρχει όμως κάποια διαφορά, αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ουσιαστική αφού τα δεδομένα επιτρέπουν απλώς έναν αμυδρό υπαινιγμό υπεροχής (του Έλληνα στο θετικό και του Ελτσιγγάνου στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό). Η έμφαση δεν πρέπει να δοθεί τόσο στο ότι ο Έλληνας έχει μεγαλύτερη (αν και οριακή) θετική αυτοεικόνα και συγχρόνως

μικρότερη (επίσης οριακή) αρνητική αυτοεικόνα από τον Τσιγγάνο, αλλά ότι ο Τσιγγάνος (μέλος μιας μειονοτικής ομάδας), τείνει να ισοβαθμίσει με τον Έλληνα (μέλος μιας πλειονοτικής ομάδας). Και αυτό διότι, όπως προαναφέρθηκε, πανανθρώπινο είναι το φαινόμενο της προβολής ενός μεγάλου ΘΕΤΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ¹ και συγχρόνως ενός μικρού ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ. Με παράλληλη επιδίωξη του ατόμου την επιβεβαίωση² από το κοινωνικό περιβάλλον της θετικής του αυτοεικόνας.

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α1α5 ΕΙΜΑΙ: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ: Μέσοι όροι ($\bar{X}$), Τυπικές Αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων του Έλληνα και του Τσιγγάνου α) στο ΣΥΝΟΛΙΚΟ θετικό (+) β) στο ΣΥΝΟΛΙΚΟ αρνητικό (-) ατομικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ", από το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα

	N	$\bar{X}$	S	Z	P
ΟΜ. (+)	112 Ε 112 ΕΤ	3,48 3,16	2,65 2,96	*** 3,85	P<0,001
	N	$\bar{X}$	S	Z	P
ΟΜ. (-)	112 Ε 112 ΕΤ	0,82 1,08	1,37 1,52	* 2,00	P<0,05

Παρατηρούμε ότι και στις 2 περιπτώσεις (θετικό και αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό) η διαφορά μεταξύ Έλληνα και Τσιγγάνου είναι στατιστικά σημαντική. Συγκεκριμένα, η μεν υπεροχή του Έλληνα στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1%, ενώ η υπεροχή του Ε/Μτσιγγάνου στον αρνητικό σε επίπεδο 5% (Θετικός: Ε>ΕΤ Z=3,85, P<0,001, Αρνητικός: ΕΤ>Ε Z=2,00, P<0,05).

¹ Εξυπακούεται βέβαια ότι υπάρχει μεγάλη απόσταση μεταξύ του μεγέθους της θετικής εικόνας που το άτομο καλλιεργεί για τον εαυτό του και εκείνης που οι άλλοι (το κοινωνικό περιβάλλον) του επιφυλάσσουν.
² Ο Αρτζυλ (Μετ. 1981 σ.43) γράφει επί λέξει "Το άτομο καταβάλει προσπάθειες για να κάνει τους άλλους να το δεχτούν και να ενισχύσουν έτσι την εικόνα του εαυτού του".

Κεφάλαιο Β'

"ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

α) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΘΕΤΙΚΟ (+)/ΑΡΝΗΤΙΚΟ(-) ΣΤΟΝ ΟΜΑΔΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΜΑΣΤΕ" ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

1) Ο ι Ε π ι μ έ ρ ο υ ς Ε ι κ ό ν ε ς

α) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-), από τα 2 ΦΥΛΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α2α1, σχ. Α2α1)

1) Η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού έναντι του αρνητικού [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)>ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]

στους Έλληνες είναι εντυπωσιακά μεγαλύτερη σε έκταση (αριθμό στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) όσο και σε ένταση (Μέγιστη Υπεροχή) και στα δύο φύλα.

$\frac{ΑΓ \frac{Ε \ 15 \text{ στερ}}{ΕΤ \ 7 \text{ στερ}}}{\text{Συγκεκριμένα: α) Αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή (+>-):}}$	$\frac{ΚΟ \frac{Ε \ 14 \text{ στερ}}{ΕΤ \ 5 \text{ στερ}}}{\text{β) Μέγιστες υπεροχές του θετικού (+>-):}}$
$\frac{ΑΓ \frac{Ε \ 32,5 \text{ φ. π. } Γ2 \text{ "Καλοι μαθητες}}{ΕΤ \ 6,5 \text{ φ. π. } Γ1 \text{ "Αγαπαμε το Σχολε}}}{\text{Παρατηρούμε ότι ως προς την έκταση της υπεροχής η διαφοροποίηση (υπέρ των Ελλήνων) των δύο ομάδων, στα κορίτσια είναι εντονότερη (2πλάσια και κάτι στερ. στα αγόρια, περίπου 3πλάσια στερ. στα κορίτσια). Όσον αφορά την ένταση της υπεροχής (μέγιστες τιμές) παρατηρούμε ότι η διάφοροποίηση των 2 ομάδων (και πάλι υπέρ των Ελλήνων) στα αγόρια είναι εντονότερη (στα αγόρια 5πλάσια υπεροχή, στα κορίτσια 3πλάσια και κάτι).}}$	$\frac{ΚΟ \frac{130 \text{ φ. π. } Β9 \text{ "Καλοι}}{50 \text{ φ. π. } Β2 \text{ "Πολιτισμεν}}}{\text{Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστες υπεροχές, παρατηρούμε ότι στα με αγόρια η έμφαση δίδεται στην αγάπη για το Σχολείο και στη σχολική επίδοση (Γ2, Γ 1) ενώ στα κορίτσια στο χαρακτήρα και την συμπεριφορά (Β9, Β2).}}$

Παρατηρούμε ότι ως προς την έκταση της υπεροχής η διαφοροποίηση (υπέρ των Ελλήνων) των δύο ομάδων, στα κορίτσια είναι εντονότερη (2πλάσια και κάτι στερ. στα αγόρια, περίπου 3πλάσια στερ. στα κορίτσια). Όσον αφορά την ένταση της υπεροχής (μέγιστες τιμές) παρατηρούμε ότι η διάφοροποίηση των 2 ομάδων (και πάλι υπέρ των Ελλήνων) στα αγόρια είναι εντονότερη (στα αγόρια 5πλάσια υπεροχή, στα κορίτσια 3πλάσια και κάτι).

Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστες υπεροχές, παρατηρούμε ότι στα με αγόρια η έμφαση δίδεται στην αγάπη για το Σχολείο και στη σχολική επίδοση (Γ2, Γ 1) ενώ στα κορίτσια στο χαρακτήρα και την συμπεριφορά (Β9, Β2).

2) Η υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού έναντι του θετικού (->+) στους Ελ/τσιγγάνους είναι θεαματικά μεγαλύτερη και σε έκταση (αριθμό στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) αλλά και σε ένταση (μέγιστη υπεροχή) και στα 2 φύλα. Συγκεκριμένα: α) Αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή (->+)

$\frac{ΑΓ \frac{Ε \ 1 \text{ στερ}}{ΕΤ \ 9 \text{ στερ}}}{\text{β) Μέγιστες τιμές υπεροχής του αρνητικού (->+)}}$	$\frac{ΚΟ \frac{Ε \ -}{ΕΤ \ 7 \text{ στερ}}}{\text{Εντυπωσιακό είναι ότι η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων σημειώνεται σε 9 φορές περισσότερα στερεότυπα στα αγόρια και σε 7 φορές περισσότερα στερεότυπα στα κορίτσια. Θεαματική είναι και η διαφοροποίηση των ομάδων στις μέγιστες τιμές της υπεροχής. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι μέγιστες τιμές υπεροχής σημειώνονται στα στερεότυπα Β1 "Βρίζουμε" και Β7 "Κλέβουμε".}}$
$\frac{ΑΓ \frac{Ε \ 1,6 \text{ φ. π. } Β3 \text{ "Ψευτες"}}{ΕΤ \ 33 \text{ φ. π. } Β2 \text{ "Βρίζουμε"}}}{\text{3) Στην ενδοομαδική διαφοροποίηση των 2 φύλων παρατηρούμε: α) Στην υπεροχή του θετικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού (+>-):}}$	$\frac{ΚΟ \frac{Ε \ -}{ΕΤ \ 18 \text{ φ. π. } Β8 \text{ "Κλεβουμε"}}}{\text{Ως προς την έκταση της υπεροχής (αριθμό στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή), υπερτερούν τα αγόρια και στις δύο ομάδες αλλά η διαφοροποίηση είναι ελαφρώς μεγαλύτερη στους Ελ/τσιγγάνους}}$

Εντυπωσιακό είναι ότι η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων σημειώνεται σε 9 φορές περισσότερα στερεότυπα στα αγόρια και σε 7 φορές περισσότερα στερεότυπα στα κορίτσια. Θεαματική είναι και η διαφοροποίηση των ομάδων στις μέγιστες τιμές της υπεροχής. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι μέγιστες τιμές υπεροχής σημειώνονται στα στερεότυπα Β1 "Βρίζουμε" και Β7 "Κλέβουμε".

3) Στην ενδοομαδική διαφοροποίηση των 2 φύλων παρατηρούμε: α) Στην υπεροχή του θετικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού (+>-): Ως προς την έκταση της υπεροχής (αριθμό στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή), υπερτερούν τα αγόρια και στις δύο ομάδες αλλά η διαφοροποίηση είναι ελαφρώς μεγαλύτερη στους

$\left(\frac{Ε \ \frac{Α \ 15 \text{ στερ}}{Κ \ 14 \text{ στερ}}}{\text{Ελ/τσιγγάνους}}$	$\frac{ΕΤ \ \frac{Α \ 7 \text{ στερ}}{Κ \ 5 \text{ στερ}}}{\text{Ελ/τσιγγάνους}}$

Πιν. Α2α1 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Αναφορές (ΑΝ). Μέσοι όροι (ΜΟ.) και σύγκριση μέσων όρων-Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-), του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων καιεν/ισιγγώνισα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-), από τα 2 ΦΥΛΑ.

	N		A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ																	
Α	23	AN	E	4	1	3	-	17	1	2	-	24	3	5	-	10	1	5	2	1	-	1	-	24	1	1	-	4	-	30	1	5	-		
	15		ET	3	1	-	1	-	3	-	5	2	5	2	2	6	1	14	3	1	1	3	-	1	1	15	3	1	-	6	1	5	3	1	6
Ο		MO	E	0,17	0,04	0,13	-	0,13	0,04	0,08	-	104	0,13	0,21	-	0,43	0,04	0,21	0,08	0,04	-	0,04	-	104	0,04	0,04	-	0,04	-	0,17	-	1,30	0,04	0,21	-
	Ρ		ET	0,20	0,06	-	0,06	-	0,20	-	0,33	0,13	0,33	0,13	0,13	0,40	0,06	0,06	0,20	0,06	0,06	0,20	-	0,06	1,00	0,20	0,06	-	0,40	0,06	0,33	0,20	0,06	0,40	
Υ		Ε/Ο	E	4,2	-	13	-	18,2	-	8	-	8	-	16	21	-	10,7	-	2,6	-	4	-	4	-	26	-	4	-	17	-	32,5	-	21	-	
	Α		ET	3,3	-	-	6	-	20	-	33	2,5	-	-	-	3	-	15,5	13	-	3,3	-	6	5	-	6	-	6,6	-	1,6	-	-	6,6		
ΚΟ																																			
	Π		E	1	-	-	-	14	-	1	-	15	-	7	-	12	1	1	-	1	-	1	-	2	-	17	-	-	-	4	-	7	-	1	1
Υ		MO	E	0,07	-	-	-	107	-	0,07	-	115	-	0,53	-	0,92	0,07	0,07	-	0,07	-	0,07	-	0,15	-	1,10	-	-	0,30	-	0,53	-	0,07	-	
	Σ		ET	0,06	0,12	0,06	0,06	0,31	0,08	0,25	0,12	0,50	-	0,12	0,12	0,31	0,15	0,37	0,06	-	0,18	-	0,18	-	0,56	0,12	-	0,18	-	0,25	0,31	0,06	0,43		
Ε/Ο		Υ	E	7	-	-	-	107	-	7	-	115	-	53	-	13,1	-	7	-	7	-	7	-	15	-	110	-	-	30	-	53	-	7	-	
	Α		ET	-	2	-	-	-	21	2	-	50	-	-	-	-	2,4	6,1	-	-	18	-	18	-	4,6	-	-	18	-	12	-	-	7,1		

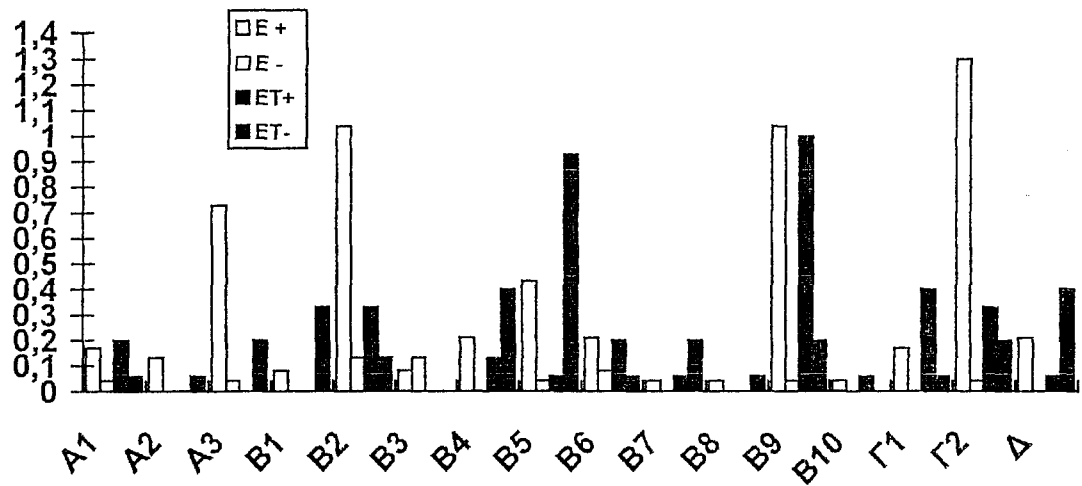
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π)

+A1	Θμορφοί	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακνόμενα	+B10	Αγνοοποιοί
-A1	Λαχνημοί	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακνόμενα	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περιποιημένοι	+B3	Ελκρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απεριποίητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μοιητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μοιητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πεθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Σχ. Α2α1 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+)/ αρνητικού (-) ενδοομαδικά του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στα 16 ζεύγη στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ.

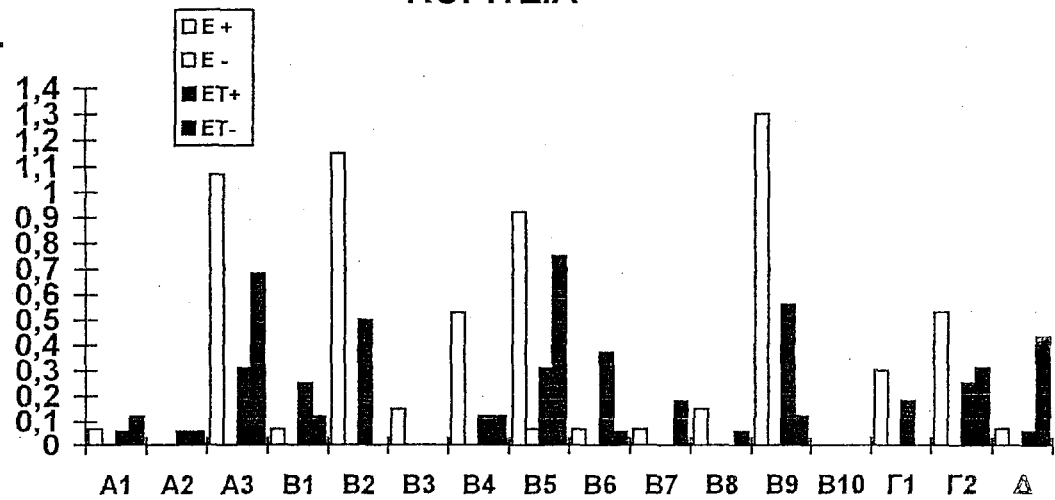
ΑΓΟΡΙΑ

Μ.Ο.

ΚΟΡΙΤΣΙΑ

Μ.Ο.

+A1	Ομορφοί	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Ασχημοί	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακωνόμαστε	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περυτωημένοι	+B3	Ειλικρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ 1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απερυτωίτοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ 1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πειθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Όμως κι ως προς την ένταση της υπεροχής (μέγιστη υπεροχή) υπερτερούν τα κορίτσια και στις δύο ομάδες αλλά η διαφοροποίηση μεταξύ των 2 φύλων είναι σημαντικά μεγαλύτερη και πάλι στους Ελ/τσιγγάνους

$$\left(E \frac{\alpha 32,5 \phi.π.}{\kappa 130 \phi.π.}, ET \frac{\alpha 6,6 \phi.π.}{\kappa 50 \phi.π.} \right)$$

β) Στην υπεροχή του αρνητικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού έναντι του θετικού (->+): Ως προς την έκταση της υπεροχής (αριθμός στερεοτύπων), υπερτερούν τα αγόρια και στις δύο ομάδες αλλά στους Ελ/τσιγγάνους η διαφοροποίησή είναι ελαφρώς μεγαλύτερη $\left(E \frac{\alpha 1 \sigmaτερ.}{\kappa} - , ET \frac{\alpha 9 \sigmaτερ.}{\kappa 7 \sigmaτερ.} \right)$ Ως προς την έκταση της υπεροχής (μέγιστη υπεροχή) στους Ελ/τσιγγάνους υπερτερούν σημαντικά τα κορίτσια (η υπεροχή σχεδόν 2πλάσια). Στους Έλληνες δεν μπορεί να υπάρξει σύγκριση αφού στα κορίτσια δεν υπάρχει καν υπεροχή αρνητικού χαρακτηρισμού.

Β) Σχόλια

Στην υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού των ομάδων έναντι του αρνητικού [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) >ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] τα δεδομένα της μέγιστης υπεροχής κατά φύλο

$$\left(\text{ΑΓ} \frac{E}{ET} \frac{32,5 \Gamma 2 \text{"Καλοι μαθητες"}}{6,6 \Gamma 1 \text{"Αγαπουμε το Σχολειο"}}, \text{ΚΟ} \frac{E}{ET} \frac{130 \phi.π. \text{B9 "Καλοι"}}{50 \phi.π. \text{B2 "Πολιτισμενοι"}} \right) \text{ αποκαλύπτουν:}$$

1) Κατ' αρχήν είναι εντυπωσιακό (και ίσως μη αναμενόμενο), ότι οι μέγιστες υπεροχές στα στερεότυπα Γ2 "Καλοί μαθητές" και Γ 1 "Αγαπούμε το Σχολείο" σημειώνονται στα αγόρια και όχι στα κορίτσια, δεδομένου ότι κατά παράδοση τόσο η αγάπη προς το Σχολείο όσο και η επιμέλεια (Σχολική επίδοση), είναι αυξημένη στα κορίτσια. Βέβαια, υπάρχει το αντεπιχείρημα ότι εδώ πρόκειται για τον ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΣΤΕ" και όχι τον ατομικό "ΕΙΜΑΙ", όπου οι ατομικές διαφορές αλλά και οι διαφορές του φύλου είναι εμφανείς. Όμως η περιγραφή του συλλογικού "ΕΙΜΑΣΤΕ" είναι διαποτισμένη σε κάποιο βαθμό¹ και από το ατομικό "ΕΙΜΑΙ", που προκαλεί κάποια διαφοροποίηση στην περιγραφή του "ΕΙΜΑΣΤΕ" λόγω της ιδιαιτερότητας τόσο των ατομικών χαρακτηριστικών αλλά και του φύλου.

2) Οι πολύ μεγάλες μέγιστες υπεροχές κοριτσιών (έναντι των αγοριών) επιβεβαιώνουν την παρέμβαση του παράγοντα "φύλο" στην περιγραφή του συλλογικού "ΕΙΜΑΣΤΕ", αφού κατά κανόνα στο γυναικείο² φύλο η υπεροχή της θετικής συμπεριφοράς (έναντι της αρνητικής) είναι σημαντικά μεγαλύτερη σε σύγκριση με τα αγόρια.

3) Το γεγονός ότι η μεγαλύτερη μέγιστη υπεροχή του θετικού "ΕΙΜΑΣΤΕ (+)" σημειώνεται στο στερεότυπο B9 "Καλοί"(130 φ.π.), πρέπει να αποδοθεί αφενός στο ότι το στερεότυπο "Καλός" είναι το προσφιλέστερο και αφετέρου στη μικρή ηλικία των μαθητών του Δημοτικού, που υστερούν στο εξειδικευμένο και καταφεύγουν στο γενικό και αόριστο ("Καλός").

¹ Ο βαθμός αυτός βέβαια κυμαίνεται ανάλογα με τα ιδιαίτερα δεδομένα του κάθε ατόμου (ψυχοδιανοητικά, οικογενειακά, κοινωνικοοικονομικά κ.α.).

² Αν και στην εποχή μας η διαφοροποίηση των φύλων βαθμιδών εξαλείφεται, όχι μόνο με τη γενική έξοδο της γυναίκας στην εργασία αλλά και την διεκδίκηση από μέρους της επαγγελματιών σκληρών και παραδοσιακά ανδρικών. Όλα αυτά αναπόφευκτα ως παρενέργεια θα έχουν τη συμμετοχή της στην αρνητική συμπεριφορά.

β) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-), από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Α) Διαπιστώσεις
(Πιν. Α2α2, Σχ. Α2α2)

α) Υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού των ομάδων [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)>ΕΙΜΑΣΤΕ (-)].

$$\frac{E}{ET} \frac{16 \text{ στερ.}}{8 \text{ στερ.}}$$

Ως προς την έκταση της υπεροχής (αριθμό στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) είναι εντυπωσιακή η διαφοροποίηση των δύο ομάδων, Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, αφού τα Ελληνάκια μαθητές χαρακτηρίζουν την ομάδα τους ("οι Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ") σε 2πλάσιο αριθμό στερεοτύπων από ό,τι τα Ελ/τσιγγανάκια τη δική τους. Ως προς την έκταση της υπεροχής (μέγιστη-ελάχιστη υπεροχή)

$$E \quad 56,5 \phi. \pi. B9 \text{ "Καλοί"} - 1,3 \phi. \pi. B3$$

$$ET \quad 9,6 \phi. \pi. \Gamma 1 \text{ "Αγαπούμε το Σχολείο"} - 1,1 \phi. \pi. \Gamma 2$$

Κατ' αρχήν παρατηρούμε ότι η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής στους Έλληνες είναι θεαματικά μεγαλύτερη. Ενώ στις ελάχιστες τιμές σχεδόν συμπίπτουν, αντίθετα στις μέγιστες υπάρχει εντυπωσιακή διαφορά υπέρ των Ελλήνων, οι οποίοι χαρακτηρίζουν την ομάδα τους ("οι Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ") 56,5 φορές περισσότερο θετικά - "Καλοί" (από ό,τι αρνητικά) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι τη δική τους ("οι Ελ/τσιγγάνοι ΕΙΜΑΣΤΕ") μόνο 9,6 φορές περισσότερο θετικά - "Αγαπούμε το Σχολείο" (από ό,τι αρνητικά).

β) Υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού των ομάδων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)>ΕΙΜΑΣΤΕ (+)].

$$\frac{E}{ET} \frac{- \text{στερ.}}{7 \text{ στερ.}}$$

Ως προς την έκταση της υπεροχής (αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) Παρατηρούμε ότι ενώ στους Έλληνες δεν υπάρχει σε κανένα απολύτως στερεότυπο υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού της ομάδας τους, αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους υπάρχει υπεροχή σε 7 στερεότυπα [Σχεδόν στα μισά. Σε 1 στερεότυπο, το B3 "Ευλικρινής (+)/ Ψεύτης (-) υπάρχει μηδενική ισοβαθμία]. Ως προς την ένταση της υπεροχής

$$(μέγιστη - ελάχιστη υπεροχή) \quad \frac{E}{T} \frac{6,8 \phi. \pi. \Delta \text{ "Φτωχοί με ελεεινές συνθήκες διαβίωσης"} - 1,8 B1}{-}$$

Παρατηρούμε ότι τα Ελ/τσιγγανάκια χαρακτηρίζουν την ομάδα τους ["οι Ελ/τσιγγάνοι ΕΙΜΑΣΤΕ (-)"] 6,8 φορές περισσότερο με το αρνητικό -Δ "Φτωχοί με ελεεινές συνθήκες διαβίωσης" (από ό,τι με το θετικό +Δ).

Β) Σχόλια

1) Τα δεδομένα των υπεροχών του θετικού (+>-) και του αρνητικού (->+) αυτοχαρακτηρισμού των

$$\text{ομάδων, όσον αφορά τον αριθμό των στερεοτύπων που σημειώνονται} \quad \left[(+ > -) \frac{E}{ET} \frac{16 \text{ στερ.}}{8 \text{ στερ.}}, (- > +) \frac{E}{ET} \frac{- \text{στερ.}}{7 \text{ στερ.}} \right]$$

αποκαλύπτουν: α) Ότι η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων φαίνεται σε όλο της το μεγαλείο στο αρνητικό (Η υπεροχή του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) των Ελλήνων σημειώνεται σε 2πλάσιο αριθμό στερεοτύπων από ό,τι των Ελ/τσιγγάνων, ενώ η υπεροχή του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-) των Ελ/τσιγγάνων σημειώνεται σε 7πλάσιο αριθμό στερεοτύπων). β) Αξιοσημείωτο είναι εξάλλου ότι ενώ η υπεροχή του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) σημειώνεται και στην

Πιν. Α2α2 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

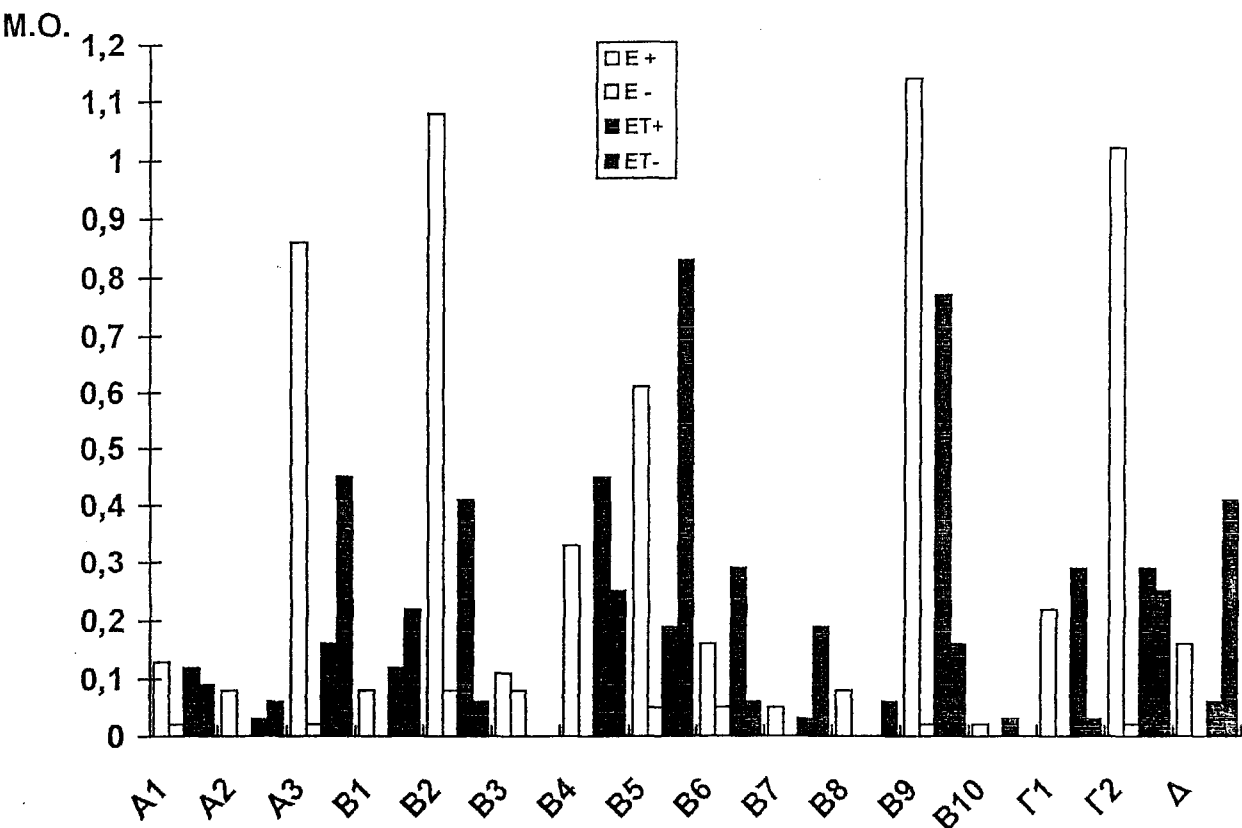
Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ) και σύγκριση μέσων όρων-Υπεροχής (Υ). Ενδοομαδικά (Ε/Ο) θετικού (+) /αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ"
Ελλήνων κατελυσιγγάνωντα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-), από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα

	Η	Α1	Α2	Α3	Β1	Β2	Β3	Β4	Β5	Β6	Β7	Β8	Β9	Β10	Γ1	Γ2	Δ
Ο	36	Ε	5	1	3	39	3	12	22	6	2	3	41	1	8	37	6
	31	ΕΤ	4	3	4	13	2	4	6	9	2	6	24	5	9	9	2
Α	Ε	Ο,13	Ο,02	Ο,06	Ο,08	108	Ο,08	Ο,33	Ο,61	Ο,05	Ο,05	Ο,08	113	Ο,02	Ο,22	102	Ο,16
	ΕΤ	Ο,12	Ο,09	Ο,03	Ο,12	Ο,41	Ο,06	Ο,45	Ο,25	Ο,29	Ο,06	Ο,06	Ο,77	Ο,03	Ο,29	Ο,25	Ο,06
Δ	Υ	Ε	6,5	-	8	13,5	-	3,3	12,2	3,2	-	8	56,5	-	22	51	16
	ΕΤ	1,3	-	2	-	1,8	6,8	1,8	-	4,3	4,8	-	4,8	-	9,6	11	6,8

ΣΗΜΕ ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, πύσες φορές περισσότερο (φ.π.)

+Α1	Ομορφοί	+Β2	Πολιτισμένοι	+Β6	Δεν τσακωνόμαστε	+Β10	Αγαθοποιοί
-Α1	Ασχημοί	-Β2	Απολίτιστοι	-Β6	Τσακωνόμαστε	-Β10	Κακοποιοί
+Α2	Περιποιημένοι	+Β3	Ελκρινείς	+Β7	Δεν κλέβουμε	+Γ1	Αγαπάμε το σχολείο
-Α2	Απεριποίητοι	-Β3	Ψεύτες	-Β7	Κλέβουμε	-Γ1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+Α3	Καθαροί	+Β4	Φρόνιμοι	+Β8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μεθιτές
-Α3	Βρώμικοι	-Β4	Άτακτοι	-Β8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μεθιτές
+Β1	Δεν βρίζουμε	+Β5	Πεθαρχημένοι	+Β9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-Β1	Βρίζουμε	-Β5	Αλήτες	-Β9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελασινές συνθήκες διαβίωσης

Σχ. Α2α2 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) και αρνητικού (-) ενδοομαδικά (Ε/Ο) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού Ελλήνων και Ελ/τοιγγάνων στα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+ -), από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

+A1	Όμορφοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Άσχημοι	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακωνόμαστε	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περυποημένοι	+B3	Είλικρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ 1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απερυστοιητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ 1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	΄Ατακτοι	-B8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πειθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

ομάδα της μειονότητας¹ και μάλιστα σε μεγάλη σχετικά ένταση (8 στερεότυπα), αντίθετα η υπεροχή του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-) δεν σημειώνεται σε κανένα απολύτως στερεότυπο. Αυτό επιβεβαιώνει έκδηλα ότι στο θετικό συγκαλύπτεται ενώ στο αρνητικό αποκαλύπτεται η όποια απόσταση και διαφοροποίηση των ομάδων (κυρίως όμως πλειονοτικών και μειονοτικών).

¹ Στην περίπτωση της Πλειονότητας μάλλον είναι αναμενόμενη και αυτονόητη κατά κανόνα.

γ) Σε μια οριζόντια ενδοομαδική σύγκριση των υπεροχών του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) και του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-), προβάλλει μια αναμφισβήτητη έντονη διαφοροποίηση μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, δεδομένου ότι η συλλογική αυτοεικόνα των Ελλήνων είναι απόλυτα μόνο μιας κατεύθυνσης [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους λειτουργεί κάποιου είδους πόλωση, αφού η υπεροχή της συλλογικής αυτοεικόνας τους μοιράζεται και είναι διπλής κατεύθυνσης [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 8 στερ. / ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 7 στερ.].

2) Οι μέγιστες τιμές στην υπεροχή του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+)

E 56,5 φ. π. Β9 "Καλοι"
ΕΤ 9,6 φ. π. Γ 1 "Αγαπούμε το Σχολείο"

και στην υπεροχή του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-) (τ=6,8 φ.π. Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης"), σημειώνονται σε χαρακτηριστικά στερεότυπα που αποτελούν συνήθως τα σημεία αναφοράς για την διαφοροποίηση των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων), Βέβαια το ότι οι Ελ/τσιγγάνοι μαθητές χαρακτηρίζουν την ομάδα τους ως ομάδα με άτομα που 9,6 φ.π. "Αγατούν το Σχολείο" (από ό,τι το αντίθετο), θα μπορούσε εν μέρει να ερμηνευθεί από την γενική τάση που υπάρχει να διασκεδάζεται κάποιο μειονέκτημα και κάτι αρνητικό, δεδομένου ότι αυτή η δηλωμένη αγάπη των Ελ/τσιγγάνων μαθητών¹ για το Σχολείο και τα γράμματα δε φαίνεται να επαληθεύεται από την τρέχουσα πραγματικότητα.²

2) Η Σ υ ν ο λ ι κ ή Ε ι κ ό ν α

α) Ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση μεταξύ Θετικού (+)/Αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

Πιν. Α2α3 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) θετικού (+)/αρνητικού (-), του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

		Α' ΤΑΞΗ		Β' ΤΑΞΗ		Γ' ΤΑΞΗ		Δ' ΤΑΞΗ		Ε' ΤΑΞΗ		ΣΤ' ΤΑΞΗ		
		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ε/Ο	ΑΝ.	Ε.	30	1	34	6	45	2	41	-	34	2	38	3
		ΕΤ	7	11	21	25	13	20	19	21	15	13	10	6
	Μ.Ο	Ε.	50,0	0,16	4,85	0,85	6,42	0,28	6,83	-	6,80	0,40	7,60	0,60
		ΕΤ	1,16	1,83	3,50	4,16	2,16	3,33	3,16	3,50	3,75	3,25	3,33	2,00
	Υ	Ε.	31,2	-	5,7	-	22,9	-	6,83	-	17	-	12,6	-
		ΕΤ	-	1,5	-	1,1	-	1,5	-	1,1	1,1	-	1,6	-

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

	A	B	Γ	Δ	Ε	ΣΤ
N	Ε=6	7	7	6	5	5
	Τ=6	6	6	6	4	3

¹ Μάλλον δεν φαίνεται να έχουν διαφορετική στάση και οι γονείς τους, οι οποίοι φαινομενικά θέλουν την τακτική φοίτηση των παιδιών τους, όμως αρνούνται αφού από πολύ νωρίς προωθούν τα παιδιά τους ως μικροπωλητές - γυρολόγους.
² Τόσο με μια επιτόπια επίσκεψη στην ώρα της πρωινής προσευχής και τις αΐθουσες του Σχολείου, όσο και από το αποσποιολόγιο των τάξεων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α2α3, Σχ.Α2α3)

α) Υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]: Ως προς τον αριθμό των

τάξεων που σημειώνεται η υπεροχή $\left(\frac{E}{T} \frac{6 \text{ ταξ}}{2 \text{ ταξ}}\right)$ παρατηρούμε ότι ενώ στην πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) η υπεροχή σημειώνεται σε όλες ανεξαιρέτως τις τάξεις, στη μειονοτική ομάδα (Ελ/τσιγγάνους) μόνο σε 2 τάξεις. Ως προς την ένταση της υπεροχής του θετικού (μέγιστη - ελάχιστη υπεροχή) έχουμε $\frac{E}{ET} \frac{683 \text{ φ. π. } \Delta' - 5,7 \text{ φ. π. } B'}{1,6 \text{ φ. π. } \Sigma T' - 1,1 \text{ φ. π. } E'}$

Παρατηρούμε ότι η διαφοροποίηση των ομάδων είναι θεματική (ιδίως στις μέγιστες υπεροχές). Συγκεκριμένα, ενώ οι Έλληνες μαθητές χαρακτηρίζουν την ομάδα τους θετικά ["οι Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+)"] 683 φορές περισσότερο (από ό,τι αρνητικά), οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζουν την δική τους μόλις 1,6 φορές περισσότερο. Εντυπωσιακό είναι επίσης ότι ενώ στους Έλληνες η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής είναι τεράστια (Μεγ. 683 φ.π. - Ελαχ. 5,7 φ.π.), στους Ελ/τσιγγάνους είναι σχεδόν μηδενική (Μεγ. 1,6 φ.π. - Ελαχ. 1,1 φ.π.). Η σειρά των υπεροχών $\frac{E}{ET} \Delta (683), A (31,2), \Gamma (22,9), E (17), \Sigma T (12,6), B (5,7)$

κατά μέγεθος είναι $\frac{ET}{\Sigma T (1,6), E (1,1)}$ 'Όπως παρατηρούμε, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους συσχετισμός (θετικός ή αρνητικός) μεταξύ μαθητικής ηλικίας (τάξης) και υπεροχής.

β) Υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (+)]: Ως προς τον αριθμό

των τάξεων που σημειώνεται η υπεροχή $\left(\frac{E}{ET} \frac{-}{4 \text{ ταξ}}\right)$ παρατηρούμε ότι ενώ στους Έλληνες δε σημειώνεται σε καμία απολύτως τάξη, στους Ελ/τσιγγάνους σημειώνεται σε 4 τάξεις. Ως προς την ένταση της υπεροχής του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (μέγιστη - ελάχιστη υπεροχή) στους Ελ/τσιγγάνους (1,5 φ.π. Α, Γ - 1,1 φ.π. Β, Δ) παρατηρούμε ότι: 1) Τόσο στη μέγιστη όσο και στην ελάχιστη υπεροχή υπάρχει ισοβαθμία σε 2 τάξεις. 2) Μέγιστη και ελάχιστη υπεροχή σχεδόν συμπίπτουν και 3) Η υπεροχή μέγιστη και ελάχιστη είναι μηδαμινή (1,5/1,1).

γ) Αντιπαραβάλλοντας τις υπεροχές του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) με τις υπεροχές του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-), παρατηρούμε ότι υπάρχει τεράστια απόσταση (683 φ.π. του θετικού, 1,1 φ.π. του αρνητικού).

Β) Συμόλια

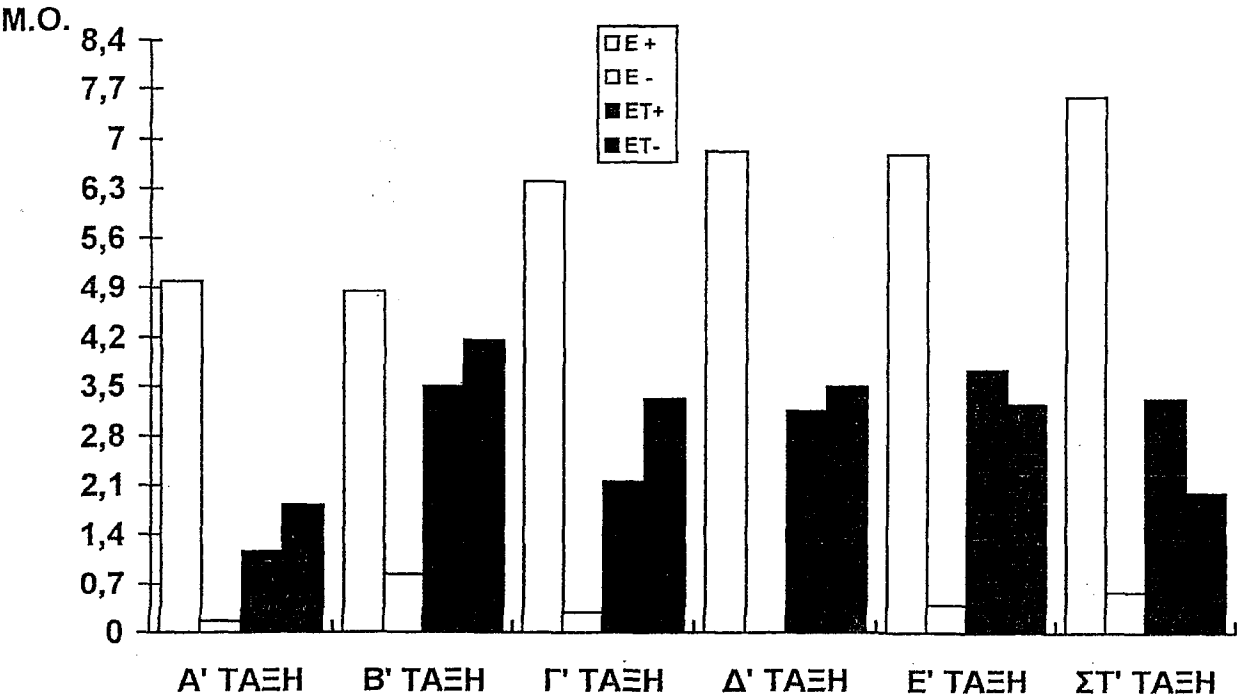
1) Η θεματική διαφοροποίηση των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στην υπεροχή του θετικού τους αυτοχαρακτηρισμού [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] σε όλες ανεξαιρέτως τις τάξεις $\left(\frac{E}{ET} \frac{683 \text{ φ. π. } - 5,7 \text{ φ. π.}}{1,6 \text{ φ. π. } - 1,1 \text{ φ. π.}}\right)$ οπωσδήποτε αποτελεί ένα ισχυρότατο¹ πειστήριο για την απόσταση που υπάρχει μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας, σε ποικίλα επίπεδα, και στην προκειμένη περίπτωση την κατανομή της γενικής θετικής και αρνητικής αυτοεικόνας των ομάδων με την περιγραφή του $\pm$ ΕΙΜΑΣΤΕ. Τα δεδομένα τείνουν να επαληθεύσουν την τρέχουσα πραγματικότητα της θεματικής διαφοροποίησης Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων.

2) Ενδοομαδικά, από τη μια οι πολύ διαφοροποιημένες υπεροχές του θετικού στους Έλληνες (683 φ.π. - 5,7 φ.π.) από την άλλη οι ελάχιστα διαφοροποιημένες υπεροχές του θετικού και αρνητικού των Ελ/τσιγγάνων (1,6 φ.π. - 1,1 φ.π.) στις 6 μαθητικές ηλικίας του Δημοτικού (τάξεις), τείνουν να επαληθεύσουν τόσο την κρατούσα άποψη όσο

¹ Αποτελεί ισχυρότατο, διότι υπάρχει ομόφωνη συμμαρτυρία ολόκληρου του φάσματος των μαθητικών ηλικιών του Δημοτικού (6 τάξεις).

και τις σχετικές ερευνητικές διαπιστώσεις, ότι στην μεν πλειονοτική ομάδα εμφανίζεται κάποια διαφοροποίηση¹ και ανομοιογένεια, η δε μειονοτική είναι αδιαφοροποίητη και ομοιογενής, σε ποικίλα επίπεδα και τομείς.

Σχ. Α2α3 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+)/ αρνητικού (-), του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

β) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ Θετικού (+)/Αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ

Πιν. Α2α4 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση - Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ Θετικού (+)/Αρνητικού (-), του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ

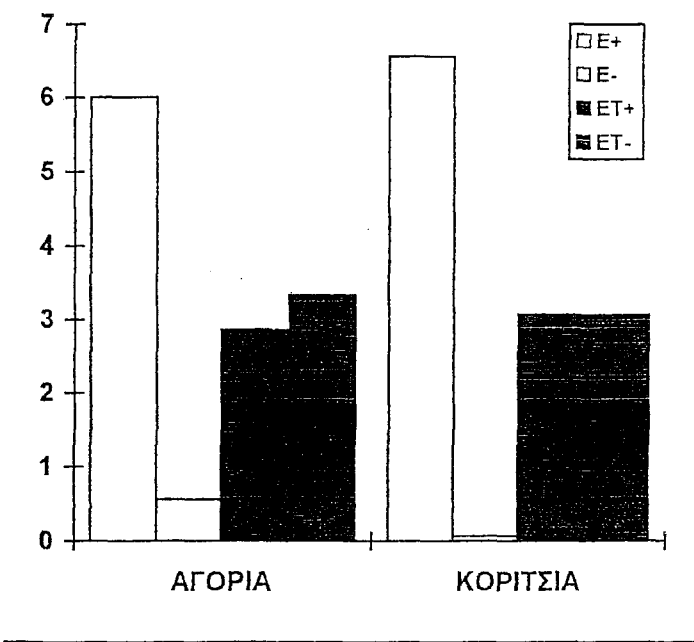
		ΑΓΟΡΙΑ		ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
		+	-	+	-
ΑΝ.	E.	138	13	85	1
	ET.	43	50	49	49
Μ.Ο.	E.	6,00	0,56	6,53	0,07
	ET.	2,86	3,33	3,06	3,06
Υ	E.	10,7	-	93,2	-
	ET.	-	1,1	=	=
N	E.	23		13	
	ET.	15		16	

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο. =Μέσοι όροι αναφορών
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

¹ Το "διαφοροποιημένο" στην πλειονοτική και το "αδιαφοροποίητο" στην μειονοτική ομάδα μάλλον είναι προϊόντα της σημαντικής διαφοροποίησής τους τόσο στα πολιτισμικά όσο και στα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα τους (Τα σχετικάς άνετα δεδομένα της πλειονοτικής ομάδας επιτρέπουν περισσότερη ευελιξία και εναλλακτικές επιλογές, ατομικά και συλλογικά).

Σχ. Α2α4 "ΕΙΜΑΣΤΕ":

ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών, ενδοομαδικά θετικού (+)/αρνητικού (-), του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α2α4, Σχ. Α2α4)

1) Παρατηρούμε θεαματική διαφοροποίηση μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στην ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) και του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-), και στα δύο φύλα τόσο στην κατεύθυνση της υπεροχής όσο και στην έντασή της. Συγκεκριμένα: α) ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ: Ενώ στους Έλληνες έχουμε υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού τους κατά 10,7 φορές περισσότερο [οι Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους έχουμε υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού τους κατά 1,1 φορές περισσότερο [οι Ελ/τσιγγάνοι ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (+)].

β) ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ: Ενώ στους Έλληνες έχουμε και πάλι υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού τους κατά 93,2 φορές περισσότερο [οι Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους υπάρχει ισοβαθμία μεταξύ του θετικού και αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού τους [οι Ελ/τσιγγάνοι ΕΙΜΑΣΤΕ (+) = ΕΙΜΑΣΤΕ (-)].

2) Είναι θεαματική η διαφοροποίηση των δύο ομάδων όσον αφορά την απόσταση μεταξύ του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) και του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-). Στους μεν Έλληνες (αγόρια και κορίτσια) η απόσταση [υπεροχή του ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] είναι θεόρατη (πολύ μεγαλύτερη στα κορίτσια), αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους η υπεροχή είναι από μηδενική (ισοβάθμια στα κορίτσια) έως ελάχιστη [αμυδρή υπεροχή του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-) στα αγόρια].

Β) Σχόλια

1) Το γεγονός ότι η απόσταση μεταξύ της θετικής αυτοεικόνας των ομάδων ΕΙΜΑΣΤΕ (+) και της αρνητικής ΕΙΜΑΣΤΕ (-), στους μεν Έλληνες (αγόρια και κορίτσια) είναι θεόρατη, στους δε Ελ/τσιγγάνους σχεδόν μηδενική (στα κορίτσια ισοβάθμια, στα αγόρια ελάχιστη υπεροχή της αρνητικής), αποκαλύπτει ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια των δύο ομάδων έχουν ήδη βιώσει και εσωτερικεύσει την ιδιαιτερότητα της ομάδας υπαγωγής τους. Με την έννοια ότι οι μεν Έλληνες, ως μέλη της πλειονοτικής ομάδας, εκθέτουν μια ομαδική ταυτότητα με κυρίαρχη τη θετική αυτοεικόνα [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι, ως μέλη της μειονοτικής ομάδας, εκθέτουν μια

ομαδική ταυτότητα πολωμένη και διχασμένη, αφού και στα 2 φύλα η θετική αυτοεικόνα περίπου ισοβαθμεί με την αρνητική [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) ≈ ΕΙΜΑΣΤΕ (-)].

2) Επίσης, το ότι η υπεροχή του θετικού [οι Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] είναι θεαματικά μεγαλύτερη στα κορίτσια $\left(\frac{Ε \alpha 10,7 \phi. \pi.}{κ 93,2 \phi. \pi.} \right)$ είναι κάπως αναμενόμενο, αφού τόσο οι αρνητικοί χαρακτήρες όσο και οι αρνητικές συμπεριφορές, προσάπτονται δυσκολότερα στο γυναικείο φύλο¹.

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α2σ1 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων του θετικού (+) και αρνητικού (-) ενδοομαδικά, του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ

	N		$\bar{X}$	S	df	t	P
ΑΓ	23	E +	6,00	2,81	22	***	P<0,001
		E -	0,56	0,77		7,88	
ΑΓ.	15	ET +	2,86	2,40	14	-0,38	n-s
		ET -	3,33	2,51			
ΚΟ.	13	E +	6,13	3,42	12	***	P<0,001
		E -	0,07	0,99		6,59	
ΚΟ.	16	ET +	3,06	3,01	-	-	-
		ET -	3,06	3,01			

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1% (***)

Βάση του Πιν. Α2σ1 η υπεροχή του θετικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των Ελλήνων έναντι του αρνητικού [οι Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] είναι και στα 2 φύλα (αγόρια και κορίτσια) θεαματική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1% (Αγόρια df=22, t=7,88, P<0,001, Κορίτσια df=12, t=6,59, P<0,001). Αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους, στα μεν κορίτσια δεν υπάρχει καν διαφορά μεταξύ θετικού και αρνητικού [οι Ελ/τσιγγάνοι ΕΙΜΑΣΤΕ (+) = ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], στα δε αγόρια η υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού έναντι του αρνητικού είναι μηδαμινή και στατιστικά ασήμαντη.

γ) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ Θετικού (+) /Αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α2α5, Σχ. Α2α5)

Στο σύνολο των δειγμάτων, οι μεν Έλληνες μαθητές χαρακτηρίζουν την ομάδα τους περισσότερο θετικά απ' ό,τι αρνητικά [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] θεαματικά περισσότερο, αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι μαθητές χαρακτηρίζουν την ομάδα τους περισσότερο αρνητικά από ό,τι θετικά [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] αλλά ελάχιστα.

¹ Αφού αυτό ισχύει στην ατομική αυτοπεριγραφή των κοριτσιών τείνει να ισχύει και στην ομαδική αυτοεικόνα "ΕΙΜΑΣΤΕ" μέσω του γνωστού μηχανισμού "εξ ιδίων κρίνει τα αλλότρια".

Συγκεκριμένα, ενώ οι Έλληνες ως ομάδα αυτοχαρακτηρίζονται 16,2 φορές περισσότερο θετικά από ό,τι αρνητικά [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], οι Ελ/τσιγγάνοι ως ομάδα αυτοχαρακτηρίζονται μόλις 1,07 φορές περισσότερο αρνητικά από ό,τι θετικά [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (+)].

Πιν. Α2Α5 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών και σύγκριση - Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ Θετικού (+)/Αρνητικού (-), του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ε/Ο

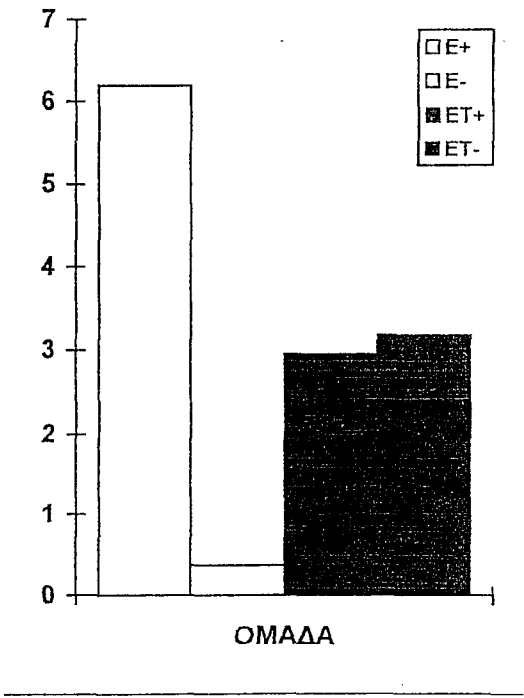
		ΟΜΑΔΑ	
		+	-
AN.	E.	223	14
	ET.	92	99
M.O.	E.	6,19	0,38
	ET.	2,96	3,19
Y	E.	16,2	-
	ET.	-	1,07
	N _E =36	N _T =31	

ΣΗΜ.: AN=Απόλυτες συχνότητες αναφορών

M.O.= Μέσοι όροι αναφορών,

Y=Yπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α2Α5 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών ενδοομαδικά, θετικού (+)/αρνητικού (-) του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΟΙ ΜΕΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΟΜΑΔΑ 16.2 ΦΟΡΕΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΘΕΤΙΚΑ (+) [ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], ΕΝΩ ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΜΟΛΙΣ 1,07 ΦΟΡΕΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (-) [ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (+)].

Γ) Σχόλια

1) Στο Σχ. Α2α5 αποκαλύπτεται όλο το μεγαλείο της διαφοροποίησης των 2 ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων). Είναι τόσο έντονο το κοντράστ, που εκ πρώτης όψεως συμπεραίνει κάποιος ότι πρόκειται για ομάδες με ουσιώδεις διαφορές. Και τέτοιες ουσιώδεις πολυεπίπεδες διαφορές οπωσδήποτε συναντώνται όταν η σύγκριση γίνεται μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας.

2) Βέβαια το έντονο κοντράστ των δύο ομάδων [τόσο η θεαματική υπεροχή του θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) των Ελλήνων όσο και η υπεροχή του αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-) των Ελ/τσιγγάνων έστω και μικρή], πρέπει να θεωρηθούν κάπως σχετικά. Και αυτό διότι η αυτοεικόνα, τόσο η ατομική ("ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ") όσο και η συλλογική ("ΕΜΕΙΣ ΕΙΜΑΣΤΕ"), διαμορφώνονται και στη συνέχεια συντηρούνται, στα πλαίσια μιας συνεχούς (ενσυνείδητης ή ασυνείδητης, ρητής ή σιωπηρής) συνύπαρξης και αντιπαράθεσης - αντιπαραβολής¹, αντίστοιχα με το ατομικό "ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΑΙ" και το συλλογικό "ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΑΙ".

3) Και για να προσγειώσουμε λίγο το φαινομενικό κοντράστ των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) πρέπει να διευκρινισθεί ότι οι τιμές αυτές των αυτοχαρακτηρισμών των ομάδων [θεαματική υπεροχή των Ελλήνων στο θετικό ΕΙΜΑΣΤΕ (+) και μικρή υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στο αρνητικό ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εκληφθούν ως απόλυτες και ασυζητητί αντικειμενικές. Είναι δεδομένο και συγχρόνως αυτονόητο ότι σε μια αυτοπεριγραφή, τόσο ατομικά ("ΕΙΜΑΙ") όσο και συλλογικά ("ΕΙΜΑΣΤΕ"), υπεισέρχεται γενναιόδωρα ο υποκειμενικός παράγων και μια αντιπαραβολή με τους χαρακτηρισμούς που εισπράττει το άτομο ή η ομάδα από τους ΕΞΩ-ΑΛΛΟΥΣ, ανατρέπει σε μεγάλο βαθμό τα ευνοϊκά δεδομένα του αυτοχαρακτηρισμού.

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α2σ2 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων του θετικού (+) και αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

	N		($\bar{X}$)	S	df	t	P
ΟΜ.	36	E +	6,19	3,06	35	***	P<0,001
		E -	0,38	0,68		10,56	
ΟΜ.	31	ET +	2,96	2,73	30	0,26	n-s
		ET -	3,19	2,90			

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1% (***)

Όπως παρατηρούμε στον Πιν. Α2σ2, οι μεν θεαματική υπεροχή του θετικού αυτοχαρακτηρισμού της ομάδας των Ελλήνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα σε επίπεδο 1% (df=35, t=10,56, P<0,001) Ενώ η ελαφρά υπεροχή του αρνητικού αυτοχαρακτηρισμού της ομάδας των Ελ/τσιγγάνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)>ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] είναι στατιστικά ασήμαντη

¹ Επιβεβαιώνουν οι επιγραμματικές συμπτωτικές των συγγραφών (βέβαια η τάση ατομικού - συλλογικού είναι σχεδόν παράλληλη): Ο σχηματισμός του Self-concept μέσω της διαδικασίας κοινωνικής σύγκρισης (Ο Parker 1984 σ. 217 στο Bachman J.E., O malley P.M. 1986). Το ΕΓΩ διαμορφώνεται σε συνάρτηση με το ΑΥΤΟΣ (FROMM E., μετάφραση 1973). Η ταυτότητα μέσω σύγκρισης (Smith P.B. 1973). Επίσης βλ. Smith P.B. (1973) και Leth P.C., Vandermark J.F. (1977).

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ: 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ(-) ΟΜΑΔΙΚΟ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΕΙΜΑΣΤΕ" ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

1) Οι Επιμέρους Εικόνες

α) Διομαδική (Δ/Ο) και ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση 1. του θετικού (+) 2. του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 16 θετικά και 16 αρνητικά στερεότυπα (+, -), από τα 2 ΦΥΛΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α2β1, Σχ. Α2β1)

α) Ενδοομαδικές αναφορές (Μ.Ο.) / Μέγιστες - Ελάχιστες:

		$\frac{ΑΓ \frac{Ε}{ΕΤ} \frac{1,30 \text{ αν. Γ2 "Καλοι μαθητες"} - 0,04 \text{ αν. Β7}}{1,00 \text{ αν. Β9 "Καλοι"} - 0 \text{ αν. Α2, Α3, Β1, Β3, Β8}}}$
1. Στους θετικούς ομαδικούς αυτοχαρακτηρισμούς (+)		
ΚΟ $\frac{Ε}{ΕΤ} \frac{1,30 \text{ αν. Β9 "Καλοι"} - 0 \text{ αν. Α2, Β10}}{0,56 \text{ αν. Β9 "Καλοι"} - 0 \text{ αν. Β3, Β7, Β8, Β10}}$		Παρατηρούμε ότι και στα δύο φύλα τόσο, στους Έλληνες

όσο και στους Ελ/τσιγγάνους, η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης τιμής είναι τεράστια (στους Έλληνες σημαντικά περισσότερο). Εντυπωσιακό είναι ότι τα αγόρια και κορίτσια Έλληνες ισοβαθμούν στις μέγιστες τιμές ως προς τους μέσους όρους (1,30 αν.), διαφέρουν όμως ως προς το είδος του στερεοτύπου, (Τα αγόρια τονίζουν κατ'εξοχήν την σχολική επίδοση ενώ τα κορίτσια το χαρακτήρα των Ελλήνων). Ενώ στις ελάχιστες αναφορές οι 2 ομάδες συμπίπτουν και στα δύο φύλα (είναι μηδενικές), στις μέγιστες παρατηρείται μια αισθητή διαφοροποίηση των ομάδων (υπέρ των Ελλήνων) στα κορίτσια. Εντυπωσιακό είναι ότι ως προς το είδος των στερεοτύπων συμπίπτουν οι μέγιστοι ομαδικοί αυτοχαρακτηρισμοί, στις 3 από τις 4 περιπτώσεις τονίζεται ο "Καλός" χαρακτήρας ("Καλοί" Γ2). Συγκεκριμένα: ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] κατά μέσο όρο 1,30 ως "Καλοί μαθητές" Γ2 ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι κατά μέσο όρο 1,00 ως "Καλοί" Β9. ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται [(ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] κατά μέσο όρο 1,30 ως "Καλοί" Β9 οι δε Ελ/τσιγγάνοι κατά μέσο όρο 0,56 επίσης ως "Καλοί" Β9.

2) Στους αρνητικούς ομαδικούς αυτοχαρακτηρισμούς (-):		$\frac{ΑΓ \frac{Ε \text{ 0,13 αν. (Β2, Β3)} - 0 \text{ (σε 7 στερ.)}}{ΕΤ \text{ 0,93 αν. (Β5)} - 0 \text{ (σε 2 στερ.)}}}{}$
ΚΟ	$\frac{Ε \text{ 0,07 αν. (Β5)} - 0 \text{ (σε 15 στερ.)}}{ΕΤ \text{ 0,75 αν. (Β5)} - 0 \text{ (σε 4 στερ.)}}$	$\frac{ΑΓ \frac{Ε \text{ 0,13 αν. (Β2, Β3)} - 0 \text{ (σε 7 στερ.)}}{ΕΤ \text{ 0,93 αν. (Β5)} - 0 \text{ (σε 2 στερ.)}}}{}$

αυτοχαρακτηρισμούς, εδώ η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης αναφοράς τόσο στους Έλληνες όσο και στους Ελ/τσιγγάνους και στα 2 φύλα, είναι ελάχιστη. Η διαφοροποίηση των 2 ομάδων (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) τόσο στις μέγιστες αναφορές όσο και στον αριθμό των στερεοτύπων, που σημειώνονται οι ελάχιστες αναφορές, είναι εντυπωσιακή.

Πιν. Α2β1 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ. Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και
διομαδική σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό
"ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (Τ) στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από τα 2 ΦΥΛΑ

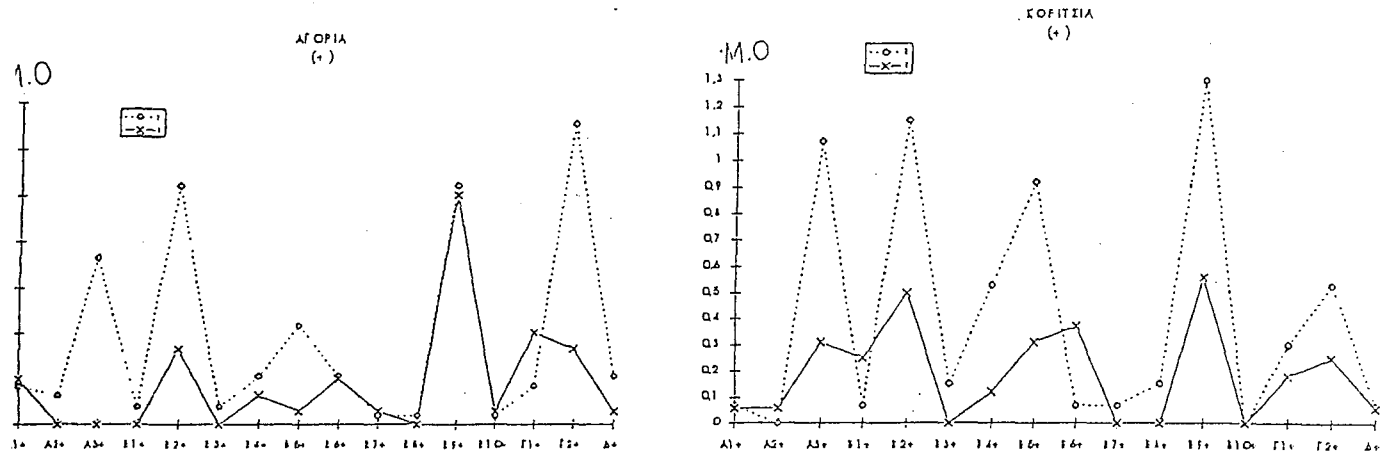
				A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
	N			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Α Γ Ο Ρ Ι Α	23 15	ΑΝ	Ε	4	3	17	2	24	2	5	10	5	1	1	24	1	4	30
			ΕΤ	3	-	-	-	5	-	2	1	3	1	-	15	1	6	5
		Μ.Ο.	Ε	0,17	0,13	0,73	0,08	1,04	0,08	0,21	0,43	0,21	0,04	0,04	0,04	0,04	0,17	1,30
			ΕΤ	0,20	-	-	-	0,33	-	0,13	0,06	0,20	0,06	-	1,00	0,06	0,40	0,33
		Υ	Ε	-	13	73	8	3,1	8	1,6	7,1	1,05	-	4	1,04	-	-	3,9
			ΕΤ	1,1	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5	-	-	1,5	2,3	-
	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Α Γ Ο Ρ Ι Α	23 15	ΑΝ	Ε	1	-	1	-	3	3	-	1	2	-	-	1	-	-	1
			ΕΤ	1	1	3	5	2	-	6	14	1	3	1	3	-	1	3
		Μ.Ο.	Ε	0,04	-	0,04	-	0,13	0,13	-	0,04	0,08	-	-	0,04	-	-	0,04
			ΕΤ	0,06	0,06	0,22	0,33	0,13	-	0,40	0,93	0,06	0,20	0,06	0,20	-	0,06	0,20
		Υ	Ε	-	-	-	-	=	13	-	-	1,3	-	-	-	=	-	-
			ΕΤ	1,5	6	5,5	33	-	-	40	23,2	-	20	6	5	-	6	5
	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ΚΟ ΡΙ Τ Σ Ι Α	13 16	ΑΝ	Ε	1	-	14	1	15	2	7	12	1	1	2	17	-	4	7
			ΕΤ	1	1	5	4	8	-	2	5	6	-	-	9	-	3	4
		Μ.Ο.	Ε	0,07	-	1,07	0,07	1,15	0,15	0,53	0,92	0,07	0,07	0,15	1,30	-	0,30	0,53
			ΕΤ	0,06	0,06	0,31	0,25	0,50	-	0,12	0,31	0,37	-	-	0,56	-	0,18	0,25
		Υ	Ε	1,1	-	3,4	-	2,3	15	4,4	2,9	-	7	15	2,3	=	1,6	2,1
			ΕΤ	-	6	-	3,5	-	-	-	-	5,2	-	-	-	-	-	-
	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΚΟ ΡΙ Τ Σ Ι Α	13 16	ΑΝ	Ε	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
			ΕΤ	2	1	11	2	-	-	2	12	1	3	1	2	-	-	5
		Μ.Ο.	Ε	-	-	-	-	-	-	-	0,07	-	-	-	-	-	-	-
			ΕΤ	0,12	0,06	0,68	0,12	-	-	0,12	0,75	0,06	0,18	0,06	0,12	-	-	0,31
		Υ	Ε	-	-	-	-	=	=	-	-	-	-	-	-	=	=	-
			ΕΤ	12	6	68	12	-	-	12	10,7	6	18	6	12	-	-	31

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

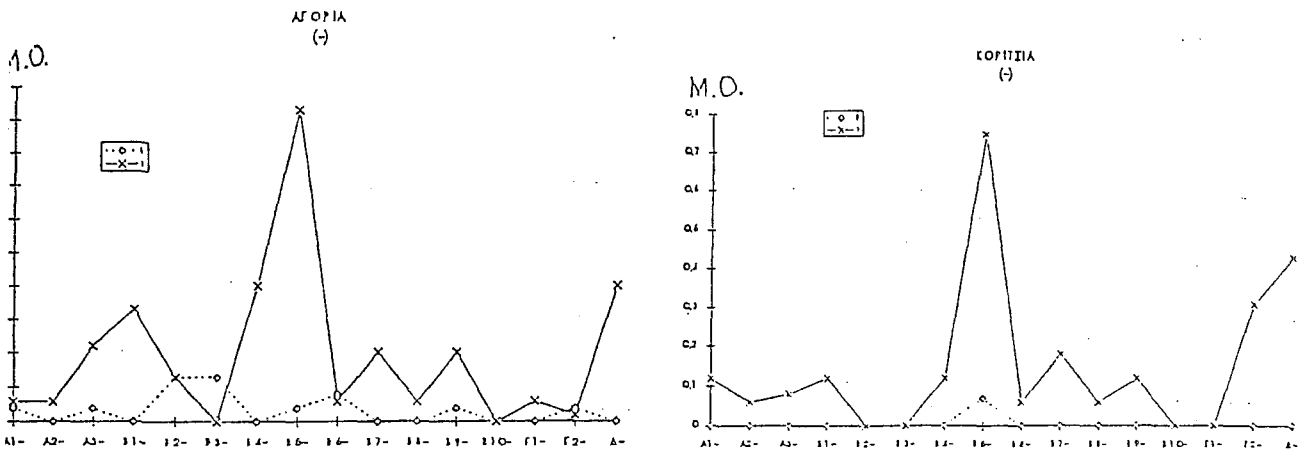
+A1	Ομορφοί	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Άσχημοί	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακωνόμαστε	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περυτοημένοι	+B3	Ευλικρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ 1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απερυτοίητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ 1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πειθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Σχ. Α2β1 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι (Μ.Ο.) του θετικού (+) και αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελντσιγγάνων στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από τα 2 ΦΥΛΑ

(α)

(β)

+A1	Όμορφοι	+B6	Δεν τασκωνόμαστε	-A1	Άσχημοι	-B6	Τασκωνόμαστε
+A2	Περιποιημένοι	+B7	Δεν κλέβουμε	-A2	Απεριποίητοι	-B7	Κλέβουμε
+A3	Καθαροί	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	-A3	Βρώμικοι	-B8	Κάνουμε ζημιές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B9	Καλοί	-B1	Βρίζουμε	-B9	Κακοί
+B2	Πολιτισμένοι	+B10	Αγαθοποιοί	-B2	Απολίτιστοι	-B10	Κοκοποιοί
+B3	Ελκρινείς	+Γ1	Αγαπούμε το σχολείο	-B3	Ψεύτες	-Γ1	Δεν αγαπούμε το σχολείο
+B4	Φρόνιμοι	+Γ2	Καλοί μαθητές	-B4	Άτακτοι	-Γ2	Κοκοί μαθητές
+B5	Παθαρχημένοι	+Δ	Ευκατάστατοι καλές συνθήκες διαβίωσης	-B5	Αλήτες	-Δ	Φτωχοί ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Συγκεκριμένα ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, η μέγιστη τιμή του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των ΕΛΛΗΝΩΝ [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) "Αλήτες" B5/ 0,93 αν.] είναι 7 πλάσια της μέγιστης τιμής των Ελλήνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) "Απολίτιστοι" B2, "Ψεύτες" B3 / 0,13 αν.]. ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, η μέγιστη τιμή του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των ΕΛΛΗΝΩΝ [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) "Αλήτες" B5/ 0,75 αν.] είναι 11 πλάσια της μέγιστης τιμής των Ελλήνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) "Αλήτες B5/ 0,07 αν.]. Όσον αφορά τις ελάχιστες αναφορές (που είναι όλες μηδενικές), ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ στους ΕΛΛΗΝΩΝ (7 στερεότυπα) σημειώνονται σε 4 πλάσιο αριθμό στερεοτύπων από ό,τι στους Έλληνες (2 στερεότυπα). ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, στους ΕΛΛΗΝΩΝ (15 στερεότυπα) σημειώνονται και πάλι σε 4 πλάσιο αριθμό στερεοτύπων από ό,τι στους Έλληνες (4 στερεότυπα).

β) Διομαδικές Υπεροχές αναφορών - Σύγκριση Μέσων Όρων (Αριθμός Υπεροχών / Μέγιστες - Ελάχιστες)

1) Στους θετικούς ομαδικούς αυτοχαρακτηρισμούς (+): Αριθμός Υπεροχών $\frac{ΑΓ \frac{Ε 12 \text{ στερ}}{ΕΤ 4 \text{ στερ}}}{ΚΟ \frac{Ε 12 \text{ στερ}}{ΕΤ 3 \text{ στερ}}}$ Όπως παρατηρούμε, τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια, οι Έλληνες ως ομάδα αυτοχαρακτηρίζονται θετικά περισσότερο από τους ΕΛΛΗΝΩΝ [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > Τ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] σε πολλαπλάσιο αριθμό στερεοτύπων (3 πλάσιο στα αγόρια, 4 πλάσιο στα κορίτσια). Μέγιστες - Ελάχιστες Υπεροχές:
 $\frac{ΑΓ \frac{Ε 73 \text{ φ. π. (A3 "Καθαροί") - 1,04 φ. π. (B2)}}{ΕΤ 2,3 \text{ φ. π. (Γ1 "Αγαπούμε το Σχολείο" - 1,1 φ. π. (A1))}}{ΚΟ \frac{Ε 15 \text{ φ. π. (B3 "Ευκρινείς" B8 "Δεν κάνουμε ζημιές") - 1,1 φ. π. (A1, Δ)}}{ΕΤ 6 \text{ φ. π. (A2 "Περιποιημένοι") - 3,5 φ. π. (B1)}}$

Παρατηρούμε ότι στις μεν μέγιστες τιμές υπερτερούν εντυπωσιακά οι Έλληνες (θεαματικά περισσότερο στα αγόρια), ενώ στις ελάχιστες τιμές υπερτερούν μηδαμινά οι ΕΛΛΗΝΩΝ (αισθητά στα αγόρια), ενώ στις ελάχιστες τιμές υπερτερούν μηδαμινά οι ΕΛΛΗΝΩΝ (αισθητά περισσότερο στα κορίτσια).

Συγκεκριμένα ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, η μέγιστη υπεροχή του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των Ελλήνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) "Καθαροί" A3/ 73 φ.π.] είναι 32 πλάσια της μέγιστης τιμής των ΕΛΛΗΝΩΝ [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) άτομα που "αγαπούμε το Σχολείο" Γ 1 / 2,3 φ.π.]. ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, η μέγιστη υπεροχή του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των Ελλήνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) "Ευκρινείς" B3, "Δεν κάνουμε ζημιές" B8 / 15 φ.π.] είναι 2,5 φορές μεγαλύτερη από τη μέγιστη τιμή των ΕΛΛΗΝΩΝ [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) (Περιποιημένοι" A2 / 6 φ.π.].

3) Στους αρνητικούς ομαδικούς αυτοχαρακτηρισμούς (-): Αριθμός Υπεροχών $\frac{ΑΓ \frac{Ε 2 \text{ στερ}}{ΕΤ 12 \text{ στερ}}}{ΚΟ \frac{Ε - \text{στερ}}{ΕΤ 12 \text{ στερ}}}$ Όπως παρατηρούμε τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια, οι ΕΛΛΗΝΩΝ ως ομάδα αυτοχαρακτηρίζονται αρνητικά περισσότερο από τους Έλληνες [Τ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] σε πολλαπλάσιο αριθμό στερεοτύπων (6 πλάσιο στα αγόρια, 12 πλάσιο στα κορίτσια). Μέγιστες - Ελάχιστες Υπεροχές:
 $\frac{ΑΓ \frac{Ε 13 \text{ φ. π. (B3 "Ψεύτες") - 1,3 φ. π. (B6)}}{ΕΤ 40 \text{ φ. π. (B4 "Ατακτοί" Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης") - 1,5 φ. π. (A1)}}{ΚΟ \frac{Ε -}{ΕΤ 68 \text{ φ. π. (A3 "Βρωμικοί") - 6 φ. π. (A2, B6, B8)}}$

Παρατηρούμε ότι οι μέγιστες τιμές της αρνητικής υπεροχής των ΕΛΛΗΝΩΝ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], είναι θεαματικές. Συγκεκριμένα ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, η μέγιστη υπεροχή του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των ΕΛΛΗΝΩΝ [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) B4 "Ατακτοί", Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης" / 40 φ.π.] είναι 3 πλάσια της μέγιστης τιμής των Ελλήνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) B3 "Ψεύτες" / 13 φ.π.]. ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, ενώ οι Έλληνες έχουν μηδέν αρνητικές υπεροχές,

αντίθετα η μέγιστη αρνητική υπεροχή των ΕΛ/τσιγγάνων (έναντι των Ελλήνων) σημειώνεται στο στερεότυπο Α3, αυτοχαρακτηριζόμενοι ως ομάδα 68 φορές περισσότερο "Βρώμικοι".

Β) Σχόλια

1) Παρατηρώντας τις καμπύλες στο σχ. Α2Β1 και με μια πρώτη ματιά, προβάλλει το θεματικό κοντράστ μεταξύ των 2 ομάδων (Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων) και στα 2 φύλα, τόσο στον θετικό ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό ΕΙΜΑΣΤΕ (+) [θεματική υπεροχή των Ελλήνων Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] όσο και στον αρνητικό ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό ΕΙΜΑΣΤΕ (-) (θεματική υπεροχή των Τσιγγάνων Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]. Είναι τόσο έντονες οι διαφοροποιήσεις των καμπυλών που συμπεραίνει κάποιος αβίαστα ότι τα δείγματα ανήκουν σαφέστατα σε ανομοιογενείς πληθυσμούς. Και τέτοιοι ανομοιογενείς πληθυσμοί δημιουργούνται και συντηρούνται με την διπολική κατηγοριοποίηση ανθρώπινων ομάδων σε πλειονοτικές και μειονοτικές.¹

2) Είναι πολύ εντυπωσιακή η ακριβής σύμπτωση της διαφοροποίησης των δύο ομάδων (Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων) στα 2 φύλα, τόσο στον θετικό όσο και στον αρνητικό ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό, όσον αφορά τον αριθμό των υπεροχών (θετικές υπεροχές των Ελλήνων σε 12 στερεότυπα σε αγόρια και κορίτσια /αρνητικές υπεροχές των ΕΛ/τσιγγάνων επίσης σε 12 στερεότυπα σε αγόρια και κορίτσια). Αυτή η παράλληλη στάση και ομοιότητα εκτίμησης των 2 φύλων, φαίνεται ότι είναι αυξημένη όταν πρόκειται για περιγραφή της ομάδας υπαγωγής τους (ΕΙΜΑΣΤΕ), δεδομένου ότι οι ποικίλες διαφοροποιήσεις των ατόμων (που αποτυπώνουν ατομικά ΕΙΜΑΙ) βαθμιαία μειώνονται προς όφελος της ομοιογένειας των μελών στην ΕΣΩΟΜΑΔΑ.

β) Διομαδική σύγκριση: 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Α. Διαπιστώσεις

(Πιν. Α2Β2, Σχ. Α2Β2)

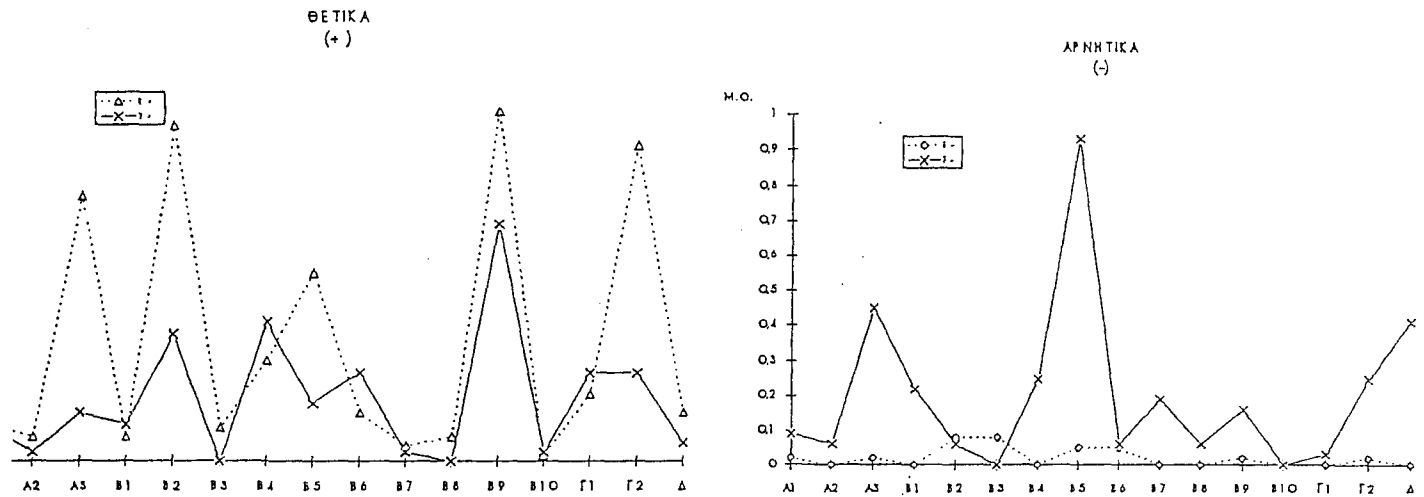
Γενικά: Με μια ματιά στις καμπύλες αναφορών των δύο ομάδων (Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων), άνετα συμπεραίνει κάποιος τη θεματική διαφοροποίηση τους. Στα μεν θετικά στερεότυπα την υπεροχή των Ελλήνων [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > Τ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)], στα δε αρνητικά των ΕΛ/τσιγγάνων [Τ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)].

α) ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ (Μ.Ο.) / Πιν. Α2Β2, Α2Β2.

1) Μεγάλες αναφορές: Στα θετικά στερεότυπα αυτοχαρακτηρίζονται έντονα [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] οι μεν Έλληνες σε 5 στερεότυπα (Κατά σειρά μεγέθους Β9 "Καλοί", Β2 "Πολιτισμένοι", Γ2 "Καλοί μαθητές", Α3 "Καθαροί" και Β5 "Πειθαρχημένοι"), οι δε ΕΛ/τσιγγάνοι μόνο σε 1 στερεότυπο (Β9 "Καλοί"). Στα αρνητικά στερεότυπα συμβαίνει το αντίστροφο. Οι μεν Έλληνες σε κανένα στερεότυπο δεν αυτοχαρακτηρίζονται [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] έντονα, οι δε ΕΛ/τσιγγάνοι σε 3 στερεότυπα (Κατά σειρά μεγέθους Β5 "Αλήτες", Α3 "Βρώμικοι" και Δ "Φτωχοί, με ελεεινές συνθήκες διαβίωσης").

¹ Βέβαια, το φάσμα των μειονοτικών ομάδων είναι μεγάλο. Οι τομείς και τα επίπεδα ύπαρξης και λειτουργίας αυτών των ομάδων ποικίλουν. Πάντως μερικές μειονοτικές ομάδες υφίστανται την ωμή προκατάληψη, τον βαρύ ρατσισμό και κοινωνικό αποκλεισμό από την "πολιτισμένη", κατά τα άλλα, σύγχρονη κοινωνία.

Σχ. Α2Β2 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1 Του θετικού (+)
2. Του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

+Α1	Όμορφοι	+Β6	Δεν τσοκωνόμαστε	-Α1	Άσχημοι	-Β6	Τσοκωνόμαστε
+Α2	Περιοιμημένοι	+Β7	Δεν κλέβουμε	-Α2	Απεριποίητοι	-Β7	Κλέβουμε
+Α3	Καθαροί	+Β8	Δεν κάνουμε ζημιές	-Α3	Βρώμικοι	-Β8	Κάνουμε ζημιές
+Β1	Δεν βρίζουμε	+Β9	Καλοί	-Β1	Βρίζουμε	-Β9	Κακοί
+Β2	Πολιτισμένοι	+Β10	Αγαθοποιοί	-Β2	Απολίτιστοι	-Β10	Κακοποιοί
+Β3	Ελκρινείς	+Γ1	Αγαπούμε το σχολείο	-Β3	Ψεύτες	-Γ1	Δεν αγαπούμε το σχολείο
+Β4	Φρόνιμοι	+Γ2	Καλοί μαθητές	-Β4	Άτακτοι	-Γ2	Κακοί μαθητές
+Β5	Πεθαρχημένοι	+Δ	Ευκατάστατοι καλές συνθήκες διαβίωσης	-Β5	Αλήτες	-Δ	Φτωχοί ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

2) Μέγιστες - Ελάχιστες αναφορές:

Ε 1,13 αν. (Β9 "Καλοί") - Ο,02 αν. (Β10)

ΕΙΜΑΣΤΕ (+) ΕΤ 0,77 αν. (Β9 "Καλοί") - Ο (Β3, Β8)

Ε 0,08 αν. (Β2 "Απολίτιστοι" Β3 "Ψεύτες") - Ο (σε 8 στερ.)

ΕΙΜΑΣΤΕ (-) ΕΤ 0,93 αν. (Β5 "Αλήτες") - Ο (σε 2 στερ.)

Όπως παρατηρούμε, στους Έλληνες η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης αναφοράς στον μεν θετικό αυτοχαρακτηρισμό ΕΙΜΑΣΤΕ (+) είναι τεράστια στον δε αρνητικό σχεδόν μηδενική. Στους Ελ/τσιγγάνους οι διακυμάνσεις των αναφορών (Απόσταση Μέγιστης - Ελάχιστης), κινούνται περίπου στο ίδιο επίπεδο τόσο στο ΕΙΜΑΣΤΕ (+) όσο και στο ΕΙΜΑΣΤΕ (-). Το άλλο σημαντικό είναι ότι ενώ στις ελάχιστες αναφορές τόσο του ΕΙΜΑΣΤΕ (+) όσο και του ΕΙΜΑΣΤΕ (-) οι δύο ομάδες σχεδόν συμπίπτουν, αντίθετα στις μέγιστες υπερχές η διαφοροποίηση στο μεν ΕΙΜΑΣΤΕ (+) (υπέρ των Ελλήνων) είναι αισθητή, στο δε ΕΙΜΑΣΤΕ (-) (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) θεαματική.

Συγκεκριμένα Στα θετικά (+) η μέγιστη αναφορά των Ελλήνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) Καλοί 1,13 αν.] είναι 1,4 φορές μεγαλύτερη. Στα αρνητικά η μέγιστη αναφορά των Ελ/τσιγγάνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) Β5 "Αλήτες" 0,93 αν.] είναι περίπου 12 φορές μεγαλύτερη! Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστες αναφορές τόσο του ΕΙΜΑΣΤΕ (+) όσο και του ΕΙΜΑΣΤΕ (-), στον μεν θετικό χαρακτηρισμό υπάρχει απόλυτη σύμπτωση ("ΕΙΜΑΣΤΕ Καλοί"

B9, για Έλληνες και Ελντσιγγάνους, στον δεν αρνητικό υπάρχει κάποια διαφοροποίηση ως προς το επίπεδο της αρνητικής συμπεριφοράς, δεδομένου ότι των Ελλήνων ("Απολίτιστοι") είναι σαφώς ηπιότερο από των Ελντσιγγάνων ("Αλήτες").

B) ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ (Υ) / Πιν. Α2Β2, Α2Β3.

1) Έκταση των Υπεροχών (Αριθμός στερεοτύπων που σημειώνονται Υπεροχές)

Στα θετικά ΕΙΜΑΣΤΕ (+) $\frac{E}{ET} \frac{11 \text{ στερ}}{4 \text{ στερ}}$, στα αρνητικά ΕΙΜΑΣΤΕ (-) $\frac{E}{ET} \frac{2 \text{ στερ}}{13 \text{ στερ}}$. Όπως παρατηρούμε, η διαφοροποίηση είναι εντυπωσιακή. Στα μεν θετικά υπεροχές των Ελλήνων [E ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ET ΕΙΜΑΣΤΕ (+)], σημειώνονται περίπου σε 3πλάσια στερεότυπα. Στα αρνητικά υπεροχές των Ελντσιγγάνων [ET ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > E ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], σημειώνονται σε 7πλάσια στερεότυπα. Επομένως η διαφοροποίηση των ομάδων είναι και πάλι πιο έντονη στα αρνητικά στερεότυπα.

2) Ένταση - μέγεθος Υπεροχών (Μεγάλες υπεροχές, μέγιστη - ελάχιστη):

Στα θετικά στερεότυπα οι μέγιστες και ελάχιστες υπεροχές είναι:

ΕΙΜΑΣΤΕ (+) $\frac{E}{ET} \frac{11 \text{ φ. π. (B3 "Ειλικρινείς")} - 1,08 \text{ φ. π. (A1)}}{1,8 \text{ φ. π. (B8 "Δεν κάνουμε ζημιές")} - 1,3 \text{ φ. π. (B4, Γ1)}}$

Στα δε αρνητικά στερεότυπα

ΕΙΜΑΣΤΕ (-) $\frac{E}{ET} \frac{8 \text{ φ. π. (B3 "Ψεύτες")} - 1,3 \text{ φ. π. (B2)}}{41 \text{ φ. π. (Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης")} - 1,2 \text{ φ. π. (B6)}}$

Όπως παρατηρούμε, ενώ στις ελάχιστες υπεροχές η απόσταση των δύο ομάδων είναι μηδαμινή και ουσιαστικά ανύπαρκτη, αντίθετα στις μέγιστες το κοντράστ είναι έντονο (Στα θετικά υπέρ των Ελλήνων, στα αρνητικά υπέρ των Ελντσιγγάνων). Συγκεκριμένα Στα θετικά, η μέγιστη Υπεροχή των Ελλήνων στο στερεότυπο B3 (E "Ειλικρινείς" 11 φ.π.) είναι 6 και πλέον φορές μεγαλύτερη από τη μέγιστη Υπεροχή των Ελντσιγγάνων στο στερεότυπο B8 (T "Δεν κάνουμε ζημιές" 1,8 φ.π.). Στα αρνητικά, η μέγιστη Υπεροχή των Ελντσιγγάνων στο στερεότυπο Δ (T "Φτωχοί, με ελεεινές συνθήκες διαβίωσης" 41 φ.π.) είναι 5 και πλέον φορές μεγαλύτερη από τη μέγιστη Υπεροχή των Ελλήνων στο στερεότυπο B3 (E "Ψεύτες" 8 φ.π.). Άλλες εντυπωσιακές Υπεροχές σημειώνονται. Στα μεν θετικά των Ελλήνων στα στερεότυπα B8 "Δεν κάνουμε ζημιές" (8 φ.π.), A3 "Καθαροί" (5,3 φ.π.) ενώ στα αρνητικά των τσιγγάνων στα στερεότυπα B4 "Άτακτοι" (25 φ.π.), A3 "Βρώμικοι (22,5 φ.π.), B1 "Βρίζουμε" (22 φ.π.) B7 "Κλέβουμε" (19 φ.π.), B5 "Αλήτες" (18,6 φ.π.), Γ2 "Κακοί μαθητές" (12,5 φ.π.).

B) Σχόλια

1) Τα δεδομένα ως προς την έκταση των υπεροχών $\left[(+) \frac{E}{ET} \frac{11 \text{ στερ}}{4 \text{ στερ}} \frac{E}{ET} \frac{2 \text{ στερ}}{13 \text{ στερ}} \right]$ αποκαλύπτουν ότι στο σύνολο των 16 στερεοτύπων, τόσο η υπεροχή των Ελλήνων [E ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ET ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] σε 11 στερεότυπα όσο και η υπεροχή των Ελντσιγγάνων [ET ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > E ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] σε 13 στερεότυπα, επιβεβαιώνει την ουσιαστική διαφοροποίηση των δύο ομάδων. Βέβαια, έχει σημασία και η ένταση των υπεροχών (και εκεί υπάρχει εντυπωσιακή διαφοροποίηση στην ίδια κατεύθυνση), όμως μεγαλύτερη σημαντικότητα έχει ο αριθμός¹ των στερεοτύπων. Επομένως, οι αριθμοί των υπεροχών 11 στα θετικά και 13 στα αρνητικά, στο σύνολο των 16 στερεοτύπων, αποτελούν πειστήρια για σχεδόν μονομερή κυριαρχία, στον μεν θετικό χώρο των Ελλήνων στον δε αρνητικό των Ελντσιγγάνων.

¹ Σε μια ομάδα 10 ατόμων, αποτελεί πιο ασφαλή βάση να υποστηρίζεται κάποιος έστω και μέτρια από 8 άτομα, παρά έντονα μόνο από 2.

2) Η μεγάλη ανομοιογένεια (διακύμανση) των αναφορών στις 3 από τις 4 περιπτώσεις (Έλληνες, Ελ/τσιγγάνοι στα +/Ελ/τσιγγάνοι στα -), θα μπορούσε να αποδοθεί εν μέρει στον παράγοντα ηλικία, δεδομένου ότι τα παιδιά¹ αυτής της ηλικίας (Δημοτικού) δε διαθέτουν εξειδικεύουσα κρίση και αντιλαμβάνονται, προσλαμβάνουν και εκτιμούν (περιγράφουν) με κάποια μονολιθικότητα χονδροειδώς πρόσωπα και πράγματα. Αποδείχθηκε ότι στο σύνολο των 16 θετικών και 16 αρνητικών στερεοτύπων, υπάρχει ένας μικρός αριθμός στερεοτύπων από κάθε χώρο (θετικό, αρνητικό) που αποτελούν τα αντιπροσωπευτικότερα, τα πιο χτυπητά² αλλά και συγχρόνως τα πιο προσφιλή στον μαθητόκοσμο σε περιγραφές τους.

3) Το γεγονός ότι τόσο οι μέγιστες αναφορές (Ελλήνων στα θετικά B9 "Καλοί 1,13 αν. / Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά B5 "Αλήτες"³ 0,93 αν.), όσο και οι άλλες μεγάλες αναφορές (Ελλήνων στα θετικά B2 "Πολιτισμένοι" 1,08 αν.), Γ2 "Καλοί μαθητές" 1,02 αν., Α3 "Καθαροί" 0,86 αν./Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά Α3 "Βρώμικοι" 0,45 αν., Δ "Φτωχοί με ελεεινές συνθήκες διαβίωσης" 0,41 αν.), σημειώνονται σε στερεότυπα που αποτελούν στην τρέχουσα πραγματικότητα τα σημεία αναφοράς τόσο για την πιστοποίηση των διαφορών τους, όσο και ποικίλων τριβών στις διομαδικές σχέσεις.

2) Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

α) Διομαδική σύγκριση: 1) Του θετικού (+) 2) Του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α2Β3, Σχ. Α2Β3)

Γενικά Στο Σχ. Α2Β3 προβάλλει εντονότερα το κοντράστ της διαφοροποίησης των δύο ομάδων [Υπεροχή των Ελλήνων στο ΕΙΜΑΣΤΕ (+) και των Ελ/τσιγγάνων στο ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]. Ακρως θεαματική είναι η ενδοομαδική διαφοροποίηση των ομάδων στα θετικά και αρνητικά στερεότυπα. Στους Έλληνες, ενώ οι στήλες των θετικών αναφορών ΕΙΜΑΣΤΕ (+) είναι θεόρατες, των αρνητικών αναφορών ΕΙΜΑΣΤΕ (-) μόλις προβάλουν από τον οριζόντιο άξονα. Στους Ελ/τσιγγάνους αντίθετα, η γενική εικόνα δείχνει ότι οι θετικές στήλες ΕΙΜΑΣΤΕ (+) βρίσκονται περίπου στο ίδιο ύψος με τις αρνητικές στήλες ΕΙΜΑΣΤΕ (-). Τα παραπάνω αιτιολογούν και την έντονη διομαδική διαφοροποίηση των ομάδων τόσο στα θετικά όσο και στα αρνητικά στερεότυπα (στα θετικά περισσότερο).

α) ΤΑ ΥΨΗ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΑ (Μ.Ο.) ΣΤΙΣ 6 ΤΑΞΕΙΣ/ Πιν Α2Β3, Α2Β3

Κατά σειρά μεγέθους ΕΙΜΑΣΤΕ (+):

Ε	7,60 ΣΤ	6,83 Δ'	6,80 Ε	6,42 Γ	5,00 Α'	4,85 Β'
Τ	3,75 Ε	3,50 Β'	3,33 ΣΤ	3,16 Δ'	2,16 Γ	1,16 Α'

Κατά σειρά μεγέθους ΕΙΜΑΣΤΕ (-):

Ε	0,85 Β'	0,60 ΣΤ	0,40 Ε	0,28 Γ	0,16 Α'	- Δ'
Τ	4,16 Β'	3,50 Δ'	3,33 Γ	3,25 Ε	2,00 ΣΤ	1,83 Α'

¹ Βέβαια υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος που ο αυθορμητισμός και το απροσποίητο των παιδιών, αποκαλύπτουν αλήθειες (Κατά τη γνωστή ρήση "από τρελλό και από παιδί μαθαίνεις την αλήθεια").

² Βέβαια τα είδος των στερεοτύπων που επιλέγονται εξαρτάται από το χώρο κυριαρχίας της ομάδας υπαγωγής τους (Άλλες οι παραστάσεις και επιλογές των μελών των μειονοτικών ομάδων και άλλες των πλειονοτικών).

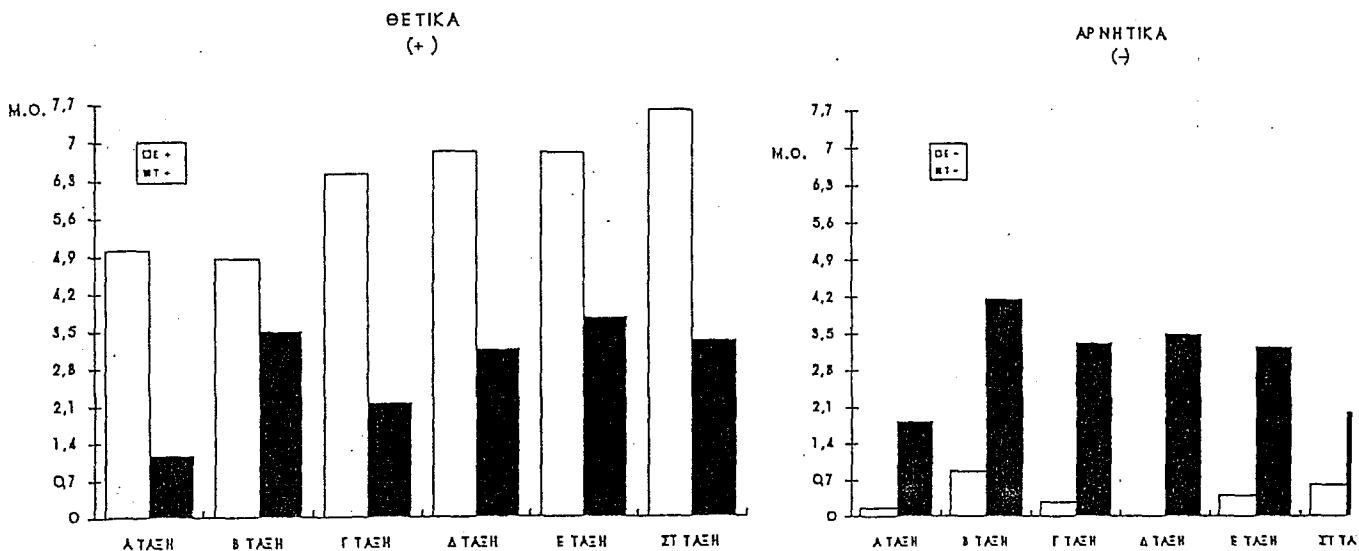
³ Δεν είναι τυχαίο το ότι η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Τσιγγάνων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] να σημειώνεται σε ένα στερεότυπο (B5 "Αλήτες"), δεδομένου ότι τους προσάπεται και από την αντίπαλη ομάδα (πλειονοτική) η γενική εικόνα των "αλητών" - "κακοποιών", που τη βιώνουν διαχρονικά, την εσωτερικεύουν και την ομολογούν στην αυτοπεριγραφή τους (Ο Duncan 1976 στο Hewston M, Stroebe E, Codol J.P., Stephenson G.M 1988 σσ. 111,2, αναφέρεται στην εικόνα αυτή που προσάπεται στην Μειονοτική ομάδα των Μαύρων).

Πιν. Α2Β3 “ΕΙΜΑΣΤΕ”: ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) διομαδική 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού (-) αυτοχαρακτηρισμού “ΕΙΜΑΣΤΕ” Ελλήνων και Ελντσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

		Α' +	Β' +	Γ' +	Δ' +	Ε' +	ΣΤ' +		N Ε Τ	Α' -	Β' -	Γ' -	Δ' -	Ε' -
ΑΝ.	Ε	30	34	45	41	34	38	Α'	6 6	1	6	2	-	2
	Ε.Τ.	7	21	13	19	15	10	Β'	7 6	11	25	20	21	13
Μ.Ο.	Ε	5,00	4,85	6,42	6,83	6,80	7,60	Γ'	7 6	0,16	0,85	0,28	-	0,40
	Ε.Τ.	1,16	3,50	2,16	3,16	3,75	3,33	Δ'	6 6	1,83	4,16	3,33	3,50	3,25
Υ	Ε	4,3	1,3	2,9	2,1	1,8	2,2	Ε'	5 4	-	-	-	-	-
	Ε.Τ.	-	-	-	-	-	-	ΣΤ'	5 3	11,4	4,8	11,8	3,50	8,1

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο. = Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α2Β3 “ΕΙΜΑΣΤΕ”: ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1.Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού “ΕΙΜΑΣΤΕ” Ελλήνων και Ελντσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τις 6 ΤΑΞΕΙΣ

Παρατηρούμε ότι οι μεν μέγιστες θετικές εικόνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+) σημειώνονται στις μεγαλύτερες τάξεις (ΣΤ, Ε), οι δε μέγιστες αρνητικές ΕΙΜΑΣΤΕ (-) στην μικρή τάξη Β (για Έλληνες και Ελντσιγγάνους). Εντυπωσιακό είναι ότι στις συνολικές εικόνες (θετική και αρνητική) δεν υπάρχει θεματική απόσταση (όπως συνέβαινε με τα επιμέρους στερεότυπα). Επίσης, εντυπωσιακό είναι ότι η διαφοροποίηση των δύο ομάδων στις μέγιστες αρνητικές εικόνες ΕΙΜΑΣΤΕ (-), είναι θεαματικά μεγαλύτερη από ό,τι στις μέγιστες θετικές εικόνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+). Συγκεκριμένα Ενώ στις θετικές εικόνες ΕΙΜΑΣΤΕ (+) η μέγιστη εικόνα των Ελλήνων (7,60 ΣΤ) είναι 2πλάσια της μέγιστης εικόνας των Ελντσιγγάνων (3,75 Ε), στις αρνητικές εικόνες η μέγιστη εικόνα των Ελντσιγγάνων (4,16 Β') είναι περίπου 5πλάσια της μέγιστης εικόνας των Ελλήνων (0,85 Β'). Όπως παρατηρούμε, δε φαίνεται να υπάρχει κάποια συστηματική συσχέτιση μεταξύ ηλικίας (τάξης) και του ύψους της συνολικής εικόνας και στις δύο ομάδες (στη θετική και αρνητική).

β) ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ (Υ) ΣΤΙΣ 6 ΤΑΞΕΙΣ/ Πίν. Α2Β3, Σχ. Α2Β3

1) Έκταση της Υπεροχής (αριθμός τάξεων που σημειώνεται η υπεροχή): ΕΜΑΣΤΕ (+) $\frac{Ε}{ΕΤ} \frac{ό}{-} \frac{ταξ}{-}$ ΕΜΑΣΤΕ (-) $\frac{Ε}{ΕΤ} \frac{-}{ό} \frac{ταξ}{-}$

Υπάρχει απόλυτη κυριαρχία υπεροχών, στον μεν θετικό χώρο των Ελλήνων, στον δε αρνητικό των ΕΛΤαιγγάνων,

2) Ένταση - μέγεθος Υπεροχής:

Σειρά μεγέθους της Υπεροχής: ΕΜΑΣΤΕ (+)	Ε	4,3 Α'	2,9 Γ	2,2 ΣΤ	2,1 Δ'	1,8 Ε	1,3 Β'
	ΕΤ	-	-	-	-	-	-
ΕΜΑΣΤΕ (+)	Ε	-	-	-	-	-	-
	ΕΤ	3,50 Δ'	11,8 Γ	11,4 Α'	8,1 Ε	4,8 Β'	3,3 ΣΤ

Όπως παρατηρούμε, η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής στην αρνητική εικόνα (350 φ.π! - 3,3 φ.π.) είναι εκρηκτικά μεγαλύτερη από ό,τι στη θετική (4,3 φ.π. - 1,3 φ.π.). Ενώ στις ελάχιστες υπεροχές η διαφοροποίηση είναι μικρή, αντίθετα στις μέγιστες άκρως θεαματική. Συγκεκριμένα: Η ελάχιστη υπεροχή των ΕΛΤαιγγάνων στην αρνητική εικόνα (3,3 φ.π. ΣΤ) είναι μόνο 2,5 φορές μεγαλύτερη της ελάχιστης υπεροχής των Ελλήνων (1,3 φ.π. Β'). Αντίθετα, η μέγιστη υπεροχή των ΕΛΤαιγγάνων στην αρνητική εικόνα (350 φ.π! Δ) είναι 81 φορές μεγαλύτερη της μέγιστης υπεροχής των Ελλήνων στη θετική εικόνα (4,3 φ.π. Α').

β) Σχόλια

1) Το γεγονός ότι σε όλες τις μαθητικές ηλικίες (6 τάξεις) οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται πιο θετικά [Ε ΕΜΑΣΤΕ (+) > Τ ΕΜΑΣΤΕ (+)], οι δε ΕΛΤαιγγάνοι αυτοχαρακτηρίζονται πιο αρνητικά [Τ ΕΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΜΑΣΤΕ (-)], αποτελεί μια συμπαράσταση και σαφή υπαινιγμό συγχρόνως για την διαφοροποίηση των ομάδων υπαγωγής τους (Πλειονοτικής των Ελλήνων, Μειονοτικής των ΕΛΤαιγγάνων). Μπορεί ως προς την ένταση της υπεροχής (θετικής ή αρνητικής) να υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ των τάξεων, όμως παρατηρείται απόλυτη ομοιογένεια των τάξεων (ηλικιών) ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής (των Ελλήνων στα θετικά, των ΕΛΤαιγγάνων στα αρνητικά).

2) Αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ στις επί μέρους εικόνες (16 στερεοτύπα θετικά και 16 αρνητικά) οι διακυμάνσεις των αναφορών ήταν μεγάλες, τώρα στη συνολική εικόνα η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης αναφοράς ελαττώθηκε θεαματικά (ενώ εκεί υπήρχε ανομοιογένεια, στη συνολική εικόνα υπάρχει σχετική ομοιογένεια αναφορών ενδοομαδικά).

3) Η περίπτωση της Δ' τάξης στην αρνητική εικόνα ΕΜΑΣΤΕ (-), είναι εντυπωσιακή. Αποκαλύπτει το απόλυτο κοντράστ μεταξύ Ελλήνων (πλειονοτικής ομάδας) και ΕΛΤαιγγάνων (μειονοτικής ομάδας), δεδομένου ότι οι μεν Έλληνες μαθητές της Δ' τάξης δεν χαρακτηρίζουν την ομάδα τους [οι Έλληνες ΕΜΑΣΤΕ (-)] καθόλου αρνητικά, αντίθετα οι ΕΛΤαιγγάνοι μαθητές της ίδιας τάξης χαρακτηρίζουν την ομάδα τους κατά μέσο όρο 3,50 (που σημαίνει 350 φορές περισσότερο αναλογικά). Το φαινόμενο αυτό αντανακλά την έντονη ανομοιογένεια των δύο ομαδικών πληθυσμών (πλειονοτικού και μειονοτικού).

β) Διομαδική σύγκριση 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΜΑΣΤΕ" Ελλήνων και ΕΛΤαιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πίν. Α2Β4, Σχ Α2Β4)

1) Και στα 2 φύλα οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται περισσότερο θετικά [Ε ΕΜΑΣΤΕ (+) > ΕΤ ΕΜΑΣΤΕ (+)] ενώ οι ΕΛΤαιγγάνοι θεαματικά περισσότερο αρνητικά [ΕΤ ΕΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΜΑΣΤΕ (-)].

2) Τόσο στους Έλληνες όσο και στους Ελτσιγγάνους, τα κορίτσια χαρακτηρίζουν θετικά την ομάδα ελαφρώς περισσότερο από τα αγόρια, ενώ τα αγόρια την χαρακτηρίζουν αρνητικά περισσότερο από τα κορίτσια (θεαματικά στους Έλληνες, ελάχιστα στους Ελτσιγγάνους).

3) Η υπεροχή των Ελλήνων στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) >ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] είναι ίδια και στα δύο φύλα (ΑΓ 2 φ.π., ΚΟ 2,1 φ.π.). Αντίθετα, η υπεροχή των Ελτσιγγάνων στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], στα κορίτσια (43,7 φ.π.) είναι υπερπλάσια από ότι στα αγόρια (5,9 φ.π.) βλ. Σχ. Α2Β4.

Πιν. Α2Β4 ΕΙΜΑΣΤΕ: ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού Ελλήνων και Ελτσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ.

		ΑΓ.	ΚΟ.		ΑΓ.	ΚΟ.	
		+	+		-	-	
ΑΝ.	Ε.	138	85		13	1	ΣΗΜ:ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)
	ΕΤ	43	49		50	49	
Μ.Ο.	Ε.	6,00	6,53		0,56	0,07	
	ΕΤ	2,86	3,06		3,33	3,06	
Υ	Ε.	2	2,1		-	-	
	ΕΤ	-	-		5,9	43,7	

A K
N_E = 23 13
N_{ET} = 15 16

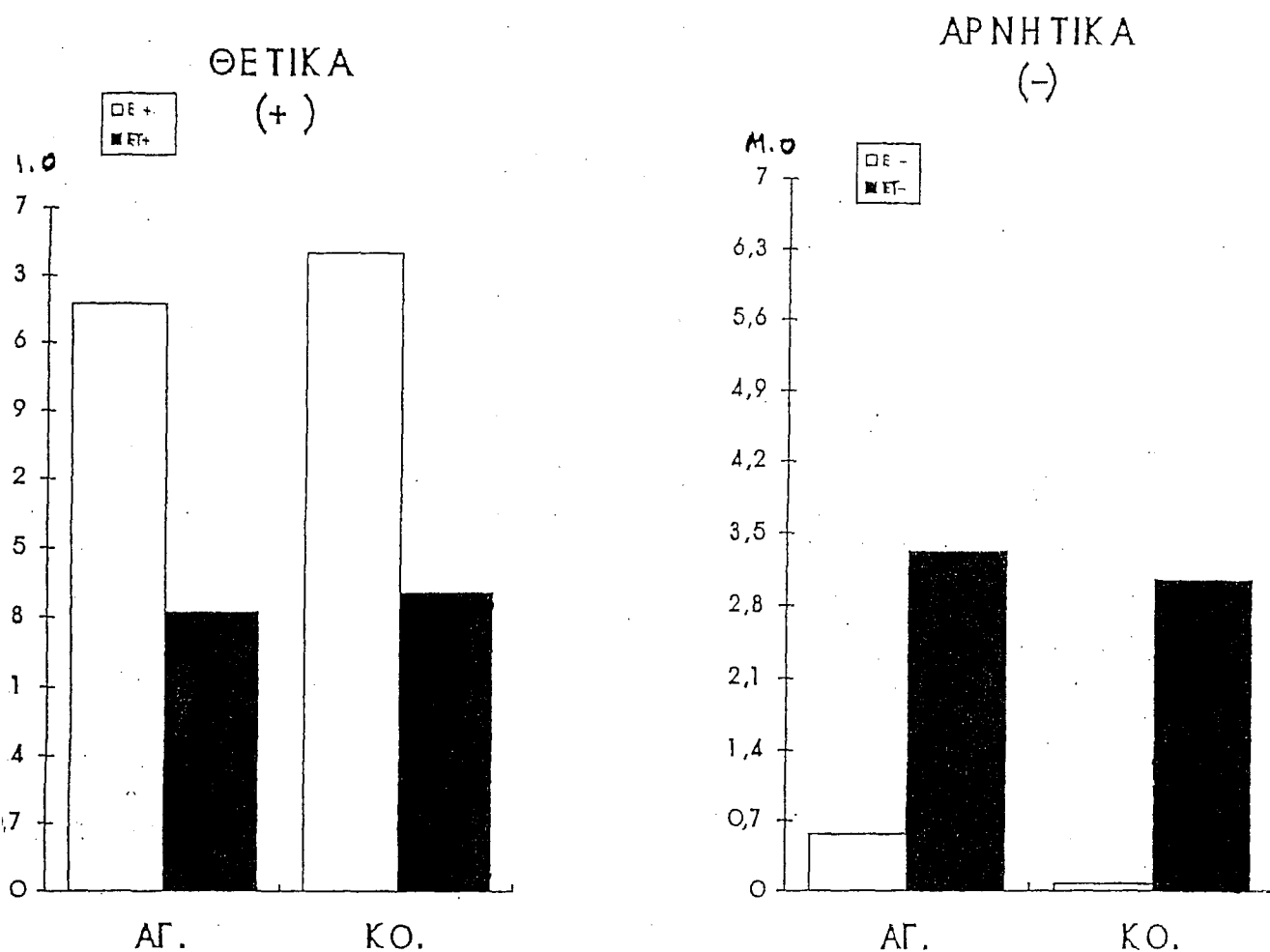
B) Σχόλια

Στο Σχ. Α2Β4, η θεαματική διαφοροποίηση ανάμεσα στη θετική (+)και αρνητική (-) υπεροχή, προκαλεί για κάποια σχόλια.

Η αιτιολόγηση εν μέρει τεκμηριώνεται από την ενδοομαδική διαφοροποίηση των 2 φύλων (πιν. Α2Β4). Φαίνεται ότι τα κορίτσια είναι επιεικέστερα¹ από τα αγόρια, τόσο στην πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) όσο και στην μειονοτική(Ελτσιγγάνοι), στον αρνητικό χαρακτηρισμό της ομάδας τους [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]. Ο βαθμός όμως επιεικειας των κοριτσιών (έναντι των αγοριών) στην πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) είναι 8πλάσιος, που σημαίνει ότι τα Ελληνάκια κορίτσια χαρακτηρίζουν την ομάδα τους αρνητικά [Έλληνες ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] 8 φορές λιγότερο από τα αγόρια. Ενώ τα Τσιγγανάκια κορίτσια χαρακτηρίζουν την ομάδα τους αρνητικά [ΕλτσιγγάνοιΕΙΜΑΣΤΕ (-)] μόλις 1,08 φορές λιγότερο από ό,τι τα αγόρια. Κάνοντας και μια ευθεία σύγκριση του γυναικείου φύλου διομαδικά, φαίνεται τελικά ότι τα κορίτσια με ομάδα υπαγωγής (πλειονοτική) που θεωρείται ότι έχει μεγαλύτερη θετική εικόνα παρά αρνητική (δικαίως ή αδικως), περιγράφουν φειδωλά τον αρνητικό της χαρακτήρα. Αντίθετα, τα κορίτσια με ομάδα υπαγωγής (μειονοτική) που θεωρείται ότι έχει μεγαλύτερη αρνητική εικόνα παρά θετική (δικαίως ή αδικως), περιγράφουν γενναιόδωρα τον αρνητικό της χαρακτήρα.

¹ βέβαια, εξ ορισμού και δημιουργίας, η γυναίκα είναι το ασθενέστερο φύλο και σε λεπτά αισθήματα και συναισθηματισμό πλεονεκτεί έναντι του ανδρός. Όμως υπάρχουν περιπτώσεις που με την έξοδό της στην εργασία και το πάθος για καριέρα και διάκριση, διαψεύδει την πορόδοση και γίνεται πιο σκληρή και πιο άτεγκτη από τον άνδρα (ποροδείγματα "οιδηρών κυριών").

ΣΧ. Α2Β4 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού Ελλήνων και Ελντσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α2Β3 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων Ελλήνων και Ελντσιγγάνων 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα 2 ΦΥΛΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ							
(+)	ΑΓ	N		($\bar{X}$)	S	Z	P
		23	E	6,00	2,81	**	P<0,01
	15	ET	2,86	2,40	2,94		
	ΚΟ	13	E	6,53	3,42	**	P<0,01
16		ET	3,06	3,01	2,41		
(-)	ΑΓ			($\bar{X}$)	S	Z	P
		23	E	0,56	0,77	**	P<0,01
	15	ET	3,33	2,51	2,98		
	ΚΟ	13	E	0,07	0,99	**	P<0,01
		16	ET	3,06	3,21	3,24	

** Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%

Όπως παρατηρούμε στον Πιν. Α2σ3, τόσο η υπεροχή των Ελλήνων στον θετικό χαρακτηρισμό [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) >ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] και στα 2 φύλα, όσο και η υπεροχή τωνΕΛ/τσιγγάνων στον αρνητικό χαρακτηρισμό [ΕΤΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] και στα 2 φύλα είναι στατιστικά σημαντικές και μάλιστα όλες στο ίδιο επίπεδο 1% [Υπεροχές ΕΙΜΑΣΤΕ (+) των Ε: ΑΓ Z=2,94 Ρ<0,01, ΚΟ Z=2,41 Ρ<0,01, Υπεροχές ΕΙΜΑΣΤΕ (-) τωνΕΤ: ΑΓ Z=2,98 Ρ<0,01, ΚΟ Z=3,24 Ρ<0,01].

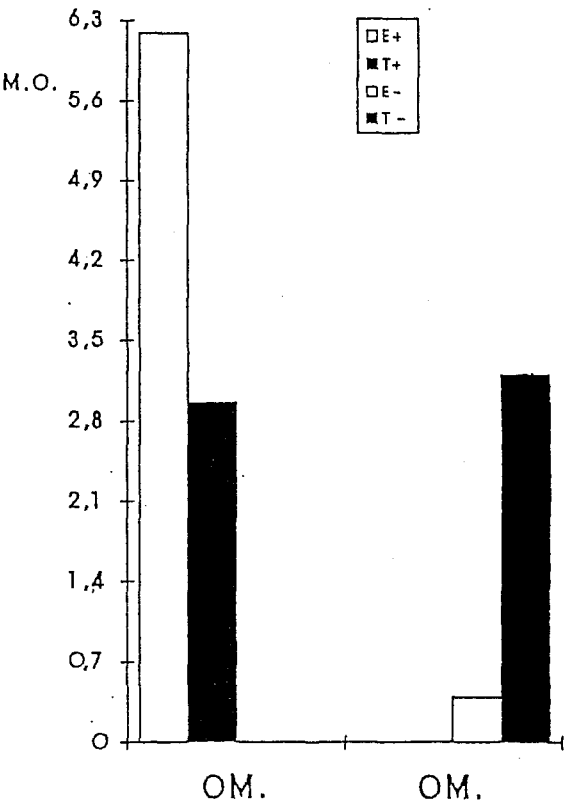
γ) Διομαδική σύγκριση 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού “ΕΙΜΑΣΤΕ” Ελλήνων καιΕΛ/τσιγγάνωνστο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Σχ. Α2β5 “ΕΙΜΑΣΤΕ”

ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ:
Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ) και σύγκριση μέσων όρων- Υπεροχή (Υ) διομαδική 1. Του θετικού(+) 2. Του αρνητικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού “ΕΙΜΑΣΤΕ” Ελλήνων καιΕΛ/τσιγγάνων μαθητών στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

		ΟΜ.		ΣΗΜ:ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)
		+	-	
ΑΝ	Ε	223	14	
	ΕΤ	92	99	
ΜΟ	Ε	6,19	0,38	
	ΕΤ	2,96	3,19	
Υ	Ε	2	-	
	ΕΤ	-	8,3	
N _Ε =36		N _{ΕΤ} =31		

Σχ. Α2β5 “ΕΙΜΑΣΤΕ”: ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι (ΜΟ) αναφορών 1. Του Θετικού (+) 2. Του Αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού “ΕΙΜΑΣΤΕ” Ελλήνων καιΕΛ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν.Α2Β5, Σχ.Α2Β5)

1) Στα θετικά (+) στερεότυπα υπερέχουν οι Έλληνες [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)]. Στα αρνητικά στερεότυπα υπερέχουν οι ΕΛΛΗΝΕΣ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)].

2) Η υπεροχή των Ελλήνων στα θετικά (+) στερεότυπα είναι σημαντική (2 φορές περισσότερο), αλλά η υπεροχή των ΕΛΛΗΝΕΣ στα αρνητικά (-) στερεότυπα είναι θεαματική (8,3 φορές περισσότερο).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΣΤΗ ΘΕΤΙΚΗ ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΕΡΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 2 φορές περισσότερο], ΑΛΛΑ ΣΤΗΝ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΕΡΕΧΟΥΝ ΘΕΑΜΑΤΙΚΑ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 8,3 φορές περισσότερο]

Γ) Σχόλια

Από την εικόνα της τελικής υπεροχής στον θετικό [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] και αρνητικό [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό (Σχ. Α2Β5), φαίνεται θεαματικά ότι τελικά η διαφοροποίηση των 2 ομάδων (πλειονοτική-Ελλήνων και μειονοτική-ΕΛΛΗΝΕΣ) αποκαλύπτεται με όλο της το μεγαλείο στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό τους [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)].

Η θεαματική διαφοροποίηση της υπεροχής μεταξύ θετικού ΕΙΜΑΣΤΕ (+) (Υπεροχή Ελλήνων 2 φορές περισσότερο) και αρνητικού ΕΙΜΑΣΤΕ (-) (Υπεροχή ΕΛΛΗΝΕΣ 8,3 φορές περισσότερο) θα μπορούσε εν μέρει να ερμηνευτεί και με τα παρακάτω: Φαίνεται ότι τα κίνητρα και η ψυχολογία των δύο ομάδων είναι άλλα στις θετικές περιγραφές [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] και άλλα στις αρνητικές [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]. Στις θετικές περιγραφές [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] η μικρή συγκριτικά υπεροχή 2 φ.π. (υπέρ των Ελλήνων), θα μπορούσε εν μέρει να αιτιολογηθεί από το γεγονός ότι στη μειονοτική ομάδα (ΕΛΛΗΝΕΣ) με την αναφορά θετικών χαρακτηριστικών υποδηλώνεται συγχρόνως από το άτομο η επιθυμία (ευχή) να φέρει αυτό ή η ομάδα του αυτά τα θετικά (+) χαρακτηριστικά και αφετέρου η προσπάθειά του να ανατρέψει την έντονη αρνητική εικόνα της ομάδας του. Εντυπωσιακό είναι ότι ενώ η πλειονοτική ομάδα (ΕΛΛΗΝΕΣ) τολμά με τις αυξημένες θετικές αναφορές να εισδύσει σε έναν χώρο που δεν της ανήκει (κυριαρχία της πλειονότητας στα θετικά), όμως δεν κάνει κάτι αντίστοιχο και η πλειονοτική ομάδα - Έλληνες (να εισδύσει στο χώρο τον αρνητικό όπου κυριαρχεί η μειονοτική ομάδα, αναφέροντας πολλά αρνητικά χαρακτηριστικά). Οι Έλληνες αναφέρουν μειωμένα αρνητικά χαρακτηριστικά για την ομάδα τους ακριβώς επειδή δεν υπάρχει ανάγκη να επιβεβαιωθεί κάποιος έντονος αρνητικός χαρακτηρισμός της από την εξωομάδα (ΕΛΛΗΝΕΣ), αλλά για να δηλωθεί ότι και η ομάδα τους είναι άνθρωποι με μερικά αρνητικά. Αντίθετα, οι αυξημένες αρνητικές αναφορές των ΕΛΛΗΝΕΣ για την ομάδα τους [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] πρέπει να θεωρηθεί προϊόν επίδρασης του έντονου αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους από τους Έλληνες αυτοπεριγράφοντας την ομάδα τους υπό την σκιά αυτής της έντονης αρνητικής εικόνας.

¹ Τα παιδιά καθώς βλέπουν και βιώνουν τη διαρκή και πολυεπίπεδη αντιπαράθεση μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας, αποκτούν παροξυσμικές κοινωνικές, που τις επικαλούνται στις μετέπειτα περιγραφές και διαμαρτυρίες τους (για την επίδραση των κοινωνικών δεδομένων στην αναπαράσταση των παιδιών κάνει λόγο ο Damon W. 1978 σ. 3).

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α2σ5 "ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ: Μέσοι όροι ($\bar{X}$) Τυπικές Αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων Ελλήνων και Ελντσιγγάνων 1. Του θετικού (+) 2. Του αρνητικού (-) ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού "ΕΙΜΑΣΤΕ" στο ΣΥΝΟΛΟ των στερεοτύπων, από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ

	N	($\bar{X}$)	S	Z	P
ΟΜ. (+)	36 Ε 31 ΕΤ	6,19 2,96	-2,81 2,73	*** 3,86	P<0,001
	N	($\bar{X}$)	S	Z	P
ΟΜ. (-)	36 Ε 31 ΕΤ	0,38 3,19	0,68 2,90	*** 4,18	P<0,001

*** Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1%.

Τόσο η υπεροχή των Ελλήνων στα θετικά [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)], όσο και η υπεροχή των Ελντσιγγάνων, στα αρνητικά [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], είναι στατιστικά σημαντικές και μάλιστα και οι δύο στο υψηλό επίπεδο 1%. [Υπεροχή Ελλήνων στο ΕΙΜΑΣΤΕ (+): Z=3,86 P<0,001/ Υπεροχή Ελντσιγγάνων στο ΕΙΜΑΣΤΕ (-): Z=4,18 P<0,001].

Κεφάλαιο Γ'

"ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ($E \rightleftharpoons ET$)

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΘΕΤΙΚΟΥ (+)/ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ (-) ΣΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΠΟΥ ΠΡΟΣΑΠΤΕΙ Η ΜΙΑ ΟΜΑΔΑ ΣΤΗΝ ΑΛΛΗ (ΕΛΛΗΝΕΣ $\rightarrow ET$, ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ $\rightarrow E$)

1) ΟΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

α) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που προσάπτουν ("ΕΙΝΑΙ") τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (α,κ) $\rightarrow ET$, ΕΛΤσιγγάνοι (α,κ) $\rightarrow E$], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

A) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3α1, σχ. Α3α1)

α) ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΘΕΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [ΕΙΝΑΙ (+) > ΕΙΝΑΙ (-)].

Έκταση της Υπεροχής (αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται Υπεροχή) ΕΙΝΑΙ (+) > ΕΙΝΑΙ (-)

$ET_a \rightarrow E$ 8 ζευγ $ET_k \rightarrow E$ 7 ζευγ

$E_a \rightarrow ET$ - ζευγ $E_k \rightarrow ET$ 1 ζευγ

Όπως παρατηρούμε, υπάρχει θεαματική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων και στα 2 φύλα (στα αγόρια εντονότερη). Συγκεκριμένα, η υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) στην περίπτωση των Ελλήνων σημειώνεται σε 8πλάσια ζεύγη στα αγόρια και σε 7πλάσια στα κορίτσια.

Ένταση - Μέγεθος της Υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη) ΕΙΝΑΙ (+) > ΕΙΝΑΙ (-)

$ET_a \rightarrow E$ 73 φ.π. (Γ2 "Καλοί μαθητές") - 2,4 φ.π. (Α3)

$ET_k \rightarrow E$ 12,5 φ.π. (Γ2 "Καλοί μαθητές") - 1,1 φ.π. (Β9)

$E_a \rightarrow ET$

(-)

$E_k \rightarrow ET$ 5 φ.π. (Α1 "Όμορφοι")

(-)

Όπως παρατηρούμε, ενδοομαδικά η μέγιστη υπεροχή είναι εντυπωσιακά μεγαλύτερη από την ελάχιστη στους Έλληνες και στα 2 φύλα (πολύ περισσότερο στα αγόρια). Εντυπωσιακό είναι ότι η μέγιστη υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού των Ελλήνων από τους ΕΛΤσιγγάνους [E ΕΙΝΑΙ (+) > E ΕΙΝΑΙ (-)] και στα 2 φύλα, σημειώνεται στο στερεότυπο Γ2 "Καλοί μαθητές". Στους ΕΛΤσιγγάνους η μόνη υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού τους από τους Έλληνες [ET ΕΙΝΑΙ (+) > ET ΕΙΝΑΙ (-)] σημειώνεται στο στερεότυπο Α1 "Όμορφοι" (5 φ.π.).

β) ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΙΝΑΙ (+)]

Έκταση της Υπεροχής (αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΙΝΑΙ (+)

$ET_a \rightarrow E$ 4 ζευγ $ET_k \rightarrow E$ 7 ζευγ

$E_a \rightarrow ET$ 15 ζευγ $E_k \rightarrow ET$ 15 ζευγ

Όπως παρατηρούμε, εδώ η διαφοροποίηση έχει άλλη κατεύθυνση (υπέρ των ΕΛΤσιγγάνων) αλλά είναι και πιο ήπια αφού η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού από την άλλη ομάδα [ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΙΝΑΙ (+)], στους ΕΛΤσιγγάνους σημειώνεται στα μεν αγόρια σε 4πλάσια περίπου ζεύγη ενώ στα κορίτσια σε 2πλάσια (στα κορίτσια η διαφοροποίηση πολύ μικρότερη).

Ένταση - μέγεθος της Υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη) ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΙΝΑΙ (+)

$ET_a \rightarrow E$ 15 φ.π. (Β8 "Κανουν ζημιές") - 1,2 (Β7)

$ET_k \rightarrow E$ 4 φ.π. (Β3 "Ψευτές") - 1,2 (Α3, Β1)

$E_a \rightarrow ET$ 119 φ.π. Β7 "Κλεβουν" - 1,1 (Β9)

$E_k \rightarrow ET$ 133 φ.π. (Β5 "Αλήτες") - 2,5 (Α3)

Πιν. Α3α1 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε↔Ε)

Μέσοι όροι (ΜΟ) αναφορών και ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση - Υπεροχή (Υ) μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που προσάπουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στη άλλη ομάδα [Ελληνες (α.κ.)→Ε/Ελλισιανό(α.κ.)→Ε], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-).

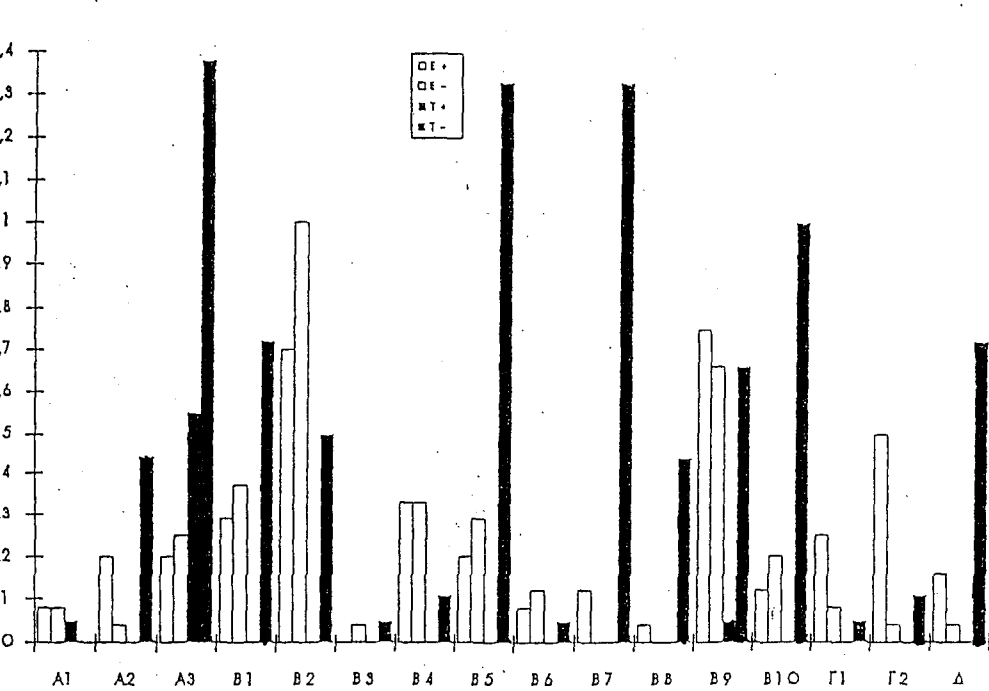
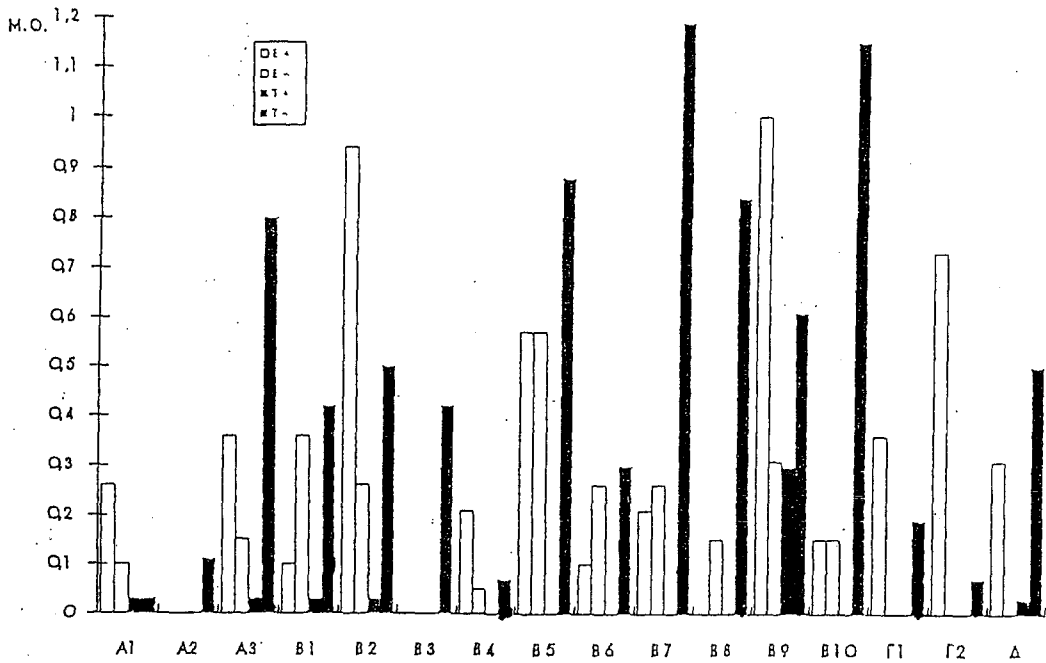
Η	Α1	Α2	Α3	Β1	Β2	Β3	Β4	Β5	Β6	Β7	Β8	Β9	Β10	Γ1	Γ2	Δ
ΑΝ	ΕΤ→Ε Ε→ΕΤ	5 1	2 1	7 1	5 1	5 1	4 1	11 23	11 22	4 31	5 18	6 16	3 30	7 5	14 2	-
ΜΟ	ΕΤ→Ε Ε→ΕΤ	0.26 0.03	0.1 0.03	0.36 0.08	0.94 0.03	0.26 0.50	0.05 0.07	0.57 0.07	0.21 0.07	0.26 0.3	0.15 0.84	0.31 0.53	0.15 0.61	0.36 0.19	0.73 0.07	0.31 0.03
Ε/Ο	ΕΤ→Ε Ε→ΕΤ	2.6 -	2.4 -	3.6 -	3.6 -	3.6 -	4.2 -	- 88	2.6 30	12 19	15 84	3.2 11	- 15	36 17	73 7	31 16.6
ΑΝ	ΕΤ→Ε Ε→ΕΤ	2 1	5 10	7 25	9 11	24 9	8 2	5 24	1 8	3 24	1 8	16 12	3 18	6 1	12 2	4 1
ΜΟ	ΕΤ→Ε Ε→ΕΤ	0.08 0.05	0.2 0.44	0.25 0.55	0.37 0.72	0.70 0.50	0.33 0.11	0.2 0.13	0.04 0.05	0.12 0.05	0.04 0.44	0.75 0.05	0.12 0.66	0.25 0.05	0.5 0.11	0.18 0.72
Ε/Ο	ΕΤ→Ε Ε→ΕΤ	- 5	- 44	12 2.5	12 72	13 50	- 11	- 14	1.5 5	12 13	4 44	11 13.2	- 100	3.1 5	12.5 11	4 72

ΣΗΜΕΙΑ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, Φορές περισσότερο (ΦΠ)

+Α1	Όμοιοι	+Β2	Πολιτισμένοι	+Β6	Δεν τσακώνονται	+Β10	Αγαθοποιοί
-Α1	Ασχημοί	-Β2	Απολίτιστοι	-Β6	Τσακώνονται	-Β10	Κακοποιοί
+Α2	Περιποιημένοι	+Β3	Ελκρινείς	+Β7	Δεν κλέβουν	+Γ1	Αγαθούν το σχολείο
-Α2	Απεριποίητοι	-Β3	Ψεύτες	-Β7	Κλέβουν	-Γ1	Δεν αγαθούν το σχολείο
+Α3	Καθαροί	+Β4	Φρόνιμοι	+Β8	Δεν κάνουν ζημιές	+Γ2	Καλοί μεθητές
-Α3	Βρώμικοι	-Β4	Άτακτοι	-Β8	Κάνουν ζημιές	-Γ2	Κακοί μεθητές
+Β1	Δεν βρίζουν	+Β5	Πεθαρχημένοι	+Β9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι καλές συνθήκες διαβίωσης
-Β1	Βρίζουν	-Β5	Αλήτες	-Β9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελκενικές συνθήκες διαβίωσης

Σχ. Α3α1 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε⇒ΕΤ)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+)/αρνητικού (-) στο χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες(α,κ)→Ξ,Ελνισιγγάνοι(α,κ)→Ε] στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

+A1	Όμορφοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακώνονται	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Ασχημοί	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακώνονται	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περιποιημένοι	+B3	Ειλικρινείς	+B7	Δεν κλέβουν	+Γ1	Αγαπούν το σχολείο
-A2	Απεριποίητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουν	-Γ1	Δεν αγαπούν το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουν ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουν ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουν	+B5	Παθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουν	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Θεαματική είναι η διαφοροποίηση των δύο ομάδων (υπέρ των Ελλήνων) στις μέγιστες υπεροχές και στα 2 φύλα (στις ελάχιστες αμυδρά).

Συγκεκριμένα ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, μέγιστη αρνητική υπεροχή των ΕΛ/τσιγγάνων ($E_o \rightarrow ET$ "Κλέβουν" B7 119 φ.π.) είναι περίπου 8πλάσια από τη μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελλήνων ($ET_o \rightarrow E$ "Κάνουν ζημιές" B8 15 φ.π.). ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, η μέγιστη αρνητική υπεροχή των ΕΛ/τσιγγάνων ($E_k \rightarrow ET$ "Αλήτες" B5 133 φ.π.) είναι 33πλάσια από τη μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελλήνων ($ET_k \rightarrow E$ "Ψεύτες" B3 4 φ.π.).

γ) ΙΣΟΒΑΘΜΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΘΕΤΙΚΟΥ/ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ [ΕΙΝΑΙ (+) = ΕΙΝΑΙ (-)]

Υπερτερούν οι Έλληνες και στα 2 φύλα (στα αγόρια περισσότερο). Συγκεκριμένα ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, στους μεν Έλληνες υπάρχει ισοβαθμία σε 4 ζεύγη στερεοτύπων (στα A2, B3 μηδενική ισοβαθμία / στα B5, B10 ισότητα Μ.Ο.), στους δε ΕΛ/τσιγγάνους σε 1 ζεύγος (A1). ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, στους Έλληνες σε 2 ζεύγη (A1, B4), στους ΕΛ/τσιγγάνους σε κανένα.

β) Σχόλια

1) Χαρακτηρίζονται α) Από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας (+/-)		$ET_o \rightarrow E$ 8 ζευγ	
		$E_o \rightarrow ET$ - ζευγ	
$ET_o \rightarrow E$ 4 ζευγ		$ET_k \rightarrow E$ 7 ζευγ	$ET_k \rightarrow E$ 7 ζευγ
(-)+ $E_o \rightarrow ET$ 15 ζευγ	β) Από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας (+/-)	$E_k \rightarrow ET$ 1 ζευγ	(-)+ $E_k \rightarrow ET$ 15 ζευγ

Τα παραπάνω δεδομένα πείθουν ότι στα 2 φύλα των Ελλήνων η εικόνα των ΕΛ/τσιγγάνων είναι αποκρυσταλλωμένη (στα 15 από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων η αρνητική εικόνα μεγαλύτερη από τη θετική). Φαίνεται ότι οι εικόνες της μειονοτικής ομάδας τελικά (στην περίπτωση μας ΕΛ/τσιγγάνοι) στις αντιλήψεις των 2 φύλων της πλειονοτικής ομάδας, παρουσιάζουν μια εντυπωσιακή ομοιογένεια όσον αφορά τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (θετικό/αρνητικό). Αντίθετα στις εκτιμήσεις των 2 φύλων της μειονοτικής ομάδας (ΕΛ/τσιγγάνοι) για τις εικόνες των Ελλήνων υπάρχει σημαντική ανομοιογένεια (τα κορίτσια χαρακτηρίζουν πιο δυσμενώς του Έλληνες).

2) Η υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού των Ελλήνων ($ET_o \rightarrow E$ "Καλοί μαθητές" Γ2 73 φ.π.) από τα αγόρια ΕΛ/τσιγγάνους και οι Υπεροχές του αρνητικού χαρακτηρισμού των ΕΛ/τσιγγάνων ($E_o \rightarrow ET$ "Κλέβουν" B7 119 φ.π./ $E_k \rightarrow ET$ "Αλήτες" B5 133 φ.π.) αντίστοιχα από τα αγόρια και κορίτσια Έλληνες, σημειώνονται και πάλι στα πλέον αντιπροσωπευτικά στερεότυπα των δύο ομάδων (πλειονοτικής-Ελλήνων "Καλοί μαθητές" Γ2 και μειονοτικής-ΕΛ/τσιγγάνων "Κλέφτες" B7, "Αλήτες" B5).

β) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στο χαρακτηρισμό που προσάπτει ("ΕΙΝΑΙ") το ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΔΕΙΓΜΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ) $\rightarrow ET$, ΕΛ/τσιγγάνοι (Σ) $\rightarrow E$] στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+/-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3α2, Σχ. Α3α2)

α) ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΘΕΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [ΕΙΝΑΙ (+) > ΕΙΝΑΙ (-)]

Έκταση της υπεροχής (αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) (+/-) $ET_\Sigma \rightarrow E$ 10 ζευγ
 $E_\Sigma \rightarrow ET$ 1 ζευγ

Όπως παρατηρούμε, στο σύνολο των 16 ζευγών στερεοτύπων, οι Έλληνες χαρακτηρίζονται από τους ΕΛ/τσιγγάνους περισσότερο θετικά (από ό,τι αρνητικά) σε 10πλάσιο αριθμό ζευγών.

! Κατά κανόνα μια ομάδα χαρακτηρίζει δυσμενώς (αρνητικό) την εξωομάδα. Το γεγονός ότι οι Έλληνες χαρακτηρίζονται ευμενώς (περισσότερο θετικά) από τους Τσιγγάνους και μάλιστα σε υψηλό βαθμό (73 φ.π.), καθιστά τον συγκεκριμένο χαρακτηρισμό Γ2 "Καλοί μαθητές" σημαντικό αντικειμενικό.

$$\frac{ET_{\Sigma} \rightarrow E \text{ 30 φ. π (Γ2 "Καλοί μαθητές") } - 1,2 \text{ φ. π (B2)}}{E_{\Sigma} \rightarrow ET \text{ 2 φ. π (A1 "Ομορφοί") } - (-)}$$

Ένταση - μέγεθος υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη) (+)-

Όπως βλέπουμε, η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής του θετικού στους Έλληνες είναι μεγάλη. Αξιοσημείωτο είναι ότι και πάλι η μέγιστη υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού των Ελλήνων (έναντι του αρνητικού) από τους ΕΛ/τσιγγάνους σημειώνεται στο στερεότυπο Γ2 "Καλοί μαθητές".

β) ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΙΝΑΙ (+)]

$$\frac{ET_{\Sigma} \rightarrow E \text{ 6 ζευγ}}{E_{\Sigma} \rightarrow ET \text{ 15 ζευγ}}$$

Έκταση της υπεροχής (αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) (->+) Εδώ η διαφοροποίηση των ομάδων έχει άλλη κατεύθυνση (υπερτερούν οι υπεροχές των ΕΛ/τσιγγάνων) αλλά είναι και ηπιότερη

$$\left[\begin{array}{l} (+ > -) \frac{ET_{\Sigma} \rightarrow E \text{ 10 ζευγ}}{E_{\Sigma} \rightarrow ET \text{ 1 ζευγ}} \quad (- > +) \frac{ET_{\Sigma} \rightarrow E \text{ 16 ζευγ}}{E_{\Sigma} \rightarrow ET \text{ 15 ζευγ}} \end{array} \right]$$

Εντυπωσιακό είναι ότι στους ΕΛ/τσιγγάνους η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού τους σημειώνεται σχεδόν στο σύνολο των 16 ζευγών, στους Έλληνες σε λιγότερο από τα μισά ζεύγη.

$$\frac{ET_{\Sigma} \rightarrow E \text{ 3 φ. π (B8 "Κάνουν ζημιές") } - 1,1 \text{ (B5)}}{E_{\Sigma} \rightarrow ET \text{ 125 φ. π (B7 "Κλέβουν") } - 1,8 \text{ (B9)}}$$

Ένταση - μέγεθος της υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη) (->+) Ενώ στις ελάχιστες σχεδόν συμπίπτουν οι δύο ομάδες, αντίθετα στις μέγιστες υπάρχει θεαματική διαφοροποίηση υπέρ των ΕΛ/τσιγγάνων. Συγκεκριμένα, η μέγιστη υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού των ΕΛ/τσιγγάνων (Τ Β7 "Κλέβουν" 125 φ.π.), είναι σχεδόν 42πλάσια από τη μέγιστη υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού των Ελλήνων (Ε Β8 "Κάνουν ζημιές" 3 φ.π.).

Β) Σχόλια

$$\frac{ET_{\Sigma} \rightarrow E \text{ 10 ζευγ}}{E_{\Sigma} \rightarrow ET \text{ 1 ζευγ}} \quad (- > +) \quad \frac{ET_{\Sigma} \rightarrow E \text{ 16 ζευγ}}{E_{\Sigma} \rightarrow ET \text{ 15 ζευγ}}$$

α) Τα δεδομένα ως προς την έκταση των υπεροχών (Χαρακτηρίζονται (+ > -) > (- > +)) αποκαλύπτουν:

1) Ότι η διαφοροποίηση των ομάδων (Ελλήνων, ΕΛ/τσιγγάνων) τη φορά αυτή είναι θεαματικά μεγαλύτερη στην υπεροχή του θετικού (+>-). Όλα τα δεδομένα έχουν βαρύτητα δεδομένου ότι ο χαρακτηρισμός μας από τους άλλους τείνει να προσεγγίζει περισσότερο την αντικειμενική εικόνα μας (Σημασία έχει όχι τι λέμε εμείς για τον εαυτό μας αλλά τι λένε οι άλλοι για εμάς). Και λαμβανομένου υπόψη ότι κατά κανόνα κάθε ομάδα χαρακτηρίζει αρνητικά την εξωομάδα, η υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού των Ελλήνων από τους ΕΛ/τσιγγάνους σε 10 ζεύγη στερεοτύπων, υποδηλώνει σιωπηρά την επιβεβαίωση της τρέχουσας άποψης¹ για κυριαρχία της πλειονοτικής ομάδας στο θετικό και της μειονοτικής στον αρνητικό χώρο.

2) Η μεγάλη διαφοροποίηση των ομάδων στην υπεροχή του θετικού [ΕΙΝΑΙ (+)>ΕΙΝΑΙ (-)] και η μικρή στην υπεροχή του αρνητικού [ΕΙΝΑΙ (-)>ΕΙΝΑΙ (+)] μάλλον προκύπτουν από το γεγονός ότι ενώ η πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) είναι συνεπής στην έντονη αρνητική εικόνα της μειονοτικής ομάδας² (ΕΛ/τσιγγάνων) της αναγνωρίζει υπεροχή του θετικού (έναντι του αρνητικού) μόνο σε 1 ζεύγος στερεοτύπων, αντίθετα η μειονοτική ομάδα (ΕΛ/τσιγγάνοι) τείνει να ανατρέψει τον μύθο της θετικής ανωτερότητας της πλειονοτικής ομάδας, και τη χαρακτηρίζει περισσότερο αρνητικά (απ' ότι θετικά) σε 6 ζεύγη στερεοτύπων.

¹ Βέβαια η άποψη αυτή πηγάζει από τους κόλπους της εκάστοτε πλειονοτικής ομάδας, η οποία όχι μόνο στήνει αλλά και επιδιώκει πάση θυσία να συντηρεί αυτό το ευνοϊκό γι' αυτήν σενάριο και σκηνικό.

² Κατ'τους Echabe A.E., Guede E.E., Casio J.G. (1994 σ. 343), τα αρνητικά στερεότυπα αποτελούν το δομικό υλικό στο χέρια της πλειονότητας για το κτίσιμο της αρνητικής εικόνας της μειονοτικής ομάδας.

Πιν. Α3α2 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε ↔ ΕΤ)

Μέσοι όροι (ΜΟ) αναφορών και ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση - Υπεροχή (Υ) μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που προσάπτε το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ)→ΕΤ/Εμισηγνάμι(Σ)→Ε], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-).

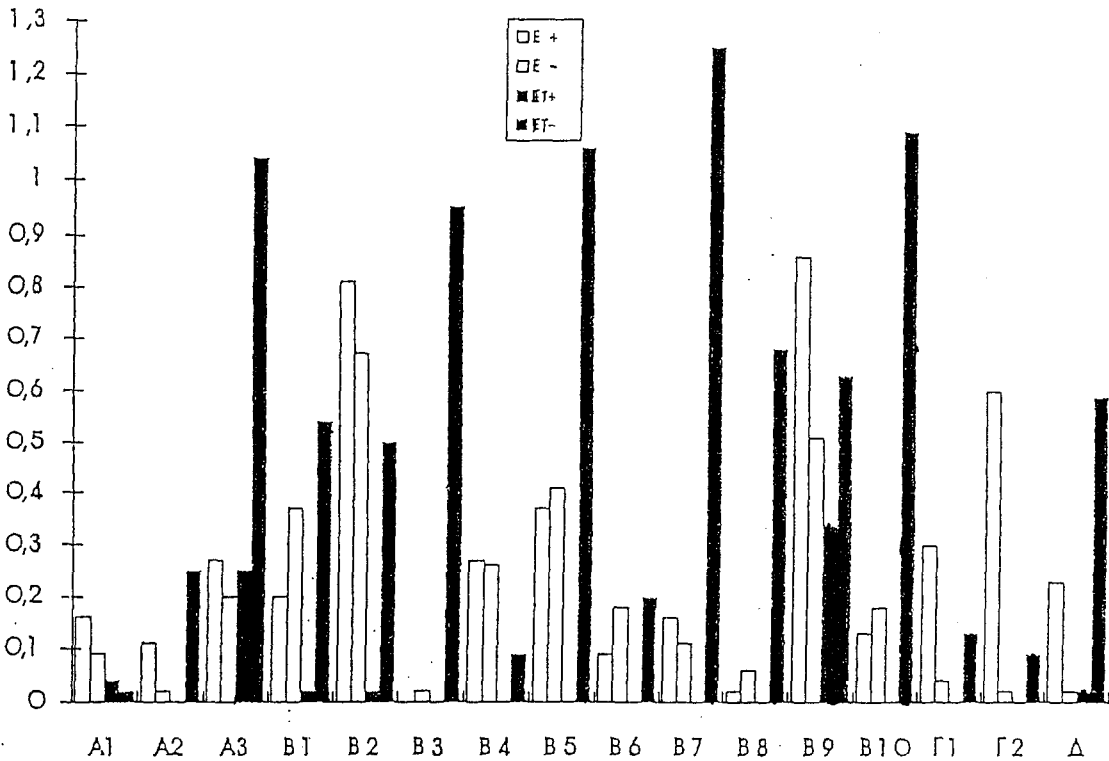
	Μ		Α1	Α2	Α3	Β1	Β2	Β3	Β4	Β5	Β6	Β7	Β8	Β9	Β10	Γ1	Γ2	Δ
2	3&Ε1	ΑΝ	Ε1→Ε	7	4	5	1	12	9	16	18	4	8	37	22	6	8	1
4	21 Ε1		Ε1→ΕΤ	2	1	-	11	12	4	-	47	9	-	15	28	-	48	1
6		ΜΟ	Ε1→Ε	0.16	0.09	0.11	0.02	0.27	0.20	0.37	0.41	0.16	0.11	0.86	0.51	0.13	0.18	0.23
8			Ε1→ΕΤ	0.04	0.02	-	0.25	104	0.02	0.54	0.02	0.50	-	0.34	0.43	-	109	0.02
10	Ε/Ο	Υ	Ε1→Ε	17	-	5.5	-	13	-	13	-	14	-	16	-	13	7.5	11.5
12			Ε1→ΕΤ	2	-	-	27	-	9	-	20	-	25	-	18	-	109	29.5

ΣΗΜΤ ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π)

+Α1	Ομορφοι	+Β2	Πολιτισμένοι	+Β6	Δεν τασκάνονται	+Β10	Αγαθοποιοί
-Α1	Ασχημοι	-Β2	Απολίτιστοι	-Β6	Τασκάνονται	-Β10	Κακοποιοί
+Α2	Περιποιημένοι	+Β3	Ελκρινείς	+Β7	Δεν κλέβουν	+ Γ1	Αγαπούν το σχολείο
-Α2	Απεριποίητοι	-Β3	Ψεύτες	-Β7	Κλέβουν	- Γ1	Δεν αγαπούν το σχολείο
+Α3	Κεθαροί	+Β4	Φρόνιμοι	+Β8	Δεν κάνουν ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-Α3	Βρώμικοι	-Β4	Άτακτοι	-Β8	Κάνουν ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+Β1	Δεν βρίζουν	+Β5	Πεθαρχημένοι	+Β9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-Β1	Βρίζουν	-Β5	Αλήτες	-Β9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Σχ. Α3α2 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ($E \rightleftharpoons ET$)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+)/αρνητικού (-) στο χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (Σ) → ΕΤ/ΕΛ/σιγγάνοι (Σ) → Ε] στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+ -) Μ.Ο.

+A1	Όμορφοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακώνονται	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Ασχημοί	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακώνονται	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περιποιημένοι	+B3	Ελκρινείς	+B7	Δεν κλέβουν	+Γ1	Αγαπούν το σχολείο
-A2	Απεριποίητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουν	-Γ1	Δεν αγαπούν το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουν ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουν ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουν	+B5	Πεθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουν	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

2) Η Συνολική Εικόνα

α) Ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση μεταξύ Θετικού (+)/Αρνητικού (-) στο χαρακτηρισμό που προσάπτουν ("ΕΙΝΑΙ") οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (ταξ.) → ΕΤ, ΕΛ/σιγγάνοι (ταξ.) → Ε] στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+ -)

Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3α3, Σχ. Α2α3)

1) Θεαματικό είναι ότι ενώ οι Έλληνες χαρακτηρίζονται περισσότερο θετικά [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)], σχεδόν από όλες τις μαθητικές ηλικίες (τάξεις των ΕΛ/σιγγάνων), οι ΕΛ/σιγγάνοι χαρακτηρίζονται περισσότερο αρνητικά [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)] από όλες ανεξαιρέτως τις μαθητικές ηλικίες (τάξεις των Ελλήνων)

$$\left[(+ > -) \frac{ET_{\text{ταξ}} \rightarrow E_{5 \text{ ταξ}}}{E_{\text{ταξ}} \rightarrow ET_{\text{ταξ}}} \right] / \left[(- > +) \frac{ET_{\text{ταξ}} \rightarrow E_{1 \text{ ταξ}}}{E_{\text{ταξ}} \rightarrow ET_{6 \text{ ταξ}}} \right]$$

Πιν. Α3α3 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (E ⇌ EΤ)

Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ.) και ενδοομαδική σύγκριση - Υπεροχή (Υ) θετικού (+)/αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που προσάπτουν οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (ταξ)→ΕΤ, Ελπίσιγγάνοι(ταξ)→Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

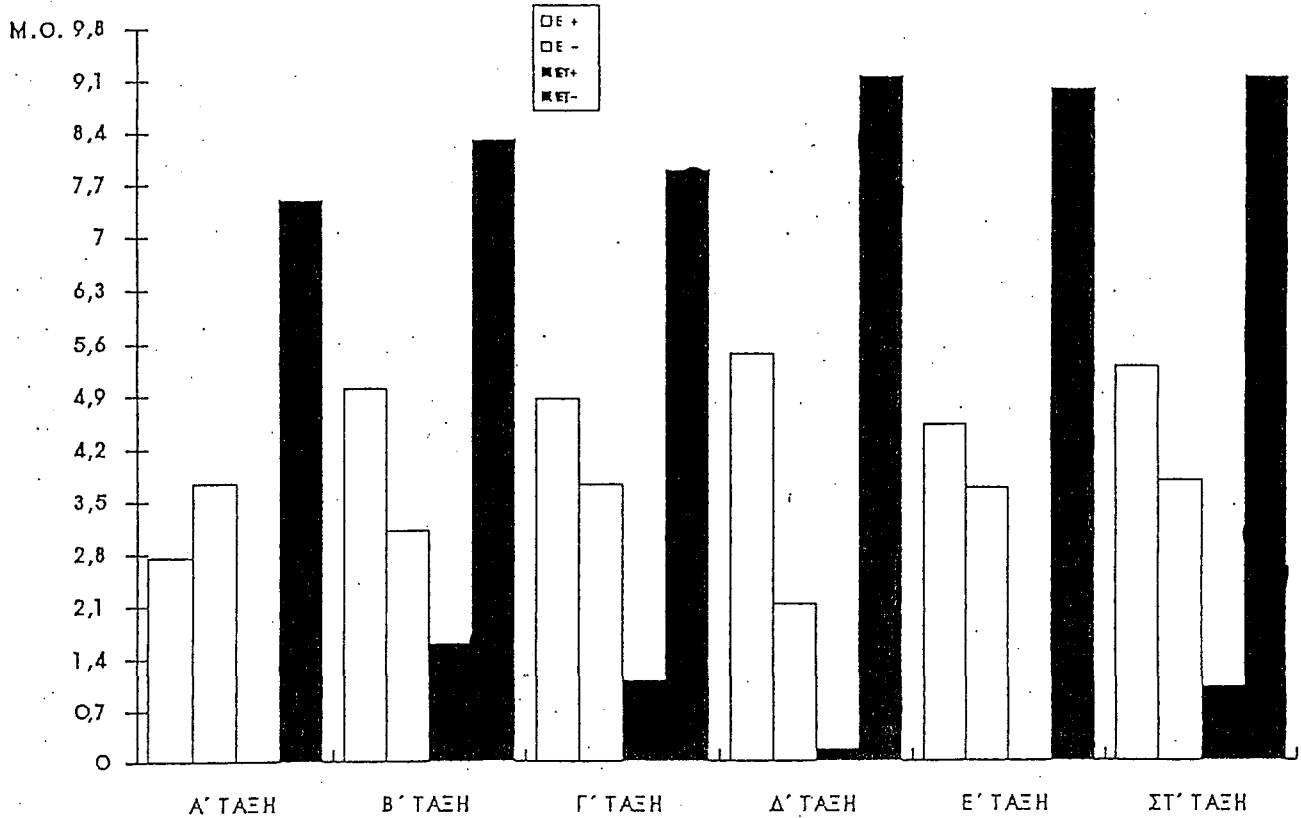
			Α' ΤΑΞΗ		Β' ΤΑΞΗ		Γ' ΤΑΞΗ		Δ' ΤΑΞΗ		Ε' ΤΑΞΗ		ΣΤ' ΤΑΞΗ	
EΤ _{ταξ} →			+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
	ΑΝ.	Ε	22	30	45	28	34	26	49	19	27	22	21	15
E _{ταξ} →		ΕΤ.	-	60	16	83	10	71	1	55	-	45	6	55
	Μ.Ο.	Ε	2,75	3,75	5,00	3,11	4,85	3,71	2,11	4,50	4,50	3,66	5,25	3,75
		ΕΤ.	-	7,50	1,60	8,30	1,11	7,88	9,16	-	-	9,00	1,00	9,16
Ε/Ο	Υ	Ε	-	1,3	1,6	-	1,3	-	2,5	-	1,2	-	1,4	-
		ΕΤ.	-	750	-	5,1	-	7	-	57,2	-	900	-	9,1

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, ΜΟ.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'
E=8	10	9	6	5	6	
EΤ=8	9	7	9	6	4	

Σχ. Α3α3 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (E ⇌ EΤ)

Μέσοι όροι (ΜΟ.) αναφορών θετικού (+)/ αρνητικού (-), στο χαρακτηρισμό που προσάπτουν οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (ταξ)→ΕΤ, Ελπίσιγγάνοι(ταξ)→Ε] στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

2) Το επίσης εντυπωσιακό είναι η τεράστια διαφοροποίηση των δύο ομάδων ως προς τις μέγιστες υπεροχές. Συγκεκριμένα, ενώ η μέγιστη υπεροχή του χαρακτηρισμού των Ελλήνων στο θετικό είναι σχετικά πολύ μικρή [$E \rightarrow -$ 2,5 φ.π. Δ'), αντίθετα η μέγιστη υπεροχή του χαρακτηρισμού των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό είναι θεόρατη [$E \rightarrow +$ 900 φ.π. Ε').

3) Η υπεροχή (των Ελλήνων στο θετικό και των Τσιγγάνων στο αρνητικό) κατά σειρά μεγέθους είναι

ΥΠΕΡΟΧΗ (Υ)	$(+) - E_{\text{Τσιγγ}} \rightarrow E$	2,5 φ.π. (Δ)	1,6 φ.π. (Β)	1,4 φ.π. (ΣΤ)	1,3 φ.π. (Γ)	1,2 φ.π. (Ε)	-
	$(-) + E_{\text{Τσιγγ}} \rightarrow E$	900 φ.π. (Ε)	750 φ.π. (Α)	57,2 φ.π. (Δ)	9,1 φ.π. (ΣΤ)	7 φ.π. (Γ)	5,1 φ.π. (Β)

Όπως παρατηρούμε θεαματική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στο αρνητικό σημειώνεται στην Α' τάξη (750 φ.π.) και μεγάλη στη Δ' τάξη (57,2 φ.π.).

Β) Σχόλια

ΥΠΕΡΟΧΗ (Υ)	$(+) - E_{\text{Τσιγγ}} \rightarrow E$	2,5 φ.π. (Δ)	1,6 φ.π. (Β)	1,4 φ.π. (ΣΤ)	1,3 φ.π. (Γ)	1,2 φ.π. (Ε)	-
	$(-) + E_{\text{Τσιγγ}} \rightarrow E$	900 φ.π. (Ε)	750 φ.π. (Α)	57,2 φ.π. (Δ)	9,1 φ.π. (ΣΤ)	7 φ.π. (Γ)	5,1 φ.π. (Β)

Τα παραπάνω δεδομένα αποκαλύπτουν:

1) Το γεγονός ότι στο σύνολο των 16 ζευγών στερεοτύπων (θετικό/αρνητικό), οι μεν Έλληνες χαρακτηρίζονται περισσότερο θετικά ($E \rightarrow -$) σχεδόν από όλες τις τάξεις (5) των Ελ/τσιγγάνων μαθητών, οι δε Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται περισσότερο αρνητικά ($E \rightarrow +$) από όλες ανεξαιρέτως τις τάξεις (6) των Ελλήνων μαθητών, μαρτυρεί: α) Ότι ο γενικός κανόνας του έντονου αρνητικού χαρακτηρισμού της εξωομάδας τείνει να ισχύει σχεδόν μόνο (μονόδρομος) για το χαρακτηρισμό των μειονοτικών ομάδων (από τις πλειονοτικές), δεδομένου ότι την εξωομάδα (Έλληνες) οι Ελ/τσιγγάνοι την χαρακτηρίζουν περισσότερο θετικά ($E \rightarrow -$) και μάλιστα σχεδόν σε όλες τις μαθητικές ηλικίες του Δημοτικού (5 τάξεις). β) Ότι τελικά τα παιδιά των πλειονοτικών ομάδων, στα πλαίσια του Σχολείου, πολύ γρηγορότερα¹ από ό,τι φανταζόμαστε, βιώνουν και εκδηλώνουν (αρχικά υποσυνείδητα) την προκατάληψη και τις φυλετικές διακρίσεις.²

2) Το γεγονός ότι η μέγιστη και η ελάχιστη υπεροχή του χαρακτηρισμού των Ελλήνων στο θετικό ($E \rightarrow -$) έχουν μικρή απόσταση (χαμηλή διασπορά) ενώ υπάρχει μεγάλο χάσμα μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής του χαρακτηρισμού των Ελ/τσιγγάνων στο αρνητικό ($E \rightarrow +$), μαρτυρεί: Η πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) χαρακτηρίζεται βέβαια περισσότερο θετικά αλλά ομοιογενώς ήπια (2,5 φ.π.-1,2 φ.π.), ενώ αντίθετα η μειονοτική ομάδα (Ελ/τσιγγάνοι) χαρακτηρίζεται και περισσότερο αρνητικά ($E \rightarrow +$) αλλά και θεαματικά έντονα (900 φ.π! - 5,1 φ.π.). Παρατηρούμε ότι στη δεύτερη περίπτωση (χαρακτηρισμό των Ελ/τσιγγάνων) υπάρχει μεγάλη απόκλιση και ανομοιογένεια στις εκτιμήσεις της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων που εν μέρει αιτιολογείται τόσο με τις ατομικές ιδιαιτερότητες των ατόμων (χαρακτήρας)³ όσο και με τις ιδιαίτερες διομοδικές παραστάσεις⁴ που βιώνουν.

¹ Γενικά ότι υποτιμούμε τη νοημοσύνη και την ικανότητα των παιδιών, υπάρχει ευρεία συμμορτυρία τόσο μεμονωμένων ατόμων όσο και φορέων.

² Για την όλη διαδικασία βίωσης και εκδήλωσης της προκατάληψης και των φυλετικών διακρίσεων στα παιδιά των πλειονοτικών ομάδων στα πλαίσια του Σχολείου βλ: α) 'Σχολείο, η πλέον διαπεραστική επίδραση της προκατάληψης των παιδιών' (Ponlerotto J.G., Pedersen P.B., 1993 σ. 32). β) Οι φυλετικές στάσεις στα παιδιά (Διαδικασία - Στάδια) (D. Goodman 1964), Τρία στάδια (Katz 1976), Οχτώ στάδια (στο Παπαστάμου 1990 σ.σ. 83,4) γ) Διαδικασία εκμάθησης φυλετικής στάσης στα παιδιά 3 τρόποι (Milner D., στο Παπαστάμου Σ. 1990 σ. 90). δ) Τα παιδιά μαθαίνουν πολύ νωρίς για τις φυλετικές διαφορές (Marks 1942 Στο Dreger R.M., Miller K.S. 1960 σ. 382).

³ Οι ρίζες της προκατάληψης στην προσωπικότητα (Adorno et al 1950 Στο Hewison M., Stroebe W., Codol J.P., Stephenson G.J., 1988 σ.σ. 11,2).

⁴ Οι αυτοκεντρικές και ετεροκεντρικές (ατομικές, συλλογικές) χρωματίζονται με τις ιδιαιτερότητες των δεδομένων της περιοχής (Logan 1981 στο Yardley K., Honess T., 1986 σ. 3).

β) Ενδοομάδικη (Ε/Ο) σύγκριση μεταξύ Θετικού (+)/Αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που προσάπτουν ("ΕΙΝΑΙ") τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (α,κ) $\rightarrow$ Ε, Ελτσιγγάνοι(α,κ) $\rightarrow$ Ε] στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Πιν. Α3α4 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε $\rightarrow$ Ε)

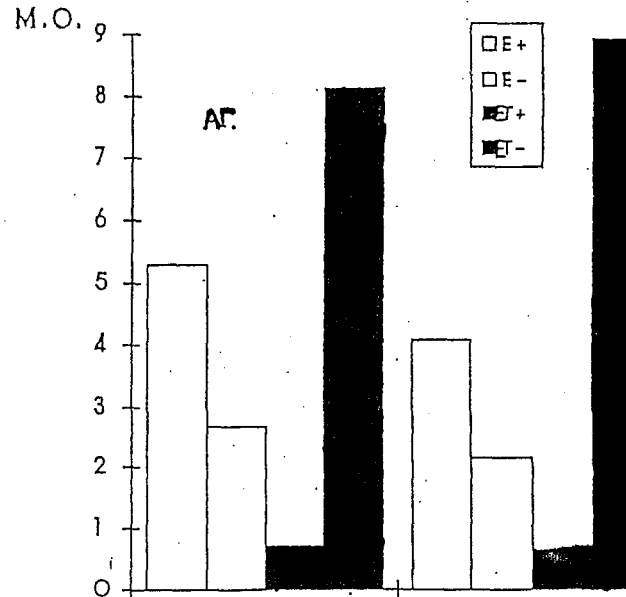
Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών και ενδοομάδικη (Ε/Ο) σύγκριση - Υπεροχή (Υ) μεταξύ Θετικού (+)/ Αρνητικού (-), στο χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (α,κ) $\rightarrow$ Τ, Ελτσιγγάνοι(α,κ) $\rightarrow$ Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-).

		+	-			+	-	ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών
Ε/Ο	ΑΝ.	ΕΤ _α $\rightarrow$ Ε	102	51	ΕΤ _κ $\rightarrow$ Ε	98	52	
		Ε _α $\rightarrow$ Ε	19	212	Ε _κ $\rightarrow$ Ε	12	161	
	Μ.Ο.	ΕΤ _α $\rightarrow$ Ε	5,30	2,68	ΕΤ _κ $\rightarrow$ Ε	4,08	2,16	Μ.Ο. = Μέσοι όροι αναφορών,
		Ε _α $\rightarrow$ Ε	0,73	8,15	Ε _κ $\rightarrow$ Ε	0,66	8,94	Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)
	Υ	ΕΤ _α $\rightarrow$ Ε	1,9	-	ΕΤ _κ $\rightarrow$ Ε	1,8	-	
		Ε _α $\rightarrow$ Ε	-	11,1	Ε _κ $\rightarrow$ Ε	-	135	
Ν		Ε	26 (α)		18 (κ)			
		ΕΤ	19 (α)		24 (κ)			

Σχ. Α3α4 "ΕΙΝΑΙ":

ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε $\rightarrow$ Ε)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+)/ αρνητικού (-) στο χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (α,κ) $\rightarrow$ Τ, Ελτσιγγάνοι (α,κ) $\rightarrow$ Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3α4, Σχ. Α3α4)

1) Οι μεν Έλληνες χαρακτηρίζονται περισσότερο θετικά [Ε ΒΝΑΙ (+) > Ε ΒΝΑΙ (-)] περίπου το ίδιο και στα 2 φύλα των Ελτσιγγάνων (στα αγόρια αμυδρά περισσότερο), ενώ οι Ελτσιγγάνοι χαρακτηρίζονται περισσότερο αρνητικά [ΕΤ ΒΝΑΙ (-) > ΕΤ ΒΝΑΙ (+)] και από τα 2 φύλα των Ελλήνων.

2) Η υπεροχή των Τσιγγάνων στο αρνητικό είναι θεαματικά μεγαλύτερη από την υπεροχή των Ελλήνων

$$\left[\begin{array}{l} (+ > -) \bar{E}_a \rightarrow E \text{ 1,9 φ. π. } E_{T_k} \rightarrow E \text{ 1,8 φ. π. } \\ (- > +) E_a \rightarrow E_{T_1} \text{ 1 φ. π. } E_k \rightarrow E_{T_1} \text{ 3,5 φ. π. } \end{array} \right]$$

στο θετικό και στα 2 φύλα

Β) Σχόλια

1) Ενδοομαδικά (τα 2 φύλα κατά ομάδα): Εντυπωσιακή ομοιογένεια των 2 φύλων σε κάθε ομάδα τόσο ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής όσο και ως προς την ένταση της υπεροχής, καταδεικνύουν ότι στην περίπτωση του αλληλοχαρακτηρισμού των ομάδων (ΕΙΝΑΙ η ΕΞΩΟΜΑΔΑ) η απόκλιση των εκτιμήσεων των 2 φύλων ελαχιστοποιείται. Το ότι η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού των τσιγγάνων στα κορίτσια είναι μεγαλύτερη (13,5 φ.π.), ίσως θα μπορούσε να αποδοθεί στο γεγονός ότι η αρνητική συμπεριφορά των ΕΛτσιγγάνων (με πρωταγωνιστές τα αγόρια) αντιπαραβάλλεται, στις αντιλήψεις των κοριτσιών - Ελλήνων, με τη δική τους ήπια (λόγω φύλου) συμπεριφορά.

2) Διομαδικά (οι 2 ομάδες κατά φύλο): Εδώ και στα 2 φύλα υπάρχει έντονη διαφοροποίηση των ομάδων και προς την κατεύθυνση της υπεροχής και στην ένταση της υπεροχής. Σε κάθε φύλο σαφέστατα αποκαλύπτεται η ανομοιογένεια των 2 πληθυσμών και οι έντονα διαφοροποιημένες ομάδες υπαγωγής των υποκειμένων (πλειονοτική και μειονοτική).

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α3οι "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ($E \leftrightarrow \bar{E}$)

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς μέσω όρων μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στο χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (α,κ) $\leftrightarrow$ $\bar{E}$, ΕΛτσιγγάνοι (α,κ) $\rightarrow$ E] στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

N	N		$\bar{X}$	S	df	t	P
19	$E_{T_a} \rightarrow$	E + E -	5,30 2,68	2,72 2,92	18	* 2,11	P<0,05
26	$E_a \rightarrow$	ET + ET -	0,73 8,15	1,05 1,58	25	*** 16,13	P<0,001
24	$E_{T_k} \rightarrow$	E + E -	4,08 2,16	3,12 1,88	23	* 2,06	P<0,05
18	$E_k \rightarrow$	ET + ET -	0,66 8,94	0,82 3,12	17	*** 26,70	P<0,001

ΣΗΜ: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (*), 1% (°), 0,1% (***)

Όπως παρατηρούμε οι Έλληνες χαρακτηρίζονται και από τα 2 φύλα των ΕΛτσιγγάνων περισσότερο θετικά [E ΕΙΝΑΙ (+) > E ΕΙΝΑΙ (-)]. Αυτή η υπεροχή του θετικού (έναντι του αρνητικού) είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% (ΑΓ: df=18, t=2,11, P<0,001, ΚΟ: df=23, t=2,06, P<0,001). Οι ΕΛτσιγγάνοι χαρακτηρίζονται και από τα 2 φύλα των Ελλήνων περισσότερο αρνητικά [ET ΕΙΝΑΙ (-) > ET ΕΙΝΑΙ (+)]. Αυτή η υπεροχή του αρνητικού (έναντι του θετικού) είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1% (ΑΓ: df=25, t=16,13 P<0,001, ΚΟ: df=17, t=26,70, P<0,001).

γ) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ Θετικού (+) / Αρνητικού (-) στο χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ) → ΕΤ, ΕΛ/τσιγγάνοι (Σ) → Ε] στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Πιν. Α2α5 "ΕΙΝΑΙ": ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε → ΕΤ)

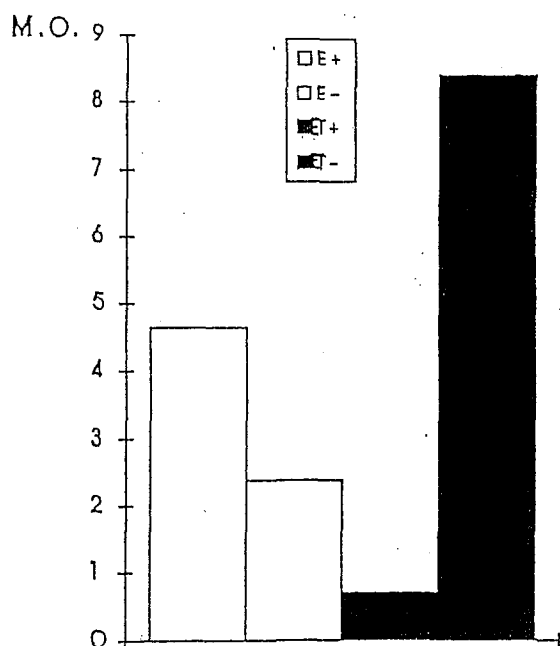
Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση - Υπεροχή (Υ) μεταξύ Θετικού(+) / Αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ) → ΕΤ, ΕΛ/τσιγγάνοι (Σ) → Ε] στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

				ΟΜΑΔΑ	
				+	-
N					
43	ΕΤ _Σ →	Ε	ΑΝ.	200	103
44	Ε _Σ →	ΕΤ.		31	373
	ΕΤ _Σ →	Ε	Μ.Ο.	4,65	2,39
	Ε _Σ →	ΕΤ.		0,70	8,47
	ΕΤ _Σ →	Ε	Υ	1,9	-
	Ε _Σ →	ΕΤ.	(Ε/Ο)	-	12,5

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών,
Μ.Ο.=Μέσοι όροι αναφορών,
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α3α5 ΕΙΝΑΙ: ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε → ΕΤ)

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση μεταξύ Θετικού(+) / Αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ) → ΕΤ, ΕΛ/τσιγγάνοι (Σ) → Ε] στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν.Α2α5, Σχ.Α2α5)

1) Οι μεν Έλληνες χαρακτηρίζονται περισσότερο θετικά [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)] από το συνολικό δείγμα των ΕΛ/τσιγγάνων ενώ οι ΕΛ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται περισσότερο αρνητικά [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)] από το συνολικό δείγμα των Ελλήνων.

2) Η υπεροχή των ΕΛ/τσιγγάνων στο αρνητικό (ΕΤ → +/12 φ.π.) είναι 6,5 φορές μεγαλύτερη από την υπεροχή των Ελλήνων στο θετικό (Ε → +/1,9 φ.π.).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΤΙΚΗ (+) ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΝΗΤΙΚΗ [Ε ΕΙΝΑΙ (+) 1,9 φ.π. > Ε ΕΙΝΑΙ (-)]. Η ΓΕΝΙΚΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ (-) ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΑΜΑΤΙΚΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΤΙΚΗ [Ε ΕΙΝΑΙ (-) 12,5 φ.π. > Ε ΕΙΝΑΙ (+)].

Γ) Σχόλια

1) Πρέπει και πάλι να τονισθεί η βαρύτητα¹ του χαρακτηρισμού μιας ομάδας από άλλη ομάδα (εξωομάδα). Και έχει βαρύτητα διότι η εικόνα που έχουν οι άλλοι για μας έχει λιγότερη υποκειμενική φόρτιση από ό,τι η εικόνα που έχουμε για τον εαυτό μας.

2) Τελικά φαίνεται η πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) να πείθει και να "περνάει" την υπεροχή της θετικής εικόνας της (έναντι της αρνητικής) στις αντιλήψεις των μελών της μειονοτικής (Ελτσιγγάνων). Τα δεδομένα δηλαδή επιβεβαιώνουν σαφέστερα ότι η πλειονοτική ομάδα κάθε φορά "κόβει" και "ράβει" το κατεστημένο και τις κοινωνικές εικόνες και έχει το "πάνω χέρι", αφού καταφέρνει να πείσει, πέρα από τον εαυτό της και τη μειονοτική ομάδα για την υπεροχή της θετικής της εικόνας (έναντι της αρνητικής) και μέσα από διαδικασίες επηρεασμού και "πλύσης εγκεφάλου" να την αναγκάσει, εκ των πραγμάτων, να συνειδητοποιήσει - εσωτερικεύσει και τελικά να αποσπάσει την ομολογία της ότι "όντως στην πλειονοτική ομάδα η θετική εικόνα υπερέχει της αρνητικής".

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α3ο2 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε < Ε)

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς μέσων όρων μεταξύ θετικού (+) / αρνητικού (-) στον ομαδικό χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ) < Ελτσιγγάνοι (Σ) → Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

N			($\bar{X}$)	S	df	t	P
43	Ε _Σ →	E + E -	4,65 2,39	2,98 2,41	42	3,01	** P<0,01
43	E _Σ →	Ε _Τ + Ε _Τ -	0,70 8,47	0,96 1,43	43	25,90	*** P<0,001

ΣΗΜ: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1% (**), 1%₀ (***)

Όπως παρατηρούμε α) Οι Έλληνες χαρακτηρίζονται από το συνολικό δείγμα των Ελτσιγγάνων περισσότερο θετικά [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)]. Η υπεροχή αυτή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1% (df=42, t=3,01, P<0,01). β) Οι Ελτσιγγάνοι χαρακτηρίζονται από το συνολικό δείγμα των Ελλήνων περισσότερο αρνητικά [Ε ΕΙΝΑΙ (-) > Ε ΕΙΝΑΙ (+)]. Η υπεροχή αυτή είναι επίσης στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1%₀ (df=43, t=25,90, P<0,001).

¹ Δεδομένου ότι κάθε ομάδα χαρακτηρίζει κατά κανόνα αρνητικά την αντίπαλή της ομάδα - εξωομάδα (βλ. Brown R.J. 1984 σ. 21 και Forgas J.P. 1985 σ. 73), είναι εντυπωσιακό ότι η πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) αποσπούν για τον εαυτό τους ευνοϊκό χαρακτηρισμό από τη μειονοτική (Τσιγγάνους).

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ: 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ(-) ΟΜΑΔΙΚΟ ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ($E \rightleftharpoons \bar{E}$)

1) Οι Επιμέρους Εικόνες

α) Διομαδική (Δ/Ο) σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (α,κ) $\rightarrow$ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ (α,κ) $\rightarrow$ Ε] στο ΚΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3β1, Σχ. Α3β1)

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ - Μ.Ο. (Μεγάλες αναφορές, Μέγιστη - Ελάχιστη).

1) Στους θετικούς αλληλοχαρακτηρισμούς των ομάδων: Υψηλούς θετικούς χαρακτηρισμούς από μεν τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας, οι Έλληνες έχουν στα στερεότυπα Β9 "Καλοί" (1,00), Β2 "Πολιτισμένοι" (0,94), Γ2 "Καλοί μαθητές" (0,73), και οι ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ στο στερεότυπο Β9 "Καλοί" (0,53), από δε τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας οι Έλληνες στα στερεότυπα Β9 "Καλοί" (0,75), Β2 "πολιτισμένοι" (0,70), Γ2 "Καλοί μαθητές" (0,50) κι οι ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ στο στερεότυπο Α3 "Καθαροί" (0,55). Εντυπωσιακό είναι ότι και οι 3 υψηλοί θετικοί χαρακτηρισμοί των Ελλήνων (και από τα 2 φύλα των ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ) σημειώνονται στα ίδια στερεότυπα. Εντυπωσιακό είναι παράλληλα ότι υψηλός θετικός χαρακτηρισμός των ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ (και από τα 2 φύλα των Ελλήνων) σημειώνεται σε 1 στερεότυπο και περίπου με ίδιο Μ.Ο. (0,53/0,55).

Χαρακτηρίζονται θετικά Μέγιστα - Ελάχιστα

	$(+) \text{ΕΤ}_\alpha \rightarrow \text{Ε}$	1,00 Β9 ("Καλοί") - Ο (σε 3 στερ)
(Από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας):	$(+) \text{Ε}_\alpha \rightarrow \text{ΕΤ}$	0,53 Β9 ("Καλοί") - Ο (σε 1 Ο στερ)
	$(+) \text{ΕΤ}_\kappa \rightarrow \text{Ε}$	0,75 Β9 ("Καλοί") - Ο (σε 1 στερ)
(Από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας):	$(+) \text{Ε}_\kappa \rightarrow \text{ΕΤ}$	0,55 Α3 ("Καθαροί") - Ο (σε 1 3 στερ)

Όπως παρατηρούμε ο μέγιστος θετικός χαρακτηρισμός των Ελλήνων είναι μεγαλύτερος και στα 2 φύλα (στα αγόρια ελαφρώς μεγαλύτερος), στον ελάχιστο θετικό χαρακτηρισμό υπάρχει σύμπτωση μεν των δύο ομάδων ως προς την τιμή (μηδενική και στα 2 φύλα), όχι όμως και ως προς τον αριθμό των στερεοτύπων που σημειώνεται ο ελάχιστος θετικός χαρακτηρισμός (όπου υπερτερούν οι ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ θεαματικά και στα 2 φύλα, αισθητά περισσότερο στα κορίτσια).

2) Στους αρνητικούς αλληλοχαρακτηρισμούς των ομάδων: Υψηλούς αρνητικούς χαρακτηρισμούς από μεν τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας, οι Έλληνες έχουν στα στερεότυπα Β5 "Αλήτες" (0,57), Β1 "Βρίζουν" (0,36), Β9 "Κακοί" (0,31) και οι ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ στα στερεότυπα Β7 "Κλέφτες" (1,19), Β10 "Κακοποιοί" (1,15), Β5 "Αλήτες" (0,88), Β8 "Κάνουν ζημιές" (0,84), Α3 "Βρώμικοι" (0,80), από δε τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας οι Έλληνες έχουν Β2 "Απολίτιστοι" (1,00), Β9 "Κακοί" (0,66) και οι ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ στα στερεότυπα Α3 "Βρώμικοι" (1,38), Β5 "Αλήτες" (1,33), Β7 "Κλέφτες" (1,33), Β10 "Κακοποιοί" (1,00), Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης", Β1 "Βρίζουν" (0,72), Β9 "Κακοί" (0,66).

Χαρακτηρίζονται αρνητικά Μέγιστα - Ελάχιστα

	$(-) \text{ΕΤ}_\alpha \rightarrow \text{Ε}$	0,57 Β5 ("Αλήτες") - Ο (Α2, Β3, Γ1, Γ2, Δ)
(Από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας):	$(-) \text{Ε}_\alpha \rightarrow \text{ΕΤ}$	1,19 Β7 ("Κλέφτες") - Ο,03 (Α1)
	$(-) \text{ΕΤ}_\kappa \rightarrow \text{Ε}$	0,66 Β9 ("Κακοί") - Ο (Β7, Β8)
(Από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας):	$(-) \text{Ε}_\kappa \rightarrow \text{ΕΤ}$	1,38 Α3 ("Βρώμικοι") - Ο (Α1)

Όπως παρατηρούμε, ο μέγιστος αρνητικός χαρακτηρισμός των ΕΛ/τσιγγάνων είναι μεγαλύτερος και στα 2 φύλα (2πλάσιος σε αγόρια και κορίτσια).

Πιν. Α3β1 “ΕΙΝΑΙ”: ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (E ↔ E)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών και διομαδική σύγκριση μέσων όρων – Υπεροχή (Υ) 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας για την άλλη ομάδ [Έλληνες (α,κ) ↔ E, ΕΛ/τσιγγάνοι(α,κ) → E], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα.

ΑΠΟ N		ΠΑ	A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ
			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
18 E _α	AN	→E	5	-	7	2	18	-	4	11	2	4	-	19	3	7	14	6
		→E	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	1
	M.O.	E	0,26	-	0,36	0,10	0,94	-	0,21	0,57	0,10	0,21	-	1,00	0,15	0,36	0,73	0,31
		E	0,03	-	0,03	0,03	0,03	-	-	-	-	-	-	0,53	-	-	-	0,03
	Y	E	8	-	12	3,3	31,3	-	21	57	10	21	-	18	15	36	73	10,3
		E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ
			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18 E _α	AN	→E	2	-	3	7	5	-	1	11	5	5	3	6	3	-	-	-
		→E	1	3	21	11	13	11	2	23	8	31	22	16	30	5	2	13
	M.O.	E	0,10	-	0,15	0,36	0,26	-	0,05	0,57	0,26	0,26	0,15	0,31	0,15	-	-	-
		E	0,03	0,11	0,80	0,42	0,50	0,42	0,07	0,88	0,30	1,19	0,84	0,61	1,15	0,19	0,07	0,50
	Y	E	3,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		E	-	11	5,3	11	1,9	42	14	1,5	11	4,5	5,6	1,9	7,6	19	7	50
			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ
			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
18 E _κ	AN	→E	2	5	5	7	7	-	8	5	2	3	1	18	3	6	12	4
		→E	1	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	M.O.	E	0,08	0,20	0,20	0,29	0,70	-	0,33	0,20	0,08	0,12	0,04	0,75	0,12	0,25	0,50	0,16
		E	0,05	-	0,55	-	-	-	-	-	-	-	-	0,05	-	-	-	-
	Y	E	16	20	-	29	70	-	33	20	8	12	4	15	12	25	50	16
		E	-	-	2,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ
			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18 E _κ	AN	→E	2	1	6	9	24	1	8	7	3	-	-	6	5	2	1	1
		→E	-	8	25	13	9	1	2	24	1	24	8	12	18	1	2	13
	M.O.	E	0,08	0,04	0,25	0,37	1,00	0,04	0,33	0,29	0,12	-	-	0,66	0,20	0,08	0,04	0,04
		E	-	0,44	1,38	0,72	0,50	0,05	0,11	1,33	0,05	1,33	0,44	0,66	1,00	0,05	0,11	0,72
	Y	E	8	-	-	-	2	-	3	-	2,4	-	-	-	-	16	-	-
		E	-	11	5,5	1,9	-	12	-	4,5	-	13,3	44	-	5	-	2,7	18

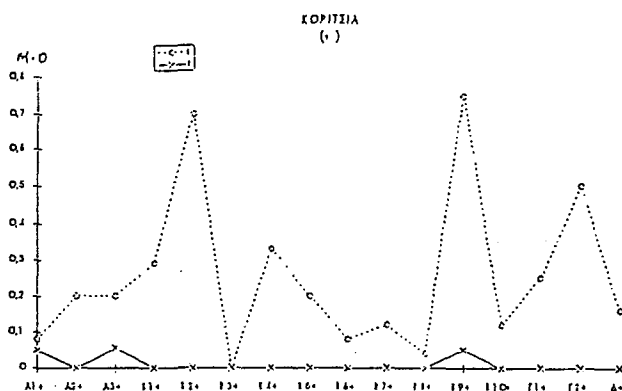
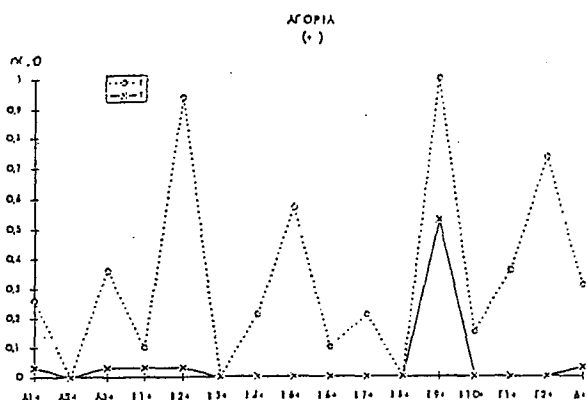
ΣΗΜ AN=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π)

+A1	Όμορφοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσοκώνονται	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Άσχημοι	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσοκώνονται	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περιποιημένοι	+B3	Ελκρινείς	+B7	Δεν κλέβουν	+Γ1	Αγαπούν το σχολείο
-A2	Απεριποίητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουν	-Γ1	Δεν αγαπούν το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουν ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουν ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουν	+B5	Πεθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουν	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

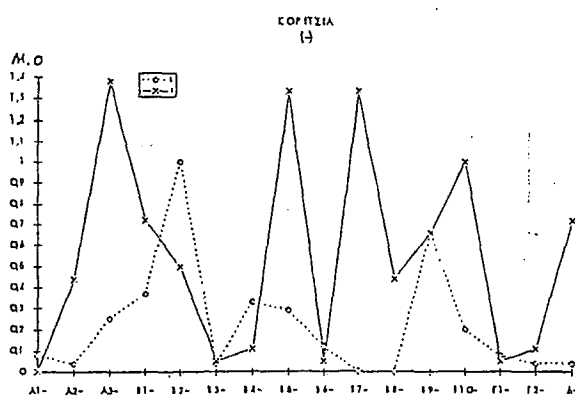
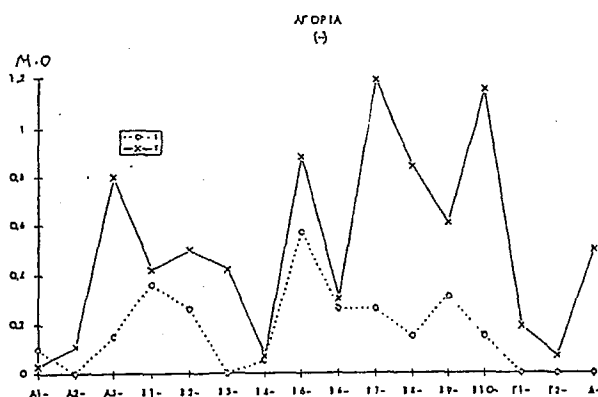
Σχ. Α3β1 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε_κ→Ε_τ)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. θετικού (+) 2. αρνητικού (-) χαρακτηρισμού που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδα στην άλλη ομάδα [Έλληνες (α,κ) →ΕΤ, Ελτσιγγάνοι (α,κ)→ ΕΤ], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά

(α)

(β)

+A1	Όμορφοι	+B6	Δεν τσακώνονται	-A1	Άσχημοι	-B6	Τσακώνονται
+A2	Περυποημένοι	+B7	Δεν κλέβουν	-A2	Απεριποίητοι	-B7	Κλέβουν
+A3	Καθαροί	+B8	Δεν κάνουν ζημιές	-A3	Βρώμικοι	-B8	Κάνουν ζημιές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B9	Καλοί	-B1	Βρίζουν	-B9	Κακοί
+B2	Πολιτισμένοι	+B10	Αγαθοποιοί	-B2	Απολίτιστοι	-B10	Κακοποιοί
+B3	Ευλακρινείς	+Γ 1	Αγατούν το σχολείο	-B3	Ψεύτες	-Γ 1	Δεν αγαπούν το σχολείο
+B4	Φρόνιμοι	+Γ2	Καλοί μαθητές	-B4	Άτακτοι	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B5	Πειθαρχημένοι	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης	-B5	Αλήτες	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ (Μ.Ο.) ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ (Εκταση, Ένταση, Υπεροχής)

1. Στους θετικούς ομαδικούς αλληλογαρχηρισμούς: Έκταση Υπεροχής (Αριθμός στερεοτύπων πο σημειώνεται Υπεροχή)

Χαρακτηρίζονται περισσότερο θετικά: α) Από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας $\frac{ΕΤ_α \rightarrow Ε 13 \text{ στερ.}}{Ε_α \rightarrow ΕΤ - \text{στερ.}}$ β) Από τα κορίτσια

της άλλης ομάδας $\frac{ΕΤ_κ \rightarrow Ε 14 \text{ στερ.}}{Ε_κ \rightarrow ΕΤ 1 \text{ στερ.}}$ Όπως παρατηρούμε η διαφοροποίηση των ομάδων (υπέρ των Ελλήνων) είναι θεαματική και περίπου ίδια και στα 2 φύλα (ελαφρώς μεγαλύτερη στα αγόρια). Ένταση - Μέγεθος Υπεροχής (Μεγάλες Υπεροχές, Μέγιστη - Ελάχιστη). Μεγάλες Υπεροχές: Υψηλές Υπεροχές στο θετικό χαρακτηρισμό. α) Από τα ΑΓΟΡΙΑ

της άλλης ομάδας οι μεν Έλληνες έχουν στα στερεότυπα Γ2 "Καλοί μαθητές" (73 φ.π.), Β5 "Πειθαρχημένοι" (57 φ.π.), Γ 1 "Αγαπούν το Σχολείο" (36 φ.π.), Β2 "Πολιτισμένοι" (31,3 φ.π.) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι σε κανένα απολύτως στερεότυπο.

β) Από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας οι μεν Έλληνες έχουν στα στερεότυπα Β2 "Πολιτισμένοι" (70 φ.π.), Γ2 "Καλοί μαθητές" (50 φ.π.), Β4 "Φρόνιμοι" (33 φ.π.) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι έχουν μία μόνο υπεροχή και μάλιστα συγκριτικά πολύ χαμηλή (Α3 "Καθαροί" 2,7 φ.π.). Μέγιστη - Ελάχιστη Υπεροχή (+): α) Στον χαρακτηρισμό από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης

$$\frac{ET_{\alpha} \rightarrow E}{E_{\alpha} \rightarrow ET} \frac{73 \text{ φ. π. } \Gamma 2 \text{ ("Καλοί μαθητές")}}{(-)} - \frac{(-)}{1,8 \text{ φ. π. } (B 9)}$$

ομάδας $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{70 \text{ φ. π. } B 2 \text{ ("Πολιτισμένοι")}}{(-)} - \frac{(-)}{1,6 \text{ φ. π. } (A 1)}$ β) Στον χαρακτηρισμό από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης

ομάδας $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{2,7 \text{ φ. π. } A 3 \text{ ("Καθαροί")}}{(-)} - \frac{(-)}{(-)}$ Εντυπωσιακό είναι ότι οι Υπεροχές των Ελλήνων,

τόσο οι μέγιστες όσο και οι ελάχιστες, σχεδόν συμπίπτουν στα 2 φύλα (Στα αγόρια ελαφρώς μεγαλύτερες μέγιστη και ελάχιστη). Υπάρχει όμως διαφοροποίηση ως προς το στερεότυπο. Στα μεν αγόρια η μέγιστη υπεροχή των Ελλήνων σημειώνεται στη σχολική επίδοση (Γ2 "Καλοί μαθητές") στα δε κορίτσια στην κοινωνική συμπεριφορά (Β2 "Πολιτισμένοι").

2) Στους αρνητικούς ομαδικούς αλληλοχαρακτηρισμούς: Έκταση Υπεροχής (Αριθμός στερεοτύπων που

$$\frac{ET_{\alpha} \rightarrow E}{E_{\alpha} \rightarrow ET} \frac{1 \text{ στερεοτύπων}}{1 \text{ όστερ}}$$

σημειώνεται Υπεροχή). Χαρακτηρίζονται περισσότερο αρνητικά. α) Από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{5 \text{ στερεοτύπων}}{1 \text{ όστερ}}$

β) Από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{1 \text{ όστερ}}{1 \text{ όστερ}}$ Όπως παρατηρούμε, η διαφοροποίηση των ομάδων (πάντα υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) είναι θεαματικά μεγαλύτερη στα αγόρια (ΑΓ 16πλάσια στερε., ΚΟ 2πλάσια στερε.). Ένταση -

Μέγεθος Υπεροχής (Μεγάλες Υπεροχές, Μέγιστη - Ελάχιστη). Μεγάλες Υπεροχές. Υψηλές υπεροχές στον αρνητικό χαρακτηρισμό. α) Από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας, οι Ελ/τσιγγάνοι έχουν στα στερεότυπα Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης" (50 φ.π.), Β3 "Ψεύτες" (42 φ.π.), Γ 1 "Δεν αγαπούν το Σχολείο" (19 φ.π.), Βέβαια στους Έλληνες

δεν μπορεί να γίνει λόγος για μεγάλες υπεροχές, αφού έχουν μόνο μια και μάλιστα συγκριτικά χαμηλή (Α1 "Άσχημοι" 3,3 φ.π.). β) Από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας οι Ελ/τσιγγάνοι έχουν στα στερεότυπα Β7 "Κλέβουν" (133 φ.π.), Β8 "Κάνουν ζημιές" (44 φ.π.), ενώ οι Έλληνες συγκριτικά χαμηλή στο στερεότυπο Α1 "Άσχημοι" (8 φ.π.). Μέγιστη -

Ελάχιστη Υπεροχή (-): α) Στον χαρακτηρισμό από τα ΑΓΟΡΙΑ της άλλης ομάδας $\frac{ET_{\alpha} \rightarrow E}{E_{\alpha} \rightarrow ET} \frac{3,3 \text{ φ. π. } (A 1 \text{ "Άσχημοι"})}{(-)} - \frac{(-)}{(-)}$

β) Στον χαρακτηρισμό από τα ΚΟΡΙΤΣΙΑ της άλλης ομάδας $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{8 \text{ φ. π. } (A 1 \text{ "Άσχημοι"})}{(-)} - \frac{(-)}{(-)}$

ομάδας $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{133 \text{ φ. π. } (B 7 \text{ "Κλέβουν"})}{(-)} - \frac{(-)}{1,2 \text{ φ. π. } (B 3)}$ Όπως παρατηρούμε, στις μεν ελάχιστες υπεροχές

δεν υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση των ομάδων, στις μέγιστες όμως είναι θεαματική (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων), και στα 2 φύλα (λίγο περισσότερο στα κορίτσια). Συγκεκριμένα, στα ΑΓΟΡΙΑ η μέγιστη υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (50 φ.π. Δ "Φτωχοί, ελεεινές Σ.Δ.") είναι 15,1 φορές μεγαλύτερη της μέγιστης υπεροχής των Ελλήνων (3,3 φ.π. Α1 "Άσχημοι"), στα ΚΟΡΙΤΣΙΑ η μέγιστη υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (133 φ.π. Β7 "Κλέβουν") είναι 16,6 φορές μεγαλύτερη της μέγιστης υπεροχής των Ελλήνων (8 φ.π. Α1 "Άσχημοι").

Β) Σχόλια

1) Ενδοομαδικές αναφορές:

$$\frac{ET_{\alpha} \rightarrow E}{E_{\alpha} \rightarrow ET} \frac{1,00 \text{ B 9 ("Καλοί")}}{0,75 \text{ B 9 ("Καλοί")}}$$

Μέγιστοι θετικοί χαρακτηρισμοί των Ελλήνων από τα 2 φύλα των Ελ/τσιγγάνων: $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{1,19 \text{ B 7 ("Κλέφτες")}}{1,38 \text{ B 9 ("Βρωμικοί")}}$

Μέγιστοι αρνητικοί χαρακτηρισμοί των Ελ/τσιγγάνων από τα 2 φύλα των Ελλήνων: $\frac{ET_{\kappa} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{1,38 \text{ B 9 ("Βρωμικοί")}}{1,38 \text{ B 9 ("Βρωμικοί")}}$

Τα παραπάνω δεδομένα αποκαλύπτουν: α) Ότι στις μεν αντιλήψεις των 2 φύλων της μειονοτικής ομάδας (Ελ/τσιγγάνους) η κατ' εξοχήν (μέγιστη) θετική εικόνα της εξωομάδας (Ελλήνων) συμπίπτει (ομοιογένεια "Καλοί", "Καλοί"), στις δε αντιλήψεις των 2 φύλων της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) η κατ' εξοχήν (μέγιστη) αρνητική εικόνα της εξωομάδας (Ελ/τσιγγάνων) διαφοροποιείται (ανομοιογένεια, "Κλέφτες", "Βρώμικοι"). β) Ενώ τα 2 φύλα της μειονοτικής ομάδας (Ελ/τσιγγάνοι) χαρακτηρίζουν την πλειονοτική εξωομάδα (Ελληνες) κατ' εξοχήν (μέγιστη τιμή) με ένα γενικό θετικό στερεότυπο (Ε "Καλοί"), αντίθετα τα 2 φύλα της πλειονοτικής ομάδας (Ελληνες) χαρακτηρίζουν τη μειονοτική εξωομάδα (Ελ/τσιγγάνους) κατ' εξοχήν (μέγιστη τιμή) με 2 ειδικά¹ αρνητικά στερεότυπα (Τ "Κλέφτες", Βρώμικοι") που είναι συγχρόνως τα πλέον χαρακτηριστικά, χτυπητά και καίρια του αρνητικού στιγματισμού τους. γ) Το γεγονός ότι τα κορίτσια - Έλληνες τονίζουν το Α3 1,38 φ.π. ("Βρώμικοι") ενώ τα αγόρια - Έλληνες το Β7 ("Κλέφτες"), μάλλον θα πρέπει να επηρεάζεται από τις ιδιαίτερες παραστάσεις και ευαισθησίες των 2 φύλων (Οι άνδρες έχουν πρωτοβουλίες για κλοπές και οι γυναίκες ευαισθησίες για καθαριότητα).

2) Διομαδική Υπεροχή αναφορών:

ΕΚΤΑΣΗ ΥΠΕΡΟΧΗΣ:	Θετική Υπεροχή:	$\frac{ET_a \rightarrow E \ 13 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E_a \rightarrow T \ - \ \sigma\tau\epsilon\rho} \quad \bigg/ \quad \frac{ET_k \rightarrow E \ 14 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E_k \rightarrow ET \ 1 \ \sigma\tau\epsilon\rho}$
		$\frac{ET_a \rightarrow E \ 1 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E_a \rightarrow ET \ 16 \ \sigma\tau\epsilon\rho} \quad \bigg/ \quad \frac{ET_k \rightarrow E \ 5 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E_k \rightarrow ET \ 10 \ \sigma\tau\epsilon\rho}$
ΜΕΓΙΣΤΗ ΥΠΕΡΟΧΗ:	Θετική:	$\frac{(E) \ \frac{ΑΓ \ 73 \ \phi. \ \pi. \ Γ2 \ ('Καλοι \ μαθητες')}{ΚΟ \ 70 \ \phi. \ \pi. \ Β2 \ (Πολιτισμενοι')}}{}$
		$\frac{(ET) \ \frac{ΑΓ \ 50 \ \phi. \ \pi. \ Δ \ ('Φτωχοι \ ελεεινες \ Σ \ Δ \ ')}{ΚΟ \ 133 \ \phi. \ \pi. \ Β7 \ ('Κλεφτες')}}{}$
	Αρνητική:	

α) Όπως πάντα και εδώ παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση των ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) ως προς τον αριθμό των υπεροχών. Βέβαια, είναι σαφέστατη η εικόνα ότι στις θετικές υπεροχές κυριαρχούν οι Έλληνες ενώ στις αρνητικές οι Ελ/τσιγγάνοι και στα 2 φύλα. Όμως, ενώ στις θετικές υπεροχές η απόσταση μεταξύ των δύο ομάδων είναι σχεδόν ίση και στα 2 φύλα, αντίθετα στις αρνητικές υπεροχές παρατηρείται κάποια πόλωση αφού η διαφοροποίηση των ομάδων είναι σημαντική στα 2 φύλα (στα αγόρια θεαματικά υπέρ των Ελ/τσιγγάνων, στα κορίτσια σε μικρότερο βαθμό). Αυτή η σημαντική διαφοροποίηση των λόγων στα 2 φύλα $\frac{(ET_a \rightarrow E \ 1)}{E_a \rightarrow ET \ 16} \bigg/ \frac{ET_k \rightarrow E \ 5}{E_k \rightarrow ET \ 10}$ όπου οι αρνητικές υπεροχές των Ελ/τσιγγάνων στα αγόρια είναι 16πλάσιες ενώ στα κορίτσια μόνο 2πλάσιες, ίσως εν μέρει να οφείλεται, πέρα από το γεγονός ότι στις αρνητικές γενικά περιγραφές υπάρχει μεγαλύτερη διασπορά τιμών, και στο ότι το γυναικείο φύλο είναι πιο "γενναϊόδωρο" σε περιγραφές αλλά πιο φειδωλό στον αρνητικό χαρακτηρισμό "του άλλου" λόγω αυξημένου συναισθηματισμού.

β) Όσο για τις μέγιστες υπεροχές, το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται τόσο οι θετικές στους Έλληνες ("Καλοί μαθητές", "Πολιτισμένοι") όσο και οι αρνητικές στους Ελ/τσιγγάνους ("Φτωχοί με ελεεινές συνθήκες διαβίωσης", "Κλέφτες") μάλλον απεικονίζουν και αντανακλούν πιστά την τρέχουσα πραγματικότητα των διομαδικών εικόνων και αναπαραστάσεων μεταξύ πλειονοτικής (Ελλήνων) και μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνων) στον ελληνικό χώρο και ειδικότερα στην συγκεκριμένη περιοχή της έρευνας (Συνοικισμός Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης).²

¹ Φαίνεται ότι στον αυθόρμητο και αυτόματο μηχανισμό του χαρακτηρίζοντος στόμου διακρίνεται κάποιο τύση, το μεν θετικό σε χαρακτήρα ή συμπεριφορά να επαινείται γενικά (πχ. "Καλός"), το δε αρνητικό να κατακρίνεται ειδικά (πχ. "Ψεύτης").

² Ως εκπαιδευτικός επί σειρά ετών στο συγκεκριμένο και μονοδικό στην περιοχή μικτό Δημοτικό Σχολείο Δενδροποτάμου, παρατήρησα και βίωσα ποικίλες διομαδικές διαφοροποιήσεις και εντάσεις.

β) Διομαδική σύγκριση 1. Στο θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπται το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ) → ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι (Σ) → Ε], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα

Α. Διαιπιστώσεις

(Πιν. Α3β2, Σχ. Α3β2)

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ - Μ.Ο. (Μεγάλες αναφορές, Μέγιστη - Ελάχιστη)

1. Στους θετικούς αλληλογα χαρακτηρισμούς των ομάδων: Υψηλούς θετικούς χαρακτηρισμούς (από τους Ελ/τσιγγάνους) οι Έλληνες έχουν στα στερεότυπα Β9 "Καλοί" (0,86), Β2 "Πολιτισμένοι" (0,81), Γ2 "Καλοί μαθητές" (0,60) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι (από τους Έλληνες) στα στερεότυπα Β9 "Καλοί" (0,34), Α3 "Καθαροί" (0,25).

$$ΕΤ_{\Sigma} \rightarrow Ε \text{ } Q86 \text{ φ. π. } Β9 \text{ ("Καλοί")} - Ο(Β3)$$

Χαρακτηρίζονται θετικά, Μέγιστα - Ελάχιστα: $Ε_{\Sigma} \rightarrow ΕΤ \text{ } 0,34 \text{ Β9 ("Καλοί")} - Ο(1 \text{ } Ο \text{ στερ})$ Όπως παρατηρούμε, το στερεότυπο που σημειώνεται ο μέγιστος θετικός χαρακτηρισμός και των δύο ομάδων είναι κοινό (Β9 "Καλοί"). Υπάρχει όμως σημαντική διαφοροποίηση των ομάδων στις μέγιστες τιμές (Η μέγιστη τιμή των Ελλήνων είναι 2,5 φορές μεγαλύτερη) καθώς και στον αριθμό στερεοτύπων που σημειώνεται η ελάχιστη τιμή, η οποία είναι μηδενική (Έλληνες σε 1 στερ. / Ελ/τσιγγάνοι σε 10 στερ.). Αυτό το τελευταίο είναι εξίσου σημαντικό.

2) Στους αρνητικούς αλληλογα χαρακτηρισμούς των ομάδων: Υψηλούς αρνητικούς χαρακτηρισμούς (από τους Ελ/τσιγγάνους) οι Έλληνες έχουν στα στερεότυπα Β2 "Απολίτιστοι" (0,67), Β9 "Κακοί" (0,51), Β1 "Βρίζουν" (0,37), ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι (από τους Έλληνες) στα στερεότυπα Β7 "Κλέφτες" (1,25), Β10 "Κακοποιοί" (1,09), Α3 "Βρώμικοι" (1,04).

$$ΕΤ_{\Sigma} \rightarrow Ε \text{ } 0,67 \text{ Β2 ("Απολίτιστοι")} - QO2 \text{ (Α2, Β3, Γ2, Δ)}$$

Χαρακτηρίζονται αρνητικά Μέγιστα - Ελάχιστα: $Ε_{\Sigma} \rightarrow ΕΤ \text{ } 1,25 \text{ Β7 ("Κλέφτες")} - QO2 \text{ (Α1)}$ Εδώ, στις μέγιστες αρνητικές αναφορές, έχουμε εντυπωσιακή υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων ενώ στις ελάχιστες υπάρχει σύμπτωση στην τιμή (0,02), όμως στους Έλληνες σημειώνεται σε 4 στερεότυπα και στους Ελ/τσιγγάνους σε 1 στερεότυπο. Ο μέγιστος αρνητικός χαρακτηρισμός όμως των Ελ/τσιγγάνων (1,25) είναι περίπου 2πλάσιος του μέγιστου αρνητικού χαρακτηρισμού των Ελλήνων (0,67). Επίσης, παρατηρούμε ότι ενώ οι Έλληνες χαρακτηρίζονται (από τους Ελ/τσιγγάνους) πιο γενικά και ήπια (Ε "Απολίτιστοι"), οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται (από τους Έλληνες) πιο ειδικά και σκληρά (Τ "Κλέφτες").

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ (Μ.Ο.) ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ (Εκταση, Ένταση Υπεροχής).

$$Τ_{\Sigma} \rightarrow Ε \text{ } 15 \text{ στερ}$$

1) Έκταση Υπεροχής (Αριθμός στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή). Υπεροχή στο ΕΙΝΑΙ (+) $Ε_{\Sigma} \rightarrow Τ \text{ } - \text{στερ}$

$$Τ_{\Sigma} \rightarrow Ε \text{ } 3 \text{ στερ}$$

Υπεροχή στο ΕΙΝΑΙ (-) $Ε_{\Sigma} \rightarrow Τ \text{ } 13 \text{ στερ}$ Όπως παρατηρούμε, υπάρχει κυριαρχία των Ελλήνων στα θετικά στερεότυπα και των Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά. Η διαφοροποίηση των ομάδων όμως είναι εντονότερη στους θετικούς χαρακτηρισμούς, όπου υπεροχή των Ελλήνων σημειώνεται σε 15πλάσια στερεότυπα (σχεδόν στο σύνολο των 16 στερεοτύπων) ενώ στους αρνητικούς χαρακτηρισμούς υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων σημειώνεται σε 4πλάσια στερεότυπα.

2) Ένταση - Μέγεθος Υπεροχής (Μεγάλες Υπεροχές, Μέγιστη - Ελάχιστη): α) Μεγάλες Υπεροχές: Μεγάλες Υπεροχές των Ελλήνων στον θετικό χαρακτηρισμό [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)] σημειώνονται στα στερεότυπα Γ2 "Καλοί μαθητές" (60 φ.π.), Β2 "Πολιτισμένοι" (40,5 φ.π.), Β5 "Πειθαρχημένοι" (37 φ.π.), Γ1 "Αγαπάν το Σχολείο" (30 φ.π.). Μεγάλες αρνητικές υπεροχές των Ελ/τσιγγάνων [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) > Ε ΕΙΝΑΙ (+)] σημειώνονται στα στερεότυπα Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης" (29,5 φ.π.), Α2 "Απεριποίητο" (12,5 φ.π.), Β7 "Κλέφτες", Β8 "Κάνουν ζημιές" (11,3 φ.π.).

Πιν. Α3Β2 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (E ↔ T)

Μέσοι όροι (ΜΟ) αναφορών και διαμετρική (Δ/Ο) σύγκριση - Υπεροχή (Υ) 1 Στον θετικό (+) 2 Στον αρνητικό (-) Χαρακτηρισμό που προσάπτε το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελλήνες (Σ)→ΕΓ, Ελληνιγάνοι(Σ)→Ε], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα.

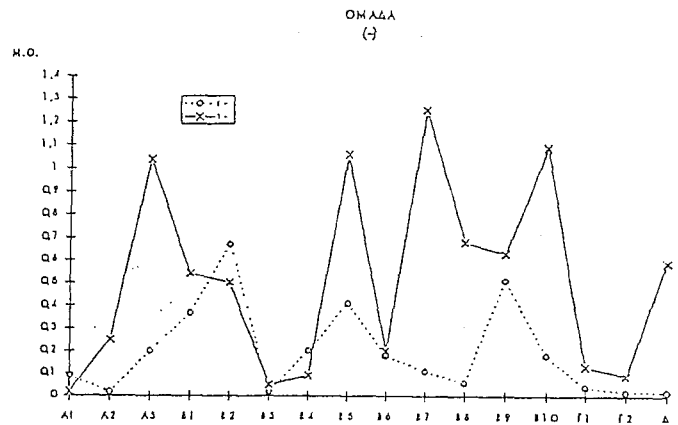
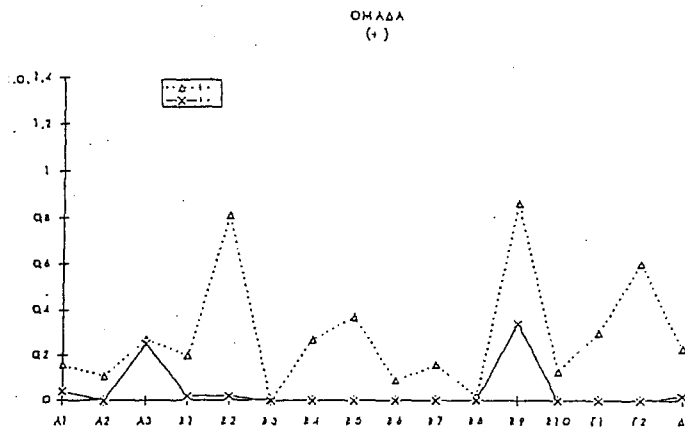
		N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ
					+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
(+) O	AN	43 T ₁	E _T →E		7	5	12	9	35	-	12	16	4	7	1	37	6	13	26	10
		44 E ₁	E _T →E _T		2	-	11	1	1	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	1
	MO	A	E _T →E		0,16	0,11	0,27	0,20	0,81	-	0,27	0,37	0,09	0,16	0,02	0,86	0,13	0,30	0,60	0,23
		Δ	E _T →E _T		0,04	-	0,25	0,02	0,02	-	-	-	-	-	-	0,34	-	-	-	0,02
	A		E _T →E		4	11	1,08	10	40,5	=	27	37	9	16	2	2,5	13	30	60	11,5
			E _T →E _T		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

		N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ
					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
(-) O	AN	43 T	E _T →E		4	1	9	16	29	1	9	18	8	5	3	22	8	2	1	1
		44 E	E _T →E _T		1	11	46	24	22	12	4	47	9	55	30	28	48	6	4	26
	MO	A	E _T →E		0,09	0,02	0,20	0,37	0,67	0,02	0,20	0,41	0,18	0,11	0,06	0,51	0,18	0,04	0,02	0,02
		Δ	E _T →E _T		0,02	0,25	1,04	0,54	0,50	0,05	0,09	1,06	0,20	1,25	0,68	0,63	1,09	0,13	0,09	0,59
	A		E _T →E		4,5	-	-	-	1,3	-	2,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			E _T →E _T		-	12,5	5,2	1,4	-	2,5	-	2,5	1,1	1,3	11,3	1,2	6	3,2	4,5	29,5

ΣΗΜ: AN=Απόλυτες συχνότητες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερα (φ.π)

Σχ. Α3β2 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε $\rightarrow$ ΕΤ)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. θετικού (+) 2. αρνητικού (-) χαρακτηρισμού που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας για την άλλη ομάδα [Ελληνες (Σ) $\rightarrow$ ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι (Σ) $\rightarrow$ Ε], στο ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα

+A1	Όμορφοι	+B6	Δεν τσακώνονται	-A1	Άσχημοι	-B6	Τσακωνόμαστε
+A2	Περιοιμημένοι	+B7	Δεν κλέβουν	-A2	Απεριτοίγητοι	-B7	Κλέβουν
+A3	Καθαροί	+B8	Δεν κάνουν ζημιές	-A3	Βρώμικοι	-B8	Κάνουν ζημιές
+B1	Δεν βρίζουν	+B9	Καλοί	-B1	Βρίζουν	-B9	Κακοί
+B2	Πολιτισμένοι	+B10	Αγαθοποιοί	-B2	Απολίτιστοι	-B10	Κακοποιοί
+B3	Ευλακρινείς	+Γ 1	Αγαπούν το σχολείο	-B3	Ψεύτες	-Γ 1	Δεν αγαπούν το σχολείο
+B4	Φρόνιμοι	+Γ2	Καλοί μαθητές	-B4	Άτακτοι	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B5	Πειθαρχημένοι	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης	-B5	Αλήτες	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

$$\frac{\Gamma_{\Sigma} \rightarrow E}{E_{\Sigma} \rightarrow T} \frac{60 \phi. \pi.}{29,5 \phi. \pi.} \frac{\Gamma 2 ("Καλοι μαθητες")}{\Delta ("Φτωχοι, ελεεινες \Sigma \Delta")} - 1,08 \phi. \pi. (-)$$

β)Μέγιστη-Ελάχιστη Υπεροχή.Στο θετικό αλληλοχαρακτηρισμό (+)

$$\frac{\Gamma_{\Sigma} \rightarrow E}{E_{\Sigma} \rightarrow T} \frac{4,5 \phi. \pi.}{29,5 \phi. \pi.} \frac{(A1 "Άσχημοι")}{(\Delta "Φτωχοι, ελεεινες \Sigma \Delta")} - 1,3 (B 2)$$

Στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό (-):

παρατηρούμε, στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό των ομάδων (στο θετικό δεν υπάρχει καν υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων) ενώ στις ελάχιστες υπεροχές δεν υπάρχει διαφοροποίηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (σχεδόν συμπίπτουν), αντίθετα στις μέγιστες υπεροχές η διαφοροποίηση (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) είναι εντυπωσιακή, αφού η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (ΕΤ Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης 29,5 φ.π.) είναι 6,5 φορές μεγαλύτερη στις μέγιστες υπεροχές των Ελλήνων (Ε Α1 "Άσχημοι" 4,5 φ.π.). Η μέγιστη αρνητική υπεροχή σημειώνεται στους μεν Έλληνες στο χώρο της εμφάνισης ("Άσχημοι"), ενώ στους Ελ/τσιγγάνους στο χώρο τον οικονομικό και των συνθηκών διαβίωσης ("Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης").

Β) Σχόλια

$$\frac{E_{\Sigma} \rightarrow E}{E_{\Sigma} \rightarrow E T} \frac{15 \sigmaτερ.}{- \sigmaτερ.}$$

1) Έκταση Υπεροχής: Στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό [ΕΙΝΑΙ (+)]

$$\frac{E_{\Sigma} \rightarrow E}{E_{\Sigma} \rightarrow E T} \frac{3 \sigmaτερ.}{13 \sigmaτερ.}$$

αλληλοχαρακτηρισμό [ΕΙΝΑΙ (-)] Τα παραπάνω δεδομένα αποκαλύπτουν: Κατ' αρχήν είναι

σαφέστατη σχεδόν η απόλυτη κυριαρχία¹ των μεν Ελλήνων στο θετικό των δε Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό των ομάδων από πλευράς έκτασης στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή. Το γεγονός ότι η διαφοροποίηση των ομάδων στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό είναι απόλυτη (15πλάσια στερεότυπα στους Έλληνες) στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό η διομαδική απόσταση τείνει να είναι μικρότερη ίσως, μεταξύ άλλων, και διότι ο αρνητικός χαρακτηρισμός της εξωομάδας² είναι πιο ευρύς και συγχρόνως πιο έντονος και ακραίος. Πρόξενος αυτής της μικροπόλωσης στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό των ομάδων μάλλον φαίνεται να είναι η μειονοτική ομάδα, η οποία χαρακτηρίζει την πλειονοτική ομάδα αρνητικά σε μεγαλύτερο αναλογικά βαθμό από ό,τι χαρακτηρίζεται θετικά από την πλειονοτική.

2) Είναι εντυπωσιακή (και συγχρόνως μη αναμενόμενη) η υπεροχή των Ελλήνων και μάλιστα σημαντική, στο αρνητικό στερεότυπο Α1 (Ε "Άσχημοι" 4,5 φ.π. > ΕΤ "Άσχημοι"!). Και χαρακτηρίζεται μη αναμενόμενο διότι η κοινή αίσθηση είναι ότι γενικά το φωτεινό και ανοιχτό χρώμα (Έλληνες) αποσπά ευνοϊκότερους χαρακτηρισμούς από ό,τι το σκούρο και μελαμψό (Ελ/τσιγγάνοι). Το γεγονός ότι αυτό διαψεύδεται από τα παραπάνω δεδομένα, ίσως θα πρέπει να ερμηνευτεί με τη γνωστή, και από άλλες περιπτώσεις, τάση να συγκαλύπτεται το αρνητικό με εύσχημο χαρακτηρισμό.³

3) Μέγιστος αλληλοχαρακτηρισμός
$$\begin{array}{l} T_{\Sigma} \rightarrow E \text{ ΕΙΝΑΙ } (+) 0,86 \text{ B } 9 \text{ ("Καλοί")} \\ E_{\Sigma} \rightarrow T \text{ ΕΙΝΑΙ } (-) 1,25 \text{ B } 7 \text{ ("Κλέφτες")} \end{array}$$
 Πέρα από το γεγονός, που επαληθεύεται και εδώ, ότι η μειονοτική ομάδα χαρακτηρίζει θετικά την πλειονοτική με γενικό στερεότυπο (Ε "Καλοί"), η πλειονοτική τη μειονοτική αρνητικά με ειδικό στερεότυπο (ΕΤ "Κλέφτες"), παρατηρούμε ότι ο αρνητικός χαρακτηρισμός είναι πλουσιότερος και μάλιστα όταν στόχος του χαρακτηρισμού είναι μειονοτική ομάδα.

2) Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

α) Διομαδική σύγκριση: 1) Στον θετικό (+), 2) Στον αρνητικό χαρακτηρισμό που προσάπτουν οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (ταξ) → ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι (ταξ) → Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

Πιν. Α3β3 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε ↔ ΕΤ)

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) διομαδικά 1. στο θετικό (+) 2. στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (ταξ) → ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι (ταξ) → Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

	↓	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'		Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'		N
		+	+	+	+	+	+		-	-	-	-	-			E T
AN.	E.	22	45	34	49	27	21		30	28	26	19	22	15	Α'	8 8
	ΕΤ	-	16	10	1	-	6		60	83	71	55	45	55	Β'	10 9
M.O.	E.	2,75	5,00	4,85	5,44	4,50	5,25		3,75	3,11	3,71	2,11	3,66	3,75	Γ'	9 7
	ΕΤ	-	1,60	1,11	0,16	-	1,00		7,50	8,30	7,88	9,16	9,00	9,16	Δ'	6 9
Υ	E.	275	3,1	4,3	34	450	5,2		-	-	-	-	-	-	Ε'	5 6
	ΕΤ	-	-	-	-	-	-		2	2,6	2,1	4,3	2,4	2,4	ΣΤ'	6 4

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο. = Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

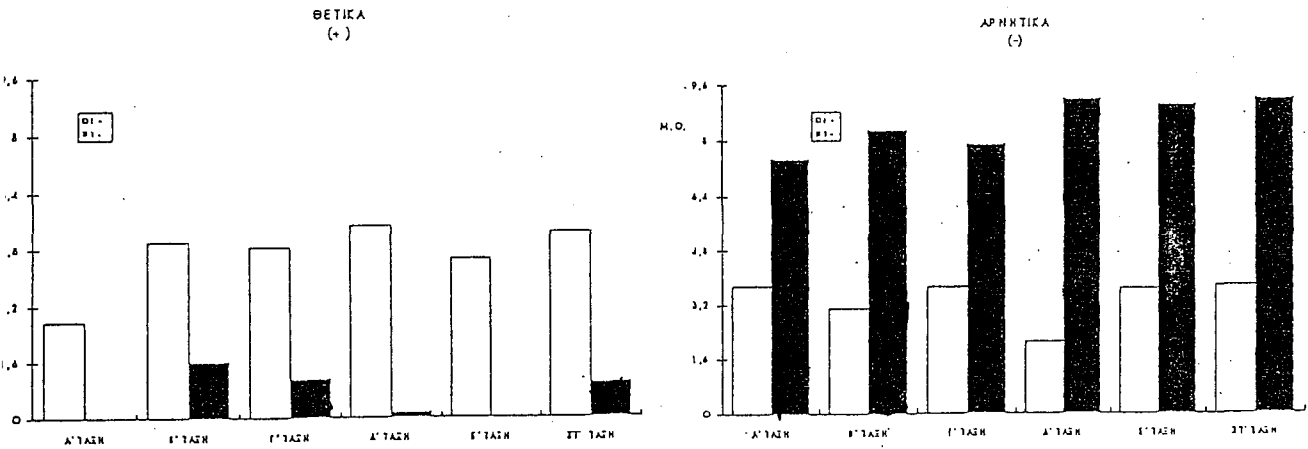
¹ Αυτή η κυριαρχία δεν πρέπει να θεωρηθεί απόλυτα αντικειμενική, δεδομένου ότι στην όλη ψυχολογία του περιγράφοντος (προφορικά ή γραπτά) έχει διαπιστωθεί ότι όταν το περιγρόφον άτομο αποδώσει κάποιο χαρακτηριστικό, έχει την τάση να συνεχίσει με συγγενή χαρακτηριστικά (βλ. Secord & Rossman C., Slovič D. 1976 σ. 82).

² Υπάρχει ωστόσο διαπίστωση ότι οι κρίσεις για την εξωομάδα είναι αρνητικές και ακραίες (βλ. Brown R 1988 σ. 254/ Wilder D.A. στο Πορροστόμου 1990 σ. 374/ Wetherell M., Poller J. 1992 σ. 37).

³ Για πορόδειγμα, πίσω από το "Εύξεινος Πόντος" και "Ειρηνικός Ωκεανός" υπάρχει μια αφιλόξενη και άγρια θάλασσα αντίστοιχα

Σχ. Α3β3 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ($E \rightleftharpoons ET$)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. στο θετικό (+) 2. στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (ταξ) $\rightarrow ET$, Ελ/τσιγγάνοι (ταξ) $\rightarrow E$], 1. στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) 2. στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3β3, Σχ. Α3β3)

ι) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ (Μ.Ο.)

Το ύψος του αλληλοχαρακτηρισμού κατά σειρά μεγέθους :

ΕΙΝΑΙ (+)	$ET_{\text{ταξ}} \rightarrow E$	5,44 Δ	5,25 ΣΤ	5,00 Β	4,85 Γ	4,50 Ε	2,75 Α
	$E_{\text{ταξ}} \rightarrow ET$	1,60 Β	1,11 Γ	1,00 ΣΤ	0,16 Δ	- Α	- Ε

ΕΙΝΑΙ (-)	$ET_{\text{ταξ}} \rightarrow E$	3,75 Α, ΣΤ	3,71 Γ	3,66 Ε	3,11 Β	2,11 Δ	
	$E_{\text{ταξ}} \rightarrow ET$	9,16 Δ, ΣΤ	9,00 Ε	2,30 Β	7,88 Γ	7,50 Α	

Παρατηρούμε: Στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό [ΕΙΝΑΙ (+)]: 1) Ότι το ύψος του θετικού χαρακτηρισμού των Ελλήνων (από τις 6 τάξεις των Ελ/τσιγγάνων) παρουσιάζει μεγάλη ομοιογένεια (εκτός από την Α' τάξη που αποκλίνει λίγο περισσότερο), ενώ ο θετικός χαρακτηρισμός των Ελ/τσιγγάνων (από τις 6 τάξεις των Ελλήνων) εμφανίζει κάποια μικρή ανομοιογένεια.

2) Παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση των δύο ομάδων (υπέρ των Ελλήνων) τόσο στον μέγιστο όσο και στον ελάχιστο χαρακτηρισμό (στον ελάχιστο περισσότερο). Δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιοι είδους συσχέτισης (θετικής ή αρνητικής) μεταξύ ύψους χαρακτηρισμού και ηλικίας και στις δύο ομάδες.

3) Ο μέγιστος θετικός χαρακτηρισμός των Ελλήνων (από τους Ελ/τσιγγάνους) σημειώνεται από την Δ' τάξη και ο ελάχιστος από την Α' τάξη, ενώ ο θετικός χαρακτηρισμός των Ελ/τσιγγάνων (από τους Έλληνες) σημειώνεται από την Β' τάξη και ο ελάχιστος (καθόλου) από τις Α' και Ε' τάξεις.

Στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό [ΕΙΝΑΙ (-)]: 1) Και εδώ παρατηρούμε ομοιογενή αρνητικό χαρακτηρισμό των Ελλήνων (από τους Ελ/τσιγγάνους), μάλιστα η ομοιογένεια είναι ελαφρώς μεγαλύτερη (μόνο στη Δ' τάξη υπάρχει κάποια αισθητή απόκλιση). Και στον αρνητικό χαρακτηρισμό των Ελ/τσιγγάνων (από τους Έλληνες) επίσης παρατηρείται μια σχετική ομοιογένεια μικρότερη κάπως από των Ελλήνων.

2) Και εδώ παρατηρούμε εντυπωσιακή διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων (τη φορά αυτή υπέρ των Ελ/τσιγγάνων). Συγκεκριμένα, ο μέγιστος αρνητικός χαρακτηρισμός των Ελ/τσιγγάνων (9,16 Δ', ΣΤ) είναι περίπου 2,5 φορές μεγαλύτερος από το μέγιστο αρνητικό χαρακτηρισμό των Ελλήνων (3,75 Α, ΣΤ).

3) Και στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό δε φαίνεται να υπάρχει κάποια συσχέτιση (θετική ή αρνητική) μεταξύ ηλικίας και ύψους αρνητικού χαρακτηρισμού.

4) Είναι εντυπωσιακό ότι ο μέγιστος αρνητικός χαρακτηρισμός τόσο των Ελλήνων (από τους Ελ/τσιγγάνους) όσο και των Ελ/τσιγγάνων (από τους Έλληνες) σημειώνεται από 2 τάξεις (Α', ΣΤ' στους Έλληνες/ Δ', ΣΤ' στους Ελ/τσιγγάνους).

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ (Υ) ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ (Σύγκριση Μ.Ο.)

Χαρακτηρίζονται φορές περισσότερο στο ΕΙΝΑΙ (+):	$E_{\tau\alpha\chi} \rightarrow E$	450 E	275 A	34 Δ	5,2 ΣΤ	4,3 Γ	3,1 B
	$E_{\tau\alpha\chi} \rightarrow ET$				(-)		
Χαρακτηρίζονται φορές περισσότερο στο ΕΙΝΑΙ (-):	$E_{\tau\alpha\chi} \rightarrow E$				(-)		
	$E_{\tau\alpha\chi} \rightarrow ET$	4,3 Δ	2,6 B	2,4 E,ΣΤ	2,1 Γ	2 A	

Από τα παραπάνω δεδομένα διαπιστώνουμε: Στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό ΕΙΝΑΙ (+): 1) Την απόλυτη κυριαρχία των Ελλήνων (Και στις 2 τάξεις οι Έλληνες χαρακτηρίζονται από τους Ελ/τσιγγάνους θετικά, θεαματικά περισσότερο από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες). 2) Η υπεροχή όμως αυτή των Ελλήνων στον θετικό χαρακτηρισμό έχει θεαματικές διακυμάνσεις (μεγάλη διασπορά), αφού η μέγιστη υπεροχή (450 φ.π. E) είναι 145 φορές μεγαλύτερη (!) από την ελάχιστη υπεροχή (3,1 φ.π. B). 3) Οι υπεροχές των 6 τάξεων μπορούν να κατανεμηθούν σε 3 επίπεδα (θεώρατες 450 φ.π. E', 275 φ.π. A'/Πολύ μεγάλη 34 φ.π. Δ'/μεγάλες 5,2 ΣΤ', 4,3 Γ', 3,1 B'). Στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό ΕΙΝΑΙ (-): 1) Την απόλυτη κυριαρχία των Ελ/τσιγγάνων (Και στις 6 τάξεις οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται αρνητικά από τους Έλληνες, σημαντικά περισσότερο από ό,τι οι Έλληνες από τους Ελ/τσιγγάνους. 2) Η υπεροχή αυτή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό χαρακτηρισμό (σε αντίθεση με το θετικό) έχει εντυπωσιακή ομοιογένεια (εκτός από τη μικρή απόκλιση της Δ' τάξης). Η απόσταση δηλαδή μεταξύ των δύο ομάδων (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό κινείται περίπου στο ίδιο επίπεδο (σε αντίθεση με τον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό).

B) Σχόλια

1) Με τα παραπάνω δεδομένα τεκμηριώνεται πλατιά πλέον (από όλο το ηλικιακό φάσμα των μαθητών του Δημοτικού) η έντονη διαφοροποίηση των δύο ομάδων (της πλειονοτικής - Ελλήνων και της μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων). Τελικά, από την όλη δοσοληψία χαρακτηρισμών (θετικού, αρνητικού) ο "χαμένος"¹ του παιχνιδιού σαφέστατα φαίνεται να είναι η μειονοτική ομάδα (Ελ/τσιγγάνοι), δεδομένου ότι από τη μια δίνει πολύ θετικό χαρακτηρισμό και εισπράττει μηδαμινό και από την άλλη δίνει ελάχιστο αρνητικό και εισπράττει άφθονο. Το γεγονός ότι η "ψαλίδα" της διαφοροποίησης των δύο ομάδων στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό (υπέρ των Ελλήνων σε όλες τις τάξεις) είναι θεαματικά μεγαλύτερη από ό,τι στον αρνητικό (όπου υπερτερούν οι Ελ/τσιγγάνοι επίσης σε όλες τις τάξεις), θα μπορούσε μεταξύ άλλων να απολογηθεί και από το ότι η ενδοομαδική διαφοροποίηση μεταξύ θετικού και αρνητικού χαρακτηρισμού της εξωομάδας φαίνεται τελικά ότι στην περίπτωση των μειονοτικών ομάδων (στην περίπτωσή μας Έλληνες) είναι αντίστροφη σε 2 επίπεδα (της κατεύθυνσης της υπεροχής και του ύψους του χαρακτηρισμού). Συγκεκριμένα: Στην μεν πλειονοτική ομάδα (Ελληνες) υπάρχει έντονο κοντράστ στον χαρακτηρισμό της εξωομάδας (τη χαρακτηρίζει σχεδόν μηδενικά θετικά και θεαματικά αρνητικά) ενώ στην μειονοτική υπερέχει ο θετικός χαρακτηρισμός της εξωομάδας (Ελλήνων) αλλά η απόσταση από τον αρνητικό είναι συγκριτικά μικρή.

¹ Το ότι οι μειονοτικές ομάδες γενικά "χάνουν" υποτίμησης, κοινωνικού αποκλεισμού και συγχρόνως είναι ο κατ' εξοχήν και αυτονόητος ένοχος, είναι γνωστό και βιώνεται παγκόσμια (βλ. Φίλιας κ.α. 1983 σ. 250/ Tajfel Η στο Παπαστόμου 1990 σ. 130).

1) Διομαδική σύγκριση 1. Στον συνολικό θετικό (+) 2. Στον συνολικό αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν
α 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (α,κ)→ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)→Ε]

Ιν. Α3β4 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε ΕΤ)

αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων-Υπεροχή (Υ) 1.Στον συνολικό θετικό (+) 2.Στον συνολικό
αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (α,κ)→
ΕΤ,Ελ/τσιγγάνοι (α,κ) → Ε]

		ΑΓ.	ΚΟ.		ΑΓ.	ΚΟ.
↓		+	+		-	-
ΑΝ.	Ε.	102	98		51	52
	ΕΤ	19	12		212	161
Μ.Ο.	Ε.	5,30	4,08		2,68	2,16
	ΕΤ	0,73	0,66		8,15	8,94
Υ	Ε.	7,2	6,1		-	-
	ΕΤ	-	-		3	4,1

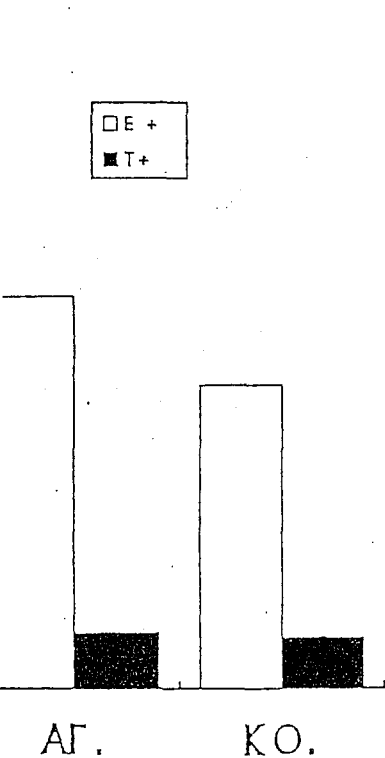
ΣΗΜ.:ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες
αναφορών, Μ.Ο. =Μέσοι όροι
αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές
περισσότερο (φ.π.)

$$\begin{matrix} A & K \\ E = & 26 & 18 \\ T = & 19 & 24 \end{matrix}$$

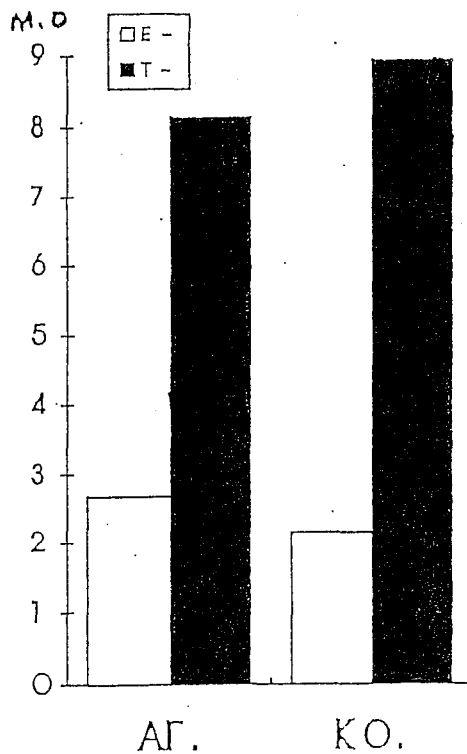
Εχ. Α3β4 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε ΕΤ)

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. Στο συνολικό θετικό (+) 2. Στον συνολικό αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν
α 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (α,κ)→ΕΤ, Ελ/τσιγγάνοι (α,κ) →Ε]

ΘΕΤΙΚΑ
(+)

ΑΡΝΗΤΙΚΑ
(-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3β4, Σχ. Α3β4)

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ (Μ.Ο.)

Στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό ΕΙΝΑΙ (+) τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι, χαρακτηρίζονται περισσότερο από τα αγόρια της άλλης ομάδας (παρά από τα κορίτσια), ενώ στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό ΕΙΝΑΙ (-) οι μεν Έλληνες χαρακτηρίζονται περισσότερο από τα αγόρια των Ελ/τσιγγάνων ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι από τα κορίτσια των Ελλήνων.

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ (Μ.Ο.)

1) Και στα 2 φύλα, οι μεν Έλληνες υπερέχουν στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό ΕΙΝΑΙ (+) (ελαφρώς περισσότερο στα αγόρια (Α 7,2 φ.π., Κ. 6,1 φ.π.) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό ΕΙΝΑΙ (-) (ελαφρώς περισσότερα στα κορίτσια (Α 3 φ.π. Κ. 4,1 φ.π.). 2) Παρατηρούμε ότι η υπεροχή των Ελλήνων στον θετικό αλληλοχαρακτηρισμό είναι σημαντικά μεγαλύτερη από την υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό και στα 2 φύλα, αλλά αισθητά περισσότερο στα αγόρια (ΑΓ. 7,2/3>ΚΟ 6,1/4,1).

Β) Σχόλια

1) Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων έχει την ίδια κατεύθυνση και στα 2 φύλα τόσο στον θετικό όσο και στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό (οι μεν Έλληνες χαρακτηρίζονται θετικά θεαματικά περισσότερο από ό,τι χαρακτηρίζουν, ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται αρνητικά εντυπωσιακά περισσότερο από ό,τι χαρακτηρίζουν). Αυτή η συμμαρτυρία των 2 φύλων (που είναι και έντονη βάσει του ύψους των υπεροχών), επικυρώνει την διομαδική απόσταση μεταξύ πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) και μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνων) στα 2 επίπεδα της κοινωνικής εικόνας (θετική, αρνητική). Είναι αξιοσημείωτο ότι η απόκλιση των υπεροχών κατά χαρακτηρισμό είναι ελάχιστη στα 2 φύλα (1,1 υπέρ των ΑΓ. στον θετικό, 1,3 υπέρ των ΚΟ στον αρνητικό), που σημαίνει ότι υπάρχει αρκετή ομοιογένεια.

2) Το γεγονός ότι οι μεν Έλληνες χαρακτηρίζονται ελαφρώς περισσότερο από τα αγόρια των Ελ/τσιγγάνων (Α. 5,30 > Κ. 4,08) οι δε Ελ/τσιγγάνοι αρνητικά ελαφρώς περισσότερο από τα κορίτσια των Ελλήνων (Κ 8,94>8,15), μεταξύ άλλων θα μπορούσε να αιτιολογηθεί με το ότι στην μεν πρώτη περίπτωση (υπεροχή των αγοριών Ελ/τσιγγάνων) στα αγόρια των Ελ/τσιγγάνων βιώνεται πιο έντονα το κοντράστ των δύο ομάδων, δεδομένου ότι η παρουσία του ανδρικού φύλου στις ποικίλες διομαδικές διενέξεις και εντάσεις είναι και περισσότερη και εντονότερη, ενώ στην δεύτερη περίπτωση (υπεροχής των κοριτσιών Ελλήνων) αντιπαραβάλλεται στις αντιλήψεις των Ελλήνων - κοριτσιών, η θεαματικά ήπια αρνητική αυτοεικόνα τους, με την έντονη αρνητική ετεροεικόνα των Ελ/τσιγγάνων και προϊόν αυτής της αντιπαραβολής είναι ο από μέρους τους αρνητικός χαρακτηρισμός των Ελ/τσιγγάνων να είναι μεγαλύτερος.

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Όπως παρατηρούμε και στα 2 φύλα, τόσο η υπεροχή των Ελλήνων στον συνολικό θετικό χαρακτηρισμό [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)], όσο και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον συνολικό αρνητικό χαρακτηρισμό [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)] είναι στατιστικά σημαντικές και στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1%. [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+): ΑΓ.: Z=5,10 P<0,001, ΚΟ Z=3,55 P<0,001, ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) > Ε ΕΙΝΑΙ (-): ΑΓ Z=4,78 P<0,001, ΚΟ Z=5,49 P<0,001].

Πιν. Α3σ3 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (E ⇌ ET)

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διομαδικής διαφοράς των μέσων όρων 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτουν τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (α,κ) → ET, Ελ/τσιγγάνοι (α,κ) → E], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

	N		$\bar{X}$	S	Z	P
(+)	ET _α 19	ET _α →E	5,30	2,73	* **	P<0,001
	E _α 26	E _α →ET	0,73	1,05	5,10	
	ET _κ 24	ET _κ →E	4,08	3,12	* **	P<0,001
	E _κ 18	E _κ →ET	0,66	0,82	3,55	
(-)			$\bar{X}$	S	Z	P
	ET _α 19	ET _α →E	2,68	2,92	* **	P<0,001
	E _α 26	E _α →ET	8,15	1,58	4,78	
	ET _κ 24	ET _κ →E	2,16	1,88	* **	P<0,001
	E _κ 18	E _κ →ET	8,94	0,95	5,49	

* Στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 1%.

γ) Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ)→ET, Ελ/τσιγγάνοι (Σ) → E], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

A) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α3β5, Σχ.Α3β5)

1) Οι Έλληνες χαρακτηρίζονται από του Ελ/τσιγγάνους θετικά περισσότερο από ό,τι τους χαρακτηρίζουν [E ΕΙΝΑΙ (+) > ET ΕΙΝΑΙ (+)], ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται από τους Έλληνες αρνητικά περισσότερο από ό,τι τους χαρακτηρίζουν [ET ΕΙΝΑΙ (-) > E ΕΙΝΑΙ (-)].

2) Η υπεροχή των Ελλήνων στον θετικό χαρακτηρισμό (6,6 φ.π.) είναι περίπου 2πλασια από την υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό χαρακτηρισμό (3,5 φ.π.).

B) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΑΜΑΤΙΚΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ [E ΕΙΝΑΙ (+) 6,6 φ.π.> ET ΕΙΝΑΙ (+)]. Η ΓΕΝΙΚΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ [ET ΕΙΝΑΙ (-) 3,5 φ.π. > E ΕΙΝΑΙ (-)]

Γ) Σχόλια

Η θεαματική υπεροχή των Ελλήνων στον θετικό χαρακτηρισμό [E ΕΙΝΑΙ (+) 6,6 φ.π. > T ΕΙΝΑΙ (+)] και η σημαντική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό χαρακτηρισμό [T ΕΙΝΑΙ (-) 3,5 φ.π. > E ΕΙΝΑΙ (+)], αποκαλύπτουν:

1) Τελικά στην δοσοληψία του γενικού χαρακτηρισμού μεταξύ της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) και μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνων) φαίνεται η τελευταία να είναι ο ηττημένος¹ και στις 2 όψεις της γενικής εικόνας (τη θετική

¹ Βέβαια, η ερμηνεία για την ανωτερότητα και την κατωτερότητα προσαρμόζεται στην εκάστοτε σκοπιμότητα του κρίνοντος. Η μεν πλειονοτική ομάδα ισχυρίζεται ότι υπερέχει, η μειονοτική όμως κρουγάζει ότι η "υπεροχή" αυτή είναι προϊόν κοινωνικής σκηνοθεσίας της πλειονοτικής ομάδας (σκηνοθετή), εις βάρος της.

και την αρνητική), δεδομένου ότι ενώ δίνει περισσότερο θετικό χαρακτηρισμό εισπράττει λιγότερο και από την άλλη ενώ δίνει λιγότερο αρνητικό χαρακτηρισμό εισπράττει περισσότερο. Φαίνεται τελικά ότι η ομάδα ισχύος (πλειονοτική - Έλληνες) κατάφερε πέρα από τον εαυτό της να πείσει και τη μειονότητα για την υπεροχή της. Όλο το σκηνικό του κοινωνικού κατεστημένου και των μηχανισμών συντήρησής του ελέγχεται απόλυτα από την κρατούσα άποψη της πλειονότητας.

2) Το γεγονός ότι η υπεροχή των ΕΛ/τσιγγάνων στον αρνητικό αλληλοχαρακτηρισμό (θετικό Ε 6,6/ Αρνητικό Τ 3,5), ίσως θα έπρεπε εν μέρει να αποδοθεί στο ότι στον αρνητικό χαρακτηρισμό του άλλου (ή της άλλης ομάδας), τα κίνητρα και όλος ο ψυχολογικός μηχανισμός του περιγράφοντος κινούνται στα πλαίσια μιας πόλωσης, δεδομένου ότι στην αρνητική περιγραφή¹ λέγονται ή γράφονται και πιο πολλά και πιο ακραία.

Σχ. Α3β5 "ΕΙΝΑΙ"

ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε ΕΤ)

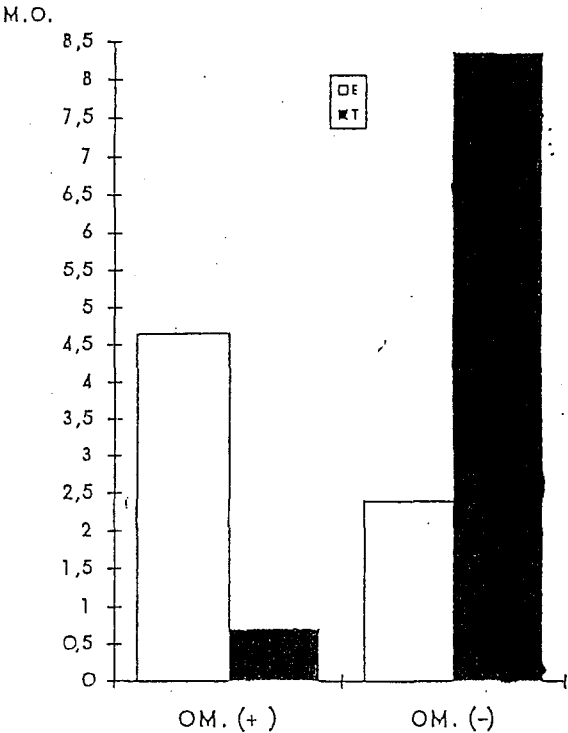
Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (ΜΟ) και σύγκριση μέσων όρων-Υπεροχή (Υ) διομαδικά 1.Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ)→ΕΤ, ΕΛ/τσιγγάνοι (Σ)→Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

N			ΟΜ.	ΟΜ.
			+	-
43 ΕΤ	ΑΝ	→Ε	200	103
44 Ε		→ΕΤ	31	373
43 ΕΤ	ΜΟ	→Ε	4,65	2,39
44 Ε		→ΕΤ	0,70	8,47
43 ΕΤ	Υ	→Ε	6,6	-
44 Ε		→ΕΤ	-	3,5

ΣΗΜ.:ΑΝ=Απόλυτ. συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπερ. φορές περισσότερο (

Σχ. Α3β5 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (Ε ΕΤ)

Μέσοι όροι (ΜΟ) αναφορών 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Έλληνες (Σ) →ΕΤ, ΕΛ/τσιγγάνοι (Σ) →Ε], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

¹ Στο γνωστό πλαίσιο του 'κουτσομπολιού' σχολιάζοντας οι παρόντες δύο απόντα πρόσωπα (τον 'καλό' και τον 'κακό') ο μεν 'καλός' θα εισπράξει λιγοστούς θετικούς χαρακτηρισμούς, ο δε 'κακός' θα κλέβει την παράσταση 'βομβαρδιζόμενος με αμέτρητα (μερικές φορές και εκατοντάδες) αρνητικά επίθετα.

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α3σ4 "ΕΙΝΑΙ": ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ($E \rightleftharpoons ET$)

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), Τυπικές Αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διομαδικής διαφοράς των μέσων όρων 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που προσάπτει το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας στην άλλη ομάδα [Ελληνες (Σ)→ET, Ελ/τσιγγάνοι (Σ)→E], στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

	N	$\bar{X}$	S	Z	P
ΟΜ.	43 $ET_{\Sigma} \rightarrow E$	4,65	2,96	***	$\rho < 0,001$
(+)	44 $E_{\Sigma} \rightarrow ET$	0,70	0,96	6,11	
	N	$\bar{X}$	S	Z	P
ΟΜ.	43 $ET_{\Sigma} \rightarrow E$	2,39	2,41	***	$\rho < 0,001$
(-)	44 $E_{\Sigma} \rightarrow ET$	8,47	1,43	7,58	

*** Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1 %

Όπως παρατηρούμε, τόσο η υπεροχή των Ελλήνων στον θετικό χαρακτηρισμό [$E \text{ ΕΙΝΑΙ } (+) > ET \text{ ΕΙΝΑΙ } (+)$], όσο και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό χαρακτηρισμό [$ET \text{ ΕΙΝΑΙ } (-) > E \text{ ΕΙΝΑΙ } (-)$] είναι στατιστικά σημαντικές και μάλιστα στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1% [$E \text{ ΕΙΝΑΙ } (+) > ET \text{ ΕΙΝΑΙ } (-)$: $Z=6,11 \text{ } P<0,001$. $ET \text{ ΕΙΝΑΙ } (-) > E \text{ ΕΙΝΑΙ } (-)$: $Z=7,58 \text{ } P<0,001$).

Κεφάλαιο Δ'

"ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΠΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ (Ε ΕΤ, ΕΤ Ε)

α) ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΘΕΤΙΚΟ (+)/ΑΡΝΗΤΙΚΟ(-) ΣΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

1) Ο ι Ε π ι μ έ ρ ο υ ς Ε ι κ ό ν ε ς

α) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4α1, σχ. Α4α1)

α) ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΘΕΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [Π.Ο.Ε (+) > Π.Ο.Ε. (-)].

Έκταση της Υπεροχής (αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται Υπεροχή) Π.Ο.Ε. (+) > Π.Ο.Ε. (-)

$$(ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{4 \zeta \epsilon \upsilon \gamma}{2 \zeta \epsilon \upsilon \gamma}, (ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{2 \zeta \epsilon \upsilon \gamma}{2 \zeta \epsilon \upsilon \gamma}$$

Όπως παρατηρούμε, η διαφοροποίηση των ομάδων στην πρόβλεψη του χαρακτηρισμού τους από την άλλη μάδα, δεν είναι θεαματική όπως σε άλλες περιπτώσεις. Κατ' αρχήν, είναι εντυπωσιακό ότι τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι δεν αναμένουν υπεροχή του ευγενούς χαρακτηρισμού από την εξωομάδα σε μεγάλη έκταση (λίγα τα στερεότυπα στο σύνολο των 16 ζευγών). Πάντως ενώ στα αγόρια η διαφοροποίηση των ομάδων είναι σημαντική (2πλάσια τα στερεότυπα στους Έλληνες), στα κορίτσια υπάρχει ισοβαθμία (Ε 2 στερ., Τ 2 στερ.).

Ένταση - Μέγεθος της Υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη): Π.Ο.Ε. (+) > Π.Ο.Ε. (-).

$$(ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{3,2 \phi. \pi. (Α1 "Ομορφοί") - 2 \phi. \pi. (Γ2)}{26 \phi. \pi. (Γ2 "Καλοι μαθητές" - 2 \phi. \pi. (Α1))} \quad (ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{2 \phi. \pi. (Α1 "Ομορφοί") - 1,3 \phi. \pi. (Γ2)}{8 \phi. \pi. (Β3 "Ειλικρινείς") - 2 \phi. \pi. (Γ1)}$$

Το πρώτο εντυπωσιακό είναι ότι η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής στους μεν Έλληνες είναι μηδενική και στα 2 φύλα, ενώ στους Ελ/τσιγγάνους θεαματική στα αγόρια (26 μέγιστη - 2 ελάχιστη) και σημαντική στα κορίτσια (8 μέγιστη - 2 ελάχιστη). Η διασπορά των τιμών επομένως στους Ελ/τσιγγάνους είναι θεαματικά μεγαλύτερη. Ενώ στις ελάχιστες υπεροχές σχεδόν συμπίπτουν οι δύο ομάδες (στα αγόρια απόλυτα), αντίθετα στις μέγιστες η διαφοροποίηση (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) είναι εντυπωσιακή και στα 2 φύλα (σημαντικά περισσότερο στα αγόρια). Συγκεκριμένα: Στα αγόρια η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων [ET Π.Ο.Ε. (+) > Π.Ο.Ε. (-) Α1 "Ομορφοί" 26 φ.π.) είναι 8 φορές μεγαλύτερη της μέγιστης υπεροχής των Ελλήνων [Ε Π.Ο.Ε. (+) > Π.Ο.Ε. (-) Α1 "Ομορφοί" 3,2 φ.π.) ενώ στα κορίτσια η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων [ET Π.Ο.Ε. (+) > Π.Ο.Ε. (-) Β3 "Ειλικρινείς" 8 φ.π.) είναι 4πλάσια της μέγιστης υπεροχής των Ελλήνων [Ε Π.Ο.Ε. (+) > Π.Ο.Ε. (-) Α1 "Ομορφοί" 2 φ.π.).

β) ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [Π.Ο.Ε. (-) > Π.Ο.Ε. (+)]

Έκταση της Υπεροχής (αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) Π.Ο.Ε. (-) > Π.Ο.Ε. (+)

$$ΑΓ \frac{E}{ET} \frac{7 \zeta \epsilon \upsilon \gamma}{12 \zeta \epsilon \upsilon \gamma} \quad ΚΟ \frac{E}{ET} \frac{8 \zeta \epsilon \upsilon \gamma}{12 \zeta \epsilon \upsilon \gamma}$$

Παρατηρούμε 1) Συγκριτικά με την υπεροχή του θετικού, εδώ έχουμε αρκετά περισσότερα ζεύγη στερεοτύπων που αναμένεται περισσότερο δυσμενής παρά ευμενής χαρακτηρισμός τους από την εξωομάδα.

Πιν. Α4α1 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση ενδοομαδική (Ε/Ο) μέσωσ όρων-Υπεροχή (Υ) μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που τα 2 φύλα κάθε ομάδας [Ελληνες (α,κ), Ελ/τσινγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάττει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

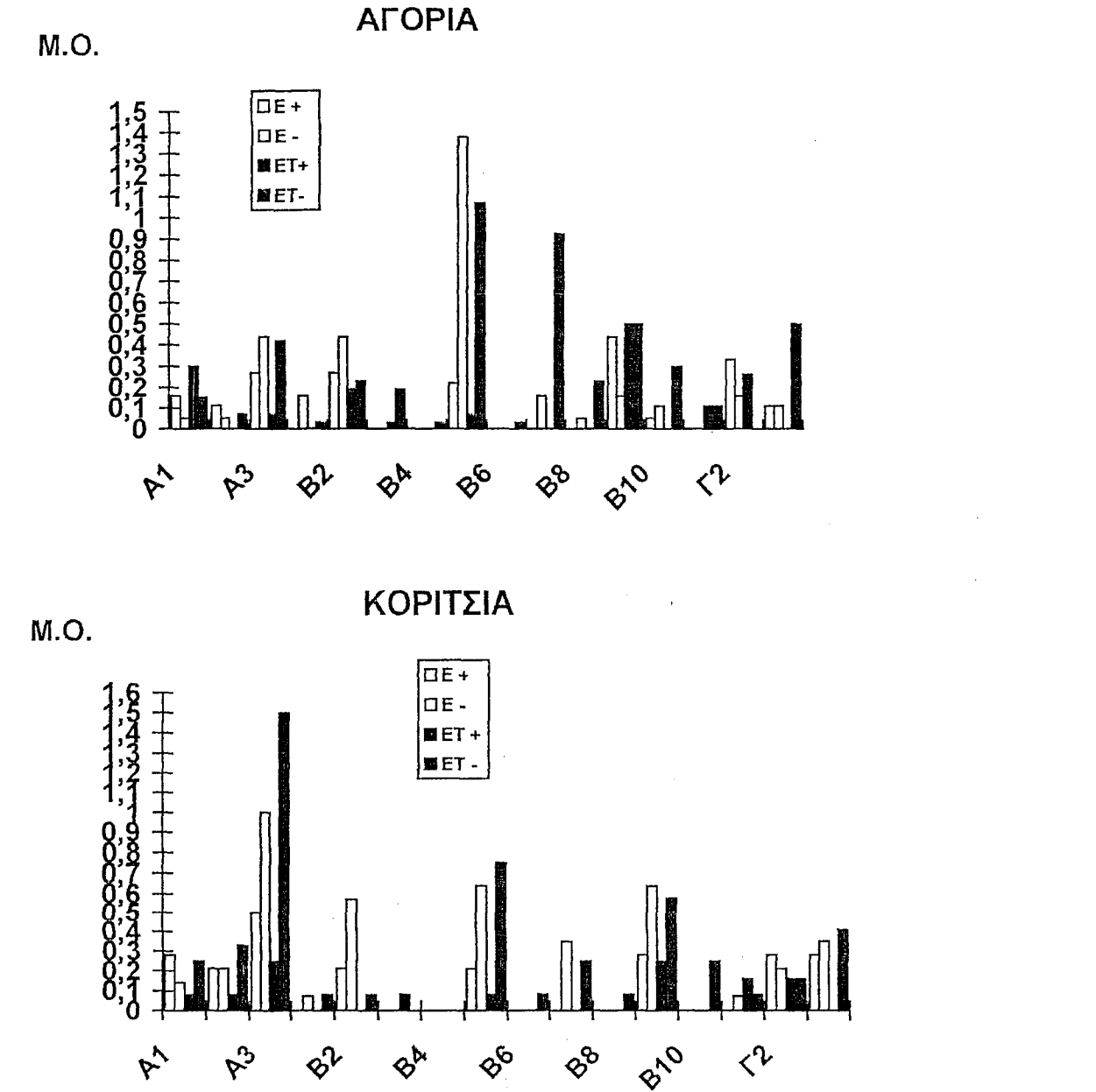
	N		A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ1	Γ2	Δ
Α	18	ΑΝ	Ε	3	1	2	1	5	8	-	3	5	8	-	25	-	-	-
	26	ΕΤ	Ε	8	4	-	2	2	1	2	28	1	13	13	8	3	7	13
Ο		Μ	Ε	0,16	0,05	0,11	0,05	0,27	0,44	-	-	0,16	-	0,05	0,11	-	0,33	0,16
		Ο	ΕΤ	0,30	0,15	-	0,07	0,19	0,23	0,03	0,19	0,92	-	0,50	0,30	0,11	0,26	0,11
Ι	Ε/	Υ	Ε	3,2	-	2,2	-	1,6	-	-	1,6	-	5	2,7	-	-	2	-
	Ο	ΕΤ	Ε	2	-	-	7	-	1,2	-	1,2	-	23	-	30	-	26	50
ΚΟ	14	ΑΝ	Ε	4	2	3	3	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	12	ΕΤ	Ε	1	1	4	-	14	-	3	9	5	-	4	-	1	4	5
Τ		Μ	Ε	0,28	0,21	0,50	1	0,07	0,21	0,57	-	-	-	0,28	0,64	-	0,28	0,21
		Ο	ΕΤ	0,14	0,21	0,25	-	0,08	-	0,08	0,75	0,25	-	0,025	0,58	0,16	0,16	0,41
Ι	Ε/	Υ	Ε	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,3	-
	Ο	ΕΤ	Ε	-	3,1	-	6	-	-	9,3	8	25	-	2,3	-	2	-	41

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συγκρίσεις, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

+Α1	Ομορφοί	+Β2	Πολιτισμένοι	+Β6	Δεν τακονόμαστε	+Β10	Αγαθοποιοί
-Α1	Άσχημοί	-Β2	Απολίτιστοι	-Β6	Τακονόμαστε	-Β10	Κακοποιοί
+Α2	Περυπονημένοι	+Β3	Ειλικρινείς	+Β7	Δεν κλέβουμε	+Γ1	Αγαπάμε το σχολείο
-Α2	Απερνητοί	-Β3	Ψεύτες	-Β7	Κλέβουμε	-Γ1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+Α3	Κάθαροί	+Β4	Φρόνιμοι	+Β8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-Α3	Βρώμικοι	-Β4	Άτακτοι	-Β8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+Β1	Δεν βρίζουμε	+Β5	Πειθαρχημένοι	+Β9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-Β1	Βρίζουμε	-Β5	Αλχητές	-Β9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Σχ. Α4α1 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που τα 2 φύλα κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

+A1	Όμορφοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Ασχημοί	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακωνόμαστε	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περσιτοημένοι	+B3	Ευκρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ 1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απεριτοητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ 1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πειθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

2) Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) είναι σημαντική και σχεδόν ίδια και στα 2 φύλα (ελαφρώς μεγαλύτερη στα αγόρια). 3) Ενώ στους Έλληνες η υπεροχή του αρνητικού σημειώνεται στο 1/2 των ζευγών και στα 2 φύλα, αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους στα 3/4 των ζευγών και στα 2 φύλα.

Ένταση - μέγεθος της Υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη) Π.Ο.Ε. (-) > Π.Ο.Ε. (+)

$$(ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{16 \phi.π. (B1 "Βρίζουμε", B7 "Κλέβουμε") - 1,6 \phi.π. (A3, B2)}{92 \phi.π. (B4 "Κλέβουμε") - 1,2 \phi.π. (B2)}$$

$$(ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{35 \phi.π. (B7 "Κλέβουμε") - 1,2 \phi.π. (\Delta)}{41 \phi.π. (\Delta "Φτωχοί, ελεεινές σ.δ.") - 2,3 \phi.π. (B9)}$$

Παρατηρούμε ότι στις ελάχιστες υπεροχές η διαφοροποίηση των ομάδων είναι αμυδρή (Ελάχιστα υπέρ των Ελλήνων στα αγόρια, αισθητά υπέρ των Ελ/τσιγγάνων στα κορίτσια) ενώ στις μέγιστες η διαφοροποίηση (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) είναι εντυπωσιακή (θεαματικά μεγαλύτερη στα αγόρια). Συγκεκριμένα: Στα αγόρια, η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (92 φ.π. B7 "Κλέβουμε") είναι 5,7 φορές μεγαλύτερη από την μέγιστη υπεροχή των Ελλήνων (16 φ.π. B1 "Βρίζουμε" B7 "Κλέβουμε").

γ) ΙΣΟΒΑΘΜΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΘΕΤΙΚΟΥ/ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [Π.Ο.Ε. (+) = Π.Ο.Ε. (-)]

$$(ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{5 \zetaευγ (B3, B4, B6, \Gamma 1, \Delta)}{2 \zetaευγ (B9, \Gamma 1)} \quad (ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{6 \zetaευγ (A2, B3, B4, B6, B8, B10)}{2 \zetaευγ (B4, \Gamma 2)}$$

Παρατηρούμε ότι η διαφοροποίηση των δύο ομάδων (υπέρ των Ελλήνων) είναι σημαντική και σχεδόν ίδια στα 2 φύλα (τα ζεύγη των Ελλήνων 3 πλάσια).

Β) Σχόλια

$$ΥΠΕΡΟΧΗ: \alpha) \text{ Έκταση (ζεύγη)} \quad (ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{4}{2} \frac{7}{12} \quad (ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{2}{2} \frac{8}{12} \quad \beta) \text{ Ένταση (φ.π.)} \quad (ΑΓ) \frac{E}{ET} \frac{16B1}{92B7} \quad (ΚΟ) \frac{E}{ET} \frac{35B7}{41A1}$$

Τα παραπάνω δεδομένα αποκαλύπτουν: Ανεξάρτητα από φύλο και ομάδα υπαγωγής, τα άτομα αναμένουν¹ από τα άλλους περισσότερο δυσμενή χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-) > Π.Ο.Ε. (+)]. Το εντυπωσιακό στην περίπτωση μας είναι ότι έχουμε απόλυτη ομοφωνία των 2 φύλων στην μειονοτική ομάδα (Ελ/τσιγγάνους) αφού τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια των Ελ/τσιγγάνων η υπεροχή του αναμενόμενου δυσμενούς χαρακτηρισμού τους από την εξωομάδα σημειώνεται σε 6πλάσιο αριθμό ζευγών. Στην περίπτωση των Ελλήνων όμως παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση των 2 φύλων. Στα αγόρια υπεροχή του αναμενόμενου αρνητικού χαρακτηρισμού τους από την εξωομάδα σημειώνεται σε σχεδόν 2πλάσιο αριθμό ζευγών (από ό,τι του θετικού) ενώ στα κορίτσια σε 4πλάσιο. Το γεγονός ότι υπάρχει επομένως και εδώ μεγαλύτερη διαφοροποίηση στα αγόρια επιβεβαιώνει για πολλοστή φορά ότι πρωταγωνιστές στις ποικίλες διαμαδικές διενέξεις και εντάσεις αναδεικνύεται το ανδρικό φύλο, με αποτέλεσμα τα αγόρια τόσο στην συμπεριφορά τους όσο και στις περιγραφές τους, να αντανακλούν εντονότερα τη διαφοροποίηση των ομάδων υπαγωγής (πλειονοτικής - Έλληνες και μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνοι). Θεαματικότερη είναι η διαφοροποίηση των 2 ομάδων (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) στη μέγιστη υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού (β). Παρατηρούμε ότι ενώ στα αγόρια η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (92 φ.π. B7 "Κλέβουμε") είναι 5,7 φορές μεγαλύτερη από τη μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελλήνων (16 φ.π. B1 "Βρίζουμε"), αντίθετα στα κορίτσια η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (41 φ.π. Δ "Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης") είναι μόλις 1,1 φορά μεγαλύτερη από τη μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελλήνων (35 φ.π. B7 "Κλέβουμε").

¹ Φαίνεται να λειτουργεί κάποιος μηχανισμός ρεβανσισμού. Αφού η εξωομάδα βάλλεται περισσότερο με αρνητικό χαρακτηρισμό, είναι λογικό η ομάδα που της επιτέθηκε, να αναμένει αντεπίθεση της εξωομάδας, εισπράττοντας επίσης περισσότερο τον αρνητικό χαρακτηρισμό της.

β) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4α2, Σχ. Α4α2)

α) ΥΠΕΡΟΧΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [Π.Ο.Ε. (+)>Π.Ο.Ε. (-)/ Π.Ο.Ε. (-) > Π.Ο.Ε. (+)]

Έκταση της υπεροχής (αριθμός ζευγών στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή) [Π.Ο.Ε (+)>Π.Ο.Ε. (-)]

$$[\text{Π.Ο.Ε. (+)} > \text{Π.Ο.Ε. (-)}] \frac{E \ 3 \ \text{ζευγ}}{ET \ 3 \ \text{ζευγ}} \quad [\text{Π.Ο.Ε. (-)} > \text{Π.Ο.Ε. (+)}] \frac{E \ 9 \ \text{ζευγ}}{ET \ 13 \ \text{ζευγ}}$$

Όπως παρατηρούμε,

στη μεν υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού υπάρχει σύμπτωση των 2 ομάδων (3/3) ενώ στην υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση υπέρ των Ελ/τσιγγάνων (9/13). Που σημαίνει ότι στην πρώτη περίπτωση [Π.Ο.Ε. (+) > Π.Ο.Ε. (-)] τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν υπεροχή του θετικού τους χαρακτηρισμού από την άλλη ομάδα (έναντι του αρνητικού) σε πολύ μικρό αλλά ίσο αριθμό ζευγών (3/3) ενώ στη δεύτερη περίπτωση [Π.Ο.Ε. (-) > Π.Ο.Ε. (+)] η ομάδα των Ελ/τσιγγάνων αναμένει σε αισθητά μεγαλύτερη έκταση ζευγών έναντι των Ελλήνων (Ε 9 / Τ 13) υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού από την άλλη ομάδα (έναντι του αρνητικού).

Ένταση - Μέγεθος της υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη):

$$\text{Π.Ο.Ε. (+)} > \text{Π.Ο.Ε. (-)} \quad \frac{E \ 2,3 \ \phi.π. \ (A1 \ "Ομορφοι") - 1,2 \ \phi.π. \ (A2)}{ET \ 4,6 \ \phi.π. \ (Γ2 \ "Καλοι \ μαθητες") - 1,2 \ \phi.π. \ (A1)}$$

$$\text{Π.Ο.Ε. (-)} > \text{Π.Ο.Ε. (+)} \quad \frac{E \ 25 \ \phi.π. \ (B7 \ "Κλεβουμε") - 1,1 \ (\Delta)}{ET \ 138 \ \phi.π. \ (B5 \ "Αλητες") - 1,2 \ (B9)}$$

Παρατηρούμε: 1) Η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής και στις 2 περιπτώσεις (θετική, αρνητική υπεροχή) είναι μεγαλύτερη στους Ελ/τσιγγάνους (εντυπωσιακά περισσότερο στην αρνητική). 2) Ενώ στις ελάχιστες υπεροχές (θετικές και αρνητικές) οι δύο ομάδες συμπίπτουν, αντίθετα στις μέγιστες υπάρχει εντυπωσιακή διαφοροποίηση και στις 2 περιπτώσεις υπέρ των Ελ/τσιγγάνων (στις αρνητικές σημαντικά μεγαλύτερη). 3) Ός προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστες υπεροχές, στις μεν θετικές οι Έλληνες αναμένουν μέγιστη υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού τους να την έχουν στην εμφάνιση ("Ομορφοι") ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι στη σχολική επίδοση ("Καλοί μαθητές"), ενώ στις αρνητικές οι Έλληνες αναμένουν τη μέγιστη υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού να την έχουν στο Β7 "Κλέβουμε", ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι στο Β5 "Αλήτες".

β) ΙΣΟΒΑΘΜΙΑ ΘΕΤΙΚΟΥ (+)/ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ [Π.Ο.Ε. (+) = Π.Ο.Ε. (-)]

Ενώ στους Έλληνες έχουμε σε 4 ζεύγη στερεοτύπων (Β3 "Ειλικρινείς"/Ψεύτες, Β4 "Φρόνιμοι"/ "Ατακτοι", Β6 "Δεν τσακωνόμαστε"/ "Τσακωνόμαστε", Β9 "Καλοί"/ "Κακοί") αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους δεν έχουμε σε κανένα απολύτως ζεύγος.

Πιν. Α4α2 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΘΟΜΑΔΑ

Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση ενδοομαδική (Ε/Ο) μέσω των όρων-Υπεροχή (Υ) μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εγκάλει ότι η εξομάδα προσάττει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

N		A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2	Δ
32	ΑΝ	7	3	4	12	22	-	4	8	16	-	-	1	2	-	10	6
	ΕΤ	9	7	1	6	5	29	-	2	5	7	2	5	11	5	9	2
38	Μ	0,21	0,09	0,15	0,12	0,37	0,68	-	0,12	0,25	0,50	-	-	0,03	-	0,31	0,18
	Ο	0,23	0,18	0,02	0,15	0,13	0,76	-	0,05	0,13	0,18	0,05	0,13	0,28	0,13	0,18	0,47
Ε/Ο	Υ	2,3	-	1,2	-	-	1,8	-	12	-	2	-	-	2	-	1,7	-
	ΕΤ	1,2	-	7,5	-	5,8	-	5	-	1,3	-	1,8	1,2	28	1,3	4,6	47

ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συγχώνυτες, ΜΟ=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

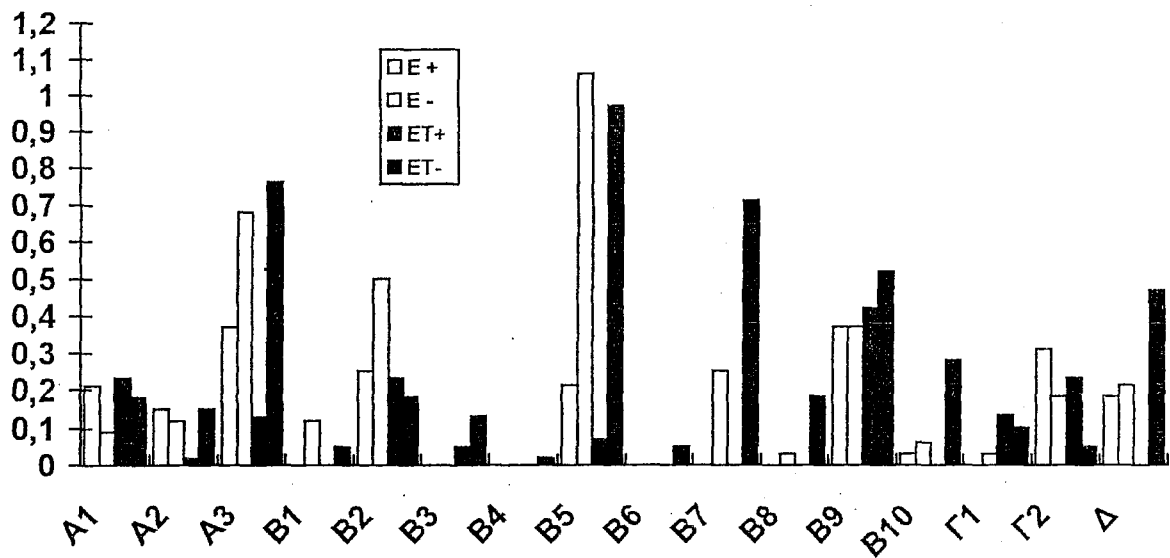
+A1	Όμορφοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Άσχημοι	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακωνόμαστε	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περιοιτοιμένοι	+B3	Ειλικρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ 1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απεριτοίητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ 1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζήμιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρόμικοι	-B4	Άπαιτοι	-B8	Κάνουμε ζήμιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πειθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάτατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αήλτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Σχ. Α4α2 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών θετικού (+) / αρνητικού (-) ενδοομαδικά στο χαρακτηρισμό που το συνολικό δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 ζεύγη στερεοτύπων (+,-)

ΟΜΑΔΑ

Μ.Ο.

+A1	Όμορφοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Άσχημοι	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακωνόμαστε	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περυτοιημένοι	+B3	Ειλικρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ 1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απερυτοίητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ 1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	΄Ατακτοι	-B8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πειθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

B) Σχόλια

$\begin{matrix} + > - & - > + & - > + \\ E & 3 \text{ ζευγ} & E & 9 \text{ ζευγ} & E & 25 \phi\pi. (B7' \kappa\lambda\epsilon\phi\tau\epsilon\acute{\iota}) \\ ET & 3 \text{ ζευγ} & ET & 13 \text{ ζευγ} & ET & 13 \phi\pi. (B5' \text{Αλ}\eta\tau\epsilon\acute{\iota}) \end{matrix}$

α) Τα δεδομένα: ΥΠΕΡΟΧΗ: α) Έκταση:

1) Το ότι η μειονοτική ομάδα (Ελ/τσιγγάνοι) αναμένουν υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού τους από τους Έλληνες (έναντι του θετικού) στην συντριπτική πλειοψηφία των ζευγών (13 επί συνόλου 16) μάλλον δεν πρέπει να υπερβάλλουν αφού η έντονη αρνητική εικόνα που τους προσάπτεται από την πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων είναι δεδομένη. Το εντυπωσιακό όμως και συγχρόνως μη αναμενόμενο ότι και η πλειονοτική ομάδα - Έλληνες αναμένουν υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού τους από τους Ελ/τσιγγάνους (έναντι του θετικού) σε 3πλάσιο

αριθμό ζευγών στερεοτύπων (θετικό 3 / αρνητικό 9). Φαίνεται τελικά ότι στη μεν μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνοι, η πρόβλεψη της υπεροχής του αρνητικού χαρακτηρισμού τους από τους Έλληνες (έναντι του θετικού) είναι αντικειμενική (αφού επιβεβαιώνεται από τα γεγονότα) στη δε πλειονοτική ομάδα - Έλληνες, η πρόβλεψη της υπεροχής του αρνητικού χαρακτηρισμού τους από τους Ελ/τσιγγάνους (έναντι του θετικού) κρίνεται υπερβολική, αφού διαψεύδεται από την πραγματικότητα. (Όπως ήδη διαπιστώθηκε στον αλληλοχαρακτηρισμό "ΕΙΝΑΙ", ξη ομάδα των Ελ/τσιγγάνων χαρακτηρίζει περισσότερο θετικά από ό,τι αρνητικά τους Έλληνες). Επομένως, η αιτιολόγηση του φαινομένου θα μπορούσε ίσως να γίνει και με τις εξής δύο εκδοχές. 1) Επειδή τη μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνους τους χαρακτηρίζει περισσότερο αρνητικά (από ό,τι θετικά) λογικό είναι να αναμένει την αντιμετώπισή τους (περισσότερο αρνητικό παρά θετικό χαρακτηρισμό από τους Ελ/τσιγγάνους)¹. 2) Είναι τόσο αυθόρμητη, έντονη και γενική η τάση να αναμένουμε περισσότερο τον αρνητικό χαρακτηρισμό μας από τους άλλους (παρά το θετικό), που φαίνεται τελικά να μην επηρεάζεται από την ομάδα υπαγωγής.

2) Και εδώ επιβεβαιώνεται η διαπίστωση ότι τελικά η αρνητική περιγραφή (ιδίως του άλλου) είναι και πιο πλούσια και πιο έντονη. Στην περίπτωση μας η μέγιστη τιμή σημειώνεται και στις 2 ομάδες στον αρνητικό χαρακτηρισμό Π.Ο.Ε. (-) (θεαματικά περισσότερο στους Ελ/τσιγγάνους). Και εδώ (στην ένταση της υπεροχής) παρατηρούμε ότι η μέγιστη υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (138 φ.π. Β5 "Αλήτες") μάλλον ευθυγραμμίζεται με την τρέχουσα πραγματικότητα, αφού η αρνητική εικόνα στο συγκεκριμένο αυτό στερεότυπο είναι το αντιπροσωπευτικότερο αρνητικό στίγμα και αποτελεί το κύριο σημείο αρνητικής αναφοράς. Αντίθετα, η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελλήνων (25 φ.π. Β7 "Κλέφτες") μάλλον κρίνεται υπερβολικό και σημειώθηκε όχι διότι όντως έτσι πιστεύουν οι Ελ/τσιγγάνοι για τους Έλληνες, αλλά ίσως λόγω μιας αντίστροφης προβολικής ψυχολογίας όπου τη φορά αυτή δεν προβάλλουμε τα δικά μας στους άλλους, αλλά τα των άλλων ως δικά μας.²

2) Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

α) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό που οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας [Έλληνες (ταξ), Ελ/τσιγγάνοι (ταξ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4α3, Σχ. Α4α3)

1) Και στις δύο ομάδες μόνο 1 τάξη (Α' στους Έλληνες, ΣΤ' στους Ελ/τσιγγάνους) αναμένουν για την ομάδα τους να χαρακτηρισθεί από την άλλη ομάδα περισσότερο θετικά (από ότι αρνητικά). Το ύψος της υπεροχής είναι σχεδόν το ίδιο (ελαφρώς μεγαλύτερο στους Έλληνες - Ε 1,3 / ΕΤ 1,1). 2) Υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας του από την άλλη ομάδα (έναντι του θετικού), οι μεν Έλληνες αναμένουν στις μισές τάξεις (Δ' 800 φ.π./ Γ' 1,8 φ.π./ΣΤ' 1,2 φ.π.) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι σε 5 τάξεις (Δ' 19,1 φ.π./ Ε' 19,1 φ.π./ Β' 10,8 φ.π./ Γ' 1,9 φ.π./ Α' 1,6 φ.π.). 3) Ως προς την ένταση - ύψος της υπεροχής, εντυπωσιακό είναι ότι και στις 2 ομάδες ενδοομαδικά η αναμενόμενη αρνητική υπεροχή του χαρακτηρισμού της ομάδας τους είναι θεαματικά μεγαλύτερη από τη θετική. (Πολύ περισσότερο στους Έλληνες). Διομαδικά, η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελλήνων (800 φ.π. Δ') είναι σχεδόν 42 φορές μεγαλύτερη από τη μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων

¹ Βέβαια, αυτό αποτελεί μόνο φαντασία και εικασία των μελών της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) και δε φαίνεται να ευθυγραμμίζεται με την τρέχουσα πραγματικότητα των διομαδικών αναπαραστάσεων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων.

² Το αρνητικό στερεότυπο "Κλέφτες" στις αναλήψεις των Ελλήνων τείνει να καταστεί συνώνυμο με τους "Ελ/τσιγγάνους" και αποτελεί αποκλειστικό τους "απόκτημα", "προσόν" και "ταλέντο".

φ.π. Δ', Ε'). 4) ισοβαθμία μεταξύ θετικού και αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους (από την άλλη οι μεν Έλληνες αναμένουν στις τάξεις Β' και Ε' ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι σε καμία απολύτως τάξη).

Α4α3 "ΠΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ Ε ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

φορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση ενδοομαδική (Ε/Ο) μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) μεταξύ θετικού αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας [Έλληνες (ταξ), Ελ/τσιγγάνοι (ταξ)] πυν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

		Α' ΤΑΞΗ		Β' ΤΑΞΗ		Γ' ΤΑΞΗ		Δ' ΤΑΞΗ		Ε' ΤΑΞΗ		ΣΤ' ΤΑΞΗ	
		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
ΑΝ.	Ε.	15	11	12	12	16	30	-	40	16	16	9	11
	ΕΤ	16	27	7	76	14	27	1	19	1	19	19	17
Μ.Ο.	Ε.	2,50	1,83	2,40	2,40	2,28	4,28	-	8,00	3,20	3,20	2,25	2,75
	ΕΤ	1,45	2,45	0,70	7,60	2,33	4,50	0,33	6,33	0,33	6,33	3,80	3,40
Υ	Ε.	1,3	-			-	1,8	-	800			-	1,2
	ΕΤ	-	1,6	-	10,8	-	1,9	-	19,1	-	19,1	1,1	-

: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Α Β Γ Δ Ε ΣΤ

Ε=6. 5 7 5 5 4

ΕΤ=11 10 6 3 3 5

Β) Σχόλια

α) δεδομένα: ΥΠΕΡΟΧΗ: α) Έκταση (αριθ. τάξεων) $\frac{E \overset{+>-}{1} \overset{->+}{ταξ} 3 ταξ}{ET \overset{+>-}{1} \overset{->+}{ταξ} 5 ταξ}$ β) Ένταση (φ.π.) $\frac{E \overset{->+}{800} φ.π. (Δ)}{ET \overset{->+}{19,1} φ.π. (Δ, Ε)}$

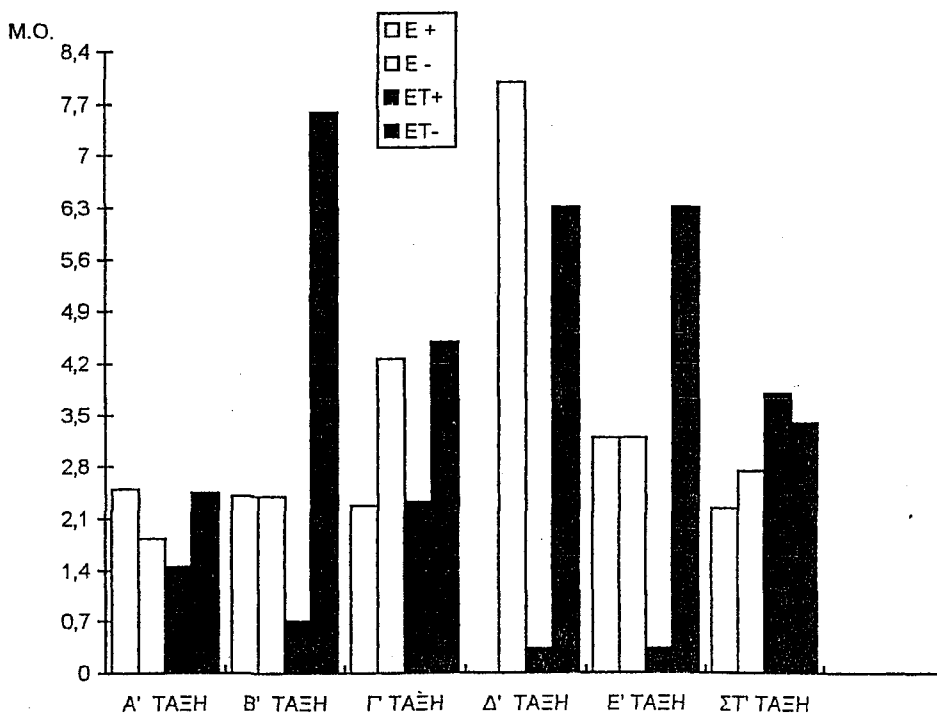
1) Από όλο το ηλικιακό φάσμα των μαθητών του Δημοτικού (6 ηλικίες - τάξεις), περισσότερες τάξεις και 2 ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) αναμένουν υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους την άλλη ομάδα (στους Έλληνες σε 3πλάσιες τάξεις ενώ στους Ελ/τσιγγάνους σε 5πλάσιες). Από ό,τι απηρούμε, και σε επίπεδο ηλικίας οι μεν μαθητές 5 ηλικιών (τάξεων) των Ελ/τσιγγάνων μάλλον προβλέπουν τά υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους (αφού όντως αυτό ευθυγραμμίζεται με τον ματικό χαρακτηρισμό των Ελ/τσιγγάνων από τους Έλληνες - Υπεροχή του αρνητικού), αντίθετα οι λέςεις των Ελλήνων μαθητών 3 ηλικιών (τάξεων) για υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας από τους Ελ/τσιγγάνους, μάλλον δεν ευθυγραμμίζεται με την πραγματικότητα (αφού στον πραγματικό κτηρισμό των Ελλήνων από τους Ελ/τσιγγάνους υπερτερεί η θετική εικόνα).

2) Εντυπωσιάζει το γεγονός ότι η κατανομή των υπεροχών ενδοομαδικά (από τις 6 τάξεις κάθε ομάδας) μεν Ελ/τσιγγάνους παρατηρείται κάποια ομοιογένεια (σχεδόν το σύνολο των ηλικιών, πέντε αναμένουν οχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους) ενώ αντίθετα στους Έλληνες υπάρχει κάποια πόλωση ομοιογένεια αφού μια ηλικία (Α' τάξη) αναμένει υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού της ομάδας, δύο ίες (Β' και Ε' τάξεις) αναμένουν ισοβαθμία θετικού και αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους και τρεις ίες (Δ', Γ', ΣΤ' τάξεις) αναμένουν υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους (από την άλλη α).)

3) Η θεαματική μέγιστη υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους [Π.Ο.Ε. (-) 800 φ.π. > Π.Ο.Ε. (+)] που αναμένουν οι Έλληνες μαθητές της Δ' τάξης, μεταξύ άλλων ίσως θα μπορούσε να αποδοθεί στον παρακάτω ιδιαίτερο ψυχολογικό ελιγμό, που λόγω και της μικρής τους ηλικίας, είναι πολύ πιθανόν να λειτουργήσει στην περιγραφή του συγκεκριμένου είδους χαρακτηρισμού ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"). Συγκεκριμένα, για τους μικρούς Έλληνες μαθητές της Δ' τάξης, που δεν έχουν ακόμα αναπτυγμένη εξειδικεύουσα κρίση, αφαιρετική ικανότητα και κριτική (συνθετική) σκέψη, ίσως είναι δύσκολη η ταυτόχρονη διπλή κίνηση της κρίσης τους (ΕΤ) που από την μια πάνε στους Ελ/τσιγγάνους και από την άλλη γυρίζουν από τους Ελ/τσιγγάνους εικάζοντας τον χαρακτηρισμό τους για τους Έλληνες. Τελικά, από το σύνθετο (γι' αυτούς) σχήμα "ΟΙ ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΜΑΣΤΕ" έχοντας κατά την περιγραφή αδιάλειπτα στο νου και τη φαντασία τους την προτασόμενη λέξη (εικόνα) "ΟΙ ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ", απορροφώνται από την εικόνα των Ελ/τσιγγάνων (κάνοντας μόνο την πρώτη κίνηση → ΕΤ) και όσα στη συνέχεια σκέπτονται και γράφουν (αρνητικά) είναι κατ' ουσίαν "ΤΙ ΕΙΝΑΙ" οι Ελ/τσιγγάνοι και όχι "ΤΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ" (προβαίνοντας έτσι, ασυνείδητα, σε μια μετάθεση των αρνητικών χαρακτηριστικών της εξωομάδας στην εσωομάδα τους).

Σχ. Α4α3 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών ενδοομαδικά μεταξύ θετικού (+)/ αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας [Έλληνες (ταξ), Ελ/τσιγγάνοι (ταξ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

β) Ενδοομαδική (Ε/Ο) σύγκριση μεταξύ Θετικού (+)/ Αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Ελληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Πιν. Α4α4 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ θετικού (+)/ αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Ελληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

		ΑΓΟΡΙΑ		ΚΟΡΙΤΣΙΑ		
		+	-	+	-	
		ΑΝ.	Ε.	ΑΝ.	Ε.	
Ε/Ο	ΑΝ.	Ε.	36	60	32	60
		ΕΤ.	41	125	14	59
	Μ.Ο.	Ε.	2,00	3,33	2,28	4,28
		ΕΤ.	1,57	4,80	1,16	4,91
	Υ	Ε.	-	1,6	-	1,8
		ΕΤ.	-	3	-	4,2
Ν	Ε.	18		14		
	ΕΤ.	26		12		

ΣΗΜ.:ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Ν

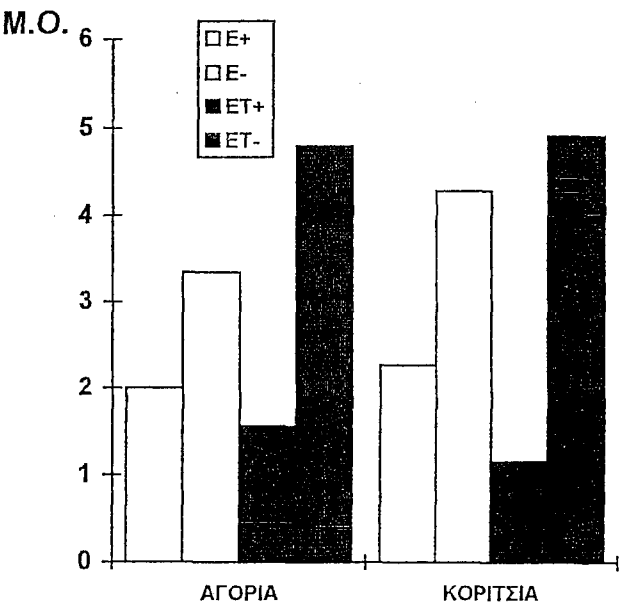
= Μέσοι όροι αναφορών,

Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

ΣΗΜ.:ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.
= Μέσοι όροι αναφορών,
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α4α4 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) ενδοομαδικά μεταξύ θετικού (+)/ αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Ελληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4α4, Σχ. Α4α4)

1) Ενδοομαδικά, και τα 2 φύλα των ομάδων αναμένουν υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους από την άλλη ομάδα (περισσότερο στα κορίτσια, ελαφρώς στους Έλληνες, αισθητά στους Ελ/τσιγγάνους). 2) Διομαδικά, η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού είναι σημαντικά μεγαλύτερη στους Ελ/τσιγγάνους και στα 2 φύλα (αισθητά περισσότερο στα κορίτσια).

Β) Σχόλια

Τα δεδομένα: ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ (-): α) $\frac{A \ 1,6 \ \phi. \ \pi.}{K \ 1,8 \ \phi. \ \pi.}$ (Ε), $\frac{A \ 3 \ \phi. \ \pi.}{K \ 4,2 \ \phi. \ \pi.}$ (Τ) β)
 (ΑΓ) $\frac{E \ 1,6 \ \phi. \ \pi.}{ET \ 13 \ \phi. \ \pi.}$, (ΚΟ) $\frac{E \ 1,8 \ \phi. \ \pi.}{ET \ 4,2 \ \phi. \ \pi.}$
 Διομαδικά

1) Ενδοομαδικά: Κατ' αρχήν, εντυπωσιακή είναι η ομοιογένεια στα 2 φύλα της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) σε αντίθεση με τους Ελ/τσιγγάνους, που παρατηρείται κάποια αισθητή ανομοιογένεια αγοριών και κοριτσιών. Η αυξημένη αυτή ομοιογένεια αγοριών και κοριτσιών (να αναμένουν στον ίδιο περίπου βαθμό υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους) θα μπορούσε εν μέρει να αποδοθεί στο συγκεκριμένο είδος αναπαράστασης ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"), όπου στη εκτίμηση για τη στάση της άλλης πλευράς (εξωομάδας) φαίνεται να λειτουργεί κοινός¹ ψυχολογικός μηχανισμός στα 2 φύλα της πλειονοτικής ομάδας ώστε οι εκτιμήσεις τους να παρουσιάζουν αυξημένη ομοιογένεια.

2) Διομαδικά: Βέβαια, οι δύο ομάδες συμπίπτουν ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής (και στα 2 φύλα Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους) όμως η διαφοροποίηση (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) είναι σημαντική στην ένταση της αρνητικής υπεροχής. Στα μεν ΑΓΟΡΙΑ η αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων είναι 1,8 φορές μεγαλύτερη ενώ στα ΚΟΡΙΤΣΙΑ 2,3 φορές μεγαλύτερη. Η διαφοροποίηση αυτή των 2 ομάδων κατά φύλο (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) δεν είναι θεαματική και πάλι λόγω του είδους της αναπαράστασης ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") όπου παραδόξως και η πλειονοτική ομάδα αναμένει υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της. Τελικά, αυτό το τελευταίο είναι το ουσιαστικά αξιοσημείωτο και όχι το ύψος της διαφοροποίησης στην κοινή αρνητική υπεροχή των δύο ομάδων.

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Όπως παρατηρούμε, η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους (από τους Ελ/τσιγγάνους) που αναμένουν οι Έλληνες, είναι στατιστικά ασήμαντη και στα 2 φύλα, ενώ αντίθετα η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους (από τους Έλληνες) που αναμένουν οι Ελ/τσιγγάνοι, είναι στατιστικά σημαντική σε αγόρια και κορίτσια, σε επίπεδο 1% και 1% αντίστοιχα [ΕΤ Π.Ο.Ε. (-) > Π.Ο.Ε. (+): ΑΓ: df=25, t=3,58 P<0,001, ΚΟ: df=11, t=3,00, P<0,01).

¹ Όχι βέβαια με την απόλυτη έννοια του όρου, διότι τότε θα καταργούσε τη δεδομένη διαφοροποίηση των δύο φύλων, αλλά ως βασική τάση και κατεύθυνση.

Πιν. Α4σ1 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) ενδοομαδικά, στον χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

	N		$\bar{X}$	S	df	t	P
Α ΓΟ	18	E +	2,00	2,60	17	1,13	n-s
		E -	3,33	2,79			
ΡΙ Α	26	ET +	1,57	1,98	25	***	P<0,001
		ET -	4,80	2,90			
ΚΟ ΡΙ	14	E +	2,28	2,52	13	1,29	n-s
		E -	4,28	3,24			
ΤΣ ΙΑ	12	ET +	1,16	1,52	11	**	P<0,01
		ET -	4,91	3,02			

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1% (**), 1‰ (***)

γ) Ενδοομαδική σύγκριση μεταξύ Θετικού (+)/ Αρνητικού (-) στον χαρακτηρισμό ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Πιν. Α4α5 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση Υπεροχή (Υ) ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ θετικού (+)/ αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

ΟΜΑΔΑ				
			+	-
	ΑΝ.	E.	68	120
		ET.	55	184
	Μ.Ο.	E.	2,12	3,75
		ET.	1,44	4,84
Ε/Ο	Υ	E.	-	1,7
		ET.	-	3,3

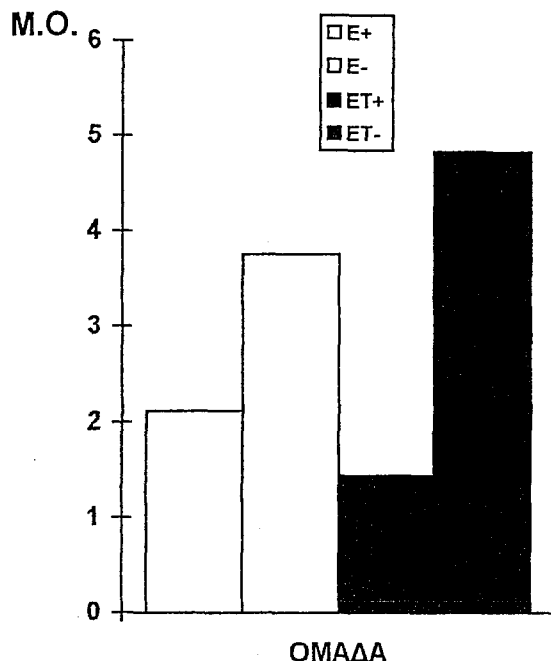
ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών,
Μ.Ο.=Μέσοι όροι αναφορών,
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

N_ε=32 N_{ετ}=38

Σχ. Α4α5 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών ενδοομαδικά (Ε/Ο) μεταξύ θετικού (+)/ αρνητικού (-), στον χαρακτηρισμό που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Ελληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4α5, Σχ. Α4α5)

Και οι δύο ομάδες (Ελληνες και Ελ/τσιγγάνοι) αναμένουν υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της ομάδας τους (στους Ελ/τσιγγάνους 2πλάσια).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΓΤ' ΑΥΤΟΥΣ, ΕΙΝΑΙ ΑΙΣΘΗΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΡΝΗΤΙΚΗ [Ε Π.Ο.Ε. (-) 1,7 φ.π. > Π.Ο.Ε. (+)].

2) ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΓΤ' ΑΥΤΟΥΣ, ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΡΝΗΤΙΚΗ [Τ Π.Ο.Ε. (-) 3,3 φ.π. > Π.Ο.Ε. (+)].

Γ) Σχόλια

$$[\text{Π.Ο.Ε. (-)} > \text{Π.Ο.Ε. (+)}] \frac{\text{Ε } 1,7 \phi. \pi.}{\text{ΕΤ } 3,3 \phi. \pi.}$$

Τα δεδομένα: ΥΠΕΡΟΧΗ

Επιβεβαιώνεται η τάση ότι κάθε ομάδα (ανεξάρτητα αν είναι πλειονοτική ή μειονοτική) αναμένει περισσότερο θετικό (παρά αρνητικό) χαρακτηρισμό από την άλλη ομάδα (εξωομάδα). Βέβαια στην περίπτωση της μειονοτικής ομάδας (στην έρευνά μας Ελ/τσιγγάνοι) αναμένεται σε μεγαλύτερο βαθμό, αλλά είναι αναμενόμενο αφού κατά κανόνα ο χαρακτηρισμός των μειονοτήτων (από τις πλειονότητες) είναι όχι μόνο περισσότερο αρνητικός (από ό,τι θετικός) αλλά και σε έντονο βαθμό. Εκείνο που είναι κατ' εξοχήν εντυπωσιακό και συγχρόνως, κάπως μη αναμενόμενο¹, είναι ότι και η πλειονοτική ομάδα - Έλληνες αναμένει (αν και σε μικρό βαθμό) υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της από τη μειονοτική - Ελ/τσιγγάνους. Και αυτό, μεταξύ άλλων, επειδή 1) Υπάρχει η

¹ Δεδομένου ότι (όπως διαπιστώθηκε και στον αλληλοχαρακτηρισμό των ομάδων "ΕΙΝΑΙ"), διαψεύδεται από την πραγματικότητα όπου οι Έλληνες χαρακτηρίζονται από τους Ελ/τσιγγάνους περισσότερο θετικά (βλ. σχετική έρευνα Tagiuri 1958, στο Άρτζυλ 1981 σ. 122, για την πιθανότητα λάθους μας στην εκτίμηση της αρνητικής στάσης των άλλων απέναντί μας).

γενική τάση αναμονής μάλλον δυσμενούς (παρά ευμενούς) χαρακτηρισμού από την εξωομάδα και 2) Είναι λογικό όταν επιτίθεται κάποιον να αναμένεις την αντεπίθεσή του (οι Έλληνες χαρακτηρίζουν έντονα αρνητικά τους Ελ/τσιγγάνους, και αναμένουν ότι θα εισπράξουν, με τη σειρά της, απ' αυτούς κάτι αντίστοιχο αν και όχι στον ίδιο βαθμό).

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α4σ2 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ θετικού (+)/ αρνητικού (-) ενδοομαδικά στον χαρακτηρισμό που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-)

	N		($\bar{X}$)	S	df	t	P
ΟΜ.	32	E +	2,12	2,57	31	*	P<0,05
		E -	3,75	3,03		1,75	
ΟΜ.	38	ET +	1,44	1,86	37	***	P<0,001
		ET -	4,84	2,93		-4,72	

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (**), 1% (***)

Όπως παρατηρούμε, η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού που αναμένουν τόσο οι Έλληνες (από τους Ελ/τσιγγάνους) όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι (από τους Έλληνες), είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% και 1% αντίστοιχα (E, df=31, t=1,75, P<0,05, ET df=37, t=-4,72, P<0,001).

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ: 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ(-) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"), ΠΟΥ Η ΚΑΘΕ ΟΜΑΔΑ (ΕΛΛΗΝΕΣ, ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ) ΕΙΚΑΖΕΙ ΟΤΙ Η ΕΞΩΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΠΤΕΙ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥΣ

1) Οι Επιμέρους Εικόνες

α) Διομαδική (Δ/Ο) σύγκριση 1.Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4β1, Σχ. Α4β1)

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ - Μ.Ο. (Μέγιστες - Ελάχιστες).

$$\text{Π. Ο. Ε. (+): (ΑΓ)} \frac{E \ 0,44 \text{ (B9 "Καλοί")} - 0 \text{ (7 στερ)}}{T \ 0,50 \text{ (B9 "Καλοί")} - 0 \text{ (8 στερ)}} \quad (\text{ΚΟ}) \frac{E \ 0,50 \text{ (A3 "Καθαροί")} - 0 \text{ (8 στερ)}}{T \ 0,25 \text{ (A3 "Καθαροί", B9 "Καλοί")} - 0 \text{ (8 στε)}}$$

$$\text{Π. Ο. Ε. (-): (ΑΓ)} \frac{E \ 1,38 \text{ (B5 "Αλητες")} - 0 \text{ (4 στερ)}}{T \ 1,07 \text{ (B5 "Αλητες")} - 0 \text{ (1 στερ)}} \quad (\text{ΚΟ}) \frac{E \ 1,00 \text{ (A5 "Βρωμικοί")} - 0 \text{ (5 στερ)}}{T \ 1,50 \text{ (A5 "Βρωμικοί")} - 0 \text{ (2 στερ)}}$$

1) Είναι εντυπωσιακό ότι και τα 2 φύλα των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) έχουν ελάχιστη τιμή μηδενική (δεν αναμένουν θετικό χαρακτηρισμό από την άλλη ομάδα) στα μισά είδη στερεοτύπων (8).

Πιν. Α4β1 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και διομαδική σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Ελληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα

	N			A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Α Γ Ο Ρ Ι Α	18 26	ΑΝ	Ε	3	2	5	-	5	-	-	4	-	-	-	8	1	-	6
			ΕΤ	8	-	2	-	5	1	-	2	-	-	-	13	-	3	7
		Μ.Ο.	Ε	0,16	0,11	0,27	-	0,27	-	-	0,22	-	-	-	0,44	0,05	-	0,33
			ΕΤ	0,30	-	0,07	-	0,19	0,03	-	0,07	-	-	-	0,50	-	0,11	0,26
		Υ	Ε	-	11	3,8	=	1,4	-	=	3,1	=	=	=	-	5	-	1,2
			ΕΤ	1,8	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1,1	-	11	-
				A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Α Γ Ο Ρ Ι Α	18 26	ΑΝ	Ε	1	1	8	3	8	-	-	25	-	3	1	3	2	-	3
			ΕΤ	4	2	11	1	6	5	1	28	1	24	6	13	8	3	-
		Μ.Ο.	Ε	0,05	0,05	0,44	0,16	0,44	-	-	13,8	-	0,16	0,05	0,16	0,11	-	0,16
			ΕΤ	0,15	0,07	0,42	0,03	0,23	0,19	0,03	10,7	0,03	0,92	0,23	0,50	0,30	0,11	-
		Υ	Ε	-	-	1,04	5,3	1,9	-	-	1,2	-	-	-	-	-	-	16
			ΕΤ	3	1,4	-	-	-	19	3	-	3	5,7	4,6	3,1	2,7	11	-
				A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ΚΟ ΡΙ Τ Σ Ι Α	14 12	ΑΝ	Ε	4	3	7	-	3	-	-	3	-	-	-	4	-	-	4
			ΕΤ	1	1	3	-	-	1	-	1	-	-	-	3	-	2	2
		Μ.Ο.	Ε	0,28	0,21	0,50	-	0,21	-	-	0,21	-	-	-	0,28	-	-	0,21
			ΕΤ	0,08	0,08	0,25	-	-	0,08	-	0,08	-	-	-	0,25	-	0,16	0,16
		Υ	Ε	3,5	2,6	2	=	21	-	=	2,6	=	=	=	1,1	=	-	1,1
			ΕΤ	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	16	-
				A1	A2	A3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	Γ 1	Γ2
				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΚΟ ΡΙ Τ Σ Ι Α	14 12	ΑΝ	Ε	2	3	14	1	8	-	-	9	-	5	-	9	-	1	3
			ΕΤ	3	4	18	1	1	-	-	9	1	3	1	7	3	1	2
		Μ.Ο.	Ε	0,14	0,21	1,00	0,07	0,57	-	-	0,64	-	0,35	-	0,64	-	0,07	0,2
			ΕΤ	0,25	0,33	1,50	0,08	0,08	-	-	0,75	0,08	0,25	0,08	0,58	0,25	0,08	0,1
		Υ	Ε	-	-	-	-	7,1	=	=	-	-	1,4	-	1,1	-	-	1,1
			ΕΤ	1,7	1,5	1,5	1,1	-	-	-	1,1	8	-	8	-	25	1,1	-

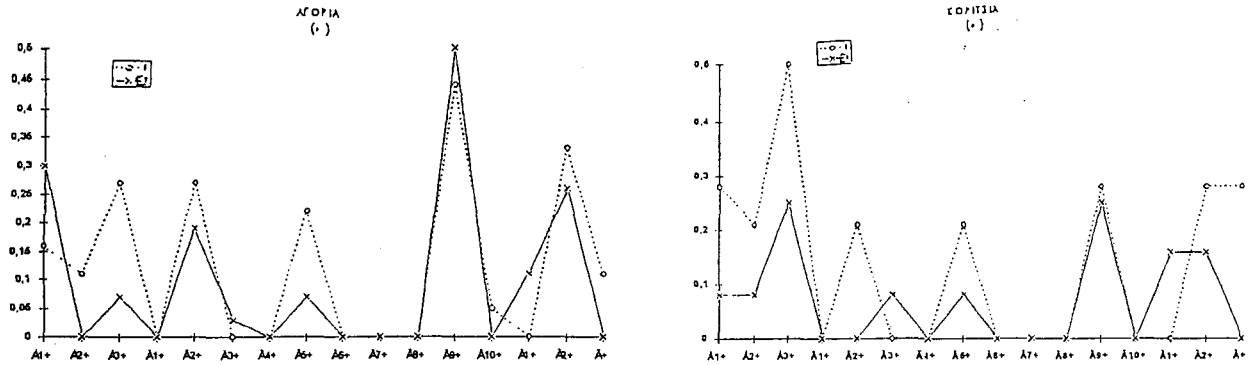
ΣΗΜ: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.=Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

+A1	Ομορφιοι	+B2	Πολιτισμένοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	+B10	Αγαθοποιοί
-A1	Άσχημοι	-B2	Απολίτιστοι	-B6	Τσακωνόμαστε	-B10	Κακοποιοί
+A2	Περυτοιμημένοι	+B3	Ευλικρινείς	+B7	Δεν κλέβουμε	+Γ 1	Αγαπάμε το σχολείο
-A2	Απερυτοιμητοι	-B3	Ψεύτες	-B7	Κλέβουμε	-Γ 1	Δεν αγαπάμε το σχολείο
+A3	Καθαροί	+B4	Φρόνιμοι	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	+Γ2	Καλοί μαθητές
-A3	Βρώμικοι	-B4	Άτακτοι	-B8	Κάνουμε ζημιές	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B5	Πειθαρχημένοι	+B9	Καλοί	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης
-B1	Βρίζουμε	-B5	Αλήτες	-B9	Κακοί	-Δ	Φτωχός, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

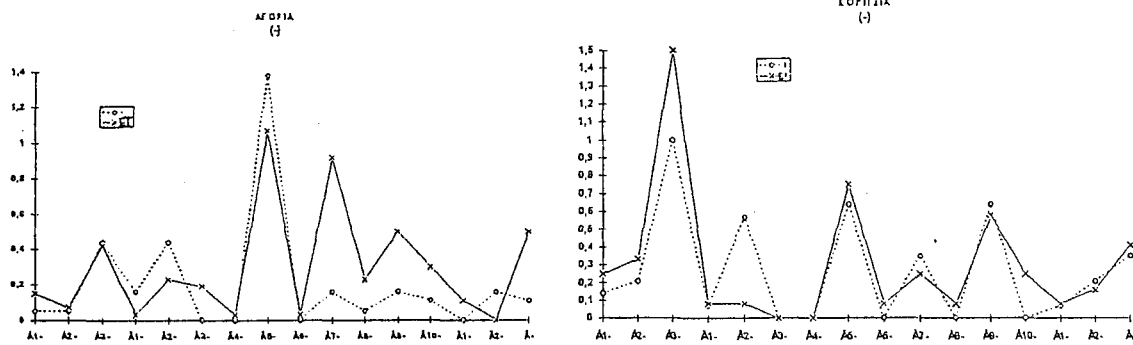
Σχ. Α4β1 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά στερεότυπα (-).

(α)

(β)

+Α1	Όμορφοι	+Β6	Δεν τσακωνόμαστε	-Α1	Άσχημοι	-Β6	Τσακωνόμαστε
+Α2	Περιποιημένοι	+Β7	Δεν κλέβουμε	-Α2	Απερυτοίητοι	-Β7	Κλέβουμε
+Α3	Καθαροί	+Β8	Δεν κάνουμε ζημιές	-Α3	Βρώμικοι	-Β8	Κάνουμε ζημιές
+Β1	Δεν βρίζουμε	+Β9	Καλοί	-Β1	Βρίζουμε	-Β9	Κακοί
+Β2	Πολιτισμένοι	+Β10	Αγαθοποιοί	-Β2	Απολίτιστοι	-Β10	Κακοποιοί
+Β3	Ειλικρινείς	+Γ1	Αγαπούμε το σχολείο	-Β3	Ψεύτες	-Γ1	Δεν αγαπούμε το σχολείο
+Β4	Φρόνιμοι	+Γ2	Καλοί μαθητές	-Β4	Άτακτοι	-Γ2	Κακοί μαθητές
+Β5	Πειθαρχημένοι	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης	-Β5	Αλήτες	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

Βέβαια, στον αρνητικό χαρακτηρισμό είναι σημαντικά λιγότερα τα στερεότυπα με ελάχιστη μηδενική τιμή. 2) Είναι άκρως εντυπωσιακό ότι τόσο στον θετικό [Π.Ο.Ε. (+)] όσο και στον αρνητικό [Π.Ο.Ε. (-)] χαρακτηρισμό υπάρχει σύμπτωση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων κατά φύλο στο είδος του στερεοτύπου που σημειώνεται η μέγιστη αναφορά [Π.Ο.Ε. (+): ΑΓ: "Καλοί", ΚΟ: "Καθαροί"/ Π.Ο.Ε. (-) ΑΓ: "Αλήτες" ΚΟ: "Βρώμικοι"), όχι όμως και ως προς την τιμή. 3) Στον θετικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (+)] η διαφοροποίηση των 2 ομάδων είναι διπλή: Ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής της μέγιστης τιμής (στα αγόρια υπερέχουν οι Ελ/τσιγγάνοι, στα κορίτσια οι Έλληνες) και ως προς το ύψος της υπεροχής (στα κορίτσια είναι μεγαλύτερη η διαφοροποίηση). Συγκεκριμένα,

στις μέγιστες αναφορές των αγοριών, οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν το θετικό χαρακτηρισμό τους "Καλοί" ελαφρώς περισσότερο από ό,τι αναμένουν οι Έλληνες (E 0,44/ T 0-0,50) ενώ στα κορίτσια οι Έλληνες αναμένουν τον χαρακτηρισμό τους "Καθαροί" 2πλάσια από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι (E 0,50/ T 0,25). Στον αρνητικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-)] και πάλι η διαφοροποίηση των 2 ομάδων είναι διπλή αλλά τη φορά αυτή αντίστροφη. Συγκεκριμένα: ενώ στις μέγιστες αναφορές των αγοριών οι Έλληνες αναμένουν τον αρνητικό χαρακτηρισμό τους "Αλήτες" μόλις 1,2 φορές περισσότερο από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι (E 1,38/ T 1,07), αντίθετα στις μέγιστες αναφορές των κοριτσιών, οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν τον αρνητικό χαρακτηρισμό τους "Βρώμικοι" 1,5 φορές περισσότερο από ό,τι οι Έλληνες (E 1,00/Τ 1,50).

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ (Μ.Ο.) ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ (Εκταση, Ένταση Υπεροχής)

$$\text{ΠΟΕ (+): (ΑΓ)} \frac{E \ 7 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E\ T \ 4 \ \sigma\tau\epsilon\rho}, \text{ (ΚΟ)} \frac{E \ 8 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E\ T \ 2 \ \sigma\tau\epsilon\rho} \quad \text{ΠΟΕ (-): (ΑΓ)} \frac{E \ 5 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E\ T \ 11 \ \sigma\tau\epsilon\rho}, \text{ (ΚΟ)} \frac{E \ 4 \ \sigma\tau\epsilon\rho}{E\ T \ 10 \ \sigma\tau\epsilon\rho}$$

1) Έκταση Υπεροχής

α) Παρατηρούμε ότι και στα 2 φύλα οι μεν Έλληνες υπερέχουν στον θετικό χαρακτηρισμό (σημαντικά περισσότερο στα κορίτσια) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι στον αρνητικό (το ίδιο σε αγόρια και κορίτσια). β) Είναι αξιοσημείωτο ότι σημειώνεται μηδενική ισοβαθμία (καθόλου αναφορά) μεταξύ των δύο ομάδων στον μεν θετικό χαρακτηρισμό σε 5 στα αγόρια (B1, B4, B6, B7, B8) και 6 στα κορίτσια (B1, B4, B6, B7, B8, B10), στον δε αρνητικό σε κανένα στα αγόρια και 2 στα κορίτσια (B3, B4).

2) Ένταση Υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη):

$$\text{ΠΟΕ (+): (ΑΓ)} \frac{E \ 11 \ \phi. \ \pi. \ (A2 \ " \text{Περιποιημένοι} \", \Delta \ " \text{Ευκαταστατοι} \", \text{Καλές σ. δ.})}{E\ T \ 11 \ \phi. \ \pi. \ (\Gamma \ 1 \ " \text{Αγαπάμε το Σχολείο} \")} - 1,2 \ \phi. \ \pi. \ (B9)$$

$$\text{ΠΟΕ (+): (ΚΟ)} \frac{E \ 28 \ \phi. \ \pi. \ (\Delta \ " \text{Ευκαταστατοι} \", \text{Καλές σ. δ.})}{E\ T \ 16 \ \phi. \ \pi. \ (\Gamma \ 1 \ " \text{Αγαπάμε το Σχολείο} \")} - 1,1 \ \phi. \ \pi. \ (B9)$$

$$\text{ΠΟΕ (-): (ΑΓ)} \frac{E \ 16 \ \phi. \ \pi. \ (\Gamma 2 \ " \text{Καλοι μαθητες} \")}{E\ T \ 19 \ \phi. \ \pi. \ (B3 \ " \text{Ψευτες} \")} - 1,04 \ \phi. \ \pi. \ (A3)$$

$$\text{ΠΟΕ (-): (ΚΟ)} \frac{E \ 7,1 \ \phi. \ \pi. \ (B2 \ " \text{Απολιτιστοι} \")}{E\ T \ 25 \ \phi. \ \pi. \ (B10 \ " \text{Κακοποιοι} \")} - 1,1 \ \phi. \ \pi. \ (B1, B5, \Gamma 1, \Delta)$$

α) Στον θετικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (+)] υπάρχει σύμπτωση μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα αγόρια ενώ στα κορίτσια σημαντική διαφοροποίηση των 2 ομάδων τόσο στις μέγιστες (υπεροχή Ελλήνων) όσο και στις ελάχιστες (υπεροχή Ελ/τσιγγάνων).. Στον αρνητικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-)] στις μεν ελάχιστες υπεροχές σχεδόν υπάρχει σύμπτωση των 2 ομάδων (στα κορίτσια απόλυτη) ενώ στις μέγιστες παρατηρείται διαφοροποίηση υπέρ των Ελ/τσιγγάνων (ελάχιστη στα αγόρια, σημαντική στα κορίτσια). β) Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστες υπεροχές, αξιοσημείωτο είναι ότι στον μεν θετικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (+)] και στα 2 φύλα σημειώνονται στους Έλληνες στο Δ ("Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης") και στους Ελ/τσιγγάνους στο Γ 1 "Αγαπάμε το σχολείο", ενώ στον αρνητικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-)] υπάρχει διαφοροποίηση στερεοτύπων στις 2 ομάδες και στα 2 φύλα.

Β) Σχόλια

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΑ 16 ΘΕΤΙΚΑ (+) ΚΑΙ 16 ΑΡΝΗΤΙΚΑ (-) ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ

Η εντυπωσιακή σύμπτωση των 2 ομάδων ως προς το στερεότυπο που σημειώνεται η μέγιστη αναφορά κατά φύλο, τόσο στον θετικό ("Καλοί" ΑΓ/ "Καθαροί" ΚΟ) όσο και στον αρνητικό χαρακτηρισμό ("Αλήτες" ΑΓ/

"Βρώμικοι" ΚΟ), αποκαλύπτουν ότι ανεξάρτητα από την ομάδα υπαγωγής των υποκειμένων (πλειονοτική ή μειονοτική), τα παιδιά αυτής της ηλικίας όταν καλούνται να εκτιμήσουν την στάση (χαρακτηρισμό) της εξωομάδας για την ομάδα τους, έλκουν την προσοχή τους και περιγράφουν τα πιο χτυπητά¹ στερεότυπα θετικά και αρνητικά ("Καλοί", "Καθαροί"/ "Αλήτες", "Βρώμικοι"). Τόσο τα μέλη της πλειονοτικής ομάδας (Έλληνες) όσο και της Μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνοι), δίνουν έμφαση (αναμένουν τον μέγιστο χαρακτηρισμό από την άλλη ομάδα) στην "καθαριότητα" και στη "συμπεριφορά".

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ:

1) Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν παρατηρείται διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων θεαματική (όπως σε άλλες περιπτώσεις) αλλά οριακή, αφού υπάρχουν και πολλά στερεότυπα στα οποία σημειώνεται ισοβαθμία Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (περισσότερο στον θετικό χαρακτηρισμό). Βέβαια, εξακολουθούν² να υπερτερούν οι μεν Έλληνες στο θετικό, οι δε Ελ/τσιγγάνοι στον αρνητικό χαρακτηρισμό (και στα 2 φύλα), από άποψη αριθμού στερεοτύπων που σημειώνεται υπεροχή, αλλά όχι σε βαθμό εντυπωσιακό.

2) Το άλλο εντυπωσιακό είναι ότι η μεγαλύτερη διαφοροποίηση μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων τόσο σε έκταση της υπεροχής (αριθμός στερεοτύπων) όσο και σε ένταση υπεροχής (μέγιστη - ελάχιστη), σημειώνεται στο γυναικείο φύλο. Συγκεκριμένα: Στον θετικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (+)] ενώ η υπεροχή των Ελλήνων στα κορίτσια είναι 4πλάσια σε αριθμό στερεοτύπων, στα αγόρια είναι μόλις 1,7 φορές μεγαλύτερη. Στον αρνητικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-)] η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στα αγόρια είναι 2,2 φορές μεγαλύτερη σε αριθμό στερεοτύπων και στα κορίτσια λίγο περισσότερο (2,5 φορές μεγαλύτερη). Στον θετικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (+)] η μέγιστη διαφοροποίηση των 2 ομάδων (υπέρ των Ελλήνων) σημειώνεται στο στερεότυπο Δ 28 φ.π. ("Ευκατάστατοι με καλές συνθήκες διαβίωσης") στα κορίτσια, ενώ στον αρνητικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-)] η μέγιστη διαφοροποίηση των ομάδων (υπέρ των Ελ/τσιγγάνων) σημειώνεται στο στερεότυπο Β10 25 φ.π. ("Κακοποιοί") και πάλι στα κορίτσια. Φαίνεται ότι τελικά το γυναικείο φύλο παρεμβαίνει σε κάποιο βαθμό μεγαλύτερο στη διαφοροποίηση μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας, τουλάχιστον στο συγκεκριμένο τύπο κοινωνικής αναπαράστασης ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ").

β) Διομαδική σύγκριση 1. Στο θετικό 2. Στον αρνητικό χαρακτηρισμό ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"), που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά (-) στερεότυπα

Α. Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4β2, Σχ. Α4β2)

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ - Μ.Ο. (Μέγιστες - Ελάχιστες)

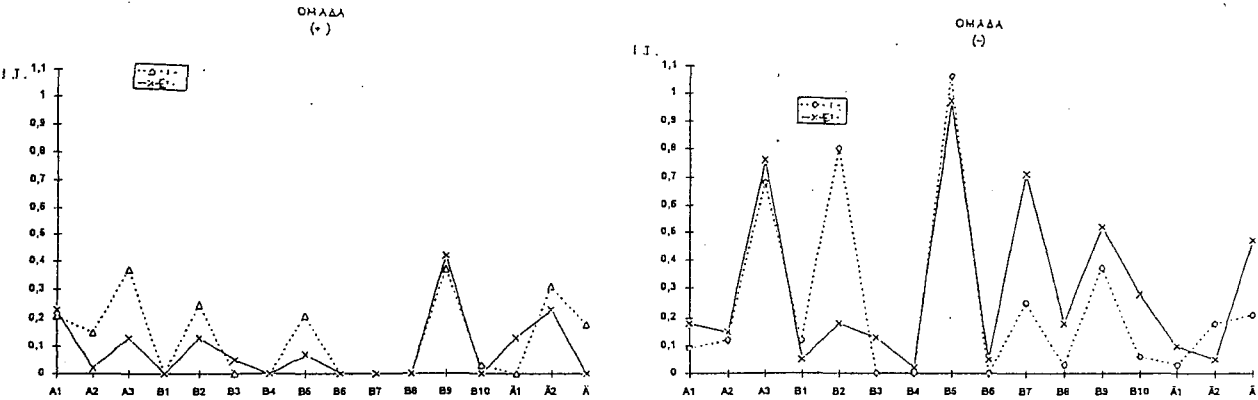
$$\begin{array}{l} \text{ΠΟΕ (+)} \quad \frac{\text{Ε } 0,37 \text{ φ. π. (Α3 "Καθαροί", Β9 "Καλοί") - 0 (7 στερ)}}{\text{ΕΤ } 0,42 \text{ (Β9 "Καλοί") - 0 (7 στερ)}} \\ \text{ΠΟΕ (-)}: \quad \frac{\text{Ε } 1,06 \text{ φ. π. (Β5 "Πειθαρχημενοι") - 0 (Β3, Β4, Β6)}}{\text{ΕΤ } 0,97 \text{ (Β5 "Πειθαρχημενοι") - 0,02 (Β4)}} \end{array}$$

¹ Όπως προαναφέρθηκε, τα παιδιά αυτής της ηλικίας χαρακτηρίζει κάποια μονολιθικότητα σκέψης και μονοσήμαντες κατευθύνσεις της κρίσης.

² Επιβεβαίωση της διαφοροποίησης μεταξύ πλειονοτικής ομάδας (Έλληνες) και μειονοτικής (Τσιγγάνοι) με υπεροχή της πρώτης στο θετικό και της δεύτερης στον αρνητικό, υπάρχει σε πολλές περιπτώσεις διομαδικών συγκρίσεων, ποικίλει όμως η έκταση και η ένταση αυτής της διαφοροποίησης.

Σχ. Α4β2 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών διομαδικά 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, με το ΚΑΘΕΝΑ από τα 16 θετικά (+) και 16 αρνητικά στερεότυπα (-).

+A1	Όμορφοι	+B6	Δεν τσακωνόμαστε	-A1	Άσχημοι	-B6	Τσακωνόμαστε
+A2	Περυτωιμένοι	+B7	Δεν κλέβουμε	-A2	Απερυτωιτοι	-B7	Κλέβουμε
+A3	Καθαροί	+B8	Δεν κάνουμε ζημιές	-A3	Βρώμικοι	-B8	Κάνουμε ζημιές
+B1	Δεν βρίζουμε	+B9	Καλοί	-B1	Βρίζουμε	-B9	Κακοί
+B2	Πολιτισμένοι	+B10	Αγαθοποιοί	-B2	Απολίτιστοι	-B10	Κακοποιοί
+B3	Ειλικρινείς	+Γ 1	Αγαπούμε το σχολείο	-B3	Ψεύτες	-Γ 1	Δεν αγαπούμε το σχολείο
+B4	Φρόνιμοι	+Γ2	Καλοί μαθητές	-B4	Άτακτοι	-Γ2	Κακοί μαθητές
+B5	Πειθαρχημένοι	+Δ	Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης	-B5	Αλήτες	-Δ	Φτωχοί, ελεεινές συνθήκες διαβίωσης

1) Εντυπωσιακό είναι ότι τόσο στους Έλληνες όσο και στους Ελ/τσιγγάνους η ελάχιστη αναφορά είναι μηδενική και σημειώνεται σε μεγάλο και ίδιο αριθμό στερεοτύπων (7). 2) Ως προς τις μέγιστες αναφορές, η διαφοροποίηση των ομάδων είναι σχετικά μικρή, αλλά έχει διαφορετική κατεύθυνση (στο θετικό ελαφρώς ενώ στον αρνητικό υπερτερούν οι Έλληνες ελαφρώς). 3) Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνονται οι μέγιστοι χαρακτηρισμοί, τόσο στο θετικό όσο και στον αρνητικό χαρακτηρισμό, υπάρχει σύμπτωση των δύο ομάδων (στον θετικό Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν για την ομάδα τους τον χαρακτηρισμό B9 "Καλοί", ενώ στον αρνητικό τους χαρακτηρισμό B5 "Αλήτες").

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ (Έκταση, Ένταση Υπεροχής)

[ΠΟΕ (+)]: $\frac{Ε 7 \text{ στερ}}{ΕΤ 4 \text{ στερ}}$, [ΠΟΕ (-)]: $\frac{Ε 4 \text{ στερ}}{ΕΤ 12 \text{ στερ}}$ Όπως παρατηρούμε, η

διαφοροποίηση των δύο ομάδων είναι εντονότερη στον αρνητικό χαρακτηρισμό Π.Ο.Ε. (-). Συγκεκριμένα: Οι Έλληνες αναμένουν θετικό χαρακτηρισμό για την ομάδα τους σε 1,7 φορές περισσότερα στερεότυπα (από ότι οι Ελ/τσιγγάνοι για τη δική τους), ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν αρνητικό χαρακτηρισμό της ομάδας τους σε 3 φορές περισσότερα στερεότυπα (από ότι οι Έλληνες για τη δική τους). Αξιοσημείωτο είναι ότι στον θετικό χαρακτηρισμό Π.Ο.Ε. (+) Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι δεν αναμένουν καν τον χαρακτηρισμό της ομάδας τους

(μηδενική ισοβαθμία) με τα 5 στερεότυπα B9 "Δε βρίζουμε", B4 "Φρόνιμοι", B6 "Δεν τσακωνόμαστε", B7, "Δεν κλέβουμε, B8 "Δεν κάνουμε ζημιές).

2) Ένταση Υπεροχής (Μέγιστες - Ελάχιστες υπεροχές:

$$\text{ΠΟΕ (+)}: \frac{\text{Ε } 18 \text{ φ. π. (Δ "Ευκαταστατοι", "Καλές σ. δ.")} - 1,3 \text{ φ. π. (Γ2)}}{\text{ΕΤ } 13 \text{ φ. π. (Γ1 "Αγαπάμε το Σχολείο" - 1,09 φ. π. (Α1))}}$$

$$\text{ΠΟΕ (-)}: \frac{\text{Ε } 3,6 \text{ φ. π. (Γ2 "Καλοί μαθητές") - 1,09 φ. π. (B5)}}{\text{ΕΤ } 13 \text{ φ. π. (B3 "Ψευτές") - 1,1 φ. π. (Α3)}}$$

α) Ενώ στις ελάχιστες υπεροχές οι δύο ομάδες συμπίπτουν, στις μέγιστες παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση [αισθητά υπέρ των Ελλήνων στο θετικό Π.Ο.Ε. (+) και εντυπωσιακά των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό Π.Ο.Ε. (-)]. Συγκεκριμένα, ενώ ο αναμενόμενος μέγιστος θετικός χαρακτηρισμός των Ελλήνων είναι μόλις 1,3 φορές μεγαλύτερης (από των Ελ/τσιγγάνων), αντίθετα ο αναμενόμενος μέγιστος αρνητικός χαρακτηρισμός των Ελ/τσιγγάνων είναι 3,6 φορές μεγαλύτερος (από των Ελλήνων). β) Ως προς το είδος των στερεοτύπων που σημειώνεται ο μέγιστος αναμενόμενος χαρακτηρισμός στο μεν θετικό Π.Ο.Ε. (+) οι Έλληνες δίνουν έμφαση στο καλό κοινωνικο-οικονομικό STATUS (Ευκατάστατοι, καλές συνθήκες διαβίωσης) και οι Ελ/τσιγγάνοι στην καλή σχολική επίδοση, στο δεν αρνητικό Π.Ο.Ε. (-) οι Έλληνες δίνουν έμφαση στην κακή σχολική επίδοση ("Κακοί μαθητές") και οι Ελ/τσιγγάνοι στον κακό χαρακτήρα ("Ψεύτες").

Β) Σχόλια

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ

Το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη διασπορά των χαρακτηρισμών αφενός και αφετέρου ο μεγάλος αριθμός στερεοτύπων (7 και στις δύο ομάδες) με τα οποία δεν αναμένουν καθόλου χαρακτηρισμό για την ομάδα τους, συνηγορούν ότι τελικά λειτουργεί στην παιδική ηλικία κάποιος ενιαίος μηχανισμός ψυχογνωστικός που έλκει την προσοχή των μικρών μαθητών σε χτυπητά¹ στερεότυπα και μάλιστα στην περίπτωση της παρούσης κοινωνικής αναπαράστασης ("Η ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") όπου υπάρχει σύμπτωση των δύο ομάδων στο στερεότυπο που σημειώνεται η μέγιστη αναφορά [Π.Ο.Ε. (+) B9 "Καλοί"/ Π.Ο.Ε. (-) B5 "Αλήτες").

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ:

1) Για άλλη μια φορά διαπιστώνεται ότι η διαφοροποίηση των δύο ομάδων (πλειονοτικής - Ελλήνων και μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων) είναι θεαματικά μεγαλύτερη στον αρνητικό χαρακτηρισμό τόσο ως προς την έκταση

$$\text{της υπεροχής} \left[\frac{(+)\frac{\text{Ε } 7}{\text{ΕΤ } 4}, (-)\frac{\text{Ε } 4}{\text{ΕΤ } 12}}{\left[\frac{(+)\frac{\text{Ε } 18}{\text{ΕΤ } 13}, (-)\frac{\text{Ε } 3,6}{\text{ΕΤ } 13} \right]} \right] \text{ όσο και ως προς την ένταση της υπεροχής - μέγιστη υπεροχή:}$$

2) Είναι άκρως εντυπωσιακό ότι αφενός οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν τον μέγιστο θετικό χαρακτηρισμό τους (από τους Έλληνες) στο στερεότυπο Γ1 "Αγαπάμε το Σχολείο" και αφετέρου οι Έλληνες αναμένουν τον μέγιστο αρνητικό χαρακτηρισμό τους (από τους Ελ/τσιγγάνους) στο στερεότυπο Γ2 "Κακοί μαθητές". Κάθε μια από τις 2 περιπτώσεις έχει την ιδιαίτερη ψυχολογία και αιτιολόγησή της. Στην πρώτη περίπτωση, των Ελ/τσιγγάνων, (οι Έλληνες πιστεύουν ότι "Αγαπάμε το Σχολείο") όχι ότι οι Ελ/τσιγγάνοι οι ίδιοι πιστεύουν σε μια

¹ Για την επιλογή χτυπητών χαρακτηρισμών και βασικού χαρακτηρισμού βλ. α) Secord P., Bacman C., Slavitt D., 1976 σ. 76, β) Asch 1946 στο Secord P., Bacman C., Slavitt D. 1976 σ. 82.

τέτοια στάση των Ελλήνων, αλλά υποδηλώνεται¹ ο έντονος καημός τους και η βαθύτερη επιθυμία τους να είναι τέτοιοι. ("Παιδιά που αγαπούν το Σχολείο"). Στη δεύτερη περίπτωση, των Ελλήνων (οι Ελ/τσιγγάνοι πιστεύουν ότι είμαστε "Κακοί μαθητές") ουσιαστικά υποδηλώνεται "οι Ελ/τσιγγάνοι δεν μας χωνεύουν και ενώ είμαστε καλοί μαθητές, λένε ότι είμαστε κακοί μαθητές", αναμένοντας από την μειονοτική ομάδα τον ακριβώς αντίθετο χαρακτηρισμό (αρνητικό).

2) Η Σ υ ν ο λ ι κ ή Ε ι κ ό ν α

α) Διομαδική σύγκριση: 1) Στον θετικό (+), 2) Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"), που οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας [Έλληνες (ταξ), Ελ/τσιγγάνοι (ταξ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

Πιν. Α4β3 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

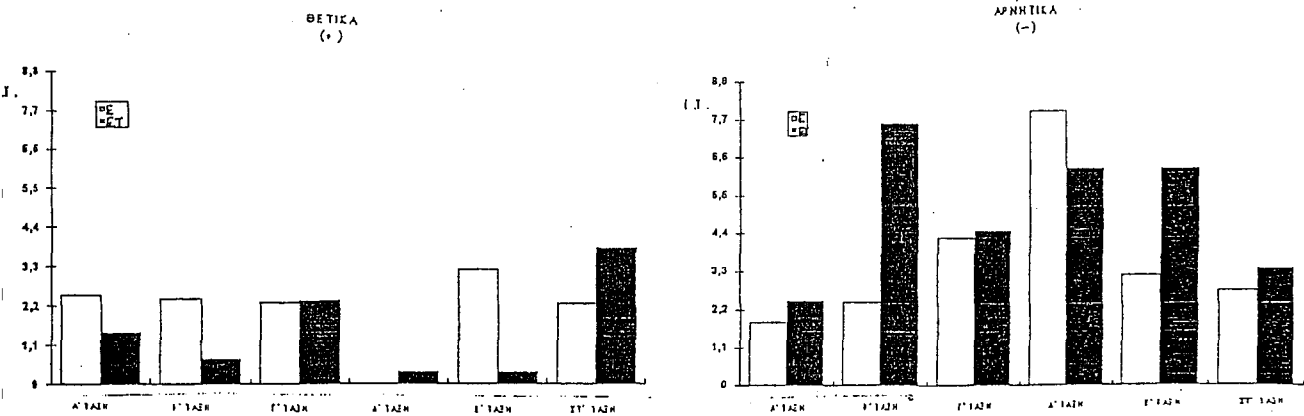
Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας [Έλληνες (ταξ), Ελ/τσιγγάνοι (ταξ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

		A'	B'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'		A'	B'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'		N	
		+	+	+	+	+	+		-	-	-	-	-	-		Ε	Τ
ΑΝ.	Ε.	15	12	16	-	16	9		11	12	30	40	16	11	Α'	6	11
	ΕΤ.	16	7	14	1	1	19		27	76	27	19	19	17	Β'	5	10
Μ.Ο.	Ε.	2,50	2,40	2,28	-	3,20	2,25		1,83	2,40	4,28	8,00	3,20	2,75	Γ'	7	6
	ΕΤ.	1,45	0,70	2,33	0,33	0,33	3,80		2,45	7,60	4,50	6,33	6,33	3,40	Δ'	5	3
Υ	Ε.	1,7	3,4	-	-	9,6	-		-	-	-	1,2	-	-	Ε'	5	3
	ΕΤ.	-	-	1,02	33	-	1,6		1,3	3,1	1,05	-	1,9	1,2	ΣΤ'	4	5

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο. = Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α4β3 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που οι 6 ΤΑΞΕΙΣ κάθε ομάδας [Έλληνες (ταξ), Ελ/τσιγγάνοι (ταξ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

¹ Στις ποικίλες διαπροσωπικές και διομαδικές σχέσεις οι όποιες δηλώσεις και ενέργειες δεν πρέπει πάντα να λαμβάνονται "μετρητοίς", δεδομένου ότι σε ένα μεγάλο ποσοστό περιπτώσεων υπάρχει η συγκάλυψη και η σκοπιμότητα ιδίως όταν πρόκειται για διένεξη μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας ή των μελών τους.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4β3, Σχ. Α4β3)

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ (Μ.Ο.) (Μέγιστες - Ελάχιστες):

$$[\text{ΠΟΕ (+)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{3,20 (E') - 0 (\Delta')}{3,80 (\Sigma\Gamma') - 0,33 (\Delta', E')} \quad [\text{ΠΟΕ (-)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{8,00 (\Delta') - 1,83 (A')}{7,60 (B') - 2,45 (A')}$$

1) Ενδοομαδικά η απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης αναφοράς είναι θεαματική και στις δύο ομάδες, τόσο στον θετικό όσο και στον αρνητικό χαρακτηρισμό (Μεγάλη διασπορά τιμών). 2) Η διαφοροποίηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων τόσο στις μέγιστες όσο και στις ελάχιστες αναφορές, είναι σχετικά μικρή. Συγκεκριμένα, ο μέγιστος συνολικός θετικός χαρακτηρισμός που αναμένουν οι Ελ/τσιγγάνοι (3,80 φ.π. ΣΤ') είναι μόλις 1,1 φορές μεγαλύτερος από των Ελλήνων (3,20 φ.π. Ε') και ο μέγιστος αρνητικός χαρακτηρισμός που αναμένουν οι Έλληνες (8,00 φ.π. Δ') είναι 1,05 φορές μεγαλύτερος από των Ελ/τσιγγάνων (7,60 φ.π. Β'). 3) Η

σειρά των τάξεων κατά μέγεθος αναφορών είναι:

$$[\text{ΠΟΕ (+)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{E', A', B', \Gamma', \Sigma\Gamma', \Delta'}{\Sigma\Gamma', \Gamma', A', B', \Delta', E'}$$

$$[\text{ΠΟΕ (-)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{\Delta', \Gamma', E', \Sigma\Gamma', B', A'}{B', \Delta', E', \Gamma', \Sigma\Gamma', A'}$$

Όπως παρατηρούμε, σε καμία από τις δύο ομάδες δεν παρατηρείται κάποιο είδος συσχέτισης (θετικής ή αρνητικής) μεταξύ ύψους αναφορών και ηλικίας (τάξης) τόσο στον θετικό [Π.Ο.Ε. (+)] όσο και στον αρνητικό [Π.Ο.Ε. (-)] χαρακτηρισμό.

β) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ (Εκταση, Ένταση υπεροχής):

$$[\text{ΠΟΕ (+)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{3 \text{ ταξ}}{3 \text{ ταξ}} \quad [\text{ΠΟΕ (-)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{1 \text{ ταξ}}{5 \text{ ταξ}}$$

1) Έκταση υπεροχής (αριθμός τάξεων που σημειώνεται υπεροχή):

Όπως παρατηρούμε, στον μεν θετικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (+)] οι δύο ομάδες μοιράζονται τις τάξεις ενώ στον αρνητικό [Π.Ο.Ε. (-)] υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση υπέρ των Ελ/τσιγγάνων οι οποίοι αναμένουν μεγαλύτερο αρνητικό χαρακτηρισμό από την άλλη ομάδα (από ό,τι οι Έλληνες) σε 5 πλάσιες τάξεις.

2) Ένταση υπεροχής (Μέγιστη - Ελάχιστη):

$$[\text{ΠΟΕ (+)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{9,6 \text{ φ.π. (E')} - 1,7 \text{ φ.π. (A')}}{33 \text{ φ.π. (Δ')} - 1,02 (\Gamma')} \quad [\text{ΠΟΕ (-)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{1,2 \text{ φ.π. (Δ')}}{3,1 \text{ φ.π. (B')} - 1,05 (\Gamma')}$$

1) Υπάρχει σημαντική απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης υπεροχής, ενδοομαδικά (ανομοιογένεια εκτίμησης στις 6 τάξεις). 2) Διομαδικά, η μέγιστη υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων είναι μεγαλύτερη τόσο στον θετικό όσο και στον αρνητικό χαρακτηρισμό (εντυπωσιακά περισσότερο στον θετικό). Συγκεκριμένα: η μέγιστη υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον θετικό χαρακτηρισμό (33 φ.π. Δ') είναι 3,4 φορές μεγαλύτερη από των Ελλήνων (9,6 φ.π. Ε'), ενώ η μέγιστη υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό χαρακτηρισμό (3,1 φ.π. Β') είναι 2,5 φορές

μεγαλύτερη από των Ελλήνων (1,2 φ.π. Δ'). 3) Σειρά υπεροχής:

$$[\text{ΠΟΕ (+)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{E', B', A'}{\Delta', \Sigma\Gamma', \Gamma'}$$

$$[\text{ΠΟΕ (-)}] \frac{E}{E\Gamma} \frac{\Delta'}{B', E', A', \Sigma'}$$

Β) Σχόλια

1) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΙΣ 6 ΤΑΞΕΙΣ:

Ενδοομαδικά, η μεγάλη διακύμανση των τιμών τόσο στον θετικό [Π.Ο.Ε. (+)] όσο και στον αρνητικό [Π.Ο.Ε. (-)] χαρακτηρισμό στις 6 τάξεις (σημαντικά περισσότερο στον θετικό), αποκαλύπτει και για τις δύο ομάδες (πλειονοτικής - Ελλήνων, μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων) ότι στο συγκεκριμένο είδος κοινωνικής αναπαράστασης ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") εκδηλώνεται σε αυξημένο βαθμό η ηλικιακή διαφοροποίηση των μαθητών του

Δημοτικού. Διαφοροποίηση τόσο στα πλαίσια της ψυχολογίας ατομικών διαφορών όσο και της αντίληψης και πρόσληψης¹ προσώπων και καταστάσεων.

2) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ:

α) Τα δεδομένα του συνολικού χαρακτηρισμού στο συγκεκριμένο είδος κοινωνικής αναπαράστασης "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") στον μεν θετικό [Π.Ο.Ε. (+)] φαίνεται να εξισώσουν τις δύο ομάδες (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους) με μια πόλωση που παρατηρείται όσον αφορά την έκταση της υπεροχής. Συγκεκριμένα, υπεροχή του αναμενόμενου θετικού χαρακτηρισμού από την άλλη ομάδα, σημειώνεται σε ισάριθμες τάξεις σε Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους. Επομένως, όσον αφορά τον αριθμό των τάξεων που σημειώνεται υπεροχή, δεν μπορούμε να μιλάμε για διαφοροποίηση μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας (ισοβαθμία).

β) Αντίθετα, τα δεδομένα στον αρνητικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-)], πάντα όσον αφορά την έκταση της υπεροχής (αριθμός τάξεων που σημειώνεται υπεροχή), αποκαλύπτουν (όπως πάντα) μια έντονη διαφοροποίηση των δύο ομάδων (υπέρ της μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων) αφού στο σύνολο των 6 τάξεων, υπεροχή του αναμενόμενου αρνητικού χαρακτηρισμού από την άλλη ομάδα, σημειώνεται στους Ελ/τσιγγάνους σε 5 πλάσιες τάξεις. Αποδεικνύεται για άλλη μια φορά ότι τελικά το ΑΡΝΗΤΙΚΟ είναι ο αποκλειστικός χώρος και το σημείο αναφοράς που αποκαλύπτει την πλήρη διάσταση της διαφοροποίησης μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας στις ποικίλες διομαδικές συγκρίσεις.

β) Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"), που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδ προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

Πιν. Α4β4 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΠΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Αναφορές (ΑΝ.), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) διομαδικά 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

		ΑΓ.	ΚΟ.		ΑΓ.	ΚΟ.
		+	+		-	-
ΑΝ.	Ε.	36	32		60	60
	ΕΤ.	41	14		125	59
Μ.Ο.	Ε.	2,00	2,28		3,33	4,28
	ΕΤ.	1,57	1,16		4,80	4,91
Υ	Ε.	1,2	1,9		-	-
	ΕΤ.	-	-		1,4	1,1

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο. =Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

¹ Αν και παρατηρείται μια ομοιότητα της διαδικασίας πρόσληψης λόγω του "Implicit" (Passini και Norman 1966 στο Shaver K.G. 1975 σ. 120) όμως δεν παύουν να παρεμβαίνουν και να επηρεάζουν τα εξωτερικά κοινωνικά ερεθίσματα και οι ποικίλες αναπαραστάσεις που βιώνονται από τα μέλη και των δύο ομάδων υπαγωγής (πλειονοτικής, μειονοτικής)

Α) Διαπιστώσεις
(Πιν. Α4β4, Σχ. Α4β4)

Τα δεδομένα:

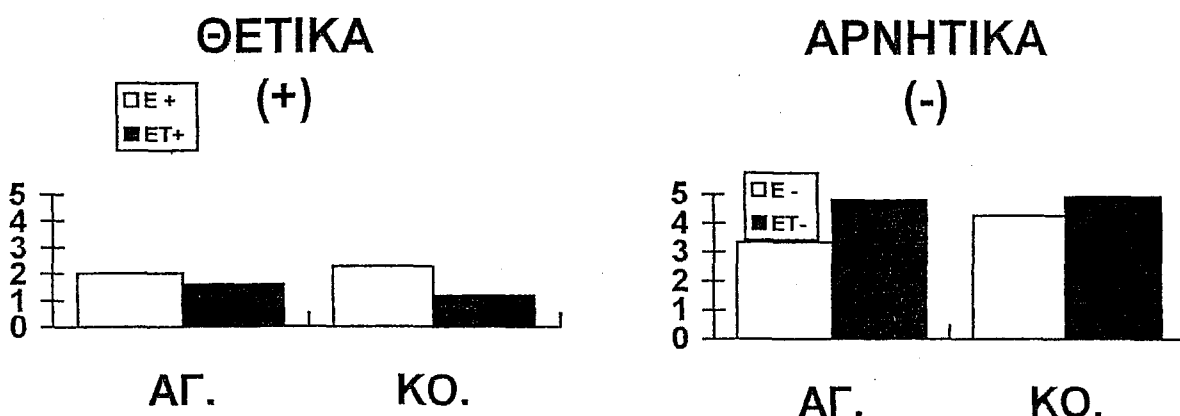
ΠΟΕ (+) (ΑΓ)	$\frac{Ε 2,00}{ΕΤ 1,57}$	(ΚΟ)	$\frac{Ε 2,28}{ΕΤ 1,16}$	ΠΟΕ (-) (ΑΓ)	$\frac{Ε 3,33}{ΕΤ 4,80}$	(ΚΟ)	$\frac{4,28}{4,91}$

11) Οι Έλληνες αναμένουν (από τους Ελ/τσιγγάνους) μεγαλύτερο θετικό χαρακτηρισμό από ό,τι αναμένουν οι Ελ/τσιγγάνοι (από τους Έλληνες) και στα 2 φύλα (στα κορίτσια ελαφρώς περισσότερο). Οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν (από τους Έλληνες) μεγαλύτερο αρνητικό χαρακτηρισμό από ό,τι αναμένουν οι Έλληνες (από τους Ελ/τσιγγάνους), επίσης και στα 2 φύλα (στα αγόρια ελαφρώς περισσότερο). Συγκεκριμένα: α) Στον θετικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (+)] , στα μεν αγόρια οι Έλληνες αναμένουν από την άλλη ομάδα 1,2 φορές μεγαλύτερο θετικό χαρακτηρισμό (από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι), ενώ στα κορίτσια 1,9 φορές μεγαλύτερο. β) Στον αρνητικό χαρακτηρισμό [Π.Ο.Ε. (-)], στα μεν αγόρια οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν από την άλλη ομάδα 1,4 φορές μεγαλύτερο αρνητικό χαρακτηρισμό (από ό,τι οι Έλληνες), ενώ στα κορίτσια 1,1 φορές μεγαλύτερο. Παρατηρούμε ότι η διαφοροποίηση των δύο ομάδων (υπέρ των Ελλήνων στον θετικό, υπέρ των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό) κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα και στα δύο φύλα.

2) Στη σύγκριση των 2 φύλων ενδοομαδικά, δεν παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση. Συγκεκριμένα: Στους Έλληνες, υπερέχουν ελαφρώς τα κορίτσια στον θετικό (1,1 φορές) και στον αρνητικό τα αγόρια (1,3 φορές), στον δε αρνητικό τα κορίτσια (1,02 φορές).

Σχ. Α4β4 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Έλληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

Β) Σχόλια

1) Στο Σχ. Α4β4 είναι θεαματική η τάση και στα δύο φύλα των ομάδων να αναμένουν αρνητικό χαρακτηρισμό από την άλλη ομάδα, υψηλότερο από ό,τι θετικό (αυτό όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί πάγια τάση, η κάθε ομάδα να αναμένει περισσότερο δυσμενή παρά ευμενή σχόλια - χαρακτηρισμούς από την αντίπαλη. Πόσον μάλλον όταν πρόκειται για δύο ομάδες διαφοροποιημένες σε επίπεδο πλειονοτικής και μειονοτικής). 2) Η αυξημένη ομοιογένεια που παρατηρείται μεταξύ των 2 φύλων ενδοομαδικά και στις δύο ομάδες προκαλεί και τη μικρή σχετικά διαφοροποίηση διομαδικά [Π.Ο.Ε. (+) 1,2 ΑΓ./1,9 ΚΟ., Π.Ο.Ε. (-) 1,4 ΑΓ./1,1 ΚΟ.). αφού δεν είναι

στατιστικά σημαντική και μάλλον οφείλεται στην διακύμανση της τυχαίας δειγματοληψίας. 3) Αυτή η σχεπικά αυξημένη ομοιογένεια στάσης (εκτίμησης) τόσο των 2 φύλων κατά ομάδα όσο και των 2 ομάδων κατά φύλο, τεκμηριώνει¹ ισχυρά την απόσταση μεταξύ της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων και της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων. Απόσταση που προκαλείται στη συγκεκριμένη μορφή κοινωνικής αναπαράστασης ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ").

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν.Α4σ3 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που τα 2 ΦΥΛΑ κάθε ομάδας [Ελληνες (α,κ), Ελ/τσιγγάνοι (α,κ)] εικάζουν ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

		N		$\bar{X}$	S	Z	P
(+)	ΑΓ	18	E	2,00	2,60	-0,19	n.s
		26	ET	1,17	1,98		
	ΚΟ	14	E	2,28	2,52	0,74	n.s
		12	ET	1,16	1,52		
				$\bar{X}$	S	Z	P
(-)	ΑΓ	18	E	3,33	2,79	1,55	n.s
		26	ET	4,80	2,90		
	ΚΟ	14	E	4,28	3,24	-0,51	n.s
		12	ET	4,91	3,02		

Όπως παρατηρούμε, τόσο η υπεροχή των Ελλήνων στο θετικό χαρακτηρισμό [E Π.Ο.Ε. (+) > ET Π.Ο.Ε. (+)] και στα 2 φύλα, όσο και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων επίσης και στα 2 φύλα [ET Π.Ο.Ε. (-) > E Π.Ο.Ε. (-)] είναι στατιστικά ασήμαντες.

γ) Διομαδική σύγκριση 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"), που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Ελληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

Σχ. Α4β5 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"

ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Αναφορές (ΑΝ), Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων- Υπεροχή (Υ) διομαδικά 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Ελληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+)

		ΟΜ.		ΟΜ.
		+		-
ΑΝ	E	68		120
	ET	55		184
ΜΟ	E	2,12		3,75
	ET	1,44		4,84
Υ	E	1,4		-
	ET	-		1,2

ΣΗΜ.: ΑΝ=Απόλυτες συχνότητες αναφορών, Μ.Ο.= Μέσοι όροι αναφορών, Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

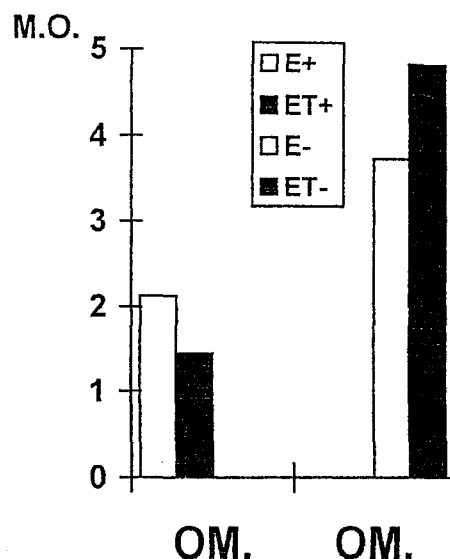
και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

¹ Σε ποικίλα θέματα πάντα η τεκμηρίωση και η πειστικότητα μιας θέσης είναι ισχυρότερη όσο ευρύτερη είναι η συνάντηση των μερών που την υποστηρίζουν.

Σχ. Α4β5 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι (ΜΟ) αναφορών 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό, που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α4β5, Σχ. Α4β5)

1) Οι μεν Έλληνες αναμένουν συνολικό θετικό χαρακτηρισμό από τους Ελ/τσιγγάνους περισσότερο από ό,τι αναμένουν οι Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες [Ε Π.Ο.Ε. (+) > ΕΤ Π.Ο.Ε. (+)], οι δε Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν συνολικό αρνητικό χαρακτηρισμό από τους Έλληνες περισσότερο από ό,τι αναμένουν οι Έλληνες από τους Ελ/τσιγγάνους [ΕΤ Π.Ο.Ε. (-) > Ε Π.Ο.Ε. (-)].

2) Η υπεροχή των Ελλήνων στον συνολικό θετικό χαρακτηρισμό είναι αισθητά μεγαλύτερη από την υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον συνολικό αρνητικό χαρακτηρισμό.

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΑΜΕΝΟΥΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΘΕΤΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ, ΑΠ' Ο,ΤΙ ΑΝΑΜΕΝΟΥΝ ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ [Ε Π.Ο.Ε. (+) 1,4 φ.π. > ΕΤ Π.Ο.Ε. (+)].

2. ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΑΝΑΜΕΝΟΥΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ [ΕΤ Π.Ο.Ε. (-) 1,2 φ.π. > Ε Π.Ο.Ε. (-)].

Γ) Σχόλια

1) Άσχετα από το ύψος της διαφοροποίησης των δύο ομάδων, γεγονός είναι ότι για μια ακόμα φορά ο μεν θετικός χαρακτηρισμός (θετική εικόνα) διεκδικείται από την πλειονοτική ομάδα - Έλληνες, ο δε αρνητικός (αρνητική εικόνα) από τη μειονοτική - Ελ/τσιγγάνους, στο συγκεκριμένο είδος κοινωνικής αναπαράστασης ("Η ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ").

2) Είναι από τις λίγες περιπτώσεις που η διαφοροποίηση ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) είναι μεγαλύτερη (αν και ελάχιστα) στο θετικό χαρακτηρισμό παρά στον αρνητικό. Αυτό πρέπει εν μέρει να αποδοθεί στο γεγονός ότι στο αναμενόμενο ύψος του αρνητικού χαρακτηρισμού από την άλλη ομάδα (εξωομάδα) παρατηρείται μεγαλύτερη ομοιογένεια¹ εκ μέρους των 2 ομάδων από ό,τι στο θετικό χαρακτηρισμό.

¹ Αφού κατά κανόνα υπάρχει τάση οι ομάδες να χαρακτηρίζουν εξίσου έντονα αρνητικά την εξωομάδα, αναμένουν εξίσου τον υψηλό αρνητικό χαρακτηρισμό της.

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α4σ4 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΚΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΟΜΑΔΑ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), Τυπικές Αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων 1. Στον θετικό (+) 2. Στον αρνητικό (-) χαρακτηρισμό, που το ΣΥΝΟΛΙΚΟ δείγμα κάθε ομάδας [Έλληνες (Σ), Ελ/τσιγγάνοι (Σ)] εικάζει ότι η εξωομάδα προσάπτει στην ομάδα τους, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) και στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

	N	$\bar{X}$	S	Z	P
ΟΜ. (+)	32	2,12	2,57	-0,51	n-s
	38	1,44	1,86		
	N	$\bar{X}$	S	Z	P
ΟΜ. (-)	32	3,75	3,03	1,40	n-s
	38	4,84	2,93		

Όπως παρατηρούμε, και σε επίπεδο ομάδας τόσο η υπεροχή των Ελλήνων στον θετικό χαρακτηρισμό [Ε Π.Ο.Ε. (+) > ΕΤ Π.Ο.Ε. (+)], όσο και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό χαρακτηρισμό [ΕΤ Π.Ο.Ε. (-) > Ε Π.Ο.Ε. (-)] είναι στατιστικά ασήμαντες.

Κεφάλαιο Ε'
ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Α) ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΣΕ 5 ΖΕΥΓΗ ΕΙΚΟΝΩΝ

(α. ΕΙΜΑΙ/ΕΙΜΑΣΤΕ β. ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ γ. ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ δ.
ΕΙΜΑΣΤΕ/Π.Ο.Ε. ε. Π.Ο.Ε./ΕΙΝΑΙ)*

α)ΕΙΜΑΙ/ΕΙΜΑΣΤΕ: ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

Πιν. Α5α "ΕΙΜΑΙ/ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ .

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) μεταξύ των 2 χαρακτηρισμών που οι Έλληνες και οι Ελ/τσιγγάνοι (Συνολικά δείγματα) προσάπτουν στον εαυτό τους και την ομάδα τους α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

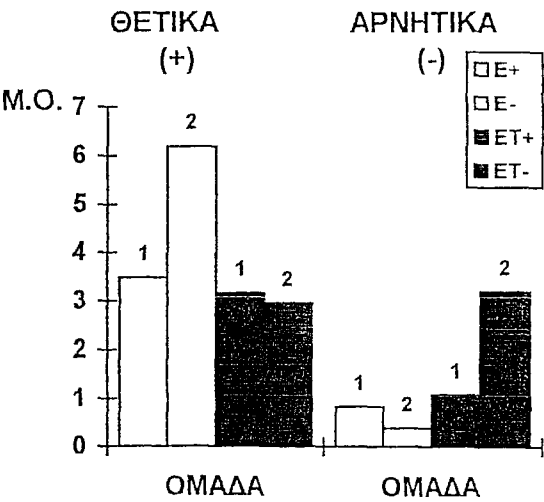
		ΘΕΤΙΚΑ +		ΑΡΝΗΤΙΚΑ -	
		ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤ Ε	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
Μ.Ο.	Ε _Σ →	Ε 3,48	Ε 6,19	Ε 0,82	Ε 0,38
	ΕΤ _Σ →	ΕΤ 3,16	ΕΤ 2,96	ΕΤ 1,08	ΕΤ 3,19
Υ	Ε _Σ →	Ε -	Ε 1,7	Ε 2,1	Ε -
	ΕΤ _Σ →	ΕΤ 1,06	ΕΤ -	ΕΤ -	ΕΤ 2,9

Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α5α "ΕΙΜΑΙ/ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ .

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών των των 2 χαρακτηρισμών που οι Έλληνες και οι Ελ/τσιγγάνοι (Συνολικά δείγματα) προσάπτουν στον εαυτό τους και την ομάδα τους α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

1=ΕΙΜΑΙ→
2=ΕΙΜΑΣΤΕ→

* 1) Π.Ο.Ε. = Πιστεύουν Ότι Είμαστε
2) ΕΙΝΑΙ= Η ομάδα χαρακτηρίζει την εξωομάδα, ΕΙΝΑΙ= Η ομάδα χαρακτηρίζεται από την εξωομάδα

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α5α, Σχ. Α5α)

Στα θετικά, οι Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται σημαντικά περισσότερο ομαδικά [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 1,7 φ.π. > Ε ΕΙΜΑΙ (+)] και οι Ελ/τσιγγάνοι ελάχιστα περισσότερο ατομικά [ΕΤ ΕΙΜΑΙ (+) 1,06 φ.π. > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] ενώ στα αρνητικά αντίστροφα, οι μεν Έλληνες αυτοχαρακτηρίζονται σημαντικά περισσότερο ατομικά [Ε ΕΙΜΑΙ (-) 2,1 φ.π. > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] οι δε Ελ/τσιγγάνοι εντυπωσιακά περισσότερο ομαδικά [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 2,9 φ.π. > ΕΤ ΕΙΜΑΙ (-)]

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΘΕΤΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 1,7 φ. > Ε ΕΙΜΑΙ (+)] ΕΝΩ Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΘΕΤΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 1,06 φ. < Ε ΕΙΜΑΙ (+)].

2) Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 2,1 φ. < Ε ΕΙΜΑΙ (-)] ΕΝΩ Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 2,9 φ. > ΕΤ ΕΙΜΑΙ (-)].

Γ) Σχόλια

Τελικά τα δεδομένα αναπαράγουν την πραγματικότητα. Φαίνεται ότι στην διαφοροποίηση μεταξύ ατομικού και ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των ομάδων ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής αλλά και ως προς το ύψος της, παρεμβαίνει δυναμικά το είδος της ομάδας των υποκειμένων. Συγκεκριμένα: Όταν η συλλογική εικόνα μιας ομάδας στην ευρεία κοινωνική εκτίμηση (κοινή γνώμη) είναι γενικά θετική, διαφαίνεται η τάση η θετική αυτή εικόνα της ομάδας να προβάλλεται από τα μέλη της περισσότερο και από τις επί μέρους δικές τους, προσωπικές αυτοεικόνες [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)>ΕΙΜΑΙ (+)]. Αντίθετα, όταν η συλλογική εικόνα μιας ομάδας είναι γενικά αρνητική, επίσης διαφαίνεται κάποια τάση στα μέλη της, ακριβώς για να αντισταθμίσουν¹ το ομαδικό μειονέκτημα προσπαθούν να τονίσουν τουλάχιστον την ατομική τους αυτοεικόνα ΕΙΜΑΙ (+)>ΕΙΜΑΣΤΕ (+)]. Δεδομένου ότι η απόσταση μεταξύ των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό ΕΙΜΑΙ (θετικό και αρνητικό) είναι πολύ μικρή, την όλη τελική διαφοροποίηση προκαλεί η σημαντική απόσταση που παρατηρείται στη συλλογική εικόνα τόσο στα θετικά [ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] όσο και στα αρνητικά [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]. Η μεγάλη σχετικά απόσταση μεταξύ συλλογικής και ατομικής αρνητικής αυτοεικόνας στους Ελ/τσιγγάνους [ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΙΜΑΙ (-)] αποκαλύπτει ότι ο μέσος Ελ/τσιγγάνος έχει ήδη εσωτερικεύσει και βιώσει τα λεγόμενα του Rewand et al. 1986 (στο Doise, W 1988) ότι η μεγαλύτερη αρνητική εικόνα προσάπτεται στην ΟΜΑΔΑ παρά στα συγκεκριμένα μέλη μιας ομάδας. Αναφερόμενοι σχετικά και οι Tajfel H., Forgas J.P. (στο Παπαστάμου 1990, σσ. 92,95) τονίζουν ότι στο συλλογικό πλαίσιο τα στερεότυπα είναι πιο έντονα και προχωρούν λέγοντας ότι οι κοινωνικοί ψυχολόγοι αγνοούσαν αρκετά την μελέτη των συλλογικών συνθηκών υπό τις οποίες τα διομαδικά στερεότυπα² γίνονται πιο ενεργά, έντονα και ακραία. Επιβάλλεται, συνεχίζουν, διασαφήνιση της σχέσης Ατομικής/ Συλλογικής λειτουργίας των στερεοτύπων. Θέμα που αναμένεται να αποτελέσει αντικείμενο μελλοντικής έρευνας της κοινωνικής ψυχολογίας.

¹ Επιβεβαίωση αυτής της τάσης έχουμε στη μελέτη των Lemaine G., Kastarszein J., Personnaz B. (στο Παπαστάμου Σ. 1990 σ. 260) σύμφωνα με τους οποίους στα πλαίσια μιας αρνητικής ομάδας [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], τα μέλη της μπορούν να αναπτύξουν μια θετική ατομική αυτοεικόνα [ΕΙΜΑΙ (+)].

² Για την πλουσιότερη γενικά έκθεση (περιγραφή) ομαδικών στερεοτύπων [ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] έναντι των ατομικών [ΕΙΜΑΙ (-)] βλ. α) Brigham J.C. (1971 σ. 28) β) Hewstone M., Jaspars J., Lalljee M. (1982 σ. 245).

Δ) Στατιστική σημαντικότητα

Πιν. Α5σ1 "ΕΙΜΑΙ"/"ΕΙΜΑΣΤΕ": ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ.

Μέσοι όροι αναφορών ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων των 2 χαρακτηρισμών που οι Έλληνες και οι Ελ/τσιγγάνοι (Συνολικά δείγματα) προσάπτουν στον εαυτό τους και την ομάδα τους 1) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) 2) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

		($\bar{X}$)	S	Z	P
$E_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΙ	3,48	2,65	**	P<0,01
$E_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΣΤΕ	6,19	2,81	-3,05	
$ET_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΙ	3,16	2,96	***	P<0,001
$ET_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΣΤΕ	2,96	2,73	5,13	

(+)

		($\bar{X}$)	S	Z	P
$E_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΙ	0,82	1,37	1,11	n.s
$E_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΣΤΕ	0,38	0,68		
$ET_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΙ	1,08	1,52	***	P<0,001
$ET_{\gamma} \rightarrow$	ΕΙΜΑΣΤΕ	3,19	2,90	3,55	

(-)

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1% (**), 1‰ (***)

Όπως παρατηρούμε, α) στον θετικό αυτοχαρακτηρισμό, τόσο η υπεροχή του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού στους Έλληνες [E ΕΙΜΑΣΤΕ (+)> E ΕΙΜΑΙ (+)] όσο και η υπεροχή του ατομικού αυτοχαρακτηρισμού στους Ελ/τσιγγάνους [ET ΕΙΜΑΙ (+)> ET ΕΙΜΑΣΤΕ (+)], είναι στατιστικά σημαντικές, σε επίπεδο 1% και 1‰ αντίστοιχα (Έλληνες: $Z=-3,05$ $P<0,01$, Ελ/τσιγγάνοι: $Z=5,13$ $P<0,001$). β) Στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό, η υπεροχή του ατομικού αυτοχαρακτηρισμού στους Ελ/τσιγγάνους [ET ΕΙΜΑΙ (-) > ET ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], είναι στατιστικά ασήμαντη ενώ η υπεροχή του ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού στους Ελ/τσιγγάνους [ET ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ET ΕΙΜΑΙ (-)], είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1 ‰ ($Z=3,55$ $P<0,001$).

β)ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ: Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Πιν. Α5β "ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Y) μεταξύ των 2 χαρακτηρισμών που οι Έλληνες και οι Ελ/τσιγγάνοι (Συνολικά δείγματα) προσάπτουν στην ομάδα τους και στην εξωομάδα 1) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) 2) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

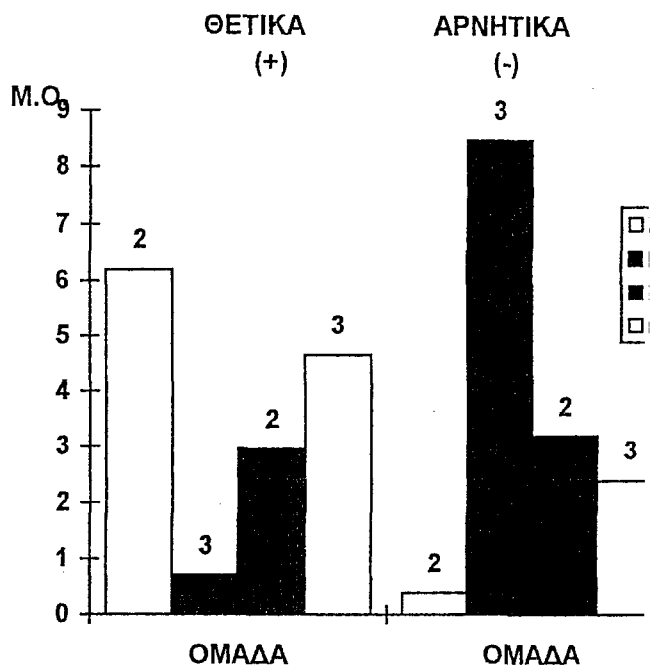
		ΘΕΤΙΚΑ +		ΑΡΝΗΤΙΚΑ -	
		ΕΙΜΑΣΤ E	ΕΙΝΑΙ	ΕΙΜΑΣΤ E	ΕΙΝΑΙ
M.O.	$E_{\Sigma} \rightarrow$	E 6,19	ET 0,70	E 0,38	ET 8,47
	$ET_{\gamma} \rightarrow$	ET 2,96	E 4,65	ET 3,19	E 2,39
Y	$E_{\Sigma} \rightarrow$	E 8,8	ET -	E -	ET 22,2
	$ET_{\gamma} \rightarrow$	ET -	E 1,5	ET 1,3	E -

Y=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α5β "ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) στους 2 χαρακτηρισμούς που οι Έλληνες και οι Ελ/τσιγγάνοι (Συνολικά δείγματα) προσάπτουν στην ομάδα τους και στην εξωομάδα α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

2=ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ→
3=ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗ→

Α) Διαπιστώσεις
(Πιν. Α5β, Σχ. Α5β)

1) Οι Έλληνες χαρακτηρίζουν θετικά τους Ελ/τσιγγάνους εντυπωσιακά λιγότερο από ό,τι αυτοχαρακτηρίζονται [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 8,8 φ.π. > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)], ενώ αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζουν θετικά τους Έλληνες ασθετά περισσότερο απ' ό,τι αυτοχαρακτηρίζονται [Ε ΕΙΝΑΙ (+) 1,5 φ.π. > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)]

2) Οι Έλληνες χαρακτηρίζουν αρνητικά τους Ελ/τσιγγάνους θεαματικώτερα περισσότερο από ό,τι αυτοχαρακτηρίζονται [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) 22,2 φ.π. > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)], ενώ αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζουν αρνητικά τους Έλληνες ασθετά λιγότερο [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 3,1 φ.π. > Ε ΕΙΝΑΙ (-)]

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΧΟΥΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΘΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΥΣ [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 8,8 φ.π. > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)] ΕΝΩ ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ ΕΧΟΥΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΘΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥΣ [Ε ΕΙΝΑΙ (+) 1,5 φ.π. > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)].

2) ΑΝΤΙΘΕΤΑ, ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΧΟΥΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΥΣ ΠΑΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥΣ [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) 22,2 φ.π. > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] ΕΝΩ ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ ΕΧΟΥΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 1,3 φ.π. > Ε ΕΙΝΑΙ (-)].

Γ) Σχόλια

Μια πρώτη ματιά στο Σχ. Α5β πείθει ότι τελικά την παράσταση¹ κλέβει η πλειονοτική ομάδα (Έλληνες), αφού η αντίπαλή της ομάδα (μειονοτική -Ελ/τσιγγάνοι) ομολογεί² την υπεροχή της και θετικά [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > Τ

¹ α) Η έντονη διαφοροποίηση μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων πρέπει πρωτίστως να αποδοθεί στη φυλετική τους διαφοροποίηση (για την παρέμβαση της φυλής στις διαμαρτυρίες καθώς και σχετικές μελέτες για φυλετικές διαφοροποιήσεις βλ. Brigham J.C. 1971 σ. 20).
β) Η θεαματική διαφοροποίηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά ευθυγραμμίζεται με την διαπίστωση των Dreger R. M., Miller K.S. (1960, σ.374) ότι είναι μεγαλύτερη η προκατάληψη στους κόλπους της πλειονοτικής ομάδας.

² Το ότι ομολογούν άλλα χείλη για την ανωτερότητά σου, είναι σημαντικό.

ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] και αρνητικά [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)]. Σημειώνεται και πάλι ότι για τη μειονοτική ομάδα δε φαίνεται¹ τελικά να ισχύει ο κανόνας του αρνητικού χαρακτηρισμού της εξωομάδας. Η πλειονοτική λοιπόν ομάδα (Ελληνες) φαίνεται να έχουν κλέψει την παράσταση αφού κατάφεραν να δημιουργήσουν και στη συνέχεια να συντηρήσουν μια κατάσταση που τους ευνοεί και εξασφαλίζει την "ΑΝΩΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ" έναντι των Ελ/τσιγγάνων, οι οποίοι μάλλον φαίνονται να έχουν "πεισθεί" γι' αυτήν την ανωτερότητα των Ελλήνων, την έχουν ήδη βιώσει, εσωτερικεύσει² και την ομολογούν (αφού κρίνουν θετικά και αρνητικά δυσμενέστερα την ομάδα τους).

Δ) Στατιστική σημαντικότητα

Πιν. Α5σ2 "ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΕΙΝΑΙ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Μέσοι όροι αναφορών ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ των 2 χαρακτηρισμών που οι Έλληνες και οι Ελ/τσιγγάνοι (Συνολικά δείγματα) προσάπτουν στην ομάδ τους και στην εξωομάδα α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

		($\bar{X}$)	S	Z	P	
$E_{\Sigma} \rightarrow E$	ΕΙΜΑΣΤΕ	6,19	-2,81	***	P<0,001	(+)
$E_{\Sigma} \rightarrow ET$	ΕΙΝΑΙ	0,70	0,96	6,75		
$ET_{\Sigma} \rightarrow ET$	ΕΙΜΑΣΤΕ	2,96	2,73	*	P<0,05	
$ET_{\Sigma} \rightarrow E$	ΕΙΝΑΙ	4,65	2,96	2,24		
		($\bar{X}$)	S	Z	P	
$E_{\Sigma} \rightarrow E$	ΕΙΜΑΣΤΕ	0,38	0,68	***	P<0,001	(-)
$E_{\Sigma} \rightarrow ET$	ΕΙΝΑΙ	8,47	1,43	7,65		
$ET_{\Sigma} \rightarrow ET$	ΕΙΜΑΣΤΕ	3,19	2,90	***	P<0,001	
$ET_{\Sigma} \rightarrow E$	ΕΙΝΑΙ	2,39	2,41	4,53		

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (*), 1% (***)

Όπως παρατηρούμε, α) Οι Έλληνες χαρακτηρίζουν θετικά την ομάδα τους θεαματικά περισσότερο από ό,τι την ομάδα των Ελ/τσιγγάνων [E ΕΙΜΑΣΤΕ (+)> ET ΕΙΝΑΙ (+)] και αυτό είναι στατιστικά σημαντικό, μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1% (Z=6,75 P<0,001). Αντίθετα, οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζουν θετικά την ομάδα των Ελλήνων σημαντικά περισσότερο από ό,τι την ομάδα τους [E ΕΙΝΑΙ (+)> ET ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] και αυτό είναι επίσης στατιστικά σημαντικό αλλά στο χαμηλό επίπεδο 5% (Z=2,24 P<0,05).β) Οι Έλληνες χαρακτηρίζουν αρνητικά την ομάδα των Ελ/τσιγγάνων θεαματικώτατα περισσότερο από ό,τι την ομάδα τους [ET ΕΙΝΑΙ (-) > E ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] και αυτό είναι στατιστικά σημαντικό και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1% (Z=7,65 P<0,001). Αντίθετα, οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζουν αρνητικά την ομάδα τους σημαντικά περισσότερο από ό,τι την ομάδα των Ελλήνων [ET ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > E ΕΙΝΑΙ (-)] και αυτό είναι στατιστικά σημαντικό επίσης στο υψηλό επίπεδο 1% (Z=4,53 P<0,001).

¹ Ο Άρτζυλ Μ. (1981 σ. 202) επισημαίνει την τάση να τρέφονται θετικά αισθήματα για το ΕΜΕΙΣ και αρνητικά για το ΑΥΤΟΙ.
² Σ' αυτήν τη βίωση και εσωτερικεύση αναφέρεται τόσο η μελέτη των Φίλια Β. κ.α. (1983, σ. 245) όσο και των Ponterotto J.G., Pedersen P.B. (1993, σ. 55).

γ)ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ: Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Πιν. Α5γ "ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΕΙΝΑΙ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) μεταξύ των 2 χαρακτηρισμών που εισπράττει η κάθε ομάδα (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι) από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

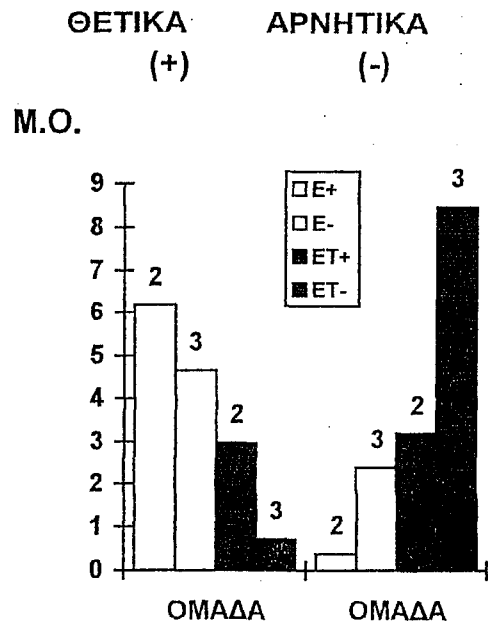
	ΘΕΤΙΚΑ +		ΑΡΝΗΤΙΚΑ -	
	ΕΙΜΑΣΤ Ε	ΕΙΝΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ	ΕΙΝΑΙ
Μ.Ο.	Ε→ε 6,19	ε←ΕΤ 4,65	Ε→ε 0,38	ε←ΕΤ 2,39
	ΕΤ→ετ 2,96	ετ←Ε 0,70	ΕΤ→ετ 3,19	ετ←Ε 8,47
Υ	Ε→ε 1,3	ε←ΕΤ -	Ε→ε -	ε←ΕΤ 6,2
	ΕΤ→ετ 4,2	ετ←Ε -	ΕΤ→ετ -	ετ←Ε 2,6

Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α5γ "ΕΙΜΑΣΤΕ/ΕΙΝΑΙ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) των 2 χαρακτηρισμών που εισπράττει η κάθε ομάδα (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι) από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

2=ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ→
3=ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ→

Α) Διαπιστώσεις
(Πιν. Α5γ, Σχ. Α5γ)

1) Εντυπωσιακό είναι ότι τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι διαψεύδονται από την άλλη ομάδα ως προς το ύψος της αυτοεικόνας τους (χαρακτηρίζονται λιγότερο θετικά και περισσότερο αρνητικά απ' ό,τι αυτοχαρακτηρίζονται).

2) Τόσο στον θετικό όσο και στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό οι Ελ/τσιγγάνοι διαψεύδονται κατά πολύ περισσότερο (στον αρνητικό σημαντικά περισσότερο). Συγκεκριμένα: Εισπράττουν 4,2 φορές λιγότερο θετικό

¹ Ο Kipnis 1961 (στο LoH A.J., LoH B.E. 1965 σ. 289) αναφέρει ότι γενικά η αυτοεκτίμηση επηρεάζεται από τις γνώμες των άλλων.

χαρακτηρισμό και 6,2 φορές περισσότερο αρνητικό (ενώ οι Έλληνες 1,3 φορές περισσότερο θετικό και 2,6 φορές περισσότερο αρνητικό).

3) Την μικρότερη διάψευση της αυτοεικόνας τους έχουν οι Έλληνες στα θετικά (ο αυτοχαρακτηρισμός τους απέχει σχετικά λίγο από το χαρακτηρισμό τους από την άλλη ομάδα - Ελ/τσιγγάνους). Αντίθετα, τη μεγαλύτερη διάψευση της αυτοεικόνας τους έχουν οι Ελ/τσιγγάνοι (χαρακτηρίζονται αρνητικά 6,2 φορές περισσότερο).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑΣ (ΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΗΣ) ΚΑΘΕ ΟΜΑΔΑΣ ΔΙΑΨΕΥΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ (ΕΙΣΠΡΑΤΤΟΥΝ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ).

2) ΔΙΑΨΕΥΔΟΝΤΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ (ΕΙΣΠΡΑΤΤΟΥΝ 4,2 ΦΟΡΕΣ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΙ 6,2 ΦΟΡΕΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΝΩ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ 1,3 ΚΑΙ 2,6 ΦΟΡΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ)

Γ) Σχόλια

1) Τα δεδομένα αποκαλύπτουν ότι οι ομάδες έχουν την τάση να υπερβάλλουν περιγράφοντας την αυτοεικόνα τους (ΕΙΜΑΣΤΕ) αφού διαψεύδονται από την άλλη ομάδα (εξωομάδα). Το εντυπωσιακό είναι ότι η διάψευση αυτή ισχύει ανεξαρτήτως του είδους των ομάδων (πλειονοτική ή μειονοτική). Είναι δυνατό ο αυτοχαρακτηρισμός μιας ομάδας να συμπίπτει¹ με τον χαρακτηρισμό της από την εξωομάδα, αλλά αυτό τείνει να καταστεί ανέφικτο με τα σημερινά δεδομένα (έντασης) των διομαδικών σχέσεων. Βέβαια, η υπερβολή έχει νόημα όταν τίθεται κάποιο όριο και μέτρο σύγκρισης. Στην περίπτωση μας, αυτό το μέτρο αποτελεί "ο χαρακτηρισμός από την εξωομάδα". Όμως, τελικά, φαίνεται να λειτουργεί μια διελκυστίνδα επιχειρημάτων σε ποια από τις δύο κατευθύνσεις υπάρχει υπερβολή. Από την πλευρά της Α ομάδας που αυτοχαρακτηρίζεται (Α ΕΙΜΑΣΤΕ) ή από την πλευρά της άλλης ομάδας που χαρακτηρίζει την Α ομάδα (Α ΕΙΝΑΙ); Τα εκατέρωθεν επιχειρήματα είναι λογικά και πειστικά. Στην πρώτη περίπτωση (Α ΕΙΜΑΣΤΕ), λέγεται ότι φύσει το άτομο (κατ' επέκταση και η ομάδα) τείνει να ευνοεί έντονα τον εαυτό του. Στη δεύτερη περίπτωση (Α ΕΙΝΑΙ) διαπιστώθηκε ότι κατά κανόνα κάθε ομάδα χαρακτηρίζει την αντίθετη ομάδα (εξωομάδα) δυσμενώς. Ποια πλευρά λοιπόν από τις δύο θα χρεωθεί την "υπερβολή"; Τελικά, σύμφωνα με τα κρατούνται στην Κοινωνική πρακτική (στα πλαίσια της δικής μας ελληνικής κοινωνίας), το "τι λένε οι άλλοι για εμάς"² έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από το "τι λέμε εμείς για τον εαυτό μας".

2) Το γεγονός ότι στους μεν Ελ/τσιγγάνους διαψεύδεται περισσότερο η θετική αυτοεικόνα τους (χαρακτηρίζονται θετικά 4,2 φορές λιγότερο) ενώ στους Έλληνες η αρνητική αυτοεικόνα τους (χαρακτηρίζονται αρνητικά 6,2 φορές περισσότερο), είναι χαρακτηριστικό. Από τη μια η τάση των Ελ/τσιγγάνων να αυτοχαρακτηρισθούν έντονα θετικά [Τ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] διαψεύδεται επίσης έντονα από τους Έλληνες, αφού το θετικό είναι ο χώρος που υπερτερούν και κυριαρχούν. Από την άλλη η τάση των Ελλήνων να εμφανιστούν με σχεδόν μηδενική αρνητική αυτοεικόνα [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] δε γίνεται δεκτό και διαψεύδεται από τους Ελ/τσιγγάνους (οι οποίοι δέχονται μεν μειωμένη αρνητική εικόνα για την πλειονοτική ομάδα - Έλληνες, όχι όμως τόσο χαμηλή).

3) Εντυπωσιάζει το μεγάλο κοντράστ της διάψευσης μεταξύ θετικής και αρνητικής αυτοεικόνας των Ελλήνων (θετική 1,3 / αρνητική 6,2). Το κοντράστ αυτό αποκαλύπτει ότι τη μεγάλη θετική αυτοεικόνα των Ελλήνων τείνουν να επιβεβαιώσουν οι Ελ/τσιγγάνοι, ενώ αντίθετα αμφισβητούν έντονα και τη διαψεύδουν τη σχεδόν μηδενική αρνητική αυτοεικόνα των Ελλήνων. Αυτό το δεύτερο έχει βαρύτητα με την έννοια ότι η μειονοτική ομάδα αναγνωρίζει πιο εύκολα

¹ Κατά τον Gahagan J. (1975, σ. 57) η αυτοεκτίμηση είναι ακριβής όταν συμπίπτει με την εκτίμηση που έχουν οι άλλοι για το άτομο ή την ομάδα που αυτοεκτιμάται.

² α) Σε πολλές περιπτώσεις για να επιβεβαιωθεί το καλό ποιόν ενός ατόμου, χρειάζεται και "η έξωθεν καλή μαρτυρία". β) Τα πολιτικά κόμματα μπορεί να έχουν μεγάλη ιδέα για την αξία τους, όμως συχνά καταφεύγουν σε γκάλοπ για να αφοσυχραστούν και την εκτίμηση της κοινής γνώμης γι' αυτά.

την έντονη θετική αυτοεικόνα της πλειονοτικής, αντιδρά όμως εντονότατα (το διαφεύδει) στον κομπασμό τη πλειονοτικής ομάδας ότι σχεδόν δεν έχει καθόλου αρνητικά!

Δ) Στατιστική σημαντικότητα

Πιν. Α5σ3 "ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΕΙΝΑΙ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

Μέσοι όροι αναφορών ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ των 2 χαρακτηρισμών που εισπράττει η κάθε ομάδα (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι) από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα των μελών της και της εξωομάδας α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

		($\bar{X}$)	S	Z	P
ΟΜΑΔΑ	E _Σ →E ΕΙΜΑΣΤΕ	6,19	-2,81	*	P<0,05
	ET _Σ →E ΕΙΝΑΙ	4,65	2,96	2,21	
ΟΜΑΔΑ	ET _Σ → T ΕΙΜΑΣΤΕ	2,96	2,73	***	P<0,001
	E _Σ →T ΕΙΝΑΙ	0,70	0,96	3,69	
		($\bar{X}$)	S	Z	P
ΟΜΑΔΑ	E _Σ → E ΕΙΜΑΣΤΕ	0,38	0,68	***	P<0,001
	ET _Σ →E ΕΙΝΑΙ	2,39	2,41	4,23	
ΟΜΑΔΑ	ET _Σ → T ΕΙΜΑΣΤΕ	3,19	2,90	***	P<0,001
	E _Σ →T ΕΙΝΑΙ	8,47	1,43	6,31	

(+)

(-)

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (*), 1% (***)

α) Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται θετικά λιγότερο από ό,τι αυτοχαρακτηρίζονται. Αυτή η διαφορά και στις 2 περιπτώσεις είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% στους Έλληνες και 1% στους Ελ/τσιγγάνους (Έλληνες: Z=2,21 P<0,05, Ελ/τσιγγάνοι: Z=3,69 P<0,001). β) Επίσης, Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται αρνητικά περισσότερο από ό,τι αυτοχαρακτηρίζονται [ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]. Η διαφορά αυτή είναι στατιστικά σημαντική στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1% (Έλληνες: Z=4,23 P<0,001, Ελ/τσιγγάνοι: Z=6,31 P<0,001).

δ) "ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΙΚΑΖΕΙ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΗΣ¹

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α5δ, Σχ. Α5δ)

- 1) Εντυπωσιακό είναι ότι και οι δύο ομάδες αναμένουν χαρακτηρισμό από την άλλη ομάδα (εξωομάδα) δυσμενέστερο από τον αυτοχαρακτηρισμό τους (μικρότερο θετικό, μεγαλύτερο αρνητικό).
- 2) Η διαφοροποίηση μεταξύ ΕΙΜΑΣΤΕ/Π.Ο.Ε. είναι μεγαλύτερη στους Έλληνες σε θετικά και αρνητικά (σε θετικά εντυπωσιακά περισσότερο).

¹ Το ότι η αυτοεικόνα (ατομική, συλλογική) επηρεάζεται από το "πώς μας βλέπουν οι άλλοι" υπάρχει πλήθος ερευνητών που το βεβαιώνουν (Ενδεικτικά Forgas J.P. 1985 σ. 185 και ο Cooley C., στο Χαραλαμποπούλου Β.Ι. 1987 σ.62). Όμως το "πώς μας βλέπουν οι άλλοι" κατουσίαν είναι το "πώς νομίζουν ότι μας βλέπουν οι άλλοι" (Αν και πρακτικά υπάρχει κάποια απόκλιση μεταξύ των δύο).

3) Η μεγαλύτερη διαφοροποίηση των υπεροχών στις δύο ομάδες σημειώνεται στα αρνητικά, όπου οι μεν Έλληνες αναμένουν αρνητικό χαρακτηρισμό 9,8 φορές μεγαλύτερο από τον αυτοχαρακτηρισμό τους, ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι αναμένουν αρνητικό χαρακτηρισμό μόλις 1,5 φορές μεγαλύτερο από τον αυτοχαρακτηρισμό τους.

Πιν. Α5δ "ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΙΚΑΖΕΙ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΗΣ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) μεταξύ των 2 χαρακτηρισμών α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων [Αναφορές από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων]

		ΘΕΤΙΚΑ +		ΑΡΝΗΤΙΚΑ -	
		ΕΙΜΑΣΤ Ε	Π.Ο.Ε.	ΕΙΜΑΣΤΕ	Π.Ο.Ε.
Μ.Ο.	Ε _Σ	6,19	2,12	0,38	3,75
	ΕΤ _Υ	2,96	1,44	3,19	4,84
Υ	Ε _Σ	2,9	-	-	9,8
	ΕΤ _Υ	2	-	-	1,5

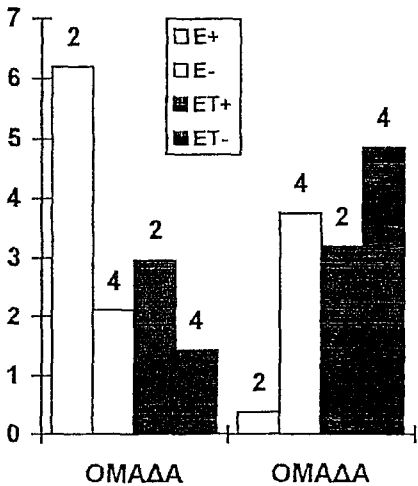
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α5δ "ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΙΚΑΖΕΙ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΗΣ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) των 2 χαρακτηρισμών α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων [Αναφορές από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων]

2=ΕΙΜΑΣΤΕ
4=ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ

ΘΕΤΙΚΑ (+) ΑΡΝΗΤΙΚΑ (-)
Μ.Ο.

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) Η ΕΙΚΟΝΑ ΠΟΥ ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΝΑ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙ Η ΜΙΑ ΟΜΑΔΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΑ ΔΥΣΜΕΝΕΣΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΟΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ (ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ).

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ: α) ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΘΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ [Π.Ο.Ε. (+) < ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] Ε 2,9 φορές
β) Ε 9,8 φορές.
ΑΝΑΜΕΝΕΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ [Π.Ο.Ε. (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] ΕΤ 1,5 φορές

Γ) Σχόλια

Είναι εντυπωσιακό, κατ' αρχήν, ότι και οι δύο ομάδες (πλειονοτική - Έλληνες και μειονοτική - Ελ/τσιγγάνοι) αναμένουν από την εξωομάδα χαρακτηρισμό πολύ δυσμενέστερο από τον αυτοχαρακτηρισμό τους (μικρότερο θετικό, μεγαλύτερο αρνητικό). Αυτό μάλλον ευθυγραμμίζεται με την πάγια γενική τάση των ατόμων (ισχύει και διομαδικά) να αναμένουν ότι θα εισπράξουν δυσμενέστερα σχόλια από τους άλλους, αφού και οι ίδιοι γνωρίζουν την αδυναμία της ανθρώπινης φύσης να σχολιάζει τον άλλον πολύ περισσότερο αρνητικά παρά θετικά¹. Το πλέον εντυπωσιακό όμως είναι ότι ο αναμενόμενος δυσμενέστερος χαρακτηρισμός (από την εξωομάδα) είναι θεαματικά μεγαλύτερος στην πλειονοτική ομάδα - Έλληνες (και πιο πολύ στα αρνητικά 9,8 φορές). Αυτό θα μπορούσε, εν μέρει, να αιτιολογηθεί από το γεγονός ότι λειτουργεί αντίστροφος ψυχολογικός μηχανισμός στις 2 ομάδες. Οι Έλληνες αφενός, στα πλαίσια του ρεβανσισμού, αναμένουν αντεπίθεση² από μια ομάδα την οποία τόσο έντονα βομβαρδίζουν αρνητικά και τη θεωρούν κατώτερή τους και αφετέρου νιώθουν ότι οι Ελ/τσιγγάνοι τους επιστρέφουν³ αυτόν τον δυσμενή χαρακτηρισμό και κατά βάθος απαντούν στο "οι Ελ/τσιγγάνοι πιστεύουν ότι είμαστε σαν αυτούς". Οι Ελ/τσιγγάνοι από την πλευρά τους, βιώνοντας και εκθέτοντας συγκριτικά μεγάλη δυσμενή αυτοεικόνα, εμφανίζουν διαφοροποίηση μεταξύ ΕΙΜΑΣΤΕ/Π.Ο.Ε. σημαντικά χαμηλότερη.

Δ) Στατιστική σημαντικότητα

Πιν. Α5σ4 "ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": Η ΟΜΑΔΑ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΙΚΑΖΕΙ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΗΣ

Μέσοι όροι αναφορών ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ των 2 χαρακτηρισμών α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων [Αναφορές από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων].

		($\bar{X}$)	S	Z	P
E _Σ →	ΕΙΜΑΣΤΕ	6,19	-2,81	***	P<0,001
E _{ΣΥΝ} →	Π.Ο.Ε.	2,12	2,57	4,76	
ET _Σ →	ΕΙΜΑΣΤΕ	2,96	2,73	***	P<0,001
ET _Σ →	Π.Ο.Ε.	1,44	1,86	6,64	

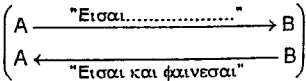
(+)

		($\bar{X}$)	S	Z	P
E _Σ →	ΕΙΜΑΣΤΕ	0,38	0,68	***	P<0,001
E _Σ →	Π.Ο.Ε.	3,75	3,03	5,50	
ET _Σ →	ΕΙΜΑΣΤΕ	3,19	2,90	*	P<0,05
ET _Σ →	Π.Ο.Ε.	4,84	2,93	2,23	

(-)

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (*), 1% (***)

¹ Πολύ σπάνιο (και ιδίως για την εποχή μας), ένα άτομο να παρατηρεί και να κοινοποιεί, πρωτίστως τα θετικά του άλλου.
² Γενικά, για τη λειτουργία της ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑΣ των στερεοτύπων σε διομαδικά πλαίσια βλ. στο Brigham J.C. 1971 σ. 22, Vinacke 1949, 1956, Buchanan 1951, Riffenbush 1966, Schuman 1966, Triandis 1967, Cambell 1967, Abate και Bertien 1967.
³ Γνώση και συχνή η περίπτωση του αρνητικού αλληλοχαρακτηρισμού (-)

α) Ο θετικός χαρακτηρισμός που αναμένουν τόσο οι Έλληνες (από τους Ελ/τσιγγάνους) όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι (από τους Έλληνες) είναι μικρότερος από το θετικό αυτοχαρακτηρισμό τους. Αυτή η διαφορά είναι στατιστικά σημαντική και στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1% [ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > Π.Ο.Ε. (+): Έλληνες: $Z=4,76$ $P<0,001$, Ελ/τσιγγάνοι: $Z=6,61$ $P<0,001$). β) Ο αρνητικός χαρακτηρισμός που αναμένουν τόσο οι Έλληνες (από τους Ελ/τσιγγάνους) όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι (από τους Έλληνες), είναι μεγαλύτερος από τον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό τους. Αυτή η διαφορά είναι επίσης στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1% και 5% αντίστοιχα [Π.Ο.Ε. (-) > ΕΙΜΑΣΤΕ (-): (Έλληνες: $Z=5,50$ $P<0,001$, Ελ/τσιγγάνοι: $Z=2,23$ $P<0,05$).

ε) "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΕΙΝΑΙ": ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α5ε, Σχ. Α5ε)

Εντυπωσιακή είναι η διαφοροποίηση των δύο ομάδων όχι τόσο ως προς την ένταση αλλά και την κατεύθυνση της υπεροχής στους 2 χαρακτηρισμούς. Οι Έλληνες εισπράττουν (ΕΙΝΑΙ) ευμενέστερο χαρακτηρισμό από αυτόν που αναμένουν (Π.Ο.Ε.) από τους Ελ/τσιγγάνους (2,1 φορές μεγαλύτερο θετικό, 1,5 φορές μικρότερο αρνητικό). Οι Ελ/τσιγγάνοι αντίθετα εισπράττουν (ΕΙΝΑΙ) δυσμενέστερο χαρακτηρισμό από αυτόν που αναμένουν (Π.Ο.Ε.) από τους Έλληνες (2 φορές μικρότερο θετικό, 1,7 φορές μεγαλύτερο αρνητικό).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ("ΕΙΝΑΙ") ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΝΟΜΙΖΟΥΝ (Π.Ο.Ε.) ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ (2,1 ΦΟΡΕΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΘΕΤΙΚΗ, 1,5 ΦΟΡΕΣ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ) - ΥΠΟΕΚΤΙΜΟΥΝ ΤΗΝ ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ.

2) Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ("ΕΙΝΑΙ") ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΧΕΙΡΟΤΕΡΗ ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΝΟΜΙΖΟΥΝ (Π.Ο.Ε.) ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ (2 ΦΟΡΕΣ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΘΕΤΙΚΗ, 1,7 ΦΟΡΕΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ) - ΥΠΕΡΕΚΤΙΜΟΥΝ ΤΗΝ ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Γ) Συμπέρασμα

Τα δεδομένα αποκαλύπτουν τελικά ότι παρεμβαίνει δυναμικά το είδος της ομάδας υπαγωγής στη σύγκριση μεταξύ εικαζόμενου και πραγματικού χαρακτηρισμού των ομάδων (Π.Ο.Ε./ΕΙΝΑΙ). Η διαφοροποίηση που παρατηρείται στις δύο ομάδες (η μεν πλειονοτική - Έλληνες να εισπράττουν από τους Ελ/τσιγγάνους καλύτερο χαρακτηρισμό από ό,τι αναμένουν, η δε μειονοτική - Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες χειρότερο από ό,τι αναμένουν), ίσως θα πρέπει να αποδοθεί και στο γεγονός ότι αφενός οι Ελ/τσιγγάνοι αναγνωρίζουν την ανωτερότητα των Ελλήνων [υψηλό ΕΙΝΑΙ (+), χαμηλό ΕΙΝΑΙ (-)] οι δε Έλληνες αναμένουν σφοδρή αντεπίθεση από τους Ελ/τσιγγάνους [χαμηλό Π.Ο.Ε. (+), υψηλό Π.Ο.Ε. (-)]. Και βέβαια, ο χαρακτηρισμός ΕΙΝΑΙ έχει μεγάλη βαρύτητα¹ αφού αποτελεί τον πραγματικό χαρακτηρισμό της ομάδας (έναντι του εικαζόμενου Π.Ο.Ε.). Επομένως, τα αποτελέσματα ευνοούν και είναι κολακευτικά για τους Έλληνες δεδομένου ότι είναι πολύ πιο καλύτερα να αναμένεις μικρό και να εισπράττεις μεγάλο έπαινο παρά να αναμένεις μεγάλο και να εισπράττεις μικρό έπαινο.

¹ Όσο και αν θεωρείται γενικά ο χαρακτηρισμός προς την εξωομάδα (ΕΙΝΑΙ) αρνητικά φορτισμένος, δεν παύει να είναι για την χαρακτηριζόμενη ομάδα ένας χαρακτηρισμός της από ΑΛΛΟΥΣ που μετράει και έχει τη σημαντικότητα και αντικειμενικότητά του.

Πιν. Α5ε "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΕΙΝΑΙ": ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και σύγκριση μέσων όρων - Υπεροχή (Υ) μεταξύ του χαρακτηρισμού που η ομάδα εικόζει ότι της προσάπτει η εξωομάδα και εκείνου που πραγματικά της προσάπτει η εξωομάδα α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων [Αναφορές από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων]

		ΘΕΤΙΚΑ +		ΑΡΝΗΤΙΚΑ -	
		Π.Ο.Ε.	ΕΙΝΑΙ	Π.Ο.Ε.	ΕΙΝΑΙ
Μ.Ο.	Ε.	2,12	4,65	3,75	2,39
	ΕΤ.	1,44	0,70	4,84	8,47
Υ	Ε.	-	2,1	1,5	-
	ΕΤ.	2	-	-	1,7

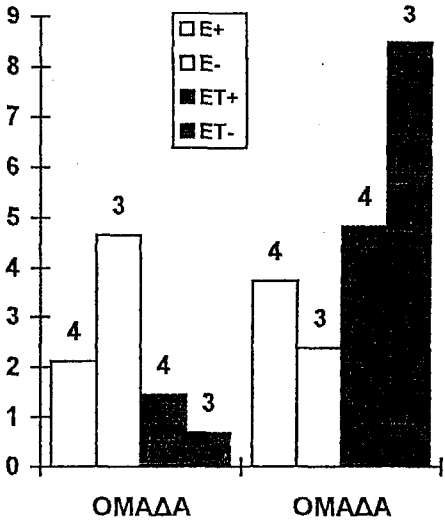
Υ=Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α5ε "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΕΙΝΑΙ": ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) του χαρακτηρισμού που η ομάδα εικόζει ότι της προσάπτει η εξωομάδα και εκείνου που πραγματικά της προσάπτει η εξωομάδα α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων [Αναφορές από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων]

4=ΕΙΚΑΖΕΙ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΗΣ→
3=ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ→

ΘΕΤΙΚΑ (+) ΑΡΝΗΤΙΚΑ (-)
Μ.Ο.

Α) Στατιστική σημαντικότητα

α) Οι Έλληνες χαρακτηρίζονται θετικά (από τους Ελ/τσιγγάνους) περισσότερο από ό,τι νομίζουν (ΕΙΝΑΙ>Π.Ο.Ε.). Η υπεροχή αυτή είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα σε υψηλό επίπεδο 1% (Z=3,61 P<0,001). Αντίθετα, οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται θετικά (από τους Έλληνες) λιγότερο από ό,τι νομίζουν (ΕΙΝΑΙ < Π.Ο.Ε.). Η διαφορά αυτή είναι στατιστικά ασήμαντη. β) Οι Έλληνες χαρακτηρίζονται αρνητικά (από τους Ελ/τσιγγάνους) λιγότερο από ό,τι νομίζουν (ΕΙΝΑΙ < Π.Ο.Ε.). Η διαφορά αυτή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% (Z=1,90 P<0,05). Οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται αρνητικά (από τους Έλληνες) περισσότερο από

ό,τι νομίζουν (ΕΙΝΑΙ > Π.Ο.Ε.). Η υπεροχή αυτή είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1 % (Z=5,64 P<0,001).

Πιν. Α55 "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ"/"ΕΙΝΑΙ": ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Μέσοι όροι αναφορών ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ του χαρακτηρισμού που η ομάδα εικάζει ότι της προσάπτει η εξωομάδα και εκείνου που πραγματικά της προσάπτει η εξωομάδα α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων [Αναφορές από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων]

		($\bar{X}$)	S	Z	P	
ΟΜΑΔΑ	Ε Π.Ο.Ε.	2,12	2,57	***	P<0,001	(+)
	Ε ΕΙΝΑΙ	4,65	2,96	3,61		
ΟΜΑΔΑ	ΕΤ Π.Ο.Ε.	1,44	1,86	1,55	n-s	
	ΕΤ ΕΙΝΑΙ	0,70	0,96			
		($\bar{X}$)	S	Z	P	
ΟΜΑΔΑ	Ε Π.Ο.Ε.	3,75	3,03	*	P<0,05	(-)
	Ε ΕΙΝΑΙ	2,39	2,41	1,90		
ΟΜΑΔΑ	ΕΤ Π.Ο.Ε.	4,84	2,93	***	P<0,001	
	ΕΤ ΕΙΝΑΙ	8,47	1,43	5,64		

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (*), 1% (***)

Β) ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΙΣ 4 ΕΙΚΟΝΕΣ
(1. ΕΙΜΑΙ 2. ΕΙΜΑΣΤΕ 3. ΕΙΝΑΙ 4. ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ

α) ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΘΕΤΙΚΟΥ (+)/ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ (-) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ 4 ΕΙΚΟΝΕΣ:

(1. ΕΙΜΑΙ 2. ΕΙΜΑΣΤΕ 3. ΕΙΝΑΙ 4. ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ)

Πιν. Α56: "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

Μέσοι όροι αναφορών (από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα) και σύγκριση μεταξύ θετικού (+)/αρνητικού (-) χαρακτηρισμού ενδοομαδικά Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-), στις 4 ΕΙΚΟΝΕΣ

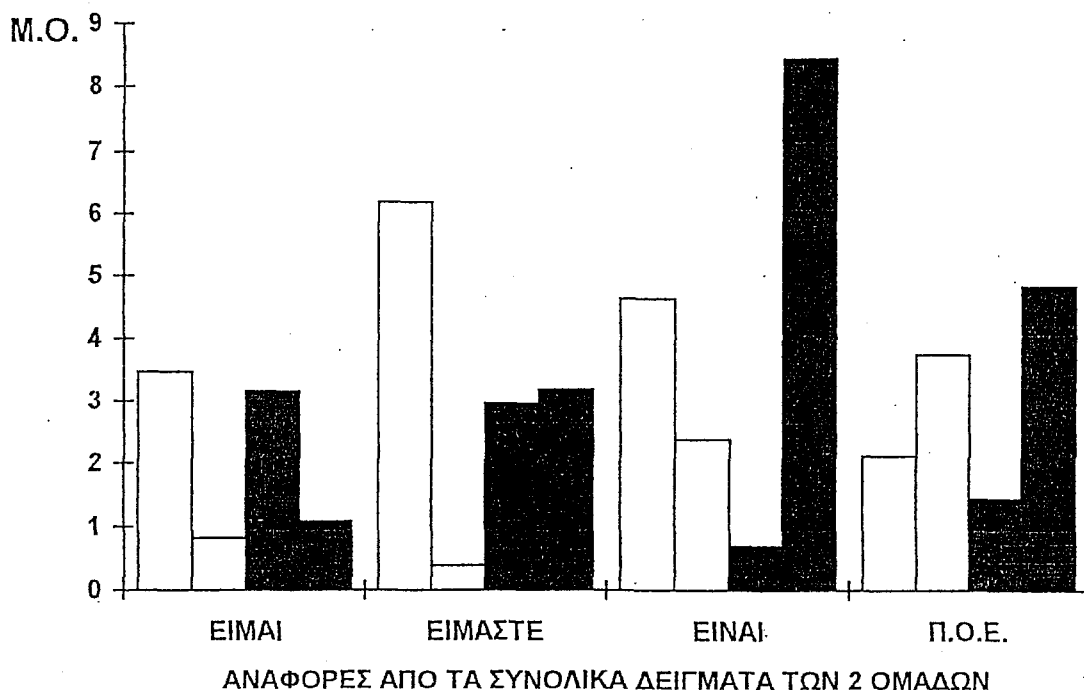
	ΕΛΛΗΝΕΣ					ΕΛ/ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ			
	Μ.Ο.		Υ			Μ.Ο.		Υ	
	+	-	+	-		+	-	+	-
ΕΙΜΑΙ	3,48	0,82	4,2	-		3,16	1,08	2,9	-
ΕΙΜΑΣΤΕ	6,19	0,38	16,2	-		2,96	3,19	-	1,07
*ΕΙΝΑΙ	4,65	2,39	1,9	-		0,70	8,47	-	12,1
Π.Ο.Ε.	2,12	3,75	-	1,7		1,44	4,84	-	3,3

*Χαρακτηρίζονται από την άλλη ομάδα

Υ= Υπεροχή, φορές περισσότερο (φ.π.)

Σχ. Α56: "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ"*, ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

Μέσοι όροι αναφορών θετικού (+)/αρνητικού (-) χαρακτηρισμού ενδοομαδικά Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-), στις 4 ΕΙΚΟΝΕΣ [*ΕΙΝΑΙ= Χαρακτηρισμός από την άλλη ομάδα]

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α56, Σχ.Α56)

1) Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων είναι εντυπωσιακή. Στο σύνολο των 4 γενικών εικόνων (ΕΙΜΑΙ, ΕΙΜΑΣΤΕ, ΕΙΝΑΙ, ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ), στους μεν Έλληνες υπερέχει ο θετικός χαρακτηρισμός σε 3 εικόνες (κατά σειρά 16,2 ΕΙΜΑΣΤΕ/ 4,2 ΕΙΜΑΙ / 1,9 ΕΙΝΑΙ) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους υπερέχει ο αρνητικός χαρακτηρισμός σε 3 εικόνες (κατά σειρά 12,1 ΕΙΝΑΙ/ 3,3 Π.Ο.Ε./ 1,07 ΕΙΜΑΣΤΕ).

2) Στους μεν Έλληνες η μεγαλύτερη υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού (έναντι του αρνητικού) σημειώνεται στην εικόνα ΕΙΜΑΣΤΕ όπου οι Έλληνες χαρακτηρίζουν την ομάδα τους 16,2 φορές περισσότερο θετικά [$E \text{ ΕΙΜΑΣΤΕ } (+) > E \text{ ΕΙΜΑΣΤΕ } (-)$] ενώ στους Ελ/τσιγγάνους η μεγαλύτερη υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού (από τους Έλληνες) σημειώνεται στην εικόνα ΕΙΝΑΙ όπου οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζονται περισσότερο αρνητικά [$ET \text{ ΕΙΝΑΙ } (-) > ET \text{ ΕΙΝΑΙ } (+)$].

3) Η μεγαλύτερη διαφοροποίηση των δύο ομάδων σημειώνεται στον ομαδικό αυτοχαρακτηρισμό

$\frac{E \text{ ΕΙΜΑΣΤΕ } 16,2 \text{ φ.}}{ET \text{ ΕΙΜΑΣΤΕ } 1,07 \text{ φ.}}$	$\frac{E \text{ ΕΙΜΑΙ } 14,2 \text{ φ.}}{ET \text{ ΕΙΜΑΙ } 2,9 \text{ φ.}}$

ΕΙΜΑΣΤΕ ενώ η μικρότερη στον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό ΕΙΜΑΙ:

4) Εντυπωσιακό είναι ότι και πάλι η μεγαλύτερη διαφοροποίηση των δύο ομάδων σημειώνεται στις εικόνες ΕΙΜΑΣΤΕ και ΕΙΝΑΙ (αυτοχαρακτηρισμός και αλληλοχαρακτηρισμός των ομάδων αντίστοιχα) ενώ στις εικόνες ΕΙΜΑΙ και Π.Ο.Ε. (ατομικός αυτοχαρακτηρισμός και εικαζόμενος χαρακτηρισμός αντίστοιχα) σημειώνεται σχετικά μικρή διαφοροποίηση και αφετέρου η κατεύθυνση της υπεροχής είναι ίδια για Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους (υπεροχή θετικού χαρακτηρισμού στο ΕΙΜΑΙ και αρνητικού στο Π.Ο.Ε.).

Β) 1ο ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ 4 ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΕΙΜΑΙ, ΕΙΜΑΣΤΕ, ΕΙΝΑΙ, ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ:

α) ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Ο ΘΕΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΣΕ 3 ΕΙΚΟΝΕΣ [Ε ΕΙΜΑΙ (+) > Ε ΕΙΜΑΙ (-)/ Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)/ Ε ΕΙΝΑΙ (+) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)]. Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΤΟ ΕΙΜΑΣΤΕ [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) 16,2 φ.π. > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)]. ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ Ο ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΘΕΤΙΚΟΥ ΣΕ 3 ΕΙΚΟΝΕΣ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)/ ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)/ ΕΤ Π.Ο.Ε. (-) > ΕΤ Π.Ο.Ε. (-)]. Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΤΟ ΕΙΝΑΙ [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (-) 12,1 φ.π. > ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+)].

β) Η ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΕΙΜΑΣΤΕ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΕΙΝΑΙ ΘΕΑΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΥΠΕΡΟΧΗΣ

$$\left[\text{ΕΙΜΑΣΤΕ} \frac{Ε 16,20 (+ \succ -)}{ΕΤ 1,07 (- \succ +)} \text{ΕΙΝΑΙ} \frac{Ε 1,9 (+ \succ -)}{ΕΤ 12,1 (- \succ +)} \right]$$

ΕΝΩ ΣΤΑ ΕΙΜΑΙ ΚΑΙ Π.Ο.Ε. ΜΙΚΡΗ ΚΑΙ ΜΕ ΙΔΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΥΠΕΡΟΧΗΣ

$$\left[\text{ΕΙΜΑΙ} \frac{Ε 4,2 (+ \succ -)}{ΕΤ 2,9 (+ \succ -)} \text{Π.Ο.Ε.} \frac{Ε 1,7 (- \succ +)}{ΕΤ 3,3 (- \succ +)} \right]$$

Γ) Σχόλια

Τα παραπάνω δεδομένα αποκαλύπτουν:

1) Ότι η διαφοροποίηση μεταξύ της πλειονοτικής ομάδας - Ελλήνων και της μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων, είναι θεαματική.¹ Συγκεκριμένα, στον εσωτερικό διπολικό χαρακτηρισμό κάθε ομάδας (θετικός, αρνητικός) αποδείχθηκε τελικά ότι στην πλειονοτική ομάδα - Έλληνες κυριαρχεί ο θετικός χαρακτηρισμός (έναντι του αρνητικού) σχεδόν στο σύνολο των 4 εικόνων, ενώ στην μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνους κυριαρχεί ο αρνητικός χαρακτηρισμός (έναντι του θετικού) επίσης σχεδόν στο σύνολο των 4 εικόνων. Ακριβώς αυτή η συμπαρτυρία των 3 εικόνων για τη διαφοροποίηση των ομάδων τόσο ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής όσο και ως προς την έντασή της, επιβεβαιώνει και ισχυροποιεί την θεαματική απόσταση μεταξύ της πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας (στην περίπτωση μας Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων αντίστοιχα).

2) Η άκρως θεαματική διαφοροποίηση των δύο ομάδων στις εικόνες ΕΙΜΑΣΤΕ και ΕΙΝΑΙ τελικά τις καθιστά τα βασικά και καίρια κριτήρια της διαφοροποίησης μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας, δεδομένου ότι τόσο στην περιγραφή της εσωομάδας (ΕΙΜΑΣΤΕ) όσο και της εξωομάδας (ΕΙΝΑΙ), το περιγράφον άτομο και μόνο στη θέα των δύο αυτών χτυπητών λέξεων - εικόνων (ΕΙΜΑΣΤΕ, ΕΙΝΑΙ) κατά τρόπο αυτόματο και έντονο συνειδητοποιεί την ομαδική αυτογνωσία και υπαγωγή ("ΕΜΕΙΣ") και συγχρόνως αντιδιαστέλεται με το "ΑΥΤΟΙ" (Η ταυτότητα του "ΕΜΕΙΣ" μόνο μέσω αντιπαράθεσης με το "ΑΥΤΟΙ"² και αντίστροφα).

3) Όσο για τις δύο εικόνες ΕΙΜΑΙ και Π.Ο.Ε. όπου η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων δεν είναι πιο ήπια, δεδομένου ότι η υπεροχή έχει την ίδια κατεύθυνση, θα μπορούσε εν μέρει να ερμηνευτεί και με τα παρακάτω: α) Στον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό "ΕΙΜΑΙ" τόσο η συνειδητοποίηση όσο και η παρέμβαση της ομαδικής υπαγωγής του περιγράφοντος είναι έμμεση και υπολάνθάνουσα, δεδομένου ότι κυριαρχεί η ισχυρή τάση της ανθρώπινης φύσης (ανεξαρτήτως χώρου προέλευσης του περιγράφοντος), να καλύψει³ όσο το δυνατόν ευνοϊκότερα τον ατομικό ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ. β) Στον εικαζόμενο χαρακτηρισμό των ομάδων ("ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ

¹ Το γεγονός των εντυπωσιακών διαφορών μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας επισημαίνεται και από τον Tajfel H. (1978, σ. 257)

² Ο μὲν Homans (στο Κυριακίδης Π.Α. 1983 σ. 89) επισημαίνει ότι η εσωομάδα πιστοποιεί την ταυτότητά της αντιπαρβαλόμενη με άλλες, οι δε Yanderna J.F., Leth β. (1977, σ. 9) τονίζουν: 'ΟΙ ΑΛΛΟΙ= το πιο εμφανές κοινωνικό ερέθισμα'.

³ Και κυρίως όταν πρόκειται να αντιπαθείσουν αρνητικά χαρακτηριστικά στην περίπτωση που η ομάδα υπαγωγής του περιγράφοντα είναι μειονοτική.

ΕΙΜΑΣΤΕ") η μεν μειονεκτική ομάδα (Ελ/τσιγγάνοι), κάτω από την ισχυρή πίεση του αρνητικού χαρακτηρισμού της, δεν μπορεί να κάνει και αλλιώς παρά να αναμένει έντονη υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμούς της, ενώ η πλειονοτική ομάδα (Ελληνες) φαίνεται να υπερβάλλει εις βάρος της, αναμένοντας και αυτή υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού της από τους Ελ/τσιγγάνους, δεδομένου ότι διαψεύδεται από τα δεδομένα του πραγματικού χαρακτηρισμού της. Κατά συνέπεια, αυτή η αναμονή της υπεροχής του αρνητικού χαρακτηρισμού τους θα πρέπει να οφείλεται αφενός στην πάγια τάση των ομάδων να μην αναμένουν ευνοϊκά σχόλια (χαρακτηρισμό) από την εξωομάδα¹ και αφετέρου στην απειλή που αναμένουν από τους Ελ/τσιγγάνους μετά τον "ανελέητο" αρνητικό βομβαρδισμό που τους έκαναν.

Δ) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α5σ6 "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

Μέσοι όροι αναφορών από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ θετικού (+) / αρνητικού (-) χαρακτηρισμού ενδοομαδικά, Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 ζευγών στερεοτύπων (+,-), στις 4 ΕΙΚΟΝΕΣ

		($\bar{X}$)	S	df	t	P
ΕΙΜΑΙ	E +	3,48	2,65	111	***	P<0,001
	E -	0,82	1,37		8,06	
	ET +	3,16	2,96	111	***	P<0,001
	ET -	1,08	1,52		6,30	
ΕΙΜΑΣΤΕ	E +	6,19	3,06	35	***	P<0,001
	E -	0,38	0,68		10,56	
	ET +	2,96	2,73	30	0,26	n-s
	ET -	3,19	2,90			
ΕΙΝΑΙ*	E +	4,65	2,96	42	**	P<0,01
	E -	2,39	2,41		3,01	
	ET +	0,70	0,96	43	***	P<0,001
	ET -	8,47	1,43		25,90	
Π.Ο.Ε.	E +	2,12	2,57	31	*	P<0,05
	E -	3,75	3,03		1,75	
	ET +	1,44	1,86	37	***	P<0,001
	ET -	4,84	2,93		-4,72	

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (*), 1% (**), 1‰ (***)

*ΕΙΝΑΙ= χαρακτηρίζονται από την άλλη ομάδα

Παρατηρούμε:

1) Ότι από τις 8 περιπτώσεις μόνο σε μία περίπτωση η διαφορά μεταξύ θετικού και αρνητικού χαρακτηρισμού είναι στατιστικά ασήμαντη. Συγκεκριμένα, η υπεροχή του αρνητικού ομαδικού αυτοχαρακτηρισμού των Ελ/τσιγγάνων [ET ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > ET ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] είναι μικρή και στατιστικά ασήμαντη.

2) Στις άλλες 7 περιπτώσεις η διαφορά μεταξύ θετικού και αρνητικού χαρακτηρισμού ενδοομαδικά είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα σε 5 περιπτώσεις στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1‰. Συγκεκριμένα: α) Στον ατομικό

¹ Ο Παπαστάμου πολύ παραστατικά τονίζει την έντονη τάση των ομάδων να χαρακτηρίζουν αρνητικά κάθε εξωομάδα όταν στον χώρο της αφέρωσης του βιβλίου του "ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ" παραθέτει το γνωστό "Πας μη Έλλην βάρβαρος" (Παπαστάμου Σ., 1990, σ. 5).

αυτοχαρακτηρισμό ΕΙΜΑΙ, τόσο στους Έλληνες όσο και στους Ελ/τσιγγάνους η υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού [ΕΙΜΑΙ (+) > ΕΙΜΑΙ (-)] είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1% (Έλληνες: $df=111$ $t=8,06$ $P<0,001$, Ελ/τσιγγάνοι: $df=111$ $t=6,30$ $P<0,001$).

β) Στον αυτοχαρακτηρισμό των ομάδων ΕΙΜΑΣΤΕ: Στους μεν Έλληνες η υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού [Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] είναι στατιστικά σημαντική στο υψηλό επίπεδο 1% ($df=35$ $t=10,56$ $P<0,001$) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους (όπως προαναφέρθηκε) η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού [Τ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Τ ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] είναι στατιστικά ασήμαντη.

γ) Στον αλληλοχαρακτηρισμό των ομάδων ΕΙΝΑΙ: Στους μεν Έλληνες η υπεροχή του θετικού χαρακτηρισμού τους [Ε ΕΙΝΑΙ (+) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)] είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1% ($df=42$ $t=3,01$ $P<0,01$) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους η υπεροχή του αρνητικού χαρακτηρισμού τους [Τ ΕΙΝΑΙ (-) > Τ ΕΙΝΑΙ (+)] είναι επίσης στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1% ($df=43$ $t=25,90$ $P<0,001$).

δ) Στον εικαζόμενο χαρακτηρισμό των ομάδων Π.Ο.Ε.: Στους μεν Έλληνες η αναμενόμενη υπεροχή του αρνητικού τους χαρακτηρισμού [Ε Π.Ο.Ε. (-) > Ε Π.Ο.Ε. (+)] είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% ($df=31$ $t=1,75$ $P<0,05$), ενώ στους Ελ/τσιγγάνους η αναμενόμενη υπεροχή επίσης του αρνητικού χαρακτηρισμού τους είναι στατιστικά σημαντική στο επίπεδο 1% ($df=37$ $t=-4,72$ $P<0,001$).

β) ΔΙΟΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ 1. ΣΤΟΝ ΘΕΤΙΚΟ (+) 2. ΣΤΟΝ ΑΡΝΗΤΙΚΟ (-) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΣΤΙΣ 4 ΕΙΚΟΝΕΣ:

(1. ΕΙΜΑΙ 2. ΕΙΜΑΣΤΕ 3. ΕΙΝΑΙ 4. ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ)

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Α5, Σχ. Α5)

1) Είναι εντυπωσιακή η απόλυτη κυριαρχία (υπεροχή σε όλες τις εικόνες) των μεν Ελλήνων στα θετικά των δε Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά.

2) Η υπεροχή (φ.π.) κατά σειρά μεγέθους (στις 4 ΕΙΚΟΝΕΣ)

ΘΕΤΙΚΑ (+)	E 3 (6,6)	2 (2)	4 (1,4)	1 (1,1)	ΑΡΝΗΤΙΚΑ (-)	E (-)	(-)	(-)	(-)
ΕΤ	(-)	(-)	(-)	(-)	ΕΤ	2(8,3)	3 (3,5)	1 (1,3)	4 (1,1)

Παρατηρούμε: α) Η σειρά υπεροχών διαφοροποιείται στα αρνητικά. β) Η μέγιστη αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 8,3 φ.π.] είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τη μέγιστη θετική υπεροχή των Ελλήνων [Ε ΕΙΝΑΙ (+) 6,6 φ.π.]. Η ελάχιστη θετική υπεροχή των Ελλήνων συμπίπτει μεν, ως προς την τιμή, με την ελάχιστη αρνητική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων, αλλά σημειώνεται σε διαφορετική εικόνα [Ε ΕΙΜΑΙ (+) 1,1 φ.π./ ΕΤ Π.Ο.Ε. (-) 1,1 φ.π.]. γ) Οι μεγαλύτερες υπεροχές (θετικές, αρνητικές) σημειώνονται στις 2 εικόνες "ΕΙΜΑΣΤΕ" και "ΕΙΝΑΙ". δ) Η μεγαλύτερη από όλες τις υπεροχές σημειώνεται στην αρνητική εικόνα ΕΙΜΑΣΤΕ (-) (8,3 φ.π.) στους Ελ/τσιγγάνους ενώ οι μικρότερες, στην θετική ΕΙΜΑΙ (+) (1,1 φ.π.) των Ελλήνων και στην αρνητική Π.Ο.Ε. (-) (1,1 φ.π.) των Ελ/τσιγγάνων.

3) Συγκρίνοντας θετική και αρνητική υπεροχή κατά εικόνα παρατηρούμε: α) Στην εικόνα ΕΙΜΑΙ η αρνητική των Ελ/τσιγγάνων είναι 1,1 φορές μεγαλύτερη από τη θετική των Ελλήνων [ΕΤ ΕΙΜΑΙ (-) > Ε ΕΙΜΑΙ (+)]. β) Στην εικόνα ΕΙΜΑΣΤΕ η αρνητική των Ελ/τσιγγάνων είναι 4,1 φορές μεγαλύτερη από τη θετική των Ελλήνων [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > Ε ΕΙΜΑΣΤΕ (+)]. γ) Στην εικόνα ΕΙΝΑΙ η θετική των Ελλήνων είναι 1,8 φορές μεγαλύτερη από την αρνητική των Ελ/τσιγγάνων [ΕΤ ΕΙΝΑΙ (+) > Ε ΕΙΝΑΙ (-)]. δ) Στην εικόνα Π.Ο.Ε. η θετική των Ελλήνων είναι 1,2 φορές μεγαλύτερη από την αρνητική των Ελ/τσιγγάνων [ΕΤ Π.Ο.Ε. (+) > Ε Π.Ο.Ε. (-)].

Πιν. Α57: "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών (από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) και διομαδική σύγκριση - Υπεροχή (Υ) α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων, στις 4 ΕΙΚΟΝΕΣ

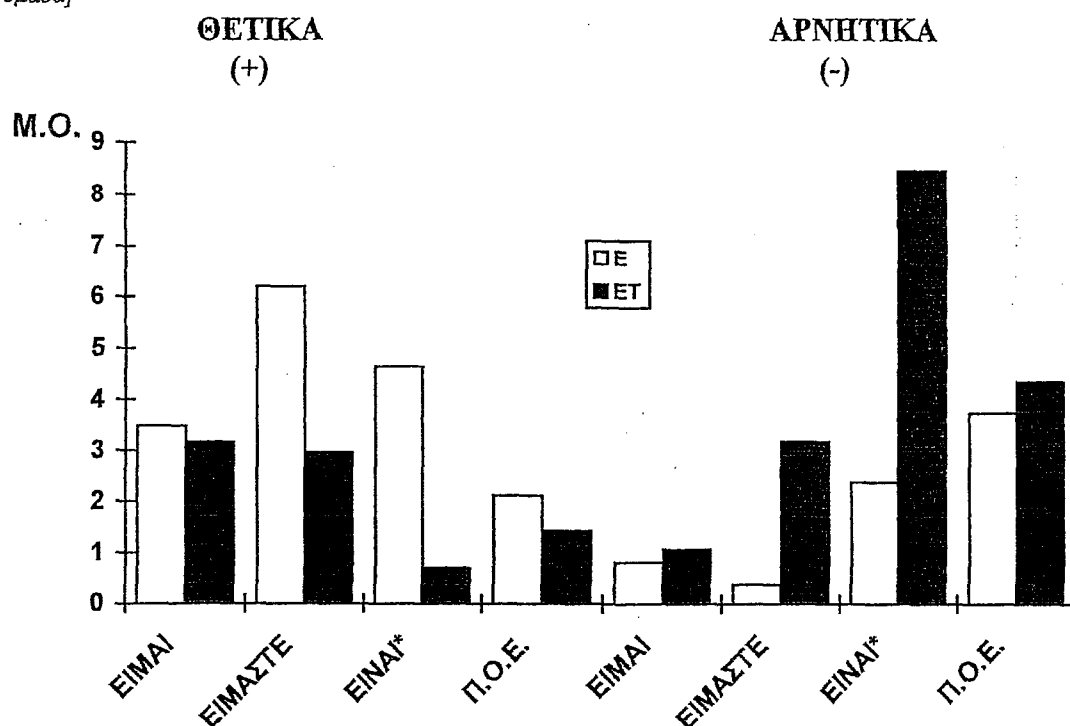
	ΘΕΤΙΚΑ +				ΑΡΝΗΤΙΚΑ -			
	Μ.Ο.		Υ		Μ.Ο.		Υ	
	Ε	ΕΤ	Ε	ΕΤ	Ε	ΕΤ	Ε	ΕΤ
ΕΙΜΑΙ	3,48	3,16	1,1	-	0,82	1,08	-	1,3
ΕΙΜΑΣΤΕ	6,19	2,96	2,0	-	0,38	3,19	-	8,3
ΕΙΝΑΙ*	4,65	0,70	6,6	-	2,39	8,47	-	3,5
Π.Ο.Ε.	2,12	1,44	1,4	-	3,75	4,36	-	1,1

Υ= Υπεροχή, φορές περισσότερη

*ΕΙΝΑΙ = Χαρακτηρίζονται από άλλη ομάδα

Σχ. Α57: "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) αναφορών (από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) α) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων, στις 4 ΕΙΚΟΝΕΣ [*ΕΙΝΑΙ=Χαρακτηρισμός από την άλλη ομάδα]

**ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΩΝ 2 ΟΜΑΔΩΝ
Β) 2ο ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ**

ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΙΜΑΙ, ΕΙΜΑΣΤΕ, ΕΙΝΑΙ, ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ:

α) Η ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΑΛΛΗΛΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ [Ε ΕΙΝΑΙ (+) 6,6 φ.π.].

β) Η ΓΕΝΙΚΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ [ΕΤ ΕΙΜΑΣΤΕ (-) 8,3 φ.π.]. Η ΕΛΑΧΙΣΤΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ [Τ Π.Ο.Ε. 1,4 φ.π.].

Γ) Συζήλια

1) Τα συνολικά δεδομένα βεβαιώνουν ότι μεταξύ των δύο ομάδων (πλειονοτικής - Ελλήνων και μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων) υπάρχει εντυπωσιακή διαφοροποίηση από πλευράς κατεύθυνσης της υπεροχής (σε όλες τις εικόνες στα θετικά των Ελλήνων και στα αρνητικά των Ελ/τσιγγάνων) ενώ από πλευράς έντασης - μεγέθους υπεροχής υπάρχει σημαντική απόσταση μεταξύ μέγιστης και ελάχιστης. Φαίνεται τα δεδομένα επιβεβαιώνουν την τρέχουσα πραγματικότητα των διομαδικών αναπαραστάσεων που κατά την κρατούσα γενική άποψη¹, η μεν πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) υπερτερούν στον θετικό χώρο ενώ η μειονότητα (Ελ/τσιγγάνοι) στον αρνητικό.

2) Η θεαματική υπεροχή των Ελλήνων στον αλληλοχαρακτηρισμό των ομάδων, όπου οι Έλληνες χαρακτηρίζονται θετικά από τους Ελ/τσιγγάνους 6,6 φορές περισσότερο (από ότι οι Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες) αποκαλύπτει τελικά ότι άσχετα αν θεωρείται μύθος η ανωτερότητα της πλειονότητας, φαίνεται ότι αυτός ο μύθος βιώθηκε, εσωτερικεύθηκε και ενσυνείδητα ομολογείται και από την πλευρά της μειονότητας. Αυτό καταδεικνύει την τεράστια δύναμη των μηχανισμών² της εκάστοτε κρατούσας τάξης (πλειονότητας) για άσκηση κοινωνικού ελέγχου και επιρροής με στόχο σε πρώτη φάση την δημιουργία ευνοϊκών γι' αυτήν κοινωνικών δεδομένων και σε δεύτερη φάση την παγίωση και συντήρηση αυτών των δεδομένων μέσα από ένα πλέγμα καλυμμένων κατά κανόνα ελιγμών πειθούς και επιρροής.

3) Από την άλλη πλευρά η επίσης θεματική υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στον αρνητικό αυτοχαρακτηρισμό των ομάδων, όπου αυτοχαρακτηρίζονται αρνητικά ως ομάδα 8,3 φορές περισσότερο (από ότι οι Έλληνες), αντανακλά αφενός το μεγάλο βαθμό αρνητικής ομαδικής αυτογνωσίας και αφετέρου την επιτυχία της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) να "περάσει" στις αντιλήψεις των μελών της μειονοτικής ομάδας (Ελ/τσιγγάνων) την ταύτιση της μειονότητας με την κατωτερότητα και το αρνητικό.

4) Το γεγονός ότι στις δύο εικόνες "ΕΙΜΑΣΤΕ" και "ΕΙΝΑΙ" σημειώνεται το μεγαλύτερο κοντράστ της διαφοροποίησης³ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (στα θετικά υπέρ των Ελλήνων, στα αρνητικά υπέρ των Ελ/τσιγγάνων), κυρίως θα πρέπει να οφείλεται στους παρακάτω 2 λόγους. Πρώτον, οι δύο αυτοί τύποι χαρακτηρισμού οπτικά, ακουστικά και νοηματικά, αποτελούν λέξεις - κλειδιά που μόνο η θέα, το άκουσμα και η προφορά τους αυτόματα θυμίζει αφενός ομάδα υπαγωγής και αφετέρου διομαδική διαφοροποίηση. Δεύτερον, οι δύο αυτοί τύποι χαρακτηρισμού - εικόνες, και σαν εξωτερικό σχήμα και ερέθισμα είναι προσυνομιλητικοί στην παιδική ηλικία (στερεότυποι μονολεκτικοί χαρακτηρισμοί).

5) Στις δύο εικόνες ("ΕΙΜΑΙ" και "Π.Ο.Ε.") η μη σαφώς κυριαρχία μιας εκ των δύο ομάδων, θα μπορούσε ίσως να αποδοθεί στο γεγονός ότι στον ατομικό αυτοχαρακτηρισμό των μελών των Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων ("ΕΙΜΑΙ") δεν συνειδητοποιείται έντονα⁴ η υπαγωγή σε ομάδα και κατ' επέκταση διομαδική διαφοροποίηση αλλά προέχει και κυριαρχεί η έκθεση του ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ, που παρά την ιδιαιτερότητα φαίνεται να λειτουργεί και κάποια ενιαία τάση αυτοπεριγραφής των ατόμων, ανεξαρτήτως ομάδας υπαγωγής, ως

¹ Και βέβαια η κρατούσα άποψη σπινχει την θέση της εκάστοτε άρχουσας τάξης που σε επίπεδο διομαδικό συμπίπτει με την πλειονοτική ομάδα.

² Για την όλη διαδικασία και διάδοση του Ρατσιστικού φαινομένου βλέπε α) Στη μελέτη των Hewsline M, Benn W., Wilson A. 1988 σ. 161 (McConchay, Hough 1976/ Grosby, Promley, Saxe 1980). β) Παπαστάμου Σ (1989, σσ. 83,89).

³ α) Η διαφοροποίηση είναι εντονότερη σε διομαδικό επίπεδο από ότι σε διατομικό (Doise, Lorentz 1987 στο Doise W. 1988 σ. 106). β) Την διαφοροποίηση ατομικών - προσωπικών στερεοτύπων και κοινωνικών που κυρίως αναφέρονται σε κοινωνικές ομάδες, εσημαίνουν οι Desorand, Bakman 1964 (στο Van Heck G., Dijkstra P. 1985 σ. 190). Το κύριο ρεύμα των ερευνών για τα κοινωνικά στερεότυπα (ομαδικά) εκπροσωπούν: Carlus, Colfman, Waters 1969/ Brigham 1974/ Ashmore, Del Boca 1980 (Στο Van Heck G., Dijkstra P., 1985 σ.190).

⁴ Βέβαια δεν μπορεί να ισχυρισθεί κανείς ότι το αυτοπεριγραφόμενο άτομο αποποιείται την ομαδική του υπαγωγή και ότι στη σκέψη του τοποθετήθηκε "μονωτικό" μεταξύ του ΕΜΕΣ και του ΕΓΩ, ώστε να περιγράψει απόλυτα μόνο το δεύτερο. Οι παρορτήσεις και τα βιώματα της ομαδικής του υπαγωγής είναι δεδομένα εφόσον το άτομο είναι κοινωνικό, όμως στην περίπτωση περιγραφής του ΕΓΩ (ΕΙΜΑΙ) ο μικρός μωσαϊκτής δίνει έμφαση και περιγράφει τον ΕΑΥΤΟ του αλλά συγχρόνως, σιωπηρώς και έμμεσα διαχέεται στα περιγραφόμενα και η ομαδική του ταυτότητα.

προς την επιλογή και έκθεση ατομικών γνωρισμάτων - στερεοτύπων. β) Όσον αφορά το Π.Ο.Ε., στο γεγονός ότι 1) στο συγκεκριμένο τύπο εικόνας, όπου τα μέλη κάθε ομάδας εικάζουν τον χαρακτηρισμό της ομάδας τους από την άλλη ομάδα (εξωομάδα), ίσως λειτουργεί σε κάποιο βαθμό ενιαία τάση περιγραφής που ελάχιστα παρεμβαίνει η ομάδα υπαγωγής. 2) Αυτός καθ' αυτός ο τύπος - φράση της εικόνας ("Η ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ") όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί σύνθετο συλλογιστικό σχήμα που δυσκολεύει κάπως την κρίση και σκέψη των μικρών μαθητών επιπέδου Δημοτικού, που κατά κανόνα κινούνται με απλούς μηχανισμούς και σε μονοσήμαντες κατευθύνσεις.¹ Γι' αυτό και είναι πιθανό ένα σημαντικό μέρος των περιγραφών να μην απαντούν κυριολεκτικά στο "Η ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" αλλά, καθώς είναι γνωστή η ευκολία εκτροπής της παιδικής σκέψης, να παρασύρονται οπτικά από την πρώτη εικόνα ("Η ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ") ή την τελευταία ("ΕΙΜΑΣΤΕ") και να περιγράφονται κατά βάθος το πρώτο (Η" ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ") ή το δεύτερο ("ΕΙΜΑΣΤΕ").

Α) Στατιστική Σημαντικότητα

Πιν. Α5σ7 "ΕΙΜΑΙ", "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ":
Μέσοι όροι αναφορών (από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και Z-τιμές για στατιστική σημαντικότητα της διομαδικής διαφοράς των μέσων όρων σ) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 θετικών (+) β) Στο ΣΥΝΟΛΟ των 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων, στις 4 ΕΙΚΟΝΕΣ

ΘΕΤΙΚΑ (+)						ΑΡΝΗΤΙΚΑ (-)			
		($\bar{X}$)	S	Z	P	($\bar{X}$)	S	Z	P
ΕΙΜΑΙ	E	3,48	2,65	3,85	P<0,001	0,82	1,37	*	P<0,05
	ET	3,16	2,96			1,08	1,52		
ΕΙΜΑΣΤΕ	E	6,19	-2,81	3,86	P<0,001	0,38	0,68	***	P<0,001
	ET	2,96	2,73			3,19	2,90		
ΕΙΝΑΙ*	E	4,65	2,96	6,11	P<0,001	2,39	2,41	***	P<0,001
	ET	0,70	0,96			8,47	1,43		
Π.Ο.Ε.	E	2,12	2,57	-0,51	n-s	3,75	3,03	1,40	n-s
	ET	1,44	1,86			4,84	2,93		

ΣΗΜ.: Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 5% (*), 1% (***)

*ΕΙΝΑΙ= χαρακτηρίζονται από την άλλη ομάδα

Μόνο στην εικόνα "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ" τόσο η υπεροχή των Ελλήνων στα θετικά [E Π.Ο.Ε. (+) > ET Π.Ο.Ε. (+)] όσο και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά [ET Π.Ο.Ε. (-) > E Π.Ο.Ε. (-)], δεν είναι στατιστικά σημαντικές. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η διομαδική υπεροχή είναι στατιστικά σημαντική. Συγκεκριμένα: α) ΕΙΜΑΙ: Η υπεροχή των Ελλήνων στα θετικά [E ΕΙΜΑΙ (+) > ET ΕΙΜΑΙ (+)] και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά [ET ΕΙΜΑΙ (-) > E ΕΙΜΑΙ (-)] είναι στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο 1% και 5% αντίστοιχα (θετικά: Z=3,85 P<0,001, αρνητικά: Z=2,00 P<0,05). β) ΕΙΜΑΣΤΕ: Η υπεροχή των Ελλήνων στα θετικά [E ΕΙΜΑΣΤΕ (+) > ET ΕΙΜΑΣΤΕ (+)] και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά [ET ΕΙΜΑΣΤΕ (-) > E ΕΙΜΑΣΤΕ (-)] είναι στατιστικά σημαντικές στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1% (θετικά: Z=3,85 P<0,001, αρνητικά: Z=2,00 P<0,05). γ) ΕΙΝΑΙ: Η υπεροχή των Ελλήνων στα θετικά [E ΕΙΝΑΙ (+) > ET ΕΙΝΑΙ (+)] και η υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων στα αρνητικά [ET ΕΙΝΑΙ (-) > E ΕΙΝΑΙ (-)] είναι στατιστικά σημαντικές στο ίδιο υψηλό επίπεδο 1% (θετικά: Z=6,11 P<0,001, αρνητικά: Z=7,58 P<0,001)

¹ Ευκολότερη είναι για το μικρό μαθητή η μονόδρομη κατεύθυνση της σκέψης του (→) στην περιγραφή του "ΕΙΜΑΣΤΕ" ή "ΕΙΝΑΙ" παρά η αμφίδρομη (↔) που απαιτεί η περιγραφή του "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ".

Γ2. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ': ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ¹

(Πόσο προτιμάται για σχέση άγνωστος Έλληνας ή Ελ/τσιγγάνος μαθητής από έγχρωμη φωτογραφία)

α) Οι επιμέρους επιθυμητές σχέσεις

ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΕΛΛΗΝΑ Ή ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ ΣΕ 27 ΕΙΔΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από Αγόρια και Κορίτσια, των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στα 27 είδη επιθυμητών σχέσεων

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Ε1, Σχ. Ε1)

1) Είναι εντυπωσιακό ότι ενώ οι Έλληνες (αγόρια και κορίτσια) προτιμούν στα 27 είδη επιθυμητών σχέσεων Ελ/τσιγγάνους σε χαμηλό ποσοστά, αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι (αγόρια και κορίτσια) προτιμούν Έλληνες σε υψηλά ποσοστά. Συγκεκριμένα: Μέγιστα - Ελάχιστα ποσοστά (%) προτίμησης:

$E_a \rightarrow \tau$	32% (Γ7) - 7% (Α3, ΣΤ2)	$E_k \rightarrow \tau$	20% (Γ4, Γ7, ΣΤ1) - 0% (Ζ1)
$ET_a \rightarrow \varepsilon$	80% (Ζ2) - 40% (Γ7)	$ET_k \rightarrow \varepsilon$	95% (Α1) - 65% (Δ2)

Παρατηρούμε: α) Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων (υπέρ των Ελλήνων) είναι μεγαλύτερη στην περίπτωση των κοριτσιών (ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ) τόσο στα μέγιστα όσο και στα ελάχιστα ποσοστά προτίμησης. β) Ως προς το είδος της σχέσης που σημειώνονται τα μέγιστα ποσοστά προτίμησης από τα 2 φύλα παρατηρούμε: ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ: Ενώ τα αγόρια - Έλληνες (E_a) προτιμούν 32% Ελ/τσιγγάνους για τη σχέση Γ7 "Σε ποιον θα ήθελες να λες τα μυστικά σου", τα αγόρια -Ελ/τσιγγάνοι (ET_a) προτιμούν 80% Έλληνες για τη σχέση Ζ2 "Ποιον θα ήθελες στον αποχωρισμό να αγκαλιάσεις και να φιλήσεις πρώτο". ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ: Τα μεν κορίτσια Έλληνες (E_k) προτιμούν 20% Ελ/τσιγγάνους για τις σχέσεις Γ4 "Ποιον θα ήθελες να βοηθήσεις πρώτο", Γ7 "Σε ποιον θα ήθελες να λες τα μυστικά σου", ΣΤ1 "Ποιον θα ήθελες να πηγαίνεις σπίτι του και να παίζετε", τα δε κορίτσια Ελ/τσιγγάνοι (ET_k) προτιμούν 95% Έλληνες στη σχέση Α1 "Με ποιον θα ήθελες να μένετε στην ίδια γειτονιά".

2) Είναι επίσης εντυπωσιακό ότι και στα 2 φύλα (ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ) τα μεν ποσοστά (%) των προτιμηθέντων Ελ/τσιγγάνων (από τους Έλληνες) είναι πολύ χαμηλότερα από το 50% ($T < 50\%$) αντίθετα τα ποσοστά των προτιμηθέντων Ελλήνων (από τους Έλληνες) είναι πολύ υψηλότερα από το 50% ($E > 50\%$). Η διαφοροποίηση στα κορίτσια και πάλι μεγαλύτερη. Τα παραπάνω, επιβεβαιώνονται στον παρακάτω πίνακα. Παρατηρούμε ότι η απόσταση των 2 ομάδων στα κορίτσια είναι μεγαλύτερη. Συγκεκριμένα, ενώ στα ΑΓΟΡΙΑ οι προτιμηθέντες Έλληνες στη στήλη 90-81% είναι μόνο σε 1 σχέση και προτιμηθέντες Ελ/τσιγγάνοι στη στήλη 9-1% μόνο σε 2 σχέσεις, αντίθετα στα ΚΟΡΙΤΣΙΑ στις ίδιες στήλες οι προτιμηθέντες Έλληνες είναι σε 11 σχέσεις και οι προτιμηθέντες Ελ/τσιγγάνοι επίσης σε 11 σχέσεις.

Επίσης, παρατηρούμε εντυπωσιακή ενδοομαδική διαφοροποίηση μεταξύ των 2 φύλων, στους μεν Έλληνες μεταξύ των ποσοστών 99-81% στους δε Ελ/τσιγγάνους μεταξύ των ποσοστών 9-0%. Συγκεκριμένα: α) Στους Έλληνες: Τα μεν αγόρια προτιμούν Ελ/τσιγγάνους μεταξύ των ποσοστών 99-81% μόνο σε 1 σχέση, αντίθετα τα κορίτσια σε 13 σχέσεις. β) Στους Ελ/τσιγγάνους: Τα μεν αγόρια προτιμούν Έλληνες μεταξύ των ποσοστών 9-0% σε 2 σχέσεις, αντίθετα τα κορίτσια σε καμία.

¹ α) Ποιον επιθυμούν για σχέση (Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνο) β) Η επιλογή έγινε από έγχρωμη μικτή φωτογραφία αγνώστων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών (ωκεανού Σχολείου Αλεξάνδρειας Ημαθίας).

ΠΝ. ΕΙ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΤΕΙΓΓΑΝΩΝ:

Ποσοστά* (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τα 2 ΦΥΛΛΑ των δύο ομάδων(Ε.ΕΤ) στα 27 είδη επιθυμητών σχέσεων και σύγκριση των ποσοστών -Υπεροχή προτιμηθέντων (Υ).

1	2	A1	A2	A3	A4	A5	B1	B2	B3	Γ1	Γ2	Γ3	Γ4	Γ5	Γ6	Γ7	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	Ε3	Ε4	ΣΠ	ΣΤ2	Ζ1	Ζ2	Ζ3	Η
Ε _α →Ε	%	90	85	93	85	83	80	78	85	85	80	78	85	80	75	68	80	83	85	73	83	85	73	93	85	85	90	85
Ε _α →ΕΤ		10	15	7	15	17	20	22	15	15	20	22	15	20	25	32	20	17	15	27	17	15	27	7	15	15	10	15
ΕΤ _α →ΕΤ	%	32	32	30	42	30	35	37	37	32	37	35	30	45	40	60	30	42	45	45	40	35	42	32	40	20	22	25
ΕΤ _α →Ε		68	68	70	58	70	65	63	63	68	63	65	70	55	60	40	70	58	55	55	60	65	58	68	60	80	78	75
Ε _α →Ε	Υ	9	5,6	13,2	5,6	4,8	4	3,5	5,6	5,6	4	3,5	5,6	4	3	2,1	4	4,8	5,6	2,7	4,8	5,6	2,7	13,2	5,6	5,6	9	5,6
Ε _α →ΕΤ		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΕΤ _α →ΕΤ	Υ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΕΤ _α →Ε		2,1	2,1	2,3	1,3	2,3	1,8	1,7	1,7	2,1	1,7	1,8	2,3	1,2	1,5	-	2,3	1,3	1,2	1,2	1,5	1,8	1,3	2,1	1,5	4	3,5	3

1	2	A1	A2	A3	A4	A5	B1	B2	B3	Γ1	Γ2	Γ3	Γ4	Γ5	Γ6	Γ7	Δ1	Δ2	Ε1	Ε2	Ε3	Ε4	ΣΠ	ΣΤ2	Ζ1	Ζ2	Ζ3	Η
Ε _α →Ε	%	98	85	88	85	93	93	90	90	90	88	88	80	85	95	80	85	93	93	95	93	93	80	90	100	95	93	90
Ε _α →ΕΤ		2	15	12	15	7	7	10	10	10	12	12	20	15	5	20	15	7	7	5	7	7	20	10	0	5	7	10
ΕΤ _α →ΕΤ	%	5	25	30	17	25	17	15	22	20	25	27	30	15	22	32	7	35	30	17	15	15	25	17	12	17	15	20
ΕΤ _α →Ε		95	75	70	83	75	83	85	78	80	75	73	70	85	78	68	93	65	70	83	85	85	75	83	88	83	85	80
Ε _α →Ε	Υ	49	5,6	7,3	5,6	13,2	13,2	9	9	9	7,3	7,3	4	5,6	19	4	5,6	13,2	13,2	19	13,2	13,2	4	9	100	19	13,2	9
Ε _α →ΕΤ		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΕΤ _α →ΕΤ	Υ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΕΤ _α →Ε		19	3	2,3	4,8	3	4,8	5,6	3,5	4	3	2,7	2,3	5,6	3,5	2,1	13,2	1,8	2,3	4,8	5,6	5,6	3	4,8	7,3	4,8	5,6	4

ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ, 2= ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ Υ=Υπεροχή προτιμηθέντων (φορές περισσότερες)

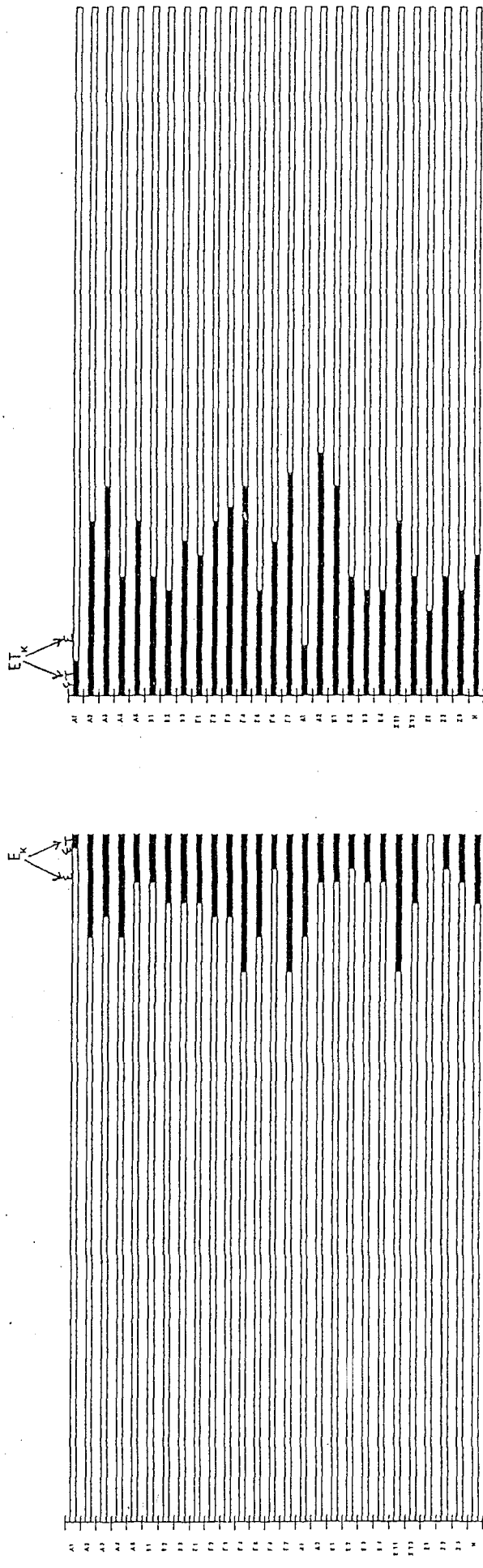
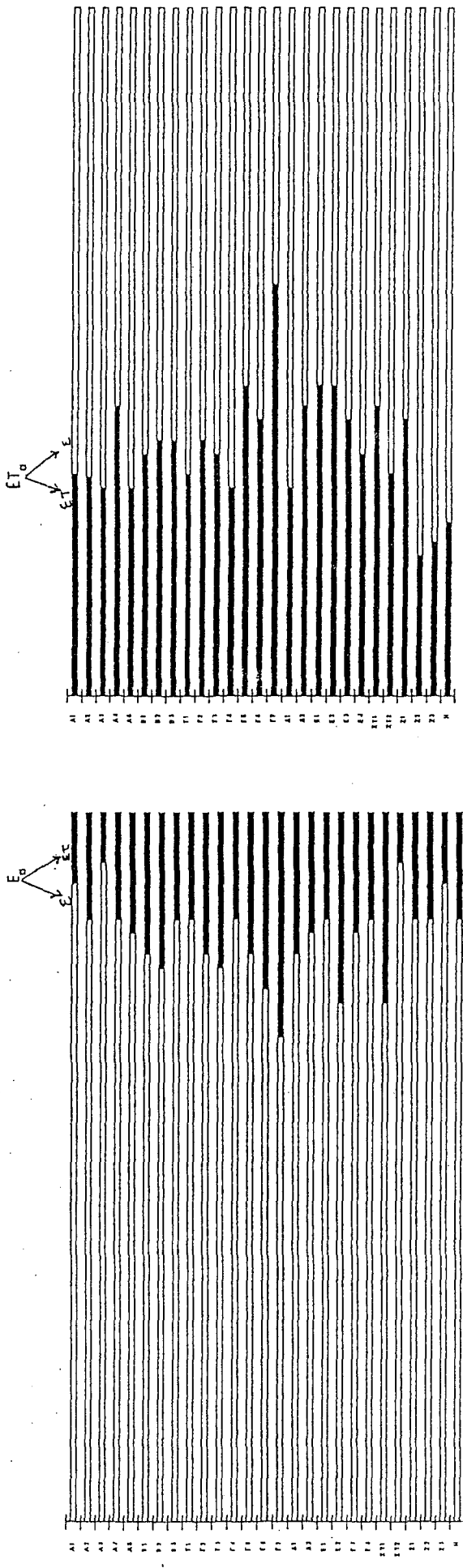
* Οι απόλυτες συχνότητες στους αναλυτικούς πίνακες του παραρτήματος

ΠΟΙΟΝ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ:

A1	Να μένετε στην ίδια γειτονιά	Γ2	Να είναι αρχηγός σε ομαδικό παιχνίδι	Ε2	Να παίζετε στη γειτονιά
A2	Τα σήπια σας να είναι κοντά	Γ3	Για αρχηγό της τάξης σου	Ε3	Να παίζετε μαζί ένα αναμμένο σου παιχνίδι
A3	Να μένετε μαζί στο ίδιο σπίτι	Γ4	Να βοηθήσεις πρώτο	Ε4	Να πάτε μαζί διακοπές το καλοκαίρι
A4	Να είδατε στο ίδιο σχολείο	Γ5	Να δανείσεις χρήματα πρώτο	ΣΠ	Να πηγαίνεις σπίτι του για να παίζετε
A5	Να είδατε στην ίδια τάξη	Γ6	Να φυλάξει το πορτοφόλι σου	ΣΤ2	Να έρχεται στο σπίτι σου για να παίζετε
B1	Να έρχεστε παρέα το πρωί στο σχολείο	Γ7	Να λες τα μυστικά σου	Ζ1	Να φορέσει τις φόρμες σου (αν δεν έχει)
B2	Να είδατε μαζί επιμελητές	Δ1	Να δώσεις το τηλέφωνό σου πρώτο	Ζ2	Στον αποχωρισμό να σηκωθείς και να φλέρδεις πρώτο
B3	Να κάθεται μαζί στο ίδιο θρανίο	Δ2	Να έχειτε αλληλογραφία μετά το Δημοτικό	Ζ3	Να σου δώσει να φας το μισοφαγωμένο του οντούις
Γ1	Να συνεργάζεστε μαζί στα μαθήματα	Ε1	Να κάνετε παρέα στο σχολείο	Η	Να είναι ο καλύτερός σου φίλος

ΣΧ. ΕΙ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΕΙΞΙΓΑΝΕΡΝ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελντεϊγγάνων από τα 2 φύλα των δύο ομάδων (Ε,Η) στα 27 είδη επιθυμητών σχέσεων

ΠΟΣΟΣΤΑ ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΩΝ

ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ > 50%							50%	ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ < 50%					
1	2	100%	99-91%	90-81%	80-71%	70-61%	60-51%	49-40%	39-30%	29-20%	19-10%	9-1%	0%
$E_a \rightarrow$ $E\bar{I}$	-	-	-	-	-	-	-	-	$\Gamma 7$ (1)	$B1, B2,$ $\Gamma 2, \Gamma 3, \Gamma$ $5, \Gamma 6, \Delta 1$ $, E2, \Sigma 1$ 1 (9)	$A1, A2, A4, A5,$ $B3, \Gamma 1, \Gamma 4, \Delta 2, E$ $1, E3, E4, Z1, Z2,$ $Z3, H$ (15)	$A3, \Sigma 2$ (2)	-
$E\bar{T}_a$ $\rightarrow E$	-	-	$Z2$ (1)	$A3, A5, \Gamma 4,$ $\Delta 1, Z3, H$ (6)	$A1, A2, B1, B2,$ $B3, \Gamma 1, \Gamma 2, \Gamma 3,$ $\Gamma 6, E3, E4, \Sigma 1$ $2, Z1$ (13)	$A4, \Gamma 5,$ $\Delta 2, E1,$ $E2, \Sigma 1$ (6)	-	$\Gamma 7$ (1)	-	-	-	-	-
$E_k \rightarrow$ $E\bar{I}$	-	-	-	-	-	-	-	-	-	$\Gamma 4, \Gamma 7, \Sigma$ $T1$ (3)	$A2, A3, A4, B2,$ $B3, \Gamma 1, \Gamma 2, \Gamma 3, \Gamma$ $5, \Delta 1, \Sigma 1, Z, H$ (12)	$A1, A5, B1,$ $\Gamma 6, \Delta 2, E1,$ $E2, E3, E4,$ $Z2, Z3$ (11)	$Z1$ (1)
$E\bar{T}_k$ $\rightarrow E$	-	$A1, \Delta 1$ (2)	$A4, B1, B2,$ $\Gamma 5, E2, E3, E$ $4, \Sigma 1, Z1, Z$ $2, Z3$ (11)	$A2, A5, B3,$ $\Gamma 1, \Gamma 2, \Gamma 3, \Gamma$ $6, \Sigma 1, H$ (9)	$A3, \Gamma 4, \Gamma 7, \Delta 2,$ $E1$ (5)	-	-	-	-	-	-	-	-

1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ

2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

B) Σχόλια

1) Τα παραπάνω δεδομένα αποκαλύπτουν μια σαφή αντίθεση τάσεων μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας, όσον αφορά την αλληλοπροτίμησή τους στα 27 είδη επιθυμητών σχέσεων. Στη μεν πλειονοτική ομάδα - Έλληνες, και τα 2 φύλα αποφεύγουν θεαματικά σχέσεις (περισσότερο κορίτσια) με μέλη της μειονοτικής ομάδας Ελ/τσιγγάνους (ποσοστά 29-1% σχεδόν στο σύνολο των 27 σχέσεων). Αντίθετα, στη μειονοτική ομάδα (Ελ/τσιγγάνους) και τα 2 φύλα επιθυμούν θεαματικά σχέσεις (περισσότερο και εδώ τα κορίτσια) με μέλη της πλειονοτικής ομάδας - Έλληνες (ποσοστά 90-51% σχεδόν στο σύνολο των 27 σχέσεων).

2) Όσον για το γυναικείο φύλο που επιτείνει τις ανωτέρω αντίθετες τάσεις των ομάδων (τα μεν κορίτσια - Έλληνες αποφεύγουν περισσότερο από τα αγόρια τους Ελ/τσιγγάνους, τα δε κορίτσια Ελ/τσιγγάνοι επιθυμούν περισσότερο από τα αγόρια τους Έλληνες) ίσως θα μπορούσε να αποδοθεί στο γεγονός ότι γενικά τα κορίτσια είναι πολύ πιο ευαισθητοποιημένα στην εμφάνιση¹ και το οπτικό, ώστε τα μεν κορίτσια - Έλληνες να αποφεύγουν περισσότερο από τα αγόρια το μελαμψό χρώμα των Ελ/τσιγγάνων, τα δε κορίτσια - Ελ/τσιγγάνοι να προτιμούν περισσότερο από τα αγόρια το λευκό χρώμα των Ελλήνων.

2. ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από το σύνολο κάθε ομάδας, στα επιμέρους 27 είδη επιθυμητών σχέσεων

A) Διαπιστώσεις

(Πιν. Ε2, Σχ. Ε2)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση >50%)

1) Άκρως εντυπωσιακή είναι ότι σε όλα τα είδη (27) των επιθυμητών σχέσεων όχι μόνο οι Έλληνες επιλέγουν θεαματικά περισσότερο τους Έλληνες αλλά επίσης και οι Ελ/τσιγγάνοι επιλέγουν θεαματικά

$$E \rightarrow E > \bar{E}T \text{ (εσωομαδα > εξωομαδα)}$$

$$ET \rightarrow E > \bar{E}T \text{ (εξωομαδα > εσωομαδα)}$$

περισσότερο Έλληνες

2) Οι μέγιστες και ελάχιστες υπεροχές προτίμησης είναι:

$$E \rightarrow E > \bar{E}T \quad 13,2 \text{ φ. π. (A1, Z1)} - 2,8 \text{ φ. π. (Γ7)}$$

$$ET \rightarrow E > \bar{E}T \quad 4,2 \text{ φ. π. (Δ1, Z2, Z3)} - 1,1 \text{ φ. π. (Γ7)}$$

Όπως παρατηρούμε στους μεν Έλληνες η μέγιστη υπεροχή προτίμησης Ελλήνων (13,2 φ.π.) σημειώνεται στις σχέσεις A1 ("Ποιον θα ήθελες να μένετε στην ίδια

¹ Την ευαισθητοποίηση και τίσση αυτή των κοριτσιών στην εμφάνιση, το οπτικό και γενικά την self-παρουσίαση, επιβεβαιώνουν τόσο οι Friedman R.C., Richard R.M., Vande Wiele R.L. (1978 σ. 330) όσο και οι Linds Kold, Tedeshi (1971) στο Tedeshi, Schlenker, Bonoma 1973 σ. 152).

γειτονιά") και Z1 ("ποιος θα ήθελες να φορέσει τις φόρμες σου, αν δεν είχε"), ενώ στους Ελ/τσιγγάνους επίσης η μέγιστη υπεροχή επιλογής Ελλήνων (4,2 φ.π.) σημειώνεται στις σχέσεις Δ1 ("Σε ποιον θα ήθελες να δώσεις το τηλέφωνό σου πρώτα"), Z2 ("Ποιον θα ήθελες στον αποχωρισμό να αγκαλιάσεις και να φιλήσεις πρώτο"), Z3 ("Ποιος θα ήθελες να σου δώσει να φας το μισοφαγωμένο του σάντουιτς").

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας (E→ετ, ET→ε)

ΠΟΣΟΣΤΑ ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΩΝ

1	2	ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ >50%					50%		ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ <50%				
		100%	99-91%	90-81%	80-71%	70-61%	60-51%	49-40%	39-30%	29-20%	19-10%	9-1%	0%
E→ET	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Γ7,ΣΓ1 (2)	A2,A3,A4,A5,B 1,B2,B3,Γ1,Γ2,Γ3 Γ4,Γ5,Γ6,Δ1,Δ2, Ε1,Ε3,Ε4,Ζ2,Η (20)	A1,Ε2 ΣΓ2, Ζ1,Ζ3 (5)	-
ET→E	-	-	Δ1,Ζ2,Ζ3 (3)	A1,A5,B1,B2,Γ1, Ε3,Ε4,ΣΓ2,Ζ1,Η (10)	A2,A3,A4,A5,B3, Γ2,Γ3,Γ4,Γ5,Γ6,Ε1, Ε2 (13)	-	-	-	-	-	-	-	-

1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

1) Σε όλες ανεξαρτέτως τις επιθυμητές σχέσεις (27), οι μεν Έλληνες προτιμούν Τσιγγάνο πολύ λιγότερο από το 50% των περιπτώσεων (E→T<50%) ενώ αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν Έλληνα πολύ περισσότερο από το 50% των περιπτώσεων (T→E > 50%).

2) Ο μεν κύριος όγκος σχέσεων (25 σχέσεις) της προτίμησης Ελ/τσιγγάνων (από τους Έλληνες) κυμαίνεται σε ποσοστά προτίμησης 19-10%, ο κύριος όγκος των σχέσεων (23 σχέσεις) της προτίμησης Ελλήνων (από τους Ελ/τσιγγάνους) κυμαίνονται σε ποσοστά 80-61%.

3) Μέγιστα και ελάχιστα ποσοστά (%) αλληλοπροτίμησης
 E→ET 26% (Γ7) - 7% (A1, Z1)
 ET→E 81% (Δ1, Ζ2, Ζ3) - 54% (Γ7) Όπως παρατηρούμε, τόσο στα μέγιστα όσο και στα ελάχιστα ποσοστά προτίμησης Έλληνα από τους Ελ/τσιγγάνους, είναι θεαματικά μεγαλύτερη από την προτίμηση Ελ/τσιγγάνου από τους Έλληνες (στα ελάχιστα ποσοστά η διαφοροποίηση είναι πολύ μεγαλύτερη).

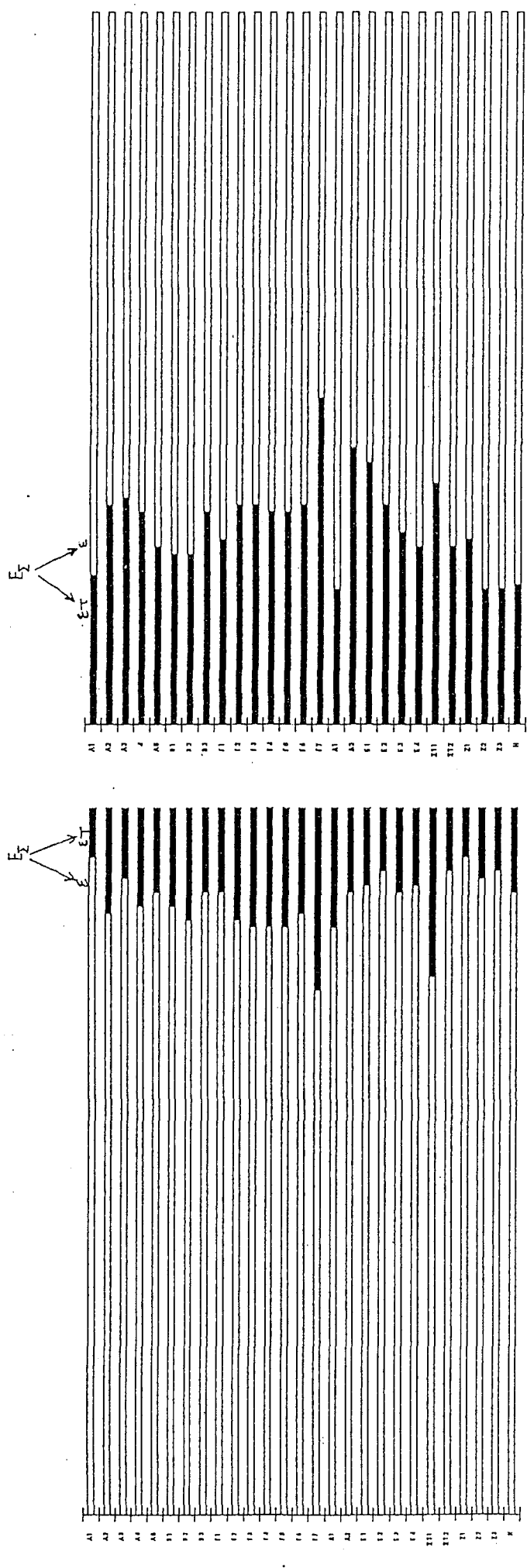
Β) Σχόλια

Τα παραπάνω δεδομένα αποκαλύπτουν 2 τάσεις στις διαμαδικές επιθυμητές σχέσεις Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων.

1) Τουλάχιστον σε επίπεδο επιθυμίας, στη μεν πλειονοτική ομάδα - Έλληνες παρατηρείται μια θεαματική εσωστρέφεια (οι Έλληνες μαθητές προτιμούν θεαματικά περισσότερο Έλληνες E→E 93-74%) ενώ αντίθετα η μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνοι μια έντονη εξωστρέφεια (προτιμούν πολύ περισσότερο Έλληνες T→E 81-54%) σε όλες ανεξαρτέτως τις επιθυμητές σχέσεις (27).

2) Γενικά φαίνεται ότι τόσο στην πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) όσο και στην μειονοτική (Ελ/τσιγγάνοι) στην προτίμηση δεν παρεμβαίνει ουσιαστικά το είδος της επιθυμητής σχέσης, δεδομένου ότι η προτίμηση και στις δύο ομάδες παρουσιάζει αισθητή ομοιομορφία και ομοιογένεια στις 27 επιμέρους επιθυμητές σχέσεις (η εικόνα αυτή αποτυπώνεται σαφέστατα στο Σχ. Ε2).

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δελγμματα των δύο ομάδων (E₂H₂) στα 27 είδη επιθυμητών σχέσεων

ΠΟΙΟΝ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ:

A1	Να μένετε στην ίδια γειτονιά	Γ2	Να είναι αρχηγός σε ομαδικό παιχνίδι	E2	Να παίζετε στη γειτονιά
A2	Το σπίτι σας να είναι κοντά	Γ3	Για αρχηγό της τάξης σου	E3	Να παίζετε μαζί ένα αγαπημένο σου παιχνίδι
A3	Να μένετε μαζί στο ίδιο σπίτι	Γ4	Να βοηθήσεις πρώτο	E4	Να πάτε μαζί διακοπές το καλοκαίρι
A4	Να εκθες στο ίδιο σχολείο	Γ5	Να δανέψεις χρήματα πρώτο	ΣΠ	Να πηγαίνεις σπίτι του για να παίζετε
A5	Να εκθες στην ίδια τάξη	Γ6	Να φυλάξει το πορτοφόλι σου	ΣΤ2	Να έρχεται στο σπίτι σου για να παίζετε
B1	Να έρχεστε παρέα το πρωί στο σχολείο	Γ7	Να λες τα μυστικά σου	Z1	Να φορέσει τις φόρμες σου (αν δεν έχει)
B2	Να εκθες μαζί επιμελητές	Δ1	Να δώσεις το τηλεφώνό σου πρώτα	Z2	Στον αποχωρισμό να αγκαλιάσεις και να φιλήσεις πρώτο
B3	Να κάθεστε μαζί στο ίδιο θρανίο	Δ2	Να έχετε αλληλογραφία μετά το Δημοτικό	Z3	Να σου δώσει να φας το μισοφαγωμένο του σάντουιτς
Γ1	Να συνενεργήσετε μαζί στα μαθήματα	Ε1	Να κάνετε παρέα στο σχολείο	H	Να είναι ο καλύτερός σου φίλος

β) Η Συνολική Επιθυμητή Σχέση

ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΕΛΛΗΝΑ Ή ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από κάθε τάξη των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων

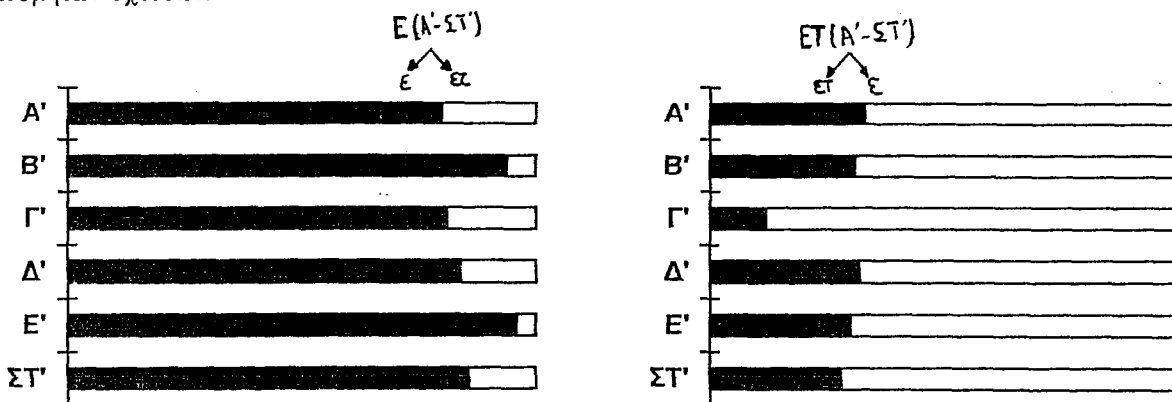
Πιν. Ε3 ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Ποσοστά (%)* προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από κάθε τάξη των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων και σύγκριση ποσοστών - Υπεροχή προτιμηθέντων (Υ).

1	2		A'	B'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	
E→E	%		80	94	81	84	96	86	1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ
E→ET			20	6	19	16	4	14	2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ
ET→ET	%		33	31	12	32	30	28	Υ=Υπεροχή προτιμηθέντων
ET→E			67	69	88	68	70	72	(φορές περισσότεροι)
E→E	Υ		4	15,6	4,2	5,2	24	6,1	* Οι απόλυτες συχνότητες στους
E→ET			-	-	-	-	-	-	αναλυτικούς πίνακες
ET→ET	Υ		-	-	-	-	-	-	του παραρτήματος
ET→E			2	2,2	7,3	2,1	2,3	2,5	

Σχ. Ε3 ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από κάθε τάξη των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Ε3, Σχ. Ε3)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

1) Σε όλες τις μαθητικές ηλικίες (6 τάξεις) η μεν πλειονοτική ομάδα - Έλληνες προτιμά περισσότερους Έλληνες ($E \rightarrow E > ET$) αλλά και η μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνοι προτιμά επίσης περισσότερους Έλληνες ($ET \rightarrow E > ET$).

2) Η σειρά μεγέθους αυτών των υπεροχών στις 6 τάξεις είναι:

	Ε'	Β'	ΣΤ'	Δ'	Γ'	Α'
$E \rightarrow E > ET$:	24 φ.π.	15,6 φ.π.	6,1 φ.π.	5,2 φ.π.	4,2 φ.π.	4 φ.π.
$ET \rightarrow E > ET$:	7,3 φ.π.	2,5 φ.π.	2,3 φ.π.	2,2 φ.π.	2,1 φ.π.	2 φ.π.
	Γ'	ΣΤ'	Ε'	Β'	Δ'	Α'

Παρατηρούμε: α) Ότι μεταξύ μεγέθους υπεροχής και ηλικίας δε φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους συσχέτιση (θετική ή αρνητική) και στις δύο ομάδες. β) Στους Έλληνες η μέγιστη υπεροχή (που σημειώνεται σε μεγάλη τάξη Ε') είναι βλάσια της ελάχιστης (που σημειώνεται στην μικρότερη τάξη Α'). Εντυπωσιακά μεγάλη (2ψήφιος ακέραιος) είναι και η υπεροχή στην Β' τάξη (15,6 φ.π.). γ) Στους Ελ/τσιγγάνους τόσο η μέγιστη (7,3 φ.π.) όσο και η ελάχιστη υπεροχή (2 φ.π.) σημειώνονται σε μικρές τάξεις (Γ' και Α' αντίστοιχα).

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας (E→ET, ET→E)

		A'	B'	Γ'	Δ'	E'	ΣΤ'
Κατά τάξη:	E→ET	20%	6%	19%	16%	4%	14%
	ET→E	67%	69%	88%	68%	70%	72%
		A'	Γ'	Δ'	ΣΤ'	B'	E'
Κατά μέγεθος:	E→ET	20%	19%	16%	14%	6%	4%
	ET→E	88%	72%	70%	69%	68%	67%
		Γ'	ΣΤ'	E'	B'	Δ'	A'

Παρατηρούμε: 1) Το αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ η πλειονοτική ομάδα- Έλληνες προτιμούν Ελ/τσιγγάνο πολύ λιγότερο από το 50% (μέγιστη προτίμηση 20% Α', ελάχιστη 4% Ε'), αντίθετα οι μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν Έλληνα πολύ περισσότερο από το 50% (μέγιστη προτίμηση 88% Γ', ελάχιστη 67% Α'). 2) Η διαφοροποίηση των ομάδων στην ελάχιστη αλληλοπροτίμηση είναι θεαματικά μεγαλύτερη. Συγκεκριμένα, ενώ στη μέγιστη αλληλοπροτίμηση $\frac{(E \rightarrow ET \ 20\%)}{(ET \rightarrow E \ 88\%)}$ οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν στις σχέσεις Έλληνα 4,4 φορές περισσότερο (από ό,τι οι Έλληνες Ελ/τσιγγάνο) στην ελάχιστη $\frac{(E \rightarrow ET \ 4\%)}{(ET \rightarrow E \ 67\%)}$ οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν Έλληνα 16,7 φορές περισσότερο (από ό,τι οι Έλληνες Ελ/τσιγγάνο). 3) Στην κατά τάξη σύγκριση, ενώ η μεγαλύτερη διαφοροποίηση σημειώνεται στην Ε' τάξη $\frac{(E \rightarrow ET \ 4\%)}{(ET \rightarrow E \ 70\%)}$ προτιμούν Έλληνα 17,5 φορές περισσότερο (από ό,τι οι Έλληνες Τσιγγάνο) η μικρότερη διαφοροποίηση σημειώνεται στην Α' τάξη $\frac{(E \rightarrow ET \ 20\%)}{(ET \rightarrow E \ 67\%)}$ όπου οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν Έλληνα μόνο 3,3 φορές περισσότερο (από ό,τι οι Έλληνες Τσιγγάνο). 4) Στην αλληλοπροτίμηση (και για τις δύο ομάδες) δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους συσχέτιση (θετική ή αρνητική) μεταξύ ύψους προτίμησης και ηλικίας (τάξης).

Β) Σχόλια

1) Το γεγονός ότι οι μεν Έλληνες προτιμούν στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων περισσότερα άτομα της εσωομάδας (E→E>ET) ενώ αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι περισσότερα άτομα της εξωομάδας (ET→E>ET), σε όλες ανεξαιρέτως τις μαθητικές ηλικίες (6 τάξεις), συνιστά βαπλή συμμαρτυρία και αποκαλύπτει συγχρόνως δύο έντονες τάσεις, τουλάχιστον στο επίπεδο του επιθυμητού. Η μεν πλειονοτική μαθητική ομάδα (στην περίπτωση μας Έλληνες) προτιμούν στις σχέσεις θεαματικά περισσότερο "ντόπους" (μέλη της ομάδας τους - ενδοομάδας) ενώ αντίθετα η μειονοτική μαθητική ομάδα (στην περίπτωση μας Ελ/τσιγγάνοι) προτιμούν στις σχέσεις τους εντυπωσιακά περισσότερο "εισαγόμενους" (μέλη της άλλης ομάδας - εξωομάδας). Και βέβαια το πρώτο είναι και λογικό και αναμενόμενο. Εκείνο που εκπλήσσει είναι το δεύτερο. Εξάλλου τόσο στην παρούσα έρευνα όσο και

σε ποικίλες άλλες, όταν οι διομαδικές σχέσεις αφορούν πλειονοτική και μειονοτική ομάδα, το εντυπωσιακό και μη αναμενόμενο παρατηρείται κατά κανόνα στην πλευρά της μειονοτικής.

2) Στην αλληλοπροτίμηση των ομάδων ($E \rightarrow ET$, $ET \rightarrow E$) διαφαίνεται κάποια τάση στα μέλη της μειονοτικής μαθητικής ομάδας (ΕΛ/τσιγγάνοι) να εκλέγουν με ασθητή ομοιογένεια (με εξαίρεση την Γ' τάξη) σε αντίθεση με την πλειονοτική - Έλληνες άτομα της εξωομάδας (εμφανέστατο στο Σχ. Ε3).

3) Το γεγονός ότι στην Α' τάξη σημειώνεται (και για τις δύο ομάδες) η μικρότερη αλληλοπροτίμηση ($E \rightarrow ET$ 20%, $ET \rightarrow E$ 67%) θα μπορούσε να αιτιολογηθεί εν μέρει από το ότι οι μαθητές της Α' τάξης είναι οι μικρότεροι σε ηλικία μαθητές και επομένως ο χρόνος συμφοίτησης - συνύπαρξης Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων για τους μαθητές αυτής της τάξης είναι ο λιγότερος. Βέβαια έχει διαπιστωθεί σε ποικιλία ερευνών ότι η εγγύτητα, και ειδικότερα η επαφή¹ και η συχνότητά της, επηρεάζουν θετικά και προκαλούν αμοιβαία διομαδική συμπάθεια.

2. ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ: Προτίμηση Έλληνα ή ΕΛ/τσιγγάνου από αγόρια και κορίτσια των δύο ομάδων (Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων) στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων

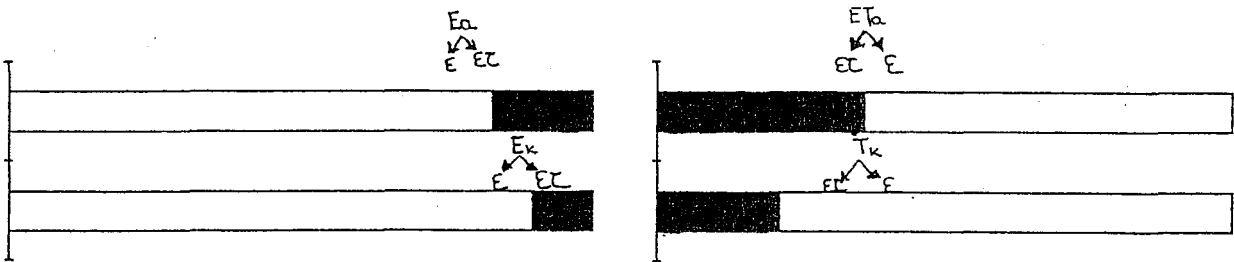
Πιν. Ε4 ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Ποσοστό (%)* προτιμηθέντων Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων από κάθε φύλο (Κ) των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων και σύγκριση των ποσοστών - Υπεροχή προτίμησης (Υ)

1	2			1	2		
$E_a \rightarrow E$	%	83		$E_k \rightarrow E$	%	90	1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ
$E_a \rightarrow ET$		17		$E_k \rightarrow ET$		10	2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ
$ET_a \rightarrow ET$	%	36		$ET_k \rightarrow ET$	%	21	Υ=Υπεροχή προτιμηθέντων,
$T_a \rightarrow E$		64		$ET_k \rightarrow E$		79	(φορές περισσότερο)
$E_a \rightarrow E$	Υ	4,8		$E_k \rightarrow E$	Υ	9	*Οι απόλυτες συχνότητες στους
$ET_a \rightarrow ET$		-		$E_k \rightarrow ET$		-	αναλυτικούς πίνακες του
$ET_a \rightarrow ET$	Υ	-		$ET_k \rightarrow ET$	Υ	-	παραρτήματος
$ET_a \rightarrow E$		1,7		$ET_k \rightarrow E$		3,7	

Σχ. Ε4 ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων από κάθε φύλο των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων.

¹ Βέβαια η θετική συσχέτιση μεταξύ συχνότητας διομαδικής επαφής και διομαδικής συμπάθειας επιβεβαιώνεται και από τον Hoislaler (Μετ. Φίλιος 1978, σ. 300), αλλά ο όρος "επαφή" πρέπει να διευκρινιστεί γιατί άλλες έρευνες απέδειξαν ότι η εγγύτητα και η σχολική και επιφανειακή επαφή (από μόνες τους) δεν μειώνουν την διομαδική προκατάληψη και αντιπάθεια (Nye 1973, σ. 142).

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Ε4, Σχ. Ε4)

α) Στον Πίνακα Ε4:

1) Και στα δύο φύλα, οι μεν Έλληνες προτιμούν (στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων) θεαματικά περισσότερο άτομα της ομάδας τους - Έλληνες ($E \rightarrow E > ET$) οι δε Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν σημαντικά περισσότερο άτομα της άλλης ομάδας - Έλληνες ($ET \rightarrow E > ET$).

2) Εντυπωσιακό είναι ότι οι παραπάνω υπεροχές είναι σημαντικά μεγαλύτερες (σχεδόν 2πλάσιες) στα κορίτσια και των δύο ομάδων. Συγκεκριμένα: Στους Έλληνες, τα αγόρια προτιμούν 4,8 φορές περισσότερους Έλληνες ενώ τα κορίτσια 9 φορές περισσότερους. Στους Ελ/τσιγγάνους τα αγόρια προτιμούν 1,7 φορές περισσότερους Έλληνες ενώ τα κορίτσια 3,7 φορές περισσότερους Έλληνες.

β) Στην αλληλοπροτίμηση:

$E_a \rightarrow ET$ 17% $E_k \rightarrow ET$ 10%

$ET_a \rightarrow E$ 64% $ET_k \rightarrow E$ 79%

Παρατηρούμε: 1) Στην ενδοομαδική προτίμηση των 2 φύλων στους μεν Έλληνες τα αγόρια προτιμούν Ελ/τσιγγάνους 1,7 φορές περισσότερο από τα κορίτσια, στους δε Ελ/τσιγγάνους αντίθετα τα κορίτσια προτιμούν Έλληνες 1,2 φορές περισσότερο από τα αγόρια. 2) Στην διομαδική σύγκριση κατά φύλο η διαφοροποίηση είναι σημαντική (στα κορίτσια μεγαλύτερη). Συγκεκριμένα, στα αγόρια οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν άτομα από την εξωομάδα (Έλληνες) 3,7 φορές περισσότερο από ό,τι προτιμούν οι Έλληνες από την εξωομάδα (Ελ/τσιγγάνους) ενώ στα κορίτσια οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν άτομα από την εξωομάδα (Έλληνες) 7,9 φορές περισσότερο από ό,τι προτιμούν οι Έλληνες από την εξωομάδα (Ελ/τσιγγάνους).

Β) Συμόλια

Το γεγονός ότι στη σύγκριση των δύο φύλων κατά ομάδα, στα μεν κορίτσια των Ελλήνων υπάρχει μεγαλύτερη εσωστρέφεια από τα αγόρια (προτιμούν σημαντικά λιγότερους Ελ/τσιγγάνους) στα δε κορίτσια των Ελ/τσιγγάνων μεγαλύτερη εξωστρέφεια¹ από τα αγόρια (προτιμούν σημαντικά περισσότερους Έλληνες) και δοθέντος ότι γενικά η εμφάνιση² αποτελεί το πρώτιστο κριτήριο για το σχηματισμό εντύπωσης και συγχρόνως κίνητρο για μετέπειτα θετική σχέση, η τάση αυτή των κοριτσιών των δύο ομάδων κατ' ουσίαν να ζητούν σημαντικά περισσότερα από τα αγόρια Έλληνες επιβεβαιώνει την αυξημένη ευαισθητοποίηση του γυναικείου φύλου γενικά στα θέματα της εμφάνισης και ομορφιάς (Το ανοιχτό χρώμα των Ελλήνων εκλαμβάνεται ως ομορφότερο και πιο επιθυμητό³).

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

Βέβαια, αναμενόμενο είναι η θεαματική υπεροχή των προτιμηθέντων Ελλήνων και από τα 2 φύλα των Ελλήνων ($E_a, E_k \rightarrow E > ET$) να είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα το ίδιο υψηλό επίπεδο 1% (E_a : $df=39$ $t=6,26$ $P<0,001$, E_k : $df=39$ $t=14,79$ $P<0,001$). Το εντυπωσιακό είναι ότι και τα 2 φύλα των Ελ/τσιγγάνων προτιμούν περισσότερους Έλληνες. Η υπεροχή αυτή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1% για τα αγόρια ($df=39$ $t=-3,11$ $P<0,01$) και 1% για τα κορίτσια ($df=39$ $t=-9,00$ $P<0,001$).

¹ Μια αντίστοιχη τάση εισηγοίται και ο Porlier (1971 στο Brand, Roiz 1974, σ. 882).

² Σχετικές εισηγήσεις γίνονται τόσο από τους Raven, Rubin (1976 σ.113) όσο και από τον Άρτζιλ (Μετ. 1981, σ. 133).

³ Ο Hofstater (Μετ. Επιμ. Φίλιος, 1978 σ. 225) αναφέρει την περίπτωση έρευνας όπου μικρά Ηεγράκια προτιμούσαν και επέλεγαν πολύ περισσότερο την "λευκή κούκλα" (από ό,τι την "μούρη").

α) Πιν. Εσ1: Προτίμηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από κάθε φύλο των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων: Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ επιλεγόντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από κάθε φύλο των δύο ομάδων.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P
40	$E_a \rightarrow E$	22,40	5,20	39	***	P<0,001
	$E_a \rightarrow ET$	4,60	4,84		6,26	
40	$ET_a \rightarrow ET$	9,77	7,98	39	**	P<0,01
	$ET_a \rightarrow E$	17,22	3,97		-3,11	
40	$E_k \rightarrow E$	24,22	4,29	39	***	P<0,001
	$E_k \rightarrow ET$	2,77	4,27		14,79	
40	$ET_k \rightarrow ET$	5,57	5,52	39	***	P<0,001
	$ET_k \rightarrow E$	21,42	5,07		-9,00	

1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ

2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο
1% (*) και 1‰ (***)

β) Πιν. Εσ2: Προτίμηση ατόμων της εξωομάδας από κάθε φύλο των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων:

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ επιλεγόντων ατόμων της εξωομάδας από κάθε φύλο των δύο ομάδων.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P
40	$E_a \rightarrow ET$	4,60	4,84	78	***	P<0,001
40	$ET_a \rightarrow E$	17,22	3,97		-12,62	
40	$E_k \rightarrow ET$	2,77	4,27	78	***	P<0,001
40	$ET_k \rightarrow E$	21,42	5,07		-17,76	

1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ

2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο
1‰ (***)

Στην αλληλοπροτίμηση των δύο ομάδων παρατηρούμε: 1) ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ: Τα αγόρια Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν Έλληνες θεαματικά περισσότερο από ό,τι προτιμούν Ελ/τσιγγάνους τα αγόρια των Ελλήνων ($ET_a \rightarrow E > E_a \rightarrow ET$). Η υπεροχή αυτή είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1‰ (df=78 t=-12,62 P<0,001). 2) ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ: Επίσης τα κορίτσια των Ελ/τσιγγάνων προτιμούν Έλληνες θεαματικά περισσότερο από ό,τι προτιμούν Ελ/τσιγγάνους τα κορίτσια των Ελλήνων ($ET_k \rightarrow E > E_k \rightarrow ET$). Η υπεροχή αυτή είναι επίσης στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1‰ (df=78 t=-17,76 P<0,001).

γ) Πιν. Εσ3: Προτίμηση ατόμων της εξωομάδας από τα 2 φύλα κάθε ομάδας (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων:

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ επιλεγόντων ατόμων της εξωομάδας από τα 2 φύλα κάθε ομάδας.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P
40	$E_a \rightarrow ET$	4,60	4,84	78	*	P<0,05
40	$E_k \rightarrow ET$	2,77	4,27		1,79	
40	$ET_a \rightarrow E$	17,22	3,97	78	***	P<0,001
40	$ET_k \rightarrow E$	21,42	5,07		-4,11	

1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ

2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο
5% (*) και 1‰ (***)

Παρατηρούμε: 1) ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ: Τα αγόρια προτιμούν σημαντικά περισσότερους Ελ/τσιγγάνους από ό,τι τα κορίτσια ($E_a \rightarrow ET > E_k \rightarrow ET$). Αυτή η υπεροχή είναι στατιστικά σημαντική στο επίπεδο 5% ($df=78$ $t=1,79$ $P<0,05$). 2) ΣΤΟΥΣ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ: Αντίθετα τα κορίτσια προτιμούν σημαντικά περισσότερους Έλληνες από ό,τι τα αγόρια ($ET_k \rightarrow E > ET_a \rightarrow E$). Αυτή η υπεροχή είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1% ($df=78$ $t=-4,11$ $P<0,001$).

3. ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από το σύνολο των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων:

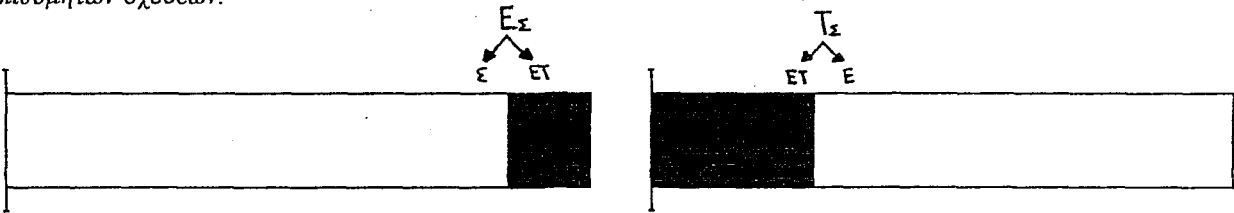
Πιν. Ε5 ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%) * προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από το σύνολο των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων και σύγκριση των ποσοστών - Υπεροχή προτίμησης (Υ)

1	2		ΟΜ	
$E \rightarrow E$	%	86	1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ	
$E \rightarrow ET$		14	2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ	
$ET \rightarrow ET$	%	28	Υ=Υπεροχή προτιμηθέντων	
$ET \rightarrow E$		72	(φορές περισσότεροι)	
$E \rightarrow E$	Υ	6,1	* Οι απόλυτες συχνότητες	
$E \rightarrow ET$		-	στους αναλυτικούς πίνακες	
$ET \rightarrow ET$	Υ	-	του παραρτήματος	
$ET \rightarrow E$		2,5		

Σχ. Ε5 ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από το σύνολο των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Ε5, Σχ. Ε5)

α) Ποιοι είναι περισσότερο επιθυμητοί

Είναι εντυπωσιακό ότι στο σύνολό τους οι Έλληνες μαθητές επιλέγουν για τις επιθυμητές σχέσεις θεαματικά περισσότερα άτομα από την ομάδα τους - Έλληνες ($E \rightarrow E > ET$) όμως το πλέον εντυπωσιακό είναι ότι και οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν σημαντικά περισσότερο του Έλληνες ($ET \rightarrow E > ET!$). Συγκεκριμένα, οι μεν Έλληνες προτιμούν Έλληνες 6,1 φορές περισσότερο (από ό,τι Ελ/τσιγγάνους) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν επίσης Έλληνες 2,5 φορές περισσότερο (από ό,τι δικούς τους).

β) Πόσο επιθυμητή είναι η άλλη ομάδα (εξωομάδα)

$E \rightarrow ET$ 14%
 $ET \rightarrow E$ 72% Όπως παρατηρούμε, ενώ οι Έλληνες επιλέγουν Ελ/τσιγγάνους θεαματικά λιγότερο από το 50% (μόλις 14%) αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι προτιμούν τους Έλληνες θεαματικά περισσότερο από το 50% (72%). Για

τους Ελ/τσιγγάνους επομένως οι Έλληνες είναι επιθυμητοί 5,1 φορές περισσότερο (από ό,τι είναι οι Ελ/τσιγγάνοι για τους Έλληνες).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) ΕΝΩ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΜΑΔΑΣ (Ε→Ε 86%) ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΤΗΣ ΕΞΩΟΜΑΔΑΣ (ΕΤ→Ε 72%).

2) ΕΝΩ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΥΣ ΕΛΑΧΙΣΤΑ (Ε→ΕΤ 14%) ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΙ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΘΕΑΜΑΤΙΚΑ ΕΝΤΟΝΑ (ΕΤ→Ε 72%).

Β) Σχόλια

Το γεγονός ότι οι μεν Έλληνες επιθυμούν σχέση με Ελ/τσιγγάνους ελάχιστα (Ε→ΕΤ 14%) ενώ αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι επιθυμούν σχέση με τους Έλληνες έντονα (ΕΤ→Ε 72%) ίσως θα μπορούσε να ερμηνευτεί και με τα παρακάτω. Αφού το μείζον κριτήριο ατόμου για σχέση και φιλία αποτελεί η εμφάνιση, οι μικροί μαθητές των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) προτιμούν και επιλέγουν πρωτίστως άτομα με καλή εμφάνιση¹ (χρώμα προσώπου, ντύσιμο) δεδομένου ότι γενικά αλλά πολύ περισσότερο για παιδιά το ανοιχτό και λευκό χρώμα αυτόματα ταυτίζεται με το όμορφο (γεγονός που τελικά ωθεί τα παιδιά και των δύο ομάδων να επιλέγουν περισσότερο Έλληνα). Τελικά στην παιδική εκλογή προέχει το φαινόμενο και ακολουθεί το περιεχόμενο. Προηγείται η "φάτσα" και το "ντύσιμο" και δευτερευόντως ο χαρακτήρας και η συμπεριφορά.²

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

α) Υπεροχή Σχέσης (Προτίμηση >50%)

Πιν. Εσ4: Προτίμηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από το σύνολο κάθε ομάδας στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων:

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ επιλεγέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από το σύνολο κάθε ομάδας.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P
80	E _r →E	23,31	4,85	79	***	P<0,001
	E _r →ET	3,68	4,66		17,68	
80	ET _r →ET	7,67	7,18	79	***	P<0,001
	ET _r →E	19,32	5,01		-7,51	

1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ

2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1‰ (***)

Όπως παρατηρούμε, τόσο οι Έλληνες (αναμενόμενο) όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι (εντυπωσιακό!) προτιμούν και επιλέγουν περισσότερο Έλληνες. Η υπεροχή αυτή και στις 2 περιπτώσεις είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1‰ (Ε→Ε>ΕΤ: df=79 t=17,68 P<0,001, ΕΤ→Ε>ΕΤ: df=79 t=-7,51 P<0,001).

¹ Οι φωτογραφίες που δόθηκαν στα παιδιά για να επιλέξουν άτομα ήταν έγχρωμες ακριβώς για να αναπαριστούν ποτά την πραγματικότητα (χρωματική διαφοροποίηση Ελλήνων, Τσιγγάνων).

² Αφενός τα παιδιά δε διστάζουν εξειδικεύουσα κρίση ώστε να επιλέγουν βάσει κριτηρίων χαρακτήρα και συμπεριφοράς και αφετέρου η "φάτσα" και το "ντύσιμο" έχουν έντονη υποδήλωση για το ποιον του ατόμου (της προσωπικότητας και συμπεριφοράς του). Σε μια εκτεταμένη σειρά μελετών ο Williams (1964) και οι συνεργάτες του ανέδειξαν με πειστικό τρόπο ότι το μαύρο και το λευκό έχουν έντονη αξιολογική υποδήλωση (μαύρο - αρνητικό, λευκό - θετικό) και ότι αυτές οι έννοιες ισχύουν σε ένα ευρύ φάσμα ανθρώπων (Ποποστόμου 1990 σ. 93).

β) Σχέση με την άλλη ομάδα (εξωομάδα)

Πιν. Εσ5: Προτίμηση ατόμων της εξωομάδας από το σύνολο κάθε ομάδας στο σύνολο των επιθυμητών σχέσεων:

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων μεταξύ επιλεγέντων ατόμων της εξωομάδας από κάθε ομάδα.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P	1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ
80	E ₁ →ET	3,68	4,66	158	***	P<0,001	
80	ET ₁ →E	19,32	5,01		-20,57		

Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1‰ (***)

Όπως παρατηρούμε οι Ελ/τσιγγάνοι επιλέγουν Έλληνες (ET→E) θεματικά περισσότερο από ό,τι οι Έλληνες Ελ/τσιγγάνους (E→ET). Αυτή η υπεροχή είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1‰ (df=158 t=-20,57 P<0,001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ': ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

(Πόσο προτιμήθηκε για σχέση συμμαθητής Έλληνας ή Ελ/τσιγγάνος στο συγκεκριμένο Σχολείο Δενδροποτάμου)

α) Οι επιμέρους υπαρκτές σχέσεις

ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΕΛΛΗΝΑ Ή ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ ΣΕ 19 ΕΙΔΗ ΥΠΑΡΚΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από τα Αγόρια και Κορίτσια, των δύο ομάδων

(Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στα 19 είδη υπαρκτών σχέσεων

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Υ1, Σχ. Υ1)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

1) Εντυπωσιακό είναι ότι και τα 2 φύλα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων σε όλα ανεξαρτέως τα είδη υπαρκτών σχέσεων (19) προτίμησαν περισσότερο άτομα της ομάδας τους ($E_{α,κ} \rightarrow E > ET$, $ET_{α,κ} \rightarrow E > ET$)

2) Η μέγιστη και ελάχιστη υπεροχή είναι:

$E_{α} \rightarrow E > ET$	:100 φ.π. (Α3,Γ5,ΣΤ2) -4 φ.π. (Γ2)	$E_{κ} \rightarrow E > ET$	:100 (Α3,Β1,Β2,Γ3,Γ4,Γ5,Ε1,Ε2,Ε3,ΣΤ1)-2 (Γ1)
$ET_{α} \rightarrow E > E$	:8 φ.π. (Γ5) - 1,5 φ.π. (Γ3,Η)	$ET_{κ} \rightarrow E > E$	:100 (Γ6) - 2 (Γ1)

Παρατηρούμε: Όσον αφορά στο ίδιο φύλο διομαδικά, ενώ στα ΑΓΟΡΙΑ υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των ομάδων υπέρ των Ελλήνων (η μέγιστη, που σημειώνεται σε 3 σχέσεις είναι θεαματικά μεγαλύτερη και η ελάχιστη αισθητά) αντίθετα στα ΚΟΡΙΤΣΙΑ υπάρχει σύμπτωση των δύο ομάδων τόσο στη μέγιστη όσο και στην ελάχιστη υπεροχή (στους Έλληνες όμως η μέγιστη υπεροχή 100 φ.π. σημειώνεται σε 10 σχέσεις έναντι 1 των Ελ/τσιγγάνων). Όσον αφορά στα 2 φύλα ενδοομαδικά στους μεν Έλληνες υπάρχει σύμπτωση των 2 φύλων ($E_{α}=E_{κ}=100$ φ.π.) στη μέγιστη (στα κορίτσια όμως σημειώνεται σε 10 σχέσεις ενώ τα αγόρια σε 3) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους υπάρχει θεαματική διαφοροποίηση των 2 φύλων ($E_{α}=8$ φ.π., $E_{κ}=100$ φ.π.) στη μέγιστη τιμή (αλλά σημειώνεται και στα 2 φύλα σε 1 σχέση).

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow ET$, $ET \rightarrow E$)

ΠΟΣΟΣΤΑ ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΩΝ

		ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ > 50%						50%	ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ < 50%				
1	2	100%	99-91%	90-81%	80-71%	70-61%	60-51%	49-40%	39-30%	29-20%	19-10%	9-1%	0%
$E_{α} \rightarrow ET$	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Γ2 (1)	Β2,Β3,Η (3)	Α2,Β1,Γ1,Γ3,Γ4,Γ6,Γ7,Δ1,Ε1,Ε2,Ε3,ΣΤ1 (12)	Α3,Γ5,ΣΤ2 (3)
$ET_{α} \rightarrow E$	-	-	-	-	-	-	-	-	Γ3,Γ1,Γ2,Γ4,Γ6,Γ7,Δ1,Η (8)	3,Β2,Β3,Ε1,Ε2,ΣΤ1,ΣΤ2 (7)	Α2,Β1,Γ5,Ε3 (4)	-	-
$E_{κ} \rightarrow ET$	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Β3,Γ2,Η (3)	Α2,Γ1,Γ6,Γ7,Δ1,ΣΤ2 (6)	Α3,Β1,Β2,Γ3,Γ4,Γ5,Ε1,Ε2,Ε3,ΕΤ1 (10)
$ET_{κ} \rightarrow E$	-	-	-	-	-	-	-	-	Α3,Γ1,Γ3 (3)	Α2,Γ2,Γ4,Ε2 (4)	Β1,Β2,Β3,Γ5,Γ7,Ε1,ΣΤ2,Η (8)	Δ1,Ε3,ΣΤ1 (3)	Γ6 (1)

1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ, 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε: 1) Και τα 2 φύλα κάθε ομάδας προτίμησαν άτομα της άλλης ομάδας (εξωομάδας) σε ποσοστό κατά πολύ λιγότερο του 50% (τα 2 φύλα των Ελλήνων Ελ/τσιγγάνους σημαντικά λιγότερο). 2) Διομαδικά κατά φύλο: ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, ενώ τα αγόρια - Έλληνες σε 15 είδη υπαρκτών σχέσεων προτίμησαν Ελ/τσιγγάνους, με ποσοστό (Ελ/τσιγγάνων) από 9% έως 0%, τα αγόρια -Ελ/τσιγγάνοι σε 15 είδη υπαρκτών σχέσεων προτίμησαν Έλληνες με ποσοστό (Ελλήνων) από 39% έως 20% (σημαντική διαφοροποίηση).

ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, ενώ τα κορίτσια - Έλληνες σε 16 είδη υπαρκτών σχέσεων προτίμησαν Ελ/τσιγγάνους με ποσοστό (Ελ/τσιγγάνων) από 9% ως 0%, τα κορίτσια - Ελ/τσιγγάνοι σε 15 είδη υπαρκτών σχέσεων προτίμησαν Έλληνες με ποσοστό (Ελλήνων) από 39% έως 10% (και εδώ σημαντική διαφοροποίηση αλλά μικρότερη από των αγορών). 3) Μέγιστα και ελάχιστα ποσοστά (%) αλληλοπροτίμησης:

$E_n \rightarrow ET$ 20% (Γ2) - 0% (Α3, Γ5, ΣΤ2)

$E_k \rightarrow ET$ 14% (Γ2) - 0% (Α3, Β1, Β2, Γ3, Γ4, Γ5, Ε1, Ε2, Ε3, ΣΤ1)

$ET_n \rightarrow E$ 39% (Γ3, Η) - 11% (Γ5)

$ET_k \rightarrow E$ 33% (Α3, Γ1) - 0% (Γ6)

Παρατηρούμε: α) Στο ίδιο φύλο διομαδικά: Στα μέγιστα ποσοστά η διαφοροποίηση των ομάδων είναι περίπου ίδια και στα 2 φύλα (μέγιστο ποσοστό των Ελ/τσιγγάνων μεγαλύτερο στα αγόρια 1,9 φορές, στα κορίτσια 2,3 φορές). Η αναλογία του αριθμού σχέσεων είναι ίδια στα 2 φύλα (1 σχέση στους Έλληνες 2 στους Ελ/τσιγγάνους). Στα ελάχιστα ποσοστά η διαφοροποίηση των ομάδων είναι μεγαλύτερη στα 2 φύλα (ενώ στα κορίτσια τα ελάχιστα ποσοστά συμπίπτουν και είναι μηδενικά, στα αγόρια το ελάχιστο ποσοστό των Ελ/τσιγγάνων είναι 1% ενώ των Ελλήνων 0%). Επίσης, η αναλογία του αριθμού των σχέσεων που σημειώνονται τα ελάχιστα ποσοστά είναι στα μεν αγόρια 3 προς 1 ενώ στα κορίτσια 10 προς 1.

β) Στα 2 φύλα ενδοομαδικά: Στους ΕΛΛΗΝΕΣ, φαίνεται ότι τα κορίτσια είναι πιο κλειστά (από τα αγόρια) στη σύναψη σχέσεων με άτομα της εξωομάδας (Ελ/τσιγγάνους). Συγκεκριμένα, το μεν μέγιστο ποσοστό στα κορίτσια είναι μικρότερο (20% αγ., 14% κο.) ενώ στο ελάχιστο ποσοστό υπάρχει σύμπτωση των 2 φύλων (0% αγ., κορ.) στα κορίτσια όμως το ποσοστό 0% σημειώνεται σε 10 είδη σχέσεων ενώ στα αγόρια σε 3 είδη. Στους ΕΛ/ΤΣΙΠΓΑΝΟΥΣ, επίσης τα κορίτσια είναι πιο κλειστά (από τα αγόρια) στη σύναψη σχέσεων με άτομα της εξωομάδας (Έλληνες). Συγκεκριμένα, τόσο στα μέγιστα ποσοστά (39% αγ, 33% κο) όσο και στα ελάχιστα (11% αγ, 0% κο), τα ποσοστά των κοριτσιών είναι μικρότερα. Σύμπτωση όμως υπάρχει στα 2 φύλα όσον αφορά τον αριθμό των σχέσεων που σημειώνονται τα ελάχιστα ποσοστά (2 σχέσεις στα μέγιστα και 1 σχέση στα ελάχιστα ποσοστά).

Β) Σχόλια

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

Τα δεδομένα αποκαλύπτουν σαφέστατα ότι στην περίπτωση των διομαδικών μαθητικών υπαρκτών σχέσεων, τόσο τα μέλη της πλειονοτικής ομάδας (Έλληνες) όσο και της μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνοι) και στα 2 φύλα (αγόρια και κορίτσια) και σε όλο το φάσμα των 19 ειδών υπαρκτών σχέσεων, περισσότερο προτιμούν σχέσεις με ομοφύλους τους (σημαντικά περισσότερο οι Έλληνες, και στα 2 φύλα). Παρατηρείται δηλαδή μια σύμπτωση μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής μαθητικής ομάδας και στα 2 φύλα ως προς την κατεύθυνση της υπεροχής προτίμησης (εσωομάδα > εξωομάδα) όχι όμως και ως προς την ένταση αυτής της υπεροχής.

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow ET$, $ET \rightarrow E$)

Τα δεδομένα παράλληλα αποκαλύπτουν ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια (άσχετα από την ομάδα υπαγωγής τους) είναι "κλειστά" στη σύναψη σχέσεων με άτομα της άλλης ομάδας¹. Τα κορίτσια και των δύο ομάδων πιο "κλειστά" από τα αγόρια. Εντυπωσιακό είναι ότι τα κορίτσια - Έλληνες δεν προτίμησαν καθόλου Ελ/τσιγγάνο (0%) σε 10 είδη σχέσεων. Η τάση αυτή αυξημένης μονολιθικότητας στις προτιμήσεις των κοριτσιών ίσως ερμηνεύεται με το γεγονός ότι το γυναικείο φύλο γενικά είναι πιο διστακτικό στη σύναψη σχέσης όταν μάλιστα αυτή η σχέση αφορά με άτομο σχετικά "ξένο" και διαφοροποιημένο πρωτίστως "φατσικά"² αλλά και "πολιτισμικά".

¹ Φαίνεται ότι όταν οι διομαδικές σχέσεις αφορούν πλειονοτική και μειονοτική ομάδα η τάση αυτή είναι εμφανέστατη.

² Ιδίως όταν επιλεγόντες είναι κορίτσια - Έλληνες και επιλεγόμενοι Ελ/τσιγγάνοι, των οποίων η γενική εμφάνιση (σκούρο δερματικό χρώμα και ατημέλές ντύσιμο) αποθαρρύνει τη σχέση μαζί τους.

Πιν. ΥΙ ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ:
 Ποσοστό* (%) προτιμηθέντων Ελλήνων καίΕλτςιγγάνωναπό τα 2 ΦΥΛΑ των δύο ομάδων στα 19 είδη υπαρκτών σχέσεων και σύγκριση των ποσοστών -
 Υπεροχή προτιμηθέντων (Υ).

1. 2		A2	A3	B1	B2	B3	Γ1	Γ2	Γ3	Γ4	Γ5	Γ6	Γ7	Δ1	Ε1	Ε2	Ε3	ΣΠ	ΣΤ2	Η.
Ε _ο →Ε	%	93	100	97	88	89	93	80	96	94	100	98	93	97	94	93	97	98	100	90
		7	0	3	12	11	7	20	4	6	0	2	7	3	6	7	3	2	0	10
ΕΤ _ο →ΕΤ	%	85	73	82	79	75	68	70	61	68	89	70	70	68	76	77	81	77	79	61
		15	27	18	21	25	32	30	39	32	11	30	30	32	24	23	19	23	21	39
Ε _ο →Ε	Υ	13,2	100	32,3	7,3	8	13,2	4	24	15,6	100	49	13,2	32,3	15,6	13,2	32,3	49	100	9
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΕΤ _ο →ΕΤ	Υ	5,6	2,7	6,8	3,7	3	2,1	2,3	1,5	2,1	8	2,3	2,3	2,1	3,1	3,3	4,2	3,3	3,7	1,5
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1. 2		A2	A3	B1	B2	B3	Γ1	Γ2	Γ3	Γ4	Γ5	Γ6	Γ7	Δ1	Ε1	Ε2	Ε3	ΣΠ	ΣΤ2	Η
Ε _κ →Ε	%	97	100	100	100	90	92	86	100	100	100	92	97	97	100	100	100	100	95	90
		3	0	0	0	10	8	14	0	0	0	8	3	3	0	0	0	0	5	10
ΕΤ _κ →ΕΤ	%	76	67	81	90	86	67	78	69	72	89	100	88	93	83	78	98	91	90	81
		24	33	19	10	14	33	22	31	28	11	0	12	7	17	22	2	9	10	19
Ε _κ →Ε	Υ	32,3	100	100	100	9	2	3,5	100	100	100	11,5	32,3	32,3	100	100	100	100	19	9
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΕΤ _κ →ΕΤ	Υ	3,1	2	4,2	9	6,1	2	3,5	2,2	2,5	8	100	7,3	13,2	4,8	3,5	49	10,1	9	4,2
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Η-ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ, 2= ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ Υ=Υπεροχή προτιμηθέντων (φορές περισσότεροι)

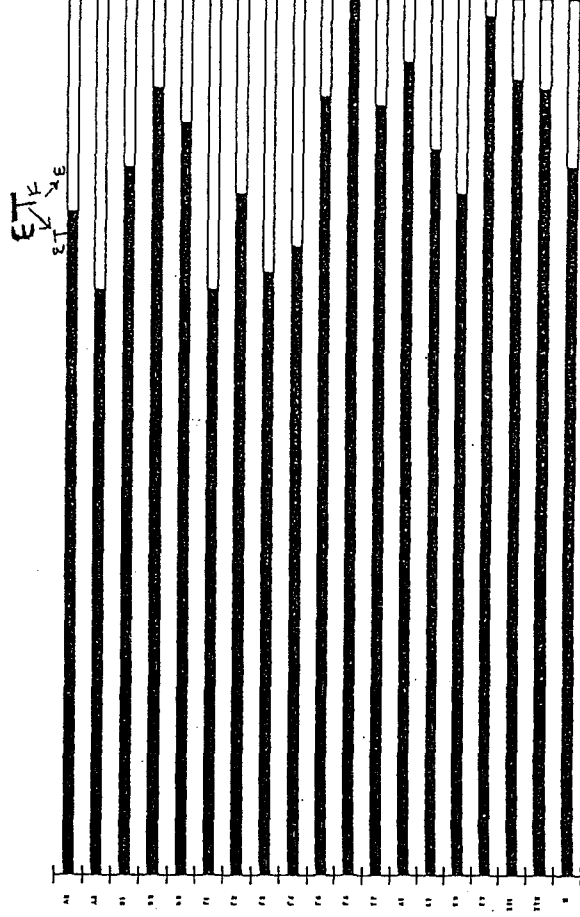
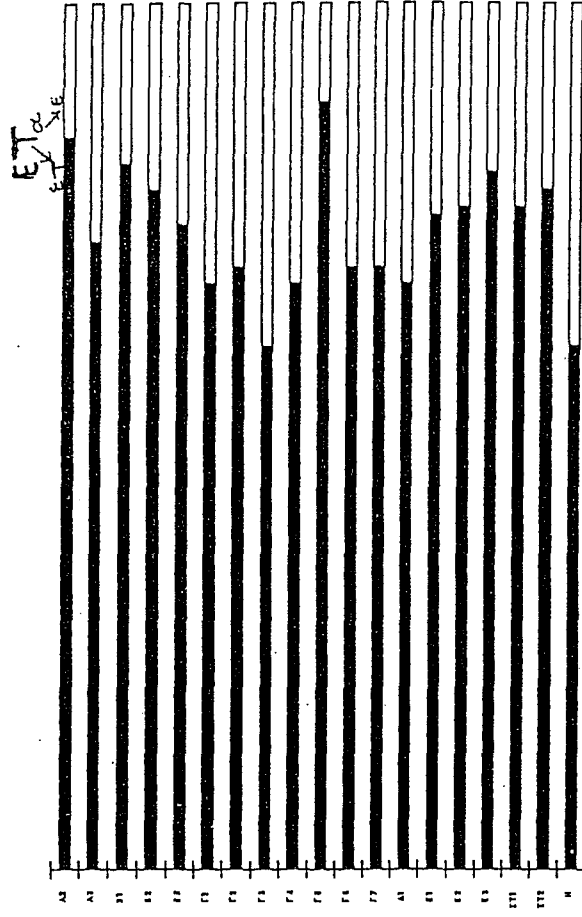
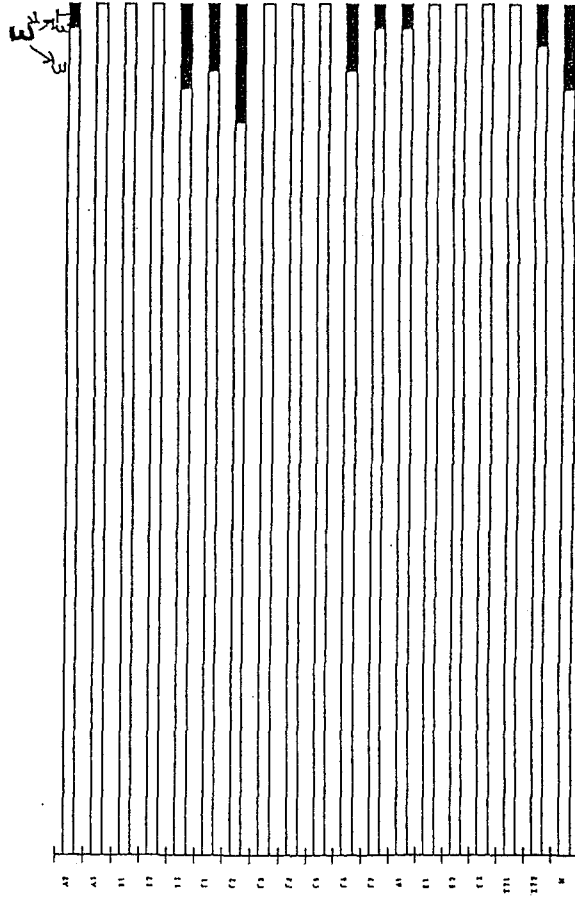
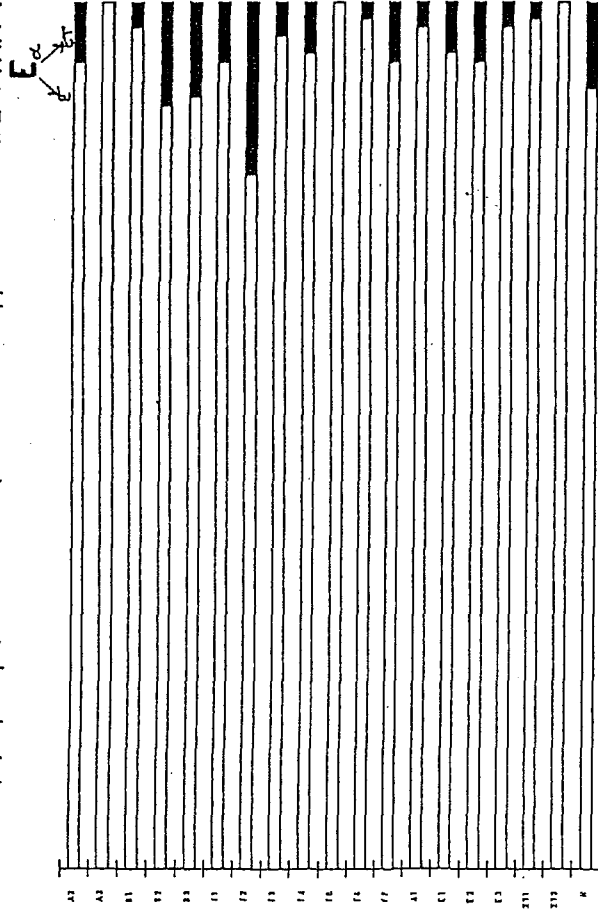
* Οι απόλυτες συχνότητες στους αναλυτικούς πίνακες του παραρτήματος

ΠΟΙΟΝ/ΜΕ ΠΟΙΟΝ/ΣΕ ΠΟΙΟΝ:

A2	Το σήπια σας να είναι κοντά	Γ1	Συνεργάεσαι μαζί του στα μαθήματα	Γ6	Εμπιστεύεσαι να φυλάξει το πορτοφόλι σου	Ε3	Έπαιξες μαζί του ένα αγαπημένο σου παιχνίδι
A3	Μένετε μαζί στο ίδιο κτίριο	Γ2	Προτείνεις για αρχηγό σε ομαδικό παιχνίδι	Γ7	Λες τα μυστικά σου	ΣΠ	Πηγαίνεις σπύτι του για να παίξετε
B1	Έρχεσθε μαζί το πρωί στο σχολείο	Γ3	Ψηφίζεις για αρχηγό της τάξης σου	Δ1	Έδωσες το τηλέφωνό σου πρώτα	ΣΤ2	Τον καλεῖς σπύτι σου και να παίξετε
B2	Μπαίνετε μαζί επιμελητές	Γ4	Βοήθησες πιο πολύ	Ε1	Κάνεις περισσότερο πορτά στο σχολείο	Η	Έχεις για καλύτερό σου φίλο
B3	Καθόσαστε μαζί στο ίδιο θρανίο	Γ5	Δένωσες χρήματα περισσότερο	Ε2	Παίξετε πιο πολύ		

ΣΧ. ΥΙ ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΥΤΣΙΓΓΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελν/τσιγγάνων από τα 2 ΦΥΛΑ των δύο ομάδων (Ελν/στα 19 είδη υπαρκτών σχέσεων

2. ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στα 19 είδη υπαρκτών σχέσεων

Α) Διαπιστώσεις

(Υ2, Σχ. Υ2)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση >50%)

1) Στον πίν. Υ2 παρατηρούμε ότι τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι, σε όλα ανεξαίρετως τα είδη υπαρκτών σχέσεων (19) περισσότερο προτίμησαν άτομα της ομάδας τους ($E \rightarrow e$, $ET \rightarrow et$).

$$\frac{E \rightarrow E > ET \text{ 1 00 φ. π. (A3, Γ5) - 4,8 φ. π. (Γ2)}}{ET \rightarrow ET > E \text{ 9 φ. π. (E3) - 1,7 φ. π. (Γ3)}}$$

2) Η μέγιστη και ελάχιστη υπεροχή είναι:

Παρατηρούμε ότι η μέγιστη όσο και η ελάχιστη υπεροχή των Ελλήνων είναι μεγαλύτερη. Συγκεκριμένα ενώ οι Έλληνες προτίμησαν στις σχέσεις Α3 "Με ποιον μένετε μαζί στο ίδιο σπίτι", Γ5 "Ποιον δάνεισες χρήματα περισσότερο" 100 φορές περισσότερο Έλληνες (από ό,τι Ελ/τσιγγάνους), αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι στη σχέση Ε3 "Με ποιον έπαιξες μαζί του ένα αγαπημένο σου παιχνίδι" προτιμούν Ελ/τσιγγάνους μόνο 9 φορές περισσότερο (από ό,τι Έλληνες).

β) Προτίμησης της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow et$, $ET \rightarrow e$)

ΠΟΣΟΣΤΑ ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΩΝ

ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ >50%							50%		ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ <50%				
1	2	100%	99-91%	90-81%	80-71%	70-61%	60-51%	49-40%	39-30%	29-20%	19-10%	9-1%	0%
$E_{\Sigma} \rightarrow$		-	-	-	-	-	-	-	-	-	B3, Γ2, Η	A2, B1, B2, Γ1, Γ3, Γ4,	A3, Γ
ET											(3)	Γ6, Γ7, Δ1, Ε1, Ε2, Ε3, ΣΤ1, ΣΤ2 (14)	5 (2)
$ET_{\Sigma} \rightarrow E$		-	-	-	-	-	-	-	A3, Γ1, Γ3, Γ4 (4)	A2, B3, Γ2, Γ7, Ε1, Ε2, Η (7)	B1, B2, Γ5, Γ6, Δ1, Ε3, ΣΤ1, ΣΤ2 (8)	-	-

1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε: 1) Τα άτομα κάθε ομάδας προτιμούν άτομα της άλλης ομάδας (εξωομάδας) σε ποσοστό πολύ λιγότερο του 50% (ακόμα λιγότερο στους Ελ/τσιγγάνους). 2) Στην προτίμηση Ελ/τσιγγάνων από Έλληνες ($E \rightarrow ET$) παρατηρείται αισθητή ομοιογένεια έναντι της προτίμησης Ελλήνων από Ελ/τσιγγάνους ($ET \rightarrow E$) αφού στην πρώτη περίπτωση 14 είδη υπαρκτών σχέσεων ($E \rightarrow ET$) σημειώνονται σε 1 διάστημα ποσοστού (9%-1%) ενώ στη δεύτερη περίπτωση 15 είδη υπαρκτών σχέσεων ($ET \rightarrow E$) κατανέμονται σε 2 διαστήματα ποσοστών (29%-10%). 3) Μέγιστα και ελάχιστα ποσοστά (%) αλληλοπροτίμησης $E \rightarrow ET$ 17% (Γ2) - 0% (Α3, Γ5) $ET \rightarrow E$ 36% (Γ3) - 11% (Γ5) Παρατηρούμε ότι τόσο στο μέγιστο όσο και το ελάχιστο ποσοστό προτίμησης οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν Έλληνες ($ET \rightarrow E$) πολύ περισσότερο από ό,τι οι Έλληνες Ελ/τσιγγάνους ($E \rightarrow ET$).

Πιν. Υ2 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΩΝ:

Ποσοστά* (%) προτιμηθέντων Ελλήνων καιΕλτισιγγάνων από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα των δύο ομάδων (Ε₂Ε₁) στα 19 είδη υπαρκτών σχέσεων και σύγκριση των ποσοστών -Υπεροχή Επιλογής (Υ).

1	2	A2	A3	B1	B2	B3	Γ 1	Γ2	Γ3	Γ4	Γ5	Γ6	Γ7	Δ1	Ε1	Ε2	Ε3	ΣΠ	ΣΤ2	Η
Ε→Ε	%	97	100	99	93	90	92	83	98	97	100	95	95	97	97	96	99	99	97	90
Ε→ΕΤ		3	0	1	7	10	8	17	2	3	0	5	5	3	3	4	1	1	3	10
ΕΤ→ΕΤ	%	80	69	82	83	80	67	74	64	70	89	86	78	81	79	78	90	84	85	71
ΕΤ→Ε		20	31	18	17	20	33	26	36	30	11	14	22	19	21	22	10	16	15	29
Ε→Ε	Υ	32,3	100	99	13,2	9	11,5	4,8	49	32,3	100	19	19	32,3	32,3	24	99	9	32,3	9
Ε→ΕΤ		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ΕΤ→ΕΤ	Υ	4	2,2	4,5	4,8	4	2	2,8	1,7	2,3	8	6,1	3,5	4,2	3,7	3,5	9	5,2	5,6	2,4
ΕΤ→Ε		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* ΗΕΠΛΕΑΝΤΕΣ, 2= ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ Υ=Υπεροχή προτιμηθέντων (φορές περισσότεροι)

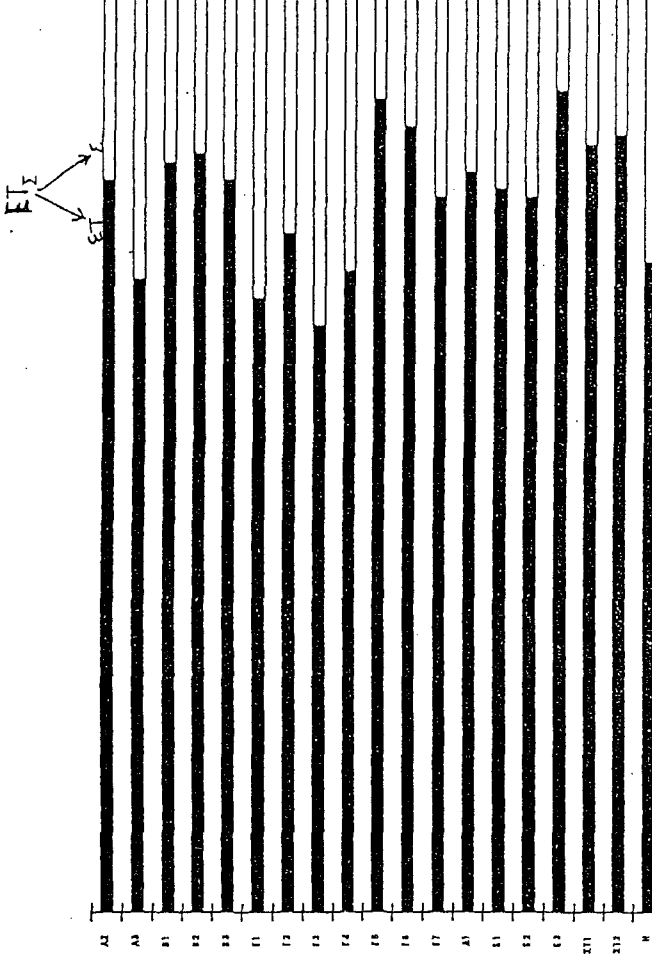
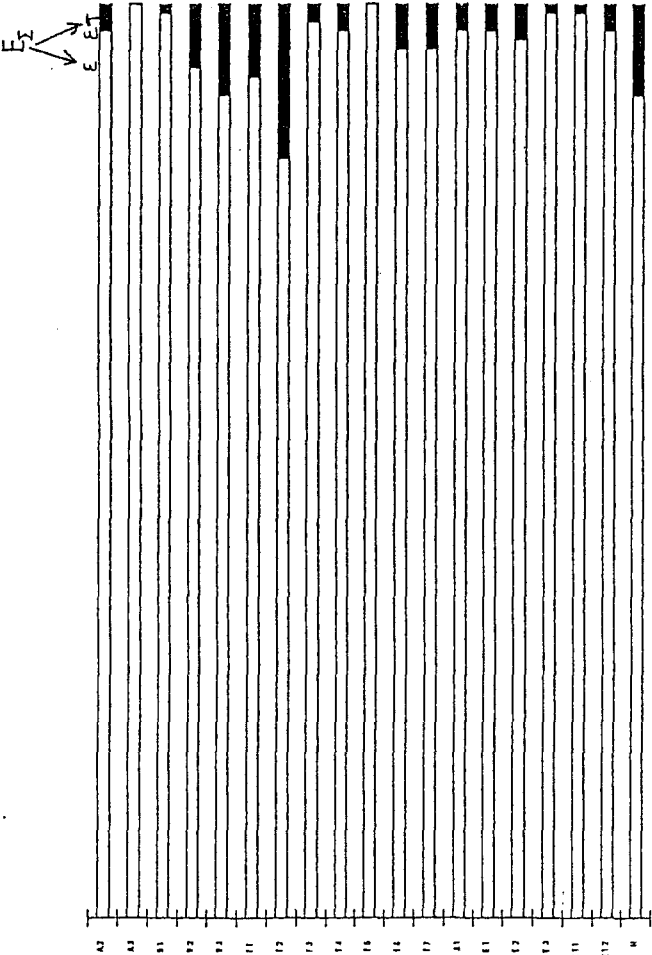
* Οι απόλυτες συχνότητες στους αναλυτικούς πίνακες του παραρτήματος

ΠΟΙΟΝ/ΜΕ ΠΟΙΟΝ/ΣΕ ΠΟΙΟΝ:

A2	Τα σήπτα σας να είναι κοντά	Γ 1	Συνεργάζεσαι μαζί του στα μαθήματα	Γ6	Εμπιστεύεσαι να φυλάξει το πορτοφόλι σου	Ε3	Έπαιξες μαζί του ένα αγαπημένο σου παιχνίδι
A3	Μένετε μαζί στο ίδιο κτίριο	Γ2	Προτείνεις για αρχηγό σε ομαδικό παιχνίδι	Γ7	Λες τα μυστικά σου	ΣΠ	Πηγαίνεις σπίτι του για να παίξετε
B1	Έρχεσθε μαζί το πρωί στο σχολείο	Γ3	Ψηφίζεις για αρχηγό της τάξης σου	Δ1	Έδωσες το τηλέφωνό σου πρώτα	ΣΤ2	Τον καλείς σπίτι σου και να παίξετε
B2	Μπαίνετε μαζί επιμελητές	Γ4	Βοήθαες πιο πολύ	Ε1	Κάνεις περισσότερα πράα στο σχολείο	Η	Έχεις για καλύτερό σου φίλο
B3	Κάθεστε μαζί στο ίδιο θρανίο	Γ5	Δάνεισες χρήματα περισσότερο	Ε2	Παίξετε πιο πολύ		

ΣΧ. Υ2 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΥΤΣΙΓΓΤΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελυτσίγγιγτανών από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα των δύο ομάδων (E_2, I_2) στα 19 είδη υπαρκτών σχέσεων

ΠΟΙΟΝ/ΜΕ ΠΟΙΟΝ/ΣΕ ΠΟΙΟΝ:

A2	Τα σπία σας να είναι κοντά	Γ 1	Συμμετέχετε μαζί του στα μαθήματα	Γ 6	Εμπιστευτικές να φυλάξει το πορτοφόλι σου	Ε3	Έπαυτες μαζί του ένα αγαπημένο σου παιχνίδι
A3	Μένετε μαζί στο ίδιο κτίριο	Γ2	Προτείνεις για αρχηγό σε ομαδικό παιχνίδι	Γ7	Λες τα μυστικά σου	ΣΠ	Πινηαίνεις σπίτι του για να παίζετε
B1	Εργασθε μαζί το πρωί στο σχολείο	Γ3	Ψηφίζεις για αρχηγό της τάξης σου	Δ1	Έδωσες το τηλέφωνό σου πρώτα	ΣΓ2	Τον καλείς σπίτι σου και να παίζετε
B2	Μηολντε μαζί επιμελητές	Γ4	Βοήθησες πιο πολύ	Ε1	Κάνεις περισσότερο παρτα στο σχολείο	H	Έχεις για καλύτερό σου φίλο
B3	Κάθεστε μαζί στο ίδιο θρανίο	Γ5	Δάνεισες χρήματα περισσότερο	Ε2	Παίζετε πιο πολύ		

Β) Σχόλια

Τα δεδομένα αποκαλύπτουν ότι στην οντολογία των διομαδικών σχέσεων (υπαρκτές σχέσεις) που εξάλλου πρέπει να έχει και βαρύτητα ¹ στην έρευνα, λειτουργεί κάποιος έντονος μηχανισμός εσωστρέφειας των ομάδων, όσον αφορά την προτίμηση ατόμων για σχέση. Και για να αναφερθούμε στην αλληλοπροτίμηση των δύο ομάδων (στην περίπτωση μας Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) υπάρχει "κλείσιμο", "στεγανότητα" και γενικά δισταγμός προτίμησης ατόμων της εξωομάδας για σχέση δεδομένου ότι και οι δύο ομάδες προτιμούν άτομα της άλλης ομάδας (εξωομάδας) σε ποσοστά πολύ χαμηλότερα του 50% ($E \rightarrow ET < 18\%$, $ET \rightarrow E < 37\%$). Εντυπωσιακό είναι ότι ενώ οι Έλληνες προτίμησαν Ελ/τσιγγάνους σε 16 είδη σχέσεων με μονοψήφια ποσοστά 7-0%) αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν Έλληνες σε όλα τα είδη των υπαρκτών σχέσεων (19) με διψήφια ποσοστά (36-11%). Φαίνεται τελικά ότι το είδος της σχέσης δεν επηρεάζει αυτή την "εσωστρέφεια" ή "στεγανότητα" (προτίμηση εσωομάδας, απόρριψη εξωομάδας) των ομάδων, δεδομένου ότι σε όλο το μήκος των 19 υπαρκτών σχέσεων σταθερά η προτίμηση ατόμων της εξωομάδας είναι πολύ χαμηλότερη του 50%. Ερμηνεύοντας τα παραπάνω δεδομένα, θα λέγαμε ότι ο παράγων "ομοιότητα"² είναι καθοριστικός σαν κριτήριο και κίνητρο ατόμων για σχέση. Και αναμφισβήτητα αν υπάρχει κάποια πλευρά που παρεμβαίνει εντονότερα είναι η πλευρά της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) δεδομένου ότι το "κλείσιμο" των Ελλήνων στην προτίμηση Ελ/τσιγγάνων για σχέση ενθαρρύνεται διπλά. Τόσο από το γεγονός ότι οι Ελ/τσιγγάνοι είναι οπτικά έντονα "ανόμοιοι"³ όσο και από το ότι οι Έλληνες έχουν το πλεονέκτημα⁴ του ανοιχτού χρώματος.

Όσο για τους Ελ/τσιγγάνους που η εσωστρέφειά τους είναι συγκριτικά μικρότερη και "ανοίγονται" περισσότερο προς τους Έλληνες για σύναψη σχέσεων, φαίνεται να επηρεάζουν και τα εξής: α) Καταρχήν το ότι και η μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων προτιμάει σε όλα τα είδη (19) των υπαρκτών σχέσεων περισσότερα άτομα δικά της (Ελ/τσιγγάνους), πιστοποιεί ότι ισχύει και για τη μειονοτική ομάδα το αξίωμα ότι η ομοιότητα (ιδίως η οπτική) προκαλεί συμπάθεια και κατ' επέκταση προτίμηση για σχέσεις. β) Όσο για το μεγαλύτερο άνοιγμα που κάνουν οι Ελ/τσιγγάνοι στους Έλληνες, μάλλον θα επηρεάζει τη φορά αυτή η "φατισκή ανομοιότητα" των δύο ομάδων, που τελικά ωθεί τους Ελ/τσιγγάνους να επιθυμούν για σχέση άτομα "ανοιχτού χρώματος"⁵ (Έλληνες). γ) Ίσως το μεγαλύτερο άνοιγμα των Ελ/τσιγγάνων προς τους Έλληνες για σύναψη σχέσεων να είναι σε κάποιο βαθμό εικονικό⁶ (δήλωση ως υπαρκτής, ανύπαρκτης σχέσης), λόγω "κεκτημένης ταχύτητας" ορισμένων Ελ/τσιγγάνων που επιθυμούν⁷ σαφώς σχέσεις με Έλληνες και ιδίως κάποιες από το σύνολο των 19 ειδών.

β) Η Συνολική Υπαρκτή Σχέση

ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΕΛΛΗΝΑ Ή ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΥΠΑΡΚΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από τις 6 τάξεις των δύο ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων), στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων

¹ Οι όποιες θέσεις και υποθέσεις έχουν πολυτιμότητα και βαρύτητα στο βαθμό που επιβεβαιώνονται κάθε φορά από την τρέχουσα πραγματικότητα.

² α) Κυρίως οπτικά και δευτερευόντως σε χαρακτήρα και συμπεριφορά. β) Την θετική παρέμβαση της "ομοιότητας" στις διομαδικές σχέσεις, που έχει ευρεία ερευνητική απόδειξη, επισημαίνουν οι Roccas, Schwartz (1993, σ. 581).

³ Για την εχθρική στάση προς την εξωομάδα και κατ' επέκταση αποφυγή λόγω ΑΝΟΜΟΙΟΤΗΤΑΣ των ομάδων βλ. H. Tajfel (στο Παπαστάμου 1990, σ. 155).

⁴ Το πλεονέκτημα αυτό πρέπει να εκληφθεί "συμβατικό" δεδομένου ότι η πλειονότητα των Λευκών το "πέρασε" στις αντιλήψεις των Μαύρων.

⁵ Δεδομένου ότι, όπως αναφέρθηκε και αλλού, το Λευκό και το Μαύρο έχουν έντονη αξιολογική υποδήλωση (θετικό, αρνητικό αντίστοιχα), το "Λευκό που τείνει να χαρακτηρίζεται ομορφότερο του "σκούρου" είναι πιο επιθυμητό.

⁶ Είναι γνωστή η περίπτωση που ο Α δηλώνει με πάθος φίλος του Β παρά το γεγονός ότι ο Β το αγνοεί ή το αρνείται!

⁷ Το γεγονός ότι τα άτομα "ανοιχτού" χρώματος είναι επιθυμητά από άτομα "σκούρου" χρώματος αποδείχθηκε σε σχετικές έρευνες.

Πιν. Υ3 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Ποσοστά (%) * προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τις 6 τάξεις κάθε ομάδας στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων και σύγκριση ποσοστών - Υπεροχή προτιμηθέντων (Υ).

1	2		A'	B'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'
E→E	%		96	96	94	88	98	97
E→ET			4	4	6	12	2	3
ET→ET	%		81	87	52	85	77	85
ET→E			19	13	48	15	23	15
E→E	Y		24	24	15,6	7,3	49	32,3
E→ET			-	-	-	-	-	-
ET→ET	Y		4,2	6,6	1,08	5,6	3,3	5,6
ET→E			-	-	-	-	-	-

1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ

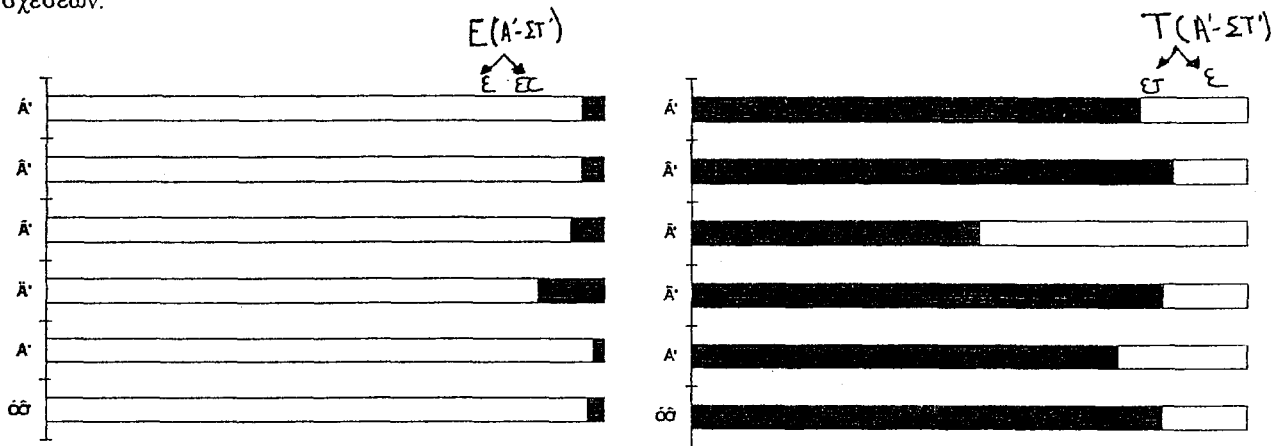
2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Y=Υπεροχή προτιμηθέντων (φορές περισσότεροι)

* Οι απόλυτες συχνότητες στους αναλυτικούς πίνακες του παραρτήματος

Σχ. Υ3 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τις 6 τάξεις κάθε ομάδας στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Υ3, Σχ. Υ3)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

1) Οι μαθητές όλων των τάξεων και των δύο ομάδων προτίμησαν για σχέση περισσότερο άτομα της ομάδας τους ($E \rightarrow E > ET$, $ET \rightarrow ET > E$)

2) Η σειρά Υπεροχής (φορές περισσότεροι) στις 6 τάξεις είναι:

	E'	ΣΤ'	A'	B'	Γ'	Δ'
$E \rightarrow E > ET$:	49 φ.π.	32,3 φ.π.	24 φ.π.	24 φ.π.	15,6 φ.π.	7,3 φ.π.
$ET \rightarrow ET > E$:	6,6 φ.π.	5,6 φ.π.	5,6 φ.π.	4,2 φ.π.	3,3 φ.π.	1,08 φ.π.
	B'	Δ'	E'	A'	E'	Γ'

Παρατηρούμε: α) Η μεν μέγιστη υπεροχή των Ελλήνων είναι 7,4 φορές μεγαλύτερη ενώ η ελάχιστη 6,7 φορές μεγαλύτερη. β) Όλες οι τάξεις των Ελλήνων (εκτός από την Δ' τάξη) έχουν διψήφιο ακέραιο αριθμό υπεροχών ενώ αντίθετα όλες οι τάξεις των Ελ/τσιγγάνων έχουν μονοψήφιο ακέραιο αριθμό υπεροχών. γ) Και για τις δύο

ομάδες δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους συσχέτιση (θετική ή αρνητική) μεταξύ υπεροχής προτίμησης και ηλικίας (τάξης). Στους Ελ/τσιγγάνους τόσο η μέγιστη (7,3 φ.π.) όσο και η ελάχιστη υπεροχή (2 φ.π.) σημειώνονται σε μικρές τάξεις (Γ' και Α' αντίστοιχα).

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow T$, $T \rightarrow E$)

Η σειρά μεγέθους προτίμησης ατόμων της εξωομάδας στις 6 τάξεις είναι:

$E \rightarrow ET$	12% (Δ')	6% (Γ')	4% (Α')	14% (Β')	3% (ΣΤ')	2% (Ε')
$ET \rightarrow E$	48% (Γ')	23% (Ε')	19% (Α')	15% (Δ')	15% (ΣΤ')	13% (Β')

Παρατηρούμε: 1) Τόσο στην μέγιστη όσο και στην ελάχιστη προτίμηση οι Έλληνες προτιμήθηκαν (από τους Ελ/τσιγγάνους) πολύ περισσότερο από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι (από τους Έλληνες). Συγκεκριμένα, το μέγιστο ποσοστό προτιμηθέντων Ελλήνων (48%) από τους Ελ/τσιγγάνους είναι 4πλάσιο ακριβώς από το μέγιστο ποσοστό προτιμηθέντων Ελ/τσιγγάνων (12%) από τους Έλληνες, και το ελάχιστο ποσοστό προτιμηθέντων Ελλήνων (13%) από τους Ελ/τσιγγάνους είναι 6,5 φορές μεγαλύτερο από το ελάχιστο ποσοστό προτιμηθέντων Ελ/τσιγγάνων (2%) από τους Έλληνες. 2) Και εδώ αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ τα ποσοστά των προτιμηθέντων Ελ/τσιγγάνων από τους Έλληνες ($E \rightarrow ET$) σε όλες τις τάξεις (εκτός της Δ') είναι μονοψήφιοι αριθμοί και μάλιστα χαμηλοί (6-2%), αντίθετα τα ποσοστά των προτιμηθέντων Ελλήνων από τους Ελ/τσιγγάνους ($ET \rightarrow E$) είναι σε όλες τις τάξεις διψήφιοι αριθμοί (48-13%). 3) Και εδώ δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους συσχέτιση (θετικής ή αρνητικής) μεταξύ ποσοστού και ηλικίας (τάξης) και στις δύο ομάδες. 4) Συγκρίνοντας τα ποσοστά ενδοομαδικά παρατηρούμε ότι η απόσταση μεταξύ του μέγιστου και ελάχιστου ποσοστού προτίμησης της εξωομάδας είναι σημαντική και στις δύο ομάδες (στους Έλληνες μεγαλύτερη).

Τα ποσοστά προτίμησης ατόμων της εξωομάδας κατά τάξη στις δύο ομάδες είναι:

	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'
$E \rightarrow ET$	4%	4%	6%	12%	2%	3%
$ET \rightarrow E$	19%	13%	48%	15%	23%	15%

Παρατηρούμε: 1) Η μεγαλύτερη απόσταση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στην αλληλοπροτίμηση σημειώνεται στην Ε' τάξη (οι Έλληνες προτιμήθηκαν από τους Ελ/τσιγγάνους 11,5 φορές περισσότερο από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες), ενώ η μικρότερη απόσταση σημειώνεται στην Δ' τάξη όπου οι Έλληνες προτιμήθηκαν από τους Ελ/τσιγγάνους μόλις 1,2 φορές περισσότερο από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες.

Β) Σχόλια

1) Εντυπωσιακό είναι ότι σε όλες ανεξαιρέτως τις μαθητικές ηλικίες του Δημοτικού (6 τάξεις) λειτουργεί μια κοινή έντονη τάση (στην Δ' τάξη των Ελλήνων και την Γ' τάξη των Ελ/τσιγγάνων ηπιότερα) στους μαθητές και των δύο ομάδων, να αποφεύγουν επιμελώς (μαζικώς) τη σύναψη κάποιου είδους διαπροσωπικής σχέσης με άτομα της άλλης ομάδας - εξωομάδας (στην πλειονοτική - Έλληνες σημαντικά περισσότερο). Και βέβαια η αιτιολόγηση της ενιαίας στάσης των 6 τάξεων της πλειονοτικής ομάδας - Ελλήνων (να αποφεύγουν τους Ελ/τσιγγάνους) είναι σχετικά εύκολη και μάλλον αυτονόητη (αφού η "φατσική" διαφοροποίηση με την μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνους είναι έντονη). Η ερμηνεία όμως επίσης της ενιαίας στάσης των 6 τάξεων της μειονοτικής ομάδας - Ελ/τσιγγάνων (να αποφεύγουν τους Έλληνες, αν και σε μικρότερο βαθμό) απαιτεί βαθύτερη διερεύνηση δεδομένου ότι σε αρκετές περιπτώσεις η φαινομενική αποφυγή ορισμένων Ελ/τσιγγάνων να συνάψουν σχέση με Έλληνα, δεν πρέπει να ερμηνευτεί απαραίτητα ότι ο Ελ/τσιγγάνος αποφεύγει τον Έλληνα αλλά ενδεχομένως, παρά

την πρόθεση και επιθυμία του για σχέση με τον Έλληνα, δε γίνεται δεκτός (ET E). Και είναι φανερό ότι αυτό το τελευταίο είναι πολύ πιθανό, δεδομένου ότι κατά κανόνα τα μέλη των πλειονοτικών ομάδων νιώθουν πλεονεκτικά και συμπεριφέρονται συχνά υπεροπτικά στη μειονότητα.

2) Το γεγονός ότι στους Έλληνες οι 2 μεγάλες τάξεις Ε' και ΣΤ' εμφανίζουν μικρότερα ποσοστά προτίμησης των Ελ/τσιγγάνων (Ε'→ΕΤ 2%, ΣΤ'→ΕΤ 3%), κατ' αρχήν θα μπορούσε ίσως να αποδοθεί αφενός στον περισσότερο χρόνο συνύπαρξης, συμφοίτησης και επαφής με Ελ/τσιγγάνους στα πλαίσια του σχολείου και αφετέρου στον αυξημένο βαθμό εκλογίκευσης (οι μεγαλύτεροι σε ηλικία). Μια αρνητική συσχέτιση όμως μεταξύ συμφοίτησης, ηλικίας και του ποσοστού προτίμησης Ελ/τσιγγάνων, μάλλον δεν φαίνεται να τεκμηριώνεται αφενός διότι δεν ισχύει κάτι ανάλογο στις 2 μεγάλες τάξεις των Ελ/τσιγγάνων (Ε' και ΣΤ') και αφετέρου διότι το ποσοστό της Δ' τάξης των Ελλήνων είναι κατά πολύ υψηλότερο από τα ποσοστά των 3 μικρότερων τάξεων (Α', Β', Γ').

2. ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από τα 2 φύλα κάθε ομάδας (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων) στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων

Πιν. Υ4 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Ποσοστό (%)* προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τις 6 τάξεις κάθε ομάδας (Ε,Τ) στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων και σύγκριση των ποσοστών - Υπεροχή προτίμησης (Υ)

1	2		
$E_{\alpha} \rightarrow E$	%	94	
$E_{\alpha} \rightarrow ET$		6	
$T_{\alpha} \rightarrow ET$	%	74	
$ET_{\alpha} \rightarrow E$		26	
$E_{\alpha} \rightarrow E$	Y	15,6	
$E_{\alpha} \rightarrow ET$		-	
$ET_{\alpha} \rightarrow ET$	Y	2,8	
$ET_{\alpha} \rightarrow E$		-	

1	2		
$E_{\kappa} \rightarrow E$	%	96	
$E_{\kappa} \rightarrow ET$		4	
$T_{\kappa} \rightarrow ET$	%	84	
$ET_{\kappa} \rightarrow E$		16	
$E_{\kappa} \rightarrow E$	Y	24	
$E_{\kappa} \rightarrow ET$		-	
$ET_{\kappa} \rightarrow ET$	Y	5,2	
$ET_{\kappa} \rightarrow E$		-	

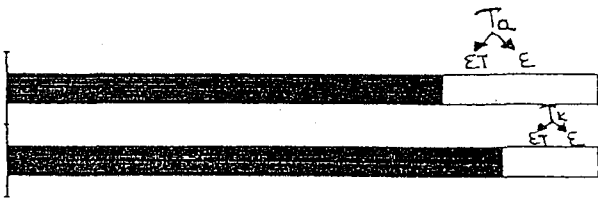
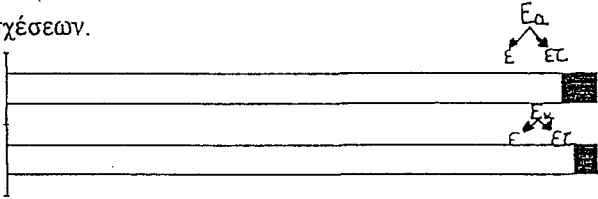
1=ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΕΣ
2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Y=Υπεροχή προτιμηθέντων (φορές περισσότεροι)

*Οι απόλυτες συχνότητες στους αναλυτικούς πίνακες του παραρτήματος

Σχ. Υ4 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%) Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τα 2 φύλα (Α, Κ) κάθε ομάδας (ΕΒ) στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Υ4, Σχ. Υ4)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

Και στα δύο φύλα, τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν πολύ περισσότερο άτομα της ομάδας τους. Η υπεροχή αυτή στους Έλληνες είναι θεαματικά μεγαλύτερη και στα 2 φύλα.

$$\left(\begin{array}{l} E_{\alpha} \rightarrow E > ET \quad 15,6 \text{ φ. π.} \\ ET_{\alpha} \rightarrow ET > E \quad 2,8 \text{ φ. π.} \end{array} \right) \quad \left(\begin{array}{l} E_{\kappa} \rightarrow E > ET \quad 24 \text{ φ. π.} \\ ET_{\kappa} \rightarrow ET > E \quad 5,2 \text{ φ. π.} \end{array} \right)$$

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow ET, ET \rightarrow E$)

Και στα 2 φύλα οι ομάδες προτίμησαν άτομα της άλλης ομάδας (εξωομάδας) για σχέση σε χαμηλά ποσοστά, πολύ χαμηλότερα του 50%. Και στα 2 φύλα οι Έλληνες προτιμήθηκαν από τους Ελ/τσιγγάνους πολύ

περισσότερο από ό,τι οι Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες $\left(\frac{E_{\alpha} \rightarrow ET}{ET_{\alpha} \rightarrow E} \frac{6\%}{26\%} \frac{E_{\kappa} \rightarrow ET}{ET_{\kappa} \rightarrow E} \frac{4\%}{16\%} \right)$ Παρατηρούμε:

1) Ενώ τα ποσοστά επιλεγέντων Ελ/τσιγγάνων (από τους Έλληνες) είναι μονοψήφιοι αριθμοί (6%, 4%) αντίθετα τα ποσοστά των επιλεγέντων Ελλήνων (από τους Ελ/τσιγγάνους) είναι διψήφιοι αριθμοί (26%, 16%). 2) Πάντως,

η αναλογία των επιλεγέντων (υπέρ των Ελλήνων) είναι περίπου ίδια και στα 2 φύλα $\left(A \frac{1}{4,3} \cdot K \frac{1}{4} \right)$

Β) Σχόλια

α) Υπεροχή προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

Βέβαια, είναι γνωστό ότι στα πλαίσια της ψυχολογίας των ατομικών διαφορών έχει διαπιστωθεί σε ποικιλία ερευνών η σημαντική διαφοροποίηση των 2 φύλων. Η προκειμένη περίπτωση όμως, που η έρευνα αφορά διομαδικές αναπαραστάσεις και σχέσεις μεταξύ μιας πλειονοτικής (Έλληνες) και μιας μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνοι) ομάδας, είναι ιδιαίτερα με την έννοια ότι αυτό καθ' αυτό το γεγονός ότι μια ομάδα είναι πλειονοτική και η άλλη μειονοτική, είναι μείζων και προέχων παράγων που παρεμβαίνει δυναμικά στις συνειδήσεις των 2 φύλων κάθε ομάδας (κυρίως της πλειονοτικής - Ελλήνων) ώστε να παρατηρείται μια σημαντική τάση ομοιογένειας ("άμυνας") στην στάση αγοριών και κοριτσιών κάθε ομάδας απέναντι στην εξωομάδα. Έτσι και στις δύο ομάδες (Έλληνες, Ελ/τσιγγάνους) όχι μόνο δεν παρατηρείται κάποια (έστω και μικρή) αλλαγή κατεύθυνσης της υπεροχής ($E_{\alpha\kappa} \rightarrow E > ET, T_{\alpha\kappa} \rightarrow ET > E$), αλλά αντίθετα πέρα από την σύμπτωση στην κατεύθυνση υπεροχής επιλεγέντων υπάρχει σημαντική τάση ομοιογένειας των 2 φύλων κάθε ομάδας (στους Έλληνες περισσότερο) όσον αφορά το μέγεθος

προτίμησης - ποσοστά επιλεγέντων $\left(\frac{E_{\alpha} \rightarrow E}{E_{\kappa} \rightarrow E} \frac{94\%}{96\%} \frac{ET_{\alpha} \rightarrow ET}{ET_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{74\%}{84\%} \right)$

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow ET, ET \rightarrow E$)

1) Όσον αφορά τα 2 φύλα κάθε ομάδας το γεγονός ότι τόσο στους Έλληνες όσο και στους Ελ/τσιγγάνους τα κορίτσια προτίμησαν αισθητά λιγότερο άτομα της εξωομάδας (από ό,τι τα αγόρια

$\left(\frac{E_{\alpha} \rightarrow ET}{E_{\kappa} \rightarrow ET} \frac{6\%}{4\%} \frac{ET_{\alpha} \rightarrow E}{ET_{\kappa} \rightarrow E} \frac{26\%}{16\%} \right)$ ίσως θα μπορούσε να αποδοθεί και στον γενικό δισταγμό των κοριτσιών για σύναψη σχέσεων και μάλιστα στην προκειμένη περίπτωση όπου υπάρχει πλειονοτική και μειονοτική ομάδα με έντονα "στεγανά" και "εσωστρέφεια".

2) Όσον αφορά το κάθε φύλο διομαδικά, το ότι στα αγόρια η διαφοροποίηση των δύο ομάδων είναι ελαφρώς μεγαλύτερη $\left(\frac{E_{\alpha} \rightarrow ET}{ET_{\alpha} \rightarrow E} \frac{6\%}{26\%} \frac{E_{\kappa} \rightarrow ET}{ET_{\kappa} \rightarrow E} \frac{4\%}{16\%} \right)$ Αναλογία $A \frac{1}{4,3} \cdot K \frac{1}{4}$ θα μπορούσε να ερμηνευτεί με το γεγονός ότι στα αγόρια η πρωτοβουλία, η τόλμη και η συμμετοχή τους στις ποικίλες διομαδικές αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις συναντιώνται αισθητά περισσότερο.

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

α) Πιν. Υσ1 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΓΑΝΩΝ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων προτίμησης Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από κάθε φύλο των δύο ομάδων.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P	1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ
40	$E_a \rightarrow E$	14,52	3,33	39	***	P<0,001	
	$E_a \rightarrow ET$	0,95	2,42		15,42		
40	$ET_a \rightarrow ET$	11,87	4,57	39	***	P<0,001	Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1‰ (***)
	$ET_a \rightarrow E$	4,15	4,15		5,43		
40	$E_k \rightarrow E$	14,42	2,53	39	***	P<0,001	
	$E_k \rightarrow ET$	0,60	0,11		28,79		
40	$ET_k \rightarrow ET$	12,87	3,60	39	***	P<0,001	
	$ET_k \rightarrow E$	2,47	2,64		10,40		

Όπως παρατηρούμε: α) ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, τόσο τα αγόρια - Έλληνες όσο και τα αγόρια - Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν πολύ περισσότερο άτομα της ομάδας τους. Αυτή η υπεροχή είναι και στις 2 περιπτώσεις στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1‰ ($E_a \rightarrow E > ET$: df=39 t=15,42 P<0,001, $ET_a \rightarrow ET > E$: df=39 t=5,43 P<0,001). β) ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ επίσης, τόσο τα κορίτσια Έλληνες όσο και τα κορίτσια - Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν πολύ περισσότερο άτομα της ομάδας τους. Αυτή η υπεροχή είναι και στις 2 περιπτώσεις στατιστικά σημαντική επίσης στο υψηλό επίπεδο 1‰ ($E_k \rightarrow E > ET$: df=39 t=28,79 P<0,001, $ET_k \rightarrow ET > E$: df=39 t=10,40 P<0,001).

β) Πιν. Υσ2: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΓΑΝΩΝ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων επιλεγέντων ατόμων της εξωομάδας από το ίδιο φύλο των δύο ομάδων.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P	1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ
40	$E_a \rightarrow ET$	0,95	2,42	78	-4,77	***	Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1‰ (***)
40	$ET_a \rightarrow E$	4,15	4,15			P<0,001	
40	$E_k \rightarrow ET$	0,60	0,11	78	-4,56	***	
40	$ET_k \rightarrow E$	2,47	2,64			P<0,001	

Παρατηρούμε: α) ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, ότι τα αγόρια Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν Έλληνες σημαντικά περισσότερο από ό,τι τα αγόρια Έλληνες Ελ/τσιγγάνους. Αυτή η υπεροχή είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1‰ ($ET_a \rightarrow E > E_a \rightarrow ET$: df=78 t=-4,77 P<0,001). β) ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, τα κορίτσια Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν Έλληνες πολύ περισσότερο από ό,τι τα κορίτσια Έλληνες Ελ/τσιγγάνους. Και αυτή η υπεροχή είναι στατιστικά σημαντική επίσης στο υψηλό επίπεδο 1‰ ($ET_k \rightarrow E > E_k \rightarrow ET$: df=78 t=-4,56 P<0,001).

γ) Πιν. Υ3: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων επιλεγέντων ατόμων της εξωομάδας από τα 2 φύλα κάθε ομάδας.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P	1=ΕΙΠΛΕΞΑΝΤΕΣ 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ
40	$E_a \rightarrow ET$	0,95	2,42	78	0,83	n-s	
40	$E_{\kappa} \rightarrow ET$	0,60	1,11				
40	$ET_a \rightarrow E$	4,15	4,15	78	2,15	*	Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο
40	$ET_{\kappa} \rightarrow E$	2,47	2,64			P<0,05	5% (*)

Παρατηρούμε: 1) ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ: Τα αγόρια προτίμησαν Ελ/τσιγγάνους ελαφρώς περισσότερο από τα κορίτσια. Η υπεροχή αυτή όμως δεν είναι στατιστικά σημαντική (n-s). β) ΣΤΟΥΣ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΟΥΣ: τα αγόρια προτίμησαν Έλληνες εντυπωσιακά περισσότερο από τα κορίτσια. Η υπεροχή αυτή είναι στατιστικά σημαντική στο επίπεδο 5% ($ET_a \rightarrow E > E_{\kappa} \rightarrow E$: df=78 t=2,15 P<0,05).

3. ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ: Προτίμηση Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνου από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων:

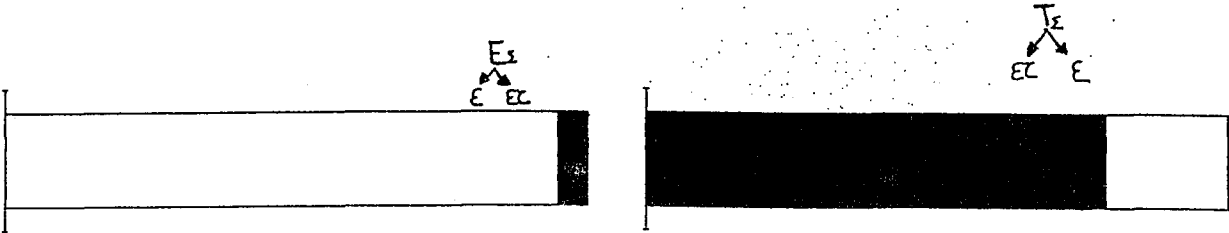
Πιν. Υ5 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%)* προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα των δύο ομάδων στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων και σύγκριση των ποσοστών - Υπεροχή προτίμησης (Y)

1 2		ΟΜ	1=ΕΙΠΛΕΞΑΝΤΕΣ 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ
$E_{\Sigma} \rightarrow E$	%	95	
$E_{\Sigma} \rightarrow ET$		5	
$ET_{\Sigma} \rightarrow ET$	%	79	Y=Υπεροχή προτιμηθέντων
$ET_{\Sigma} \rightarrow E$		21	(φορές περισσότεροι)
$E_{\Sigma} \rightarrow E$	Y	19	* Οι απόλυτες συχνότητες
$E_{\Sigma} \rightarrow ET$		-	στους αναλυτικούς πίνακες
$ET_{\Sigma} \rightarrow ET$	Y	3,7	του παρατήματος
$ET_{\Sigma} \rightarrow E$		-	

Σχ. Υ5 ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΠΤΑΝΩΝ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τα ΣΥΝΟΛΙΚΑ δείγματα των δύο ομάδων στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. Υ5, Σχ. Υ5)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

Τόσο το σύνολο της πλειονοτικής ομάδας (Έλληνες) όσο και της μειονοτικής ομάδας (Ελ/τσιγγάνοι), προτίμησαν πολύ περισσότερο άτομα της ομάδας τους στο σύνολο των υπαρκτών σχέσεων (οι Έλληνες εντονότερα). Συγκεκριμένα, ενώ οι Έλληνες προτίμησαν Έλληνες 19 φορές περισσότερο (από ό,τι Ελ/τσιγγάνους), οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν Ελ/τσιγγάνους μόνο 3,7 φορές περισσότερο (από ό,τι Έλληνες). Η υπεροχή των Ελλήνων (19 φ.π.) είναι 5,1 φορές μεγαλύτερη από την υπεροχή των Ελ/τσιγγάνων (3,7 φ.π.).

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow ET$, $ET \rightarrow E$)

Βέβαια, και οι δύο ομάδες (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι) προτίμησαν άτομα της άλλης ομάδας (εξωομάδας) σε πολύ χαμηλά ποσοστά, πολύ χαμηλότερα του 50% (οι Έλληνες σημαντικά χαμηλότερα). Συγκεκριμένα ενώ οι Έλληνες προτίμησαν μόνο 5% Ελ/τσιγγάνους, οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν 21% Έλληνες (το ποσοστό των προτιμηθέντων Ελλήνων είναι 4,2 φορές μεγαλύτερο).

Β) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) ΤΟΣΟ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ (πολύ εντονότερα οι Έλληνες) ΕΧΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΘΕΑΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΤΟΥΣ ($E \rightarrow E$ 95%, $ET \rightarrow ET$ 79%).

2) ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΠΡΟΤΙΜΗΣΑΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ ($E \rightarrow ET$ 5%, $ET \rightarrow E$ 21%).

Β) Σχόλια

Αυτή η έντονη τάση αλληλοαπόρριψης των δύο ομάδων για σύναψη σχέσης ($E \rightarrow ET$ 5%, $ET \rightarrow E$ 21%), αποκαλύπτει τα παρακάτω:

1) Τόσο ριζική είναι η διαφοροποίηση¹ μεταξύ πλειονοτική ομάδας (Ελλήνων) και μειονοτικής ομάδας (Ελ/τσιγγάνων), που η απλή συνύπαρξή τους στον ίδιο συννοικισμό του Δενδροποτάμου και η συμφοίτησή τους στο ίδιο ομώνυμο Σχολείο, φάνηκε ότι δεν αποτελούν δυναμικούς παράγοντες σύγκλισης² των δύο ομάδων με τη δημιουργία κλίματος ομαδικής αλληλοεκτίμησης, αλληλοαποδοχής και αλληλοσυμπάθειας. Φαίνεται τελικά ότι οι διομαδικές σχέσεις μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας είναι ιδιάζουσες και έντονα αρνητικά φορτισμένες. Κρίνοντας όμως τόσο από άλλα δεδομένα της παρούσας έρευνας όσο και από το μηδαμινό ποσοστό Ελ/τσιγγάνων που προτιμούν οι Έλληνες ($E \rightarrow ET$ 5%) συνάγεται το συμπέρασμα ότι τελικά η "σκληρή πλευρά" (όπως στις Αναπαραστάσεις έτσι και στις υπαρκτές Διομαδικές Σχέσεις), αποδεικνύεται η πλειονοτική ομάδα (Έλληνες). Και βέβαια σε κάθε σύναψη σχέσης υπάρχει η πλευρά που παίρνει την πρωτοβουλία - "ο προτείνων" και η άλλη πλευρά - "ο αποδεχόμενος ή αρνούμενος" τη σχέση ($A \rightarrow B$, $A \leftarrow B$). Οι Έλληνες ως μέλη της πλειονοτικής ομάδας είναι λιγότερο πιθανό (τα δεδομένα το απέδειξαν) να πάρουν μια τέτοια πρωτοβουλία και να είναι ο "προτείνων" στον Ελ/τσιγγάνο για σύναψη σχέσης. Μεταξύ άλλων και για τους λόγους ότι τόσο η εξωτερική εμφάνιση³ των Ελ/τσιγγάνων (δερματικό χρώμα, ντύσιμο) όσο και η πολιτισμική κατωτερότητά τους,

¹ Ο τονισμός της διαφοροποίησης στις διομαδικές σχέσεις αποτελεί βασική τάση (Turner 1980, σ. 131).

² α) Βέβαια η επαφή κατά κανόνα συμβάλλει στην αμοιβαία συμπάθεια, αλλά μπορεί και να πολώσει τις σχέσεις (Αρτζυλ, Μετ. 1981, σ. 180). β) Ο μιν Nye (1973, σ. 142) επισημαίνει τη βαρύτητα (επιρροή) των συνθηκών σύναψης των σχέσεων στη μείωση ή αύξηση των (διομαδικών) προκαταλήψεων, οι δε Lott, Lott (1965, σ. 292) τονίζουν ότι οι συνθήκες επηρεάζουν τόσο τη συμπάθεια όσο και την επικοινωνία.

³ Για τη μεγάλη βαρύτητα της εξωτερική εμφάνισης στην έλξη και συμπάθεια βλ. Αρτζυλ (Μετ. 1981, σ. 186).

αποθαρρύνουν το "άνοιγμα" των Ελλήνων για σύναψη σχέσης μαζί τους. Επομένως το "κλείσιμο" των Ελ/τσιγγάνων προς τους Έλληνες (αν και κατά πολύ ηπιότερο $ET \rightarrow E$ 21%), μάλλον πρέπει να αποτελεί προϊόν του προηγούμενου "κλεισίματος" των Ελλήνων προς αυτούς, παρά μια ανεπηρέαστη και απόλυτα αυτόνομη στάση των Ελ/τσιγγάνων προς τους Έλληνες.

Γ) Στατιστική Σημαντικότητα

α) Υπεροχή Σχέσης (Προτίμηση >50%)

Πιν. Υσ4: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΤΑΝΩΝ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων επιλεγέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από το ΣΥΝΟΛΟ κάθε ομάδας.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P
80	$E_{\Sigma} \rightarrow E$	14,47	2,96	79	***	$P < 0,001$
	$E_{\Sigma} \rightarrow ET$	0,77	1,90		27,40	
80	$ET_{\Sigma} \rightarrow ET$	12,37	4,15	79	***	$P < 0,001$
	$ET_{\Sigma} \rightarrow E$	3,31	3,58		10,41	

1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ

2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1%
(***)

β) Προτίμηση της άλλης ομάδας - εξωομάδας ($E \rightarrow ET$, $T \rightarrow E$):

Πιν. Υσ5: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΤΑΝΩΝ

Μέσοι όροι ($\bar{X}$), τυπικές αποκλίσεις (S) και t-τιμές των για στατιστική σημαντικότητα της διαφοράς των μέσων όρων επιλεγέντων απόμων της εξωομάδας από το ΣΥΝΟΛΟ κάθε ομάδας.

N	1 2	$\bar{X}$	S	df	t	P
80	$E_{\Sigma} \rightarrow ET$	0,77	1,90	158	-5,77	***
80	$ET_{\Sigma} \rightarrow E$	3,31	3,58			$P < 0,001$

1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ

2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο 1%

Όπως παρατηρούμε: α) Στην υπεροχή σχέσης: Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν περισσότερο άτομα της ομάδας τους. Η υπεροχή αυτή και στις 2 περιπτώσεις είναι στατιστικά σημαντική και μάλιστα στο υψηλό επίπεδο 1% ($E \rightarrow E > ET$: $df=79$ $t=27,40$ $P < 0,001$). β) Στη σχέση με την άλλη ομάδα (εξωομάδα): Οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν Έλληνες πολύ περισσότερο από ό,τι οι Έλληνες Ελ/τσιγγάνους. Η υπεροχή αυτή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1% ($ET \rightarrow E > E \rightarrow ET$: $df=158$ $t=-5,77$ $P < 0,001$).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η': ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΣ/ΥΠΑΡΚΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ
(Συνολική Επιθυμητή, συνολική Υπαρκτή: Κατά ΤΑΞΗ, ΦΥΛΟ, ΟΜΑΔΑ)

1. ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ: Προτίμηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τις 6 τάξεις των δύο ομάδων (Ε,Τ) στο σύνολο των επιθυμητών (ΕΠ) και στο σύνολο των υπαρκτών (ΥΠ) σχέσεων

Α) Διαπιστώσεις
(Πιν. ΕΥ1, Σχ.ΕΥ1)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

1) Είναι εντυπωσιακό ότι σε όλες ανεξαρτέτως τις μαθητικές ηλικίες (6 τάξεις) τόσο στις επιθυμητές (ΕΠ) όσο και στις υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις οι Έλληνες προτίμησαν περισσότερο άτομα της ομάδας τους (ΕΠ,ΥΠ: Ε→Ε>ΕΤ) ενώ αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι στις μεν επιθυμητές προτίμησαν περισσότερο άτομα της εξωομάδας ενώ στις υπαρκτές περισσότερο άτομα της ομάδας τους (ΕΠ: ΕΤ→Ε>ΕΤ, ΥΠ:ΕΤ→ΕΤ>Ε)

2) Ως προς τις μέγιστες και ελάχιστες υπεροχές:

ΣΤΙΣ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Στους μεν Έλληνες το μέγιστο ποσοστό προτιμηθέντων Ελλήνων σημειώνεται στην Ε' τάξη (Ε→Ε 96%) και το ελάχιστο στην Α' τάξη (Ε→Ε 80%) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους το μέγιστο ποσοστό προτιμηθέντων σημειώνεται στην Γ' τάξη (ΕΤ→Ε 88%) και το ελάχιστο στην Α' τάξη (ΕΤ→Ε 67%)

ΣΤΙΣ ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Στους μεν Έλληνες το μέγιστο ποσοστό των προτιμηθέντων Ελλήνων σημειώνεται στην Ε' τάξη (Ε→Ε 98%) και το ελάχιστο στην Δ' τάξη (Ε→Ε 88%) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους το μέγιστο ποσοστό των προτιμηθέντων Ελ/τσιγγάνων σημειώνεται στην Β' τάξη (ΕΤ→Τ 87%) και το ελάχιστο στην Γ' τάξη (ΕΤ→ΕΤ 52%)

Παρατηρούμε: Στους Έλληνες τόσο το μέγιστο όσο και το ελάχιστο ποσοστό προτιμηθέντων στις υπαρκτές σχέσεις είναι μεγαλύτερο. Στους Ελ/τσιγγάνους βέβαια δεν είναι συγκρίσιμα δεδομένου ότι η κατεύθυνση της υπεροχής αλλάζει (ΕΠ: ΕΤ→Ε>ΕΤ,ΥΠ:ΕΤ→ΕΤ>Ε).

3) Ως προς τη σειρά μεγέθους της υπεροχής στις 6 τάξεις:

(ΕΠ)	Ε→Ε:	96% Ε'	94% Β'	86% ΣΤ'	84% Δ'	81% Γ'	80% Α'
	ΕΤ→Ε:	88% Γ'	72% ΣΤ'	70% Ε'	69% Β'	68% Δ'	67% Α'
(ΥΠ)	Ε→Ε:	98% Ε'	97% ΣΤ'	96% Α'	96% Β'	94% Γ'	88% Δ'
	ΕΤ→ΕΤ:	87% Β'	85% Δ'	85% ΣΤ'	81% Α'	77% Ε'	52% Γ'

Παρατηρούμε: α) Τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις δεν παρατηρείται κάποιου είδους συσχέτιση (θετική ή αρνητική) μεταξύ ποσοστού προτιμηθέντων και ηλικίας και στις δύο ομάδες. β) Η διαφορά μεταξύ μέγιστου και ελάχιστου ποσοστού προτιμηθέντων και στις 2 κατηγορίες σχέσεων (επιθυμητές και υπαρκτές) είναι μεγαλύτερη στους Ελ/τσιγγάνους (ΕΠΛΕΓΟΝΤΕΣ). Αυτό υποδηλώνει μια ομοιογενέστερη στάση στους ΕΠΛΕΓΟΝΤΕΣ Έλληνες μαθητές.

β) Διομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας

Στους πιν. (α) και (β) παρατηρούμε: 1) Σε όλες ανεξαρτέτως τις μαθητικές ηλικίες του Δημοτικού (6 τάξεις) τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις τα ποσοστά προτιμηθέντων Ελλήνων (από τους Ελ/τσιγγάνους) υπερέχουν έναντι των ποσοστών των προτιμηθέντων Ελ/τσιγγάνων (από τους Έλληνες.). 2) Η μέγιστη υπεροχή στις επιθυμητές σχέσεις (17,5 φ.π.) που σημειώνεται στην Ε' τάξη είναι αισθητά μεγαλύτερη από τη μέγιστη υπεροχή στις υπαρκτές (11,5 φ.π.) που σημειώνεται στην ίδια τάξη (Ε'). Επίσης, και η ελάχιστη υπεροχή στις επιθυμητές (Α' 3,3, φ.π.) είναι σημαντικά μεγαλύτερη από την ελάχιστη υπεροχή στις υπαρκτές (Δ' 1,2 φ.π.). 3) Συγκρίνοντας τις υπεροχές κατά τάξη, παρατηρούμε ότι σε 4 τάξεις (Β', Δ', Ε', ΣΤ") η υπεροχή στις επιθυμητές είναι μεγαλύτερη (μεγαλύτερη διαφορά στην Β' τάξη) ενώ σε 2 τάξεις (Α' και Γ') η υπεροχή στις υπαρκτές είναι μεγαλύτερη (μεγαλύτερη διαφορά στην Γ' τάξη).

Πιν. ΕΥ1 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΣ/ΥΠΑΡΚΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ

α) Ποσοστά (%)* προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τις 6 τάξεις των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών (ΕΠ) και στο σύνολο των υπαρκτών (ΥΠ)

β) Διομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας

γ) Ενδοομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας

(α)

	(EII)	1 2			A'	B'	Γ'	Δ'	E'	ΣT'					
		E→E	% 80								94	81	84	96	86
		E→ET	20								6	19	16	4	14
		ET→ET	% 33								31	12	32	30	28
		ET→E	67								69	88	68	70	72
	(VII)	E→E			A'	B'	Γ'	Δ'	E'	ΣT'					
		% 96	96								94	88	98	97	
		E→ET	4								4	6	12	2	3
		ET→ET	% 81								87	52	85	77	85
		ET→E	19								13	48	15	23	15

	(EII)	1 2			A'	B'	Γ'	Δ'	E'	ΣT'							
		E→ET	Y								-	-	-	-	-	-	
		ET→E									3,3	11,5	4,6	4,2	17,5	5,1	
		(YII)	E→ET								Y	-	-	-	-	-	-
		ET→E									4,7	3,2	8	1,2	11,5	5	
	(EII)	E→ET			A'	B'	Γ'	Δ'	E'	ΣT'							
		Y	5								1,5	3,1	1,3	2	4,6		
		(YII)	E→ET									-	-	-	-	-	-
		(EII)	ET→E								Y	3,5	5,3	1,8	4,5	3	4,8
		(YII)	ET→E									-	-	-	-	-	-

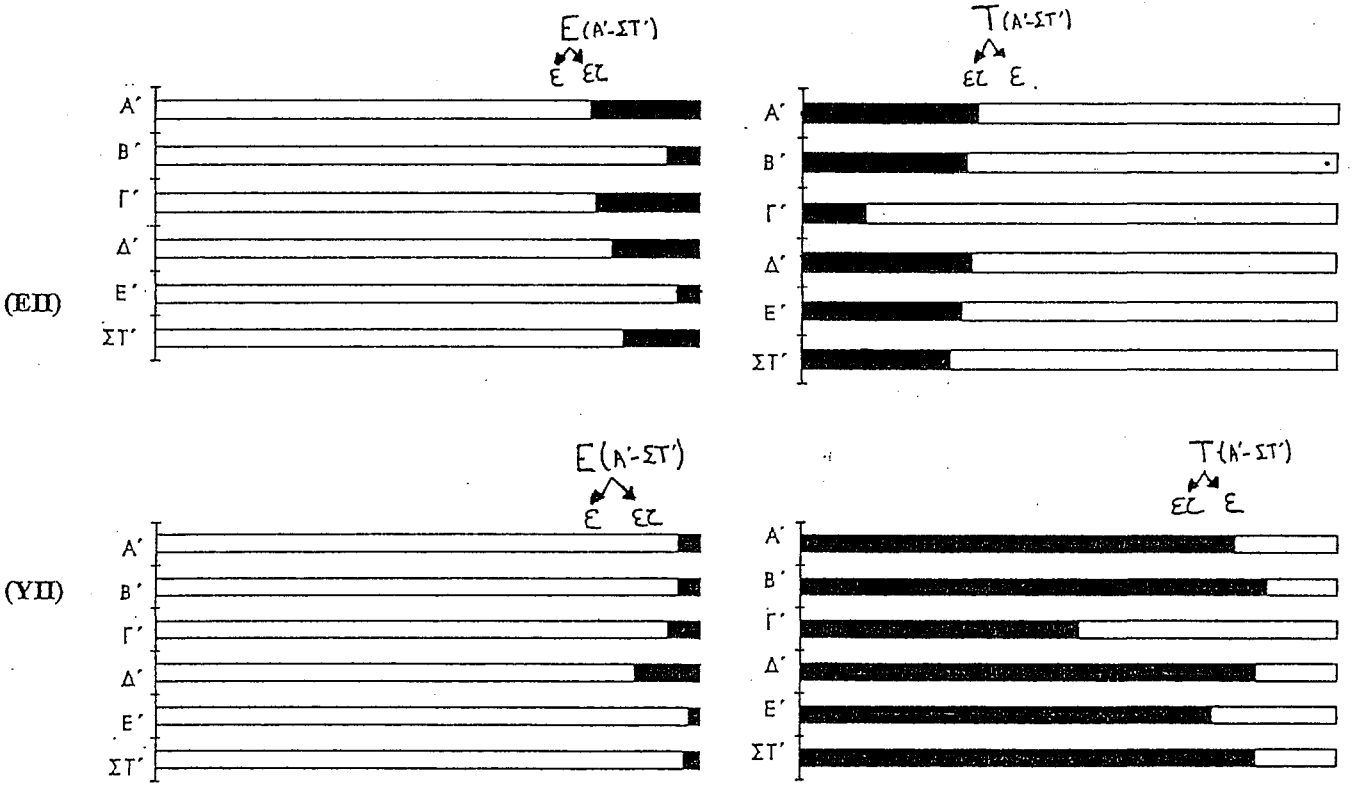
1=ΕΠΛΕΞΑΝΤΕΣ , 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ

Y=Υπεροχή προτιμηθέντων (φορές περισσότεροι)

* Οι απόλυτες συχνότητες στους αναλυτικούς πίνακες του παραρτήματος

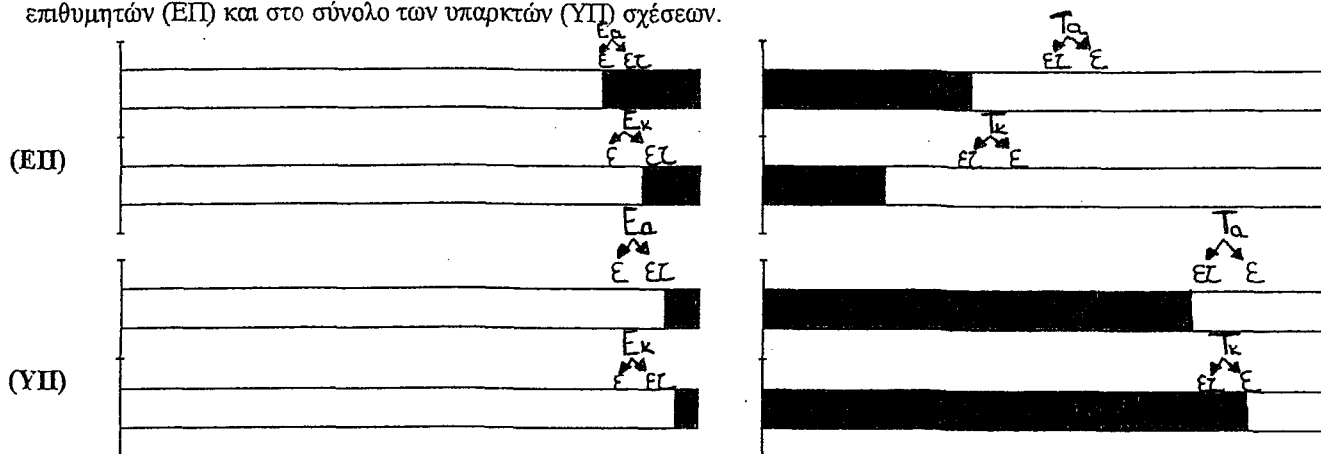
Σχ. ΕΥ1 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΣ/ΥΠΑΡΚΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τις 6 τάξεις των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών (ΕΠ) και στο σύνολο των υπαρκτών (ΥΠ) σχέσεων.

Σχ. ΕΥ2 Πιν. ΕΥ2 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΣ/ΥΠΑΡΚΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τα 2 φύλλα (α,κ) των ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών (ΕΠ) και στο σύνολο των υπαρκτών (ΥΠ) σχέσεων.

Α) Διαπιστώσεις

(Πιν. ΕΥ2, Σχ. ΕΥ2)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%)

1) Και στα δύο φύλα, οι μεν Έλληνες περισσότερο (προτίμηση > 50%) άτομα της ομάδας τους τόσο στις επιθυμητές (ΕΠ) όσο και στις υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις ($E_{α,κ} \rightarrow E > ET$), ενώ αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν περισσότερο (προτίμηση > 50%) στις μεν επιθυμητές (ΕΠ) άτομα της εξωομάδας (Έλληνες) και στις υπαρκτές (ΥΠ) άτομα της ομάδας τους ($EΠ: ET_{α,κ} \rightarrow E > ET$, $ΥΠ: ET_{α,κ} \rightarrow ET > E$). 2) Η παραπάνω υπεροχή και στους Έλληνες και στους Ελ/τσιγγάνους είναι αισθητά μεγαλύτερη στα κορίτσια τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις.

β) Διομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας

1) Και στα 2 φύλα οι προτιμηθέντες Έλληνες από τους Ελ/τσιγγάνους είναι εντυπωσιακά περισσότεροι (από ό,τι οι προτιμηθέντες Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες). 2) Η παραπάνω υπεροχή ενώ στις επιθυμητές (ΕΠ) σχέσεις είναι σημαντικά περισσότερο στα κορίτσια, αντίθετα στις υπαρκτές (ΥΠ) ελαφρώς περισσότερο στα αγόρια.

γ) Ενδοομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας

1) ΣΤΙΣ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ (ΕΠ) ΣΧΕΣΕΙΣ, ενώ στους Έλληνες τα αγόρια προτιμούν ελαφρώς περισσότερους Ελ/τσιγγάνους από ό,τι τα κορίτσια, αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους τα κορίτσια προτίμησαν ελαφρώς περισσότερους Έλληνες από ό,τι τα αγόρια (η υπεροχή των Ελλήνων είναι ελαφρώς μεγαλύτερη). 2) ΣΤΙΣ ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (ΥΠ) τόσο στους Έλληνες όσο και στους Ελ/τσιγγάνους τα αγόρια προτίμησαν ελαφρώς περισσότερα άτομα της εξωομάδας από ό,τι τα κορίτσια (στους Ελ/τσιγγάνους λίγο περισσότερο).

Β) Σχόλια

1) Βέβαια, όσον αφορά τη βασική τάση (κατεύθυνση υπεροχής των ποσοστών προτιμηθέντων), υπάρχει ευθυγράμμιση των 2 φύλων και στις δύο ομάδες (Και στα 2 φύλα: $E_{ΕΠ,ΥΠ} \rightarrow E > 50\%$ / $ET_{ΕΠ} \rightarrow E > 50\%$, $ET_{ΥΠ} \rightarrow ET > 50\%$). Αυτή την ομοιογένεια τάσης στα 2 φύλα κάθε ομάδας την επιβάλει το γεγονός ότι οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο ομάδων (πλειονοτικής - Ελλήνων και μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων), είναι τόσο ριζικές και παγιωμένες διαχρονικά που, παρά το γεγονός ότι σε άλλες περιπτώσεις παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση των 2 φύλων, στην προκειμένη περίπτωση των διομαδικών σχέσεων πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας, τα 2 φύλα παρά τις

όποιες διαφορές στα ποσοστά, τελικά δεν μπορούν να υπερβούν κάποια όρια που επιβάλλουν εξωγενείς παράγοντες και συμπίπτουν στη γενική στάση τους (κατεύθυνση υπεροχής προτιμηθέντων).

2) Το γεγονός ότι στις επιθυμητές σχέσεις η διαφοροποίηση των δύο ομάδων όσον αφορά τα ποσοστά των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας (όπου οι προτιμηθέντες Έλληνες από τους Ελ/τσιγγάνους είναι σε όλες τις περιπτώσεις περισσότεροι) είναι πιο έντονη τόσο στο ίδιο φύλο διομαδικά όσο και στα 2 φύλα ενδοομαδικά, εν μέρει πρέπει να αποδοθεί στο ότι στις μεν επιθυμητές σχέσεις υπήρχε μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων και διαφοροποιήσεις προτιμήσεων στα 2 φύλα (έγχρωμες φωτογραφίες με έντονη την οπτική διαφοροποίηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων), ενώ στις υπαρκτές χωρίς το οπτικό ερέθισμα (κίνητρο) των έγχρωμων φωτογραφιών στα υποκείμενα, οι προτιμήσεις ήταν τετελεσμένο γεγονός και έγιναν μέσα σε ένα de facto πλαίσιο διομαδικών συνθηκών (συνύπαρξη στο συννοικισμό, συμφοίτηση στο σχολείο, δεσμοί συγγένειας, γνωριμιών κ.α.).

3. ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ: Προτίμηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τα συνολικά δείγματα των ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών (ΕΠ) και στο σύνολο των υπαρκτών (ΥΠ) σχέσεων

A) Διαπιστώσεις
(Πιν. ΕΥ3, Σχ. ΕΥ3)

α) Υπεροχή Προτίμησης (Προτίμηση > 50%) [Πιν. (α)]

Η πλειονοτική ομάδα (Έλληνες) τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές προτίμησαν περισσότερο άτομα της ομάδας τους ($E_{ΕΠ,ΥΠ} \rightarrow E > 50\%$) ενώ η μειονοτική (Ελ/τσιγγάνοι) προτίμησαν στις μεν επιθυμητές περισσότερο άτομα της εξωομάδας (Έλληνες), στις δε υπαρκτές άτομα της ομάδας τους ($ET_{ΕΠ} \rightarrow E > 50\%$, $ET_{ΥΠ} \rightarrow ET > 50\%$)

β) Διομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας. [Πιν. (β)]

Τόσο στις επιθυμητές (ΕΠ) όσο και στις υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις οι προτιμηθέντες Έλληνες από τους Ελ/τσιγγάνους είναι εντυπωσιακά περισσότεροι από ό,τι οι προτιμηθέντες Ελ/τσιγγάνοι από τους Έλληνες. (Στις επιθυμητές αισθητά περισσότερο).

γ) Ενδοομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας. [Πιν. (γ)]

Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ελ/τσιγγάνοι προτίμησαν άτομα της εξωομάδας περισσότερο στις επιθυμητές σχέσεις (αισθητά μεγαλύτερη η υπεροχή στους Ελ/τσιγγάνους).

Πιν. ΕΥ3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ/ΥΠΑΡΚΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ:

α) Ποσοστά* (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων από τα συνολικά δείγματα στο σύνολο των επιθυμητών (ΕΠ) και στο σύνολο των υπαρκτών (ΥΠ) σχέσεων. β) Διομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας. γ) Ενδοομαδική σύγκριση των προτιμηθέντων ατόμων της εξωομάδας.

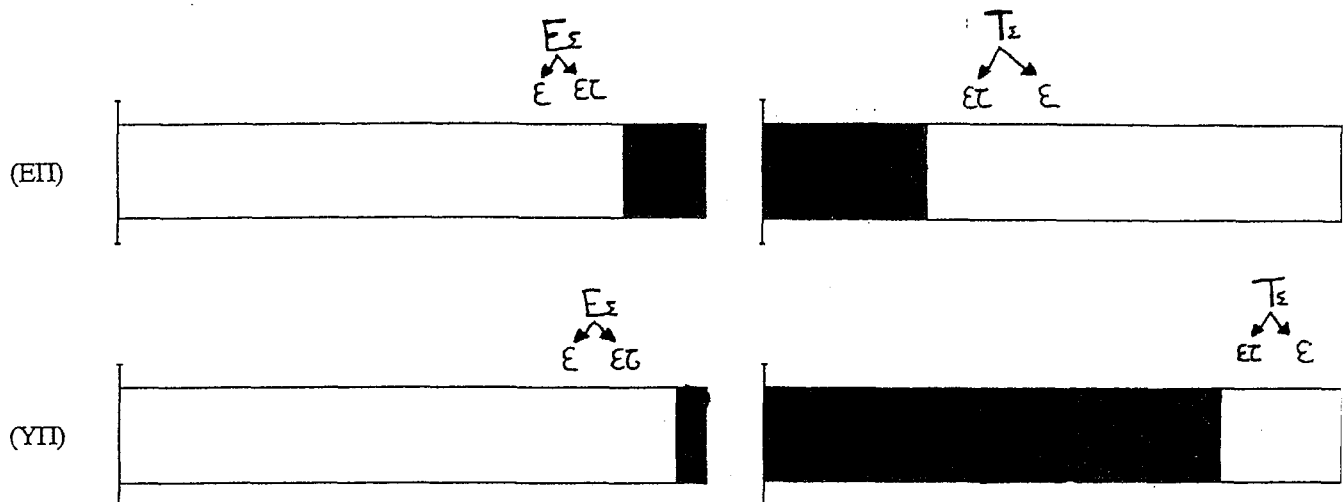
2			1 2			(ΕΠ)	1 2					(ΕΠ)	1 2					(ΥΠ)	1 2					(ΥΠ)
E→E			E→E				E→ET						E→ET						E→ET					
%			%				%						%						%					
86			95				14						5,1						2,8					
E→ET			E→ET				72						5						-					
%			%				5						72						3,4					
28			79				21						4,2						-					
ET→ET			ET→ET				Y						Y						Y					
ET→E			ET→E				-						-						-					
72			21				4,2						2,8						3,4					
%			%				%						%						%					
21			4,2				-						-						-					
(ΕΠ)			(ΥΠ)				(ΕΠ)						(ΥΠ)						(ΕΠ)					
(α)			(β)				(γ)						(γ)						(γ)					

1=ΕΠΙΛΕΞΑΝΤΕΣ, 2=ΠΡΟΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ, Y=Υπεροχή προτιμηθέντων (φορές περισσότεροι)

* Οι απόλυτες συχνότητες στους αναλυτικούς πίνακες του παραρτήματος

Σχ. ΕΥ3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ/ΥΠΑΡΚΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ:

Ποσοστά (%) προτιμηθέντων Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων από τα συνολικά δείγματα των δύο ομάδων στο σύνολο των επιθυμητών (ΕΠ) και στο σύνολο των υπαρκτών (ΥΠ) σχέσεων.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΚΙΝΗΣΗ (Προτίμηση) ΓΙΑ ΣΥΝΑΨΗ ΔΙΟΜΑΔΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, ΕΝΩ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ (Επιλογή Έλληνα ή ΕΛ/τσιγγάνου από έγχρωμη φωτογραφία αγνώστων) ΟΙ ΔΥΟ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΝΟΥΝ ΚΑΠΟΙΟ ΑΜΟΙΒΑΙΟ "ΑΝΟΙΓΜΑ" (Οι Έλληνες μικρό $E \rightarrow ET$ 14%, ΟΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΘΕΑΜΑΤΙΚΟ $ET \rightarrow E$ 72%), ΟΙ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ (Συνύπαρξη στο συνοικισμό, συμφοίτηση στο σχολείο), ΑΛΛΗΛΟΑΠΟΦΕΥΓΟΝΤΑΙ ΕΝΤΟΝΑ (Πολύ περισσότερο η πλειονοτική ομάδα την μειονοτική: $E \xrightarrow{\text{προτίμησαν}} ET$ 5%, $ET \xrightarrow{\text{προτίμησαν}} E$ 21%).

Π.Σχόλια

1) Όσον αφορά την κατεύθυνση της υπεροχής προτίμησης στις μεν επιθυμητές σχέσεις υπάρχει κάποια πόλωση (οι Έλληνες προτιμούν περισσότερο άτομα της ομάδας τους $E \rightarrow E > ET$ ενώ οι ΕΛ/τσιγγάνοι άτομα της εξωομάδας $ET \rightarrow E > ET$ ή σε επίπεδο αλληλοπροτίμησης: $E \rightarrow ET < 50\%$, $ET \rightarrow E > 50\%$), στις δε υπαρκτές σχέσεις η εικόνα είναι σαφής. Παρατηρείται σύμπτωση κατεύθυνσης προτίμησης (Έλληνες και ΕΛ/τσιγγάνοι έχουν σχέση περισσότερο με άτομα της ομάδας τους $E \rightarrow E > ET$, $ET \rightarrow ET > E$ ή σε επίπεδο αλληλοπροτίμησης: $E \rightarrow ET < 50\%$, $ET \rightarrow E < 50\%$).

2) Το γεγονός ότι οι Έλληνες είναι σταθεροί στην εσωστρέφειά τους τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις (προτίμηση θεαματικά περισσότερο ατόμων της ομάδας τους $E \rightarrow E > ET$) ενώ οι ΕΛ/τσιγγάνοι παρουσιάζουν διακυμάνσεις (εξωστρέφεια στις επιθυμητές $ET \rightarrow E > ET$, εσωστρέφεια στις υπαρκτές $ET \rightarrow ET > E$), αποκαλύπτει ότι στην περίπτωση διομαδικών σχέσεων μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας τελικά η μειονοτική ομάδα όχι μόνο "ανοίγεται" περισσότερο προς την πλειονοτική αλλά η θεαματική προτίμηση εκ μέρους της ατόμων της πλειονοτικής ομάδας στις επιθυμητές σχέσεις ($ET \rightarrow E$ 72%) ίσως θα μπορούσε να αποδοθεί στην "κρυφή" επιθυμία των μελών της μειονοτικής ομάδας να μεταπηδήσουν και να ταυτισθούν με την πλειονοτική ομάδα (από μια μειονεκτική κατά τη γνώμη τους, σε μια πλεονεκτική θέση).

3) Το σχετικά μεγαλύτερο "άνοιγμα" των δύο ομάδων (αλληλοπροτίμηση) στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ: $E \rightarrow ET$ 14%, $ET \rightarrow E$ 72%/ ΥΠ: $E \rightarrow ET$ 5%, $ET \rightarrow E$ 21%) αιτιολογείται με την πάγια τάση¹ (σε όλους τους τομείς) της ύπαρξης κάποιας απόστασης μεταξύ θεωρίας και πράξης, αρχικών δηλώσεων (προθέσεων) και τελικών ενεργειών. Πάντως, η έντονη αλληλοαποφυγή² Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στις υπαρκτές σχέσεις (που κυρίως ενδιαφέρουν την παρούσα έρευνα), πρέπει να ερμηνευτεί με τις επιδράσεις των ειδικών συνθηκών συνύπαρξης στο συννοικισμό και συμφοίτηση στο ίδιο σχολείο μαθητών μιας πλειονοτικής και μιας μειονοτικής ομάδας.

¹ Αν στην Μηχανολογία η "θεωρητική απόδοση" μιας Α μηχανής αποκλίνει σημαντικά (είναι μεγαλύτερη) από την "πρακτική της απόδοση", κατά μείζονα λόγο στο χώρο της Ψυχολογίας και Συμπεριφοράς (ατομικής και διαμαδικής) που η ρευστότητα είναι αυξημένη, μια αρχική πρόθεση της Α ομάδας έχει απόκλιση από την τελική της στάση.

² Διαπιστώσεις συγγραφέων που εν μέρει απολογούν την "αλληλοαποφυγή" των δύο ομάδων: α) Το παιδί αντιδρά στην ΕΙΚΟΝΑ όχι άμεσα στον άλλον (Mc Gurk, 1978, σ. 108). β) Υπάρχει επίδραση του ΧΡΩΜΑΤΟΣ στη Σχέση (Brown, 1988, σ. 173). γ) Η ΑΝΟΜΟΙΟΤΗΤΑ κυρίως στην εμφάνιση, προκαλεί απόρριψη (Raven, Rubin, 1976 σ. 119). δ) Οι άνθρωποι γενικά συμπαθούν τους ΟΜΟΙΟΥΣ (Αρτζυλ Μετ. 1981, σ. 182). ε) Τα άτομα θέλουν τους φίλους τους σαν κι αυτούς και το αντίθετο, πιάνουν φίλους τους ΟΜΟΙΟΥΣ τους (Gershen, Marloine 1970 σ. 44). στ) Εκδήλωση αντιπάθειας από παιδιά και ΑΠΟΡΡΙΨΗ Μαύρου (Milner 1973, στο Παπαστάμου 1990 σ. 85), ζ) Κάθε παιδί προτιμάει το ΦΩΣ από το σκοτάδι (Williams, Morland 1976 σ. 262, στο Παπαστάμου 1990, σ. 95).

Γ3 Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΑΡΚΤΩΝ) ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΤΑΞΗ:

Α) Διαπιστώσεις

α) Πιν. Π1α, Σχ. Π1α: Αλληλοεικόνες και αλληλοπροτιμήσεις των ομάδων

Κατ' αρχήν, ενώ η καλή εικόνα που έχουν οι Έλληνες για τους Ελ/τσιγγάνους σε όλες τις μαθητικές ηλικίες (6 τάξεις) είναι μηδαμινή ($E \rightarrow ET < 50\%$) και κυμαίνεται σε ποσοστά από 0% (Α', Ε') έως 16% (Β'), αντίθετα η καλή εικόνα που έχουν οι Ελ/τσιγγάνοι για τους Έλληνες σε όλες τις τάξεις είναι υψηλή ($ET \rightarrow E > 50\%$ εκτός της Α') και κυμαίνονται σε ποσοστά από 42% (Α') έως 72% (Δ').

1) Ενώ στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) ο βαθμός προτίμησης ευθυγραμμίζεται με το βαθμό καλής εικόνας και για τις δύο ομάδες ($E^{EIK} ET < 50\%$ / $E^{ΣΧ} ET < 50\%$, / $ET^{EIK} E > 50\%$, $ET^{ΣΧ} E > 50\%$, εκτός της Α'), αντίθετα στις υπαρκτές σχέσεις (ΥΠ) στους μεν Έλληνες ο βαθμός προτίμησης εξακολουθεί να ευθυγραμμίζεται με την καλή εικόνα, στους δε Ελ/τσιγγάνους διαφοροποιείται ($E^{EIK} ET < 50\%$, $E^{ΣΧ} ET < 50\%$ / $ET^{EIK} E > 50\%$, $ET^{ΣΧ} E < 50\%$).

2) α) Προτίμηση (+) > Καλή εικόνα (+):

$E \rightarrow ET$	(ΕΠ)	Α', Γ', Δ', Ε', ΣΤ'	$ET \rightarrow E$	(ΕΠ)	Α', Β', Γ', Δ', Ε', ΣΤ'
	(ΥΠ)	Α', Δ', Ε'		(ΥΠ)	(-)

β) Προτίμηση (+) < Καλή εικόνα (+):

$E \rightarrow ET$	(ΕΠ)	Β'	$ET \rightarrow E$	(ΕΠ)	Δ'
	(ΥΠ)	Β', Γ', ΣΤ'		(ΥΠ)	Α', Β', Γ', Δ', Ε', ΣΤ'

Παρατηρούμε: Εντυπωσιακό είναι ότι ενώ στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) υπάρχει μια σύμπτωση των δύο ομάδων όσον αφορά τον αριθμό των τάξεων στην α' περίπτωση που η προτίμηση είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας ($E \rightarrow ET = 5$ τάξ., $ET \rightarrow E = 5$ τάξ.) όσο και στην β' περίπτωση που η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας ($E \rightarrow ET = 1$ τάξη, $ET \rightarrow E = 1$ τάξη), αντίθετα στις υπαρκτές σχέσεις (ΥΠ) υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση. Συγκεκριμένα, στη μεν α' περίπτωση υπεροχή της προτίμησης έναντι της καλής εικόνας στους μεν Έλληνες ($E \rightarrow ET$) έχουμε σε 3 τάξεις και καμία στους Ελ/τσιγγάνους ($ET \rightarrow E$), στην β' περίπτωση που η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας, στους μεν Έλληνες ($E \rightarrow ET$) σημειώνεται επίσης σε 3 τάξεις ενώ στους Ελ/τσιγγάνους σε όλες ανεξαιρέτως τις τάξεις.

3) Διαφορά των ποσοστών (%) προτίμησης (+) από τα ποσοστά (%) της καλής εικόνας (+) κατά τάξη:

$E \rightarrow ET$	(ΕΠ)	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	$ET \rightarrow E$	(ΕΠ)	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'
	(ΥΠ)	+19	-10	+6	+14	+4	+4		(ΥΠ)	+25	+7	+31	-4	+14	+14
		+4	-14	-6	+15	+8	-7			-23	-50	-8	-58	-32	-42

Παρατηρούμε: α) Γενικά υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των 6 τάξεων και στις δύο ομάδες οπωσδήποτε όμως πολύ εντονότερη στους Ελ/τσιγγάνους ($ET \rightarrow E$) τόσο ως προς το πρόσημο της διαφοράς (+, -) όσο και ως προς τη ύψος της διαφοράς. β) Στη σύγκριση κατά τάξη ενδοομαδικά: Στους Έλληνες ($E \rightarrow ET$) σε 3 τάξεις (Α', Δ', Ε') η προτίμηση είναι μεγαλύτερη από την καλή εικόνα τόσο στις επιθυμητές (ΕΠ) όσο και στις υπαρκτές (ΥΠ).

Πιν. Π1α ΑΛΛΗΛΟΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ:

Οι 6 τάξεις Ελλήνων και Ελ/ταγγέλων για την ΕΞΩΟΜΑΔΑ (Ε→ΕΤ, ΕΤ→Ε):

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και ποσοστά (%) για την καλή (+) / κακή (-) ΕΙΚΟΝΑ καθώς και την προτίμηση (+) / αποφυγή (-) στις επιθυμητές (ΕΙΠ) και υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις.

	Α' ΤΑΞΗ				Β' ΤΑΞΗ				Γ' ΤΑΞΗ								
	ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ						
	Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε						
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-					
	Μ.Ο.	(-)	7,50	5,29	21,70	2,75	3,75	18,05	8,94	1,11	7,88	5,00	22,00	4,85	3,71	23,72	3,27
(ΕΠ)	%	(-)	100	19	81	42	58	67	33	12	88	18	82	57	43	88	12

	Δ' ΤΑΞΗ						Ε' ΤΑΞΗ						ΣΤ' ΤΑΞΗ												
	ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ						
	Ε→ΕΤ		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε		ΕΤ→Ε		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε						
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-					
	M.O.	0,16	9,16	4,41	22,58	5,44	2,11	18,35	8,64	(-)	9,00	1,08	25,91	4,50	3,66	18,75	8,25	1,00	9,1	3,72	23,27	5,25	3,75	19,36	7,63
(ΕΠ)	%	2	98	16	84	72	28	68	32	(-)	100	4	96	55	45	69	31	10	90	14	86	58	42	72	28

	Α' ΤΑΞΗ								Β' ΤΑΞΗ								Γ' ΤΑΞΗ															
	ΕΙΚΟΝΑ				ΣΧΕΣΗ				ΕΙΚΟΝΑ				ΣΧΕΣΗ				ΕΙΚΟΝΑ				ΣΧΕΣΗ				ΕΙΚΟΝΑ				ΣΧΕΣΗ			
	Ε→ΕΤ				ΕΤ→Ε				Ε→ΕΤ				ΕΤ→Ε				Ε→ΕΤ				ΕΤ→Ε				Ε→ΕΤ				ΕΤ→Ε			
	+		-		+		-		+		-		+		-		+		-		+		-		+		-					
	M.O.	(-)	7,50	0,52	12,76	2,75	3,75	3,23	14,11	1,60	8,30	0,33	13,91	5,00	3,11	1,83	13,25	1,14	7,88	0,81	13,00	4,8	3,71	7,27	7,45							
(ΥΠ)	%	(-)	100	4	96	42	58	19	81	16	84	2	98	62	38	12	88	12	88	6	94	57	43	49	51							

	Δ' ΤΑΞΗ						Ε' ΤΑΞΗ						ΣΤ' ΤΑΞΗ					
	ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ		ΕΙΚΟΝΑ		ΣΧΕΣΗ			
	Ε→ΕΤ		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε		ΕΤ→Ε		Ε→ΕΤ		Ε→ΕΤ		Ε→ΕΤ		ΕΤ→Ε			
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-		
	0,16	9,16	2,82	14,29	5,44	2,11	2,17	12,94	(-)	9,00	1,41	16,00	4,50	3,66	3,16	10,33		
M.O.	2	98	17	83	72	28	14	86	(-)	100	8	92	55	45	23	77		
(ΥΠ)	%																	

Πιν. Π1β: ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ:

Οι 6 τάξεις Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων για την ΕΞΩΘΑΔΑ (E→ET, ET→E)

Για επιθυμητές (ΕΠ) κι υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις, ποσοστά (%) παρέμβασης (Π) της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ: [Π=Λόγος της Διαφοράς ποσοστών στη ΣΧΕΣΗ (Δσ) προς τη Διαφορά ποσοστών στην ΕΙΚΟΝΑ (Δε) επί τοις εκατό (%) (Δσ/Δε) %]

E→ET					ET→E		
ΕΙΚ.		ΣΧ.	Π		ΕΙΚ.	ΣΧ.	Π
(ΕΠ)	+	-	+	-	+	+	-
A' %	-	100	19	81	42	58	67
Δ	-	100	-	62	-	16	34
B' %	16	84	6	94	62	38	69
Δ	-	68	-	88	24	-	38
Γ' %	12	88	18	82	57	43	88
%	-	76	-	64	14	-	76
Δ							
Δ'	2	98	16	84	72	28	68
Δ	-	96	-	68	44	-	36
E'	-	100	4	96	55	45	69
%	-	100	-	92	10	-	38
Δ							
ΣΤ'	10	90	14	86	58	42	72
%	-	80	-	72	16	-	44
Δ							

ΕΙΚΟΝΑ: (+) Καλή / (-) Κακή,

1) Π = δεν υπάρχει παρέμβαση (Η υπεροχή ποσού του δεν έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ

2) (α) = Υπεροχή του αρνητικού (-) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ

(β) = Υπεροχή του θετικού (+) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ

ΣΧΕΣΗ (+) Προτίμηση / (-) Αποφυγή

E→ET					T→E		
ΕΙΚ.		ΣΧ.	Π		ΕΙΚ.	ΣΧ.	Π
(ΥΠ)	+	-	+	-	+	+	-
A' %	-	100	4	96	42	58	19
Δ	-	100	-	92	-	16	-
B' %	16	84	2	98	62	38	12
Δ	-	68	-	96	24	-	-
Γ' %	12	88	6	94	57	43	49
%	-	76	-	88	14	-	-
Δ							
Δ'	2	98	1	83	72	28	14
Δ	-	96	7	66	44	-	-
E'	-	100	8	92	55	45	23
%	-	100	-	84	10	-	-
Δ							
ΣΤ'	10	90	3	97	58	42	16
%	-	80	-	94	16	-	-
Δ							

Πιν. Π1γ: ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ:

Παραστατική Αλεκόνιση: 1) ΥΠΑΡΞΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (Π): Η υπεροχή ποσοστού % έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ (Π=→ →Π← ←), 2) ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (Π): Η υπεροχή ποσοστού έχει διαφορετική κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ (Π=→ → ←, Π=←←→)

(ΕΠ)	* Ε→ΕΤ			ΕΤ→Ε		
	ΕΙΚ.	ΣΧ.	Π	ΕΙΚ.	ΣΧ.	Π
	+ -	+ -		+ -	+ -	
A' %	(-) 100 →	19 81	(α) Π	42 58 →	67 33 ←	Π
B' %	16 84	6 94	(α) Π	62 38 ←	69 31 ←	(β) Π
Γ' %	12 88	18 82	(α) Π	57 43 ←	88 12 ←	(β) Π
Δ' %	2 98	16 84	(α) Π	72 28 ←	68 32 ←	(β) Π
Ε' %	(-) 100 →	4 96	(α) Π	55 45 ←	69 31 ←	(β) Π
ΣΤ' %	10 90	14 86	(α) Π	58 42 ←	72 28 ←	(β) Π

(ΥΠ)	Ε→ΕΤ			ΕΤ→Ε		
	ΕΙΚ.	ΣΧ.	Π	ΕΙΚ.	ΣΧ.	Π
	+ -	+ -		+ -	+ -	
A' %	- 100 →	4 96	(α) Π	42 58 →	19 81	Π
B' %	16 84	2 98	(α) Π	62 38 ←	12 88	(α) Π
Γ' %	12 88	6 94	(α) Π	57 43 ←	49 51	Π
Δ' %	2 98	17 83	(α) Π	72 28 ←	14 86	Π
Ε' %	(-) 100 →	8 92	(α) Π	55 45 ←	23 77	Π
ΣΤ' %	10 90	3 97	(α) Π	58 42 ←	16 84	Π

ΕΙΚΟΝΑ: (+) Καλή / (-) Κακή, ΣΧΕΣΗ (+) Προτίμηση / (-) Αποφυγή

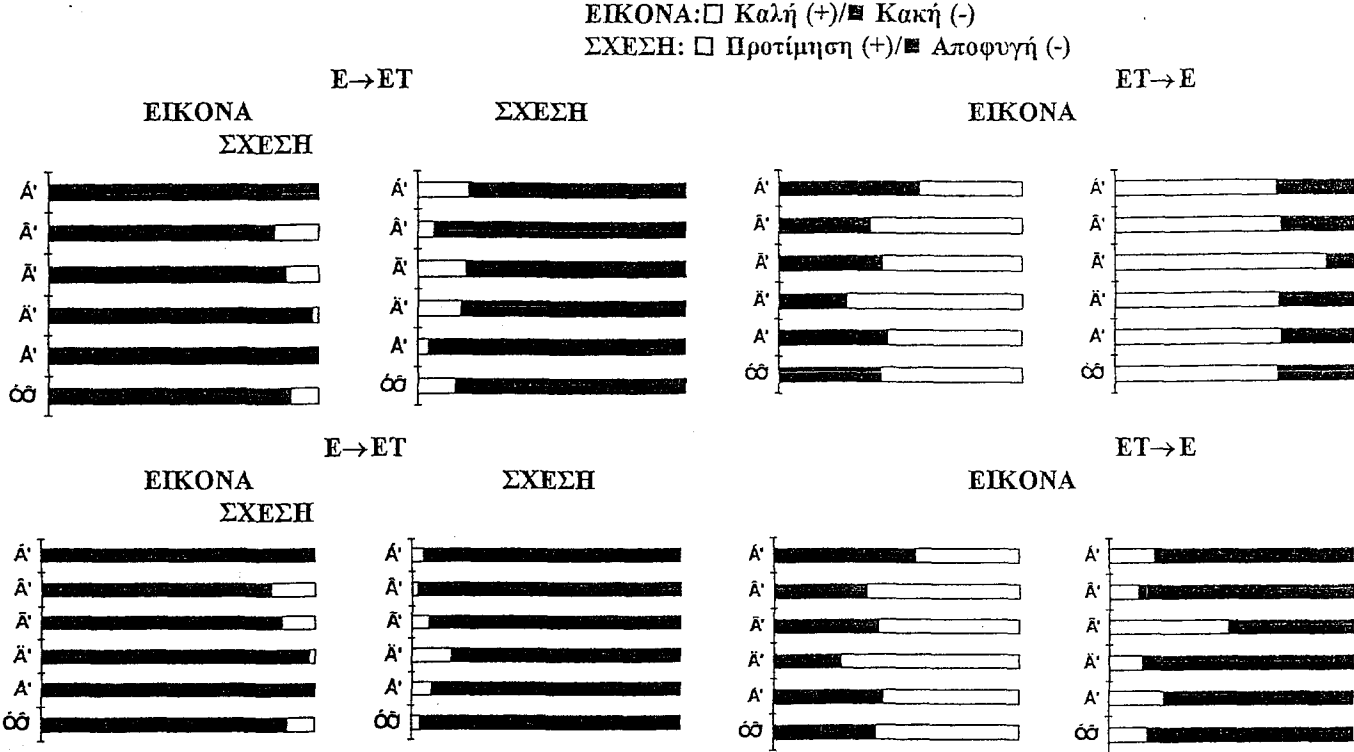
1) Π = δεν υπάρχει παρέμβαση (Η υπεροχή ποσοστού δεν έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ: Π= → → ←, Π=←←→)

2) (α) = Υπεροχή του αρνητικού (-) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ

(β) = Υπεροχή του θετικού (+) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ

Σχ. Π1α: ΑΛΛΗΛΟΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ:

Ποσοστά (%) για την καλή (+) και κακή (-) ΕΙΚΟΝΑ καθώς και την προτίμηση (+)/ Αποφυγή (-) στην επιθυμητή (ΕΠ) και Υπαρκτή (ΥΠ) ΣΧΕΣΗ.

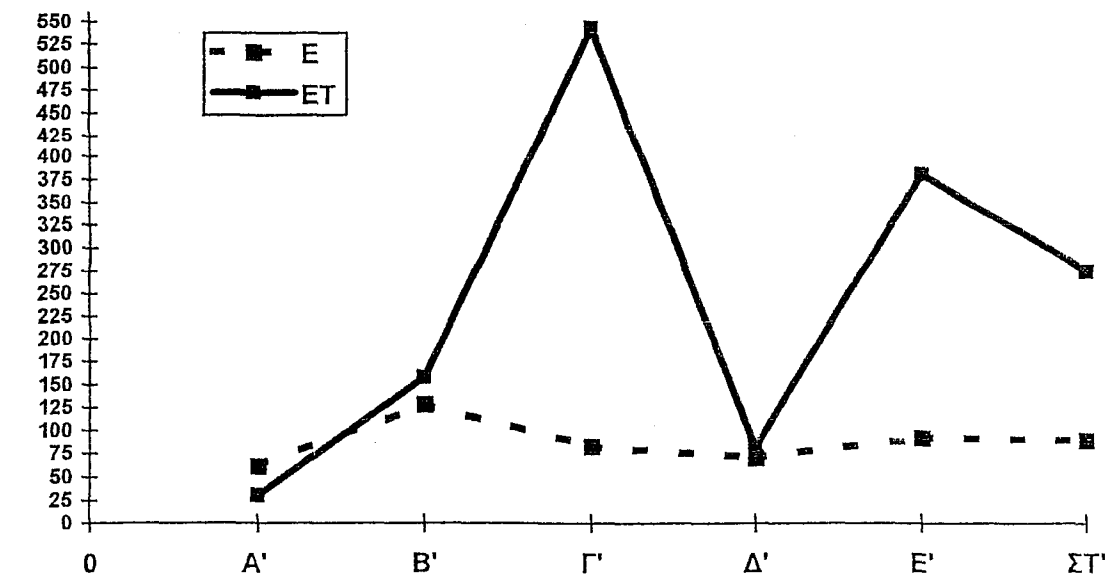

Σχ. Π1β. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗΝ ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ):

Οι 6 τάξεις Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων για την ΕΞΩΟΜΑΔΑ (E→ET, ET→E)

Για επιθυμητές και υπαρκτές Διομαδικές σχέσεις ποσοστά (%) παρέμβασης (Π) της κοινωνικής εικόνας στην διομαδική σχέση (προτίμηση)¹

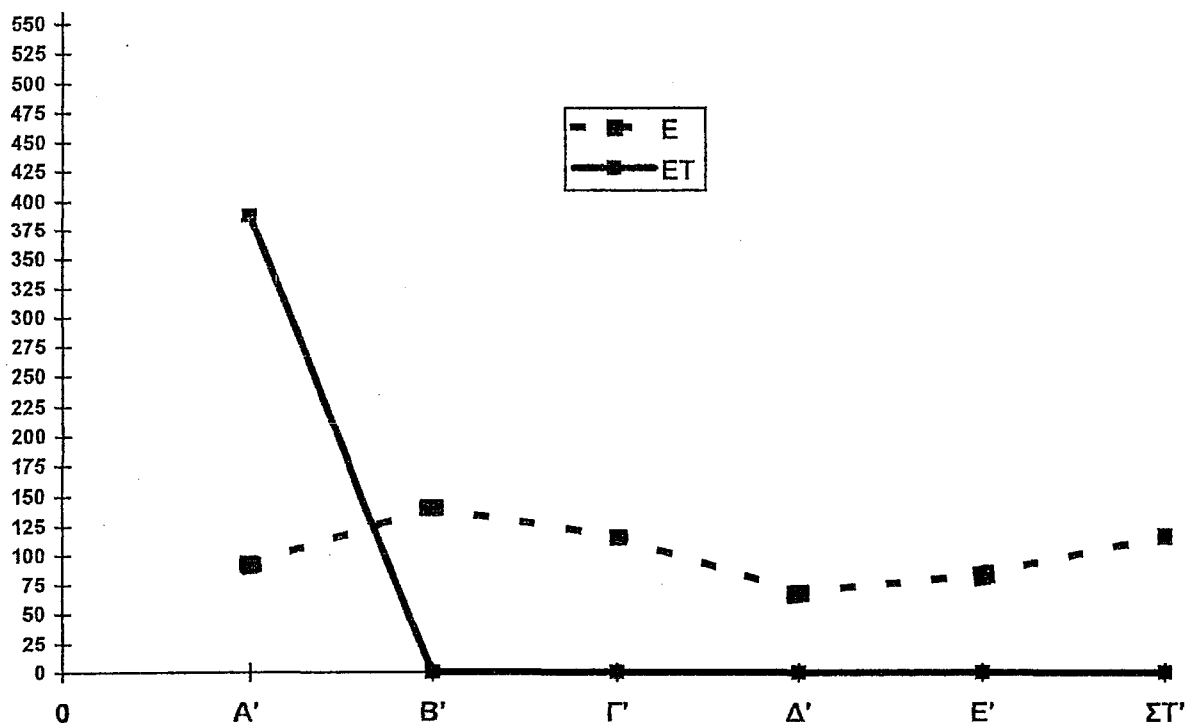
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ (%) ΣΤΙΣ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ αρνητικής (Π_α) και θετικής (Π_β) μορφής
Π_α: E→ET→ → (υπερέχουν τα αρνητικά ποσοστά %), Π_β: ET→E← ← (υπερέχουν τα θετικά ποσοστά %)

¹ Για τον υπολογισμό της παρέμβασης βλέπε Πιν. Π1β.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ (%) ΣΤΙΣ ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ μόνο αρνητικής (Π_B) μορφής

Π_A : $E \rightarrow ET \rightarrow$ (υπερέχουν τα αρνητικά ποσοστά %)

Π_B : $ET \rightarrow E \rightarrow$ (υπερέχουν τα αρνητικά ποσοστά %)

ΑΠΟΛΥΤΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ 100% = Τα δύο ποσοστά (%) της ΕΙΚΟΝΑΣ (+,-) συμπίπτουν απόλυτα με τα δύο ποσοστά (%) της ΣΧΕΣΗΣ (+,-).

σχέσεις υπάρχει όμως διαφοροποίηση ως προς το ύψος της υπεροχής (διαφοράς). Εντυπωσιακό είναι ότι στην Δ' τάξη οι υπεροχές στις επιθυμητές και υπαρκτές σχέσεις σχεδόν συμπίπτουν ($E\Pi +14$, $Υ\Pi +15$) ενώ στις άλλες 2 τάξεις διαφοροποιούνται (στην Α' τάξη στις υπαρκτές σχέσεις είναι περίπου 5 φορές μικρότερη η υπεροχή ενώ στην Ε' 2πλάσια από ό,τι στις επιθυμητές). Στη Β' τάξη υπάρχει σύμπτωση ως προς το πρόσημο (η προτίμηση είναι μικρότερη από την καλή εικόνα τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις. Στις υπαρκτές αισθητά περισσότερο). Σε 2 τάξεις (Γ' και ΣΤ') παρατηρείται διαφοροποίηση μεταξύ επιθυμητών κι υπαρκτών σχέσεων. Και στις δύο περιπτώσεις στις μεν επιθυμητές σχέσεις η προτίμηση υπερέχει ενώ στις υπαρκτές είναι μικρότερη από την καλή εικόνα. Εντυπωσιακό είναι ότι στην Γ' τάξη η προτίμηση είναι στον ίδιο βαθμό μεγαλύτερη από την καλή εικόνα στις επιθυμητές σχέσεις (+6%) και μικρότερη από την καλή εικόνα στις υπαρκτές σχέσεις (-6%) ενώ στην ΣΤ' τάξη η προτίμηση στις υπαρκτές σχέσεις είναι μικρότερη από την καλή εικόνα περίπου 2 φορές από ό,τι είναι μεγαλύτερη από την καλή εικόνα στις επιθυμητές σχέσεις. Στους ΕΛ/τσιγγάνους: Εντυπωσιακό είναι ότι μόνο σε 1 τάξη (Δ') έχουμε σύμπτωση ως προς το πρόσημο της διαφοράς στις επιθυμητές και υπαρκτές σχέσεις ($E\Pi -$, $Υ\Pi -$). Η προτίμηση όμως στις υπαρκτές σχέσεις είναι μικρότερη από την καλή εικόνα σχεδόν 15 φορές περισσότερο από ό,τι είναι μικρότερη στις επιθυμητές σχέσεις ($E\Pi = -4\%$, $Υ\Pi = -58\%$). Στις υπόλοιπες 5 τάξεις (Α', Β', Γ', Ε', ΣΤ') σταθερά στις μεν επιθυμητές σχέσεις η προτίμηση είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας στις δε

υπαρκτές μικρότερη. Συγκεκριμένα, σε 3 τάξεις (B',E',ΣΤ') η προτίμηση είναι μικρότερη από την καλή εικόνα στις υπαρκτές σχέσεις σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας στις επιθυμητές (στη B' τάξη σε 8πλάσιο βαθμό). Στις A' και Γ' τξεις η προτίμηση είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας στις επιθυμητές σχέσεις σε περισσότερο βαθμό από ό,τι είναι μικρότερη της καλής εικόνας στις υπαρκτές (στην A' τάξη σε ελάχιστο βαθμό ενώ στην Γ' σε 4πλάσιο). γ) Στη σύγκριση κατά τάξη Διομαδικά: A' ΤΑΞΗ: Οι μεν Έλληνες έχουν ομοιογενή στάση, οι δε Ελ/τσιγγάνοι ανομοιογενή αφού στους μεν Έλληνες (E→ET) τόσο στις επιθυμητές (ΕΠ) όσο και στις υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις, η προτίμηση είναι μεγαλύτερη από την καλή εικόνα (βέβαια στις επιθυμητές σε 5πλάσιο περίπου βαθμό) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους (ET→E) στις μεν επιθυμητές σχέσεις η προτίμηση είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας, στις δε υπαρκτές μικρότερή της (περίπου στον ίδιο βαθμό). B' ΤΑΞΗ: Εντυπωσιακό είναι ότι ενώ στις υπαρκτές σχέσεις τόσο στους Έλληνες (E→ET) όσο και στους Ελ/τσιγγάνους (ET→E) η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας (στους Ελ/τσιγγάνους πολύ πιο μικρότερη) αντίθετα στις επιθυμητές σχέσεις στους μεν Έλληνες η προτίμηση είναι μικρότερη (-10%) από την καλή εικόνα, ενώ στους Ελ/τσιγγάνους μεγαλύτερη (+7%). Γ' ΤΑΞΗ: Εδώ το εντυπωσιακό είναι ότι στους μεν Έλληνες στον ίδιο βαθμό η προτίμηση είναι μεγαλύτερη μεν από την καλή εικόνα στις επιθυμητές σχέσεις (+6%) και μικρότερη της καλής εικόνας στις υπαρκτές (-6%), στους δε Ελ/τσιγγάνους η προτίμηση είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας στις επιθυμητές σχέσεις (+31%) σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι είναι μικρότερη της καλής εικόνας στις υπαρκτές (-8%). Δ' ΤΑΞΗ: Στην τάξη αυτή, ενώ διομαδικά παρατηρείται ομοιογενής στάση στις επιθυμητές και υπαρκτές σχέσεις ενδοομαδικά όμως ανομοιογενής. Συγκεκριμένα στους Έλληνες (E→ET) τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις η προτίμηση είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας σχεδόν ισόβαθμα (ΕΠ=+14%, ΥΠ=+15%) ενώ στους Ελ/τσιγγάνους (ET→E) η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις (ΕΠ=-4%, ΥΠ=-58%). Ε' ΤΑΞΗ: Εδώ στους μεν Έλληνες (E→ET) προτίμηση είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις (στις υπαρκτές σε 2πλάσιο βαθμό ΕΠ=+4%, ΥΠ=+8%), ενώ στους Ελ/τσιγγάνους (ET→E) στις υπαρκτές σχέσεις η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας σε υπερ2πλάσιο βαθμό από ό,τι είναι μεγαλύτερη της καλής εικόνας στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ=+14%, ΥΠ=-32%). ΣΤ' ΤΑΞΗ: Εδώ τόσο στους Έλληνες (E→ET) όσο και στους Ελ/τσιγγάνους (ET→E) στις μεν επιθυμητές σχέσεις η προτίμηση είναι μεγαλύτερη από την καλή εικόνα αντίθετα στις υπαρκτές σχέσεις είναι μικρότερη. Τα ποσοστά όμως της διαφοράς τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις είναι σημαντικά μεγαλύτερα στους Ελ/τσιγγάνους

$$\left(E \rightarrow ET: \frac{E \text{ Π} + 4\%}{Y \text{ Π} - 7\%}, ET \rightarrow E: \frac{E \text{ Π} + 4\%}{Y \text{ Π} - 42\%} \right)$$

β) Πιν.Π1β, Σχ. Π1β: Παρέμβαση της κοινωνικής εικόνας στη Διομαδική σχέση (Προτίμηση)

1) Γενικά

α) Ενώ από την πλευρά των Ελλήνων (E→ET) παρατηρείται η ίδια στάση και στα 2 είδη σχέσεων (E→ET: Επιθυμητές →→, Υπαρκτές →→) αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους πέραν του ότι στις μεν επιθυμητές σχέσεις υπάρχει παρέμβαση σε 5 τάξεις, η μόνη παρέμβαση που παρατηρείται στην A' τάξη είναι αντίθετης μορφής (ET→E: Επιθυμητές ←←, Υπαρκτές →→). β) Στους Ελ/τσιγγάνους (ET→E) παρατηρείται θεαματική ανομοιογένεια παρέμβασης στις 6 μαθητικές ηλικίες (τάξεις) σε αντίθεση με τους Έλληνες (E→ET) όπου υπάρχει συγκριτική ομοιογένεια των 6 τάξεων (στην πλειοψηφία τους είναι κοντά στον οριζόντιο άξονα του 100%). γ) Οι καμπύλες παρέμβασης στους Έλληνες (E→ET) δεν διαφοροποιούνται σημαντικά στα δύο είδη σχέσεων

(επιθυμητών, υπαρκτών). Είναι εντυπωσιακό και πρέπει να τονισθεί ότι σε όλο το φάσμα των μαθητικών ηλικιών (6 τάξεις) η παρέμβαση στους μεν Έλληνες είναι αρνητικής μορφής ($E \rightarrow ET \rightarrow$) στους δε Ελ/τσιγγάνους θετικής ($ET \rightarrow E \leftarrow$) (βλ. σχετικά και σχ. Π1γ).

2) Σύγκριση κατά τάξη:

Α' ΤΑΞΗ: Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων είναι στην συγκεκριμένη τάξη εντυπωσιακή. Ενώ στους Έλληνες υπάρχει παρέμβαση τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις (στις υπαρκτές σημαντικά μεγαλύτερη: $E \rightarrow ET$ επιθυμητές 62%, υπαρκτές 92%), αντίθετα στους Ελ/τσιγγάνους στις μεν επιθυμητές δεν υπάρχει καθόλου παρέμβαση ενώ στις υπαρκτές θεαματικά υψηλή ($ET \rightarrow E$ επιθυμητές Π, υπαρκτές 387%).

Β' ΤΑΞΗ: Στους Έλληνες υπερκαλύπτεται το 100% της παρέμβασης τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις (στις υπαρκτές αισθητά μεγαλύτερη: $E \rightarrow ET$ επιθυμητές 129%, υπαρκτές 141%). Στους Ελ/τσιγγάνους ενώ στις επιθυμητές σχέσεις υπάρχει παρέμβαση και μάλιστα θεαματική ($ET \rightarrow E=158\%$) αντίθετα στις υπαρκτές δεν υπάρχει καθόλου (Π).

Γ' ΤΑΞΗ: Στις δύο καμπύλες των Ελλήνων σχεδόν στην ίδια απόσταση από τον άξονα της 100% παρέμβασης βρίσκεται η Γ' τάξη στις μεν επιθυμητές σχέσεις χαμηλότερα (επιθυμητές $E \rightarrow ET=84\%$) ενώ στις υπαρκτές υψηλότερα (υπαρκτές $E \rightarrow ET=116\%$). Στους Ελ/τσιγγάνους παρατηρούμε το θεαματικότατο κοντράστ μεταξύ επιθυμητών και υπαρκτών σχέσεων όπου έχουμε παρέμβαση και μάλιστα εντυπωσιακά υψηλή (επιθυμητή $ET \rightarrow E=543\%$) ενώ στις υπαρκτές δεν υπάρχει παρέμβαση (υπαρκτές $ET \rightarrow E=0\%$ Π).

Δ' ΤΑΞΗ: Στους Έλληνες τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις η παρέμβαση είναι χαμηλότερα από τον άξονα 100% (στις υπαρκτές ακόμα χαμηλότερα $E \rightarrow ET$: επιθυμητές =71%, υπαρκτές=69%). Στους Ελ/τσιγγάνους στις επιθυμητές είναι λίγο ψηλότερα από των Ελλήνων ($ET \rightarrow E$, επιθυμητές =82%) αλλά στις υπαρκτές δεν υπάρχει και εδώ καθόλου παρέμβαση ($ET \rightarrow E$, υπαρκτές=0% Π).

Ε' ΤΑΞΗ: Εδώ επίσης η παρέμβαση στους Έλληνες είναι χαμηλότερα από τον άξονα των 100% (στις υπαρκτές αισθητά πιο χαμηλά: $E \rightarrow ET$ επιθυμητές=92%, υπαρκτές=84%). Στους Ελ/τσιγγάνους η παρέμβαση στις μεν επιθυμητές εκτινάσσεται στα ύψη, στις δε υπαρκτές είναι ανύπαρκτη ($ET \rightarrow E$ επιθυμητές=380%, υπαρκτές=0% Π).

ΣΤ' ΤΑΞΗ: Τέλος, στην μεγαλύτερη τάξη, στους Έλληνες στις μεν επιθυμητές είναι κάτω, στις δε υπαρκτές επάνω από τον άξονα 100% ($E \rightarrow ET$, επιθυμητές=90%, υπαρκτές=117%). Στους Ελ/τσιγγάνους επίσης και η έκτη τάξη έχει υψηλή παρέμβαση (πολύ υψηλότερα από τον άξονα του 100%) στους επιθυμητές σχέσεις ενώ αντίθετα στις υπαρκτές ανυπαρξία παρέμβασης ($ET \rightarrow E$ επιθυμητές=275%, υπαρκτές 0% Π).

3) Σύγκριση των 6 ζευγών παρέμβασης (επιθυμητών, υπαρκτών σχέσεων):

	A'	B'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'		A'	B'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'
$E \rightarrow ET$ (ΕΠ)	62	129	84	71	92	90	$ET \rightarrow E$ (ΕΠ)	0	158	543	82	380	27
(ΥΠ)	92	141	116	69	84	117	(ΥΠ)	387	0	0	0	0	0

Παρατηρούμε: α) Δεν υπάρχει κάποιου είδους συσχέτισης (θετικής ή αρνητικής) μεταξύ ηλικίας και ύψους παρέμβασης. β) Στους Έλληνες στις μεν 4 τάξεις (Α', Β', Γ', ΣΤ') η παρέμβαση στις υπαρκτές σχέσεις είναι μεγαλύτερη ενώ στις 2 τάξεις (Δ', Ε') μικρότερη. γ) Η μεγαλύτερη διαφοροποίηση των ποσοστών παρέμβασης

στα 2 είδη των σχέσεων (επιθυμητών, υπαρκτών) στους Έλληνες, σημειώνεται στην Γ' τάξη όπου η παρέμβαση στις υπαρκτές σχέσεις είναι κατά 32 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερη (ΕΠ=84%, ΥΠ=116%). Ενώ η μικρότερη διαφοροποίηση σημειώνεται στην Δ' τάξη, όπου η παρέμβαση στις υπαρκτές σχέσεις είναι μικρότερη κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες (ΕΠ=71%, ΥΠ=69%).

Β) Σχόλια

Το σχήμα ΠΙβ απεικονίζει σε όλο το μεγαλείο τη θεαματική διαφοροποίηση των δύο ομάδων (πλειονοτικής - Ελλήνων και μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων) όσον αφορά την στάση της μιας για την άλλη ($E \rightarrow ET$, $ET \rightarrow E$) αφενός για την εικόνα που έχει και αφετέρου το βαθμό σχέσης (προτίμησης) που δηλώνει ότι επιθυμεί (επιθυμητές) και που στην πράξη έχει μαζί της (υπαρκτές). Τα δεδομένα αποκαλύπτουν τελικά ότι και στο επίπεδο της παρέμβασης της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ στην μεν πλειονοτική ομάδα - Έλληνες ($E \rightarrow ET$) τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις παρατηρείται μια ομοιογενής¹ και συνεπής στάση σε όλες ανεξαρτέτως της μαθητικής ηλικίας (6 τάξεις), ενώ αντίθετα στη μειονοτική ομάδα - Ελ/τσιγγάνοι ($ET \rightarrow E$) κάποια πόλωση. Πέραν του ότι υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση των καμπυλών παρέμβασης στις επιθυμητές και υπαρκτές σχέσεις των δύο ομάδων (ενώ οι καμπύλες των Ελλήνων γενικά έχουν την ίδια τάση γύρω από τον άξονα της 100% παρέμβασης, αντίθετα οι καμπύλες των Ελ/τσιγγάνων διαφοροποιούνται θεματικά), το πλέον εντυπωσιακό είναι ότι ενώ στους Έλληνες ($E \rightarrow ET \rightarrow \rightarrow$) η αρνητική μορφή παρέμβασης (υπεροχή του αρνητικού σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ) σημειώνεται σε επιθυμητές και υπαρκτές σχέσεις, αντίθετα στους Ελ/Ελ/τσιγγάνους στις μεν επιθυμητές η παρέμβαση είναι θετικής μορφής (υπεροχή του θετικού στην ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ: $ET \rightarrow E \leftarrow \leftarrow$) αντίθετα στις υπαρκτές στην μόνη² τάξη (Α') που υπάρχει παρέμβαση ($ET \rightarrow E \rightarrow \rightarrow$) ενώ στις 5 υπόλοιπες τάξεις (Β', Γ', Δ', Ε', ΣΤ') δεν υπάρχει καν παρέμβαση ($ET \rightarrow E = 0\%$ Π). Αυτή η πόλωση που παρατηρείται στους κόλπους της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων τόσο η θεαματική διαφοροποίηση μεταξύ των 6 τάξεων στην παρέμβαση στις επιθυμητές σχέσεις όσο και η θεματική διαφοροποίηση της στάσης των τάξεων στις επιθυμητές και υπαρκτές σχέσεις ($ET \rightarrow E$: Επιθυμητές 6 τάξεις: $\leftarrow \leftarrow$ / Υπαρκτές 1 τάξη $\rightarrow \rightarrow$ / 5 τάξεις καθόλου παρέμβαση Π), αποκαλύπτουν τελικά ότι στις 6 μαθητικές ηλικίες της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων υφίσταται και λειτουργεί σε αυξημένο βαθμό κάποια ρευστότητα και ποικιλία συνασθημάτων και στάσεων για την πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων ($ET \rightarrow E$) που αποτυπώνεται στην ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ και τελικά στην παρέμβαση της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ.

¹ Η ομοιογένεια αυτή δεν πρέπει να εκληφθεί με την απόλυτη έννοια (κάτι τέτοιο είναι σχεδόν ανέφικτο στο χώρο της ανθρώπινης συμπεριφοράς), αλλά ως κατά προσέγγιση ομοιογένεια σε επίπεδο ενιαίας γενικής τάσης.

² Αυτή η μοναδική εξαίρεση της Α' τάξης ίσως θα μπορούσε να αποδοθεί εν μέρει αφενός στη μικρή ηλικία όπου κυριαρχεί ο αυξημένος και ανεξέλεγκτος αυθορμητισμός και αφετέρου στον ελάχιστο χρόνο συμφύιτησης με Έλληνες μαθητές (Γνωστή είναι εξάλλου τόσο η ιδιαίτερη υποδοχή που επιφυλάσσεται όσο και στη συνέχεια η ενυϊσθητή στάση και συμπεριφορά που συνιστάται απέναντι στα "πρωτόκια").

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΑΡΚΤΩΝ) ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ:

Α) Διαπιστώσεις

α) Πιν. Π2α, Σχ. Π2α: Αλληλοεικόνες και αλληλοπροτιμήσεις των ομάδων

Κατ' αρχήν, ενώ η καλή εικόνα που έχουν και τα 2 φύλα των Ελλήνων για τους Ελ/τσιγγάνους είναι μηδαμινή ($E_{α,κ} \rightarrow ET < 50\%$ / $E_a \rightarrow ET = 8\%$, $E_k \rightarrow ET = 7\%$), αντίθετα η καλή εικόνα που έχουν τα 2 φύλα των Ελ/τσιγγάνων για τους Έλληνες είναι υψηλή ($ET_{α,κ} \rightarrow E > 50\%$ / $ET_a \rightarrow E = 66\%$, $ET_k \rightarrow E = 65\%$).

1) Ενώ στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) τόσο στο ποσοστό προτίμησης, όσο και στο ποσοστό καλής εικόνας, παρατηρείται η ίδια τάση ενδοομαδικά και για τα 2 φύλα (ΕΠ: $E_{α,κ}^{ΕΙΚ. ΣΧ.} ET \text{ Ποσοστά} < 50\%$ / $ET_{α,κ} \rightarrow E \text{ Ποσοστά} > 50\%$), αντίθετα στις υπαρκτές σχέσεις (ΥΠ) ενώ στους Έλληνες και στα 2 φύλα τα ποσοστά καλής εικόνας και προτίμησης εξακολουθούν να εμφανίζουν την ίδια τάση, στους Ελ/τσιγγάνους και στα 2 φύλα τα δύο ποσοστά, καλής εικόνας και προτίμησης έχουν αντίστροφη τάση (ΥΠ: $E_{α,κ}^{ΕΙΚ. ΣΧ.} \text{ Ποσοστά} < 50\%$ / $ET_{α,κ}^{ΕΙΚ.} E > 50\%$, $ET_{α,κ}^{ΣΧ.} E < 50\%$).

2) Σύγκριση προτίμησης / Καλής εικόνας:

α) Ενδοομαδική σύγκριση των 2 φύλων: Στους Έλληνες ($E \rightarrow ET$) τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια ενώ η προτίμηση στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) είναι αισθητά μεγαλύτερη από την καλή εικόνα (στα αγόρια περισσότερο), στις υπαρκτές (όπου υπάρχει ισοβαθμία προτίμησης στα αγόρια και κορίτσια $E_{α,κ} \rightarrow ET = 6\%$), η προτίμηση είναι ελαφρώς μικρότερη από την καλή εικόνα (2% στα αγόρια, 1% στα κορίτσια). Στους Ελ/τσιγγάνους ($ET \rightarrow E$) ενώ στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) στα μεν αγόρια η προτίμηση είναι ελαφρώς μικρότερη από την καλή εικόνα, στα κορίτσια είναι αισθητά μεγαλύτερη, αντίθετα στις υπαρκτές σχέσεις (ΥΠ) και στα 2 φύλα η προτίμηση είναι θεματικά μικρότερη της καλής εικόνας.

Στους Έλληνες ($E \rightarrow ET$) η διαφοροποίηση μεταξύ προτίμησης / καλής εικόνας και στα 2 φύλα, είναι μεγαλύτερη στις επιθυμητές σχέσεις (στα αγόρια αισθητά περισσότερο). Συγκεκριμένα, στα μεν αγόρια ($E_a \rightarrow ET$) στις επιθυμητές σχέσεις η προτίμηση είναι 2,1 φορές μεγαλύτερη της καλής εικόνας και στις υπαρκτές 1,3 φορές μικρότερη, στα κορίτσια ($E_k \rightarrow ET$) η προτίμηση στις επιθυμητές σχέσεις είναι 1,4 φορές μεγαλύτερη της καλής εικόνας ενώ στις υπαρκτές 1,1 φορές μικρότερη. Στους Ελ/τσιγγάνους ($ET \rightarrow E$) αντίθετα, η διαφοροποίηση μεταξύ προτίμησης / καλής εικόνας είναι μεγαλύτερη στις υπαρκτές σχέσεις και στα 2 φύλα (στα κορίτσια αισθητά περισσότερο). Συγκεκριμένα, στα μεν αγόρια ($ET_a \rightarrow E$) η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας μόλις 1,03 φορές στις επιθυμητές και 2,6 φορές στις υπαρκτές σχέσεις, στα δε κορίτσια ($ET_k \rightarrow E$) η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας 1,2 φορές στις επιθυμητές και 3,8 φορές στις υπαρκτές σχέσεις.

β) Διομαδική σύγκριση κατά φύλο: Τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια, στις μεν επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) η διαφοροποίηση μεταξύ προτίμησης / καλής εικόνας είναι μεγαλύτερη (ελαφρώς) στους Έλληνες ενώ στις υπαρκτές (ΥΠ) είναι μεγαλύτερη (σημαντικά) στους Ελ/τσιγγάνους. Συγκεκριμένα, ΣΤΑ ΑΓΟΡΙΑ, ενώ στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ), η προτίμηση είναι στους μεν Έλληνες ($E_a \rightarrow ET$) 2,1 φορές μεγαλύτερη στους δε Ελ/τσιγγάνους ($ET_a \rightarrow E$) 1,03 φορές μικρότερη της καλής εικόνας, αντίθετα στις υπαρκτές σχέσεις (ΥΠ) η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας μόλις 1,3 φορές στους Έλληνες ($E_k \rightarrow ET$) και 2,6 φορές στους Ελ/τσιγγάνους ($ET_k \rightarrow E$). ΣΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ αντίθετα, ενώ στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) η προτίμηση είναι

μεγαλύτερη της καλής εικόνας και στους Έλληνες ($E_k \rightarrow ET$ 1,4 φορές) και στους Ελ/τσιγγάνους ($ET_k \rightarrow E$ 1,2 φορές) αντίθετα στις υπαρκτές σχέσεις (ΥΠ) η προτίμηση είναι μικρότερη της καλής εικόνας τόσο στους Έλληνες ($E_k \rightarrow ET$ 1,1 φορές) όσο και στους Ελ/τσιγγάνους ($ET_k \rightarrow ET$ 3,8 φορές).

Πιν. Π2α ΑΛΛΗΛΟΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ:

Τα 2 ΦΥΛΑ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων για την ΕΞΩΟΜΑΔΑ ($E_{α,κ} \rightarrow ET$, $ET_{α,κ} \rightarrow E$). Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και ποσοστά (%) για την καλή (+) /κακή (-) ΕΙΚΟΝΑ καθώς και την Προτίμηση (+) /Αποφυγή (-) στις επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις.

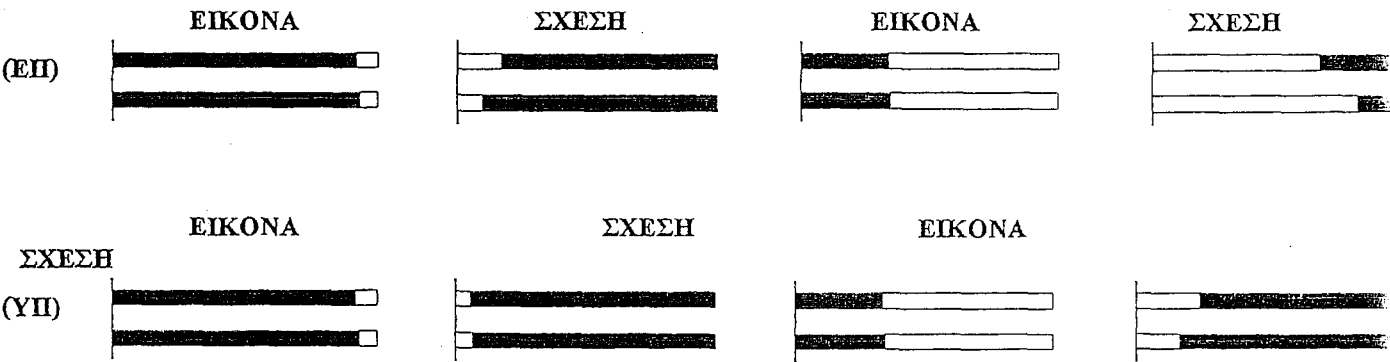
		ΑΓΟΡΙΑ								ΚΟΡΙΤΣΙΑ							
	ΕΙΚ		ΣΧ		ΕΙΚ		ΣΧ		ΕΙΚ		ΣΧ		ΕΙΚ		ΣΧ		
	$E_{\alpha} \rightarrow ET$		$E_{\alpha} \rightarrow ET$		$ET_{\alpha} \rightarrow E$		$ET_{\alpha} \rightarrow E$		$E_{\kappa} \rightarrow ET$		$E_{\kappa} \rightarrow ET$		$ET_{\kappa} \rightarrow E$		$ET_{\kappa} \rightarrow E$		
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
ΜΟ	0,73	8,15	4,60	22,40	5,30	2,6 8	17,22	9,77	0,66	8,94	2,70	24,30	4,08	2,16	21,22	5,77	
%	8	92	17	83	66	34	64	36	7	93	10	90	65	35	79	21	

		ΑΓΟΡΙΑ								ΚΟΡΙΤΣΙΑ							
		ΕΙΚ.		ΣΧ.		ΕΙΚ.		ΣΧ.		ΕΙΚ.		ΣΧ.		ΕΙΚ.		ΣΧ.	
		$E_{\alpha} \rightarrow ET$		$E_{\alpha} \rightarrow ET$		$ET_{\alpha} \rightarrow E$		$ET_{\alpha} \rightarrow E$		$E_{\kappa} \rightarrow ET$		$E_{\kappa} \rightarrow ET$		$ET_{\kappa} \rightarrow E$		$ET_{\kappa} \rightarrow E$	
		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
MO		0,73	8,15	0,95	14,40	5,30	2,68	3,97	12,02	0,66	8,94	0,82	14,20	4,08	2,1	2,57	12,70
														6			
%		8	92	6	94	66	34	25	75	7	93	6	94	65	35	17	83

Σχ. Π2α ΑΛΛΗΛΟΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ:

Τα 2 ΦΥΛΑ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων για την ΕΞΩΟΜΑΔΑ ($E_{α,κ} \rightarrow ET$, $ET_{α,κ} \rightarrow E$). Ποσοστά (%) για την καλή (+) /κακή (-) ΕΙΚΟΝΑ καθώς και την Προτίμηση (+) /Αποφυγή (-) στις επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις.

ΕΙΚΟΝΑ: □ Καλή (+)/■ Κακή (-)
ΣΧΕΣΗ: □ Προτίμηση (+)/■ Αποφυγή (-)

Πιν. Π2β. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ:

Τα 2 ΦΥΛΑ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων για την ΕΞΩΜΑΔΑ ($E_{α,κ} \rightarrow ET, ET_{α,κ} \rightarrow E$). Για Επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις, ποσοστά (%) παρέμβασης (Π) της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ [Π = Λόγος της Διαφοράς ποσοστών στη ΣΧΕΣΗ ($\Delta\sigma$) προς τη Διαφορά ποσοστών στην ΕΙΚΟΝΑ ($\Delta\epsilon$) επί τοις %, ($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%]

$E_{α,κ} \rightarrow ET$						$ET_{α,κ} \rightarrow E$					
ΕΙΚ.			ΣΧ.			ΕΙΚ.			ΣΧ.		
Π			Π			Π			Π		
(ΕΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%	(ΕΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%
ΑΓ %	8	92	17	83	(α)	66	34	64	36	(β)	
ΑΓ Δ	-	84	-	66	78%	32	-	28	-	87%	
ΚΟ %	7	93	10	90	(α)	65	35	79	21	(β)	
ΚΟ Δ	-	86	-	80	93%	30	-	58	-	193%	

$E_{α,κ} \rightarrow ET$						$ET_{α,κ} \rightarrow E$					
ΕΙΚ.			ΣΧ.			ΕΙΚ.			ΣΧ.		
Π			Π			Π			Π		
(ΥΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%	(ΥΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%
ΑΓ %	8	92	6	94	(α)	66	34	25	75		
ΑΓ Δ	-	84	-	88	105%	32	-	-	50		
ΚΟ %	7	93	6	94	(α)	65	35	17	83		
ΚΟ Δ	-	86	-	88	102%	30	-	-	66		

ΕΙΚΟΝΑ: Καλή (+) / Κακή (-) ΣΧΕΣΗ: Προτίμηση (+) / Αποφυγή (-)

(α)= Υπεροχή του αρνητικού (-) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ, (β)=Υπεροχή του θετικού (+) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ

Π=Ανυπαρξία παρέμβασης (Η υπεροχή ποσοστού δεν έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ: $\Pi \rightarrow \leftarrow$ ή $\Pi \leftarrow \rightarrow$)

Π= $\leftarrow \rightarrow$)

Πιν. Π2γ. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ:

Παραστατική Αλεικόνιση: 1) ΥΠΑΡΞΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (Π): Η υπεροχή ποσοστού (%) έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ ($\Pi \rightarrow \rightarrow$ / $\Pi \leftarrow \leftarrow$) 2) ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (Π): Η υπεροχή ποσοστού έχει διαφορετική κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ ($\Pi \leftarrow \rightarrow$)

$E_{α,κ} \rightarrow ET$						$ET_{α,κ} \rightarrow E$					
ΕΙΚ.			ΣΧ.			ΕΙΚ.			ΣΧ.		
Π			Π			Π			Π		
(ΕΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%	(ΕΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%
ΑΓ %	8	92	17	83	(α)	66	34	64	36	(β)	
	$\rightarrow$		$\rightarrow$		Π	$\leftarrow$		$\leftarrow$		Π	
ΚΟ %	7	93	10	90	(α)	65	35	79	21	(β)	
	$\rightarrow$		$\rightarrow$		Π	$\leftarrow$		$\leftarrow$		Π	

$E_{α,κ} \rightarrow ET$						$ET_{α,κ} \rightarrow E$					
ΕΙΚ.			ΣΧ.			ΕΙΚ.			ΣΧ.		
Π			Π			Π			Π		
(ΥΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%	(ΥΠ)	+	-	+	-	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%
ΑΓ %	8	92	6	94	(α)	66	34	25	75		
	$\rightarrow$		$\rightarrow$		Π	$\leftarrow$		$\rightarrow$			
ΚΟ %	7	93	6	94	(α)	65	35	17	83		
%	$\rightarrow$		$\rightarrow$		Π	$\leftarrow$		$\rightarrow$			

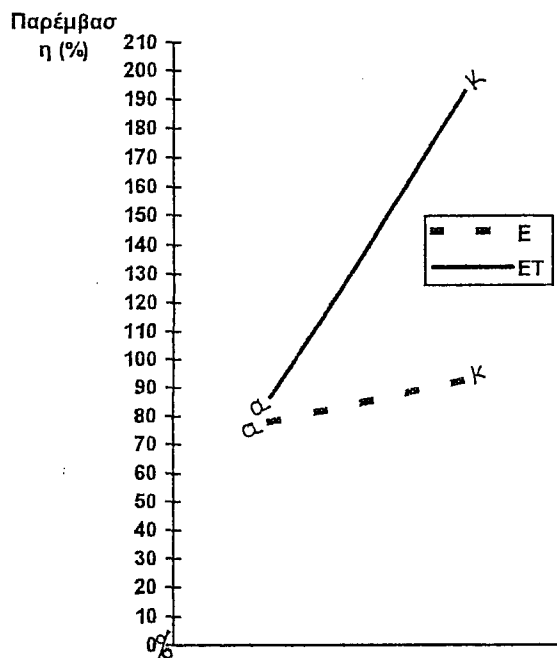
(ΕΠ)= Επιθυμητές σχέσεις, (ΥΠ)= Υπαρκτές σχέσεις

ΕΙΚΟΝΑ: Καλή (+), Κακή (-), ΣΧΕΣΗ: Προτίμηση (+), Αποφυγή (-)

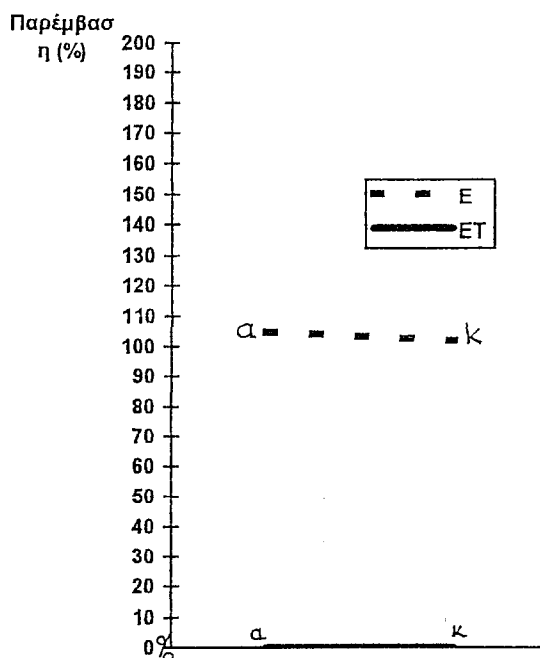
Σχ. Π2γ. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ):

Τα 2 ΦΥΛΑ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων για την ΕΞΩΜΑΔΑ ($E_{α,κ} \rightarrow ET$, $ET_{α,κ} \rightarrow E$). Για Επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις, ποσοστά (%) παρέμβασης (Π) της κοινωνικής εικόνας στη διομαδική σχέση (Προτίμηση).¹

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ στις Επιθυμητές Σχέσεις (ΕΠ)

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ στις Υπαρκτές Σχέσεις (ΥΠ)

$E_{α,κ} \rightarrow ET$: Παρέμβαση αρνητικής μορφής [$\Pi(\alpha) \rightarrow \rightarrow$]

$ET_{α,κ} \rightarrow E$: Παρέμβαση θετικής μορφής [$\Pi(\beta) \leftarrow \leftarrow$]

$ET_{α,κ} \rightarrow E$: Ανυπαρξία παρέμβασης (βλ. Πιν. Π2γ)

ΑΠΟΔΥΤΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ 100%= Τα δύο ποσοστά (%) της ΕΙΚΟΝΑΣ (+,-) συμπίπτουν απόλυτα με τα δύο ποσοστά (%) της ΣΧΕΣΗΣ (+,-)

β) Πιν. Π2β, Σχ.Π2γ: Παρέμβαση της κοινωνικής εικόνας στην Διομαδική σχέση (Προτίμηση)

1) Εντυπωσιακό είναι ότι παρατηρείται θεαματική διαφοροποίηση των δύο ομάδων και στα 2 φύλα τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις, διαφορετικής όμως μορφής. Συγκεκριμένα ενώ στις επιθυμητές σχέσεις υπάρχει μεν παρέμβαση και στα 2 φύλα των δύο ομάδων, είναι όμως αντίθετης μορφής [$E_{α,κ} \rightarrow ET$: ($\rightarrow \rightarrow$)/ $ET_{α,κ} \rightarrow E$ ($\leftarrow \leftarrow$)], ενώ στις υπαρκτές σχέσεις στους μεν Έλληνες και στα 2 φύλα υπάρχει επίσης παρέμβαση αρνητικής μορφής, αντίθετα και στα 2 φύλα των Ελ/τσιγγάνων έχουμε ανυπαρξία παρέμβασης [$E \rightarrow ET$ ($\rightarrow \rightarrow$)/ $ET \rightarrow E$: (Π)]. 2) Κάνοντας μια ενδοομαδική σύγκριση στις δύο περιπτώσεις (επιθυμητές, υπαρκτές σχέσεις), παρατηρούμε στους μεν Έλληνες ($E_{α,κ} \rightarrow ET$) η παρέμβαση είναι θεαματικά μεγαλύτερη στις υπαρκτές σχέσεις (από ό,τι στις επιθυμητές) τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια (στα αγόρια αισθητά περισσότερο: $AG=1,3$ φ.π., $KO=1,09$ φ.π.), ενώ στους Ελ/τσιγγάνους δεν μπορεί να γίνει και σύγκριση αφού στις μεν επιθυμητές σχέσεις υπάρχει παρέμβαση [και μάλιστα θετικής μορφής κολακευτικό για τους Έλληνες: $ET \rightarrow E$: ($\leftarrow \leftarrow$)] ενώ στις υπαρκτές έχουμε ανυπαρξία παρέμβασης (Παρέμβαση=0%, Π) τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια. Εντυπωσιακό εδώ είναι η σύμπτωση τάσης και στα 2 φύλα των Ελ/τσιγγάνων (ανυπαρξία παρέμβασης, στις

¹ Για τον υπολογισμό της παρέμβασης βλ. Πιν. Π2β.

υπαρκτές σχέσεις) ενώ η διαφοροποίηση που παρατηρείται στις επιθυμητές όχι βέβαια ως προς τη μορφή της παρέμβασης (που είναι θετικής μορφής και στα 2 φύλα), αλλά ως προς το ύψος (ποσοστό %) της παρέμβασης είναι θεαματική αφού η παρέμβαση στα κορίτσια είναι υπερπλάσια εκείνης των αγοριών ($ET_{\alpha} \rightarrow E=87\%$, $ET_{\kappa} \rightarrow E=193\%$)

Β) Σχόλια

1) Γενικά: Το γεγονός ότι η διαφοροποίηση μεταξύ των 2 φύλων τόσο στους Έλληνες όσο και στους ΕΛ/τσιγγάνους, εμφανίζεται εντονότερη στις επιθυμητές σχέσεις (ΕΠ) από ό,τι στις υπαρκτές (ΥΠ), θα μπορούσε μεταξύ άλλων να αποδοθεί και στο γεγονός ότι ανεξάρτητα από την ομάδα υπαγωγής (πλειονοτική ή μειονοτική), πάντα στο χώρο του ΕΠΘΥΜΗΤΟΥ¹ τόσο σε γενικό επίπεδο όσο και συγκεκριμένα στο διαφυλικό (αγόρια, κορίτσια), αναμένεται μεγαλύτερη διακύμανση και απόκλιση στάσεων (στην περίπτωση μας βαθμός παρέμβασης) από ό,τι στο χώρο του ΥΠΑΡΚΤΟΥ όπου υπεισέρχονται και λειτουργούν πέρα από κάθε ατομικό υποκειμενισμό, συναισθηματισμό και προτίμηση, ποικίλοι και συγχρόνως αντικειμενικοί και άτεγκτοι παράγοντες και παράμετροι. Παράγοντες που τείνουν να διαμορφώνουν κάθε φορά ένα πάγιο δεδομένο εξωυποκειμενικών συνθηκών. Συνθήκες που είναι υποχρεωμένα τόσο τα μεμονωμένα άτομα όσο και οι διάφορες ομάδες συλλογικά, όχι μόνο να λαμβάνουν υπόψη τους στις διατομικές και διομαδικές συμπεριφορές και σχέσεις τους, αλλά κάτω από την πίεση της ωμής (αντικειμενικής) πραγματικότητας² αυτών των συνθηκών, να χειραγωγούνται και να εξαναγκάζονται έμμεσα στη συμμόρφωσή τους με εκείνα τα είδη συμπεριφορών και στάσεων που επιβάλλουν αυτές οι αμείλικτες πραγματικές συνθήκες (που στην περίπτωση μας προκαλούνται τόσο από τη συνύπαρξη μελών της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων με την μειονοτική των ΕΛ/τσιγγάνων στον ενιαίο χώρο του συγκεκριμένου συνοικισμού του Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης, όσο και η συμφοίτησή τους στο μοναδικό και μικτό Δημοτικό Σχολείο αυτού του συνοικισμού)

Δεδομένου ότι στις υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις δεν υπάρχει καθόλου παρέμβαση στους ΕΛ/τσιγγάνους και στα 2 φύλα ($ET_{\alpha,\kappa} \rightarrow E=0\%$ Π), αναγκαστικά θα αρκесθούμε να σχολιάσουμε μόνο την ενδοομαδική σύγκριση των 2 φύλων της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων όσον αφορά το βαθμό διαφοροποίησης της παρέμβασης μεταξύ επιθυμητών και υπαρκτών σχέσεων στα 2 φύλα (αγόρια και κορίτσια).

Βέβαια, τόσο το γεγονός ότι και τα 2 φύλα της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων (αγόρια και κορίτσια) παρουσιάζουν σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό παρέμβασης στις υπαρκτές σχέσεις (από ό,τι στις επιθυμητές) που σημαίνει ότι είναι περισσότερο "κλειστοί" στην εξωομάδα - ΕΛ/τσιγγάνους ($E_{\alpha,\kappa} \rightarrow ET$), όσο και το γεγονός της διαφοροποίησης των 2 φύλων, όσον αφορά την παρέμβαση, στις επιθυμητές σχέσεις είναι σημαντικά μεγαλύτερη από ό,τι στις υπαρκτές (στις υπαρκτές μεγαλύτερη ομοιογένεια), ερμηνεύονται επίσης με το γενικό πλαίσιο των προηγούμενων σχολίων (1).

Η σημαντικά μεγαλύτερη ομοιογένεια (σταθερότητα³ στάσης) των κοριτσιών έναντι των αγοριών όσον αφορά τη σύγκριση της παρέμβασης μεταξύ επιθυμητών και υπαρκτών σχέσεων κατά φύλο (η παρέμβαση στις υπαρκτές σχέσεις είναι μεγαλύτερη από την παρέμβαση στις επιθυμητές, στα μεν αγόρια κατά 27 εκατοστιαίες

¹ Είναι ο κατεξοχήν χώρος όπου η διαφοροποίηση στάσεων μεγιστοποιείται (στα πλαίσια της ψυχολογίας των ατομικών διαφορών) και για τους ειδικούς λόγους ότι αφενός πρόκειται για παιδιά του Δημοτικού που η διακύμανση στάσεων είναι αυξημένη και αφετέρου για ομάδες οπτικά έντονα διακριτές (Έλληνες λευκοί / ΕΛ/τσιγγάνοι μελαμφοί).

² Βέβαια, αυτή η "ωμή πραγματικότητα" δεν συμβαίνει πάντα να είναι και αντικειμενική αφού η εκάστοτε πλειονοτική ομάδα φροντίζει να "κόβει και να ράβει" αυτή την πραγματικότητα στα μέτρα της.

³ Τουλάχιστον στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση, ανατρέπεται η παράδοση και η επικρατούσα άποψη ότι στο γυναικείο φύλο γενικά το συναισθηματικό είναι αυξημένο και επομένως η μεταβλητότητα στάσης και συμπεριφοράς είναι πιθανότερη.

μονάδες ενώ στα κορίτσι μόνο κατά 7 εκατοστιαίες μονάδες), μάλλον θα πρέπει να αποδοθεί: α) Στο ότι γενικά το γυναικείο φύλο είναι πιο διστακτικό και δυσκολότερα "ανοίγεται" στην εξωομάδα από ό,τι το ανδρικό φύλο, που εξ ορισμού και βιολογικών προδιαγραφών τολμάει περισσότερο και αναλαμβάνει αυξημένο "ρίσκο" στις ποικίλες διαπροσωπικές και διομαδικές σχέσεις. β) Στο γεγονός ότι τα κορίτσια, που από τη φύση τους είναι πιο ευαισθητοποιημένα σε θέματα εμφάνισης και ομορφιάς, συμβιώνοντας και συμφοιτώντας με μέλη (μαθητές) της εξωομάδας, που συμβαίνει στο οπτικό μέρος να διαφοροποιούνται εντονότατα (χρώμα, παρουσιαστικό, εμφάνιση, ντύσιμο), αντικρύζοντας στους Ελ/τσιγγάνους, κατά τη γνώμη τους, αρνητικά (αποκρουστικά) οπτικά χαρακτηριστικά, "κλείνονται" και γίνονται πιο φειδωλά τόσο στην απόδοση μιας "καλής εικόνας" στους Ελ/τσιγγάνους όσο και στη σύναψη "σχέσης" μαζί τους (προτίμηση).

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΚΑΙ ΥΠΑΡΚΤΕΣ) ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

1. ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ:

Α) Διαπιστώσεις

α) Πιν. Π3α, Σχ. Π3α: Αλληλοεικόνες και αλληλοπροτιμήσεις των ομάδων

1) Ενώ η καλή εικόνα (+) που έχουν οι Έλληνες για τους Ελ/τσιγγάνους είναι μηδαμινή [$E \rightarrow ET < 50\%$ ($E \rightarrow ET = 8\%$)], αντίθετα η καλή εικόνα (+) που έχουν οι Ελ/τσιγγάνοι για τους Έλληνες είναι υψηλή [$ET \rightarrow E > 50\%$, ($ET \rightarrow E = 66\%$)].

Πιν. Π3α. ΑΛΛΗΛΟΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ:

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των Ελλήνων και η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των Ελ/τσιγγάνων για την εξωομάδα ($E \rightarrow ET, ET \rightarrow E$)

Μέσοι όροι αναφορών (Μ.Ο.) και ποσοστά (%) για την καλή (+)/ κακή (-) ΕΙΚΟΝΑ καθώς και την Προτίμηση (+)/ Αποφυγή (-) στις επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές ((-) ΣΧΕΣΕΙΣ.

ΟΜΑΔΑ							
ΕΙΚ.		ΣΧ.		ΕΙΚ.		ΣΧ.	
$E_T \rightarrow ET$		$E_T \rightarrow ET$		$ET_T \rightarrow E$		$ET_T \rightarrow E$	
+	-	+	-	+	-	+	-
0,70	8,47	3,72	23,27	4,65	2,39	19,32	7,6
							7
8	92	14	86	66	34	71	29

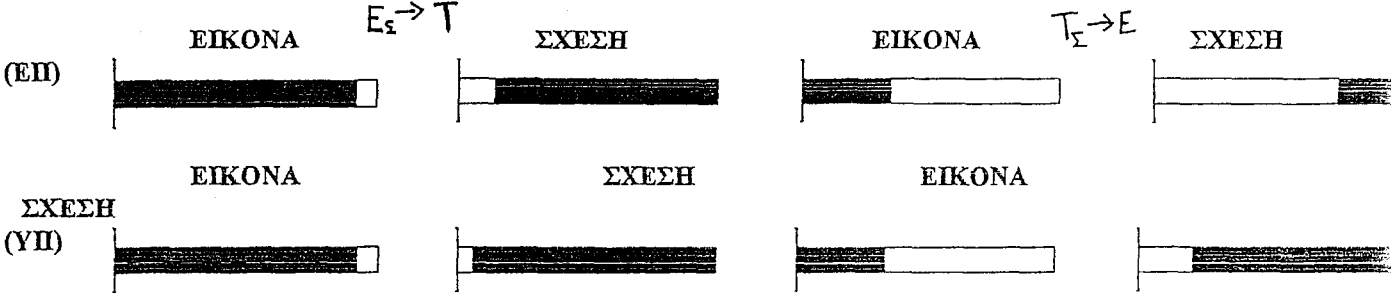
ΟΜΑΔΑ							
ΕΙΚ.		ΣΧ.		ΕΙΚ.		ΕΙΚ.	
$E_T \rightarrow ET$		$E_T \rightarrow ET$		$ET_T \rightarrow E$		$ET_T \rightarrow E$	
(YII)	+	-	+	-	+	-	+
MO	0,70	8,47	0,88	14,3	4,65	2,39	3,27
				0			12,3
							6
%	8	92	6	94	66	34	21
							79

Σχ. Π3α. ΑΛΛΗΛΟΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ:

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των Ελλήνων και η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των Ελ/τσιγγάνων για την εξωομάδα ($E \rightarrow ET, ET \rightarrow E$)

Ποσοστά (%) για την καλή (+) /κακή (-) ΕΙΚΟΝΑ καθώς και την Προτίμηση (+) /Αποφυγή (-) στις επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις.

ΕΙΚΟΝΑ: □ Καλή (+) / ■ Κακή (-)
ΣΧΕΣΗ: □ Προτίμηση (+) / ■ Αποφυγή (-)

Πιν. Π3β. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ:

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των Ελλήνων και η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των Ελ/τσιγγάνων για την εξωομάδα ($E \rightarrow ET, ET \rightarrow E$)

Για Επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις, ποσοστά (%) παρέμβασης (Π) της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ [$\Pi = \text{Λόγος της Διαφοράς ποσοστών στη ΣΧΕΣΗ} (\Delta\sigma) \text{ προς τη Διαφορά ποσοστών στην ΕΙΚΟΝΑ} (\Delta\epsilon) \text{ επί τοις } \%, (\Delta\sigma/\Delta\epsilon)\%$]

	E_{ET}			ET_E		
	ΕΙΚ	ΣΧ	Π	ΕΙΚ	ΣΧ	Π
(ΕΠ)	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%
ΟΜ %	8 92	14 86	(α)	66 34	71 29	(β)
ΟΜ Δ	- 84	- 72	86%	32 -	42 -	131%

	E_{ET}			ET_E		
	ΕΙΚ	ΣΧ	Π	ΕΙΚ	ΣΧ	Π
(ΥΠ)	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%
ΟΜ %	8 92	6 94	(α)	66 34	21 79	
ΟΜ Δ	- 84	- 88	105%	32 -	- 58	

ΕΙΚΟΝΑ: (+) Καλή/(-) Κακή ΣΧΕΣΗ: (-) Προτίμηση/(+) Αποφυγή

(α)= Υπεροχή του αρνητικού (-) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ, (β)=Υπεροχή του θετικού (+) σε ΕΙΚΟΝΑ, ΣΧΕΣΗ

Π =Ανυπαρξία παρέμβασης (Η υπεροχή ποσοστού δεν έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ: $\Pi = \leftarrow \rightarrow$)

Πιν. Π3γ. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ:

Παραστατική Απεικόνιση: 1) ΥΠΑΡΞΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (Π): Η υπεροχή ποσοστού (%) έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ ($\Pi = \rightarrow \rightarrow / \Pi = \leftarrow \leftarrow$) 2) ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (Π): Η υπεροχή ποσοστού έχει διαφορετική κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ ($\Pi = \leftarrow \rightarrow$)

	$E_{\sigma_K \rightarrow ET}$			$ET_{\sigma_K \rightarrow E}$		
	ΕΙΚ	ΣΧ	Π	ΕΙΚ	ΣΧ	Π
(ΕΠ)	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$) %	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$) %
ΑΓ %	8 92	14 86	(α)	66 34	71 29	(β)
	$\rightarrow$	$\rightarrow$	Π	$\leftarrow$	$\leftarrow$	Π

	$E_{\sigma_K \rightarrow ET}$			$ET_{\sigma_K \rightarrow E}$		
	ΕΙΚ	ΣΧ	Π	ΕΙΚ	ΣΧ	Π
(ΥΠ)	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%	+ -	+ -	($\Delta\sigma/\Delta\epsilon$)%
ΟΜ	8 92	6 94	(α)	66 34	21 79	
%	$\rightarrow$	$\rightarrow$	Π	$\leftarrow$	$\rightarrow$	

(ΕΠ)= Επιθυμητές σχέσεις, (ΥΠ) = Υπαρκτές σχέσεις

ΕΙΚΟΝΑ: Καλή (+), Κακή (-), ΣΧΕΣΗ: Προτίμηση (+), Αποφυγή (-)

2) Η διαφοροποίηση των δύο ομάδων ως προς την σύγκριση της στάσης (Παρέμβασης) της κάθε μιας στις επιθυμητές (ΕΠ) κι υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις, είναι θεαματική και μάλιστα σε 2 κατευθύνσεις. Συγκεκριμένα, ενώ οι Έλληνες πέραν της ύπαρξης παρέμβασης, κρατούν και την ίδια στάση έναντι των Ελ/τσιγγάνων τόσο στις επιθυμητές όσο και στις υπαρκτές σχέσεις όσον αφορά τη μορφή της παρέμβασης (Αρνητικής μορφής: $E \rightarrow ET$: $E\Pi = \rightarrow \rightarrow$, $Y\Pi = \rightarrow \rightarrow$), αντίθετα οι Ελ/τσιγγάνοι όχι μόνο δεν κρατούν την ίδια στάση έναντι των Ελλήνων στις επιθυμητές και υπαρκτές σχέσεις (στις επιθυμητές υπάρχει παρέμβαση, στις υπαρκτές όχι) αλλά και η παρέμβαση που σημειώνεται στις επιθυμητές (ΕΠ) είναι θετικής μορφής ($ET \rightarrow E$: $E\Pi = \leftarrow \leftarrow$, $Y\Pi = \Pi$).

3) Σε μια ενδοομαδική σύγκριση των ποσοστών παρέμβασης μεταξύ επιθυμητών (ΕΠ) και υπαρκτών (ΥΠ) σχέσεων μόνο στους Έλληνες (αφού στους Ελ/τσιγγάνους αυτό είναι αδύνατο λόγω ανυπαρξίας παρέμβασης στις υπαρκτές σχέσεις), παρατηρούμε ότι η παρέμβαση στις υπαρκτές σχέσεις είναι σημαντικά μεγαλύτερη υπερκαλύπτοντας μάλιστα και το 100% [$E \rightarrow ET$: (ΕΠ) $\Pi = 86\%$, (ΥΠ) $\Pi = 105\%$].

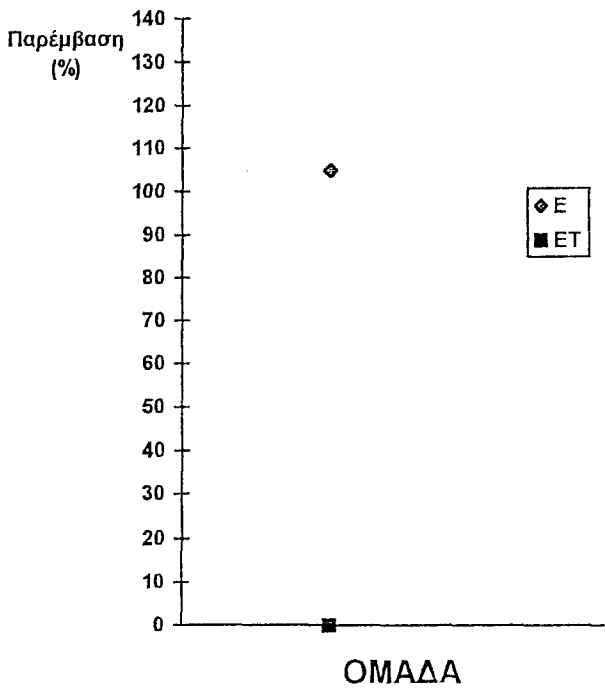
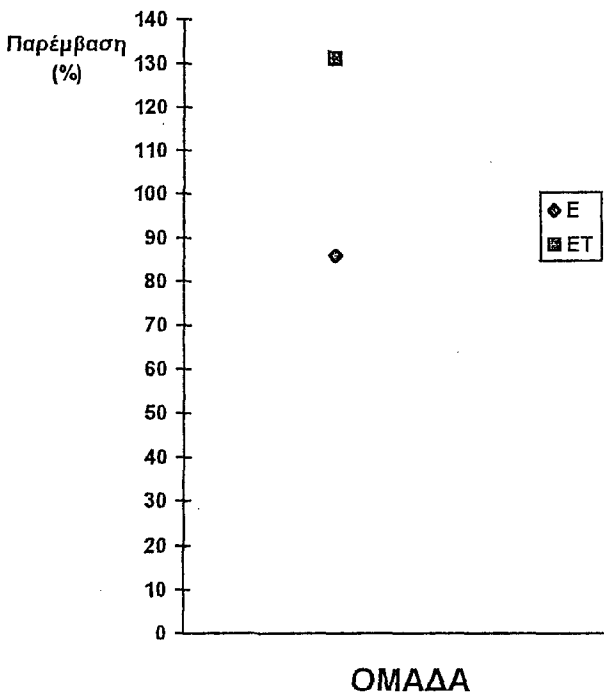
Σχ. Π3γ. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗ ΔΙΟΜΑΔΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ):

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των Ελλήνων και η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΜΑΔΑ των ΕΛ/τσιγγάνων γι την εξωομάδα (E→ET, ET→E)

Για Επιθυμητές (ΕΠ) και Υπαρκτές (ΥΠ) σχέσεις, ποσοστά (%) παρέμβασης (Π) της κοινωνικής εικόνας στη διομαδική σχέση (Προτίμηση).¹

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ στις Επιθυμητές Σχέσεις (ΕΠ)

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ στις Υπαρκτές Σχέσεις (ΥΠ)

Παρέμβαση αρνητικής μορφής [Π(α) → →]

Παρέμβαση θετικής μορφής [Π(β)← ←]

Ανυπαρξία παρέμβασης (βλ. Πιν. Π3γ)

ΑΠΟΛΥΤΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ 100%= Τα δύο ποσοστά (%) της ΕΙΚΟΝΑΣ (+,-) συμπίπτουν απόλυτα με τα δύο ποσοστά (%) της ΣΧΕΣΗΣ (+,-)

Β) ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΧΟΛΙΑ

1) Απαραίτητες Διευκρινήσεις:

α. Όσον αφορά τις ΣΧΕΣΕΙΣ:

1) Βέβαια, τόσο ο τίτλος της έρευνας ("ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ") όσο και ο διευκρινιστικός υπότιτλος (Μία κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση των αναπαραστάσεων και σχέσεων μεταξύ Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων στη μαθητική κοινότητα Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης), αφήνουν να εννοηθεί ότι η παρούσα έρευνα θα ασχοληθεί με την de facto κατάσταση των ήδη υφιστάμενων σχέσεων μεταξύ των 2 συγκεκριμένων μαθητικών πληθυσμών - δειγμάτων (Ελλήνων και ΕΛ/τσιγγάνων) ήτοι με τις ΥΠΑΡΚΤΕΣ διομαδικές σχέσεις. Και όντως αυτό επιδιώκει και ενδιαφέρει τελικά και

¹ Για τον υπολογισμό της παρέμβασης βλ. Πιν. Π3β.

πρωτίστως² αυτήν την έρευνα. Όμως για μια πληρέστερη και σφαιρικότερη μελέτη του θέματος, κρίθηκε αναγκαίο παράλληλα και συγκριτικά με τις ΥΠΑΡΚΤΕΣ να εξετασθούν και οι ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ διομαδικές σχέσεις. Βέβαια να διευκρινισθεί ότι ο όρος "ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ" δεν αναφέρεται σε είδη σχέσεων που αρέσουν στα μέλη των δύο ομάδων, αλλά πόσο επιθυμούν για σχέση τα 2 συγκεκριμένα δείγματα γενικά έναν άγνωστο¹ Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνο μαθητή σε ένα σετ συγκεκριμένων (συνήθων) μαθητικών σχέσεων. Η εξέταση λοιπόν και των ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ διομαδικών σχέσεων παράλληλα με τις ΥΠΑΡΚΤΕΣ, είναι συμπληρωματική και συγχρόνως χρήσιμη αφού αποκαλύπτει την απόσταση (απόκλιση) μεταξύ ΘΕΩΡΙΑΣ / ΠΡΑΞΗΣ και ΕΠΙΘΥΜΗΤΟΥ / ΥΠΑΡΚΤΟΥ.

2) Για τις ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ σχέσεις, προκειμένου να διερευνηθεί σε ποιο βαθμό επιθυμούν γενικά οι μεν Έλληνες Ελ/τσιγγάνοι, οι δε Ελ/τσιγγάνοι Έλληνα στο σετ των μαθητικών σχέσεων, χρησιμοποιήθηκε έγχρωμη μικτή φωτογραφία αγνώστων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών για τα 2 συγκεκριμένα δείγματα της έρευνας (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών του Δενδροποτάμου).

3) Πρέπει επίσης να διευκρινισθεί ότι τόσο για τις ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ όσο και για τις ΥΠΑΡΚΤΕΣ διομαδικές σχέσεις στα αντίστοιχα σετ των επιθυμητών και υπαρκτών σχέσεων, η παρούσα έρευνα αρκέσθηκε στην πρώτη² επιλογή (προτίμηση) των υποκειμένων. Συγκεκριμένα, τα υποκείμενα των 2 ομάδων στα μεν 27 είδη ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ σχέσεων κλήθηκαν να δείξουν από την έγχρωμη φωτογραφία ποιον προτιμούν περισσότερο - ποιον θα ήθελαν περισσότερο (Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνο), στα δε 19 είδη των ΥΠΑΡΚΤΩΝ σχέσεων κλήθηκαν να αναφέρουν με ποιον μαθητή (Έλληνα ή Ελ/τσιγγάνο) ήδη έχουν περισσότερο σχέση ή κάνουν περισσότερο παρέα.

β) Όσον αφορά την Παρέμβαση (II)³

1) Κατ' αρχήν για να υπάρξει παρέμβαση (των κοινωνικών αναπαραστάσεων - κοινωνικών εικόνων) στις διομαδικές σχέσεις, πρέπει απαραίτητα να σημειώνεται η ίδια στάση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ. Συγκεκριμένα, θα πρέπει η διαφοροποίηση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ να είναι ίδιας κατεύθυνσης (η υπεροχή του ποσοστού % να έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ: π.χ. α) $\rightarrow \rightarrow$ β) $\leftarrow \leftarrow$). Έτσι, στη μεν α' περίπτωση έχουμε παρέμβαση αρνητικής μορφής⁴ (αφού υπερέχει το αρνητικό ποσοστό σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ, $\rightarrow \rightarrow$) ενώ στην β' περίπτωση θετικής μορφής (αφού υπερέχει το θετικό ποσοστό σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ, $\leftarrow \leftarrow$).

2) Όσον αφορά το βαθμό (ύψος) της παρέμβασης, ισούται με το λόγο της διαφοροποίησης στη ΣΧΕΣΗ (Δσ) προς τη διαφοροποίηση στην ΕΙΚΟΝΑ (Δε) επί τοις % [Βαθμός Παρέμβασης = (Δσ/Δε)%].

3) Ανυπαρξία παρέμβασης (II) έχουμε σε κάθε περίπτωση που η διαφοροποίηση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ δεν έχει την ίδια κατεύθυνση (η υπεροχή του ποσοστού % δεν έχει την ίδια κατεύθυνση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ: π.χ. α) $\rightarrow \leftarrow$, β) $\leftarrow \rightarrow$).

² Πάντα το "εφηρμοσμένο" έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από το "θεωρητικό" και είναι κατά κανόνα το δεύτερο που έχει ως στόχο και επιδίωξη το πρώτο.

¹ Μικτή έγχρωμη φωτογραφία αγνώστων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών από περιοχή εκτός νομού Θεσσαλονίκης (Κωμόπολη, Αλεξάνδρεια Ημαθίας).

² Βέβαια, κάθε άτομο, ανάλογα με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και την κοινωνικότητά του, κατά κανόνα κάνει παρέα με περισσότερα του ενός άτομα. Κάτι ανάλογο ισχύει, και μάλιστα σε μεγαλύτερο βαθμό, με τους μικρούς μαθητές του Δημοτικού. Βαρύτητα όμως έχει η πρώτη κίνηση (επιλογή, προτίμηση) για σύναψη σχέσης. Για το σχηματισμό μιας πλούσιας ανθοδέσμης θα χρειασθεί ποικιλία λουλουδιών. Ο πελάτης του ανθοπωλείου διαλέγει πρώτα εκείνο που του αρέσει πιο πολύ.

³ Για την ακριβή σχετική διαδικασία βλ. πίνακες και σχεδιαγράμματα.

⁴ Η παρέμβαση της μορφής αυτής (αρνητική) χαρακτηρίζεται ως "γνήσια" παρέμβαση γιατί αντανάκλα την πάγια τάση κάθε ομάδας να κρατά ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ απέναντι σε κάθε ΕΞΩΟΜΑΔΑ (Υπεροχή αρνητικού ποσοστού % σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ $\rightarrow \rightarrow$).

2) Τελικά Συμπεράσματα - Σχόλια

Το θέμα: "ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ"

Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση των διομαδικών αναπαραστάσεων και σχέσεων μεταξύ
Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στη μαθητική κοινότητα Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης

Βάσει της στάσης των 2 συνολικών δειγμάτων (σύνολο Ελλήνων, σύνολο Ελ/τσιγγάνων) απέναντι της
ΕΞΩΟΜΑΔΑΣ ($E \rightarrow ET$, $ET \rightarrow E$), τόσο ως προς τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ (σύνολο 16 θετικών, σύνολο 16
αρνητικών στερεοτύπων) όσο και τη ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΧΕΣΗ (Επιθυμητές: σύνολο 27 είδη σχέσεων, Υπαρκτές:
σύνολο 19 είδη σχέσεων) ήτοι την ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ της κοινωνικής εικόνας στη διομαδική σχέση, συνάγονται τα
παρακάτω τελικά συμπεράσματα:

1) Η διαφοροποίηση μεταξύ της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων και της μειονοτικής ομάδας των
Ελ/τσιγγάνων όσον αφορά την Παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων (κοινωνικής εικόνας) στις
διομαδικές σχέσεις είναι θεαματική.

Βέβαια, αναμενόμενο είναι πάντα μια μειονότητα να μην χάρει κοινωνικής αποδοχής, στο βαθμό που θα
το επιθυμούσε, εκ μέρους της εκάστοτε πλειονοτικής ομάδας, αλλά όταν στις διομαδικές σχέσεις πέραν της
διαφοροποίησης των μελών των δύο ομάδων πολιτισμικά, σε χαρακτήρα και συμπεριφορά, συμβαίνει (όπως στην
περίπτωσή μας) η μειονοτική ομάδα να διαφοροποιείται έντονα¹ οπτικά - εμφανισιακά (χρώμα δέρματος, ντύσιμο)
από την πλειονοτική, τότε η όποια διαφοροποίηση των δύο ομάδων (και λογικό είναι να υπάρχει) παρατηρείται
στις μεταξύ τους κοινωνικές αναπαραστάσεις, διομαδικές σχέσεις και κατ' επέκταση στην παρέμβαση των
κοινωνικών αναπαραστάσεων στις διομαδικές σχέσεις, είναι θεαματικά εντονότερη (όπως εξάλλου αποδείχθηκε
στην παρούσα έρευνα).

2) Τελικά, αν υπάρχει παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων στις διομαδικές σχέσεις, το
φαινόμενο αυτό ουσιαστικά μονοπωλείται από την πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων ($E \rightarrow ET$) όπου η εικόνα
είναι σαφής, αφού στους κόλπους της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων ($ET \rightarrow E$) παρατηρείται
αντιφατική στάση και πόλωση.

Για την αιτιολόγηση τόσο της σαφούς εικόνας της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων όσο και της
πόλωσης της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων, βλέπε και στις "απαραίτητες διευκρινήσεις" (προηγούμενος
υπότιτλος) καθώς και στους σχετικούς πίνακες και σχεδιαγράμματα. Αυτή η μονοπώληση του φαινομένου της
παρέμβασης της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων ($E \rightarrow ET$, στάση των Ελλήνων για την εξωομάδα),
τεκμηριώνεται με το γεγονός ότι αφενός σημειώνεται ομοιομορφία και ομοιογένεια ως προς τον τύπο της
διαφοροποίησης (κατεύθυνση υπεροχής του ποσοστού % ίδια) σε ΕΙΚΟΝΑ (+,-) και ΣΧΕΣΗ (+,-) και αφετέρου
ότι τόσο στην ΕΙΚΟΝΑ όσο και στη ΣΧΕΣΗ υπερέχει θεαματικά το αρνητικό ποσοστό % ($E \rightarrow ET \rightarrow \rightarrow$) οπότε
και έχουμε τη γνήσια παρέμβαση (αυτή που τελικά επεδίωξε να διερευνήσει η παρούσα έρευνα και υπαινίσσεται ο
τίτλος του θέματος αλλά και αυτή που ουσιαστικά εννοούν οι διάφοροι ερευνητές και συγγραφείς² στις σχετικές
μελέτες τους όσον αφορά το φαινόμενο της ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ των κοινωνικών αναπαραστάσεων στις ποικίλες
διομαδικές σχέσεις).

¹ Αυτή η έντονη οπτική διαφοροποίηση Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (ΕΙΚΟΝΑ) αναπόδραστα οδηγεί και σε μια αντίστοιχη διαφοροποίηση στη
ΣΧΕΣΗ, δεδομένου ότι μια κοινωνική συμπεριφορά (και κατ' επέκταση μια ΣΧΕΣΗ) υπογορεύεται από μια προηγούμενη προκατασκευασθείσα
κοινωνική εικόνα - κοινωνικές αναπαραστάσεις (Abric και Kahan 1972, Στο Παπαστάμου - Μαντόγλου, 1995 σ. 227).

² Επισημαίνουν όλοι τους, οπωσδήποτε ο καθένας με κάποια διαφοροποίηση διατύπωσης, ουσιαστικά το γεγονός ότι οι ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
είναι εκείνες (ΕΙΚΟΝΑ) που κατευθύνουν και καθορίζουν όχι μόνο τις ατομικές συμπεριφορές αλλά και τις διομαδικές ΣΧΕΣΕΙΣ (α.) J.P.
Giacomino 1980, W. Doise 1972, 1979 στη μελέτη του Jodelet D., (στο Παπαστάμου, Μαντόγλου 1995 σ. 139), β) W. Doise 1973, (στο
Παπαστάμου, Μαντόγλου 1995 σ. 47), γ) Abric J.C., στο Παπαστάμου, Μαντόγλου 1995 σ. 238).

Αυτή η θεαματική διαφοροποίηση μεταξύ της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) και της μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνων) όπου στη μεν πρώτη περίπτωση ($E \rightarrow ET$) έχουμε γνήσια παρέμβαση ενώ στη δεύτερη περίπτωση $ET \rightarrow E$) αντιφατική στάση και πόλωση, αιτιολογεί τελικά την τάση που παρατηρείται σε ένα υψηλό ποσοστό μελετών που αφορούν μειονότητες, η μελέτη και η έρευνα του εκάστοτε θέματος να γίνεται μονοδιάστατα παίζοντας σχεδόν μόνιμα τον ρόλο του ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ και ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ η πλειονοτική πλευρά (Στις περισσότερες περιπτώσεις αποφαινεται η πλειονότητα για τη μειονότητα παρά το αντίθετο. Υπάρχουν πολλές και ογκώδεις μελέτες για την εκτίμηση, στάση και θέση της πλειονοτικής ομάδας πάνω σε ποικίλα μειονοτικά φαινόμενα παρά το αντίστροφο). Με την παρούσα όμως έρευνα αφενός σπάει αυτή η παράδοση (της υπερβολικής παρουσίας των πλειονοτικών θέσεων στο προσκήνιο) και αφετέρου επιδιώχθηκε, προκειμένου να υπάρξει μια σφαιρική (αμφίπλευρη) έκθεση αναπαραστάσεων, σχέσεων και παρέμβασης, να ακουσθεί¹ και η πλευρά της μειονότητας - Ελ/τσιγγάνων [Ποια ΕΙΚΟΝΑ (+,-) έχουν για τους Έλληνες, πόσο ΣΧΕΣΗ (+,-) έχουν με τους Έλληνες, για να φανεί και η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ή μη της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ].

3) α. Στο επίπεδο του ΕΠΙΘΥΜΗΤΟΥ (επιθυμητές σχέσεις με άγνωστους Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους μαθητές) παρατηρείται θεαματική διαφοροποίηση των δύο ομάδων ως προς το είδος της Παρέμβασης: Η μεν στάση της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων (σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ) έναντι της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων είναι δυσμενής ($E \rightarrow ET = \text{Παρέμβαση αρνητικής μορφής} \rightarrow \rightarrow$), ενώ αντίθετα η στάση της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων (σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ) έναντι της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων είναι ευνοϊκή ($ET \rightarrow E = \text{Παρέμβαση θετικής μορφής} \leftarrow \leftarrow$).

β. Εντυπωσιακό είναι ότι η ευνοϊκή στάση των Ελ/τσιγγάνων έναντι των Ελλήνων (Παρέμβαση θετικής μορφής = 131%, $ET \rightarrow E \leftarrow \leftarrow$), είναι θεαματικά εντονότερη από τη δυσμενή στάση των Ελλήνων έναντι των Ελ/τσιγγάνων (Παρέμβαση αρνητικής μορφής = 86%, $E \rightarrow ET \rightarrow \rightarrow$). Αξιοσημείωτο δε είναι ότι η ευνοϊκή στάση των Ελ/τσιγγάνων έναντι των Ελλήνων (Παρέμβαση θετικής μορφής, $ET \rightarrow E \leftarrow \leftarrow$) υπερκαλύπτει κατά πολύ και την απόλυτη παρέμβαση του 100% (Για α και β βλ. Πιν. Π3β, Σχ. Π3γ)

1) Αν υπάρχει κάτι που εντυπωσιάζει και συγχρόνως θεωρείται σχετικά παράδοξο και μη αναμενόμενο, όσον αφορά το είδος της Παρέμβασης, οπωσδήποτε δεν είναι στην πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων όπου η Παρέμβαση είναι αρνητικής μορφής ($E \rightarrow ET, \rightarrow \rightarrow$) αλλά στη μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων όπου η Παρέμβαση είναι θετικής μορφής ($ET \rightarrow E, \leftarrow \leftarrow$). Και χαρακτηρίζεται παράδοξο για τον απλούστατο λόγο ότι παρεκκλίνει από τη γενική και πάγια τάση² κάθε ομάδας (που τείνει να αποτελέσει αξίωμα) να υποτιμά την κάθε ΕΞΩΟΜΑΔΑ χαρακτηρίζοντάς την περισσότερο αρνητικά παρά θετικά και κρατώντας απέναντί της στάση (σχέση) επίσης περισσότερο αρνητική (αποφυγή) παρά θετική (προτίμηση).

2) Λαμβανομένων υπόψιν των παραπάνω, καταλήγουμε τελικά να χαρακτηρίσουμε την παρέμβαση που παρατηρείται στους κόλπους της πλειονοτικής ομάδας (Ελλήνων) ως γνήσια, ακριβώς διότι ευθυγραμμίζεται με την προαναφερθείσα πάγια τάση των ομάδων όσον αφορά τη στάση απέναντι σε κάθε ΕΞΩΟΜΑΔΑ που είναι αρνητική³ τόσο στην γενική κοινωνική αναπαράσταση (ΕΙΚΟΝΑ) όσο και στη γενική διαμαδική ΣΧΕΣΗ και τελικά στην παρέμβαση της ΕΙΚΟΝΑΣ στη ΣΧΕΣΗ (Πλειονοτική ομάδα: $E \rightarrow ET \rightarrow \rightarrow$). Και για να είμαστε

¹ Αυτό το επιβάλουν τόσο η λογική και το δίκαιο όσο και η επιστημονική δεοντολογία.

² Αυτό κατά κανόνα συμβαίνει όσον αφορά τη στάση κάθε ομάδας απέναντι στην ΕΞΩΟΜΑΔΑ κι κατά μείζονα λόγο σε περιπτώσεις που οι διαμαδικές σχέσεις αφορούν μια πλειονοτική και μια μειονοτική ομάδα (όπως στην περίπτωση μας Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους). Πάντως αυτή η στάση των Ελ/τσιγγάνων αποτελεί έκπληξη και είναι άκρως κολακευτική για τους Έλληνες (τουλάχιστον σε επίπεδο πρόθεσης και ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ σχέσεων).

³ "Αρνητική" χαρακτηρίζεται η στάση μιας ομάδας απέναντι στην ΕΞΩΟΜΑΔΑ όταν τόσο στην ΕΙΚΟΝΑ (Κοινωνικές Αναπαραστάσεις) όσο και στις διαμαδικές ΣΧΕΣΕΙΣ παρωτηρείται υπεροχή του αρνητικού ποσοστού % (έναντι του θετικού).

ειλικρινείς, το θέμα "ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ" (που είναι και ο τίτλος του θέματος της παρούσης έρευνας) επεκράτησε¹ αναφέρεται πρωτίστως α) Στη στάση της εκάστοτε πλειονοτικής ομάδας (στην περίπτωση μας Έλληνες) απέναντι στην ΕΞΩΟΜΑΔΑ κάποιας μειονότητας (στην περίπτωση μας Ελ/τσιγγάνοι). β) Αναμένεται η παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων (της κοινωνικής εικόνας) στις διομαδικές σχέσεις να είναι αρνητική (κατά κανόνα) κάθε φορά που μελετάται και ερευνάται η στάση της πλειονοτικής ομάδας έναντι κάποιας μειονότητας (πλειονοτική ομάδα → → μειονοτική ομάδα: Παρέμβαση αρνητικής μορφής που σημαίνει ότι τόσο στην ΕΙΚΟΝΑ όσο και στη ΣΧΕΣΗ το αρνητικό είναι μεγαλύτερο από το θετικό ποσοστό %).

3) Η τάση της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων να κρατούν θεαματικά ευνοϊκή στάση απέναντι στην πλειονοτική ΕΞΩΟΜΑΔΑ των Ελλήνων τόσο στην ΕΙΚΟΝΑ όσο και στη διομαδική ΣΧΕΣΗ (υπεροχή σημαντική του θετικού έναντι του αρνητικού ποσοστού %) και κατ' επέκταση στην Παρέμβαση (θετικής μορφής: $ET \rightarrow E \leftarrow \leftarrow$), αποκαλύπτει κάποιο πάγιο και συγχρόνως κρυφό "καημό" των μελών των εκάστοτε μειονοτικών ομάδων (στην περίπτωση μας συμβαίνει να είναι οι Ελ/τσιγγάνοι) τουλάχιστον σε επίπεδο ΕΠΙΘΥΜΗΤΟΥ (Επιθυμητές Σχέσεις) να επιθυμούν "σφοδρώς" την ταύτισή τους με την εκάστοτε πλειονοτική ομάδα (που στην περίπτωση μας συμβαίνει να είναι οι Έλληνες) δεδομένου ότι στις αντιλήψεις των μελών της μειονοτικής ομάδας έχει μάλλον εσωτερικευτεί η ΑΝΩΤΕΡΟΤΗΤΑ² της πλειονοτικής ομάδας. Βέβαια αυτή η ΑΝΩΤΕΡΟΤΗΤΑ έχει 2 σημεία αναφοράς, ένα εσωτερικό (υπεροχή σε χαρακτήρα, συμπεριφορά καθώς και πολιτισμική) και ένα εξωτερικό - οπτικό (χρώμα δέρματος, σωματική εμφάνιση, ντύσιμο). Και όσο μεν για την πρώτη περίπτωση της εσωτερικής ανωτερότητας μάλλον δε φαίνεται να αποτελεί τον σοβαρότερο λόγο και αιτία που τα μέλη των μειονοτικών ομάδων επιθυμούν την ταύτισή τους με την πλειονοτική ομάδα δεδομένου ότι η υπεροχή σε χαρακτήρα και συμπεριφορά δεν είναι προνόμιο ούτε και μπορεί να μονοπωλείται από μια πλευρά (την πλειονοτική ομάδα), αλλά διεκδικείται από κάθε φυλή ανά τον κόσμο. Στη δεύτερη περίπτωση όμως όταν συμβαίνει να υπάρχει μεταξύ πλειονοτικής και μειονοτικής ομάδας έντονη οπτική διαφοροποίηση των μελών τους (χρώμα δέρματος, παρουσιαστικό, ντύσιμο) όπως στην περίπτωση μας (Έλληνες, Ελ/τσιγγάνοι), η έντονη οπτική διαφοροποίηση μάλλον τείνει να αποτελεί τον βαρύνοντα και μείζονα παράγοντα που προκαλεί την έντονη επιθυμία των μελών της μειονοτικής ομάδας να ταυτισθούν με την πλειονοτική ομάδα. Και αυτό διότι αποδεδειγμένα το λευκό - ανοιχτό χρώμα (Έλληνες) είναι πιο επιθυμητό από το μαύρο - σκούρο χρώμα (Ελ/τσιγγάνοι). Αν και στις μέρες μας οι παραδοσιακές τάσεις του γούστου σε χρώματα και εμφάνιση, ανατράπηκαν³ θεαματικά, θέλουμε να πιστεύουμε και συγχρόνως ευχόμαστε αυτή η αναθεώρηση των παρελθοντικών τάσεων για την στάση (προτίμηση) των ανθρώπων όσον αφορά τα χρώματα, να μην περιορισθεί στα χρώματα των άψυχων αντικειμένων (σπίτια, αυτοκίνητα, έπιπλα κ.α.), αλλά να επεκταθεί και στα ανθρώπινα φυλετικά χρώματα (να ξεπερασθεί ο μύθος της δήθεν υπεροχής των Λευκών έναντι των Μαύρων).

4) Στο επίπεδο του ΥΠΑΡΚΤΟΥ (Υπαρκτές σχέσεις με τους συγκεκριμένους Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους συμμαθητές του Δενδροποτάμου) που τελικά ενδιαφέρει και είναι ο πρώτιστος και κύριος στόχος της παρούσης έρευνας, η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων (πλειονοτική - Ελλήνων και

¹ α) Ο μεγαλύτερος όγκος των ερευνών αφορά τη στάση της εκάστοτε πλειονοτικής ομάδας απέναντι στην μειονοτική. β) Αναμένεται κατά κανόνα από τους ερευνητές παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων (ΕΙΚΟΝΑΣ) που έχει η πλειονοτική ομάδα για την μειονοτική ΕΞΩΟΜΑΔΑ στην μετέπειτα διομαδική ΣΧΕΣΗ.

² Ο μύθος περί δήθεν ανωτερότητας μιας φυλής έναντι των άλλων έχει προ καιρού διαψευστεί καθώς το αδύνατο σημείο της επιχειρηματολογίας αποτελούσε το γεγονός ότι η διαφοροποίηση στο χρώμα (Μαύρο - Λευκό) και στις συνθήκες διαβίωσης (φτωχοί - πλούσιοι) έχει αναχθεί (αδίκως) λόγω κειτημένης ταχύτητας σε διαφοροποίηση χαρακτήρα και συμπεριφοράς όπου η "υπεροχή" και η "ανωτερότητα" της πλειονοτικής ομάδας θεωρείται "δεδομένη".

³ Χαρακτηριστική είναι η τελευταία τάση σε αναψυκτήρια και καφετέριες (όπου συχνάζει η νέα γενιά - νεολαία), οι καρέκλες και οι πολυθρόνες να είναι ΜΑΥΡΕΣ!

μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων), είναι ριζική, θεαματική και ταυτόχρονα αποκαλυπτική, δεδομένου ότι η διαφοροποίηση των δύο ομάδων δεν είναι διαφοροποίηση βαθμού παρέμβασης αλλά διαφοροποίηση διαμετρική αφού στη μεν μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων έχουμε ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ παρέμβασης (ΕΤ→Ε, Παρέμβαση=0%, Π) ενώ αντίθετα στην πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων όχι μόνο υπάρχει παρέμβαση και μάλιστα αρνητικής μορφής, αλλά το εντυπωσιακό είναι ότι ΥΠΕΡΚΑΛΥΠΤΕΙ και την απόλυτη παρέμβαση του 100% ΥΠΕΡΒΕΒΑΙΩΝΟΝΤΑΣ ουσιαστικά την υπόθεση της έρευνας (Ε→ΕΤ → →, Παρέμβαση=105%).

1) Η βαρύτητα που δίδεται στο ΥΠΑΡΚΤΟ καθεστώς των διομαδικών σχέσεων στην παρούσα έρευνα, αιτιολογείται για δύο λόγους. α) Για τον γενικό λόγο ότι γενικά στη ζωή πάντα το τελικό συμπέρασμα σε ποικίλα θέματα αναφέρεται σε ό,τι γίνεται και συμβαίνει στην πράξη. Ενδιαφέρει η πράξη¹ περισσότερο από τη θεωρία, τα έργα περισσότερο από τα λόγια, η πρακτική εφαρμογή περισσότερο από τη θεωρητική τοποθέτηση και τις θεωρητικές δηλώσεις, η ωμή πραγματικότητα περισσότερο από την επιθυμητή πραγματικότητα τελικά το ΥΠΑΡΚΤΟ περισσότερο από το ΕΠΘΥΜΗΤΟ. β) Για τον ειδικό λόγο ότι η παρούσα έρευνα που αποτελεί έρευνα πεδίου, αφορά συγκεκριμένες διομαδικές σχέσεις που ήδη έχουν συναφθεί μεταξύ της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων και της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων μαθητών στο συγκεκριμένο πλαίσιο του μικτού Σχολείου Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης. Εξάλλου την έρευνα του ΥΠΑΡΚΤΟΥ καθεστώτος των διομαδικών σχέσεων υπονοεί μεν ο κύριος τίτλος του θέματος ("ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ"), δηλώνει όμως ρητά ο υπότιτλος ("Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση των αναπαραστάσεων και σχέσεων μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων στην μαθητική κοινότητα Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης).

Το γεγονός ότι μελετήθηκαν παράλληλα και οι επιθυμητές σχέσεις δεν έγινε για να ερευνηθούν αυτόνομα αλλά αποτέλεσαν, κατά τη γνώμη μου, απαραίτητο συμπλήρωμα παίζοντας κατά κάποιο τρόπο το ρόλο της "ομάδας ελέγχου" και η όλη θεώρηση και εξέτασή τους αποσκοπούσε τελικά στην αντιπαραβολή τους με τις Υπαρκτές Σχέσεις προκειμένου να διερευνηθεί ο βαθμός απόκλισης μεταξύ ΕΠΘΥΜΗΤΟΥ και ΥΠΑΡΚΤΟΥ στις Διομαδικές Σχέσεις Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών. Συγκεκριμένα να φανεί από τη μια πόσο επιθυμητός για σχέση είναι ο Έλληνας και ο Ελ/τσιγγάνος γενικά (επιλογή από έγχρωμη μικτή φωτογραφία αγνώστων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών) και από την άλλη πόσο προτιμήθηκε για σχέση ο Έλληνας και ο Ελ/τσιγγάνος στην ΠΡΑΞΗ στο πλαίσιο των υπαρκτών διομαδικών σχέσεων Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων με τη συμφοίτησή τους στο συγκεκριμένο μικτό Σχολείο Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης.

Βέβαια είναι γεγονός ότι στο χώρο του ΕΠΘΥΜΗΤΟΥ και ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ τόσο τα στοιχεία του αυθορμητισμού και της ελευθερίας κινήσεων όσο και της ποικιλίας ατομικών δηλώσεων, τοποθετήσεων, στάσεων και επιλογών είναι αυξημένα σε σύγκριση με το χώρο του ΥΠΑΡΚΤΟΥ όπου λειτουργεί κατά κανόνα κάποια σκληρή και άτεγκτη νομοτέλεια αντικειμενικών παραγόντων και συνθηκών. Συνθήκες πολλές φορές σκοπιμότητας, ελεγχόμενες και άδικες για ορισμένες κοινωνικές τάξεις και ομάδες (και βέβαια τη μερίδα του Λέοντος στην αδικία αυτή συμβαίνει να έχουν οι μειονοτικές² ομάδες) μπορεί βέβαια, βάσει των παραπάνω, οι δύο ομάδες (η πλειονοτική των Ελλήνων και η μειονοτική των Ελ/τσιγγάνων) να αποτύπωσαν πιο αυθόρμητα,

¹ Με την έρευνα των υπαρκτών διομαδικών σχέσεων μεταξύ των συγκεκριμένων ομάδων (Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών) στον ενιαίο χώρο του Συνοικισμού και στα πλαίσια του Σχολείου, παρέχεται η ευχέρεια να διερευνηθεί πέρα από την παρέμβαση των αναπαραστάσεων στις *de facto* σχέσεις (πράξη), αν τόσο η συνύπαρξη και συμφοίτηση όσο και γενικά η διομαδική τριβή και επαφή μεταξύ μελών μιας πλειονοτικής (Ελλήνων) και μιας μειονοτικής ομάδας (Ελ/τσιγγάνων), είναι σε θέση να μειώσουν τα φαινόμενα της προκατάληψης και του ρατσισμού ή αντίθετα τα συντηρούν και τα οξύνουν.

² Και κυρίως μειονοτικές ομάδες που διαφοροποιούνται έντονα οπτικά - φατσιακά με την πλειονοτική ομάδα (π.χ. Μαύροι, Λευκοί). Σε τέτοιες περιπτώσεις δυστυχώς η διαφοροποίηση χρώματος ενισχύει την αρνητική στάση της πλειονοτικής ομάδας απέναντι στη μειονοτική και το "μαύρο" χρώμα ερεθίζει τα μέλη της πλειονοτικής ομάδας όπως ακριβώς το "κόκκινο" τους ταύρους.

ελεύθερα και ανεπηρέαστα τη στάση τους απέναντι στην ΕΞΩΟΜΑΔΑ στην περίπτωση των ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ διομαδικών σχέσεων στην παρούσα έρευνα), όμως επειδή ζούμε και βιώνουμε αναπόφευκτα την ωμή κοινωνική πραγματικότητα με την προαναφερθείσα σκληρή νομοτέλειά της, μας επιβάλλεται τόσο εκ των πραγμάτων (για να μην είμαστε εξωπραγματικοί και εξωγήινοι) όσο και από την επιστημονική Δεοντολογία, να λάβουμε υπόψιν αυτή τη νομοτέλεια τόσο των γενικών κοινωνικών συνθηκών όσο και των ειδικών συνθηκών που διέπουν τις Διομαδικές Σχέσεις και να δώσουμε βαρύτητα στην ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ των ανθρώπων σχέσεων μελετώντας και διερευνώντας (στην περίπτωσή μας) τη ρεαλιστική πραγματικότητα των συγκεκριμένων Διομαδικών Σχέσεων της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων και της μειονοτικής των Ελ/τσιγγάνων μέσα στο φυσικό χώρο και πλαίσιο αφενός της συνύπαρξής τους στον ενιαίο συνοικισμό του Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης και αφετέρου της συμφοίτησής τους στο ίδιο μικτό και μοναδικό Σχολείο αυτού του Συνοικισμού.

Είναι αλήθεια ότι η καθημερινή διομαδική επαφή και "τριβή" και στους δύο χώρους (Συνοικισμός, Σχολείο) και έχει βαρύτητα και ενδιαφέρει τόσο την παρούσα έρευνα και επιστήμη όσο και κοινωνικά, αφού στις μέρες μας, σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρείται μια άνευ προηγουμένου γεωγραφική μετακίνηση ποικίλων φυλετικών πληθυσμών, γεγονός που καθιστά επίκαιρη όχι μόνο την παρούσα έρευνα των Διομαδικών Υπαρκτών Σχέσεων μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων του Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης, αλλά και κάθε σχετική και συναφή μελέτη που αποσκοπεί να διερευνήσει εκ του σύνεγγυς την ωμή πραγματικότητα (το ΥΠΑΡΚΤΟ) αυτής της ανεπανάληπτης πολυφυλετικής κοινωνικής συνύπαρξης.

2) Κι τώρα ας έρθουμε επί της ουσίας. Η ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ που παρατηρείται μεταξύ των δύο ομάδων (πλειονοτικής - Ελλήνων και μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων) όσον αφορά την ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ των κοινωνικών αναπαραστάσεων (κοινωνικής ΕΙΚΟΝΑΣ) στις διομαδικές σχέσεις στο επίπεδο του ΥΠΑΡΚΤΟΥ (των ΥΠΑΡΚΤΩΝ διομαδικών σχέσεων δύο συγκεκριμένων μαθητικών πληθυσμών, Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στα πλαίσια της συγκατοίκησης και συμφοίτησης τους στο συγκεκριμένο Συνοικιακό και Σχολικό χώρο του Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης), είναι συγχρόνως ΘΕΑΜΑΤΙΚΗ και ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ¹. Με το γεγονός ότι στη μεν μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων έχουμε ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ παρέμβασής (ΕΤ→Ε: Παρέμβαση=0%, Π) στη δε πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων ΥΠΕΡΚΑΛΥΨΗ και αυτής ακόμα της απόλυτης παρέμβασής του 100% (Ε→ΕΤ: Παρέμβαση=105%), αποδεικνύεται πλέον ΣΑΦΕΣΤΑΤΑ (εκ των πραγμάτων), αφενός ότι η παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων στις διομαδικές σχέσεις ΜΟΝΟΠΩΛΕΙΤΑΙ² από την πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων και αφετέρου ότι αυτή η παρέμβαση (κατ' ουσίαν η έντονη αρνητική στάση σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ των Ελλήνων έναντι των Ελ/τσιγγάνων Ε→ΕΤ → →), είναι ΘΕΑΜΑΤΙΚΑ ΥΨΗΛΗ και όπως προαναφέρθηκε ΥΠΕΡΚΑΛΥΠΤΕΙ και αυτή την απόλυτη παρέμβαση του 100%.

Μελετώντας τις 2 παραμέτρους (παράγοντες) που υπαισέρχονται στην παρέμβαση (την κοινωνική ΕΙΚΟΝΑ και τη διομαδική ΣΧΕΣΗ) και παρατηρώντας τα σχετικά ποσοστά % στον Πιν. Π3β καθώς και το σχ. Π3β, διαπιστώνουμε ότι ενώ στον χώρο της ΣΧΕΣΗΣ και οι δύο ομάδες (Έλληνες και Ελ/τσιγγάνοι) είναι "κλειστές" (δυσμενής - αρνητική στάση απέναντι στην ΕΞΩΟΜΑΔΑ: Ε→ΕΤ →, ΕΤ→Ε →), αντίθετα στο χώρο της ΕΙΚΟΝΑΣ παρατηρείται θεαματική διαφοροποίηση αφού οι μεν Έλληνες είναι επίσης "κλειστοί" (δυσμενής -

¹ Αυτή η έντονη διαφοροποίηση των δύο ομάδων (της πλειονοτικής - Ελλήνων και της μειονοτικής - Ελ/τσιγγάνων) δικαιώνει τελικά τον Hofstätter P. (Στο Β. Φίλιας μετ. 1978 σ. 425) ο οποίος επισημαίνει την πολυπλοκότητα του όλου φαινομένου των διομαδικών σχέσεων.

² Αυτό δικαιώνει την αρχική πρόταση για τον ορισμό του θέματος αυτής της Διατριβής να καλύψει μόνο τις κοινωνικές αναπαραστάσεις (κοινωνική εικόνα) που έχει η πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων για τη μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων. Τελικά σε συνεργασία με τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Παπαστάμου κρίθηκε σωστό να διερευνηθεί το θέμα και να συμπεριλάβει όχι μόνο τις Κοινωνικές αναπαραστάσεις (Κοινωνική εικόνα) της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων που έχουν για τους Έλληνες αλλά και την παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων (κοινωνικών εικόνων) των δύο ομάδων στις μεταξύ τους σχέσεις.

αρνητική στάση απέναντι στους Ελ/τσιγγάνους: $E \rightarrow ET \rightarrow$) ενώ οι Ελ/τσιγγάνοι είναι "ανοιχτοί" (ευμενής - θετική στάση απέναντι στους Έλληνες: $E \rightarrow ET \leftarrow$). Αυτή η θεαματική αλλαγή στάσης των Ελ/τσιγγάνων έναντι των Ελλήνων (υπεροχή του θετικού στην ΕΙΚΟΝΑ $ET \rightarrow E \leftarrow$, υπεροχή του αρνητικού στη ΣΧΕΣΗ $ET \rightarrow E \rightarrow$) αποκαλύπτει τελικά ότι παρά το δεδομένο της υπεροχής της θετικής ΕΙΚΟΝΑΣ στις αντιλήψεις των Ελ/τσιγγάνων για τους Έλληνες ($ET \rightarrow \leftarrow$), η μετέπειτα κίνησή τους για σύναψη ΣΧΕΣΗΣ με τους Έλληνες "ΜΠΛΟΚΑΡΕΤΑΙ" και στο δρόμο που οδηγεί στη διομαδική ΣΧΕΣΗ εμφανίζονται ξαφνικά "ΟΔΟΦΡΑΓΜΑΤΑ"! Τα αμέσως παραπάνω φαίνεται να υποδηλώνουν ότι τελικά η αλλαγή στάσης των Ελ/τσιγγάνων απέναντι των Ελλήνων από την ΕΙΚΟΝΑ (υπεροχή θετικού) στην ΣΧΕΣΗ (υπεροχή του αρνητικού) μάλλον δεν αποτελεί αυθόρμητη, αυτόνομη και ανεπηρέαστη επιλογή και κίνηση της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων αλλά είναι κίνηση, επιλογή και στάση που της "ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ εκ των άνω"¹ και "εκ των έξω" προϊόν επίδρασης μάλλον εξωγενών παρά εγγενών παραγόντων, γεγονός που επιβεβαιώνεται τουλάχιστον από τους παρακάτω 3 λόγους: α) Κατά κανόνα όταν ο Α έχει θετική εικόνα για τον Β αναμένεται και είναι λογικό να επιθυμεί και θετική ΣΧΕΣΗ (Αν Α ΕΙΚΟΝΑ Β τότε Β ΣΧΕΣΗ Α). β) Είναι εξίσου λογικό και υπάρχει η τάση ο εκάστοτε μειονοτικός να ζηλεύει τον πλειονοτικό καθώς επίσης μια μειονότητα την πλειονότητα. Μειονεκτικός ΕΠΙΘΥΜΕΙ ΣΧΕΣΗ Πλειονοτικό/Μειονότητα ΕΠΙΘΥΜΕΙ ΣΧΕΣΗ Πλειονότητα). γ) Τα αποτελέσματα της παρούσης έρευνας όσον αφορά την παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων (κοινωνικής ΕΙΚΟΝΑΣ) στις επιθυμητές διομαδικές ΣΧΕΣΕΙΣ ακριβώς επιβεβαιώνουν τα αμέσως παραπάνω (α και β). Συγκεκριμένα στην περίπτωση των επιθυμητών σχέσεων όπου, όπως προαναφέρθηκε, παρέχεται η ευχέρεια μιας αυθόρμητης και ανεπηρέαστης στάσης (ΕΙΚΟΝΑ) και επιλογής (ΣΧΕΣΗ), παρατηρούμε τη μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων να κρατά μια ομοιογενή και σταθερή στάση απέναντι στην ΕΞΩΟΜΑΔΑ των Ελλήνων σε κοινωνικές αναπαραστάσεις και διομαδικές σχέσεις, εμφανίζοντας μια μορφή παρέμβασης κολακευτικότερη για την αντίπαλη ομάδα (Έλληνες) αφού τόσο στην κοινωνική ΕΙΚΟΝΑ όσο και στην Διομαδική ΣΧΕΣΗ υπερέχει σημαντικά και το 100% της απόλυτης παρέμβασης ($T^{ΕΙΚΟΝΑ} E, T^{ΣΧΕΣΗ} E$ Παρέμβαση θετικής μορφής=131%).

3) Με τα δεδομένα της παρούσης έρευνας, όσον αφορά την παρέμβαση των κοινωνικών αναπαραστάσεων στις ΥΠΑΡΚΤΕΣ διομαδικές σχέσεις Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών του Σχολείου Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης, βρίσκoμαστε πλέον ενώπιον μιας ωμής και ταυτόχρονα πικρής πραγματικότητας. Ωμή διότι πρόκειται για την ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ των διομαδικών σχέσεων που ενεργούνται στην ΠΡΑΞΗ και δυναμικά, στα πλαίσια των ρεαλιστικών συνθηκών της Ελληνικής κοινωνίας καθώς και στο συγκεκριμένο συνοικισμό και Σχολικό πλαίσιο του Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης με τις ιδιαιτερότητές του. Πικρή διότι αποκαλύπτεται πλέον εκ των πραγμάτων ότι τουλάχιστον στον συγκεκριμένο χώρο του Συνοικισμού Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης η στάση της πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων μαθητών απέναντι στην μειονοτική ΕΞΩΟΜΑΔΑ των Ελ/τσιγγάνων μαθητών είναι σκληρή και έντονα αρνητική τόσο στις κοινωνικές αναπαραστάσεις που έχουν γι' αυτούς (ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ) όσο και στην διομαδική σχέση μαζί τους (ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΣΧΕΣΗ), εμφανίζοντας μια ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ της κοινωνικής ΕΙΚΟΝΑΣ στη διομαδική ΣΧΕΣΗ έντονα αρνητικής μορφής που ξεπερνάει και αυτή την απόλυτη παρέμβαση του 100% ($E \rightarrow ET_{ΕΙΚΟΝΑ} ΣΧΕΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ=105\%$). Και βέβαια αφενός η έντονη αρνητική ΕΙΚΟΝΑ που έχουν οι Έλληνες για τους Ελ/τσιγγάνους και αφετέρου η έντονη μη προτίμηση

¹ Και βέβαια υπαινισσόμαστε την εκάστοτε κυρίαρχη πλειονοτική ομάδα της οποίας τόσο η ιδεολογία και οι πεποιθήσεις όσο και οι συγκεκριμένοι κοινωνικοί κανόνες και τρόποι συμπεριφοράς που θέτει, διαμορφώνουν ένα τέτοιο πλαίσιο κοινωνικών συνθηκών που λειτουργεί αφενός ως "ιστός αράχνης" που παγιδεύει και αφετέρου ως "χυτήριο" που ομοιομορφοποιεί (πολτοποιεί) τα ποικύλης μορφής σιδικά (Για το θέμα της ανισότητας και μονοσημαντικότητας στους κόλπους της πλειονότητας καθώς και την παντοδυναμία της συμμόρφωσης, βλ. Παπαστάμου 1989 σ. 17).

τους (αποφυγή) στις ποικίλες διομαδικές σχέσεις, φέρνουν αβίαστα στην επιφάνεια την αυξημένη προκατάληψη¹ των Ελλήνων για τους Ελ/τσιγγάνους και δυστυχώς ρατσιστική στάση και συμπεριφορά. Βέβαια κάτι ανάλογο δεν μπορεί να λεχθεί για τη στάση των Ελ/τσιγγάνων απέναντι των Ελλήνων αφού τα δεδομένα της παρούσης έρευνας αποκαλύπτουν ότι οι Ελ/τσιγγάνοι και καλή ΕΙΚΟΝΑ έχουν για τους Έλληνες και όχι μόνο επιθυμούν σχέση μαζί τους αλλά και τους προτιμούν για σχέση περισσότερο από ό,τι άτομα της ομάδας τους. Το γεγονός ότι τα παραπάνω φαίνεται να διαψεύονται από το γεγονός ότι στην στάση των Ελ/τσιγγάνων απέναντι των Ελλήνων στις ΥΠΙΑΡΚΤΕΣ σχέσεις δεν υπάρχει καν παρέμβαση (Υπεροχή του θετικού στην ΕΙΚΟΝΑ / Υπεροχή του αρνητικού στη ΣΧΕΣΗ), αποκαλύπτει τελικά ότι η αλλαγή της στάσης των Ελ/τσιγγάνων στη ΣΧΕΣΗ (υπεροχή του αρνητικού) δεν πρέπει να αποδοθεί στην πραγματική πρόθεση και αυτόνομη στάση των Ελ/τσιγγάνων αλλά μάλλον σε συνθήκες και παράγοντες που ελέγχονται και κατευθύνονται από την ευρύτερη πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων που εκ των πραγμάτων αναγκάζει τους Ελ/τσιγγάνους σε 2 εναλλακτικές στάσεις - κινήσεις. Πρώτον, να κάνουν το βήμα "καλής θέλησης" και παίρνοντας την πρωτοβουλία να προτείνουν σε Έλληνα μαθητή σύναψη σχέσης μαζί του (και εάν μεν δεχθεί έχει καλώς, αν όμως αρνηθεί τότε αναγκάζεται ο Ελ/τσιγγάνος να "τα μαζέψει" και να φύγει άπρακτος, αποθαρρυνμένος και με αυξημένη πιθανότητα να μην επαναλάβει κάποια ανάλογη πρόταση στο μέλλον). Δεύτερον, ζώντας και βιώνοντας το όλο κλίμα της έντονης προκατάληψης των Ελλήνων απέναντι τους και διαισθανόμενος την αρνητική απάντηση των Ελλήνων μαθητών για σύναψη σχέσης μαζί τους, συμπεραίνουν ότι είναι "ανεπιθύμητοι", "μη αποδεκτοί"² και πολλοί δεν κάνουν καμία κίνηση προς τους Έλληνες (πρόταση για σχέση) και εξαρχής "αποσύρονται", "συσπειρώνονται"³ και αναγκάζονται να στραφούν για σχέση σε άτομα της ομάδας τους. Τελικά η ρεαλιστική πραγματικότητα των ΥΠΙΑΡΚΤΩΝ διομαδικών σχέσεων μεταξύ των συγκεκριμένων ομάδων, της πλειονοτικής (Ελλήνων) και της μειονοτικής (Ελ/τσιγγάνων), αποκαλύπτει ότι η μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων μαθητών "αναγκάζεται" να διαφοροποιήσει τη στάση της στη διομαδική ΣΧΕΣΗ σε σύγκριση με την ΕΙΚΟΝΑ για τους Έλληνες, αφού το όλο πλαίσιο τόσο των γενικών κοινωνικών συνθηκών όσο και των ειδικών των υπαρκτών διομαδικών σχέσεων στον Συνοικισμό του Δενδροποτάμου "τους επιβάλλονται" έτσι ώστε και στην περίπτωση αυτή να επιβεβαιωθεί ότι τελικά ο Μέγας ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ⁴ του όλου σκηνικού είναι η κυρίαρχη τάξη της πλειονοτικής ομάδας (στην περίπτωσή μας οι Έλληνες). Δεδομένου λοιπόν ότι η στάση της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων απέναντι στην ΕΞΩΟΜΑΔΑ των Ελλήνων στις ΥΠΙΑΡΚΤΕΣ διομαδικές ΣΧΕΣΕΙΣ δεν αντανάκλα τις αληθινές προθέσεις των Ελ/τσιγγάνων (Υπεροχή του θετικού στην ΕΙΚΟΝΑ / Υπεροχή του αρνητικού στη ΣΧΕΣΗ), επιβεβαιώνει την αναγκαιότητα παράλληλης μελέτης - παρουσίασης και των ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ διομαδικών σχέσεων όπου σαφέστατα απεικονίσθηκε η αληθινή πρόθεση των Ελ/τσιγγάνων με την συνετή και ομοιογενή στάση τους απέναντι των Ελλήνων σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ (Υπεροχή του θετικού στην ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ).

¹ Είναι αλήθεια ότι τόσο η προκατάληψη όσο και τα αρνητικά στερεότυπα σχεδόν κατά αποκλειστικότητα έχουν "αποστολέα" την εκάστοτε πλειονοτική ομάδα και "αποδέκτη" την εκάστοτε μειονοτική. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο κοινωνιολόγος Τσαούσης στο "Χρηστικό λεξικό Κοινωνιολογίας" επισημαίνει ότι τα στερεότυπα κατά κανόνα είναι αρνητικά (Τσαούσης 1984 σ. 244). Και δεδομένου ότι, όπως απέδειξε και η παρούσα έρευνα, οι Ελ/τσιγγάνοι χαρακτηρίζουν θετικά τους Έλληνες (+>-) ενώ οι Έλληνες αρνητικά τους Ελ/τσιγγάνους (->+), τα στερεότυπα κατ' ουσίαν αφορούν τους αρνητικούς χαρακτηρισμούς της πλειονοτικής ομάδας για τη μειονοτική.

² Τελικά επιβεβαιώνεται ο Hofstatter P. (Met. B. Φίλιας 1978 σ. 383) που επισημαίνει ότι στις διομαδικές σχέσεις είναι δύσκολη η εφαρμογή των λόγων του Χριστού "Να αγαπάς τον πλησίον σου όπως τον εαυτό σου" (Την άλλη ομάδα όπως τη δική σου).

³ Είναι γενικό το φαινόμενο της "συσπείρωσης" των μελών των μειονοτήτων που γίνεται εντονότερο σε περιπτώσεις υψηλής διαφοροποίησης από την πλειονοτική ομάδα (ιδίως στο χρώμα) και πολλών εξωγενών και αρνητικών κοινωνικών συνθηκών.

⁴ Πρώτον, κατά το κοινώς λεγόμενο η πλειοψηφία έχει "το πάνω χέρι" και δεύτερον φαίνεται ότι η πλειοψηφία "και θέλει και μπορεί", σε αντίθεση με τη μειονότητα "που θέλει αλλά δεν μπορεί" αφού ο Έλληνας επιθυμητός (κυρίως λόγω χρώματος) γίνεται κατά κανόνα ευκολότερα αποδεκτός για σχέση (Ε ➔ ΕΤ αλλά ΕΤ ➔ Ε).

4) Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας απέδειξαν ότι τελικά μια ΑΠΛΗ ΕΠΑΦΗ μεταξύ των μελών μιας πλειονοτικής ομάδας και μιας μειονοτικής ομάδας (στην περίπτωση μας Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων αντίστοιχα) στα πλαίσια των γνωστών παραδοσιακών συνθηκών ΣΥΝΥΠΙΑΡΞΗΣ (σε έναν Συνοικισμό) και ΣΥΜΦΟΙΤΗΣΗΣ (σε ένα Σχολείο) τουλάχιστον με τα συγκεκριμένα δεδομένα τόσο της ελληνικής πραγματικότητας γενικά όσο κι του Δενδροποτάμου τυπικά, δεν αποτελεί επαρκή όρο μείωσης της προκατάληψης και του ρατσισμού, αφού καλλιεργεί και στη συνέχεια συντηρεί και αναπαράγει ένα στερεότυπο καθεστώσ συνθηκών όπου η ΥΨΗΛΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ που έχει η πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων για τη μειονοτική ομάδα των Ελ/τσιγγάνων ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ ΕΝΤΟΝΑ στις διομαδικές ΣΧΕΣΕΙΣ (περισσότερο και από το 100% της απόλυτης παρέμβασης) με τη θεαματική μη-προτίμηση (αποφυγή) των Ελ/τσιγγάνων σε ένα συγκεκριμένο set μαθητικών σχέσεων.

Αν αφενός η ΘΕΤΙΚΗ στάση της μειονοτικής ομάδας των Ελ/τσιγγάνων απέναντι στην πλειονοτική ομάδα των Ελλήνων σε ΕΙΚΟΝΑ και ΣΧΕΣΗ χαρακτηρίζεται και αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση αφού δεν ανταποδίδει¹ την ΑΡΝΗΤΙΚΗ στάση των Ελλήνων γι' αυτούς και αφετέρου υπάρχει ΑΛΗΘΙΝΗ² ΠΡΟΘΥΜΙΑ από την πλευρά του ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΟΥ (πλειονοτικής ομάδας των Ελλήνων) για δραστική μείωση της προκατάληψης και του ρατσισμού (με μακροπρόθεσμο στόχο την εξάλειψή τους), τότε θα πρέπει να ΠΡΟΣΤΕΘΟΥΝ στο ήδη γνωστό μοντέλο των παραδοσιακών "επιφανειακών" επαφών Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών με τη ΣΥΝΥΠΙΑΡΞΗ στον Συνοικισμό και τη ΣΥΜΦΟΙΤΗΣΗ τους στο Σχολείο Δενδροποτάμου, εκείνα τα συγκεκριμένα κίνητρα και είδη σχέσεων³ που θα δράσουν ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΑ στο όλο αρνητικό κλίμα, θα ανατρέψουν την παράδοση και θα μετατρέψουν μια ξερή και τυπική συνύπαρξη - συμφοίτηση σε ένα ευχάριστο πλαίσιο⁴ διομαδικών σχέσεων ψυχικής επαφής μεταξύ Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων μαθητών.

Γ. Η ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Ως συναφή και συγχρόνως επίκαιρα θέματα για έρευνα προτείνονται τα παρακάτω:

α) Να διερευνηθεί σε Σχολεία που φοιτούν και Ρωσοπόντιοι⁵ μαθητές από ποιά πλευρά γίνεται "η πρώτη κίνηση" για σύναψη διομαδικής σχέσης Έλληνα - Ρωσοποντίου ($E \rightarrow P$; ή $P \rightarrow E$;) καθώς και "αν έγινε αποδεκτή" η ρητή ή σιωπηρή πρόταση ($E \rightarrow P$; $E \leftarrow P$; $P \rightarrow E$; $P \leftarrow E$;).

β) Να διερευνηθούν πειραματικά (ομάδα ελέγχου) οι πιθανές ψυχοκοινωνικές και εκπαιδευτικές επιπτώσεις για τους Έλληνες μαθητές που συμφοιτούν με Ρωσοπόντιους.

γ) Να γίνει πειραματική σύγκριση των παρακάτω 2 εναλλακτικών λύσεων και να εντοπισθούν τα εκατέρωθεν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα όσον αφορά το ψυχοκοινωνικό και εκπαιδευτικό όφελος του παλινοστούντα Ρωσοποντίου: 1. Φοίτηση σε αμιγές σχολείο Ρωσοποντίων 2. Συμφοίτηση με Έλληνες στα ήδη υπάρχοντα Σχολεία.

¹ Αν κρίνουμε από τη στάση της στις ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ σχέσεις όπου οι επιλογές είναι ανεπηρέαστες (υπό τις "ελεγχόμενες" υπαρκτές συνθήκες).

² Ο όρος "αληθινή" υπογραμμίζεται αφενός διότι δυστυχώς λειτουργούν ποικίλα είδη καλυμμένου ρατσισμού (που περνάει με λεπτότατους ελιγμούς μέσα από την εκπαίδευση ακόμα και τη στοιχειώδη) και αφετέρου αποδείχθηκε ότι οι κατά καιρούς προσπάθειες και εκστρατείες εξάλειψης του ρατσισμού αποτελούσαν αλή επιφάνη στερημένες ειλικρίνειας.

³ Είδη σχέσεων που να ανατρέψουν την προηγούμενη αρνητική ΕΙΚΟΝΑ δεδομένου ότι η εικόνα με τη σειρά της αντανάκλα μια ΣΧΕΣΗ κατά τον Hofstatter P. (Μετ. Β. Φύλιας 1978 σ. 382).

⁴ Που θα αποτελεί πλέον ένα φυτώριο που όχι μόνο δεν θα κυκλοφορεί ο ιός του ρατσισμού στα μικρά φυτά (μαθητές Δημοτικού), βιώνοντας ειλικρινείς διομαδικές σχέσεις, αλλά θα μεταφυτευθούν στην ευρύτερη κοινωνία για θετικό επηρεασμό.

⁵ Βέβαια στον ελλαδικό χώρο έχουμε "εισβολή" πληθυσμού ποικίλης εθνότητας (λόγω ραγδαίων και ευρέων ανακατατάξεων πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών συστημάτων και de facto κατάργησης της παραδοσιακής "εθνικής στεγανότητας" με "σπάσιμο" των συνόρων), όμως η περίπτωση των Ρωσοποντίων είναι ενδιαφέρουσα αφενός διότι είναι δικόι μας (Έλληνες του εξωτερικού) και αφετέρου ο μαθητικός πληθυσμός τους είναι ποσοτικά υπολογίσιμος και ερευνητικά αξιοποιήσιμος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- 1. Αναλυτικοί Πίνακες
- 2. Ερωτηματολόγια (ΕΙΜΑΙ, ΕΙΜΑΣΤΕ, ΕΙΝΑΙ, ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ)
- 3. Κατάλογοι των 27 Επιθυμητών και 19 Υπαρκτών μαθητικών σχέσεων
- 4. Στατιστικοί Τύποι

Πιν. ΙΙ "ΕΙΜΑΣΤΕ": Θετικοί και αρνητικοί χαρακτηρισμοί που οι 6 τάξεις και τα 2 φύλα Ελλήνων και Ελ/τογγάνων προσάπτουν στην ομάδα τους βάσει των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων

	Α' ΤΑΞΗ						Β' ΤΑΞΗ						Γ' ΤΑΞΗ						Δ' ΤΑΞΗ						Ε' ΤΑΞΗ						ΣΤ' ΤΑΞΗ					
	Α' ΤΑΞΗ			Β' ΤΑΞΗ			Γ' ΤΑΞΗ			Δ' ΤΑΞΗ			Ε' ΤΑΞΗ			ΣΤ' ΤΑΞΗ																				
	4 ^{N1}	2 ^{N5}	6 ^{N6}	5 ^{N3}	2 ^{N3}	7 ^{N6}	4 ^{N4}	3 ^{N2}	7 ^{N6}	4 ^{N4}	2 ^{N2}	6 ^{N6}	3 ^{N2}	2 ^{N2}	5 ^{N4}	3 ^{N1}	2 ^{N2}	5 ^{N3}																		
	Αναφορές			Αναφορές			Αναφορές			Αναφορές			Αναφορές			Αναφορές																				
	E ^A _{ET}	E ^K _{ET}	E ^Σ _{ET}	E ^A _{ET}	E ^K _{ET}	E ^Σ _{ET}	E ^A _{ET}	E ^K _{ET}	E ^Σ _{ET}	E ^A _{ET}	E ^K _{ET}	E ^Σ _{ET}	E ^A _{ET}	E ^K _{ET}	E ^Σ _{ET}	E ^A _{ET}	E ^K _{ET}	E ^Σ _{ET}																		
+A1	-	-	-	1	-	1	2	2	-	-	-	-	-	1	-	2	1	1	-	1																
-A1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
+A2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-																
-A2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
+A3	1	-	4	3	-	3	1	4	1	9	-	13	2	2	-	3	-	3	2	4																
-A3	-	-	-	1	-	6	1	6	-	4	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-																
+B1	1	-	1	1	-	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-																
-B1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	1																
+B2	1	1	2	5	1	5	6	1	4	1	10	2	3	1	5	2	4	5	8	5																
-B2	-	-	-	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1																
+B3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4																
-B3	-	-	-	2	-	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
+B4	1	-	2	-	-	-	3	1	1	1	4	2	-	1	-	1	-	1	1	1																
-B4	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-	4	-	4	-																
+B5	3	-	3	2	-	2	2	1	4	1	6	1	2	2	2	4	2	1	4	5																
-B5	-	-	2	-	4	-	4	-	2	-	6	-	7	-	2	-	2	1	4	-																
+B6	1	-	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	2	1	4	3	4	1	3	-																
-B6	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-																
+B7	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-																
-B7	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
+B8	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
-B8	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
+B9	3	-	5	7	2	7	2	8	10	3	12	11	6	3	3	1	9	4	2	3																
-B9	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	1	1																
+B10	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
-B10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
+Γ1	1	3	2	3	4	3	-	1	1	1	1	2	-	2	-	1	-	1	-	-																
-Γ1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																
+Γ2	6	-	6	7	1	7	1	2	1	2	3	4	4	2	1	1	3	2	1	11																
-Γ2	1	-	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1																
+Δ	1	-	1	3	1	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1																
-Δ	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5	-	2	-	3	-	1	-	-																

Πιν. ΙΙΙ "ΕΙΝΑΓΙ": Θετικοί και αρνητικοί χαρακτηρισμοί από τις 6 τάξεις και τα 2 φύλα για την εξωομάδα (ε→ΕΤ, ετ→Ε), βάσει των 16 θετικών (+) και 16 αρνητικών (-) στερεοτύπων.

Α' ΤΑΞΗ				Β' ΤΑΞΗ				Γ' ΤΑΞΗ				Δ' ΤΑΞΗ				Ε' ΤΑΞΗ				ΣΤ' ΤΑΞΗ			
5 ^{N3}	3 ^{N5}	8 ^{N8}		6 ^{N4}	4 ^{N5}	10 ^{N9}		5 ^{N4}	4 ^{N3}	9 ^{N7}		3 ^{N3}	3 ^{N6}	6 ^{N9}		3 ^{N3}	2 ^{N3}	5 ^{N6}		4 ^{N2}	2 ^{N2}	6 ^{N4}	
Αναφορές				Αναφορές				Αναφορές				Αναφορές				Αναφορές				Αναφορές			
εΑ _{ετ}	εΚ _{ετ}	εΣ _{ετ}		εΑ _{ετ}	εΚ _{ετ}	εΣ _{ετ}		εΑ _{ετ}	εΚ _{ετ}	εΣ _{ετ}		εΑ _{ετ}	εΚ _{ετ}	εΣ _{ετ}		εΑ _{ετ}	εΚ _{ετ}	εΣ _{ετ}		εΑ _{ετ}	εΚ _{ετ}	εΣ _{ετ}	
ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	ΕΤ Ε	
+Α1	-	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-	2	-	3	-	1	-	-	1	-	-	1
-Α1	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1
+Α2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
-Α2	1	-	2	-	2	-	-	1	4	1	5	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
+Α3	-	4	-	-	10	-	-	-	2	-	2	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
-Α3	1	2	6	3	7	5	-	5	-	1	1	7	-	8	1	5	-	4	-	8	-	4	-
+Β1	-	-	-	-	-	2	1	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	1	-
-Β1	2	2	3	-	5	2	2	1	3	5	1	2	1	1	2	3	2	6	2	8	2	3	1
+Β2	-	-	-	-	-	7	-	1	8	-	2	1	10	-	6	-	5	-	6	-	5	-	4
-Β2	1	1	-	3	1	4	5	-	3	8	3	5	2	1	5	6	7	1	-	2	3	3	3
+Β3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Β3	6	-	1	6	1	2	-	1	-	-	1	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	2
+Β4	-	1	-	4	-	5	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	-
-Β4	-	1	-	4	-	5	-	-	-	-	-	2	-	3	2	3	-	1	-	-	-	-	-
+Β5	-	2	-	-	-	2	-	6	-	2	-	-	-	8	-	1	-	2	-	-	-	-	-
-Β5	4	-	2	3	6	3	3	2	1	1	4	3	1	2	7	1	8	3	1	4	3	-	4
+Β6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Β6	2	1	1	-	3	1	-	4	-	-	-	-	-	4	-	4	-	1	-	1	-	1	-
+Β7	-	-	-	2	-	2	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Β7	4	2	5	-	9	2	12	1	12	-	24	1	-	4	-	9	2	-	2	-	1	-	3
+Β8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Β8	6	3	-	-	6	3	8	-	2	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
+Β9	-	2	-	2	-	4	3	3	1	3	4	6	6	6	1	4	-	6	1	10	-	2	-
-Β9	1	-	1	1	2	1	3	-	1	6	4	6	3	1	3	2	6	3	5	5	2	2	4
+Β10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-Β10	7	2	3	-	10	2	7	-	5	4	12	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
+Γ1	-	1	-	-	-	1	-	3	-	-	-	3	-	-	-	1	1	1	1	1	6	-	2
-Γ1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	3	-	1	-	1	-	2	-	-	1
+Γ2	-	1	-	1	-	2	-	3	-	1	-	4	-	6	-	2	-	4	-	7	-	4	-
-Γ2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
+Δ	2	-	-	-	-	2	-	1	-	-	1	1	-	1	-	1	1	1	1	1	-	-	-
-Δ	3	-	-	1	3	1	2	-	4	-	6	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-

Πιν. V: "ΕΙΜΑΙ": Βοηθητικός πίνακας για τον υπολογισμό του t-κριτηρίου της διαφοράς μέσων όρων δύο δειγμάτων εξισωμένων "κατά ζεύγη" [Αναφορές θετικού (+) και αρνητικού (-) αυτοχαρακτηρισμού κατά ομάδα και φύλο].

1 ΕΙΜΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ												1 ΕΙΜΑΙ ΕΛΤΣΙΓΓΑΝΟΙ											
ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ				ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ				ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ			
α/α	+	-	Δ	α/α	+	-	Δ	α/α	+	-	Δ	α/α	+	-	Δ	α/α	+	-	Δ	α/α	+	-	Δ
1	0	0	0	52	0	0	0	1	8	1	7	1	2	2	0	52	2	2	0	1	0	0	0
2	3	0	3	53	7	0	7	2	1	0	1	2	3	0	3	53	7	0	7	2	0	0	0
3	2	1	1	54	5	2	3	3	2	1	1	3	5	4	1	54	0	2	-2	3	3	0	0
4	0	0	0	55	1	0	1	4	0	0	0	4	7	0	7	55	4	0	4	4	9	0	0
5	0	0	0	56	3	0	3	5	8	1	7	5	4	0	4	56	5	1	4	5	1	0	0
6	0	0	0	57	3	6	-3	6	6	0	6	6	1	6	-5	57	2	1	1	6	0	0	0
7	1	1	0	58	2	2	0	7	3	0	3	7	0	2	-2	58	1	0	1	7	4	0	0
8	2	4	-2	59	2	0	2	8	3	0	3	8	3	1	2	59	5	3	2	8	1	0	0
9	0	0	0	60	3	0	3	9	7	0	7	9	1	1	0	60	5	1	4	9	0	0	0
10	0	0	0	61	5	1	4	10	0	0	0	10	2	1	1	61	6	1	5	10	4	1	1
11	4	0	4	62	2	3	-1	11	4	0	4	11	0	0	0					11	8	1	1
12	3	5	-2	63	6	0	6	12	0	0	0	12	1	0	1					12	6	0	0
13	0	0	0	64	3	0	3	13	0	0	0	13	0	0	0					13	0	0	0
14	4	0	4	65	5	0	5	14	1	0	1	14	1	3	-2					14	7	0	0
15	3	4	-1	66	3	0	3	15	0	0	0	15	2	1	1					15	8	0	0
16	5	0	5					16	6	3	3	16	6	0	6					16	0	5	5
17	9	0	9					17	0	0	0	17	1	2	-1					17	0	4	4
18	2	1	1					18	5	0	5	18	10	0	10					18	0	0	0
19	3	4	-1					19	0	1	-1	19	6	0	6					19	0	0	0
20	5	0	5					20	7	0	7	20	0	0	0					20	0	0	0
21	7	0	7					21	1	4	-3	21	0	1	-1					21	0	0	0
22	0	1	-1					22	5	1	4	22	3	5	-2					22	1	1	1
23	5	0	5					23	3	3	0	23	10	0	10					23	3	3	3
24	0	1	-1					24	10	0	10	24	1	6	-5					24	0	0	0
25	2	1	1					25	5	0	5	25	0	2	-2					25	1	0	0
26	9	0	9					26	4	1	3	26	3	4	-1					26	0	0	0
27	1	0	1					27	2	1	1	27	4	3	1					27	1	0	0
28	10	0	10					28	5	0	5	28	4	0	4					28	10	0	0
29	0	0	0					29	4	0	4	29	1	0	1					29	0	0	0
30	3	0	3					30	2	1	1	30	10	0	10					30	8	1	1
31	7	3	4					31	4	3	1	31	2	1	1					31	9	0	0
32	3	0	3					32	8	0	8	32	1	3	-2					32	9	0	0
33	2	0	2					33	2	1	1	33	5	0	5					33	4	2	2
34	0	0	0					34	2	1	1	34	7	0	7					34	8	0	0
35	9	0	9					35	6	0	6	35	8	0	8					35	5	0	0
36	5	0	5					36	6	1	5	36	6	1	5					36	1	1	1
37	3	3	0					37	5	0	5	37	10	0	10					37	5	0	0
38	0	2	-2					38	4	2	2	38	2	0	2					38	3	1	1
39	3	1	2					39	7	0	7	39	1	5	-4					39	4	2	2
40	3	0	3					40	5	5	0	40	0	0	0					40	5	4	4
41	2	0	2					41	3	5	-2	41	3	2	1					41	6	4	4
42	9	0	9					42	3	0	3	42	3	2	1					42	3	0	0
43	7	2	5					43	3	1	2	43	0	1	-1					43	3	0	0
44	1	0	1					44	4	4	0	44	0	3	-3					44	3	1	1
45	7	0	7					45	4	0	4	45	2	2	0					45	2	4	4
46	3	1	2					46	4	0	4	46	0	1	-1					46	5	0	0
47	4	0	4									47	0	1	-1					47	6	0	0
48	9	0	0									48	1	4	-3					48	1	1	1
49	3	3	0									49	1	0	1					49	3	1	1
50	4	0	4									50	1	0	1					50	4	3	3
51	1	0	1									51	1	0	1					51	6	1	1

Πιν. VI : "ΕΙΜΑΣΤΕ", "ΕΙΝΑΙ", "ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ": Βοηθητικός πίνακας για τον υπολογισμό του **t-κριτηρίου** της διαφοράς μέσων όρων δύο δειγμάτων εξισωμένων "κατά ζεύγη" [Θετικοί (+) και αρνητικοί (-) χαρακτηρισμοί των ομάδων από τα 2 φύλα].

2
ΕΙΜΑΣΤΕ

3
ΕΙΝΑΙ →

E _a				E _c				ET _a				ET _c				E _a				E _c			
↓ E				↓ E				↓ ET				↓ ET				↓ ET				↓ ET			
a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ
1	10	0	10	1	8	0	8	1	4	3	1	1	0	6	-6	1	0	10	-10	1	0	9	-9
2	7	0	7	2	3	0	3	2	4	0	4	2	1	2	-1	2	0	10	-10	2	2	7	-5
3	1	2	-1	3	0	0	0	3	0	8	-8	3	0	0	0	3	0	5	-5	3	0	8	-8
4	3	0	3	4	0	0	0	4	5	0	5	4	1	0	1	4	0	7	-7	4	0	8	-8
5	10	0	10	5	5	0	5	5	4	4	0	5	1	2	-1	5	0	7	-7	5	2	7	-5
6	4	2	2	6	10	0	10	6	8	0	8	6	2	9	-7	6	0	9	-9	6	0	9	-9
7	9	0	9	7	10	0	10	7	3	4	-1	7	0	9	-9	7	0	10	-10	7	2	10	-8
8	4	2	2	8	8	0	8	8	1	2	-1	8	4	1	3	8	1	9	-8	8	0	9	-9
9	6	0	6	9	8	0	8	9	3	5	-2	9	3	8	-5	9	0	8	-8	9	0	10	-10
10	7	0	7	10	9	0	9	10	6	0	6	10	7	1	6	10	2	6	-4	10	0	9	-9
11	2	1	1	11	10	0	10	11	0	7	-7	11	4	4	0	11	0	10	-10	11	2	9	-7
12	10	0	10	12	6	1	7	12	0	6	-6	12	8	1	7	12	4	5	-1	12	0	9	-9
13	6	1	5	13	8	0	8	13	0	5	-5	13	9	0	9	13	2	8	-6	13	1	9	-8
14	10	0	10					14	1	1	0	14	2	5	-3	14	2	8	-6	14	1	10	-9
15	3	0	3					15	4	4	0	15	0	0	0	15	0	10	-10	15	0	10	-10
16	2	0	2									16	7	1	6	16	2	7	-5	16	1	9	-8
17	9	0	9													17	1	6	-5	17	0	9	-9
18	3	1	2													18	0	9	-9	18	1	10	-9
19	7	0	7													19	0	10	-10				
20	6	1	5													20	0	9	-9				
21	6	2	4													21	0	10	-10				
22	8	0	8													22	0	8	-8				
23	5	1	4													23	0	9	-9				
																24	1	8	-7				
																25	2	7	-5				
																26	2	7	-5				

3
ΕΙΝΑΙ

4
ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ

ET _a				ET _c				E _a				E _c				ET _a				ET _c			
↓ E				↓ E				↓ (ετ)				↓ (ετ)				↓ (ε)				↓ (ε)			
a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ	a/a	+	-	Δ
1	3	8	-5	1	2	0	2	1	0	3	-3	1	7	0	7	1	1	6	-5	1	0	5	-5
2	5	7	-2	2	1	3	-2	2	0	4	-4	2	6	0	6	2	1	3	-2	2	2	0	2
3	8	0	8	3	0	3	-3	3	0	1	-1	3	4	1	3	3	4	3	1	3	2	1	1
4	7	0	7	4	1	4	-3	4	2	1	1	4	0	6	-6	4	1	1	0	4	1	7	-6
5	1	8	7	5	6	2	4	5	1	2	-1	5	0	9	-9	5	0	1	-1	5	0	8	-8
6	10	0	10	6	9	0	9	6	6	0	6	6	0	9	-9	6	0	3	-3	6	0	9	-9
7	7	0	7	7	5	1	4	7	1	2	-1	7	0	5	-5	7	0	8	-8	7	0	8	-8
8	5	3	2	8	10	0	10	8	5	0	5	8	0	7	-7	8	3	1	2	8	0	8	-8
9	1	6	-5	9	1	6	-5	9	2	2	0	9	0	9	-9	9	2	5	-3	9	3	1	2
10	10	0	10	10	0	4	-4	10	9	1	8	10	4	2	2	10	0	8	-8	10	0	4	-4
11	7	1	6	11	0	5	-5	11	1	4	-3	11	2	4	-2	11	3	5	-2	11	5	3	2
12	3	4	-1	12	8	2	6	12	0	8	-8	12	5	2	3	12	0	8	-8	12	1	5	-4
13	4	2	2	13	3	1	2	13	0	6	-6	13	4	1	3	13	0	8	-8				
14	4	1	3	14	6	0	6	14	0	7	-7	14	0	5	-5	14	1	4	-3				
15	7	0	7	15	0	3	-3	15	0	9	-9					15	0	7	-7				
16	2	7	-5	16	7	1	6	16	4	1	3					16	2	4	-2				
17	3	1	2	17	4	4	0	17	0	7	-7					17	0	10	-10				
18	6	2	4	18	9	0	9	18	5	2	3					18	7	0	7				
19	8	1	7	19	6	1	5									19	1	6	-5				
				20	5	2	3									20	0	7	-7				
				21	6	0	6									21	0	6	-6				
				22	2	4	-2									22	1	8	-7				
				23	5	2	3									23	0	8	-8				
				24	2	5	-3									24	5	1	4				
																25	3	4	-1				
																26	6	0	6				

Πιν. VII. **ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ**: Απόλυτες συγχρόνιες προτίμησης άγνωστων Έλλ-ηνα και Ελ/ταγγάνου (έγχρωμη φωτογραφία) από τις 6 τάξεις και τα 2 φύλλα κάθε ομάδας, στα 27 είδη επιθυμητών σχέσεων.

	A1	A2	A3	A4	A5	B1	B2	B3	Γ1	Γ2	Γ3	Γ4	Γ5	Γ6
	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ	Ε ΕΤ
A'	A _E	5 1	4 2	5 1	5 1	5 1	4 2	5 1	5 1	5 1	4 2	6 -	4 2	5 1
	K _E	11 -	7 4	8 3	10 1	10 1	9 2	9 2	10 1	10 1	8 3	6 5	8 3	11 -
	Σ _E	16 1	11 6	13 4	11 6	15 2	13 4	14 3	15 2	15 2	12 5	12 5	12 5	16 1
	A _{ET}	3 3	2 4	2 4	2 4	3 3	3 3	3 3	2 4	3 3	3 3	3 3	2 4	2 4
B'	K _{ET}	11 -	10 1	8 3	9 2	8 3	10 1	9 2	10 1	7 4	6 5	7 4	9 2	8 3
	Σ _{ET}	14 3	12 5	10 7	11 6	10 7	13 4	12 5	12 5	10 7	9 8	10 7	11 6	10 7
	A _E	6 -	6 -	6 -	6 -	4 2	5 1	5 1	6 -	6 -	6 -	6 -	5 1	5 1
	K _E	6 -	5 1	5 1	6 -	6 -	5 1	6 -	6 -	5 1	6 -	6 -	5 1	6 -
Γ'	Σ _E	12 -	11 1	11 1	12 -	12 -	10 2	11 1	12 -	11 1	12 -	12 -	10 2	11 1
	A _{ET}	-	6 4	2 3	3 3	3 3	3 3	2 4	4 2	3 3	2 4	4 2	2 4	3 3
	K _{ET}	6 -	4 2	5 1	6 -	5 1	6 -	5 1	5 1	4 2	5 1	6 -	6 -	6 -
	Σ _{ET}	6 6	8 4	8 4	9 3	8 4	9 3	7 5	9 3	7 5	7 5	10 2	8 4	9 3
Δ'	A _E	4 1	4 1	4 1	3 2	3 2	4 1	3 2	2 3	3 2	2 3	3 2	3 2	3 2
	K _E	6 -	6 -	6 -	6 -	6 -	6 -	6 -	6 -	6 -	6 -	5 1	6 -	6 -
	Σ _E	10 1	10 1	10 1	9 2	9 2	10 1	9 2	8 3	9 2	8 3	8 3	9 2	9 2
	A _{ET}	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	3 2	4 1	5 -	4 1	5 -	5 -	4 1	5 -
Ε'	K _{ET}	6 -	5 1	6 -	5 1	6 -	6 -	5 1	5 1	5 1	5 1	4 2	6 -	6 -
	Σ _{ET}	11 -	10 1	11 -	10 1	11 -	9 2	9 2	10 1	9 2	10 1	9 2	10 1	11 -
	A _E	6 3	6 3	6 3	7 2	8 1	6 3	6 3	8 1	6 3	6 3	6 3	7 2	6 3
	K _E	8 -	8 -	8 -	8 -	7 1	8 -	7 1	6 2	6 2	7 1	7 1	6 2	7 1
ΣΤ'	Σ _E	14 3	14 3	14 3	15 2	15 2	14 3	13 4	14 3	12 5	13 4	13 4	13 4	13 4
	A _{ET}	6 3	5 4	8 1	7 2	7 2	7 2	7 2	6 3	6 3	5 4	6 3	5 4	4 5
	K _{ET}	8 -	3 5	5 3	5 3	8 -	5 3	5 3	5 3	6 2	7 1	5 3	6 2	6 2
	Σ _{ET}	14 3	8 9	13 4	12 5	12 5	12 5	12 5	11 6	12 5	12 5	11 6	11 6	10 7
Ε'	A _E	7 -	7 -	7 -	7 -	7 -	7 -	7 -	7 -	6 1	7 -	6 1	7 -	6 1
	K _E	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -	5 -
	Σ _E	12 -	12 -	12 -	12 -	12 -	12 -	12 -	12 -	11 1	12 -	11 1	12 -	11 1
	A _{ET}	5 2	6 1	4 3	3 4	5 2	1 3	4 3	3 4	3 4	5 2	4 3	4 3	5 2
ΣΤ'	K _{ET}	3 2	4 1	1 4	4 1	4 1	2 3	4 1	4 1	5 -	4 1	3 2	4 1	2 3
	Σ _{ET}	8 4	10 2	5 7	7 5	9 3	7 5	7 5	7 5	8 4	9 3	7 5	8 4	7 5
	A _E	7 -	6 1	7 -	7 -	7 -	7 -	7 -	7 -	6 1	6 1	7 -	6 1	7 -
	K _E	3 1	3 1	3 1	3 1	3 1	2 2	3 1	3 1	3 1	3 1	3 1	4 -	3 1
ΣΤ'	Σ _E	10 1	9 2	10 1	10 1	10 1	9 2	10 1	10 1	9 2	9 2	10 1	10 1	10 1
	A _{ET}	6 1	6 1	6 1	6 1	6 1	5 2	6 1	7 -	6 1	6 1	6 1	5 2	5 2
	K _{ET}	2 2	2 2	2 2	3 1	3 1	2 2	3 1	3 1	3 1	2 2	3 1	3 1	3 1
	Σ _{ET}	8 3	8 3	8 3	9 2	9 2	7 4	9 2	10 1	9 2	8 3	9 2	8 3	8 3

↓

	Γ^7		Δ_1		Δ_2		E_1		E_2		E_3		E_4		ΣT_1		ΣT_2		Z_1		Z_2		Z_3		H	
	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET
	A_E	4	2	4	5	1	5	1	5	1	5	1	4	2	5	1	4	2	5	1	4	2	5	1	3	3
	K_E	7	4	10	1	1	10	1	11	-	9	2	10	1	8	3	8	3	11	-	10	1	9	2	8	3
	Σ_E	11	6	14	15	2	15	2	16	1	14	3	14	3	13	4	12	5	16	1	14	3	14	3	11	6
A'	A_{ET}	2	4	2	4	2	2	4	2	4	2	4	5	1	2	4	2	4	3	3	5	1	5	1	4	2
	K_{ET}	6	5	10	1	1	6	5	11	-	9	2	9	2	7	4	9	2	9	2	11	-	11	-	10	1
	Σ_{ET}	8	9	12	5	6	8	9	13	4	11	6	14	3	9	8	11	6	12	5	16	1	16	1	14	3
	A_E	5	1	6	-	-	6	-	6	-	6	-	5	1	5	1	6	-	6	-	6	-	6	-	6	-
	K_E	4	2	5	1	6	-	6	-	6	-	5	1	4	2	6	-	6	-	6	-	6	-	6	-	
	Σ_E	9	3	11	1	12	-	12	-	12	-	10	2	9	3	12	-	12	-	12	-	12	-	12	-	
B'	A_{ET}	2	4	3	2	4	2	4	4	2	2	4	2	4	3	3	3	3	2	4	3	3	4	2	5	1
	K_{ET}	6	-	6	-	4	2	5	1	6	-	5	1	6	-	5	1	6	-	6	-	6	-	6	-	
	Σ_{ET}	8	4	9	3	6	6	7	5	10	2	7	5	8	4	8	4	9	3	8	4	9	3	10	2	
	A_E	3	2	2	3	3	2	3	2	4	1	2	3	2	2	3	5	-	3	2	4	1	3	2	3	2
	K_E	6	-	5	1	6	-	6	-	5	1	6	-	6	-	5	1	6	-	6	-	6	-	6	-	
	Σ_E	9	2	7	4	9	2	9	2	9	2	8	3	9	2	7	4	11	-	9	2	10	1	9	2	
Γ'	A_{ET}	4	1	4	1	5	-	3	2	3	2	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	
	K_{ET}	5	1	6	-	6	-	4	2	5	1	5	1	5	1	5	1	5	1	6	-	4	2	3	4	
	Σ_{ET}	9	2	10	1	11	-	7	4	8	3	10	1	10	1	10	1	10	1	11	-	9	2	8	3	
Δ'	A_E	5	4	7	2	7	2	8	1	8	1	7	2	9	-	5	4	8	1	8	1	8	1	8	1	
	K_E	7	1	7	1	7	1	8	-	8	-	8	-	8	-	7	1	7	1	8	-	8	-	8	-	
	Σ_E	12	5	14	3	14	3	16	1	16	1	15	2	17	-	12	5	15	2	16	1	16	1	16	1	
	A_{ET}	3	6	7	2	5	4	7	2	4	5	5	4	5	4	4	5	6	3	4	5	9	-	7	2	
	K_{ET}	5	3	6	2	3	5	5	3	5	3	7	1	6	2	6	2	6	2	6	2	5	3	6	2	
	Σ_{ET}	8	9	13	4	8	9	12	5	9	8	12	5	11	6	10	7	12	5	10	7	14	3	13	4	
	A_E	6	1	6	1	6	1	6	1	6	1	6	1	7	-	5	2	7	-	6	1	6	1	7	-	
	K_E	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	5	-	
	Σ_E	11	1	11	1	11	1	11	1	11	1	11	1	12	-	10	2	12	-	11	1	11	1	12	-	
E'	A_{ET}	4	3	6	1	3	4	6	1	5	2	4	3	4	3	5	2	5	2	6	1	6	1	5	2	
	K_{ET}	3	2	5	-	4	1	5	-	4	1	4	1	5	-	4	1	4	1	4	1	5	-	5	-	
	Σ_{ET}	7	5	11	1	7	5	11	1	9	3	8	4	9	3	9	3	9	3	10	2	11	1	10	2	
	A_E	4	3	7	-	6	1	6	1	6	1	7	-	6	1	7	-	7	-	6	1	6	1	7	-	
	K_E	3	1	2	2	3	1	2	2	3	1	3	1	3	1	3	1	4	-	4	-	3	1	3	1	
	Σ_E	7	4	9	2	9	2	8	3	9	2	10	1	9	2	10	1	11	-	10	1	9	2	10	1	
$\Sigma T'$	A_{ET}	1	6	6	1	4	3	2	5	4	3	6	1	5	2	4	3	6	1	4	3	4	3	5	2	
	K_{ET}	2	2	4	-	2	2	3	1	2	2	4	-	3	1	3	1	3	1	4	-	2	2	3	1	
	Σ_{ET}	3	8	10	1	6	5	5	6	6	5	10	1	8	3	7	4	9	2	8	3	6	5	8	3	

Πιν. VIII: ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Απόλυτες συχρότητες και ποσοστά % προτίμησης άγνωστου Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου (έγχρωμη φωτογραφία) από τα 2 φύλα και τα συνολικά δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, σε 27 είδη επιθυμητών σχέσεων.

	ΦΥΛΟ												ΟΜΑΔΑ											
	ΑΓΟΡΙΑ						ΚΟΡΙΤΣΙΑ						Ε						ΕΤ					
	Ε=40			ΕΤ=40			Ε=40			ΕΤ=40			N=80			N=80			N=80			N=80		
	Ε		ΕΤ		Ε		ΕΤ		Ε		ΕΤ		Ε		ΕΤ		Ε		ΕΤ		Ε		ΕΤ	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A1	36	90	4	10	27	68	13	32	39	98	1	2	38	95	2	5	74	93	6	7	63	79	17	21
A2	34	85	6	15	27	68	13	32	34	85	6	15	30	75	10	25	68	85	12	15	55	69	25	31
A3	37	93	3	7	28	70	12	30	35	88	5	12	28	70	12	30	72	90	8	10	54	68	26	32
A4	34	85	6	15	23	58	17	42	34	85	6	15	33	83	7	17	69	86	11	14	56	70	24	39
A5	33	83	7	17	28	70	12	30	37	93	3	7	30	75	10	25	70	88	10	12	60	75	20	25
B1	32	80	8	20	26	65	14	35	37	93	3	7	33	83	7	17	69	86	11	14	61	76	19	24
B2	31	78	9	22	25	63	15	37	36	90	4	10	34	85	6	15	67	84	13	16	61	76	19	24
B3	34	85	6	15	25	63	15	37	36	90	4	10	31	78	9	22	70	88	10	12	56	70	24	30
Γ1	34	85	6	15	27	68	13	32	36	90	4	10	32	80	8	20	70	88	10	12	59	74	21	26
Γ2	32	80	8	20	25	63	15	37	35	88	5	12	30	75	10	25	67	84	13	16	55	69	25	31
Γ3	31	78	9	22	26	65	14	35	35	88	5	12	29	73	11	27	66	83	14	17	55	69	25	31
Γ4	34	85	6	15	28	70	12	30	32	80	8	20	28	70	12	30	66	83	14	17	56	70	24	30
Γ5	32	80	8	20	22	55	18	45	34	85	6	15	34	85	6	15	66	83	14	17	56	70	24	30
Γ6	30	75	10	25	24	60	16	40	38	95	2	5	31	78	9	22	68	85	12	15	55	69	25	31
Γ7	27	68	13	32	16	40	24	60	32	80	8	20	27	68	13	32	59	74	21	26	43	54	37	46
Δ1	32	80	8	20	28	70	12	30	34	85	6	15	37	93	3	7	66	83	14	17	65	81	15	19
Δ2	33	83	7	17	23	58	17	42	37	93	3	7	26	65	14	35	70	88	10	12	49	61	31	39
Ε1	34	85	6	15	22	55	18	45	37	93	3	7	28	70	12	30	71	89	9	11	50	63	30	37
Ε2	35	88	5	12	22	55	18	45	38	95	2	5	33	83	7	17	73	91	7	9	55	69	25	31
Ε3	33	83	7	17	24	60	16	40	37	93	3	7	34	85	6	15	70	88	10	12	58	73	22	27
Ε4	34	85	6	15	26	65	14	35	37	93	3	7	34	85	6	15	71	89	9	11	60	75	20	25
ΣΤ1	29	73	11	27	23	58	17	42	32	80	8	20	30	75	10	25	61	76	19	24	53	66	27	34
ΣΤ2	37	93	3	7	27	68	13	32	36	90	4	10	33	83	7	17	73	91	7	9	60	75	20	25
Ζ1	34	85	6	15	24	60	16	40	40	100	-	-	35	88	5	12	74	93	6	7	59	74	21	26
Ζ2	34	85	6	15	32	80	8	20	38	95	2	5	33	83	7	17	72	90	8	10	65	81	15	19
Ζ3	36	90	4	10	31	78	9	22	37	93	3	7	34	85	6	15	73	91	7	9	65	81	15	19
Η	34	85	6	15	30	75	10	25	36	90	4	10	32	80	8	20	70	88	10	12	62	78	18	22

Πιν. ΙΧ: **ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ**: Απόλυτες συχνότητες και ποσοστά % προτίμησης άγνωστου Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου (έγχρωμη φωτογραφία) από τις 6 τάξεις, τα 2 φύλα και τα συνολικά δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο ΣΥΝΟΛΟ των επιθυμητών σχέσεων.

Α' ΤΑΞΗ				Β' ΤΑΞΗ				Γ' ΤΑΞΗ			
E=17		ET=17		E=12		ET=12		E=11		ET=11	
E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET
f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %
369 80	90 20	150 33	309 67	304 94	20 6	100 31	224 69	241 81	56 19	36 12	261 88

Δ' ΤΑΞΗ				Ε' ΤΑΞΗ				ΣΤ' ΤΑΞΗ			
E=17		ET=17		E=12		ET=12		E=11		ET=11	
E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET
f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %
382 84	75 16	145 32	312 68	311 96	13 4	97 30	22 70	256 86	41 14	84 28	213 72

ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ				ΟΜΑΔΑ			
E=40		ET=40		E=40		ET=40		E=80		ET=80	
E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET	E	ET
f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %
896 83	184 17	391 36	689 64	969 90	111 10	223 21	857 79	1865 86	295 14	614 128	1546 72

Πιν. Χ: **ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ**: Προτίμηση άγνωστου Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου (Εγχρωμη φωτογραφία) από τα 2 φύλα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (Βοηθητικός πίνακας για τον υπολογισμό του t -κριτηρίου της διαφοράς μέσω των όρων δειγμάτων εξισωμένων "κατά ζεύγη")

ΕΛΛΗΝΕΣ

ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ

ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ				ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ			
α/α	E	ET	Δ	α/α	E	ET	Δ	α/α	E	ET	Δ	α/α	E	ET	Δ
1	25	2	23	1	21	6	25	1	-	25	-25	1	-	27	-27
2	27	-	27	2	27	-	27	2	24	3	21	2	2	25	-23
3	20	7	13	3	17	10	7	3	22	5	17	3	5	22	-17
4	19	8	11	4	27	-	27	4	24	3	21	4	13	14	-1
5	27	-	27	5	16	11	5	5	14	11	3	5	-	27	-27
6	7	20	-13	6	20	7	13	6	-	27	-27	6	11	16	-5
7	27	-	27	7	16	11	5	7	15	12	3	7	4	23	-19
8	20	7	13	8	27	-	27	8	-	25	-25	8	2	25	-23
9	27	-	27	9	27	-	27	9	21	6	15	9	16	11	5
10	27	-	27	10	19	8	11	10	11	16	-5	10	13	14	-1
11	25	2	23	11	27	-	27	11	26	1	25	11	-	27	-27
12	27	-	27	12	27	-	27	12	14	13	1	12	2	25	-23
13	19	8	11	13	22	5	27	13	2	23	-21	13	3	24	-21
14	16	11	5	14	26	1	25	14	-	25	-25	14	1	26	-25
15	13	14	-1	15	22	5	27	15	6	21	-15	15	1	26	-25
16	17	10	7	16	27	-	27	16	2	25	-25	16	4	23	-19
17	18	9	9	17	27	-	27	17	1	26	-25	17	2	25	-23
18	26	1	25	18	26	1	25	18	13	14	-1	18	-	27	-27
19	18	9	9	19	26	1	25	19	3	22	-19	19	1	26	-25
20	23	4	19	20	25	2	23	20	8	19	-11	20	-	27	-27
21	22	5	17	21	27	-	27	21	3	24	-21	21	10	17	-7
22	25	2	23	22	27	-	27	22	8	19	-11	22	12	15	-3
23	11	16	-5	23	27	-	27	23	12	15	-3	23	2	25	-23
24	15	12	3	24	27	-	27	24	14	13	1	24	21	6	15
25	25	2	23	25	27	-	27	25	25	20	5	25	4	23	-19
26	21	6	15	26	22	5	17	26	5	22	-17	26	3	24	-21
27	26	1	25	27	18	9	9	27	3	22	-19	27	-	27	-27
28	26	1	25	28	26	1	25	28	12	15	-3	28	8	19	-11
29	16	11	5	29	27	-	27	29	10	17	-7	29	10	17	-7
30	27	-	27	30	27	-	27	30	4	21	-17	30	-	27	-27
31	27	-	27	31	24	3	21	31	14	13	1	31	10	17	-7
32	27	-	27	32	27	-	27	32	3	22	-19	32	3	24	-21
33	27	-	27	33	27	-	27	33	20	7	13	33	5	22	-17
34	27	-	27	34	27	-	27	34	11	16	-5	34	15	12	3
35	26	1	25	35	27	-	27	35	4	23	-19	35	7	20	-13
36	27	-	27	36	27	-	27	36	7	20	-13	36	1	26	-25
37	27	-	27	37	27	-	27	37	4	23	-19	37	6	21	-15
38	26	1	25	38	20	7	13	38	3	24	-21	38	14	13	1
39	18	9	9	39	9	18	-9	39	21	6	15	39	-	27	-27
40	22	5	17	40	27	-	27	40	2	25	-23	40	12	15	-3

Πιν. ΧΙ: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Απόλυτες συχρότητες και ποσοστά % προτίμησης συμβαθιτή Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου (Σχολείο Δεγδροποτάμου) από τις 6 τάξεις Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, σε 19 είδη υπαρκτών σχέσεων.

	Α' ΤΑΞΗ						Β' ΤΑΞΗ						Γ' ΤΑΞΗ						Δ' ΤΑΞΗ						Ε' ΤΑΞΗ						ΣΤ' ΤΑΞΗ					
	Ε=17			ΕΤ=17			Ε=12			ΕΤ=12			Ε=11			ΕΤ=11			Ε=17			ΕΤ=17			Ε=12			ΕΤ=12			Ε=11			ΕΤ=11		
	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ	Ε		ΕΤ			
	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %				
A2	15 94	1 6	3 19	13 81	9 100	11 100	- 0	- 0	9 100	9 100	- 0	4 50	4 50	4 50	16 94	1 6	2 12	14 88	11 100	- 0	2 25	6 75	11 100	- 0	2 20	8 80	11 100	- 0	2 20	8 80	11 100	- 0	2 20	8 80		
A3	6 100	- 0	3 30	10 70	- -	1 100	- 0	- -	- -	1 100	- 0	2 100	- 0	2 100	- -	- -	- 0	2 100	1 100	- 0	- -	- -	6 100	- 0	2 3	4 67-	6 100	- 0	2 3	4 67-	6 100	- 0	2 3	4 67-		
B1	14 100	- 0	3 18	14 82	10 100	10 100	- 0	1 10	10 90	8 100	- 0	3 27	8 73	8 73	15 94	1 6	2 13	13 87	10 100	- 0	4 33	8 67	11 100	- 0	1 10	10 90	11 100	- 0	1 10	10 90	11 100	- 0	1 10	10 90		
B2	3 100	- 0	1 6	15 94	3 100	3 100	- 0	2 33	4 67	6 100	- 0	4 80	1 20	4 80	11 85	2 15	- 0	5 100	9 100	- 0	- 0	6 100	9 90	1 10	1 10	9 90	9 90	1 10	1 10	9 90	9 90	1 10	1 10	9 90		
B3	16 94	1 6	2 13	13 87	9 75	9 75	3 25	3 25	9 75	9 82	2 18	6 45	5 55	6 45	15 88	2 12	1 19	15 81	12 92	- 8	2 27	10 73	11 100	- 0	1 30	10 70	11 100	- 0	1 30	10 70	11 100	- 0	1 30	10 70		
Γ1	15 94	1 6	7 44	9 56	12 100	12 100	- 0	4 36	7 64	7 78	2 22	5 54	6 46	6 46	14 88	3 12	7 41	10 59	12 75	- 25	1 14	10 86	11 100	- 0	1 10	9 90	11 100	- 0	1 10	9 90	11 100	- 0	1 10	9 90		
Γ2	13 76	1 6	3 19	13 81	12 100	12 100	- 0	1 8	11 92	9 90	1 10	7 64	4 36	4 36	14 61	2 39	1 7	12 93	9 82	2 18	5 0	5 0	6 60	4 40	2 20	8 80	11 100	- 0	2 20	8 80	11 100	- 0	2 20	8 80		
Γ3	2 100	4 24	3 27	8 73	2 100	2 100	- 0	- 0	8 100	2 100	- 0	3 60	2 40	2 40	10 90	1 10	4 31	8 69	12 100	- 0	3 33	5 67	11 100	- 0	6 54	5 46	11 100	- 0	6 54	5 46	11 100	- 0	6 54	5 46		
Γ4	4 100	- 0	5 36	9 64	5 100	5 100	- 0	- 0	9 100	3 100	- 0	3 75	1 25	1 25	9 90	1 10	3 25	9 75	7 100	- 0	2 28	5 72	7 100	- 0	4 0	6 60	7 100	- 0	4 0	6 60	7 100	- 0	4 0	6 60		
Γ5	4 100	- 0	1 7	13 93	4 100	4 100	- 0	1 12	7 88	2 100	- 0	1 33	3 67	3 67	5 100	- 0	1 8	11 92	7 100	- 0	1 10	9 90	4 100	- 0	1 11	8 89	7 100	- 0	1 11	8 89	7 100	- 0	1 11	8 89		
Γ6	14 100	- 0	1 6	16 94	11 92	11 92	1 8	1 8	11 92	10 100	- 0	4 44	5 56	5 56	15 65	2 35	- 0	15 100	12 100	- 0	2 25	6 75	10 90	1 10	2 20	8 80	12 100	- 0	2 25	6 75	10 90	1 10	2 20	8 80		
Γ7	15 94	1 6	3 19	13 81	12 100	12 100	- 0	- -	11 100	8 89	1 11	5 45	6 55	6 55	15 88	2 12	2 15	10 85	12 100	- 0	3 30	7 70	11 100	- 0	2 20	8 80	12 100	- 0	2 20	8 80	11 100	- 0	2 20	8 80		
Δ1	8 100	- 0	1 7	13 93	10 100	10 100	- 0	- -	3 100	9 100	- 0	3 50	3 50	3 50	14 88	2 12	3 21	9 79	11 100	- 0	2 33	4 67	9 100	- 0	1 10	9 90	11 100	- 0	1 10	9 90	11 100	- 0	1 10	9 90		
Ε1	17 100	- 0	4 23	13 77	12 100	12 100	- 0	2 17	10 83	10 100	- 0	4 36	7 64	7 64	15 88	2 12	4 28	10 72	11 100	- 0	1 12	7 88	10 100	- 0	- 0	10 100	10 100	- 0	- 0	10 100	10 100	- 0	- 0	10 100		
Ε2	17 100	- 0	6 35	11 65	12 100	12 100	- 0	3 25	9 75	10 90	1 10	6 54	5 46	5 46	15 88	2 12	1 4	16 96	12 100	- 0	2 10	10 90	11 100	- 0	- 0	11 100	11 100	- 0	- 0	11 100	11 100	- 0	- 0	11 100		
Ε3	15 100	- 0	- 0	16 100	12 100	12 100	- 0	1 10	10 90	10 100	- 0	5 45	6 55	6 55	15 94	1 6	- 0	16 100	11 9	- 31	2 25	6 75	11 100	-	- 0	11 100	11 100	-	- 0	11 100	11 100	-	- 0	11 100		
ΣΤ	17 100	- 0	2 12	15 88	12 100	12 100	- 0	- -	11 100	10 100	- 0	5 50	5 50	5 50	15 88	2 12	1 8	11 92	12 71	- 29	2 25	6 75	11 100	- 0	1 10	9 90	11 100	- 0	1 10	9 90	11 100	- 0	1 10	9 90		
1	16 94	1 6	3 18	14 82	11 100	11 100	- 0	1 8	11 92	9 100	- 0	4 36	7 64	7 64	16 94	1 6	2 12	14 88	12 100	- 0	2 18	9 82	11 100	-	- 0	11 100	11 100	-	- 0	11 100	11 100	-	- 0	11 100		
ΣΤ	16 100	- 0	4 25	11 75	9 100	9 100	3 0	3 18	9 82	9 82	2 18	5 54	6 46	6 46	15 61	2 39	4 8	13 92	11 100	1 0	3 17	8 83	11 100	-	3 10	7 90	11 100	-	3 10	7 90	11 100	-	3 10	7 90		
2																																				
H																																				

Πιν. XII: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Απώλυτες συγγόνιτες και ποσοστά % προτίμησης συμβαθητή Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου (Σχολείο Δενδροποιτήμου) από τα 2 φύλα και τα συνολικά δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, σε 19 είδη υπαρκτών σχέσεων.

	ΦΥΛΟ												ΟΜΑΔΑ												
	ΑΓΟΡΙΑ						ΚΟΡΙΤΣΙΑ																		
	E=40						E=40						E=80												
	ET=40			ET=40			ET=40			ET=40			ET=80			ET=80									
	E	ET	F	E	ET	F	E	ET	F	E	ET	F	E	ET	F	E	ET	F	E	ET	F				
A2	36	97	1	3	29	85	5	15	3	37	97	1	3	25	76	8	24	73	97	2	3	54	80	13	20
A3	12	100	-	0	8	73	3	27	3	3	100	-	0	8	67	4	33	15	100	-	0	16	69	7	31
B1	32	97	1	3	32	82	7	18	7	34	100	-	0	31	81	7	19	66	99	1	1	63	82	14	18
B2	21	88	3	12	22	79	6	21	6	20	100	-	0	18	90	2	10	41	93	3	7	40	83	8	17
B3	34	89	4	11	30	75	10	25	10	38	90	4	10	32	86	5	14	72	90	8	10	62	80	15	20
Γ1	37	93	3	7	27	68	13	32	3	34	92	3	8	24	67	12	33	71	92	6	8	51	67	25	33
Γ2	32	80	8	20	26	70	11	30	5	31	86	5	14	28	78	8	22	63	83	13	17	54	74	19	26
Γ3	24	96	1	4	20	61	13	39	13	15	100	-	0	16	69	7	31	39	98	1	2	36	64	20	36
Γ4	17	94	1	6	21	68	10	32	10	18	100	-	0	18	72	7	28	35	97	1	3	39	70	17	30
Γ5	14	100	-	0	24	89	3	11	3	12	100	-	0	25	89	3	11	26	100	-	0	49	89	6	11
Γ6	39	98	1	2	24	70	10	30	10	33	92	3	8	37	100	-	0	72	95	4	5	61	86	10	14
Γ7	37	93	3	7	26	70	11	30	11	36	97	1	3	29	88	4	12	73	95	4	5	55	78	15	22
Δ1	29	97	1	3	17	68	8	32	8	32	97	1	3	27	93	2	7	61	97	2	3	44	81	10	19
E1	33	94	2	6	28	76	9	24	9	42	100	-	0	29	83	6	17	75	97	2	3	57	79	15	21
E2	37	93	3	7	30	77	9	23	9	40	100	-	0	32	78	9	22	77	96	3	4	62	78	18	22
E3	36	97	1	3	30	81	7	19	7	38	100	-	0	39	98	1	2	74	99	1	1	69	90	8	10
ΣΤ1	39	98	1	2	27	77	8	23	8	38	100	-	0	30	91	3	9	77	99	1	1	57	84	11	16
ΣΤ2	37	100	-	0	30	79	8	21	8	40	95	2	5	36	90	4	10	77	97	2	3	66	85	12	15
H	35	90	4	10	24	61	15	39	15	36	90	4	10	31	81	7	19	71	90	8	10	55	71	22	29

Πιν. XIII: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Απόλυτες συχνότητες και ποσοστά % προτίμησης συμμαθητή Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου (Σχολείο Δενδροποτάμου) από τις 6 τάξεις, τα 2 φύλα και τα συνολικά δείγματα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων, στο ΣΥΝΟΛΟ των υπαρκτών σχέσεων.

Α' ΤΑΞΗ				Β' ΤΑΞΗ				Γ' ΤΑΞΗ			
E=17		ET=17		E=12		ET=12		E=11		ET=11	
E	ET	ET	E	E	ET	ET	E	E	ET	ET	E
f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %
227 96	9 4	240 81	55 19	170 96	7 4	159 87	23 13	143 94	9 6	84 52	79 48
Δ' ΤΑΞΗ				Ε' ΤΑΞΗ				ΣΤ' ΤΑΞΗ			
E=17		ET=17		E=12		ET=12		E=11		ET=11	
E	ET	ET	E	E	ET	ET	E	E	ET	ET	E
f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %
244 88	29 12	213 85	38 15	194 98	3 2	127 77	39 23	182 97	6 3	166 85	30 15

ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ				ΟΜΑΔΑ			
E=40		ET=40		E=40		ET=40		E=80		ET=80	
E	ET	ET	E	E	ET	ET	E	E	ET	ET	E
f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %
581 94	38 6	495 74	166 26	577 96	24 4	515 84	99 16	1158 95	62 5	990 79	265 21

Πιν. ΧΙΥ: ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: Προτίμηση συμμαθητή Έλληνα και Ελ/τσιγγάνου (Σχολείο Δενδροποτάμου) από τα 2 φύλα Ελλήνων και Ελ/τσιγγάνων (Βοηθητικός πίνακας για τον υπολογισμό του t-κριτηρίου της διαφοράς μέσων όρων δειγμάτων εξισωμένων "κατά ζεύγη")

ΕΛΛΗΝΕΣ

ΕΛ/ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ

ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ				ΑΓΟΡΙΑ				ΚΟΡΙΤΣΙΑ			
α/α	Ε	ΕΤ	Δ	α/α	Ε	ΕΤ	Δ	α/α	Ε	ΕΤ	Δ	α/α	Ε	ΕΤ	Δ
1	13	-	13	1	12	-	12	1	12	5	7	1	17	2	15
2	13	-	13	2	13	-	13	2	17	-	17	2	12	2	10
3	15	-	15	3	15	1	14	3	14	5	9	3	17	1	16
4	13	-	13	4	13	-	13	4	11	6	5	4	17	1	16
5	16	-	16	5	11	1	10	5	12	6	6	5	16	3	13
6	13	-	13	6	14	-	14	6	14	5	9	6	15	2	13
7	15	-	15	7	13	1	12	7	16	-	16	7	12	7	5
8	14	1	13	8	15	-	15	8	16	-	16	8	11	5	6
9	15	1	14	9	17	1	16	9	10	2	8	9	15	4	11
10	13	1	12	10	9	1	8	10	12	4	8	10	13	1	12
11	11	1	10	11	12	4	8	11	17	1	16	11	15	-	15
12	15	1	14	12	15	-	15	12	10	5	5	12	16	1	15
13	15	-	15	13	18	-	18	13	1	14	13	13	11	-	11
14	16	-	16	14	14	-	14	14	1	16	15	14	15	1	14
15	7	6	1	15	13	3	10	15	5	15	10	15	10	7	3
16	13	1	12	16	15	-	15	16	7	6	1	16	16	1	15
17	15	-	15	17	12	-	12	17	2	12	-10	17	10	3	7
18	-	14	-14	18	15	-	15	18	8	-	8	18	12	1	11
19	8	5	3	19	13	-	13	19	16	1	15	19	-	13	-13
20	18	-	18	20	14	1	13	20	9	5	4	20	15	1	14
21	17	-	17	21	14	-	14	21	18	-	18	21	12	1	11
22	16	-	16	22	8	-	8	22	14	2	12	22	13	1	12
23	16	1	15	23	13	1	12	23	17	1	16	23	16	1	15
24	18	-	18	24	15	-	15	24	9	5	4	24	17	1	16
25	17	-	17	25	17	-	17	25	15	1	14	25	19	-	19
26	16	-	16	26	11	2	9	26	4	3	1	26	10	1	9
27	15	1	14	27	17	-	17	27	2	12	-10	27	16	1	15
28	14	-	14	28	16	-	16	28	6	9	-3	28	14	4	10
29	13	-	13	29	14	-	14	29	13	2	11	29	9	7	2
30	16	-	16	30	15	-	15	30	15	-	15	30	10	3	7
31	17	-	17	31	12	5	7	31	13	1	12	31	10	2	8
32	16	1	15	32	17	-	17	32	17	1	16	32	-	7	-7
33	18	-	18	33	18	-	18	33	12	3	9	33	5	3	2
34	17	-	17	34	19	-	19	34	16	2	14	34	15	-	15
35	16	-	16	35	17	-	17	35	18	1	17	35	14	-	14
36	16	1	15	36	13	1	12	36	17	1	16	36	14	-	14
37	15	1	14	37	19	-	19	37	11	7	4	37	16	2	14
38	17	-	17	38	15	1	14	38	17	1	16	38	15	2	13
39	18	-	18	39	17	1	16	39	16	3	13	39	16	2	14
40	15	2	13	40	17	-	17	40	15	3	12	40	9	5	4

1	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
2	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
3	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
4	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
5	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
6	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
7	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
8	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
9	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
10	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
11	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
12	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
13	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
14	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
15	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
16	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
17	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
18	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
19	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ
20	ΕΙΜΑΙ	ΕΙΜΑΣΤΕ

1.	ΕΙΝΑΙ	1.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
2.	ΕΙΝΑΙ	2.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
3.	ΕΙΝΑΙ	3.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
4.	ΕΙΝΑΙ	4.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
5.	ΕΙΝΑΙ	5.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
6.	ΕΙΝΑΙ	6.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
7.	ΕΙΝΑΙ	7.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
8.	ΕΙΝΑΙ	8.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
9.	ΕΙΝΑΙ	9.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
10.	ΕΙΝΑΙ	10.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
11.	ΕΙΝΑΙ	11.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
12.	ΕΙΝΑΙ	12.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
13.	ΕΙΝΑΙ	13.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
14.	ΕΙΝΑΙ	14.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
15.	ΕΙΝΑΙ	15.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
16.	ΕΙΝΑΙ	16.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
17.	ΕΙΝΑΙ	17.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
18.	ΕΙΝΑΙ	18.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
19.	ΕΙΝΑΙ	19.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
20.	ΕΙΝΑΙ	20.	ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ

ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι πλήρεις ερωτήσεις βάσει των οποίων ζητήθηκε από τα υποκείμενα να δηλώσουν ποιον από τους **ΑΓΝΩΣΤΟΥΣ** Έλληνες και Ελ/τσιγγάνους (έγχρωμη φωτογραφία) **ΘΑ ΠΡΟΤΙΜΟΥΣΑΝ**, στα 27 είδη (περιπτώσεις) **ΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ** μαθητικών σχέσεων.

1.	A1	Με ποιον θα ήθελες να μένετε στην ίδια γειτονιά;
2.	A2	Ποιον θα ήθελες το σπίτι του να είναι κοντά στο δικό σου;
3.	A3	Με ποιον θα ήθελες να είσθε μαζί στο ίδιο σπίτι;
4.	A4	Με ποιον θα ήθελες να είσθε μαζί στο ίδιο Σχολείο;
5.	A5	Με ποιον θα ήθελες να είσθε στην ίδια τάξη;
6.	B1	Με ποιον θα ήθελες να έρχεσθε παρέα μαζί το πρωί στο Σχολείο;
7.	B2	Με ποιον θα ήθελες να είσθε μαζί επιμελητές στην τάξη;
8.	B3	Με ποιον θα ήθελες να κάθεται μαζί στο ίδιο θρανίο;
9.	Γ1	Με ποιον θα ήθελες να συνεργάζεσαι μαζί του για τα μαθήματα;
10.	Γ2	Ποιον ήθελες να είναι αρχηγός σε ένα ομαδικό παιχνίδι;
11.	Γ3	Ποιον θα πρότεινες για αρχηγό στην τάξη σου;
12.	Γ4	Αν όλα αυτά τα παιδιά της φωτογραφίας σου ζητούσαν βοήθεια, ποιον θα βοηθούσες πρώτα;
13.	Γ5	Αν όλα τα παιδιά της φωτογραφίας σου ζητούσαν δανεικά, ποιο θα δάνειζες πρώτα;
14.	Γ6	Σε ποιο από αυτά τα παιδιά θα έδινες να φυλάξει το πορτοφόλι σου;
15.	Γ7	Σε ποιο παιδί από όλα αυτά θα ήθελες να λές τα μυστικά σου;
16.	Δ1	Αν σου ζητούσαν το τηλέφωνό σου, σε ποιο παιδί θα το έδινες πρώτα;
17.	Δ2	Με ποιο παιδί θα ήθελες να έχεις αλληλογραφία μετά το Δημοτικό;
18.	E1	Με ποιο παιδί θα ήθελες περισσότερο να παίζεις στο Σχολείο;
19.	E2	Με ποιο παιδί θα ήθελες περισσότερο να παίζετε μαζί στη γειτονιά;
20.	E3	Ποιο παιδί θα προτιμούσες για να παίζετε μαζί ένα καινούριο σου παιχνίδι;
21.	E4	Ποιο παιδί θα διάλεγες για να πάτε μαζί διακοπές το καλοκαίρι;
22.	ΣΤ1	Ποιο παιδί θα ήθελες να πηγαίνεις σπίτι του για να παίζετε;
23.	ΣΤ2	Ποιο παιδί θα προτιμούσες να έρχεται σπίτι σου για παιχνίδι;
24.	Z1	Σε ποιο παιδί θα έδινες τις φόρμες σου να τις φορέσει στη Γυμναστική;
25.	Z2	Τελευταία μέρα που κλείνουν τα Σχολεία, ποιον θα αγκάλιαζες και θα φιλούσες πρώτα;
26.	Z3	Αν πεινάς πολύ, από ποιο παιδί θα προτιμούσες να φάς το μισοφαγωμένο του σάντουιτς;
27.	H	Ποιο παιδί θα διάλεγες να είναι ο πιο στενός σου φίλος;

ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι πλήρεις ερωτήσεις βάσει των οποίων ζητήθηκε από τα υποκείμενα να δηλώσουν ποιον **ΣΥΜΜΑΘΗΤΗ** (Σχολείο Δενδροποτάμου) **ΠΡΟΤΙΜΗΣΑΝ** στα 19 είδη (περιπτώσεις) **ΥΠΑΡΚΤΩΝ** μαθητικών σχέσεων.

1.	A2	Ποιου παιδιού το σπίτι είναι κοντά στο δικό σου;
2.	A3	Με ποιο παιδί μένετε στην ίδια οικοδομή;
3.	B1	Με ποιο παιδί έρχεσαι μαζί ο πρώι στο Σχολείο;
4.	B2	Με ποιο συμμαθητή σου μπαίνετε μαζί επιμελητές;
5.	B3	Με ποιο παιδί κάθεσαι στο ίδιο θρανίο;
6.	Γ1	Όταν ζητάει ο Δάσκαλος να συνεργασθείτε, με ποιο παιδί συνεργάζεσαι πιο πολύ;
7.	Γ2	Ποιον προτείνεις αρχηγό σε ένα ομαδικό παιχνίδι;
8.	Γ3	Ποιον συμμαθητή σου ψηφίζεις όταν βγάζετε αρχηγό στην τάξη σας;
9.	Γ4	Αν έτυχε να σου ζητήσουν βοήθεια, ποιο παιδί βοήθησες πρώτα;
10.	Γ5	Σε ποιο συμμαθητή σου δάνεισες πρώτα χρήματα;
11.	Γ6	Σε ποιο παιδί έδωσες κάποτε να φυλάξει το πορτοφόλι σου;
12.	Γ7	Ποιον συμμαθητή σου εμπιστεύεσαι περισσότερο και λές τα μυστικά σου;
13.	Δ1	Σε ποιο παιδί έδωσες πρώτα το τηλέφωνό σου;
14.	Ε1	Με ποιο παιδί παίζεις πιο πολύ στο Σχολείο;
15.	Ε2	Με ποιο παιδί παίζεις πιο πολύ στη γειτονιά;
16.	Ε3	Όταν αγόρασες ένα αγαπητό σου παιχνίδι, σε ποιο παιδί το έδειξες πρώτα και παίζατε;
17.	ΣΤ1	Σε ποιον συμμαθητή σου πηγαίνεις περισσότερο στο σπίτι του για να παίξετε;
18.	ΣΤ2	Ποιο παιδί καλείς περισσότερο στο σπίτι σου για να παίξετε;
19.	Η	Ποιος είναι ο πιο στενός σου φίλος;

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ¹

1) Μέσος όρος:

$$M \text{ η } \bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

2) Τυπική Απόκλιση (S):

$$S = \sqrt{\frac{\sum X^2}{n} - \bar{X}^2}$$

3) Για τον υπολογισμό του **t-κριτηρίου** της διαφοράς μέσω των όρων δύο ανεξάρτητων ισοπληθών δειγμάτων:

$$\bar{X}_1 = \frac{\sum X_1}{N}$$

$$\bar{X}_2 = \frac{\sum X_2}{N}$$

$$S_1 = \sqrt{\frac{\sum X_1^2}{N} - \bar{X}_1^2}$$

$$S_2 = \sqrt{\frac{\sum X_2^2}{N} - \bar{X}_2^2}$$

$$S_s = \sqrt{\frac{S_1^2 + S_2^2}{N - 1}}$$

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S_s} \quad df = N - 1$$

4) Για τον υπολογισμό του **t-κριτηρίου** της διαφοράς των μέσων όρων δύο δειγμάτων εξισωμένων "κατά ζεύγη":

$$\bar{X}_1 = \frac{\sum X_1}{N}$$

$$\bar{X}_2 = \frac{\sum X_2}{N}$$

$$S_{\Delta} = \sqrt{\frac{\sum \Delta^2}{N}}$$

$$S_{\bar{\Delta}} = \sqrt{\frac{S_{\Delta}^2}{N - 1}}$$

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S_{\bar{\Delta}}} \quad df = N - 1$$

5) Υπολογισμός του παραμετρικού **U-κριτηρίου** των **Mann-Whitney** (Σύγκριση μέσω των όρων δύο δειγμάτων:

Τα δείγματα είναι ανεξάρτητα και οι μετρήσεις τακτικές τιμές).

$$\bar{X}_1 = \frac{\sum X_1}{N}$$

$$\bar{X}_2 = \frac{\sum X_2}{N}$$

$$U = N_1 N_2 + \frac{N_2(N_2 + 1)}{2} - R_2$$

$$u = \frac{N_1 N_2}{2}$$

$$S_u = \sqrt{\frac{(N_1)(N_2)(N_1 + N_2 + 1)}{12}}$$

$$Z = \frac{U - u}{S_u}$$

¹ Βλ. ΙΝ. Παρασκευόπουλου ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΟΜΟΣ Α' Περιγραφική στατιστική (1990, σσ. 57, 76), ΤΟΜΟΣ Β' Επαγωγική στατιστική (1990 σσ. 134-5, 149-151, 154-156).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abric J., C.: "Η πειραματική μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων" (Στο Σ. Παπαστάμου, Α. Μαντόγλου, Επιμέλεια "Σύγχρονες έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Κοινωνικές Αναπαραστάσεις", Οδυσσέας, Αθήνα 1995).
- Άρτζυλ, Μ.: "Ψυχολογία της Συμπεριφοράς" (Μετ. Μ. Δερμιτζάκης, Θυμάρι, Αθήνα 1981).
- Bachman, J.G., O'Malley, P.M.: "Self-Concepts, Self-Esteem and Educational Experiences: The Frog Pond Revisited (Again)". *Journal of Personality and Social Psychology*, 1986, 50, 35-46.
- Bagley, C., Verma, G.K.: "Racial Prejudice, the Individual and Society. Saxon Louse, England 1979.
- Bandura, A.: "Social Foundations of Thought and Action. A Social Cognitive Theory. Prentice - Hall, New Jersey.
- Bar - Tal, D.: "Group Beliefs: A Conception for Analyzing Group. Structure, Processes and Behavior. Springer - Verlag, New York.
- Baumeister, R.F.: "A Self-Presentational View of Social Phenomena" *Psychological Bulletin*, 1982, Vol 91, No 1, 3-26.
- Biernat, M. & Crandall, C.: "Stereotyping and contact with social groups: Measurement and conceptual issues". *European Journal of Social Psychology*, Vol 24, 659-677 (1994).
- Bierhoff, H.W.: "Person Perception and Attribution" (with Contributions by R. Klein). Springer-Verlag. New York.
- Billig: "Prejudice, categorization and particularization: From a perceptual to a rhetorical approach" *European Journal of Social Psychology*, Vol 15, 79-103 (1985).
- Brand, E.S., Rutz, R.A., Padilla, A.M.: "Ethnic identification and preference: A Review". *Psychological Bulletin*, 1974, Vol 81, No 11, 860-890.
- Brewer, M.B., Kramer, R.M.: "The Psychology of intergroup Attitudes and Behavior". *Ann. Rev. Psychol.* 1935, 36-219-43, 1985 by Annual Reviews.
- Brigham, J. C.: "Ethnic Stereotypes", *Psychological Bulletin*, 1971, Vol 76, No 1, 15-38.
- Byrne, D., Clore, G.L., Smeaton, G.: *The Attraction Hypothesis: Do similar Attitudes Affect Anything?*
- Brown, R., Smith, A.: "Perceptions of and by minority groups: The case of women in academia.
- Brown, R. "Group Processes: Dynamics within and between Groups", Blackwell Oxford U.K. & Cambridge, U.S.A. 1988.
- Brown, R.: "The effects of intergroup similarity and cooperative vs. competitive orientation on intergroup discrimination" *British Journal of Social Psychology* (1984), 23, 21-33 Great Britain, 1984, the British Psychological Society.
- Carroll, J.S., Payne, J.W.: "Cognition and Social Behavior". Carnegie- Mellon University Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale, New Jersey, 1976.
- Cioffi, F.L.: "Self-stereotyping and self-enhancement in gender groups". *European Journal of Social Psychology*, Vol 21, 403-417 (1991).
- Cole, M. et al.: "The Cultural context of learning and thinking". Basic Books, Inc. Publishers, New York, 1971
- Cole, M., Scribner Sylvia: "Culture and Thoughts" A psychological introduction. John Wiley & Sons, Inc. New York, London, Sydney, Toronto.

- Collins, B.E. (in Col. with Ashmore R.D.): "Social psychology: Social influence, attitude change, group processes, and prejudice". Addison - Wesley Publishing Company.
- Cook, M.: "Perceiving Others" The Psychology of interpersonal perception". Methuen London and New York 1979.
- Damon, W. (ed.): "Social cognition". Jossey - Bass Inc., Publishers San Francisco - Washington - London number 1, 1978.
- Damon, W.: "The Social world of the child". Jossey - Bass Publishers. San Francisco - Washington - London, 1979.
- Deshamps, J.C., Doise W.: "Διασταυρωμένες κατηγορίες υπαγωγής στις διαμοδικές σχέσεις. Στο Σ Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία" Διαμοδικές σχέσεις", Οδυσσέας, Αθήνα 1990.
- Dickson, W.P.: "Children's Oral communication Skills", Academic Press 1981
- Dikaίου, M.: "Illiteracy and Tsigani Minority Children in Northern Greece: An Exploration of Parent's and Children's Views". Reprint from International Migration 28 (1990) 1, 47-68.
- Doise, W., Sinclair, A.: "The categorisation process in Intergroup relations". European Journal of Social Psychology 3 (2), pp. 145-157, 1973.
- Doise, W.: "Individual and Social identities in intergroup relations". European Journal of Social Psychology, Vol. 18, 99-111 (1988).
- Dreger, R.M., Miller, K.S.: "Comparative Psychological studies of negro and whites in the United States". Psychological Bulletin 1960, Vol. 57, No 5, 361-402, Leon County Health Department, Tallahassee, Florida
- Echabe, A.E., et al.: "Social representation of drugs causal judgement and social perception" European Journal of Social Psychology, Vol. 22, 73-84 (1992).
- Echabe, A.E., Rovira, D.P.: "Short Note. Social representations and memory: The case of AIDS". European Journal of Social Psychology, Vol. 19, 543-511 (1989).
- Echabe, A.E., et al.: "Social representations and intergroup conflicts: Who's smoking here?". European Journal of Social Psychology, Vol. 24, 339-355 (1994).
- Farr, M.R.: "Οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις". Στο Σ Παπαστάμου, Α. Μαντόγλου Επιμέλεια "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Κοινωνικές Αναπαραστάσεις". Οδυσσέας 1995 Αθήνα
- Forgas, J.P.: "Interpersonal Behaviour: The Psychology of Social Interaction" Pergamon Press 1985.
- Fox, L.: "Effecting the Use of Efficient Study Habits". Στο Urieah et al. "Control of human behaviour". Scott, Foresman and Company 1966.
- Friedman, R.C., et al.: "Sex differences in behaviour". Robert, E. Krieger Publishing Company. Huntington, New York 1978.
- Friedman, J.L.: "Crowding and Behavior". W.H. Freedman and Company, San Francisco, 1975.
- Fromm, E.: "Η Υγιής Κοινωνία" (Μετ. Δημ. Θεοδωρακάκου), Μπουκουμάνη, Αθήνα 1973.
- Ζέγκερ, Ι.: "Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία" (Πρόλογος - Επιμέλεια Β.Φίλιας, Μετ. Τ. Μαστοράκη), Μπουκουμάνη, Αθήνα 1977.
- Gahagan, J.: "Interpersonal and group behavior", Methuen 1975.
- Gergen, K. J., Marlowe, D.: "Personality and Social Behavior", Addison - Wesley Publishing Company 1970.

- Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Ελληνική Εταιρεία τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, Δήμος Μενεμένης Θεσ/νίκης: "Τα προβλήματα των Τσιγγάνων στην Ελληνική Κοινωνία και η Τοπική Αυτοδιοίκηση" (Διήμερη συνάντηση, Θεσ/νίκη 19-20 Σεπτεμβρίου 1995).
- Γεριτσίδου, Ε.Α.: "Η Κοινωνικοποίηση των Τσιγγάνων του Δενδροποτάμου Θεσ/νίκης και η Κουλτούρα τους". Θ. Γεωργιάδης και Σία Ο.Ε., Θεσ/νίκη 1986.
- Di Giacomo, J.P.: "Συμμαχίες και απορρίψεις ομάδων σε ένα κίνημα διεκδίκησης". Στο Σ. Παπαστάμου, Α. Μαντόγλου (Επιμέλεια) "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Κοινωνικές Αναπαραστάσεις". Οδυσσέας, Αθήνα 1995.
- Γκιζελή, Β.Δ.: "Απλά Μαθήματα Κοινωνιολογίας", Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1993.
- Giles, H.: "Linguistic Differentiation in Ethnic Groups". Στο H. Tajfel: "Differentiation between Social Groups". Academic Press London, New York and San Francisco 1978.
- Glick, J., Steward, K.A.: "The development of Understanding". Gardner Press, Inc. New York 1978.
- Haddock, G., Zanna, M.P., Esses, V.M.: "Mood and the expression of intergroup attitudes: The moderating role of affect intensity". European Journal of Social Psychology, Vol. 24, 189-205 (1994).
- Hamburg, B.A.: "The Psychology of sex Differences: An Evolutionary Perspective". Στο Richard, R.M., Vante Wiele, R.L. "Sex differences in Behavior". Robert, E, Krieger Publishing Company Huntington, New York 1978.
- Hamilton, D.L.: "Cognitive Biases in the Perception of Social Groups". Στο Carroll, J.W.: "Cognition and Social Behavior". Lawrence Erlbaum Associates, Publishers Hillsdale, New Jersey 1976.
- Hastorf, A.H., Schneider, D.J., Polefka, J.: "Person Perception". Addison - Wesley Publishing Company 1970.
- Heine, D.J.: "Personality in Social Theory". Aldine Publishing Company. Chicago 1971.
- Hewstone, M., et al.: "Introduction to Social Psychology: A EUROPEAN PERSPECTIVE". Blackwell Oxford U.K. & Cambridge U.S.A., 1993.
- Hewstone, M., Benn, W., Wllson, A.: "Bias in the use of base rates: Racial prejudice in decision - making". European Journal of Social Psychology, Vol. 18, 161-176 (1988).
- Hewstone, M., Jaspers, J., Lalljee, M.: "Social representations, social attribution and social identity: The intergroup images of "public" and "comprehensive" schoolboys". European Journal of Social Psychology, Vol. 12, 241-269 (1982).
- Hewstone, M., et al.: "Introduction to Social Psychology: A European Perspective", BLACKWELL, 1993.
- Hofstatter, P.: "Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία" (Πρόλογος - Επιμέλεια Β. Φίλιας), Νέα Σύνορα, Αθήνα 1978.
- Hogg, M.A., Turner, J.G.: "Interpersonal attraction, social identification and psychological group formation". European Journal of Social Psychology, Vol. 15, 51-66 (1985).
- Ιωαννίδου, Α.Ι.: "Οι ΡΟΜ (Τσιγγάνοι) του Δενδροποτάμου". Επιστημονική Επετηρίδα του Κέντρου Ιστορίας Θεσ/νίκης του Δήμου Θεσ/νίκης, Β' τόμος, Θεσ/νίκη 1990.
- Jahodd, G.: "Pictorial perception and the problem of universals". Στο B. Lloyd, Gay, J.: "Universals of Human Thought". Cambridge University Press, 1981.

- Jodelet, D.: **"Κοινωνική Αναπαράσταση: Φαινόμενα, έννοια και θεωρία"**. Στο Σ. Παπαστάμου, Α. Μαντόγλου (Επιμέλεια) **"Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Κοινωνικές Αναπαραστάσεις"**, Οδυσσέας, Αθήνα 1995.
- Κάτπου - Ζαφρανά, Μ.: **"Κοινωνική Ψυχολογία II"**. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης, Θεσ/νίκη 1990.
- Kelley, H.H.: **"Personal Relationships: Their Structures and Processes"**. Lawrence Erlaum Associates, Publishers Hillsdale, New Jersey 1979.
- Kidder, L.H., Steward, V.M.: **"The Psychology of intergroup relations: Conflict and consciousness"**. McGraw-Hill Book Company 1975.
- Κυριακίδης, Π.Α.: **"Κοινωνιολογία"**, Ιωάννινα 1983.
- Le Bouedec, G.: **"Προσφορά στη μεθοδολογία μελέτης των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων"**. Στο Σ. Παπαστάμου, Α. Μαντόγλου (Επιμέλεια) **"Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Κοινωνικές Αναπαραστάσεις"**, Οδυσσέας, Αθήνα 1995.
- Leth, P.C., Vandemark, J.F.: **"Small Group Communication"**. Cummings Company 1977.
- Litton, I., Potter, J.: **"Social representations in the ordinary explanation of a riot"**. European Journal of Social Psychology, Vol. 15, 371-388 (1985).
- Levy, J.: **"Play Behavior"**. John Wiley & Sons 1978.
- Lloyd, B., Gay, J.: **"Universals of Human Thought"**. Cambridge University Press 1981.
- Lott, A.J., Lott, B.E.: **"Group cohesiveness as interpersonal Attraction: A review of Relationships with Antecedent and consequent Variables"**. Psychological bulletin 1965, Vol. 64, No 4, 259-309.
- Μαντόγλου, Α.: **"Μελέτη μιας Μειονότητας: Εξέγερση του Πολυτεχνείου, Νοέμβρης 1973"** (Διδακτορική Διατριβή). Πάντειο Πανεπιστήμιο, τμήμα Ψυχολογίας, Αθήνα 1992.
- McGurk, H.: **"Issues in Childhood social development"**. Methaven 1978.
- McGuire, W.J., McGuire, C.V., Cheever, J.: **"The self in society: Effects of social contexts on the sense of self"**. British Journal of Social Psychology (1986) 25, 259-270.
- McGuire, W.J., McGuire, C.V.: **"Differences in Conceptualizing Self Versus other people as Manifested in Contrasting Verb Types Used in Natural Speech"**. Journal of Personality and Social Psychology, 1986, Vol. 51, No 6, 1135-1143.
- Milgram, S.: **"The individual in a Social World"**. Addison - Wesley Publishing Company 1977.
- Milner, D.: **"Φυλετική Προκατάληψη"**. Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): **"Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Διομαδικές Σχέσεις"**. Οδυσσέας, Αθήνα 1990.
- Moscovici, S.: **"Καινοτομία και μειονοτική επιρροή"**. Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): **"Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Η Κοινωνική Επιρροή"**. Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
- Moscovici, S., Paicheler : **"Social comparison and Social Recognition: Two complementary processes of identification"**. Στο Tajfel, H. **"Differentiation between Social Groups: Studies In the Social Psychology of Intergroup relations"** Academic Press 1978.
- Μπακιρζής, Κ.: **"Δυναμική των ομάδων I"**. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης, Θεσ/νίκη 1990.

- Mugny, G.: "Ενδοτικότητα και μεταστροφή στο πειραματικό υπόδειγμα του Asch". Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Η Κοινωνική Επιρροή". Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
- Mugny, G., Papastamou, S.: "Μειονοτική επιρροή και ψυχοκοινωνική ταυτότητα". Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Η Κοινωνική Επιρροή". Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
- Mugny, G., (in col. with S. Papastamou): "The Power of Minorities", European Monographs in Social Psychology 31. Academic Press 1982.
- Mugny, G., Papastamou, S.: "Τα ύψη συμπεριφοράς και η κοινωνική τους αναπαράσταση". Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Η Κοινωνική Επιρροή". Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
- Mugny, G., Kaiser, C., Papastamou, S., Perez, J.: "Intergroup relations, identification and social influence". British Journal of Social Psychology (1984), 23, 317-322.
- Ντούσας, Δ. Χρ.: "Οι φυλετικές διακρίσεις στην εκπαίδευση των Τσιγγάνων". Περιοδικό: Επιστημονικό Βήμα του Δασκάλου, τ. 3ο, Φθινόπωρο 1991.
- Nye, R.D.: "Conflict among humans: Some Basic Psychological and Social - Psychological Considerations". Springer Publishing Company Inc. New York 1973.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ.: "Ψυχολογία". Εξελικτική, Προσωπικότητας - Ατομικών διαφορών, Κοινωνική - Ανθρώπινες σχέσεις, Γενική Πειραματική. Αθήνα 1992.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ.: "Λεξικό Ψυχολογίας". Αθήνα 1994.
- Παπαδοπούλου, Δ., Μαρκουλής, Δ.: "Θετικές και αρνητικές μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς". Αφοί Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1986.
- Παπαδοπούλου, Δ., Συγκολλίτου, Ε.: "Κοινωνική Ψυχολογία Ι. Εισαγωγή". Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης, Έκδοση: Υπηρεσία Δημοσιευμάτων.
- Παπαστάμου, Σ.: "Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας". Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
- Παπαστάμου, Σ.: "ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ: Επιπτώσεις των ψυχολογικών ερμηνειών στα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής". Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
- Παπαστάμου, Σ. (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία: Η Κοινωνική Επιρροή". Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
- Παπαστάμου, Σ. (Επιμέλεια - Εισαγωγή): "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία: Διομαδικές Σχέσεις". Οδυσσέας, Αθήνα 1990.
- Παπαστάμου, Σ., Μαντόγλου, Α.: (Επιμέλεια): "Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία: Κοινωνικές Αναπαραστάσεις". Οδυσσέας, Αθήνα 1995.
- Παρασκευόπουλος, Ι.Ν.: "ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ", Τόμος Β', Επαγωγική Στατιστική. Αθήνα 1990.
- Παρασκευόπουλος, Ι.Ν.: "Ψυχολογία Ατομικών διαφορών". Αθήνα 1979.
- Penman, R.: "Communication Processes and Relationships". Academic Press 1980.
- Πετμεζίδου - Τσουλουβή, Μ.: "Κοινωνικές τάξεις και μηχανισμοί κοινωνικής αναπαραγωγής". Εξάντας, 1987.

- Person, E.S., Ovesey, L.: "The Psychodynamics of Male Transsexualism". Στο Friedman, R., Richard, R., Vante Wiele, R.L. "Sex differences in Behavior". Robert E. Kelger Publishing Company. Huntigton, New York, 1978.
- Πετρουλάκης, Ν.Β.: "Ψυχολογία της Προσαρμογής". Αθήνα 1961
- Ponterotto, J.G., Pedersen, P.B.: "Preventing Prejudice: A Guide for Counselors and Educators". SAGE Publications. Newbury Park London New Delhi 1993.
- Raven, B.H., Rubin, J.Z.: "SOCIAL PSYCHOLOGY: People in groups". John Wiley & Sons, Inc. New York, London, Sydney, Toronto, 1976.
- Rubin, K.H., Ross, H.S.: "Peer Relationships and Social Skills in Childhood". Springer - Verlag, New York, Heidelberg, Berlin, 1982.
- Roccas, S., Schwartz, S.H.: "Effects of intergroup similarity on intergroup relations". European journal of Social Psychology, Vol 23, 581-595 (1993).
- Rogers, C.: "The child's perception of other people". Στο McGurk H. "Issues in Childhood Social Development", Methuen, 1978.
- Ross, H.S., Lollis, S.P., Elliott, C.: "Toddler - Peer Communication". Στο Rubin, K.H., Ross, H.S. "Peer Relationships and Social Skills in Childhood". Springer - Verlag, New York, Heidelberg, Berlin, 1982.
- Rotenberg, M.: "The horizontal and vertical structure of Social identity: Applications to the Hasidic Revolution". Στο Sarbin T.R., Scheide K.E. "Studies in Social Identity". PRAEGER, 1983.
- Roth, D.L., Snyder, C.R., Pace, L.M.: "Dimensions of Favourable Self - Presentation". Journal of Personality and Social Psychology, 1986, Vol 51, No 4, 867-874.
- Sachdev, I., Bourlis, R.Y.: "Power and Status Differentials in Minority and majority Group Relations". European Journal of Social Psychology, Vol 21, 1-24 (1991).
- Sarbin, T.R., Scheibe, K.E.: "Studies in Social identity". PRAEGER, 1983.
- Schonbach, P. et al.: "Education and intergroup Attitudes". European Monographs in Social Psychology 22. Academic Press, 1981.
- Secord, P.A., Bacman, C.W., Slavitt, D.R.: "Understanding Social life. An introduction to Social Psychology". McGraw-Hill Book Company, 1976.
- Segal, M.H., et al (Επιμέλεια Γεώργας, Δ.): "Διαπολιτιστική Ψυχολογία: Μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε Παγκόσμιο οικολογικό πολιτιστικό πλαίσιο". ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 1993.
- Shaver, K.G.: "An introduction to Attribution Processes". Winthrop Publishers, Inc. Cambridge, Massachusetts, 1975.
- Shaw, M.E.: "Group Dynamics: The Psychology of small group behavior". Mc Graw-Hill Book Company, 1971.
- Sherif, M., Sherif, C.W.: "Social Psychology". A Harper International Edition 1969.
- Simon, B., Pettigrew, T.F.: "Social identity and perceived group homogeneity: Evidence for the ingroup homogeneity effect". European journal of Social Psychology, Vol 20, 269-286 (1990).
- Smith, P.B.: "Groups within Organizations: Applications of Social Psychology to Organizational Behaviour". Harper & Row, Publishers, 1973.

- Spears, R., Manstead, A.S.R.: **"The Social context of stereotyping and differentiations"**. European journal of Social Psychology, Vol. 19, 101-121 (1989).
- Sprott, W.J.H.: **"Human Groups"**. Benguin Books, 1973.
- Staats, A.W.: **"Social behaviorism"**. The Dorsey Press, 1975.
- Starr, J.M.: **"Social Structure and Social Personality"**. Little, Brown and Company, Boston, Toronto, 1974.
- Staub, E.: **"Positive Social Behavior and Morality"**. Academic Press, 1978.
- Steward, R.A., Powell, G.E., Chetwynd, S.J.: **"Person Perception and Stereotyping"**. SAXON HOUSE, 1979.
- Tajfel, H.: **"Social Psychology of intergroup Relations"**. Ann Rev. Psychol., 1982, 31-39.
- Tajfel, H., Fargas, J.P.: **"Κοινωνική Κατηγοριοποίηση: Γνώσεις, αξίες και ομάδες"**. Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια – Εισαγωγή): **"Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Διομαδικές Σχέσεις"**. Οδυσσέας, Αθήνα, 1990.
- Tedeschi, J.T., Schlenker, B.R., Bonoma, T.V.: **"Conflict Power and Games"**. Aldine Publishing Company, Chicago, 1973.
- Τριανταφύλλου, Τρ.Τ.: **"ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ"**. Ίδρυμα Ευγενίδου, Αθήνα 1954.
- Triandis, H.C.: **"Variations in Black and White Perceptions of the Social Environment"**. University of Illinois Press, Urbana, Chicago, London, 1976.
- Τσαούσης, Δ.Γ.: **"Χρηστικό λεξικό Κοινωνιολογίας"**. Gutenberg, Αθήνα 1984.
- Turner, J.C.: **"Προς ένα γνωστικό επαναπροσδιορισμό της κοινωνικής ομάδας"**. Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια – Εισαγωγή): **"Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Διομαδικές Σχέσεις"**. Οδυσσέας, Αθήνα 1990.
- Turner, J.C.: **"Fairness of discrimination in intergroup behavior? A reply to Branthwaite, Doyle and Lightbown"**. European journal of Social Psychology, Vol. 10, 131-147 (1980).
- Turiel, E.: **"The development of concepts of Social convention"**. Στο Glick, J., Claibe – Stewart, K.A. **"The development of Social Understanding"**. Gardner Press inc. New York, 1978.
- Ulrich, L., Stachnik, I., Mabry, J.: **"Control of Human Behavior"**. Scott, Foresman and Company, 1966.
- Vandemark, J.F., Leth, P.C.: **"Interpersonal Communication"**. Benjamin / Cummings Publishing Company, 1977.
- Van Heck, G.L., Dijkstra, P.: **"The scope and genetality of self-other asymmetry in person perception"**. European journal of Social Psychology, Vol. 15, 125-145 (1985).
- Vivian, J.E., Berkowitz, N.H.: **"Anticipated outgroup evaluations and intergroup bias"**. European journal of Social Psychology, Vol. 23, 513-524 (1993).
- Volpato, C. et al.: **"Minority influence and Social categorization"**. European journal of Social Psychology, Vol. 20, 119-132 (1990).
- Wetherell, M., Potter, J.: **"Mapping the Language of Racism: Discourse and the legitimation of exploitation"**. Harvester, Wheatsheaf, 1992.
- Wheldall, K.: **"Social Behaviour: key problems and social relevance"**. Methuen, 1975.
- Wilder, D.A.: **"Κοινωνική Κατηγοριοποίηση: Νύξεις για τη δημιουργία και τη μείωση της διομαδικής δισατρέβλωσης"**. Στο Σ. Παπαστάμου (Επιμέλεια – Εισαγωγή): **"Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία Διομαδικές Σχέσεις"**. Οδυσσέας, Αθήνα 1990.
- Φίλιας, Β. κ.ά.: **"Κοινωνιολογία"**. Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 1983.

- Χαραλαμπίδης, Β.Ι.: “Η ανάπτυξη της Προσωπικότητας: Εφαρμογή επιστημονικών αρχών στην οικογενειακή και σχολική ζωή”. Gutenberg, Αθήνα 1987.
- Yardley, K., Honess, T.: “Self and identity: Psychosocial Perspectives”. John Wiley & Sons, 1986.
- Zelen, S.L.: “Self – Representation”. The Second Attribution – Personality Theory Conference, CSPP – LA, 1986. Springer – Verlag, 1988.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

A

Abrams, 46
 Abranna, 33, 45
 Abrie, J.C., 31, 36, 257
 Adorno, 127
 Allen, 42
 Allport, 29, 30
 Anastasi, 23
 Anderson, 38
 Aschmore, 29, 197
 Asch, 170
 Asche, 22
 Avigdor, 37
 Αρτζουλ, M., 18, 19, 25, 38, 39, 54, 55, 87, 209, 229, 237

B

Bachman, J.G., 102
 Bacman, 31, 170
 Bandura, 43, 140
 Bagley, C., 53
 Bargley, 24
 Bar-tal, D., 15, 16
 Baumeister, R.F., 27
 Bendix, 23
 Benedict, 23
 Benn, 18, 197
 Bercowitz, 23
 Beger, 34
 Blernat, M., 55, 57
 Blernt, 35
 Billig, 30, 32
 Bonoma, 84
 Bourhes, 46
 Boyd, 23
 Brand, E.S., 209
 Brener, 22
 Brewer, M.B., 55
 Brigham, J.C., 45, 54, 197

Bromley, 51
 Brown, R., 23, 27, 35, 46, 51, 131, 237
 Brunswick, 57
 Bruner, 39
 Byne, 23
 Byrne, D., 27, 42

C

Canter, 38
 Carroll, J.S., 31
 Castro, 31, 33, 123
 Chetwynd, 34, 38
 Gioldi, F.L., 39
 Clain, 34
 Coffman, 197
 Cole, M., 34, 40
 Coleman, 29
 Collins, B.E., 29
 Combs, 34
 Cook, M., 34, 40
 Cooley, 39
 Grandall, 35

D

Dakes, 39
 Damon, W., 45, 117
 Dans, 45
 Davis, 23
 Del-Boca, 197
 Deschamps, J.C., 53
 Dia, 46
 Dikaiou, M., 52
 Di Giacomo, 36
 Dijstra, 197
 Dobz, 23
 Doise, W., 32, 46, 51, 52, 197, 257
 Dollard, 44
 Doms, 42

Dreger, R.M., 23,127

Duncan, III

Dunn, 23

Ντούσας, Δ., 52

E

Echabe, A.E., 33,45,53,123

Ehrlich, 48

Evanst, 32

F

Farr, M.R., 26,38

Flament, 55

Foley, 23

Forgas, J.P., 27,37,39,53,131

Friedman, R.C., 19,20

Frick, 55

Fromm, E., 17,102

Fulero, 32

Φίλιας, Β., 15,16,21,23,24,27,28,29,33,34,37,39,42,45,51,53,

57,142,208,209,261,263,264

G

Gahagan, J., 45,57

Gardner, 32

Garth, 23

Gay, 38,40

Gergen, K.J., 45

Gersen, 237

Giacomo, J.P., 46,257

Giles, H., 46

Ginzberg, 23

Gladwin, 23

Glick, J., 31

Goldstein, 23

Goodman, 127

Grandall, 55,57

Graumann, 38

Gronbard, 40

Grosby, 51,197

Guede, 31,123

Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς κ.ά., 51

Γερτζίδου, Ε.Α., 52

Γεώργας, Δ., 27,43,45

Γκιζελή, Β.Δ., 17,18,42

H

Haddock, G., 54

Hardy, 42

Hastorf, A.H., 54

Haward, 55

Heider, 40

Heine, P.J., 47

Herzlich, 38,55

Hewston, 55,111,127

Hewstone, M., 197

Hgg, 33,45

Hogg, 15,39,46

Homansofstatter, P., 15,16,21,23,24,27,28,29,30,37,51,53,

57,126,209,261,263,264

Honess, 31,127

Hough, 51,197

I

Irlapan, 54

Ιωαννίδου, Α.Ι., 52

J

Jodelet, D., 36,37,38,46,55,257

K

Kaes, 36

Kahan, 257

Kardines, 23

Karlus, 197

Katz, 127

Kayatani, 37

Kelley, H.H., 20

Kelly, 19
 Kidder, L.H., 15
 Kidds, 23
 Klein, 25,31
 Knox, 23
 Kollser, 23
 Kramer, 22,29,55
 Kuhn, 54
 Κάτσίου - Ζαφρανά, Μ., 21,33,55
 Κυριακίδης, Π.Α., 57,193

L

Labe, 31
 Lage, 43
 Lansky, 23
 Lau, 39
 Le Bon, 21
 Leth, P.C., 102,193
 Levy, J., 40
 Lewin, 21
 Lidds, 23
 Lindskold, 84
 Lindzey, 23
 Lipset, 23
 Litton, I., 38
 Lloyd, B., 38,40
 Logan, 127
 Lorentz, 197
 Lott, A.J., 57,229
 Luckmann, 34

M

Maass, 25
 Magharddam, 46
 Malley, 102
 Mann, 56
 Manstead, 39
 Marks, 127
 Marlowe, 237

Markus, 38
 McConahay, 51,197
 McDougal, 31
 McGuire, W.J., 47,55,56
 McGurk, H., 38,54,237
 McKie, 48
 McPartland, 54
 Messick, 46
 Milgram, S., 19,47
 Miller, 23,127
 Milner, D., 25,28,30,31,44,53,127,237
 Montagu, 23
 Morland, 237
 Moscovici, S., 22,25,27,35,37,42,43,55
 Mucchi-Fairla, 25
 Mugny, G., 18,22,23,25,29,30,41,43
 Myrlal, 29
 Μαντόγλου, Α., 22,25,35,36,37,38,43,46,55,257
 Μαρκουλής, Δ., 22
 Μπακιρτζής, Κ., 21,33

N

Newcomb, 38,57
 Nisbett, 38
 Norman, 38,173
 Nye, R.D., 39,46,208,229

O

Oresey, 23

P

Pace, 71
 Papastamou, 23,41
 Parker, 102
 Parsons, 25
 Passini, 38,173
 Pavell, 34
 Paynel, 31
 Pedersen, 16,24

Penman, R., 18
 Perez, 23
 Personnaz, 22
 Pettigrew, 40
 Pierehumbert, 29
 Ponterotto, J.G., 16,24,53,127
 Porter, 209
 Potter, 38,140
 Powell, 38
 Promley, 197
 Παπαδόπουλος, Ν.Γ., 29,30,40,46,56
 Παπαδοπούλου, Δ., 22
 Παπαστάμου, Σ., 18,21,22,24,25,27,28,29,30,31,32,33,34,
 35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,55,127,140,142,
 159,197,212,222,237,257
 Παρασκευόπουλος, Ι., 31,55,285
 Πετμεζίδου - Τσουλουβή, Μ., 25
 Πετρουλάκης, Ν.Β., 55

R

Ratz, 209
 Raven, B.H., 33,209,237
 Reicher, 39
 Rehn, 55
 Rex, 31
 Roccas, S., 222
 Rosenblith, 29,51
 Rotenberg, M., 55
 Ross, H.S., 18,38
 Roth, D.L., 71
 Rothbart, 32,55
 Rovira, 53
 Rubin, K.H., 18,33,209,237

S

Sachder, I., 46
 Sampson, 34,45
 Sarason, 23
 Sarbin, T.R., 54

Saxe, 51,197
 Schachter, 19
 Scheibe, 54
 Schlenker, 84
 Schonbach, P., 45
 Schwartz, 222
 Scribner, 40
 Secord, P.A., 31,140,170
 Sedlocek, 53
 Segal, M.H., 27,43,45
 Shaver, K.G., 38,39,40,173
 Shaw, M.E., 57
 Sheikh, 32
 Sherif, M., 22,23,27,28,72
 Stimmel, 51
 Simon, B., 40
 Simpson, 51
 Sinclair, 32,53
 Slavitt, 140,170
 Smitt, P.B., 51,102
 Snyder, 32,71
 Snyggand, 34
 Sommer, 38
 Spears, R., 39
 Spratt, W.J.H., 15
 Staats, A.W., 39
 Stachnik, 18
 Stallybrass, 33
 Starr, J.M., 24,25
 Stephenson, M
 Steward, 38
 Stewart, R.A., 15,23,31,34,35,38,44
 Stroebe, M,127
 Staub, E., 18
 Συγκολλίου Ε., 56

T

Tagiuri, 38
 Tarde, 21

Tajfel, H., 16,22,24,25,27,30,32,33,34,43,48,51,142,193
Taylor, 46
Tedeschi, 84
Thordike, 38
Triandis, H.C., 23,34
Turner, J.C., 15,24,39,45,46,229
Tyler, 23
Τριανταφύλλου, Τ.Τ., 47
Τσαούσης, Δ.Γ., 25,33,263

U

Ulrich, 18
Ustin, 46

V

Vandermark, J.F., 102
Van Heck, G.L., 197
Vaughan, 32
Verma, 53
Vevy, 18
Vilgen, 45
Vinger, 51
Vitti, 25
Vivian, J.E., 23
Volpato, C., 25

W

Waters, 197
Weisbeger, 27
Welthish, 23
Wetherell, M., 31,39,140
Wheldall, K., 28,46
Whitney, 56
Wilder, D.A., 32,39,140
Williams, 212
Wilson, 37,197
Wirth, 24
Wong, 23
Wund, 21

Y

Yandema, 193
Yardley, K., 127

Z

Zajonc, 38
Zavalloni, 27
Zubel, 29
Ζέγκερ, Ι., 29,51

